ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
2
SAMEDI
2 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 210 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 450 Ֆ. - Հատը՝ 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 15.713 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.713

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՔԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՅԻՍ 22 - 25)

ԱՓՂԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստան այցելած է ափղան պատուիրակութիւն մը, ղեկաւարութեամբ Ափղանիստանի Թղթատարի նախարար Մոհամմէտ Վաթանճարի: Ծանօթանալով Երեւանի, Արմաւեանի եւ Սեւանի թղթատարական եւ հաղորդակցութեան զանազան հիմնարկութիւններու գործունէութեան եւ ընդունելով Հայաստանի վարչապետի տեղակալ Ֆելիքս Պետրոսեանի կողմէ, ափղան նախարարը շնորհակալութիւն յայտնած է Հայաստանի՝ Ափղանիստանի անտեսական չինարարութեան, նոր ձեռնարկութիւններու ստեղծման եւ այլ մարզերու մէջ անոր ցուցաբերած օժանդակութեան համար:

×

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Երեւանի պետական երիտասարդական կամերային թատերախումբը (ռեմադիր՝ Ա. Երնջակեան), կազմուած երկու տարի առաջ, Մոսկուայի մէջ ներկայացուցած է «Պարոնները, ամէն ինչ կործանում է, բայց դեռեւս կարելի է ապրել եւ ուրախանալ» թատերախաղը:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ ՏԱՇՔԵՆԴԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Տաշքենդ տեղի ունեցող չարժանկարի 8-րդ միջազգային փառատօնին, որուն կը մասնակցին Ասիոյ, Ափրիկէի եւ Լատին Ամերիկայի երկիրները, կը ցուցադրուին նաեւ հայկական երկու ժապաւէնները՝ «Գիքոր»ը եւ «Հրդեհը»: Փառատօնի յայտագրին մաս կը կազմեն 250 ժապաւէններ:

×

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ դումարուած է Արեւելքի հելլենական մշակոյթի հարցերուն նուիրուած Բ. համամիութենական գիտական ժողովը, ուր քննութեան ենթարկուած են յունական եւ արեւելեան քաղաքակրթութիւններու փոխազդեցութիւնն ու փոխներդործութիւնը: Համագումարին մասնակցած են աւելի քան հարիւր գիտնականներ եւ մասնագէտներ Մոսկուայէն, Լենինգրադէն եւ Խորհ. Միութեան հանրապետութիւններէն: Մեծ տպաւորութիւն ձգած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ Բարկէն Առաքելեանի զեկուցումը, ուր արուած է Հելլադայի եւ հին արեւելքի մշակոյթներու փոխազդեցութիւնը՝ սկսելով անոնց ամրողջական միաձուլումէն մինչեւ պատահական կապերը:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼՆ ՈՒ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Հայաստանի Լրագրողներու Տունը դումարուած է ժողով մը՝ մամուլի եւ ճայնասփիւռի օրուան առթիւ: Հայաստանի մէջ լոյս կը տեսնեն 80 թերթեր, 100-է աւելի հանդէսներ եւ այլ պարբերականներ, որոնց տպաքանակը կը հասնի 2·5 միլիոնի: Հայաստանի չորս հրատարակչականները տարեկան լոյս կ'ընծայեն մօտ 1·100 դիրք՝ աւելի քան 10 միլիոն ընդհանուր տպաքանակով: Երեւանի հեռատեսիլը Խորհ. Միութեան մեծագոյններէն է: Հայաստանի ճայնասփիւռը օրական 38 ժամ հաղորդում կուտայ, որուն 8-ը՝ արտասահմանի համար: Հեռատեսիլը երկու յայտագրով կը պատկերասփռէ 13 ու կէս ժամ հաղորդում:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՍԷՄՓՈԶԻՈՄԷ ՍԷՄՓՈԶԻՈՄ

——×——

ԼԻԲԻԱՆ ԱՒ ԴԷՄ Է ԵՂԵՐ
ՀԱՅԿ. ԱՀԱՐԵԿՁՈՒԹԵԱՆ

——×——

«Հիւրրիյէթ»ն որ է «Օրուան մը պատմութիւնը» սիւնակին տակ կ'արձագանգէ այս նոր սէմփոզիոմին. -

Զանազան հասատատութիւններ վերջերս իրարու հետ մրցումի եւած են հայկական ահաբեկչութեան դէմ սէմփոզիումներ կազմակերպելու: Այս վերջինն ալ անցեալ օր Հաք - Ի սենտիքայական համագործակցութեան կողմէ Անդարայի մէջ կազմակերպուեցաւ:

Դաշնակցութեան նախագահ Նէճաթի Զէլիք, ճառ մը արտասանեց կանխելով կանանչ պատառի մը առջեւ, որուն վրայ սպիտակ մահիկներ ու ծխացող ծխնելոյզներ կային: Ան նախ չեշտեց թէ իրենց սենտիքան մէկն է այն երկու սեն-

տիքաներէն, որոնց գործունէութեան արձանագրութիւն արուած է, ապա անդրադարձաւ հայկական հարցին եւ ըսաւ որ «մինչ Արեւմուտքը կ'ապրէր հաւատաքննութեան շրջանը, մենք ազատութիւն կուտայինք փոքրամանութիւններուն»:

Աւելի վերջ խօսեցաւ տոկտ Բաֆէթ Ենինանչ, որ պատմեց Հայոց պատմութիւնը Անատոլուի մէջ: Ըսաւ որ Հայերը, իրենց պնդածին պէս Ուրարտուներու շարունակութիւնը չեն եւ Հայոց մասին առաջին յիշատակութիւնը կատարուած է Քրիստոսէ առաջ 521-ին Պարսից Դարեհ Թագաւորին կողմէ:

Ճառախօսը պատմեց որ Անատոլուի մէջ հիմնուած հայկական երկու իշխանութիւններ զրաւուած էին Բիւզանդացիներու կողմէ: Այս նիւթին չուրջ Ենինանչ բռնազրաւման հետեւեալ օրինակը թուեց.

«Ռուսերը ամէնէն արդիական զէնքերով բռնազրաւել կը ջանան Ափղանիստանը, սակայն չեն յաջողիր: Ինչալլահ ալ պիտի չկարենան գրաւել»:

Այս խօսքերուն վրայ բոլոր ներկաները միաբերան «ինչալլահ» պոռացին:

×

× Թուրք մամուլը անդրադառնալով վարչապետ Էօզալի Լիբիա կատարած այցելութեան, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ այդ մասին: Էօզալ Անգարա վերադարձած էր Մայիս 25-ին. -

Այս այցելութեան առթիւ երկու երկիրներու միջեւ ստորագրուեցաւ համաձայնութիւն մը, որով ալ աւելի թափ պիտի տրուին երկու երկիրներու առեւտրական եւ տնտեսական փոխ - յարաբերութիւններուն: Էօզալ յայտնեց, թէ Թուրքիոյ կողմէ Լիբիա պիտի արտածուի տարեկան 300 միլիոն տոլար արժողութեամբ ապրանք: Համաձայնութիւններ զոյացան Լիբիոյ մէջ աշխատող թուրք աշխատաւորներու մասին: Էօզալ կրկնեց Հանրապետութեան նախագահ Քէնան Էվրէնի հրաւէրը զնդապետ Գատաֆիի: Գատաֆի յայտնեց թէ համոզքով կ'ընդունի այդ հրաւէրը:

Համաձայնութեան ստորագրութենէն վերջ Էօզալ եւ ճալլուտ մամլոյ հատուկ ասուլիս մը տարքեցին: Ճալլուտ զանազան բացատրութիւններ տուաւ, ամբաստանութիւններ ըրաւ նաեւ ՍԻԱ-ի կողմէ Գատաֆիի դէմ տարքուած մահափորձերու մասին: Լրագրողի մը հարցումին պատասխանելով, ըսաւ նաեւ որ Լիբիա դէմ է հայկական ահաբեկչութեան, ինչպէս ամէն տեսակ ահաբեկչութեան: Ճալլուտ յայտնեց թէ պէտք է միջազգային գործակցութիւն ստեղծուի միջազգային ահաբեկչութեան դէմ պայքարելու համար:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՒԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան առաջին կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (84) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. -

Le face à face BRETON - TZARA
D. LEUWERS

Սէր եւ քանձրացեալ պատմութիւն
(Վ. Թէքէեանի Նամականի)
Մ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Եղանակ Ա. Փոլեշեանի
ԳՐ. ՊՐԼՏԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅ ՄԸ ՏՈՂՄԻ՝

Լիբանանի փաթորիա, ծանօթ՝ «Հրամանատար Ջերօ» անունին տակ, վիրաւորուեցաւ ռմբափորձի մը ընթացքին, որ պատահեցաւ հինգ հոգիի մահուան, մինչ՝ 28 հոգի կը վիրաւորուէին, բոլորն ալ քրիստոնեայ: Փաթորիա մամուլի ասուլիս մը կազմակերպեց Նիքարակուայի մէկ վոքզրիկ գիշեր մը մթերանոցին մէջ, Քոսթա Ռիքայի սահմանակից (2 քլմ.): Սանտինիսթ Հայրենիքներու նախկին պետը, որ յեղափոխական հերոս է եւ 1979-ին Պաշտպանութեան փոխ - նախարար էր, քաշուած է կառավարութենէն 1981-ին, մուխին մէջ գործելու համար: Ըստ իրեն, կառավարութիւնը չատ մարքսիստ ուղի մը բռնած էր եւ ինք 3-րդ ճամբայ մը կը փնտռէ մենաստար Սոմոզայի եւ Սանտինիստներու միջեւ: Մամուլի այս ասուլիսին նպատակն էր յայտնել թէ ինչո՞ւ հրած է ԱՌՏԷ-ի (Դեմոկրատ յեղափոխական պինակցութիւն) քաղաքական գեկավարութեան հետ, հակառակ անոր որ հիմնադիրներէն մէկն է հակասանտինիսթ պայքարին եւ թէ ինչո՞ւ չի կրնար նորէն ՓՏՆ-ի հետ (Նիքարակուայի գիմոկրատ ուժ, նաեւ հակասանտինիսթ): Փաթորա համակրելի, դաղափարապաշտ պարագլուխ մըն է, որ աւելի կը մտահոգէ իշխանութիւնները քաղաքական քան պինուրական գետնի վրայ: Իր երազն է կարենալ մերժել թէ Քուպային, թէ Ամերիկայի պինակցութիւնը եւ ինքզինքը ընդունիլ տալ ընկերվարական միջազգայնականի մը կողմէ: Այս ոճրափորձը կըրնայ տարբեր խմբակներու գործն ըլլալ՝ նիքարակուացի գործակալներ, սոմոզիստներ, նոյնիսկ ՍԻԱ (որ հերքեց, անշուշտ), քանի հրամանատար Ջերօ կը բացատրէր թէ ինչո՞ւ չի միանար ՓՏՆ-ի որ հակասանտինիսթ է, բայց կը կարծէ թէ Ամերիկայի ձեռքն է եւ դեկավարած նախկին սոմոզիստներու կողմէ: Այժմ, խնամուելէ վերջ Քոսթա - Ռիքա, ուր փոխադրուած էր, փաթորա վէնեզուելա պիտի անցնի, քանի որ Քոսթա - Ռիքա ձերբակալման հրամանագիրը հանած է իրեն դէմ, մեղադրելով նաեւ որ չատ ներմուծումներ կ'ընէր իր հոգամասին վրայ: Քոսթա - Ռիքա, բանակ չունեցող երկիր մըն է, ըրջանին միակը, որ ժողովրդավար որոշ աւանդութիւն մը ունի եւ բնականօրէն կը վախնայ «վարակումէ»:

Լիբանանի նոր վարչապետը՝ Ռաչիտ Քարամէ 9 ամսուան համար բացարձակ իրաւութիւններ կ'ուզէ: Խօսքն ուղղած է 65 (99-ի վրայ) երեսփոխաններու, Քարամէ իր վարելիք քաղաքականութեան չորս դլխաւոր ուղիները պարզած է. - լիբանանեան հոդամասի ապահովութեան, ապահովութեան եւ կայունութեան ամրապնդում, ընկերային, սընտեսական, վերաչինութեան հարցերու կարդադրութիւն եւ քաղաքական բարեփոխում:

ՀՌՈՄի մէջ, Լիվըրփուլի Փութպոլի ակումբն է, որ ի վերջոյ չահեցաւ ախոյեան ակումբներու Եւրոպայի բաժակը, երկարաձգումներէ եւ փենալթիներէ ետք: Հարը, ԱՍ Ռոմայի հետ վերջ դուած էր 1-1 հաւասար արդիւնքով եւ հարկ էր յաղթանակի մը հասնիլ: Այս մրցումին յաղորդող միջազգէներու ընթացքին մէկ մեռեալ եւ 40 վիրաւոր կար:

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ տեսակցութիւն մը տրուած է Տօֆիլէ Լիպեռէի որու մէջ, Կ'ըսէ ի մէջ այլոց, որ եւրոպական ընտրութիւններու վաղորդայնին (Ցունիս 17-էն ետք) կառավարութիւնը պէտք է փոփոխութիւններ կատարէ իր կազմին մէջ:

«ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ աչակերտներու ծնողքներու» դաշնակցութիւնը իր 65-րդ համագումարին գլխաւոր օրակարգն ըրած էր հանրային մասնաւոր դպրոցի հարցը: Այս կազմակերպութիւնը, որ 440 հազար ընտանիք կը համախմբէ եւ 2-րդն է իր կարեւորութեամբ, կ'ուզէ որ Ա.Ֆոն լայիճը դադրի իր մենաշնորհն ընել աշխարհական ուսուցման չատագովի դերը: Փիֆի նախագահին համար, Սավոռի օրէնքը եղած է «Մօռուա օրէնք», բայց չատ խիստ է Ա.Ֆոն լայիճի ազգ. կոմիտէին նկատմամբ եւ չի վարանիր ըսելէ. - «Ի՞նչպէս կը համարձակին իրենց մենաշնորհն ընել աշխարհականութիւնը, այս չուկայիկները որոնք տաճարը նուաճելէն, որ կողմնակալ քաղաքականութեան մը չատագովներն եղան: Այո՛, ազգին դպրոցը այսօր իսկական թրքասէր մը ձեռքն է»:

ԽԱՐԹՈՒՄի մէջ (Սուտան) խռովացի կրօնաւոր մը դատապարտուած է ափոզի, տուգանքի եւ բանտի, որովհետեւ ոչնչից ըմպելի գտնուած է իր մօտ: Ըստ ամբաստանութեան, հայր Մանասա, 39 տարեկան, որ պատասխանատուն է Սուտանի կաթողիկէ եպիսկոպոսներու ժողովի մատակարարման, մէկ չիշ ուիսքի, 16 չիշ գինի եւ ծրար մը գարեջուրի փոքր չիշեր ունէր: Կրօնաւորը ըսած է որ իրեն համար չէր այդ բոլորը, բայց էէ կրցած փաստել ուրեմն 25 ափոզ պիտի ուտէ եւ երեսուն օր բանտը անցընէ:

ՏԷՅԼԱՅԹ ԷՔՍՓՐԷՍ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԿՆՈՋ ՄԸ ՓԱԽՈՒՍՏԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ԴՐԱԽՏԷՆ

(Շար. Գ. եւ վերջ)

Լըփէրի «խոհանոցային խմբակ»ը կը բաղկանար Մելեքէն, այլ կինէ մը որ քանի մը բառ անգլերէն գիտէր, ինչպէս նաեւ բոլորովին թրքախօս երրորդ կնոջմէ մը: Այս վերջինը խումբին գլխաւոր խոհարարն էր. կրնար բանաի տուած ուտելիքներէն եւ գնուած ապրանքներով համեղ ճաշեր պատրաստել. ժամեր կը դնէր ընտրելու բանաի տուած լուբիան եւ գընուած սոխով, պղպեղով եւ լոլիկով լաւ ճաշմը կը պատրաստէր: Թուրք բանտարկեալներէն իւրաքանչիւրը իրաւունք ունէր մէկուկէս տոլար արժէքով ապրանք գնել դուրսէն, իսկ Լըփէրի պատօնուեցյաւ օրական չորս տոլարի գնում:

Եթէ այս ձեւով կարելի կ'ըլլար լուծել ուտելիքի հարցը, անդին կը մնար առողջապահական խնդիրը: Լըփէրի գնուած բաժնին մէջ կային 50 կիներ՝ բաժնուած երկու սենեակներու վրայ: Այս 50 հոգիի համար կային միայն երկու արտաքնոցներ, որոնք պարզապէս քարէ գետնին մէջ բացուած ծակեր էին՝ որոնց վրայ կինները պէտք է պըզդէին: Տաք ջուր չկար լուացուելու համար. տաք ջուր կարելի էր փոքր քանակութեամբ գնել թէյ ծախողներէն. կանոնաւոր լուացարան ալ չկար որ մէջը կարելի ըլլար կանոնաւոր կերպով լուացուիլ. կիները կը գնէին տաք ջուրը, պաղ ջուրով կը խառնէին, կը պըզդէին պէտքարաններուն վրայ եւ ջուրը վրանին կը թափէին: «Գետինները միշտ թաց էին», կ'ըսէ Լըփէր, «սակայն գարմանալի է որ ամէնքն ալ ռիւմաթիզմ չունէին»:

Առաջին քանի մը օրերու ընթացքին, հակառակ անոր որ Լուտան եւ իր փաստաբանուհին իրեն յաճախ կ'այցելէին եւ յոյս կը ներշնչէին թէ կ'աշխատին իր հարցին վրայ, Լըփէր չէր կրցած իր մտահոգութիւնները փարատել: Ինքզինքին կը խղճար եւ կը մտածէր Ամերիկայի մասին: Բայց քանի մը բառ թրքերէն սորված էր եւ բազմաթիւ բարեկամութիւններ հաստատած: Իր նոր բարեկամուհիները երբեք չէին նմաներ իր նախկին բարեկամներուն. այս վերջինները ի մէջ այլոց դոզեր, ոճրագործներ, հաշիշամոլներ եւ յեղափոխականներ էին: «Բոլորն ալ անխտիր անհաւատալի կերպով ազնիւ էին. երբ անձեր ճոյն տառապալից կացութեան մէջ կը գտնուին, վեհանձնութիւն եւ առատաձեռնութիւն կը փոխադրինեն այլ վարմունքները» կ'ըսէ Լըփէր:

Ժամանակ մը եաք այլեւս որոշեց անցնալին վրայ չյամենալ, այլ կեդրոնանալ ներկային վրայ: Որոշեց հետաքրքրուիլ այլ բանտարկեալներու կեանքով եւ օրապղիր մը պահել «դիմանալու համար»:

Բազմազան էին Լըփէրի բանտակիցները: Օրինակ, կար Լութֆիէն որ սպանած էր իր ամուսինը: Հոն կար նաեւ այն երիտասարդ կինը որ օգնած էր իր ամուսինին քանի մը ապազակութիւններու կազմակերպութեան մէջ, մինչ ամուսինը խոյս տուած էր իր հոմանուհիին հետ: Հոն կար այն ծերուկ կինը որ արդէն իակ երկար ժամանակ բանտին մէջ մնացած էր, սակայն վճարելիք տուգանք ալ ունենալով կը մնար բանտ՝ իր աշխատանքով այդ տուգանքը վճարելու համար: Բանտին այդ բաժնին մէջ կային նաեւ մեծ թիւով քաղաքական բանտարկեալներ, որոնց «համայնավար» պիտակը տրուած էր:

Լըփէր կը խղճար քաղաքական բանտարկեալներուն: Թէեւ չտեսաւ որեւէ մէկուն չարչարուիլը, սակայն ամէն օր վկայ կ'ըլլար անոնց անարգումին. անոնք զրկուած էին նաեւ այլ բանտարկեալներ չընդհանուած առաւելութիւններէն: Լըփէր յուզուեցաւ նաեւ ամէնէն աղքատ բանտարկեալներու վիճակով. ասոնք զրբամ չունէին դուրսէն կերակուր կամ այլ բաներ գնելու եւ պէտք էր բանտին ամէնէն աղտոտ գործերը ընէին քանի մը գուրուշ ձեռք ձգելու համար:

Հակառակ անոր որ օրապղիր կը պահէր եւ այլ բանտարկեալները ուսումնասիրելու գործով կը զբաղէր, Լըփէր կը ճանճռանար: Մինչ Թուրք կիները հեռատեսիլով կը զբաղէին, Լըփէր չէր կրնար պատմութիւններուն հետեւիլ նոյնիսկ ամերիկեան ֆիլմերու պարագային, որով հետեւ Թուրքիոյ մէջ ամէն յայտագիր թրքերէնով կը սփռուի: Սկսաւ ձեռքը անցած անգլերէն գիրքեր կարդալ. քանի մը չաբթուան ընթացքին արդէն կարդացած էր Ագաթա Քրիսթիի քանի մը հին հատորները, ինչպէս նաեւ այլ գործեր:

Մինչ այդ, իր կեանքի մասին ունեցած վախերը փոխակերպուած էին ազատութեան զօրաւոր իղձի մը: Հակառակ անոր որ փաստաբանը երկու անգամ փորձած էր վրկագինով դուրս հանել գինք, դատարանը մերժած էր օրինական դիմումները: Լըփէր սկսաւ վախնալ թէ կրնար բնաւ չազատիլ, սակայն ինքզինք համոզեց թէ պէտք չէ այդպիսի յուսահատ մտքերու գերի դառնայ: Օրերը սկսած էին պաղիլ: Բանտ հասած էր իր ամառնային հագուստներով եւ հիմա քարտածածկ գետինը, թացութիւնը, սկսած էին թափանցել ոսկորները: Փաստաբանէն խնդրեց որ բուրդէ դուլպայ եւ բաճկոն մը գնէ իրեն համար: Փաստաբանը առաջարկեց որ բուրդէ տափատ մըն ալ գնէ, սակայն ինք բացարձակապէս մերժեց: Կը մտածէր թէ եթէ ձմեռնային հագուստներու ամբողջ կազմած մը գնէր, այդ կրնար համաձաւասար ըլլալ իր վիճակին հետ ամբողջովին հաշտուելու՝ այն նախապաշարումով որ ձմեռուան համար պատրաստուելով՝ պատրաստուած կ'ըլլար նաեւ վերջնապէս հոն մնալու:

Վերջապէս, կորովը տեղի տուաւ. կ'ուզէր վայրկեան մը առաջ ազատիլ այդ տեղէն: Սկսաւ անդադար երազել Ամերիկայի մասին. Լուտանէն խնդրեց որ ամերիկեան դրօշակ մը բերէ իրեն որպէսզի բարձին տակը դնելով քնանայ: Բանտի իշխանութիւնները սակայն չարտօնեցին՝ առարկելով որ համապատասխան բանտարկեալները կրնային վիրաւորուած զգալ:

Բանտ չգացած, Լըփէր լուր չէր տուած իր ազգականներուն՝ չուզելով մտահոգել զիրենք: Ցամեռնային դէպս, չէր սպասեր որ այդպիսի աննշան բանի մը համար գինք զրկէին: Հետեւաբար, երբ բանտ մտաւ, ամերիկեան դեսպանատունն էր որ լուրը հասցուց իր ազգականներուն եւ բարեկամներուն:

«Ձիները բանտարկո՞ւած», կ'ըսէ Լըփէրի նախկին ամուսին՝ Ճիմի Լըփէր. «այդ աւերեւակայելի բան մըն էր: Ձիները աշխարհի ամէնէն օրհնասէր կիներէն մէկն է. անգամ մը գիս ստիպեց որ երեք մղոն հշեմ որպէսզի կարենայ վերադարձնել այն աւելորդ 10 սէնթը որ խանութի վաճառորդը սխալմամբ տուած էր իրեն»: Նամոի, Գարիլ, Ճինի քոյրերէն մէկը, կ'ըսէ թէ գլխաւորաբար կը վախնար թէ քրոջը առողջութիւնը կամ կեանքը վտանգի տակ կրնար ըլլալ բանտին մէջ. «Կրմտածէինք ՄԻՏՆԱՑԹ ԷՔՍՓՐԷՍԻ մասին եւ կը դողայինք: Սկսանք այս կողմ, այն կողմ հեռաձայնել, Թուրքիոյ մէջ ազդեցութիւն ունեցող մէկը գտնելու համար»: Հիւրհորն բնտանիքը բաւական մեծ թիւով կապեր ունէր քաղաքական գործառնական չրջանակներու հետ, սակայն կարելի չէր անոնցմէ ոմանք գործածել. օրինակ՝ Ճոզէֆ Հիւրհորնի 4-րդ կինը բարեկամ էր Թուրքիոյ Ուաշինկթընի դեսպանին հետ եւ կրնար բարեխօսել անոր մօտ, սակայն եթէ Թուրքիոյ մէջ յայտնի դառնար թէ Ճինը Ճոզէֆ Հիւրհորնի ազգիկն է, հաւանաբար աւելի խիստ վարուէին հետը, կարծելով թէ գլուխները խլկապէս կը ջանար մաքսանենգել՝ Հիւրհորն Թանդարանին համար...

Այդ կապերու գործածութեան փոխարէն, ընտանիքը նախընտրեց վարձել քանի մը փաստաբաններ որոնք Թրքական օրէնքներուն լաւատեղեակ էին: Փաստաբաններէն մէկը յարաբերութեան մէջ մտաւ դեսպան Շիւքրիւ Էլէքտաղի եւ այլ պաշտօնական անձնաւորութիւններու հետ, մինչ այդ, այլ փաստաբան մը Թուրքիա մեկնեցաւ՝ տեղւոյն վրայ բարձրաստիճան հանդիպումներ ունենալու համար: Փաստաբանները տեսակցեցան Թուրքիոյ ամերիկեան դեսպանին եւ Թուրք բարձրաստիճան զինուորականներու հետ: Դեսպանատան պաշտօնեաները փաստաբանին տեղեկութիւն տուին իրենց ունեցած չփումներուն մասին՝ Թուրքիոյ արդարութեան նախարարութեան եւ այլ իշխանութիւններու հետ: Ամէն պարագայի, Թուրքերը համոզուած կը թուէին ըլլալ Լըփէրի անմեղութեամբ:

Հոկտեմբերի 27-ին, փաստաբանին Թուրքիա հասնելէն տասը օր եաք, Լըփէր ազատ արձակուեցաւ փրկագինով: Դատաւարութեան թուական նշանակուեցաւ Նոյեմբեր 29-ը:

Լըփէր սենեակ վարձեց Իզմիրի Էֆէս պանդոկին մէջ եւ չանաց դասաւորել իր կեանքը մինչեւ դատավարութիւն: Այդ պաղպաղարը եւ վախը որ կրնար դարձեալ բանտ դրկուիլ, կը տարտափեցնէին զինք: Երկու չարաթ մտածելէ եաք, վերջապէս որոշեց փախուստ տալ Թուրքիոյէն՝ առանց սպասելու դատավարութեան:

Իր ունեցած անցագիրը սակայն կարիք չէր գործածել, որովհետեւ Թուրքիոյ կնքած էին մասնաւոր կնիքով, ուր կ'ըսէր թէ Լըփէր անլոյծ դատ ունէր Թուրքիոյ մէջ. ոչ մէկ սահմանապահ պիտի արտօնէր որ ան երկիրը ձգէր այդպիսի փաստաթուղթով մը: Լըփէր դիտէր թէ կրնար նոր անցագիր ստանալ ամերիկեան դեսպանատունէն՝ եթէ դիմում ներկայացնէր: Ամերիկեան դեսպանատան դիմումով Լըփէր անմիջապէս ստացաւ նոր անցագիր մը. սակայն այս պարագային ալ մուտքի կնիք չկար անցագրին մէջ, եւ կարելի չէր Թուրքիայէն դուրս գալ առանց պաշտօնապէս մուտք գործած ըլլալու: Քանի մը հոգիի հարցնելով, Լըփէր տեղեկացաւ թէ կարելի էր մուտքի կնիք ունենալ անցագրին մէջ եթէ բանական մեծ գումար մը տալով վարորդի մը զրկէր զայն սահմանամերձ քաղաք մը: Լըփէր այս ձեւով ստացաւ նաեւ իր մուտքի պաշտօնական կնիքը: Յաջորդ օր, նոյեմբեր 15-ին, Լըփէր օդանաւ առնելով հասաւ Անգարայի Միջազգային օդակայան եւ Լուֆթհանզա ընկերութեան օդանաւին մէջ տեղ ապահովեց: Օդանաւը բարձրանալէ առաջ, անցագրերը քննող պաշտօնեային դիմաց անցուցած վայրկեանները չատ դժուար եղան. կը վախնար որ պաշտօնեան յանկարծ մտնելով յանցանքի մը վրայէն փնտռէր եւ գտնէր իր անունը, իրրեւ երկիրը ձգելու արտօնութիւն չունեցող անհատ. եթէ այդ պատահէր, այլեւս ոչ մէկ ազդեցութիւն կրնար զինք ազատել Թրքական բանտէն: Ինքզինք ազատով զգաց երբ օդանաւը էջք կատարեւ Արեւմտեան Գերմանիոյ Ֆրանքֆուրթ քաղաքը:

ԳԵՂԵՑԻԿ, ԿԻՍԱՏ ԵՐԳ ՄԸ

Դուրսը մանր անձրեւ կը տեղայ: Աշուհատանոցին եաեւը տերեւաթափ ծառերկան՝ թեթեւ մշուշի մէջ: Ուշ աշնան գունատ լոյսը կը լուսաւորէ աւարտած ու կիսատ մնացած կառուները եւ տեսակ մը թախիծ կայ այս ամէնուն, անցնող ժամանակին, մարզկային կեանքի կարճ տեւողութեան եւ այս չաւարտած կառուցուն մէջ: Հոս ապրած ու ստեղծագործած է նկարիչ Հրաչեայ Ցակոբեան, յուզուած, հրճուած, դառնացած եւ թողած իր տառապանքը, ախորժիւնն ու ոյրտախտութիւնը՝ վազաժամ հեռացած է կեանքէն:

Ակամայ կը յիշես 1968-ին նկարչին ստեղծած «Բալլադ զոհուածներին» կուռը: Տասնեւերեք պատանի, ամէն մէկը վաղը հայ օճախի մը յոյս, ամէն մէկը վաղը ընտանիքի մը հայր, հնճուռը մը պանդոկին մէջ եւ չանաց դասաւորել իր կեանքը մինչեւ դատավարութիւն: Այդ պաղպաղարը եւ վախը որ կրնար դարձեալ բանտ դրկուիլ, կը տարտափեցնէին զինք: Երկու չարաթ մտածելէ եաք, վերջապէս որոշեց փախուստ տալ Թուրքիայէն՝ առանց սպասելու դատավարութեան:

Իր ունեցած անցագիրը սակայն կարիք չէր գործածել, որովհետեւ Թուրքիոյ կնքած էին մասնաւոր կնիքով, ուր կ'ըսէր թէ Լըփէր անլոյծ դատ ունէր Թուրքիոյ մէջ. ոչ մէկ սահմանապահ պիտի արտօնէր որ ան երկիրը ձգէր այդպիսի փաստաթուղթով մը: Լըփէր դիտէր թէ կրնար նոր անցագիր ստանալ ամերիկեան դեսպանատունէն՝ եթէ դիմում ներկայացնէր: Ամերիկեան դեսպանատան դիմումով Լըփէր անմիջապէս ստացաւ նոր անցագիր մը. սակայն այս պարագային ալ մուտքի կնիք չկար անցագրին մէջ, եւ կարելի չէր Թուրքիայէն դուրս գալ առանց պաշտօնապէս մուտք գործած ըլլալու: Քանի մը հոգիի հարցնելով, Լըփէր տեղեկացաւ թէ կարելի էր մուտքի կնիք ունենալ անցագրին մէջ եթէ բանական մեծ գումար մը տալով վարորդի մը զրկէր զայն սահմանամերձ քաղաք մը: Լըփէր այս ձեւով ստացաւ նաեւ իր մուտքի պաշտօնական կնիքը: Յաջորդ օր, նոյեմբեր 15-ին, Լըփէր օդանաւ առնելով հասաւ Անգարայի Միջազգային օդակայան եւ Լուֆթհանզա ընկերութեան օդանաւին մէջ տեղ ապահովեց: Օդանաւը բարձրանալէ առաջ, անցագրերը քննող պաշտօնեային դիմաց անցուցած վայրկեանները չատ դժուար եղան. կը վախնար որ պաշտօնեան յանկարծ մտնելով յանցանքի մը վրայէն փնտռէր եւ գտնէր իր անունը, իրրեւ երկիրը ձգելու արտօնութիւն չունեցող անհատ. եթէ այդ պատահէր, այլեւս ոչ մէկ ազդեցութիւն կրնար զինք ազատել Թրքական բանտէն: Ինքզինք ազատով զգաց երբ օդանաւը էջք կատարեւ Արեւմտեան Գերմանիոյ Ֆրանքֆուրթ քաղաքը:

Բ.

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ, ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ԱՄԲՈՂՋԱՑՈՒՑԻՉ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ «ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ»ՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

ԾՆԹ. - 1983-ի Դեկտեմբերին եւ 1984-ի Յունուարին, Լոս - Անճելըսի մէջ լոյս տեսնող, համեմատաբար նոր ամսաթերթ մը՝ «Նաւասարդ», հրատարակեց բանաստեղծ, թատերագիր եւ ուսուցիչ Զարեհ Մելքոնեանի յօդուածը, որ 1983-ի գարնան կատարուած զեկուցումի մը վերամշակուած բնագիրն է: Մելքոնեան ծնած է Հալէպ (1923-ին), ուսանած է Կիպրոսի Մելքոնեան դպրոցին մէջ. վկայուած է Պէյրութի ամերիկեան համալսարանէն՝ մասնագիտանալով անգլերէն գրականութեան ու մանկավարժական ճիւղերուն մէջ: Պէյրութի մէջ եղած է ուսուցիչ եւ տնօրէն: 1968-էն ի վեր կ'ապրի Ա.Մ.Ն-ի մէջ, ուր վարած է Հ. Բ. Ը. Մ.-եան շրջանային վարիչ բարտուղարի պաշտօն: Հեղինակն է դասագիրքերու, բանաստեղծութեանց վեց - եօթը հատորներու, եւ վեց թատերգութիւններու: Այս յօդուածը կ'արտատպենք, որովհետեւ հագուագիւտ է նման ընդհանուր ակնարկ, որ կաղապարատիպ գաղափարներէ ազատ՝ երթալով՝ կ'արտայայտէ հմուտ, խոհուած եւ անձնական բացայայտ տեսանկիւնէ մը հայ գրականութիւնը դիտող գրագէտի մը կարծիքները:

Խ. ԹՔՕԼԷՕԼԵԱՆ

×

Ա.

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(ա.) *Այս զեկուցումին մէջ «գրականութիւն» բառով կ'ակնարկուի «գեղարուեստական» գրականութեան:*

(բ.) *Ընդգրկուող ժամանակաշրջանը կ'երկարի 1920-էն մինչեւ ներկան (1983):*

(գ.) *Արտաւահմանի երկու թեւերէն, - Սփիւռքեան եւ Խորհրդային, - Սփիւռքեանն է որ նկատի ունի այս զեկուցումը:*

(դ.) *Սփիւռքի մէջ 1920-էն եաք լոյս տեսնող երկերն են, որ կ'իյնան այս զեկուցումին լուսարձակին տակ՝ անկախաբար գրողներուն ծնունդի թուականէն եւ առնոնց 1920-էն առաջ իրագործած վաստակէն:*

(ե.) *Լեզուն Սփիւռքի գրականութեան՝ թէեւ աւելի Արեւմտահայերէնն քան Արեւելահայերէնն՝ խորքին մէջ երկու ճիւղերն ալ է հաւասարապէս:*

(զ.) *«Նուաճում» բացատրութեամբ պէտք է հասկնալ հետեւեալ երեք իրադարձումներէն որեւէ մէկը, որեւէ երկուքը, կամ երեքը միասին. -*

(1) *Բարձրացում որակի (լեզու, թեք - նիք, խորք):*

(2) *Ընդարձակում գրական հասկացողութեան եւ ընկալումի (ձեւի եւ խնամսի):*

(3) *Ցաւելում գրական նոր սեռերու (տեսակներու):*

(Շար. 1)

գիտնական մը, նկարիչ մը, հիւան մը ... եւ չվերադարձան անոնք պատերազմէն ու մտային մեզի համար միշտ ջահել, այս - պէս կոկ - կոկիկ կանգնած, ինչպէս «Լրատակ»ի համար լուսանկարի մը ժէջ:

Այս աշխատանքին մէջ նկարիչը տուրք չի տար երեւակայութեան: Հոս ներկա - յացուած երիտասարդները սորված են միասին եւ միասին ալ որոշած են կռուիլ հայրենիքի համար: Նկարիչը օգտուած է փաստացի տուեալներէ, լուսակարնե - րէ, լրջօրէն ուսումնասիրած նոյնիսկ անոնց մանրամասնութիւնները եւ կա - տարած բազմաթիւ էսքիզները: Այս թե - ման, մտածումի այս տեսակը Հրաչեայ Ցակոբեան բերաւ հայկական կերպար - ւեստի մէջ եւ կարծէք զայն հիմնաւորե - լու համար ստեղծեց նաեւ «Հերոժեչտի լուսանկար» (1970) եղերերգական պատ - կերը: Այս նկարներուն մէջ կը բացուի Ցակոբեան նկարիչի բարոյական եւ մարդ - կային կերտուածքը: Այո՛, Հրաչեայ Ցա - կոբեան արուեստին մէջ բանաստեղծ է, քիչ մը թախծոտ, քիչ մը երազող եւ այս բոլորին մէջ իր սեփական ոգին ու լոյսը ունեցող: Ինչ որ ալ նկարելու ըլլար ան, այդ արամադրութիւնը կ'ընկերանար ի - րեն: Ըլլար ան չարագրանք թէ դիմանը - կար, կնոջ պատկեր թէ նաթիւռ մոռթ: «Երկրակի օր» (1970) կտաւը չատ սովո - րական թեմա մըն է, բայց նկարիչը որ - քան ինքնատիպ կերպով մօտեցած է հար - ցին: Թէ՛ ներկայ արամադրութեամբ հա - մակած կինը, թէ՛ պատուհանի քիւրին նստած մերկ մանչուկը ձեռքի վրայ նստած մերկ մանչուկը ձեռ կը տանին իրենց աշխարհը եւ կը հա - մակեն լռութեամբ ու անդորրով:

Անդորրի այս տրամադրութիւնը չատ - կապէս զարմանալի կրնայ թուիլ անոնց՝ որոնք Ցակոբեանը մօտէն կը ճանչնա - յին: Ինաւորութեամբ անհանդարտ, պըր - պրատուն, պահանջկոտ թէ՛ իր եւ թէ ու - րիշներու ստեղծածին հանդէպ, կրքոտ վիճաբանող անձ մըն էր Հրաչեայ Ցա - կոբեան: Օրերով կրնար աշխատիլ նկարի մը փոքր մանրամասնութեան վրայ, ճըշ - դըտել, փոփոխութեան ենթարկել, ապա ամիսներու ստեղծածը ոչնչացնել եւ ըս - տեղծել նորը: Այդպիսի տառապանքով ու ջիւարութեամբ էր, որ նկարիչը, կ'ա - ւարտէր իւրաքանչիւր մեծ ու փոքր կը - տաւ, անոր մէջ դնելով իր խելքը, ջիղը, իր կեանքին մէկ մասնիկը:

Հրաչեայ Ցակոբեան իր աշխարհահայ - եացով խորապէս ժամանակակից ար - ուեստագէտ էր: Ժամանակը, այսօրը կ'ե - րեայ նկարիչին փնտռած ձեւերու, չա - րադրական լուծումներու, կառուցուած - քի հարցերու եւ, ամէնէն կարեւորը, թե - մայի եւ բովանդակութեան մէջ: Ինչ նիւթ ալ որ նկարէր, կը փնտռէր ինքնատիպ լուծումներ, կ'աշխատէր քալել չարոր - ւած արահետներէն: «Արփա - Սեւանի կա - ուղոները», «Տանկիստները», «Պարող - ներ», «Զրայատքորդներ», «Անդորը», «Կոմիտաս», «Սպենդիարեան» կտաւնե - րուն մէջ արծարծուած թեմաները փաս - տօրէն չօչափուած են չատ մը նկարիչ - ներու կողմէ, սակայն Հրաչեայ Ցակոր - եան այդ «ծանօթ» թեմաներուն տուած է միանգամայն ուրոյն լուծում մը եւ ա - ւելցուցած նոր երանգ մը:

Շարադրական կտաւներու կողքին նկա - րիչը ստեղծած է նաեւ դիմանկարներու պատկերասրահ մը: Նկարիչին բնորդները առաւելաբար կանայք են՝ համակուած ներհակ տրամադրութեամբ, կարծէք ընկղմած անձնական խոհերու եւ երազնե - րու մէջ:

Իր կեանքի վերջին չրջանին Հրաչեայ Ցակոբեան կ'երթար դէպի ինքնակատա - րելութիւն: Իր արուեստին մէջ երեւան կ'ելլեն նոր ձեւեր ու հարցեր, աւելի վե - րացական կը դառնան կեանքէն ստացած անմիջական տպաւորութիւնները: Ինքնա - տիպ, ուրոյն լուծումով եղած են որմնա - նկարները: Հոս իրականը կը խառնուի երեւակայականի հետ, կը ստեղծուի քիչ մը թատերական, արտառոց մթնոլորտ մը: Նման տրամադրութիւն կը տիրէ նաեւ Երեւանի պետական օփերայի որմնա - նկարներու էսքիզներուն մէջ: Տեղ - տեղ այս էսքիզները կը յիշեցնեն հին յունա - կան սափորանկարչութիւնը: Սակայն նո - կարչական արդի լեզուն, ժամանակակից ձեւերու կիրառումը իրեն հետ կը բերէ միանգամայն նոր խօսք եւ կը հաղորդէ բանաստեղծական չունչ ու հմայք: Կի - սատ մնաց Հրաչեայ Ցակոբեանի արուես - տի ուղին: Իր մահէն առաջ նկարիչը տը - ուաւ իր ամէնէն նշանակալից եւ ինքնա - տիպ գործերը՝ «Աղջկայ դիմանկար - Դոլի», «Դիմակ», «Սրնդահար», որոնք իրաւունք կուտան մտածելու, որ տակա - ւին չատ արգասաւոր պիտի ըլլար անոր կեանքը, բայց այն ամէնը, զոր արդէն ստեղծած էր եւ մնաց մեզի՝ կը նմանի գեղեցիկ երգի մը:

ՎԱՐԴԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՆՉՈՒ ԿԸ ԳՐԵՆՔ

—×—

Ա.

Մեծանուն գրագէտ Սեւիան Զօրեանի հօրեղբօր կինը, օր մը միամտօրէն հարց տուած էր անոր, թէ ինչո՞ւ կը գրէ: Ան միշտ զարմացած էր որ Զօրեանի նման սակաւախօս մէկը ո՞ւրկէ կը գտնէր այդ - քան չատ բառ, գրելու համար իր գիր - քերը: Ի վերջոյ չէ դիմացած ու հարցու - ցած էր.

- Կ'ուզեմ հասկնալ, որ ինչո՞ւ գիրք կը գրէք:

Սեւիան Զօրեան մինչեւ այն ատեն բնաւ չէր մտածած թէ ինչու կը գրէր: Դժուարացաւ պատասխան մը գտնելու: Նախ ուզեց ըսել, որ կը գրէր ճիշդ այն - պէս ինչպէս որ ուրիշ մըն ալ կ'երգէր: Բայց ատիկա ճիշդ չէր: Մտածեց պա - տասխանել, որ կը գրէր որովհետեւ հա - ճոյք կ'առնէր: Բայց այդ ալ ծիծաղելի պիտի նկատուէր: Մարդ հաճոյքի հա - մար ամէն օր ժամերով կը տքնի՞: Ի վեր - ջոյ ըսաւ.

- Կը գրեմ այդպէ՛ս, ահաւասիկ, պատ - ճառ չկայ:

Կինը չբաւարարուեցաւ:

- Ի՞նչպէս թէ պատճառ չկայ: Առանց նպատակի գրել կ'ըլլա՞յ: Մի՛ թաքցներ, դուն սիրահարած ես: Սիրահարածներն են որ բանաստեղծութիւն կը գրեն:

- Ես բանաստեղծութիւն չեմ գրած:

- Մի եւնոյնն է: Տարբերութիւն չըներ:

Սեւիան Զօրեան իր յուշերուն մէջ կը պատմէ, որ այդ օր առաջին անգամ ըլ - լալով սկսաւ մտածել, թէ, իրաւ, ինչո՞ւ կը գրէ արդեօք, մարդիկ ինչո՞ւ գրի կ'առնեն այդքան երկարաչունչ գիր - քեր:

Յետագային կրցա՞ւ համոզիչ պատաս - խան մը գտնել: Կամ թէ, այս հարցումը պատասխան մը ունի՞: Չեմ գիտեր: Բայց ինչ որ այս գրուագին մէջ չահեկան է ինծի համար, այդ պարզամիտ ու հասա - րակ կնոջ սա մեկնաբանութիւնն է. մարդ եթէ սիրահարած չըլլայ, գիրք կը գրէ՞: Սիրահարներն են որ բանաստեղծութիւն կը գրեն:

Զմոռնանք նաեւ անոր սա միւս գար - մանքը.

Այգքան սակաւախօս մէկը ո՞ւրկէ կը գտնէր այդքան չատ բառ, երկարաչունչ գիրքեր գրելու համար:

×

Մարդ, եթէ սիրահարի, կօշկակար կը դառնա՞յ: Բժիշկ, կամ երաժշտագէտ, կամ քանդակագործ կը դառնայ: Չի դառ - նար անշուշտ: Բայց կ'երեւի թէ բանաս - տեղծ կը դառնայ: Այսպէս կը հաւատայ ժողովուրդը, անշուշտ առաջնորդուելով այն միամիտ համոզումէն, թէ սէրը կը վերացնէ մարդս ու բանաստեղծական տպաւորութիւնը, կամ ամէն մարդ իր կեանքին կէսը բանաստեղծութիւն գրելով կ'անցընէր, կամ գրի առնուած ամէն բանաստեղծու - թիւն անպայման սիրոյ մասին գրուած կ'ըլլար:

Սեւիան Զօրեանի կողմէ պատմուած փոքրիկ դրուագը մեզի կը յիշեցնէ, թէ գրականութիւնը ընդհանրապէս, եւ բա - նաստեղծութիւնը մասնաւորաբար, գրե - թէ բնաւ լուրջի չէ առնուած մեր ժողո - վուրդին մեծամասնութեան կողմէ: Եթէ մէկը կը սկսի բանաստեղծութիւն գրի առնել, անպայման սիրահարած, այսինքն տարբեր բացատրութեամբ մը, խելքը կորնչուցած է: Այլապէս ինչո՞ւ գը - րիչ ձեռք առնէ ու բանաստեղծութիւն գրէ...:

Ամէն մարդ գիտէ թէ զարգացած հա - ւաքականութեան մը մէջ անդամ երիտա - սարդները իրենց ծնողքներուն կամ մեր - ձաւորներուն կողմէ չատ չեն քաջալեր - ւիր դեղարուեստի որեւէ ճիւղը իբր աս - պարէզ ընտրելու ուղղութեամբ: Ամէն ծնողք թէեւ նախ կ'ուրախանայ, երբ կը տեսնէ թէ իր զաւակը դեղարուեստի յատկութիւններ ցոյց կուտայ, երբ օրի - նակի համար կը տեսնէ թէ ան լաւ ականջ ունի, կամ չուխակով կը հետաքրքրուի, կամ լաւ գծագրութիւն կ'ընէ, կամ ազ - ուր ոտանաւորներ կը յօրինէ, բայց վեր - ջը խուճապի կը մատնուի երբ կը հասկա - նայ որ այդ հետաքրքրութիւնները աս - պարէզի մը ընտրութեան արդելք ըլլալու աստիճան երկար կը չարունակուին: Ո - րովհետեւ բոլոր ասպարէզներուն մէջ ամէնէն ապերախտն ու ամուլն է դեղար - ուեստը: Ինչո՞ւ նկարիչ կամ քանդակա - գործ, երաժիշտ կամ յօրինող ըլլալ, երբ անդին այնքան աւելի չահաւոր է դեր - ձակ, առեւտրական, բժիշկ կամ նպարա - վաճառ ըլլալը, ազատ ասպարէզի հետե -ւիլը, մինչեւ իսկ պաշտօնեայ ըլլալը: Գալով գրականութեան, ատիկա այլեւս ասպարէզ իսկ չի նկատուիր: Ո՞ր խելա - ցին գրականութիւնը ասպարէզ պիտի ընտրէ իրեն: Դեղարուեստը ընդհանրա - պէս, ու գրականութիւնը մասնաւորա - բար, պէտք է մնան քովընտի զբաղում, հաճոյքի ու ժամանցի համար կատարե - ւած գործ: Գալով բանաստեղծութեան, ան ամէնէն անլուրջը ըլլալ կը թուի: Ինչպէս կարելի է լուրջ նկատել այն քա - նի մը խօսքերը, որոնք սիրահար մէկու - մը կողմէ կ'արտասանուին սիրելիի մը հասցէին, եւ որոնք փըփուրի նման կը հալին կ'երթան արտասանուելէ քիչ վերջ...:

Ռ. Հ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՌՈՆ - ԱԼՓ ՇՐՋԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ. Լիոն-Տէսէն ընթացիկ տա - րեշրջանի ախոյենութեան իր վերջին հանդիպումին Օի դէմ 2 կէտով պարտու - թեան մատնած է Սէն Շամոնը:

Ախոյենութեան վերջնական դասաւոր - ման համար ոչ մէկ կարեւորութիւն ունե - ցող այս մրցումի (քանի որ Հ.Մ.Ը.Մ. յոյս չունէր դասակարգ բարձրանալու, իսկ Սէն Շամոնն ալ արդէն դատապար - տուած էր բաժանմունք մը իջնելու) առա - ջին կիսախաղին հակառակորդները աւելի լաւ խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են, բայց չեն կրցած որեւէ կոլ նչանակել: Երկրորդ կիսախաղին, Տէսնի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի վեթերաններէն՝ 46ամեայ Աւետիսեա - նի դաշտ մտնելը ոգեւորած է իր ընկեր - ները, որոնք՝ այնուհետեւ, աւելի դեղե - ցիկ խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են: 54րդ վայրկեանին Սէն Շամոնցիները փե - նալթիով մը հաշիւը բանալու առիթ մը կորնչուցած են, չնորհիւ Տէսնի բեր - դապահի վարպետութեան: Երկու վայր - կեան ետք Աւետիսեան նչանակած է կոլ մը, որ չեղեալ համարուած է իրաւարա - բին կողմէ: Ապա, 60րդ վայրկեանին Պը - լանկա եւ 67րդ վայրկեանին Շոլիէ նչա - նակած են մէկական կոլ եւ խաղը վերջ գտած է Տէսնիի յաղթանակով:

Տէսնիի Հ.Մ.Ը.Մ.ը Ռոն - Ալփ չրջանի «Պատուոյ բաժանմունք»ի ընդհանուր դա - սաւորման մէջ 4րդ տեղը կը գրաւէ, մի - այն 3 կէտի տարբերութեամբ ախոյեան Ֆօսինեիէն: Այս վերջինը Օի դէմ 3 կէտով պարտութեան մատնած է Վալանսի հայ - կական խումբը, որ 9րդ տեղը կը գրաւէ դասաւորման մէջ:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

Ձ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«Տոն Քամիլլոյի փոքրիկ Աշխարհը»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԱԾ ՄԵՂՔԸ

Տոն Քամիլլո մէկուն ձայն հանած չէր: Տուն հասնելով եւ հաւկիթները ապահով տեղ մը դնելով, զացած էր եկեղեցի՝ խորհրդակցելու Ցիսուսին հետ, ինչպէս կ'ընէր միչտ տարակոյսի պահերուն:

- Ի՞նչ պէտք է ընեմ, հարցուցած էր Տոն Քամիլլո:

- Քո՛ւ կռնակիդ քիչ մը չուրի մէջ զար - նուած ձէթ, ու լո՛ւ, պատասխանած էր Ցիսուս խորանի բարձրութենէն. պէտք է մեզ նախատողներուն ներենք, ա՛յդ է կանոնը:

- Լաւ, առարկած էր Տոն Քամիլլո, բայց հոս խնդիրը հարուածներու վրայ է եւ ոչ թէ նախատինքներու:

- Ի՞նչ կը նչանակէ, չչնչած էր Ցիսուս, արդեօք մարմինին ուղղուած նախատինք - ները աւելի՞ ցաւալի են, քան հոգիին նետուածները:

- Շատ լաւ, Տէր: Բայց նկատի ա՛ռ, որ զիս հարուածելով, ես որ քու պաշ - տօնեադ եմ, քեզ նախատած կ'ըլլան: Ես աւելի քեզի համար կ'ընեմ քան թէ ինծի:

- Արդեօք ես աւելի Աստուծոյ պաշտօն - եայ չէի՞ քան դուն, եւ չներեցի՞ անոնց որ խաչին վրայ զիս դամեցին:

- Քեզի հետ կարելի չէ վէճի բռնուիլ, եզրակացուցած էր Տոն Քամիլլո, իրա - ւունքը միչտ քուկդ է: Քու կամքդ թող ըլլայ. պիտի ներեմ: Սակայն յիչէ որ եթէ այդ մարդիկը քաջալերուած իմ լը - եթէ այդ մարդիկը քաջալերուած իմ լը - ռութենէս, գլուխս ալ կոտրեն, պատաս - խանատուութիւնը քուկդ պիտի ըլլայ: Կրնամ քեզի վկայութիւն բերել Հին Կտա - կարանէն...:

- Տոն Քամիլլո, ելեր ես ինծի Հին Կը - տակակարանէն խօսելու...: Ի հարկին վրաս կ'առնեմ որեւէ պատասխանատո - ւութիւն: Հիմա խօսքը մէջերնիս՝ ոտից մը քեզի լաւ կ'ընէ, այսպէս կը սորվիս տան մէջ քաղաքականութիւն ընել:

Տոն Քամիլլո ներած էր. բայց բան մը ձուկի փուշի պէս մխուած էր կոկորդէն ներս. ո՞վ կրնար ըլլալ զարնողը:

Ժամանակ անցաւ. երեկոյ մը ուշ ա - տեն, մինչ խոստովանարանին մէջ նստած էր, Տոն Քամիլլո ծակոտկէն տախտակին մէջէն տեսաւ Փեփոնէի՝ ձախակողմեան - ներուն գլխաւորին՝ դէմքը:

Փեփոնէ որ ... խոստովանելու գար, այնպիսի դէպք մըն էր, որ տեսնողին բե - րանը բաց կը թողուր: Տոն Քամիլլո ու - րախացաւ:

- Աստուած հետդ ըլլայ, եղբայր, քեզի հետ՝ որ ո՛եւէ մէկէ աւելի պէտքն ունիս անոր սուրբ օրհնութեան: Շո՞ւտ ատեն է որ խոստովանած չես:

- 1918-էն ի վեր, պատասխանեց Փեփ - փոնէ:

- Երեւակայէ ի՛նչ մեղքեր գործած ըլ - լալու ես այս քսանհինգ տարիներու ըն - թացքին, այդ գեղեցիկ գաղափարներով որ ունիս գլուխիդ մէջ:

- Է՛հ, բաւական, հառաչեց Փեփոնէ:

- Օրինակի համա՞ր:

- Օրինակի համար, երկու ամիս կ'ըլ - լայ քեզի զօրաւոր հարուած մը տուի:

- Ծանր է, պատասխանեց Տոն Քամիլ - լո, նախատելով Աստուծոյ պաշտօնեայ մը, Աստուած նախատած ես:

- Զղջացած եմ, բացագանչեց Փեփոնէ, մանաւանդ որ ես քեզի իբրեւ Աս - տուծոյ պաշտօնեայի չդարձի, այլ իբրեւ քաղաքական հակառակորդի: Տկարու - թեան վայրկեան մը եղաւ:

- Ատկէ զատ եւ սատանայական կու - սակցութեան մը պատկանելէդ զատ, ու - րիշ ծանր մեղքեր ունի՞ս:

Փեփոնէ տագրակը պարպեց:

Ամբողջ մխային առած՝ մեծ բան մը չէր. ուստի Տոն Քամիլլո զայն արձակեց քսանի չափ Հայր Մեր - Ողջոյն քեզ-նե - րով: Ցետոյ մինչ Փեփոնէ ծնրադրած էր խորանին վանդակապատին առջեւ իր ապաչխարանքը կատարելու, Տոն Քամիլ - լո դնաց ծնրադրելու խաչելութեան ներ - քեւ:

- Ցիսուս, ըսաւ, ներէ՛ ինծի, բայց ես հա՛տ մը պիտի լրջեցնեմ:

- Ոչ իսկ երազիդ մէջ, պատասխանեց Ցիսուս, ես ներեցի իրեն, դուն ալ պէտք է ներես. խորքին մէջ լաւ մարդ է:

- Ցիսուս, մի՛ վատահիր կարմիրնե - րուն, անոնք ամէն բան ծաղրի կը տա - նին: Լաւ նայէ՛, չէ՞ս տեսներ ի՛նչ բա - բարական դէմք ունի:

(Շար. 14)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ - Մանուկեան ընտանիքը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց ոուգին՝

ԱՃՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սարա Նազարեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ ի յիշատակ Ստեփան Քէշիշեանի մահուան Ա. տարելիցին (29 - 5 - 83) - 200 Ֆ. Ռատիօ - Ազգին եւ 100-ական՝ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, «Աչխարհ»ին (առանձ «Ցառաջ»էն) եւ «Ցառաջ»ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Գաբինէ Զորպաճեան, ծնած Օրթագիւղ (Պուրսա), զաւակը՝ Պաքըրճի Եսայիի, կորսուած ըլլալով աքսորին Գարամանի կայարանը կը փնտռէ իր ընտանիքէն ողջ մնացած անդամները: Ունէը երեք քոյր՝ Սոֆի, Գարուհի, Աբշալոյս եւ փոքր եղբայր մը՝ Սուրէն: Լուր ունեցողներէն կը դրել՝

Տիկին Առաքելեանի (ծնեալ՝ Զորպաճեան)
25, rue Gabriel Péri
78230 LE PECQ
FRANCE

Tél. : 973. 98. 95

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

CENTRE D'ENSEIGNEMENT
U.G.A.B. - STS. SAHAK-MESROB
MARSEILLE

Colonie de Vacances

au cœur d'un village dans le parc naturel du QUEYRAS (Htes Alpes) du lundi 2 Juillet au samedi 21 Juillet. Chalet tout confort. Promenades journalières en car. Le nombre des places est très limité.

Inscriptions :
U.G.A.B. 33, Cours Pierre Puget
Tél .: 37 - 75 - 97
et église Sts. Sahak-Mesrob,
339, ave. du Prado 13008, Marseille
Tél .: 77 - 84 - 70

POUR TOUS VOS IMPRIMÉS
PUBLICITAIRES - CATALOGUES
BROCHURES - CARTES POSTALES
LIASSES - CARNETS...

les Editions ARIS
Imprimerie SIRA

5, Bd Victor HUGO
83150 BANDOL
☎ (94) 29.52.98
74.00.09

Adressez vos demandes de documentation à Michel ARISTAVITIAN

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ
ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Ս. ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
2-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Միութիւնս իր հիմնադրութեան 2-րդ տարեդարձը կը տօնախմբէ պատարագով Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 10, կիրակի օրը:

Այս առթիւ կը կատարուի հոգեհանգիստ Դպրեվանքի հիմնադիր՝ երջանկայիշատակ

ԴԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահացեալ սաներու եւ խնամակալներու հոգիներու յիշատակին:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՐՃԵԱՆ

Հոգեհանգստեան արարողութեան կը նախագահէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝

ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

Սոյն հանդիսութեան կը հրաւիրուին բոլոր Դպրեվանքցիները, համակիրները եւ հատատացեալ ժողովուրդը:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ
ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ - ՓԱՐԻԶ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Երկուշաբթի, Յունիս 4, ժամը 20·30ին

խօսք կ'առնէ
ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԾԱՆՕԹ
ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ - ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐ
Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶԱՏԵԱՆ

նիւթ՝
«ՎԱՀԱՆ ԹՈՓՋԵԱՆ-Ի ՆԱՄԱԿԱՆԻՆ»

- - Մուտքը ազատ է - -

ՀԱՅԵՐԻՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ
ՅՈՒՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

«ՍԻՐՈՅ ԽՕՍՏՈՒՄԸ»

- գունաւոր -

ի նպաստ Առնուվիլի Վարպետ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ

Շաբաթ երեկոյ, Յունիս 6, ժամը 20·45ին

Cinéma JACQUES PREVERT
La FAUCONNIERE
95500 *GONESSE*

Մուտքերու մասնակցութիւն 50 Ֆ.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

VACANCES
JAF 1984

du 5 au 26 août

BOULOURIS (Var)
LE MANOIR

SITUATION : 5 km. de St.-RAPHAËL à 50 m de la plage.
DESCRIPTION : Chambres de 6 lits dans un très beau jardin de 8 000 m2 bordé de palmiers.

SPORT - LOISIRS - ANIMATIONS

SEJOUR EN PENSION COMPLETE
(Voyage non compris)
3 semaines ..... 3 380 F
2 semaines ..... 2 335 F
1 semaine ..... 1 210 F
Séjours du dimanche (midi) au samedi (inclus)

RENSEIGNEMENTS ET DEMANDES D'INSCRIPTION
Dans tous les secteurs de la JAF :

PARIS
6, cité Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 208. 76. 49
(mercredis soir, de 20 à 22h)

LYON
215 - 217, ave. Félix-Faure
69003 Lyon

MARSEILLE
65, allée Léon-Gambetta
13001 Marseille
Tél. : 08. 10 .38
(mardis soir de 20 à 22h)

ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ԵՐԳԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութեամբ՝ **ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ-Ի**

նախաձեռնութեամբ՝ կեդրոնական Սանուց Միութեան եւ Պօղոսյ Դպրեվանքի Սանուց Միութեան

×

LA CHORALE
SAHAK - MESROB
de MARSEILLE
sous la direction de KHATCHIK YILMAZIAN

SALLE GAVEAU
45, rue la Boetie — Paris 8eme

DIMANCHE 10 JUIN
A 20H 30

Points de vente

Prix des places : 50 - 90 - 120 - 150 F

Salle GAVEAU : Tél : 563 58 34
Librairie PALOUYAN : 9, rue de Trévise 75009 Paris Tél : 523 24 97
Cabinet TERZIYAN : 21, rue Lamartine 75009 Paris Tél : 282 01 41
STOCK 91 : 91, rue de Rivoli 75001 Paris Tél : 260 15 10
ATLANTIC-ELECTRONIQUE: 241, rue P.V. Couturier 94140 Alfortville Tél:893 42 69
ARARAT : 118 bis, rue Etienne Dolet 94140 Alfortville
SEVAN : 4, rue Lazare-Carnot 92140 Clamart Tél : 642 16 07
Monsieur B. CHAMIKIAN : 10, rue Brissard 92140 Clamart Tél : 642 75 52
VAROUJ : 49, Grande rue Charles de Gaulle 92600 Asnières Tél : 793 64 02
Bonneterie St. LOUIS : 6, rue Royale 78000 Versailles Tél : 021 15 15

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Grande
FÊTE CHAMPÊTRE
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 3, կիրակի ժամը 11-էն մինչեւ 22
Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ
44 - 50, Bd. Charles de Gaulle

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր արագ սպասարկութեամբ,
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով,
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց,
- Ընտանեկան հանելի եւ ջերմ մթնոլորտ,
- Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մուտքը ազատ է

Մոնմորանսի երթալու համար - -
Prendre le train à la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains puis prendre l'autobus no 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

OPTIMA Tours

CETTE ANNEE
EN ARMENIE

— du 21 JUILLET au 4 AOUT 6 410 F
— du 4 au 18 AOUT 6 410 F
— du 18 AOUT au 1er SEPT. 6 410 F
— du 1er au 15 SEPTEMBRE 6 410 F
— du 6 au 20 OCTOBRE 5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

TOURISME ET MUSIQUE EN ARMENIE
DU 7 AU 21 JUILLET

Sous la conduite d'ALEXANDRE SIRANOSSIAN

Renseignements et inscriptions : OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 Paris
Tél. : 742. 10. 35

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
3
DIMANCHE
3 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 84

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.714 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.714

lettres françaises

une grande page de l'histoire littéraire:

LE FACE A FACE ANDRÉ BRETON - TRISTAN TZARA

Le 17 mars 1947, au grand amphithéâtre de la Sorbonne, Tristan Tzara prononce -ou plutôt s'efforce de prononcer- une importante conférence sur *Le Surréalisme et l'après - guerre*. Une photo, assez souvent reproduite, montre Tzara à sa table de conférencier tandis que Breton se dresse,criant et désignant du doigt le fondateur de Dada, au milieu d'une assistance très échauffée. Cette scène en dit peut-être bien davantage que le texte de Tzara ; elle figure un moment essentiel de l'histoire des Lettres, sur fond d'histoire tout court.

Mais quel était au juste le contenu de la conférence de Tzara, pour provoquer un aussi spectaculaire face à face ? Le texte publié en 1948 par les éditions Nagel développe plusieurs idées. Tzara estime tout d'abord que, depuis la guerre d'Espagne, Munich, Hitler et Vichy, «la poésie est plongée dans l'histoire jusqu'au cou» ; les poètes, loin de se soustraire à l'évènement, se doivent donc d'être «*les dépositaires infiniment sensibles*» de la souffrance des hommes ; Dada fut déjà un «*mouvement moral*» de révolte contre la grande boucherie de 1914-18 et le Surréalisme, «*né des cendres de Dada*», eut une période ascendante (celle où régnaient l'imagination, le désir d'émancipation, l'écriture automatique), mais son rêve par trop idéaliste de liberté a été désavoué par l'histoire qu'il n'a su épouser (*«l'histoire a dépassé le surréalisme, car le monde ne saurait se fixer sur des positions immuables»*); et c'est en 1931 qu'une brisure s'est opérée lorsque bon nombre de surréalistes (Tzara ne cite personne) n'eurent pas la lucidité de s'aligner sur la politique révolutionnaire du parti communiste. Ceux du moins qui eurent cette lucidité l'ont parfois payé de leur vie, pendant la seconde guerre mondiale, et Tzara ne supporte guère qu'un homme comme Benjamin Péret ait pu, dans *Le Déshonneur des Poètes*, se permettre «*une insulte aux poètes morts du fait de l'occupation*», alors que «*le surréalisme a été absent de cette guerre, de ses dangers et de nos indignations*».

Dans le *Prière d'insérer* du texte imprimé, Tzara se fera plus agressif (agressivité à coup sûr attisée par les provocations de Breton) et accusera explicitement le surréalisme de se cantonner «*dans une position post-révolutionnaire dont le moins qu'on puisse dire est qu'elle reste d'une désarmente commodité*». Et Tzara de désigner par là les «*nouvelles tendances ésotériques et mystiques*» revendiqées par Breton.

Ce dernier sait combien sa position est vulnérable -lui qui a fui l'Europe en guerre pour les Etats-Unis- en regard des poètes qu'auréole leur participation à la Résistance. Il veut pourtant assurer la pérennité du surréalisme dans l'après - guerre et ne point laisser Tzara prononcer son insidieux acte de décès ; sans compter qu'une très personnelle partie de bras de fer oppose le Dadaïste qui fut jadis contraint de devenir surréaliste au «Papa» d'un surréalisme dont l'ex-Dadaïste se veut aujourd'hui le fossoyeur ! André Breton ressent donc l'impérieuse nécessité de se rendre le 17 mars 1947 au grand amphithéâtre de la Sorbonne.

Il n'est pas très aisé de se faire une idée exacte de cette tumultueuse journée. Les journaux de l'époque donnent dans l'ironie superficielle, comme pour tout ce qui touche aux «scandales» surréalistes. Par chance, la revue *Esprit*, dans son numéro d'avril 1947, consacre à l'événement un triple témoignage, passionnant et convaincant (*). Le premier témoignage est celui de Jean Bignalet qui avoue d'entrée n'avoir trouvé qu'une assez mauvaise place dans l'amphithéâtre. Ce qui ne l'empêchera pas de constater l'énorme vacarme de la salle, surtout lorsque Breton invective Tzara et en vient à

par

Daniel LEUWERS

hurler «*Chiens*» à l'adresse du public ou «*Chien*» à l'adresse du conférencier (Bignalet ne sait). En tout cas, Tzara lit sa conférence. «*Son accent d'Europe centrale et sa voix monotone l'empêchent d'accrocher l'auditoire. Lorsque ses regards parcourent la salle, ils semblent traqués*». Mais bientôt la tâche va lui être plus facile. En effet, «*le service d'ordre dadaïste, c'est-à-dire, ô humour noir ! communiste*» (c'est Bignalet qui parle) surgit, frappe Breton au visage et ne lui laisse que l'unique solution de se retirer, «*la force appartenant aux communistes*».

Second témoin -«*à une place privilégiée pour les yeux et les oreilles*», précise-t-il-, Marc Beigdeber tient d'abord à rectifier certaines assertions de Bignalet : Breton n'a pas été agressé par de supposés «*nervis*» du «*service d'ordre dadaïste*», mais par «*quelques amis de Tzara*». D'ailleurs il fut au préalable proposé à Breton de parler après Tzara, ce qu'il refusa parce que («*il ne nous le cacha pas*») il était venu dans le dessein d'empêcher la conférence de se faire. De plus, Breton ne fut pas contraint de quitter l'amphithéâtre, mais, trompé par l'apparent soutien d'une assistance composée d'«*un certain nombre de jeunes gens d'opinions «réactionnaires»*», il quitta volontairement les lieux, espérant entraîner tout le monde derrière lui -ce qui ne fut pas le cas ... Placé près de la table de conférence, Beigdeber privilégie surtout la scène suivante : Breton surgit devant Tzara, veut le forcer à le regarder, prend son verre en disant, comme pour renouer : «*Je peux encore boire dans le verre de Tzara*». Le conférencier reste d'un calme remarquable et ne fait aucun mouvement: «*peut-être parce qu'il avait peur de céder à une vieille attraction ; plus vraisemblablement, parce que s'il engageait la parole avec Breton, il tombait dans le piège que celui-ci lui tendait malignement, il interrompait* lui-même *d'une façon probablement définitive - sa conférence*».

Terrible confrontation où Tzara manque d'être pris au piège de ce jeu de la provocation qu'il a jadis contribué à instaurer! Scène poignante et symbolique : Tzara assis et campé sur ses certitudes face à Breton debout et mu par la force toujours jeune de la provocation. Le spectaculaire vise-t-il ici à occulter le débat de fond ? Rien n'est moins sûr. En effet, ce que Breton tait, ce que Breton ne peut dire ressort certainement d'une inquiétude prospective qui cherche à éviter les sentiers battus d'une idéologie dont les années 30 -les procès de Moscou aidant- lui ont révélé les faux pas et les compromissions. Et ce que Tzara lit,ce que Tzara s'efforce de lire, c'est une profession de foi peu soucieuse de convaincre. Dans ce face à face, ce sont deux conceptions révolutionnaires qui s'affrontent tacitement, tandis que gronde la haine des sincérités bafouées ...

Troisième et dernier témoin, Chris Marker s'amuse, pour sa part, à constater que «chacun a sur l'événement l'ouverture que lui permet sa place» ! Et il feint de trouver tout cela pas très sérieux, préférant s'attacher à un témoin silencieux et inattendu du spectacle : Antonin Artaud, debout au fond de la salle et qui porte sur le visage «*la marque de ces années passées à refuser le monde que Breton rêve -et Tzara parle- de transformer*».

Antonin Artaud ne serait-il pas finalement le personnage central de cette comédie qu'il démystifie comme malgré lui, sans se soucier d'être plongé «dans l'histoire jusqu'au cou» mais en se confiant aux seuls abysses de son mal intérieur ? Le défi du poète aux grands débats de l'Histoire ...

■

(*) Reproduit par Henri Béhar dans le tome 5 des **Œuvres complètes** de Tristan Tzara (Flammarion).

ԵՂԱՆԱԿ ԱՐՏԱՀԱՆԴԻՊ ՓԵԼԵՇԵԱՆԻ

Փելեշեանի ֆիլմերը՝ բայց անկարելի են, «հայկական» ֆիլմարուեստի միջակութեան մէջ՝ երկնաքարեր: Կարճ, սեղմ ու խիտ յօրինումներ են անոնք, այնքան օտար ու անհատնդրդ մեղի ծանօթ արտադրութիւններուն, ասոնց՝ սպառիչ ու սպառողական սովորականութիւններուն, եթէ պահ մը մոռնանք Պարաճանեանը:

Մեներ (1969), Սկիզբ (1973), Եղանակներ (1975) եւ Մեր Դարը (1982) կոչուած աշխատութիւնները, տարբեր չափերով ու թեմաներով, նոյնքան մըն ալ տարբեր արժանիքներով կը յայտնաբերեն բոլորովին իւրայատուկ ֆիլմային մտածելակերպ մը: Թերեւս միայն այս կամ այն չափով կրնանք յղել Նոան Գոյնի բեմադրիչին:

Կարելի չէ պատմել Փելեշեանի ֆիլմերը, պարզ անոր համար որ այնտեղ պատումի բոլոր հաւանական կամ աւանդական միջոցները հերքուած են: Հոն պատմութիւն մը չկայ, որ դիմէ իր աւարտին, ոչ ալ կայ հէքեաթ ու դէպք, դէպքերու յաջորդականութիւն, որ ժամանակի ուղղութիւն մը որոշէին: Զկայ հերոս ու մարդկային «բնաւորութիւն», կամ նկարագիր: Թէեւ կան մարդիկ, կան դէմքեր ու եղելութիւններ. հարթանիք մը, թաղմանական արարողութիւն մը, լեռնային դեմուդիմ մը տարերայինի հանդէպ անցք մը: Մեզի պատկերացուածը ակնարկ մը չէ, reportage մը, կարծես ատիկա կարելի ըլլար, երբ ֆիլմը կը վերարերի «մեզ»ի, ըսել կ'ուզեմ հայ ժողովուրդի ներկային ու անցեալին (Մեներ): Եղանակները դիւզական կեանքի հպանցիկ դիտարկումը չէ, ոչ ալ Մեր Դարը կոչուած եւ Փելեշեանի ամէնէն ծաւալուն գործը անկրպեակին ու միջոցի դրաւումին դիւցազնաշունչ արձանագրութիւնը՝ պատառուի վրայ: Պատրուակը կայ անշուշտ. դիւղը, հողը, աշխատանքը, մարդիկը հոն են միշտ, բայց կարծես բուն հարցը ըլլար ինքը պատկերացումը: Փելեշեանի բոլոր ֆիլմերը կը հրաժարին խօսքէն ու լեզուէն, երկախօսութենէն կամ պատկերին քով մենաբանող բացատրութենէն: Սկիզբէն մխրճուած ենք անխօս ու լուռ, բառի ու բանի միջնորդութեան պէտք չունեցող աշխարհի մը մէջ, որմէ չրջուն ու բոլոր անկարելի դիրքերէ անցնող զամերան, աչքը կը հանէ պատկերը - կը պատկերահանէ: Եւ պատկերը կը մնայ մեկնաբանել, կամ լռել:

Գրեց՝

Գ. ՊՐԼՏԵԱՆ

Եղանակները Փելեշեանի ամէնէն կուռ, ամբողջ եւ ամէնէն մատչելի գործն է թերեւս նիւթին (դիւղը) նպատակով: Այդ այնքան քլիչէ ու աւանդական նիւթէն, հասարակ տեղիքէն պիտի ըսէի, զարմացածքին նախկին առումով, բեմադիրը կը հանէ անսպասելի պատկերներու չարք մը. բնութեան տարրերուն ահարկու ներկայութիւնը, կենդանական աշխարհը՝ հօտ ու ճի, վերջապէս մարդիկն ու աշխատանքը հողի համայնական զօրութեան մէջ: Հայրենի աշխա՞րհը. այնպէս ինչպէս երեւակայուած է ան պատկերահանի մը կողմէ, որ ունի միայն սեւն ու ճերմակը գոյներուն, չարժումն ու չրջանակը ոսպնեակին:

Ֆիլմը կը սկսի ու կը վախուի թեւաղրական պատկերով մը. թաւալող ջուրերու

(Շար.ը Դ էջ)

ՍԷՐ ԵՒ ԹԱՆԶՐԱՑՅԱԼ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԵՍ, 1983

710 էջնոց պատկառելի հատոր մըն է անցեալ տարի լոյս տեսած Վահան Թէքէեանի այս նամականին, որ հրատարակուած է «Թէքեան Մշակութային Միութեան» կողմէ, ու ծանուցուած՝ իբր «Հարիւրամեակի Մատենաշարին Թիւ 2»ն: Հատորը խմբագրուած է ծանօթ հայագէտ Աւետիս Սանճեանի կողմէ, որ կողքին վրայ տրուած տեղեկութիւններէն համաձայն՝ «վարիչ անօրէնն է Փալիֆորնիոյ Համալսարանի Լոս Անճելըսի մանանճիւղի Գ. Նարեկացի հայագիտական ամպիոնին»: Հատորը նուիրուած է Վահան Թէքէեանի թղթակցութեան, ու կը պարունակէ իր գրիչէն ելած նամակները միայն, ընդամէնը՝ 315 հատ: Թէքէեանին ուղղուած նամակները ասոնց չկցելու խմբագրական որոշումէն անկախ, կ'երեւի Թէ Երեւանի Թէքէեան Փոնտին մէջ գտնուող այն նամակներու ցանկը չատ «վախտ» է, ինչպէս կը հաղորդէ Ա. Սանճեան: 315 նամակներուն վրայ աւելցուած են Միքայէլ Կիւրճեանէն երկու գրութիւնները, մէկը՝ Թէքէեանի առաջին քերթողագիրքին կծու գրախօսութիւնը, միւսը՝ նոյն չրջանին վերաբերող բայց 1965-ին գրուած, «Ինչպէ՞ս ծանօթացայ Վահան Թէքէեանին հետ» յօդուածը: Եղածը յարդանքի տուրք մըն է Կ'ենթադրեմ՝ Կիւրճեանին հանդէպ, որ յիսուն տարի չարունակ ամենամօտիկ բարեկամը մնացած է Թէքէեանին, ինչ որ ուղիղ համբով չարդարացներ սակայն այդ գրութիւններու ներկայութիւնը սոյն հատորէն ներս: 315 նամակներու չարքը, Յունուար 1900-էն մինչեւ Փետրուար 1945, կ'ընդգրկէ Թէքէեանի կեանքին բոլոր չրջանները, առանց ընդմիջումի, եթէ բացառելու ըլլանք Ա. Աչխարհամարտի տարիները՝ 1914-էն 1917 (Աղէտի օրերուն՝ Թէքէեան Եգիպտոս կը գտնուէր: Ու Գահիրէի մէջ է որ ան իր մահկանացուն կնքած է 1945-ի Ապրիլին):

Նամականիիա հրապարակումին ձեռնարկը ամէն ինչով գնահատելի է, ո՛չ միայն իբր յղացում, այլ իր իրագործումին գոհացուցիչ չափանիշներով: Ճգացումը կը բացատրուի սապէս Աւետիս Սանճեանին կողմէ, իր Նախաբանին մէջ. «Բանաստեղծին մտերիմ բարեկամ՝ Մի քայէլ Կիւրճեանի Փոնտին մէջ (Երեւան) եօթանասուն նամակներու յայտնաբերումը, մանաւորապէս, մեզ համոզեց Նամականիին պատրաստութեան առաջնահերթ կարեւորութեան մասին»: Ու խմբագիրը կ'աւելցնէ քիչ մը անդին՝ «Համոզուած ենք սակայն, Թէ այս Նամականին մասամբ պիտի նպաստէ Թէքէեանի ամբողջական երկերը կազմելու բաղձալի նպատակին» (էջ Բ) (1): Կ'արձանագրենք բաղձանքն ու ծրագիրը: Երանի Թէ արեւմտահայ այլ գրագէտ ու բանաստեղծներ, ո՛չ նուազ արժէքաւոր անկասկած քան Թէքէեանը, արժանանային նման հոգածու ու բարեխիղճ վերաբերմունքի: Ամէն օր չէ, ամէն պարապայի, որ արեւմտահայ գրագէտ մը այսքան զուրգուրանք կը վայելէ, իր ամբողջական Նամականիին հրատարակութեամբ, որ կ'ենթադրէ հաւաքումի ու խմբագրումի լուրջ եւ նոյնիսկ ապահիչ աչխատանք մը: Ամէն օր չէ՛, ու եթէ չեմ սխալիր՝ Սփիւռքի մէջ առաջին անգամն է: Ակէ առաջ լոյս տեսած էին հայատառ նախաձեռնութեամբ եւ հայատառ Հոդի վրայ Դանիէլ Վարուժանի Նամականին (Երեւան, 1965), «Արեւմտահայ Գրողների Նամականի» խորագրուած հատորը (1972), հուսկ ապա՝ Ս. Զօպանեանի Նամականին (1980), երեքն ալ բազմավաստակ Գ. Ագնաւուրեանի չան քերով կազմուած ու ծանօթագրուած: Մ'յս ալ ըսեմ որ 1950-ի չուրջ Գահիրէի մէջ Ա. Տատրեան Թէքէեանի «Ամբողջական Երկեր»ու հրատարակութեան ձեռնարկած էր, բայց ծրագրուած 15 հատորներէն վեց հատը միայն կրցած էին լոյս տեսնել:

Ցաղագումէն ետք՝ իրագործումը: Ներկայ հատորը նամակներու պարզ հաւաքածոյ մը չէ: Ան կը ներկայանայ գիտական - բանասիրական հսկայ կազմածոյ մը, որ իր թերութիւններով հանդերձ (որոնց մասին պիտի խօսիմ հետզհետէ), անհրաժեչտ էր նման պարագայի մը, քանի որ չատ մը կէտեր անհասկնալի պիտի մնային առանց հանգամանաւոր եւ երբեմն ալ՝ տարածուն լուսաբանութիւններու: Ծանօթագրութիւնները կը գրաւեն այսպէս գիրքին մէկ աւելի քան 120 էջ (561 - 684), ու ամբողջացուած են կարգ մը ցանկերով (անձնանուններու, օտար հեղինակներու, տեղանուններու, պար - բերական մամուլի, հայ Թէ օտար): Հատորին սկիզբը դրուած են չարք մը ձեռագրական նմոյչներ եւ լուսանկարներ, որոնցմէ մէկը 1922-ին քաչուած Պոլսոյ կեդրոնական Վարժարանի ուսանողներուն հետ խմբանկար մըն է, չափազանց չահեկան, քանի որ կողք - կողքի կը տեսնենք հոն Թէքէեանը եւ 20 տարեկան պատանի Ն. Սարաֆեանը: Հատորի նախաբանին մէջ Ա. Սանճեան կը ծանուցէ խմբագրութին դրդապատճառները եւ պայմանները: Ճեռոյ երկար ներածութեամբ մը (էջ 1 - 90), խմբագիրը նամականիի հիման վրայ՝ Թէքէեանի մասին մենագրական ուսումնասիրութեան մը կը ձեռնարկէ, որ ի հարկէ՝ աւելի անոր անձին, կեանքին, դաղափարներուն ու բարեկամութիւններուն կ'անդրադառնայ, քան Թէ անոր բանաստեղծութեան: Երեք մասի բաժնուած այս ներածութեան մէջ (Ա. Թէքէեանի կենագրութիւնը, Բ. Թ. ու հայ եւ օտար դրողները, Գ. Թ.՝ մարդը եւ խոհերը), Պ. Սանճեան գրեթէ միչտ չափազանց մօտ կը մնայ նամականիներու սոսկական, երբեմն տաղտկալի բովանդակութեան, չաճախ պահանջով հատուածներու ընդօրինակութեամբ, ու տուեալներու համադրումէն աւելի՝ անոնց յարադրումով: Այս նկատողութիւնը, ինչպէս ուրիչներ որոնք պիտի չարունի հոս, Թո՛ղ չնկատուի իբրեւ «քննադատութիւն» մը: կը փորձեմ միայն բնութագրել Պ. Սանճեանի խմբագրական - բանասիրական աչխատանքին նչանակութիւնը: Պատկառելի կը գտնեմ հարիւրաւոր, Թերեւս հազարաւոր ծանօթագրութիւններուն մէջ վատնուած աչխատանքը: Կ'ենթադրեմ միայն որ ներածութեան մը պաչտօնը պիտի ըլլար ո՛չ Թէ նամակներէն վերցուած լման հատուածներ արտադրել, ցոյց տալով ընթերցողին ինչ որ ան իր աչքովը կրնար կարդալ խնդրոյ առարկայ նամակներէն ներս, այլ վերականգնել անձ մը, անձնաւորութիւն մը, իր բազմակողմանի երեսներով, այս անգամ՝ իսկապէ՞ս համադրական երկնումով մը: Ու վերակազմել միեւնոյն առեն՝ ժամանակաչրջան մը, ամբողջ աչխարհ մը, որուն մէջ կուգայ զետեղուիլ դրողին գործունէութիւնը, անկէ առնելով նաեւ իր իմաստը: Վերականգնումի պահանջը կ'ուղղուի հոս Թէքէեանի կենագիրին, անոր գործունէութեան եւ անձնաւորութեան քաչածանօթ բանասէրին, որ կարող էր միջավայրի մը դիմապիծը ուրուագծելու եւ անոր ներքին ծալքերը բանալու:

Ներկայ հատորին մէջ ներկայացուած նամակները մէկ ստուար մասը ի հարկէ, մօտաւորապէս մինչեւ 1923, ամէնէն աւելի հրապարակագիրին եւ քաղաքական մարդուն մտահոգութիւնները կը ցոլացընէ: Այս կարգի նամակները առ առաւելն՝ գրական ու հրապարակագրական բարքե - րո՛ւ եւ իրագործութիւններո՛ւ մասին կը տեղեկացնեն: Անճնական կնիք չեն կրեր, ո՛չ ալ բանաստեղծի մը հաստատ կոչումը կամ իւրայատուկ աչխարհահայեացքը կ'արտայայտեն: Այնպէս որ վերականգնում բեռլով, չեմ ակնարկեր հոգեբանական կամ զաղափարական խորքերու վերլուծումին, այլ հեղինակ մը իր ժամանակին մէջ տեղաւորելու, այդ ժամանակին պատմական խաւերը բանալու եւ լուսաբանելու արարքի անհրաժեչտութեան՝ նկարագրութիւններուն մարդկային խոր - րութիւն մը տալով, իրագործութիւնները չեռնամասերը մատնանչելով: Այս տեսակի կենսագրական ու պատմագրական աչխատանքի մը համար՝ հոյակապ ատաղձ մը կրնար ընծայել ներկայ Նամականին, ինչպէս ուրիչներ ալ: Ահաւասիկ զրագէտ մը որ կը մղուի չատ կանուխէն քաղաքական գործունէութեան, կը մասնակցի քաղաքական պայքարներու, բարձր դիրքեր կը զբաւէ կուսակցութեան մը չարքերէն ներս, մօտէն կը ճանչնայ այդ կուսակցութեան քանի մը փայլուն դէմքերը, Թերթ ու հանդէս կը հիմնէ, կը հրատարակէ կամ կը խմբագրէ Պոլսոյ եւ Գահիրէի մէջ, մանաւանդ՝ չի դադրիր աչխարհը չրջելէ, իր գործունէութեան Թատերավայրը փոխադրելով Գահիրէէն Փարիզ, Պոլսէն Երուսաղէմ: Ու . . . առիթը կուտայ մեզի Թանձրացեալ պատմութեան մը կարելիութեան վրայ մտածելու:

Աւրիական ժամանակաչրջանին վերաբերող հայ պատմագրութեան դժբախտութիւնը այն է որ չէ դիտցած ան երբեք հատուածական դիտանկիւններէն խուսափիլ, կամ ալ անոնցմէ խուսափիլ՝ չնեաուելով հանդիպակաց խարակին վրայ, որ է՝ զուտ բանասիրական հատաքումին փորձութիւնը: Ո՛չ մէկուն միտքէն չէ անցած բանասիրական տուեալները իբր հումի նիւթ ծառայեցնել մի չավայր մը, ու այդ միչավայրը կազմող մարդկային թանձ - րութիւնը վերստեղծելու համար: Վիպասանական ծրագի՞ր մը պիտի ըլլար այս մէկը: Ո՛չ. պատմագրութեան մէկ ծանօթ եղանակին մասին է որ կը խօսիմ: Կ'երեւի Թէ հատուածական ոգին արդիլած է որեւէ համադրական ձեռնարկ, որ փորձէր, օրինակ, Մի չերկրքականի չուրջ տեղաւորուած հայ դաղութներու ընդհանրացումն ու Թանձրացեալ պատկերը կազմել, պատմական անաչառութեամբ, եւ ինչո՛ւ չէ՝ վիպագրական խորութեամբ: Նամականիները այս տեսակի պատմագրութեան մը լաւագոյն ենթահողը կրնան ընծեռել:

Համադրական ոգիով պատմագրութեան մը կարելիութեան այս հարցին վերադառնալէ առաջ, կ'ուզեմ աւելցնել որ հոս հրատարակուած նամակներուն մէջ՝ «ընկերային» պայմանագրականութեամբ դրուածները գրեթէ ամբողջութեամբ ներկուսակցական բնոյթ մը ունին, այն իմաստով որ թղթակիցները նախ՝ վերակազմեալ Հնչակեան, յետոյ՝ Ռամկավար կուսակցութեան հետ կապ մը ունին, հեռուէն կամ մօտէն: Բացառութիւն կը կազմեն Վարուժանին (1906 - 1909), Սիամանթոյին (1905 - 1907) եւ Ց. Օշականին (4 հատ, 1928-էն 1935) ուղարկուած նամակները: Այս երեւոյթը մասամբ կը բացատրուի պարագայական տուեալնե - րով. վստահ եմ, օրինակ, որ Ց. Օշականի հետ թղթակցութիւնը չատ աւելի ծաւալուն պէտք է եղած ըլլայ քան Թէ հոս տեսնուածը, եւ յետպային՝ կորսուած, պղտցուած կամ մութ տեղեր ընկլուզած: Իրողութիւն է սակայն որ երբ Պ. Աւետիս Սանճեան անսպառ հմտութիւն մը կը ցուցաբերէ լուսաբանելու համար նամակներուն մէջ գտնուող բոլոր անձնական կամ ընկերային ակնարկութիւնները, ասոր զարմանալի արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ ծանօթագրութիւնները ուչի ուչով կարդալէ յետոյ՝ մեր աչքին աւելի ունինք պարզուած հայ աչխարհին, հայ կեանքին մէկ կատարեալ ... կիսապատկերը, կարծէք Թէ հոս երեւցող ու գործող անձերուն դիմաց ոչի՛նչ գտնուէր, կարծէք այլը, գլխապրուած կամ ո՛չ, հայ Թէ օտար, գոյութիւն չունենար: Սարսուռ պատճառող երեւոյթ մըն է:

1916-ին, օրինակ, Աղեքսանդրիոյ մէջ Թէքէեան յարձակումի մը կ'ենթարկուի ու մէկ աչքը կը կորսնցնէ: Ձիշդ է որ ինքը այդ մասին գրեթէ չի խօսիր, բայց եւ այնպէս դէպքը յիչուած է տեղ տեղ (Տե՛ս օրինակ Շահնուրին ուղղուած Մայիս 1931-ի նամակը, եւ էջ 626՝ համապատասխան ծանօթագրութիւնը): Ութ տարի առաջ՝ 1908-ին, միչտ եգիպտոսի մէջ, բայց այս անգամ՝ Գահիրէ, Ազիզիէ փիլարեանն էր որ կը սպանուէր: Թէքէեանի ամենամօտիկ աչխատակիցներէն մէկն էր ան, ըլլա՛յ լրագրական, ըլա՛յ կուսակցական պետնի վրայ, եւ սակայն սպանութեան մասին մէկ հատիկ անձնական տո՛ղ մը կայ միայն, Կիւրճեանին ուղղուած նամակի մը մէջ (Մարտ 1908): Ակնարկութիւնն ալ այն է Թէ բան մը պիտի չգրէ «ոճիրին վրայ»: Երկու դէպքերը իրարու չեն նմանիր, քանի որ առաջինը միչ - կուսակցական բնոյթ ունի, իսկ երկրորդը՝ ներ - կուսակցական: երկու պարագաներուն ալ՝ անհարկի չէին ըլլար քիչ մը աւելի լայն ծանօթութիւններ այդ տարիներուն ընդհանուր մթնոլորտին մասին, գործող անձերուն, լրատուութեան պատճառներուն ու դաղափարախօսական դիրքորոչումներուն մասին: Թէքէեանի լռութիւնը, անոր վերապահութիւնները կարելի էր զանց առնել հոս: Շատ լաւ կը հասկնամ որ մարդ զգուչանայ հին վէճերուն մէջ մտնելէ վերստին, բայց ժամանակը եկած է կ'ենթադրեմ պատմականացնելու այդ վէճերը, ու պատմագէտի համադրական ակնարկով ու վերստեղծական ուժով մօտենալու անցեալի պատահարներուն ու բախումներուն, ինչպէս Թէքէեան կ'ըսէ՝ «միջանձնդիրներուն»:

Ինչ որ Վ. Թէքէեանի կեանքին ու գործունէութեան կը վերաբերի, աւելցնեմ որ Ա. Սանճեան իր ծանօթագրութիւններուն մէջ՝ մեծապէս օգտուած է երկասիրութենէ մը, որուն գոյութենէն տեղեակ էինք, բայց որ առաջին անգամ ըլլալով կ'օգտագործուի հանգամանօրէն բանասիրական աչխատանքի մը մէջ: Այդ երկասիրութիւնը Ա. Ալպոյաճեանի գրչին ծնունդ Թէքէեանի կենագրութիւնն է, որ կը գտնուի ըստ երեւոյթին՝ Երեւանի Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանը, ձեռագիր վիճակի մէջ: «Վ. Թ.՝ իբր մարդ ու հրապարակագիր» վերնագրով: Ա. Սանճեան քանիցս կը յղուի այս գործին, որ երկարաչունչ աչխատասիրութիւն մը ըլլալ կը Թուի (մօտ 800 էջնոց): Մնաց որ խմբագիրը այս գործին գոյութիւնը համառօտագրութիւններու ցանկին մէջ նչելէ ու ծանօթագրութիւններուն մէջ յիչելէ զատ՝ ուրիչ ո՛չ մէկ տեղեկութիւն կուտայ անոր մասին, իր նախաբանի կամ իր ներածութեան մէջ, ինչ որ բաւական զարմանալի է: Ծաւալով այդքան ընդարձակ ձեռագիր մը, գրուած մէկու - մը կողմէ որ այլ արժանիքներու բացակայութեան պարագային իսկ՝ առնուազն մասնագէտ էր եգիպտահայ գաղութի պատմութեան, եւ կարող էր ուրեմն պատմագրական տեսանկիւնէն չահեկան մօտեցում մը ունենալ Թէքէեանի կեանքին եւ ասոր առիթով՝ Հայոց Թանձրացեալ պատմութեան, պիտի ուզէինք որ հրատարակուէր անյապաղ:

Կը տեսնուի որ զիս հետաքրքրողը հոս ներկայ չրջանի Հայոց Թանձրացեալ պատմութիւնն է, այն որ պիտի չգրուի օտարներուն համար, Հայոց տառապանքը հազարերորդ անգամ ըլլալով՝ ամարդի հանելու համար, այլ ա՛յն որ պիտի գիտնայ կեանք ու միջավայր, բարեխառնութիւններ ու դաղափարախօսութիւններ համադրապէս վերակազմել: Միակը մեր մէջ որ մինչեւ այսօր կրցած է յղանալ լրջօրէն այդպիսի ձեռնարկ մը ու իրագործել զայն, նորի՛ն Ց. Օշականն է, ու զուր տեղը չէ հաւանարար որ իր բառարանը գործածեցի, կեանքի, բարեխառնութիւններու, դաղափարախօսութիւններու վերստեղծում մը ակնկալելով: Ինչո՞ւ այս խորհրդածութիւնները կը յայտնեմ Նամականիի մը առիթով: Որովհետեւ Թանձրացեալ պատմութեան օրէնքներէն մէկը ըլլալու է այն որ ստիպուած է գոյդն չափով իսկ՝ հերոսականացնելու կեդրոնական անհատականութիւն մը, իբրեւ կիզակէտ հայեացքներու, եւ ուրեմն դէպքերու եւ պատահմունքներու: Այդ տեսանկիւնէն (ուրիչներ ալ կարելի են անչուչտ), հասկնալի կը դառնայ Ց. Օշականի ծրագիրը, Համապատկերի մէջ, դրագէտները նկատելու իբրեւ մէկ մէկ «հերոս» ընդարձակ վէպի մը որ արեւմտահայ դրականութեան պատմութիւնն է, բայց ատկէ առաջ՝ վերջին դարու Հայոց Թանձրացեալ պատմութիւնը կ'ուզէր ըլլալ: Այդ պատմութիւնը կը հիմնուէր անչուչտ Օշականի պարագային «վէպ կայութիւն»ներու վրայ, որոնք դրական գործերն էին, ինչ որ անսպասելի տարողութիւն ու նչանակութիւն մը կուտայ դրագէտին: Դիւրաւ կարելի է երեւակայել սակայն այլ տեսակի

Ամէն ինչ կը սկսի 1914-ի Ըռուսկրի մէջ։ Հոն կը հանդիպինք Ներսէս Պէյ Ղազարեանին, Ընտանիքի Ծերակոյտին, որ կը ղեկավարէ Ազգային Միութիւնը։ Ան կը ներկայանայ իբրեւ ազգասէր, ազգանուէր, ազգանուիրական, ազգապաշտ, ազգակրօն, ազգայնամոլ, ազգայնական, ազգայնատենչ, ազգայնատիպ, ազգայնատիրական, ազգայնատիրական, ազգայնատիրական

ած է «ճահիճին մէջ ... բայց ի զուր հոն սպասած է լսել ... իր խայտանքին արձագանգը» (էջ՝ 318)։ Ամէն ինչ չեմ արտագրեր, ընթերցողին ձգելով վերապրելու անակնկալը։ Հետեւեալը միայն կարդանք, որ պէտք է դրուի «պաղ դիակ»ի պատկերի կողքին. «Արշա՜մ, իմ սիրտս տղու, բայց ծեր տղու սիրտ մըն է, ... սիրտ մը որ երկար տարեն, երբ դեռ կրնար թեթեւս սիրուիլ բացառաբար, իր սէրերէն ամչցած եւ ինքզինք հրէշ մըն է համարած ու ատոր համար տանջած է ինքզինք ահաւոր կերպով» (էջ՝ 318)։ Հըրէշը եւ պաղ դիակը կը մրցէին այս մարդուն հոգիին մէջ, մինչեւ որ բացուի յանկարծ, ու բացառաբար, այդ հոգին, անուշանալով անկարելի յոյս մը, երազ մը «զոր հրճուանքով կը փայփայեմ՝ մեր միասին ըլլալու, միասին ապրելու եւ աշխատելու երազը...» (էջ՝ 320)։ Այս տողերու ուժգնութիւնը կը բացատրուի անով որ արգիլուա՛ծ սէր մըն է հոս արտայայտուողը։ Արգիլումը չէ զանցուած Թէքէեանի կողմէ, մնացած է ան իրեն «յատուկ, անյաղթահարելի» արգելքը, որ կաշկանդած է գրողն ու գործողը, վաղուց անտի, եւ ամենազաւեշտի կերպով արձանագրուած է ուրեմն բանաստեղծական գործին մէկ ծայրէն միւսը։

×

Եւ հիմա պիտի վերջացնեմ խծբծանքի բաժինովս։ Թէքէեան իր նամակներուն մէջ անդադար ֆրանսերէն կը գործածէ, մասնաւորաբար ասութային զարմուհիներ, որոնք կ'երեւի թէ բնականաբար կուգային իր գրչին տակ, եւ որոնց համարժէքը փնտռելու անհրաժեշտութիւնը չէր տեսներ ան։ Պրն. Սանճեան որոշեր է, օգնականութիւնի մը միջոցաւ («բանաստեղծուհի եւ հմուտ ֆրանսագէտ», անունը զանց կ'առնեմ, տե՛ս նախաբանը, էջ Զ), ատոնց համարժէքները գտնել եւ դետեղել համակարգայնօրէն չիտակ փակագիծերու մէջ։ Այնպէս որ բոլոր էջերը այս եւ այլ առիթներով՝ կը կքին չիտակ փակագիծերու բեռան տակ։ Հարցը այն է որ ես, այնքան հմուտ ֆրանսագէտ չըլլալով հանդերձ որքան այդ չնորհալի բանաստեղծուհին, սրտի ցաւով ստիպուած եմ հոս յայտարարելու որ թարգմանութիւններու մեծամասնութիւնը ձախող է, չըսելու համար պարզ խօսքով սխա՛լ։ Երբ բառեր են թարգմանուածները, անշուշտ դժուար չէ համապատասխան բառ մը գտնել հայերէն, հմուտ ըլլալու պէտք իսկ չկայ, կը բաւէ բառարան մը բանալ ու իր խելքը աչխատցնել։ Երբ սակայն ասութային՝ «խոխոմաթիք» դարմուհիքներ են, այն ատեն՝ պէտք է քիչիկ մը ֆըրանսերէն գիտնալ։ Թէքէեան օրինակ դրեր է՝ «du tac au tac պատասխանել», ինչ որ նախ սխալ կարդացուեր է, քանի որ դրուած է «du tic au tac», եւ ասոր քովն ալ փակագիծի մէջ դետեղուած՝ «(թիք - թաք)» (էջ 111)։ Ապրի՛ք։ Երբ Թէքէեան կը խօսի հակակրութեան մը մասին որ doublé կ'ըլլայ հինէն եկող այլ հակակրութեամբ մը, պէտք է հասկնալ «որուն վրայ կը բարդուի այլ հակակրութիւն մը», եւ ուրեմն համբերութիւնն ունենալ հայերէն համապատասխան ձեւ մը փնտռելու, եւ ո՛չ թէ «կը կրկնուի» թարգմանել։ Ուրի՞շ։ Tant pis հայերէնով՝ «վնաս չունի» կը նշանակէ, եւ ո՛չ թէ դիրքին մէկ ծայրէն միւսը յեղյեղուած՝ «աւելի դէշ»։ Ձեմ կրնար դժբախտաբար բազմապատկել օրինակները, որոնք ցոյց կու տան ո՛չ թէ համութիւն մը, այլ ֆրանսերէնի պարզ անծանօթութիւն մը, այլապէս ներելի։ Հատ մը եւս, թերեւս ամէնէն զուարճալին. «à mon corps défendant» գրեր է Թէքէեան, ինչ որ կը նշանակէ պարզապէս՝ «ակամայ»։ Միջոցը գտնուեր է նախ այդ արտայայտութիւնը «à mon corps dépendant» կարդալու, եւ յետոյ ասոր քովը հայերէն գըրելու հետեւեալը՝ «կ'ապաւինիմ իմ մարմնիս», ճշմարի՛տ, տե՛ս էջ 210։ Ես ալ կ'ապաւինիմ իմ խելքիս։ Il fallait le faire, պիտի ըսէին Ֆրանսացիք։ Կարդացէք նաեւ, իրրեւ երդիծական նմոյշ, avatarի պատմութիւնը, էջ 652։ Երբուընէ՞ ի վեր «provocation au meurtre»՝ «մահուան դատապարտելու ասպիճան» կը նշանակէ (էջ 432), «posthume»՝ «վերջէն յիշուած» (էջ 429), «entraînement»՝ «յափըշտակութիւն» (էջ 404), «alea»՝ «պատուհաս» (այս մէկին ալ հոյակապ է, էջ 396), «faute de mieux»՝ «մեծագոյն սխալը» (Հապա՛, էջ 386), «en mal de subtilité»՝ «պակաս ճկունութենէ» (էջ 332)։ J'en passe, et des meilleures։ Կարդացէ՛ք նաեւ էջ 367 - 368՝ Նիցչէի վերաբերող թարգմանութիւնը։ Ça vaut son pesant d'or։

Եւ չարունակելու համար խծբծանքի այս բաժինը, պէտք է ըսել որ հատորին խմբագիրը իր «ընդարձակածաւալ» նօթագրական մասը կազմելու ատեն, տեղ - տեղ որոշապէս ծուլացեր է, այնպէս որ որոշ թերթերու մէջ լոյս տեսած յօդուածները (Ապագայի մէջ Շահնուրի պարագային, Արեւին մէջ Նոյն ինքն Թէքէեանի պարագային) թէեւ յիշուած, ձըղուած են սակայն առանց յղումի կամ մատենագրական մատնանշումի։ Ցիշեալ թերթերու հաւաքածոները տեղ մը պէտք է գտնուէին, Գահիրէ, Փարիզ, Վիէննա կամ Երեւան, Քալիֆորնիոյ մէջ անգտանելի ըլլալու պարագային իսկ։ 1936 - 38-ին «Ապագայ»ի մէջ լոյս տեսած Շահնուրի հռչակաւոր յօդուածները, օրինակ (որոնց կարգին՝ Վաւերաթուղթերու մասին հանրածանօթ գրութիւնը) կը մնան անյիշատակ, երբ յստակ է որ անոնց մասին է խօսքը (տե՛ս նամակ թիւ 235, եւ ծան. 1, էջ՝ 654)։ Նոյնպէս եւ նոյն խնդրին չուրջ, հանրածանօթ երեւոյթ է որ 1938-ի վերջաւորութեան՝ Ա. Ծառուկեան Շահնուրի դէմ հայհոյալից յօդուածաշարք մը հրատարակած է Պէյրութի, «Ազդակ» թերթին մէջ, ինչ որ Ա. Սանճեան, «նամակի բովանդակութենէն» միայն կը հանէ ու կը հասկնայ, առանց կարենալու տուեալ բանավէճին վերաբերող անհրաժեշտ յղումները կատարել (Շահնուր՝ «Ապագայ», Զօպանեան՝ «Անահիտ», Թէքէեան՝ «Արեւ», Ծառուկեան՝ «Ազդակ», այս բոլորին մասին՝ ո՛չ մէկ ճշդրիտ յղում)։ Կը բաւէր օրինակ Գր. Շահինեանի գիրքը բանալ։ Ծանօթագրական աշխատանքը հոս ուրեմն՝ փաստօրէն կը կաղայ, որովհետեւ անհրաժեշտ ու պարզ պրպտումները չեն կատարուած։ Լուրջ թերութիւններ են ատոնք, հատորի մը համար որ ընթերցողին կը ներկայանայ բանասիրական ու դիտական վերադիրներով, ու ատոնց յաւակնող ծանօթագրութիւններու պատկառելի սարիքով մը, այնպէս որ այդ վերադիրներն ալ քիչ մը դիւրութեամբ ինքնաշխատցուած կը թուին ինծի, եթէ կարելի է ըսել այդպէս։

Վերջին ուղղում մըն ալ։ 1931-ի Յունիսին, Թէքէեան կը գրէ հետեւեալը Շահնուրին. «Նոր վէպիդ 30 էջին վրայ 3 էջ աւելցած ըլլալը հոգ չէ, բայց այս առթիւ միտքս եկաւ թէ օր մը, մեկնելէս քիչ առեն առաջ, ըսիր Փարիզի մէջ թէ «վերջ»ը գրիր նոր վէպիդ ներքեւ ու բսած ըլլալուդ գղջալով՝ խնդրեցիր որ լսած չըլլամ» (էջ՝ 328)։ Համապատասխան ծանօթութեան մէջ, Պ. Սանճեան կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնը. «Ակնարկուած «նոր վէպը» հաւանաբար Ցարալէզներու Դաւաճանութիւնն է, որ լոյս տեսած է Փարիզ՝ 1933 թուականին։ Պէտք է դիտել տալ, սակայն, թէ այս երկը վէպ մը չէ, այլ պատմուածքներու ժողովածու մը» (էջ՝ 627)։ Ինչի՞ կը ծառայէ տեղեկութիւն մը, որ փաստօրէն սխալ ենթադրութեան մը վրայ հիմնուած է։ Շահնուրի միակ գործը ի հարկէ, որ Նահանջ-էն եաք «վէպ» վերադիրին արժանացած ըլլայ, իր Որոտման Որդիէն է, որուն առաջին մասը Մենիֆ պարբերաթերթին մէջ հրատարակուեցաւ «Պոյնուզուները» վերնադիրով, 1933-ին։ Շահնուր տեղեկութիւն մը կ'աւելցնէ այդտեղ, ու կ'ըսէ թէ իր տուած դրութիւնը, ինքն իր մէջ լման, յառաջաբանն է սակայն իր նոր վէպին՝ «Որոտման Որդիք»։ Հատուածը չարունակութիւն չունեցաւ, եւ կ'ենթադրեմ՝ ուրացուեցաւ ապա Շահնուրին կողմէ, որ երբե՛ք ակնարկութիւն մը չէ ըրած անոր մասին։ Այս գործին կ'երթայ ապահովաբար Շահնուրի եւ իրմէ եաք՝ Թէքէեանի ներկայ ակնարկութիւնը, որ ուրեմն՝ բացարձակ նորութիւն մըն է մեզի համար։ Եւ հետաքրքրական է դիտնալ որ 1933-ին հրատարակուած այս 30 էջերը, այնքան ծանրակչիռ՝ Շահնուրի հայերէն լեզուով գրականութեան մէջ, գրուած էին արդէն իսկ 1930-ի վերջաւորութեան, երբ Թէքէեան Գահիրէ կը վերադառնար։

Աւով ալ լման թող նկատուի թերութիւններու վերաբերող նկատողութիւններս բաժինը։

ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

(1) Էջադրական բոլոր նշումները կը յղուին Թէքէեանի Նամականիին։

ԵՂԱՆԱԿ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՓԵԼԵՇԵԱՆԻ

(Շար. Ա էջէն)

մէջ հովիւ մը ոչխար մըն է որ կը գրկէ, տեսակ մը առաջին ջուրերու մէջ լոզ մը, դիրկնդխառնում մը։ Այս պատկերը յաճախանքի մը նման պիտի ընդմիջէ պատկերներու հոսքը, մինչեւ որ վերածուի ամուսնացող հովիւի մէկ մատապատկերին։ Բայց Փելեշեան մեզի ցոյց կուտայ ոչխարներու հօտին անցքը լեռնային խճուղիէ մը (Ֆիլմին ամէնէն հզօր պահերէն մէկը), դիւղի կեանքէն պատառիկներ, օրուան ու տարուան զանազան պահերուն։ Ո՛չ մէկ բառ ու խօսք։ Ամբողջ Ֆիլմի ընթացքին կը հնչէ Վիվալտիի հանրածանօթ դործը՝ Զորս եղանակներ։ Բայց եղանակ բառը, որուն չուրջ Փելեշեան կը յօրինէ այս գործը, չի յղուիր միայն տարուան եղանակներուն, ոչ ալ միայն երաժշտութեան, բառին երաժշտական իմաստին։ Եղանակները մարդոց ըլլալու, ապրելու կերպերը կը թելադրեն, ինչպէս կ'ըսեն բնութեան աճումին, անոր հետ մարմնաչումին ձեւերը։ Իսկ բնութեան չորս եղանակները հանդիսականօրէն կ'առընչուին բնութեան չորս տարրերուն, որոնց չրջուն, չրջանակային ընթացքին կը հետեւի պատկերներու թաւալը։

Ինչ որ Փելեշեանի այս Ֆիլմին կուտայ այլ եղր, այն ալ պատկերին փոխաբերական մտածողութիւնն է։ Եւ ո՛չ խորհրդանշականացումը։ Փոխաբերական մտածողութեան համար պատկերը գոյականն է եւ գոյանունը նոր համակարգի մը։ Իմաստներու խճուղին է անիկա, ո՛չ իմաստին մարմինը։ Երբ խօսքը, լեզուն՝ նշանակութիւններ փոխադրող այս անմիջական գործիքը - ինչպէս կ'ըսեն - պայմանականօրէն կը զեղչուի, ինչպէս է պարագան Փելեշեանի Ֆիլմերուն եւ Պարաճանեանին, երբ անոր տեղ կը դրուի անընդմէջ երաժշտութիւն մը լռութիւնը ծածկող ու պահպանող, այն ատեն պատկերը կը դարձի դէպքեր ու բնանկարներ վերարտադրող, թափանցիկ միջոց ըլլալ։ կը դառնայ նշանակութեան տեսանելի երեսը։ Տեսնուածը կը վերածուի չարժուն, կենդանի փոխաբերութեան։ Փելեշեանի լուրին մէջ լոզացող ոչխարն ու հովիւը - այնքան ակնբախ սեռայնակատնութեամբ վարակուած - եւ լեռն ի վար սահող, նորէն ոչխարներ գրկած, մարդիկը փոխաբերական պատկերներ են, տարօրինակ ու անդադրում իմաստներ թելադրող։ Փոխաբերութիւնը կ'ըսէ առանց ասացուածքի, կը պատմէ առանց պատմելու։

Փելեշեանի Ֆիլմերուն մէջ պատկերային մտածողութիւնը կը բանի էապէս հանդիսութեամբ. գետին հոսող ջուրերն ու ամպոտ երկինքը կը նմանին իրարու, ինչպէս մօտիկ են լեռնանցքին անցքը եւ գետին անցքը հօտին։ Անցքեր, էջքեր. փոխադրումներ։ Ամբողջ եղանակները փոխադրումի փոխաբերութիւն մըն է, նոյնիսկ երբ խնդրոյ առարկայ է հարսանեկան արարողութիւնը։ Մէկ պատկերէն միւսը անցումը տեղի կ'ունենայ նմանութեամբ, ըլլա՛յ ան ձեւային թէ՛ նիւթային։ Եւ անդամ մը որ նմանութիւնը գտնուած է, պատկերները կը թաւալին, կը ստեղծեն հոծ կեանքի մը պատառանքը եւ հողի բերութեան առասպելը։ Կը սկսի սանձարձակ ազատութիւնը, երբ գիտենք որ այդ ինքնաբուխ, ինքնեկ չարժումը ունի իր ներքին օրէնքը, գերորոշադրումը, մտածումը։

Գամերայի չրջանակին մէջ սեւեռուած պատկերը իր կառոյցը ունի անշուշտ. չարժունին եւ անչարժին հակադրութիւնը, չեղին ու հորիզոնականին յարաբերութիւնը, որոնք պատկերը կը վերածեն նկարչական յօրինումի։ Այդ կառոյցն է որ արտադրողական ու ստեղծարար ըլլալու համար, կը կրկնուի։ Փելեշեանի պատկերային մտածողութիւնը երբ կը գերծի լեզուական միջոցներէն, հարկին տակն է ստեղծելու, ինքն իր համար, նշանները նոր համակարգ մը։ Կրկնումով է որ մոթիֆ մը, պատկերային տարր մը կը մտնէ իմաստի ցանցին մէջ, կը զարմուի դիտողի երեւակայութեան մէջ։ Այսպէս՝ եղանակներուն երկայնքին կը կրկնուի խոտի դէզերուն սրընթաց անհատապալի թաւալի տեսարանը լեռն ի վար։ Այդ չեզոքի նկարուած պատկերը՝ երբ կը ներկայացուի մի քանի անդամ, դիմաս պատկառանքին և կ'արընչուի առանձին մի քանի տեսարաններուն, անկումին առանց անկումի։ Իսկ կրկնումներուն հետ կը փոխուին հազիւ նշմարելի մանրամասնութիւնները. լեռնէն վար էջքը կ'անցնի ձիւնէն հողին, ձմեռէն՝ ամրան, ինչպէս ձիերու գնացքը կ'անդրափոխուի կառքերու դիծին։ Որով պատկերները կը վերակուին բազմիմաստութենէ, կը խօսին մեզի վաղընջական ու յարատեւ միթոսներէ։

Փելեշեանի Մեր Դարը ժապաւէնը (ըստ երեւոյթին իր վերջին գործը) կը յղուի ուղղակիօրէն մեր օրերուն, տիեզերանաւերուն, գնացքներուն ու անկումներուն։ Գրեթէ միշտ սեւ - ճերմակ այս ֆիլմը անկումն ու բարձրացումը կը նոյնացնէ։ Հոս սակայն Փելեշեանի մեկնակէտը արդէն գոյութիւն ունեցող ժապաւէններն են, հետաքրքրական երիզներ, որուն վրայ կը բանի ձեւազեղծումի աշխատանքը։ Փելեշեան մեզի ցոյց կուտայ բազմաթիւ մեկնումներ, բազմաթիւ անկումներ, կը կրկնէ զանոնք անդադար։ Իսկ յաջողութեան պարագային՝ տիեզերանաւերը կը չրջին անչրպետային մէջ, նման մանչին որ կը զեզերի ինքն իր առանցքին չուրջ, տեսակ մը անկարելի վերացումի մը յանձնուած։ Անչրպետային խիզախումները պատկերող այս գործը ի վերջոյ կը վերածուի վերացումին փոխաբերութեան, որ կը մեկնի երկրէն եւ հոն կ'իյնայ վերստին, ծանրութեան ճակատագրական օրէնքով։ Բայց Ֆիլմը կը տառապի, ըստ իս, պատկերային տարրերու նորոգումի պակասէն, նոյնիսկ եթէ փնտռուած արդիւնքը թափանցիկ է։

Նախանիւթերու վրայ ուղղակի աչխատելու այս եղանակին կը հանդիպինք անչուշտ բազմաթիւ արուեստագէտներու մօտ, նոյնինքն Փելեշեանի՝ Մենիֆին մէկ ուր թարմանական տրուած տեսարանը, յիշելու համար միայն այդ, կուգայ հետաքրքրական ժապաւէններէն։ Բայց Փելեշեանի մօտ հարցը չի վերաբերիր միայն մէջբերումին, ինչ որ յատուկ է վաւերագրական Ֆիլմերուն։ Փելեշեանի մօտ մէջբերումը յաճախ ձեւազեղծուած է, տեղափոխուած ուրիշ ու նոր չրջանակի մէջ, երբեմն չրջափոխուած։ Երբեմն ալ ընթեռնելի է միայն զայն նախորդող ու յաջորդող մէջբերումներու յարաբերութեամբ։ Ուստի նշանակութիւնը, միւս զերծ՝ խօսքի կաչկանդումէն, հետեւաբար ազատօրէն երկդիմի, կը բխի մասերու բախումէն. ինչ որ կ'ենթադրէ Ֆիլմի կառոյցի ամբողջական յղացում։

Փելեշեանի արտադրութիւնը կը մտնէ գոյութիւնը փորձառական եւ ոչ՝ սպառողական Ֆիլմարուեստի մը «հայկական» չարժանկարին մէջ։ Փորձառականութիւն մը՝ որ կը ձգտի կարծես վերադառնալու Ֆիլմարուեստի հիմունքներուն, ո՛չ թէ կրկնաբանելու, կեղծելու, այլ վերախոսելու չեռանկարով։ Եղածը չարժանկարի խնդրականացում մըն է, Ֆիլմային «լեզուի» վերաքննութիւն մը. ամէն արուեստ կ'ապրի արուեստին (հարկ կա՞ ճշդելու ... կեանքին) խնդրականացումով։ Եւ ամէն արուեստագէտ կը փառասիրէ ամբողջ արուեստին փորձառութիւնը ընելու ինքն իր համար։ Ֆիլմարուեստի ամբողջական փորձը ի հարկէ փելեշեանը կը տանի մերթ եզակի ու բիրտ, անմոռանալի գիւտերու, մերթ ալ տարրինակ նախնականութեան, եւ արհամարհական յիմարներու։

Ժապաւէնին վրայ ուղղակիօրէն աչխատող, պատկերները հոն բանող այս արուեստագէտը իր մէջ կը համադրէ հոդի ու թեկնոլոժին։ Գիւղի կիներուն յատուկ տեսական դէմքերը իրենց տառապանքին մէջ սեպագեալ, հօտերուն ու հեղեղնային տեղաշարժներն ու հոյզերը եւ արուն կը պատկանին հաստարակաց եզրի մը, սանձարձակ ուժեր են, միշտ հիմնելի, վասն զի անհիմն են էապէս։ Հզօր միթոսներ՝ ուր կը ձեւաւորուի Փելեշեանի եղանակը։

Գ. Գ.

ՅԳ. - Փելեշեանի այս Ֆիլմերը կարելի եղաւ տեսնել շնորհիւ Association audiovisuelle arménienne-ի։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
5
MARDI
5 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.715 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.715

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

ՇԱԲԱԹ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՀԱՍՏԱՏԵՑ

ԳԻԻՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ

ԻՐ ՊԱՇՏՕՆԻՆ ԳԼՈՒԽ

Ե Ւ

ՏՈՒԱՒ ԻՐ ՊԱՏԳԱՄԸ

Յունիս 2, Շաբաթ ցերեկ, Ռուասիի Ն. Տ. Կոյ օդակայանը ժամանեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա. ընկերակցութեամբ Ներսէս Եպիսկ. Պոզապեանի եւ վաւազանակիր՝ Աւագիկ տեղայի:

Զինքը դիմաւորելու փութացած էին Ներսիսեան առաջնորդը՝ Գիւտ Եպիսկ., Եկեղեցւոյ վարչութեան եւ հոգաբարձութեան անդամներ, զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, փարիզեան ղէկանի եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւներն ու հոգաբարձութեանց անդամներ, «Ցառագ»ի անօրէնուհին եւ ազգային:

Ինչպէս ծանօթ է, Վազգէն Ա. կուգար հոս տէ եռանէրիոյէն, աւելի քան ամիս մը տեւական ղէկատարեալ հարաւային Ամերիկայի երեք երկիրներ՝ Արժանթին, Ուրուկուէյ եւ Պըրազիլ: Օդակայանի մասնաւոր հիւրանոցին մէջ, վերապահուած բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, Վազգէն Կաթողիկոսը, աւելի զբոյցի ձեւին տակ ներկանեցուն հետ, քան յայտարարութեան, կարդ մը հակիրճ տեղեկութիւններ տուաւ այցելած զանազանութիւններուն մասին: Յայտնեց թէ բացառիկ չուքով ընդունուած է, ոչ միայն Հանրապետութեանց Նախագահնեցուն, վարչապետներուն եւ կրօնական առաջնորդներուն կողմէ, այլեւ բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցած է նախարարներու եւ այլ պաշտօնական անձնաւորութեանց հետ: Այդ առթիւ, խօսած է մեր ժողովուրդի բազմանքներուն մասին, նկատած որ բոլորն ալ ծանօթ են մեր ներգաղթութեան եւ համակրանքով կը նայուին մեզ չահագրգռող հարցերուն: Հայ երիտասարդութիւնը, նոյնիսկ ոչ-նպաստաւոր, ոգեւորած է Հայրապետը, քանի որ նկատած է որ մեր դատը պատրաստ է, որ այդ երիտասարդութիւնը ազգ. նպատակ մը ունենայ: Ապա, պաշտօնական յստակ կառքով, Վազգէն Ա. առաջնորդուեցաւ իր պանդոկը:

×

Կիրակի առաւօտ, խուռներամ բազմութիւն մը լեցուցած էր Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, եւ չատեր նոյնիսկ չէին կրցած տեղ գտնել ներսը: Այս բազմութիւն արարողութեան ներկայ էին բազմաթիւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ, կրօնական թէ աշխարհական: Յի-շենք Փարիզի Արքեպիսկոպոսին՝ կարդինալ Լուսթիժէի ներկայացուցիչը՝ Գերպ. Փղերիլ, հայ կաթողիկէ էկզարք՝ Գրիգոր Եպիսկ. Կալըոյեան, հայ աւետարանական եկեղեցւոյ կողմէ՝ պատուելի Արմէ Լէոնեան, ռուս օրթոտոքս եկեղեցւոյ ներկայացուցիչը՝ Գերպ. Յովք, յոյն օրթոտոքս եկեղեցին կը ներկայացնէր Գերպ. Սալպի, ռումէն եկեղեցւոյ մետրոպոլիտ Գերպ. Աարիէն Հուիւեւ, հայր Արիէ Փերօ ընդհ. քարոզուղար կաթողիկէ եկեղեցիներու միութեան, Ալպէր Նիքոլա, Ֆրանսայի բողոքական ժողովի քարոզուղար, ինչպէս նաեւ Հանրային Աւանդութեան եկեղեցական պատասխանատու Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի եւ իր դրամեհեակի պետը՝ Պ. Լանպէր, Արտաքին Նախարարութեան կրօնից տեսչութեան պետ՝ Պ. Ռիներօ եւ Խորհրդատու Երանկիեւիչ, Լո - Ֆրանսի կրօնից բաժանմունքի պետ՝ Ժան - Փօլ Սինիկը, Ներքին Նախարարութեան կրօնից բաժնի ներկայացուցիչ՝ Պ. Վաշըրօ, Նահանգապետարանի կողմէ Պ. Պուտար եւ անչուշտ հայկ. կազմակերպութեանց, միութեանց, մամուլի ներկայացուցիչներ եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ:

Արարողութեան կը նախագահէր Ամենայն Հայոց Հայրապետը:

Իր քարոզին մէջ, Գիւտ Եպիսկ. նախ անդրադարձաւ օրուան ոճին. - «Այսօր, 2-րդ Շաբաթ է եւ մեր ակնարկը կը կրկին կ'ուղղուի Երուսաղէմ, ուր Քրիստոս կուգայ շրջապատուած ժողովուրդով մը, ամբոխով մը, որ ակնկալութիւններով կը մեծցնար անոր փէշերուն ստանալու համար իր օրհնութիւնը եւ կոչերուն տեսութիւնը»: Ու գիւտ Եպիսկ. կը շարունակէր՝ «Արդարեւ Աստուծոյ ներկայութիւնը մեր մէջ, հաստատումն է իր հայրական անհուն սիրոյն, իր հայրական ամբողջական օրհնութեան եւ պահպանութեան եւ ան է, որ կը մաքրէ տաճարը, այդ տաճարին մէջ է, որ ժողովուրդը կը գտնէ ինքզինքը ապահով: Եկեղեցին Աստուծմէ հաստատուած լոյս մըն է, ճրագ մըն է: Այդ ճրագը, Աստուած վառեց նաեւ մեզի համար, Ս. Էջմիածնի մէջ հաստատելով մշտաւեր կանթեղը, ուրկէ կը բաշխուին ամբողջ մարդկութեան, հայ ժողովուրդի զաւակներուն աստուածային լոյսը եւ սէրը»: Այսօր, աւելցուց Գիւտ Եպիսկ. բացառիկ չնորհն ունինք ընդունելու այդ կանթեղին պահապանը՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետը, որ կուգայ մեզի բերելու իր օրհնութիւնը:

Հուսկ, Գիւտ Եպիսկ. Ֆրանսերէն քանի մը հակիրճ խօսքերով չնորհակալութիւն յայտնեց ներկայ անձնաւորութեանց եւ անդրադարձաւ այն ծանր պատասխանատուութեանց որոնց բեռան տակ կը դնէ զինքը, իր նոր պաշտօնը, խոստանալով իր կարելին ընել արժանի ըլլալու համար անոր:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, նախ իր դոհունակութիւնը յայտնեց որ ազօթքի այս արբազան պահուն, ներկայ են մեր ջոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչները, ինչ որ մխիթարութիւն կը պարզեւէ իրեն, չեշտելով մանաւանդ այն հոգեկան մխիթարութիւնը եւ պատիւը մեր եկեղեցւոյ, զոր իր ներկայութեամբ կը բերէ մեր եկեղեցւոյ եւ մեր ժողովուրդին ամէնէն հաւատարիմ բարեկամներէն մէկը՝ Պետութեան ներկայացուցիչ՝ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի: Մեր այս ուրախութիւնը, ապա, ըսաւ Հայրապետը, դրոշմուած է նաեւ տխրութեամբ, որովհետեւ բացակայ է մեր մէջ, մեր չատ սիրելի Սերովբէ Եպիսկոպոսը, որ մեզմէ եւ ձեզմէ բաժնուեցաւ հազիւ քանի մը ամիս առաջ եւ որ երեսուն տարի հաւատարմութեամբ ժրաջանութեամբ եւ հեղինակութեամբ ղեկավարեց այս թեմը: Ապա, Հայրապետական պատրիարքը անդրադարձաւ իր ընտանեաց, զոր իր կատարած կարեւորագոյն ուղեւորութիւններէն մէկը կը նկատէ: Այցելած է Արժանթինի, Ուրուկուէյի եւ Պրազիլի այն քաղաքները, ուր կազմակերպուած հայկ. համայնքներ կան: Մանրամասնութիւններ պիտի տրուին յետագային էջմիածին ամսագրի մէկ բացառիկ թիւով: Վազգէն Ա. յայտնեց թէ ամէն տեղ նախ այցելած է մեր ազօթքի տուները եւ ընդունուած բազմահազար խուռներամ ժողովուրդի մը կողմէ: Ողջադուրուած է քոյր եկեղեցիներու բարձր հոգեւորականներու հետ, յատկապէս կաթողիկէ մեծ եկեղեցւոյ, որու Պրազիլի պապական Նուիրակը մեծ տպաւորութիւն գործած է իր վրայ, որպէս խոստումն եւ լայնախոհ հոգեւորական: Մեծ պատիւներով ընդունուած է երեք երկիրներուն մէջ ալ, պետական անձնաւորութիւններու կողմէ, բայց, անչուշտ, կ'ըսէ Վազգէն Ա. այդ պատիւը իմ անձի վրայով կը տարածուէր մեր եկեղեցւոյ եւ մեր ժողովուրդին: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ուր որ եղած է, նաեւ Ֆրանսայի մէջ մեծ ուրախութեամբ նկատած է որ մեր համայնքները մասնաւոր համակրութիւն կը վայելեն, գիտնալով նաեւ մնալ հաւատարիմ քաղաքացիները իրենց ապրած երկիրներուն, պահպանելով հանդերձ իրենց հաւատքն ու ինքնութիւնը եւ ասիկա նոյնիսկ հայկ. երեւոյթ մըն է Հայրապետին համար: Ինչ կը վերաբերի ժողովրդական խանդավառութեան, չարունակեց Հայրապետը. - «Կրնամ ըսել սահման չունեցայ, մեր ժողովուրդի զաւակները, մեր եկեղեցւոյ զաւակները իրենց սրտերը լայն, չատ լայն բացին էջմիածնէն բերած Աստուծոյ օրհնութիւններուն առջեւ: Անկարարելի խանդավառութեան պահեր ապրեցայ ես եւ Պուէնոս - Այրէս եւ այլուր: Այցելեցի ոչ միայն եկեղեցիները, այլեւ հայկական դպրոցները, մանաւանդ Պուէնոս - Այրէսը, կը խորհիմ թէ ամբողջ զաղթաշխարհի վրայ 2-րդ կամ 3-րդ տեղը կը գրաւէ դպրոցի դեռնին վրայ, 4 միջնակարգ դպրոցներ կան եւ նախակրթարան, ընդամէնը՝ 2500 աշակերտներ հայկ. դպրոցներ կը յաճախեն: Ասիկա, բացառիկ երջանիկ իրականութիւն մըն է: Այցելեցի նաեւ մշակութային կեդրոններ, ակումբներ, այս կամ այն հոսանքին պատկանող: Թոյլ տուէք քիչ մը անհամեստ ըլլալով, ըսեմ կամ կրկնեմ, կամ բերեմ ձեզի վկայութիւնը արտայայտութիւններու, որոնց հանդիպեցայ ես այնտեղ, կատարուած կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու կողմէ, թէ՝ վեհափառ էջմիածնէն բերած ձեր օրհնութիւնները առնուազն 10 տարիով աւելի զօրացուցին մեր կեանքը»:

Վազգէն Ա. չէշտեց այս առընչութեամբ, թէ հակառակ տարիքի բերմամբ իր կրած յոգնութեան, այս ուղեւորութենէն պիտի վերադառնայ աւելի լաւատես Սփիւռքի մեր հայութեան, եկեղեցական, կրթական եւ մշակութային կեանքին նկատմամբ:

Այս ոգեւորութեամբ է, աւելցուց Կաթողիկոսը, որ կը ժամանէ Փարիզ, վերադարձի իր ճամբուն վրայ եւ ուրախ է, որ այդ ժամանումը կը զուգադիպի Նորընտիր առաջնորդին աթոռակալութեան:

Ողջունելէ եաք, ազգ. եկեղեցական իշխանութեանց ընտրութիւնը՝ յանձին Գիւտ Եպիսկ.ի, Հայրապետը ծանրացաւ անոր բարեմասնութեանց վրայ եւ բերաւ իր չնորհաւորանքը եւ հաստատումը անոր նոր պաշտօնին դլուխը: Մաղթեց որ Գիւտ Եպիսկ. կրկնապատկուած ուժերով չարունակէ իր ծառայութիւնը, հաւատք յայտնելով Աստուծոյ օգնութեան նման պարագաներու մէջ եւ զուգահեռ մը ընելով իր անձնական ընտրութեան հետ, երբ - եթէ ուժեղ բառ մը չըլլայ - ըսաւ, «Յուսահատ կը զգայի, թէ պիտի կարենա՞մ վարել այս չատ պատասխանատու պաշտօնը: Բայց աներեւոյթ ուժեր, Աստուծոյ օգնութիւնը, ինծի նոր եռանդ, նոր լաւատեսութիւն, ուժ ներչնչեցին եւ փառք Աստուծոյ, ահաւասիկ մօտ 29 տարի է, կրցայ իրագործել չատ մը կարեւոր աշխատանքներ, ծրագիրներ»: Հուսկ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը յայտնեց թէ «Մենք, Ս. Էջմիածնէն, պիտի ապաւենք միշտ հայրօրէն, ձեր ամէնէն եկեղեցական կեանքի վերակազմութեան, աւելի զօրաւոր, աւելի ամուր, կանոնագրական տեսակէտով ալ աւելի ամուր հիմքերու վրայ, որպէսզի Ֆրանսահայ համայնքը կարենայ իր բոլոր եկեղեցական ծրագիրները իրագործել»:

Կրկին չնորհաւորելէ եաք Գիւտ Եպիսկոպոսը, անոր չնորհեց յատկապէս իրեն համար պատրաստուած պանակէ մը:

× Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը երէկ կիրակի ցերեկ կ'ընդունուէր Փարիզի քաղաքապետարանը եւ ցերեկուան ճաշի հիւրը կ'ըլլար Ժաք Շիրաքի:

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ընտրապայքարը բացուած է, բայց հակառակ պարապմունքներու իրարանցումին, ժողովուրդին մօտ մեծ խանդավառութիւն չկայ: Գերմանիոյ մէջ իսկ, աւելորդ կը նկատուին այս ընտրութիւնները եւ քան նախատեսութեանց հազիւ 35%-ի կրնայ հասնիլ մասնակցութիւնը: Ֆրանսա 80 երեսփոխան պիտի ընտրէ: 14 ցանկեր կան հրապարակին վրայ. - 3 «մեծ» որակուած, այլ խօսքով՝ ընդդիմութեան ցանկը զոր կը դլխաւորէ Սիմոնն Վէյլ, ընկերվարան՝ Լիոնէլ Ժոսփէն եւ համայնավար՝ Ժորժ Մառչէ: Միւս 11 ցանկերն են. - 1) Միջազգայնական համայնավար կուսակցութեան տրոցկիստները, 2) Բանուորական պայքար (Արլէթ Լակիյէ), 3) Դեմոկրատ համայնավարները (ուրիշ ձախ մը, որու դլուխ է Անրի Ֆիզպէն), 4) Կանանչ - Եւրոպա (Էֆոլոժիսթ), 5) ԷՒՐ ցանկ մը (համաձայնութիւն Եւրոպայի Միացեալ - Նահանգներու համար), որու դլուխն է Օլիվիէ Մթիրն եւ որու կողքին է Պրիս Լալոնտ), 6) Ուրիշ ցանկ մը Եւրոպայի Միացեալ - Նահանգներուն համար, դլխաւորուած Անրի Քարթոնի կողմէ (համալսարանականներ, դիտական անձնաւորութիւններ), 7) Նախաձեռնութիւն 84, երիտասարդ նախաձեռնողներու ցանկ, զոր կը դլխաւորէ Ժերար Թուամէ, ապակուսակցական, իրենց համար, այդ երիտասարդներն են «Եւրոպայի իսկական չինարարները»: 8) Իւթիլ, սկզբնատառեր, որոնք կը համապատասխանեն՝ «Անկախ աշխատաւորներու միութիւն նախաձեռնելու ազատութեան համար», ցանկ մը, որու դլուխն է Ժերար Նիքու), 9) Ճակոպիլ Եւրոպան նշանաբանն է Տիկին Ֆըրանսին Կոմէզի, որ նախագահ անօրէնուհին է Ուաթըրմանի, ինչ որ պատճառ եղած է, որ Անգլիացիք զինքը մկրտեն՝ Ուաթըրուրմըն, 10) Եւրոպական բանուորական կուսակցութիւն, դլխաւորուած Ժաք Շեմինաուի կողմէ, ծայրայեղ - ձախ խմբակ մը, որ միայն 9 նահանգի մէջ կը ներկայանայ եւ, 11) Ժան - Մարի Լը Փէնի «Հայրենիքներու Եւրոպային համար ազգ. ընդդիմութեան ճակատ»ը:

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ չորս «հերոսները»՝ Սիմոնն Վէյլ, Շիրաք, Փոնս, Լըքանիւէ վէնահէնի մէջ դիւրաւ փորձեցին դերազանցել, ի չահ իրենց միացեալ ցանկին: Տիկին Սիմոնն Վէյլ մանաւանդ ամբողջ բառամթերքը թափեց ճաղկելու համար ընկերվարական - համայնավար «սատոմազոչիստ դժոխային զոյդը»: Ռեմոն Պառ բոլորովին անջատ կը մնար եւ նոյն օրը կը յայտարարէր թէ եւրոպական այս ընտրութիւններու պէտք չէ ներքին քաղաքականութեան համեմատութիւն մը տալ, որ չունի:

ԱՏԱՆԱՅԻ ջարդին 75-ամեակը, անուղղակի ոգեկոչուած էր Ինքէրնէշընըլ Հեբըլտի մէջ, Յունիս 2-ին, այն դլուխին տակ, ուր թերթը կը վերհրատարակէ 75 (կամ 50) տարի առաջ, իր իսկ դրածը: Այս առթիւ է, որ կը վերյիշէ Պոլսէն հասած հեռագիրը, որ կը հաղորդէ Հայերու հալածանքին չարունակութիւը: Պատրիարքը յայտնած է որ ջարդ մը սկսած է Գոնիայի շրջանը, 800 մահմետական ալ յարձակած են երկու հայկ. դիւղերու վրայ:

աիերէն եկեղեցական կեանքի վերակազմութեան, աւելի զօրաւոր, աւելի ամուր, կանոնագրական տեսակէտով ալ աւելի ամուր հիմքերու վրայ, որպէսզի Ֆրանսահայ համայնքը կարենայ իր բոլոր եկեղեցական ծրագիրները իրագործել»:

Կրկին չնորհաւորելէ եաք Գիւտ Եպիսկոպոսը, անոր չնորհեց յատկապէս իրեն համար պատրաստուած պանակէ մը:

× Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը երէկ կիրակի ցերեկ կ'ընդունուէր Փարիզի քաղաքապետարանը եւ ցերեկուան ճաշի հիւրը կ'ըլլար Ժաք Շիրաքի:

«ՆԱՐԵԿ»Ը ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ՀԱՅԵԱՑՔՈՎ

Ա.

Շատ է խօսուել Մեծարենցի նրբութեան եւ զեղեցկութեան մասին, նշուել է յատկապէս տաղանդի արտասովոր բնոյթը: Այդքան վաղ հասակում տաղանդի այդպիսի արտասովոր բնկումը, այնուամենայնիւ, կարելի է բացատրել: Պատանին ունէր հոգու եւ բնութեան եզերքները զգալու եւ լսելու բացառիկ ձիրք: Եւ այս ձիրքին խառնուելու էր եկել սեւ մրուրով գծուած բախտը, որն ուրոյն լիցք էր տալիս տաղանդին, հոգու չարժումը զարձընում անհանգիստ ու տենդոտ: Մահուան տաղնապն անսովոր արագութեամբ հասունացրել էր հոգեկանը, նա սկսել էր մի ուրիշ հայեացքով նայել աշխարհին ու մարդկանց, երկրային չատ երեւոյթներ նրա աչքին երեւում էին տանջապատիկ փայլով ու զեղեցկութեամբ: Մեծարենցի երգը ծնուել է բուռն լարումներից, արագացած հոսանքներից, ենթագիտակցութեան մէջ տպաւորուած ու հաւաքուած խորհրդաւոր զգացողութիւններից, որոնք ի վերջոյ վերաճել են խորունկ խորհրդածութիւնների՝ մարդու բախտի մասին: Որքան էլ բարդ ու արտասովոր, այնուամենայնիւ, այս ամէնը կարող էր ունենալ մեծ տաղանդի ու կարճ կեանքի տէր մի պատանի բանաստեղծ, որը հիացքով էր նայում այս աշխարհին, միշտ, սակայն, հոգու մէջ պահելով անյայտի տագնապը:

Զարմանալին, սակայն, այն է՝ որ այս բոլորի հետ միասին, 20 - 22 տարեկան հասակում չափազանց ցայտուն է դրսեւորուել նաեւ Մեծարենցի վերլուծական ձիրքը, զրական երեւոյթների խոր իմացութիւնն ու դնահատութիւնը, որոնք սովորաբար հանդէս են գալիս աւելի ուշ, մեծ փորձից, զարգացումից, կրթութիւնից ու ճանապարհից յետոյ: Մինչդեռ պատանի բանաստեղծը նոր սկիզբ է դրել ոչ միայն զեղարուեստական խօսքի, այլ՝ քննարերգութեան, այլ նաեւ զրական մտքի պատմութեան մէջ: Նուրբ ու խորունկ յօդուածների չարքում յատկապէս առանձնանում են երկուսը՝ «Ինքնադատութեան փորձ մը» եւ «Նարեկացիին հետ», մէկը ժամանակակից՝ նուիրուած իր խակ առաջին գրքին՝ «Մխածան»ին եւ իր բանաստեղծական անհատականութեանը, միւսը՝ նուիրուած հազար տարի առաջ ապրած միջնադարեան զրական հրուկային, որի հետ, ինչպէս երեւում է, պատանին ունէր հոգեկան աղերսներ:

Ինչո՞վ է բնորոշ «Ինքնադատութիւնը...», ինքնավերլուծման այդ խոր եւ անկեղծ նմոյշը: Սա մի ուրիշ վերլուծութեան նիւթ է, նրբին յայտնագործումներից հիւսուած այդ «ինքնադատութիւնը», որն աչքի է ընկնում զեղեցիկի զգացողութեամբ, մեծ ազնուութեամբ, մանաւանդ անհատական ու զրական ճանապարհի ուշադրաւ զուգահեռներով:

Այս պահին մեզ յուզում է երկրորդ յօդուածը՝ «Նարեկացիին հետ», զրուած մահից մի քանի ամիս առաջ՝ 1908 թ. Յունուարի 19-ին: Գրականագիտութիւնը աչքաթող չի արել Նարեկացի - Մեծարենց կապը, մասնաւորապէս նկատուած է նրանց առընչութիւնը՝ պանթէիզմի հոդի վրայ (Մ. Մկրեան՝ «Գրիգոր Նարեկացի», Էդ. Զրբաչեան՝ «Միտաք Մեծարենց») : Մեզ առաւելապէս հետաքրքրում են այս երկու բանաստեղծների ազերսները՝ հոգեբանական տեսանկիւնից. խօսքը վերաբերում է Միտաք Մեծարենցի այն հոգեկան եւ իմացական լարումներին, որոնք հազարամեակի հեռաւորութիւնից կապւում էին Գրիգոր Նարեկացու հետ: Թորոս Ազատեանը, յենուելով յուշերի վրայ, պատմում է, որ Մեծարենցը հիւանդութեան ծանր օրերին ունէր երկու մխիթարութիւն: Նա անվերջ խմում էր բոլոր զեղերը, դատարկում բոլոր սրընջանկները, յոյս առնելով զեղորայքներից, որոնք, աւաղ, սիրտանք չբերեցին նրան: Կար եւ երկրորդը: Իր կողքին, իր բարձի տակ, բարձի վրայ նա միշտ ունէր «Նարեկ»ը՝ մեծագոյն բանաստեղծական երկը, որն, ըստ երեւոյթին, ամէն օր հոգեկան լիցք էր տալիս խռովայոյզ բանաստեղծին:

Այդ զաղտնիքը բացում է Մեծարենցը, իւրովի թափանցելով «Նարեկ»ի տարերքը, լոյս աշխարհ բերելով էութիւնը: Յօդուածն ունի կրկնակի արժէք: Նրա մէջ բացւում է վերջին ամիսներն ապրող բանաստեղծի հոգու պատկերը, ուր իր յատուկ տեղն ունէր նաեւ Նարեկացին: Միւս կողմից՝ նրբազգած, մեծ ցաւի տէր բանաստեղծի ապրումներին միացել է նաեւ իմաստասէր զիտնականը: Այս երկու յատկանիշի չնորհիւ նա կանխել է զալիքի նարեկացիագէտներին, նոր զուտ բացելով զէպի միջնադարի զեղեցկութիւնները:

Մեծարենցը նրբօրէն մօտենում է երկի էութեանը: Ամէնից առաջ նրան յուզում է մեծ բանաստեղծի անձը. նա որոնում է պոէմի անհատական ակունքները: Նոր զրադրյն բանաստեղծի հոգու մէջ մարմին են առնում եւ արձանանում մեծ ազօթողի կերպարը եւ հեռաւոր ձայնը. «...Բոցով չրջանակուած զիմագիծ մը, հայեցողի միտիք, մշուշոտ, ազօթաւոր կենդանագիր մը կ'որոշագծուի հոն մինչեւ ճակատին ակօսները՝ զորս Մեղքի զաղափարին արօրն է քաշած. մինչեւ աղերսարկու աչքերուն թախծոտ նայուածքը՝ աստուածեան հուրով մը տոգորուած...»: Խորունկ տողերով բնութագրում է «մեծ ազօթասց բանաստեղծին», մտածողին ու տառապեալին, նրան համարելով «սրբութեան իշձին կրակովը վառուած անչէջ մօրենի»:

Այստեղ, ահա, մի կողմ զնելով աւանդական կաղապարները, նա բացում է նարեկեայու խորապէս մարդկային տառապանքը եւ կեանքի այն չերտերը, որոնք թափանցել են պոէմի հիւսուածքի մէջ: «Նարեկը ալեկոծութիւն մըն է. հոգեկան վրդով մրրիկ մը եւ ալեկոծութիւն մը՝ ուր բառերն ու կշռութիւնները ալիքներու բախումին չափակցութիւնը՝ անոնց ինքնակործան չաչումները՝ անոնց իրարահալած խաղացքն ու անկումները ուներին»: Նա յատկապէս ընդգծում է հոգեբանական խորութիւնը, այսինքն՝ այն կարեւորը, որ անյայտ էր նախորդ բանաստեղծութեանը եւ ամբողջովին նոր ելիզը էր: Մեծարենցը տեսնում է Նարեկացու բերած նորութիւնը՝ հոգու յայտնագործութիւնը: Պոէմը հոգեկան ալեկոծութիւն է, մրրիկ, ունի հոգեկան մեծ ու բարդ տարերք, որը կարելի է համեմատել միայն փոթորկոտ ծովի հետ: Մարդն ի՞նչ տեղ ունի այս ինքնակործանման չաչումների մէջ, այս ալեկոծութեան, այսինքն՝ տառապանքի ու լարումների մէջ: Մեծարենցը Նարեկացու ստեղծած անհուն տառապանքի, հոգու փոթորկայոյզ ծովի մէջ տեսնում է տառապող անհատի կերպարը՝ նրան նմանեցնելով նաւակի հետ: Եւ ի՛նչ նաւակ. «Եւ այս ալեկոծութիւններուն մէջ, յորձանքներու ափը լնկած պզտիկ նաւակ մը կայ՝ զոր կոհակները ոչինչի մը պէս ձեռքէ ձեռք կը նետեն, մինչեւ խորտակում»:

«... Ուստի նաւն 'ի բախմանէ վայրենի
ալեացն խորտակեցաւ»:

Այս իմաստալից պատկերով նա մօտենում է էութեանը: Նա մտնում է նաեւ մանրամասների մէջ, որոնք կրկին տանում են դէպի էութիւնը: Տեսնում է նաեւ ձեւի բացառիկ դերը հոգեբանական թանձրացման մէջ: Մեծարենցն ընդգծում է, օրինակ, նաւաբեկութեան պատկերի «խիստ ու նկարչական ճշդրտութիւնը», որն, ի դէպ, անուղղակի նշել է նաեւ Արշակ Զօպանեանը 1895 թ. զրած յօդուածի մէջ: «... Իր մանրամասնութիւններուն ու ամբողջական ներկայացումին մէջ ալ՝ այնքան հուժկու եւ իրաւնդիր, որ նմանութիւնը հրաշալի կերպով կ'անձնացնէ»: Նա ցոյց է տալիս այս նմանութիւնները, այս խիստ ու նկարչական ճշդրտութիւնը, որը նաեւ հոգեբանական ծանր վիճակի պատկերն է: Թէեւ խորտակուած նաւից միայն խլեակները են երերում ծովի վրայ, բայց այդ նաւակի նման բեկուած մարդու մէջ, այնուամենայնիւ, ապրում է հոգեկան վերանկնման յոյսը՝ «ինչպէս ճառագայթ մը մշուշի մէջ նշուլացած»: Խորտակուած նաւի նկարագրութիւնը ոչ միայն բնական է, ճշգրիտ ու դրամատիկ, այլ նաեւ անճնաւորուած. նաւաղիղը նաւի դէմ ոգրում է, ձեռը ծնօտին՝ արտասուքի գետ տողերով բնութագրում է «մեծ ազօթասց բանաստեղծին», մտածողին ու տառապեալին, նրան համարելով «սրբութեան իշձին կրակովը վառուած անչէջ մօրենի»:

Այստեղ, ահա, մի կողմ զնելով աւանդական կաղապարները, նա բացում է նարեկեայու խորապէս մարդկային տառապանքի եւ կեանքի այն չերտերը, որոնք թափանցել են պոէմի հիւսուածքի մէջ: «Նարեկը ալեկոծութիւն մըն է. հոգեկան վրդով մրրիկ մը եւ ալեկոծութիւն մը՝ ուր բառերն ու կշռութիւնները ալիքներու բախումին չափակցութիւնը՝ անոնց ինքնակործան չաչումները՝ անոնց իրարահալած խաղացքն ու անկումները ուներին»: Նա յատկապէս ընդգծում է հոգեբանական խորութիւնը, այսինքն՝ այն կարեւորը, որ անյայտ էր նախորդ բանաստեղծութեանը եւ ամբողջովին նոր ելիզը էր: Մեծարենցը տեսնում է Նարեկացու բերած նորութիւնը՝ հոգու յայտնագործութիւնը: Պոէմը հոգեկան ալեկոծութիւն է, մրրիկ, ունի հոգեկան մեծ ու բարդ տարերք, որը կարելի է համեմատել միայն փոթորկոտ ծովի հետ: Մարդն ի՞նչ տեղ ունի այս ինքնակործանման չաչումների մէջ, այս ալեկոծութեան, այսինքն՝ տառապանքի ու լարումների մէջ: Մեծարենցը Նարեկացու ստեղծած անհուն տառապանքի, հոգու փոթորկայոյզ ծովի մէջ տեսնում է տառապող անհատի կերպարը՝ նրան նմանեցնելով նաւակի հետ: Եւ ի՛նչ նաւակ. «Եւ այս ալեկոծութիւններուն մէջ, յորձանքներու ափը լնկած պզտիկ նաւակ մը կայ՝ զոր կոհակները ոչինչի մը պէս ձեռքէ ձեռք կը նետեն, մինչեւ խորտակում»:

«... Ուստի նաւն 'ի բախմանէ վայրենի
ալեացն խորտակեցաւ»:

Այս իմաստալից պատկերով նա մօտենում է էութեանը: Նա մտնում է նաեւ մանրամասների մէջ, որոնք կրկին տանում են դէպի էութիւնը: Տեսնում է նաեւ ձեւի բացառիկ դերը հոգեբանական թանձրացման մէջ: Մեծարենցն ընդգծում է, օրինակ, նաւաբեկութեան պատկերի «խիստ ու նկարչական ճշդրտութիւնը», որն, ի դէպ, անուղղակի նշել է նաեւ Արշակ Զօպանեանը 1895 թ. զրած յօդուածի մէջ: «... Իր մանրամասնութիւններուն ու ամբողջական ներկայացումին մէջ ալ՝ այնքան հուժկու եւ իրաւնդիր, որ նմանութիւնը հրաշալի կերպով կ'անձնացնէ»: Նա ցոյց է տալիս այս նմանութիւնները, այս խիստ ու նկարչական ճշդրտութիւնը, որը նաեւ հոգեբանական ծանր վիճակի պատկերն է: Թէեւ խորտակուած նաւից միայն խլեակները են երերում ծովի վրայ, բայց այդ նաւակի նման բեկուած մարդու մէջ, այնուամենայնիւ, ապրում է հոգեկան վերանկնման յոյսը՝ «ինչպէս ճառագայթ մը մշուշի մէջ նշուլացած»: Խորտակուած նաւի նկարագրութիւնը ոչ միայն բնական է, ճշգրիտ ու դրամատիկ, այլ նաեւ անճնաւորուած. նաւաղիղը նաւի դէմ ոգրում է, ձեռը ծնօտին՝ արտասուքի գետ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

թղթատելով մահուլիճ էջերը

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն յատուկ քննութեան կ'ենթարկէ «բռատանային կուսակցութիւնների» արմատական բարելաւումին հարցը, զայն զանելով ոչ - զոհացուցիչ, յատկապէս, բնակչութեան պահանջումն ուղղութեամբ: Կուսակ որոշումները կը ճչդենք, թէ այս տարածին տակ կը հասկցուի սեռին ու ձմերուկը, մասնաւորապէս եւայլն: Ի'նչ որոշումներ պէտք է առնուին, Հայաստան Կոչ. Միութեան աշխարհին մէջ երբորդական, ոչ կարեւոր գերբ կը գրաւէ: Առաջին գերբին վրայ կը մնայ Ուզբեկիստան, մասնաւորապէս սեռի արտադրութեան մարզին մէջ:

Գ. Մուղնեցեան, Հայաստանի հրատարակչական պետական կոմիտէի նախագահը, յօդուածով մը նկատել կուսակցութեան պետական վերայ նկատելի յաջողութիւններ կ'արձանագրուին մասնաւորական իմաստով: Տպագրութիւնները կը զնահատուին Մոսկուայի միջազգային ցուցահանդէսին: Միաժամանակ կը պանդատի, թէ որոշ ստեղծագործութիւններում թոյլ են տրւում նահանջներ պատմական ճշմարտութիւններից, կը սպրդրտին աստուածորաւական իդէալացում (ըսել կ'ուզէ՝ կրօնական հայեացքներ), կը նկատուի նահապետականութեան իդէալականացում: Իրրեւ պետական պաշտօնատար, կը հետեւի Կոչ. Միութեան Համայնավար Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի անցեալ տարուան Յունիսի լիակատար նիստին բանաձեւերուն:

Սով. Հայաստան օրաթերթը կը հրապարակէ, Ապրիլ 29-ին, Կոչ. Միութեան Կեդր. Վիճակագրութեան Վարչութեան ընթացիկ տարուան առաջին երեք ամիսներուն տնտեսութեան պատկերը: Ասիկա ցոյց կուտայ 6,9 տոկոսի յաւելում, անցեալ տարուան բաղդատմամբ, Հայաստանի արտադրութեան ծաւալին մէջ, իսկ աշխատանքի արտադրողականութեան գծով՝ 4,2: Առաջին պարագային, ինչպէս ցանկէն կ'երեւայ, Հայաստան երրորդ տեղը կը գրաւէ խորհրդային Հանրապետութիւններուն չարքին: Երկրորդ պարագային՝ 8-րդ գերբը: Առաջին ճիւղին մէջ խորհրդային 4,7 միջինէն աւելի, երկրորդին՝ նոյնպէս խորհրդային միջինէն, որ 4,9 կը մնայ, չատ քիչ պակաս:

Տնտեսական մեկնաբանութիւն ենթադրելով մահուլիճ էջերը

Թափում, խլեակները ողորմալին թափ-թռռտ հեծում են ծովի ծփանքի վրայ: Եւ զարձեալ Նարեկացին զառնում է իր ցաւերին, տենչում է տեսնել իր հոգու փչրուած նաւը ողջացած, երազում է «հոգիին ցանկալի ցոլարձակ վազորդյնը»:

ՀՐԱՆՏ ԹՈՄԱՍԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ, ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Բ.
ԱՄԲՈՂՋԱՑՈՒՑԻՉ
ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
«ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ»ՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Գրական երկ մը, որքա՜ն ալ բարձրարժէք ըլլայ, եւ որքա՜ն ալ անհատական իր բնոյթով՝ չի զադրիր մշակութային - ընկերային իրականութիւն մը ըլլալէ: Արդարեւ, եթէ յանկարծ, տարօրինակ հրաչքով մը՝ Արտասահմանի մէջ երեւան զան երեքական Դուրեան, Զօհրապ, Եսայեան, Զարենց ու Բակունց, բայց հոն գոյութիւն չունենան որակաւոր ընթերցողներ եւ զրական կեանք՝ չեմ խորհիր որ իրաւունքը ունենանք կարծելու թէ Արտասահմանը զրականութիւն ունի: Առաւելագոյնը՝ որ կրնանք խորհիլ՝ այն է թէ մեծատաղանդ հայ զրողներ կ'ապրին Հայաստանէն դուրս...: Նոյնիսկ Հայաստանցի ընթերցողներուն քանակը եւ որակը, - որքա՜ն ալ ստուար ու ամբողջական, բա՜րձրը ու խորունկ, - եւ գնահատանքի ըզգացումը զէպի Արտասահմանի այդ զրողներուն ստեղծագործութիւնները, - որքա՜ն ալ ուժով, ընդարձակ ու սիրազո՛ղ, - չեն կրնար ապացուցանել թէ Արտասահմանի հայ ժողովուրդին 2 հատուածները՝ ապրող զրականութի՛ւն մը ունին: Որովհետեւ որպէսզի գոյութիւն ունենայ արտասահմանեան զրականութիւն մը նախապայման է որ գոյութիւն ունենայ արտասահմանեան հայութիւն մը իր սեփական մշակոյթով ու լեզուով, իր կարողութեամբը՝ ինքզինք եւ իր մշակոյթն ու լեզուն չարունակաբար վերանորոգելու իր զաւակներուն, եւ ինչո՞ւ չէ՝ նաեւ իր թոռներուն մէջ:

Հոս պէտք է ուշադրութեան բերել կէտ մը, - հակառակ «զրականութիւն» բառին տրուած վերոյիշեալ սահմանումին՝ այս զեկուցումը պիտի չքննէ ոչ - զեղարուեստական բայց զրական միւս արտայայտութիւնները, ինչպիսին են յուշագրութիւնը, ակնարկը, զրական քննադատութիւնն ու զրադատութիւնը, փորձը, զրական պատմագրութիւնը, եւայլն, որոնք անհրաժեշտ բաղկանիւթերն են «զրականութիւն» հասկացողութեան:

(ր.) Թէեւ Պոլիան ու Թիֆլիսը մի՛չտ եղած են արտասահման, ուրեմն նաեւ Ա. Մեծ պատերազմէն առաջ ալ՝ ես զանոնք Արտասահման պիտի նկատեմ 1920-էն եառ միայն, որովհետեւ մեր կեանքը այդ երկու քաղաքներուն մէջ, իր բազմաթիւ յատկանիշերով յիշեցուցած է կեանքը բնիկ ժողովուրդի մը: Այդ կացութեան մօտեցած է վիճակը, նաեւ Պէյրութի մեր զաղութին՝ իր բարգաւաճումի օրերուն, 1940-էն մինչեւ 1965 - 70 յատկապէս: Թիֆլիսի մեր զաղութը, թէեւ մեծաթիւ, զժբախտաբար չի թուիր ապրած ըլլալ զրական - մշակութային այն հաւաքական եւ ուրոյն կեանքով, որ կարելի եղաւ Պէյրութի մէջ: Պատճառները այս երեւոյթին բացատրելի են չատ հաւանաբար, թէեւ այդ բացատրութիւնը բան չի փոխեր իրականութենէն:

(գ.) Ըստ տրուած տեղեկութիւններուն՝ Խորհրդային Արտասահմանը կը հաշուէ 500·000-էն մինչեւ՝ ենթադրաբար՝ 750·000 Հայութիւն, և նոյնիսկ աւելի: Եթէ «հայկական ծագում ունենալն է» պրիտուր պայմանը հայ ըլլալուն՝ կարելի է ընդունիլ որ գոյութիւն ունի Խորհրդային Արտասահման մը, բայց եթէ այդ պայմանին չափ կարեւոր է «իր ուրոյն կեանքը, մշակոյթը եւ զրականութիւնը ունենալը»՝ տրամաբանական պիտի չէր լայ ընդունիլ թէ կայ ապրո՛ղ եւ իրաւ Արտասահման մը Խորհրդային պէս զո՛յ Արտասահման մը Միութեան մէջ. մեզի հասնող լուրերը բաւարար չեն ապացուցանելու զոյութիւնը՝ իրենց ուրոյն նկարագիրը և կեանքը ունեցող հայկական հաւաքականութիւն: Հաւանաբար 1920-ին յաջորդող տարիներուն հայկական - երկու տասնամեակներուն հայկական զաղութները ցուցաբերած են ձիզ կազմակերպուելու որպէս ազգային փոքրամասնութիւններ. բայց վերջին 30 - 40 տարիներուն անոնք չեն թուիր ցուցաբերած ըլլալ բաւարար նշաններ՝ ուրոյն ազգային կեանքի մը չարունակութիւնը հաստատող: Եւ արդէն, այդ զաղութներուն մէջ յայտնուող սակաւաթիւ անհատ զրողները սովորաբար փոխադրուած են Հայաստան՝ մաս զառնալով Հայաստանի՝ զրականութեան՝ ինչպէս Համօ Սահեանը, եւ քանի մը ուրիշներ: Հետեւաբար՝ խօսիլ արտասահմանեան հայկական զրականութեան մը մասին՝ խօսիլ է զրականութեան մը մասին՝ որ (ոչ - Խորհրդային) զրական փիւռքահայ (ոչ - Խորհրդային) զրական կեանքի մը եւ ստեղծագործութիւններու մասին:

(Շար. 2)

(Թիրաժ՝ 2 · 3 · 9 ·)

ՅԱՆՁՆԱԳ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՆ

«ՏՈՆ ՖԱՄԻԼՈՅԻ ՔԱՆԱԿ ԿՎԱՖՈՒ»

Ա. ԽՈՒՍՐՈՎԻ

(Թիրաժ՝ 2 · 3 · 9 ·)

ՅԱՆՁՆԱԳ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՆ

«ՏՈՆ ՖԱՄԻԼՈՅԻ ՔԱՆԱԿ ԿՎԱՖՈՒ»

Ա. ԽՈՒՍՐՈՎԻ

Ա.

Տոն Ֆամիլիո որքան էլ ջանար, չէր կարողանում հասկանալ, թե ինչու էին հյուրերը հավաքվել իր տանը։ Ինչ-որ անհասկանալի բան էր կատարվում։ Ամուսինը՝ Ֆրանչեսկա Տոն Ֆամիլիոն, ինչ-որ կերպ տարօրինակ էր պահում։ Ինչ-որ բան էր թաքցնում։ Ինչ-որ բան էր ծրագրել։ Ինչ-որ բան էր կատարվելու։ Ինչ-որ բան էր սպասվում։

Ֆրանչեսկան ինքն էլ չգիտեր, թե ինչ է կատարվելու։ Ինչ-որ բան էր զգում։ Ինչ-որ բան էր կանխազգում։ Ինչ-որ բան էր ենթադրում։ Ինչ-որ բան էր կասկածում։ Ինչ-որ բան էր ակնկալում։ Ինչ-որ բան էր սպասում։ Ինչ-որ բան էր հուսում։ Ինչ-որ բան էր երազում։ Ինչ-որ բան էր ցանկանում։ Ինչ-որ բան էր ուզում։ Ինչ-որ բան էր կամենում։ Ինչ-որ բան էր փափագում։ Ինչ-որ բան էր ցանկանում։ Ինչ-որ բան էր ուզում։ Ինչ-որ բան էր կամենում։ Ինչ-որ բան էր փափագում։

Տոն Ֆամիլիո որ պատճառն էր այդ ամենի, չգիտեր։ Ոչ ոք չգիտեր։ Ոչ ոք չէր կարող գիտենալ։ Ոչ ոք չէր կարող իմանալ։ Ոչ ոք չէր կարող տեղեկանալ։ Ոչ ոք չէր կարող ծանոթանալ։ Ոչ ոք չէր կարող ծանոթանալ։ Ոչ ոք չէր կարող ծանոթանալ։

Ֆրանչեսկան ինքն էլ չգիտեր, թե ինչ է կատարվելու։ Ինչ-որ բան էր զգում։ Ինչ-որ բան էր կանխազգում։ Ինչ-որ բան էր ենթադրում։ Ինչ-որ բան էր կասկածում։ Ինչ-որ բան էր ակնկալում։ Ինչ-որ բան էր սպասում։ Ինչ-որ բան էր հուսում։ Ինչ-որ բան էր երազում։ Ինչ-որ բան էր ցանկանում։ Ինչ-որ բան էր ուզում։ Ինչ-որ բան էր կամենում։ Ինչ-որ բան էր փափագում։

Տոն Ֆամիլիո որ պատճառն էր այդ ամենի, չգիտեր։ Ոչ ոք չգիտեր։ Ոչ ոք չէր կարող գիտենալ։ Ոչ ոք չէր կարող իմանալ։ Ոչ ոք չէր կարող տեղեկանալ։ Ոչ ոք չէր կարող ծանոթանալ։ Ոչ ոք չէր կարող ծանոթանալ։ Ոչ ոք չէր կարող ծանոթանալ։

Ա.

Տոն Ֆամիլիո որքան էլ ջանար, չէր կարողանում հասկանալ, թե ինչու էին հյուրերը հավաքվել իր տանը։ Ինչ-որ անհասկանալի բան էր կատարվում։ Ամուսինը՝ Ֆրանչեսկա Տոն Ֆամիլիոն, ինչ-որ կերպ տարօրինակ էր պահում։ Ինչ-որ բան էր թաքցնում։ Ինչ-որ բան էր ծրագրել։ Ինչ-որ բան էր կատարվելու։ Ինչ-որ բան էր սպասվում

Այրի Տիկին Սիմոն Պէրպէրեան (Ույկուն), Տէր եւ Տիկին Օսթէն Վասիլիֆ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Անթուան Հօրվաթ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պերնար Քիւրքճեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր եւ ազգականին՝

ՍԻՄՈՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ (ՈՒՅԿՈՒՆ)ի

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 1-ին, 78 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Յունիս 6, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնթրէօյի պերճամանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Նշան Նագգաշեան իր ոգբացեալ կողակիցին՝ Մառի Նագգաշեանի (ծնեալ՝ Յ· Աշըբեան) մահուան 4-րդ տարելիցին առթիւ կը նուիրէ 100 ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Փարիզ Արմաղանեանին եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Յովհան Պօզոյեանի եւ զաւակներուն, Արտաշէս Պօզոյեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝ Նազելի Պօզոյեանի մահուան առթիւ։

×

Կապ· Խաչի Սէն - Ժէռմէի վարչութիւնը կ'ողբայ իր սիրելի ընկերուհիին՝ Զապէլ Կիւլէսեանի մահը եւ խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր ամուսնոյն, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն։ Այս առթիւ ստացած է չնորհակալութեամբ Ալանեան եղբայրներէ եւ Այրի Տիկին Եղիչեանէ 100-ական Ֆ·։

Le mardi 19 Juin
de 20h à 22h

se tiendra

LA RENCONTRE SEMESTRIELLE DES
RESPONSABLES DE L'ÉCONOMIE

A l'initiative du GROUPEMENT
INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN

Renseignements : GIA BP 120
75763 CEDEX 16.

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՃԱՇ

ի յարգանս

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-ի

ԾԱՅՐԱԳՈՑՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ եւ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

երեքշաբթի, Յունիս 12, ժամը ճիշդ 20· 30-ին,

CERCLE de L'UNION INTERALLIEE
33, Fbg. St. Honoré, Paris 8ème

Ճաշագին՝ 250 Ֆ·

Տեղերը փութով ապահովել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին մօտ՝
15, ռիւ Ժան - Կուժոն, Փարիզ 8-րդ: Հեռ՝ 359·67·03 կամ 225·84·65

Journée Excursion

aux châteaux
d'Ecouen, Chantilly
et à l'Abbaye de Royaumont

organisée par

la section Croix Bleue
Bagneux - Cachan

le dimanche 17 juin

Participation : Voyage, visites guidées et déjeuner au restaurant
«le Campanile»
160 F pour les adultes
100 F pour les enfants de 5 à 12 ans.

Rendez-vous : 8 h. 15 à Bagneux
devant les 3 Cinemas.
8h 30 Porte d'Orléans
devant la statue du Général Leclerc.

Réservation obligatoire avant le 8 juin
(places limitées)

Mme. Karaoglanian 664. 02. 92
Mme. Moussaïan 663. 48. 74 (après 19h)

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

- Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Պելֆոն-Թենի կայանի արձանագրութիւնները բաց են Օգոստոս ամսուան համար 6-էն 14 տարեկան երախաներու։

- Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կը կազմակերպէ 14 եւ 16 տարեկան պատանիներու համար Օգոստոսին ճամբար մը վկայուած անիմաթէօրներու առաջնորդութեամբ եւ հսկողութեան տակ։

Տեղեկութեան եւ արձանագրութեան՝ դիմել· - Փարիզի եւ շրջաններու համար՝
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue 75009 PARIS
Tél .: 824 - 46 - 57
ինչպէս նաեւ՝ 783 - 30 - 35
եւ մանաճիւղերու վարչութիւններուն։
Լիոն եւ շրջանները· -
Դիմել· - Պ· Թուխլեան ·
Հեռ· - 16 - (7) 888 - 92 - 51
Մարսէյլ եւ շրջանները· -
Դիմել· Պ· Ֆրանկիւլեան ·
Հեռ· 16 (91) 91 - 48 - 85

ՀԱՅԵՐԷՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՅՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«ՍԻՐՈՑ ԹՈՍՏՈՒՄՔ»

- գուցատր -

ի նպաստ Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ

Շաբաթ երեկոյ, Յունիս 6, ժամը 20·45ին

Cinéma JACQUES PREVERT
La FAUCONNIERE
95500 GONESSE

Մուտքերու մասնակցութիւն 50 Ֆ·

ԿՐ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Գարինէ Զորպաճեան, ծնած Օրթպուլու (Պուրսա), զաւակը՝ Պաքըրճի Եսայիի, կորսուած ըլլալով աքսորին Գարամանի կայարանը կը փնտռէ իր ընտանիքէն ողջ մնացած անդամները։ Ունէր երեք քոյր՝ Սոֆի, Դարուհի, Արշալոյս եւ փոքր եղբայր մը՝ Սուրէն։ Լուր ունեցողները կը խնդրուի արտաստպել։

Տիկին Առաքելեանի (ծնեալ՝ Զորպաճեան)
25, rue Gabriel Péri
78230 LE PECQ
FRANCE
Tél. : 973. 98. 95

Արտաստմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻԻԻ ՅՕԱՄԵԱԿԻ
— ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐ —

UGA - ARDZIV MARSEILLE
60e anniversaire

sous le parrainage de M. Pierre GHAZARIAN

DIMANCHE 10 et LUNDI 11 JUIN toute la journée STADE SENAFRICA

GRAND TOURNOI DE FOOTBALL

avec la participation des équipes arméniennes suivantes

UJA ALFORTVILLE — **ASA ISSY LES MOULINEAUX**
UGA LYON - DECINES — **USGA VIENNE**
USJOA VALENCE — **UGA ARDZIV MARSEILLE**
Coupe VAHAN CHAMLIAN

VENDREDI 15 JUIN à 21 heures **Assemblée Générale annuelle du Club**
Maison de la Culture arménienne, 12-14, rue St. Bazile, 13001 Marseille

VENDREDI 22 JUIN à 20 h. 30

GRAND GALA ARTISTIQUE

à l'Opéra de Marseille avec la paticipation de
la Chorale Sahak Mesrop
les troupes folkloriques
Haï Arinouch Hartanag — **Ani de la MAJC** — **Araxe et Sassoun de la JAF**

Présentation des équipes de jeunes de l'UGA - ARDZIV

DIMANCHE 1er JUILLET toute la journée **GRANDE FETE CHAMPETRE**
Parc des Loisirs de Valabre
— **Ambiance folklorique arménienne** —

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ· ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շաւիլի միօրեայ դպրոցի տարեկան հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 9, ժամը 20·45-ին եկեղեցւոյ կից Ս· Պալապանեան սրահին մէջ, 6 Կոմիտաս փողոց։

Մուտքը ազատ է։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութեամբ՝ **ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱՉԵԱՆ-Ի**

նախաձեռնութեամբ՝ կեդրոնական Սանուց Միութեան եւ Պոլսոյ Դպրեվանքի Սանուց Միութեան

×

LA CHORALE
SAHAK - MESROB
de MARSEILLE
sous la direction de KHATCHIK YILMAZIAN

SALLE GAVEAU
45, rue la Boetie — Paris 8eme

DIMANCHE 10 JUIN
A 20H 30

Points de vente

Prix des places : 50 - 90 - 120 - 150 F

Salle GAVEAU : Tél : 563 58 34
Librairie PALOUYAN : 9, rue de Trévise 75009 Paris Tél : 523 24 97
Cabinet TERZIYAN : 21, rue Lamartine 75009 Paris Tél : 282 01 41
STOCK 91 : 91, rue de Rivoli 75001 Paris Tél : 260 15 10
ATLANTIC-ELECTRONIQUE: 241, rue P.V. Couturier 94140 Alfortville Tél:893 42 69
ARARAT : 118 bis, rue Etienne Dolet 94140 Alfortville
SEVAN : 4, rue Lazare-Carnot 92140 Clamart Tél : 642 16 07
Monsieur B. CHAMIKIAN : 10, rue Brissard 92140 Clamart Tél : 642 75 52
VAROUJ : 49, Grande rue Charles de Gaulle 92600 Asnières Tél : 793 64 02
Bonneterie St. LOUIS : 6, rue Royale 78000 Versailles Tél : 021 15 15

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 7 au 21 Juillet — **16 jours**, dont 5 à LENINGRAD et 10 à EREVAN — **Prix: 6840 F**
— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à **EREVAN** — **Prix: 6750 F**
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 6750 F**
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 5900 F**

de MARSEILLE

— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 6400 F**
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 6400 F**
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 5700 F**

Et deux voyages : CROISIERES d'une semaine
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis **7710 F** + Taxe de port **250 F**
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis **8010 F** + Taxes de port **250 F.**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
6
MERCREDI
6 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.716 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.716

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ Ֆ. ՄԻԹԵՐԱՆԻ Մոսկուա այցելութիւնը հասաստուեցաւ Երկուշաբթի օր, նախ պաշտօնական յայտարարութեամբ մը, զոր կատարեց՝ Մոսկուա եւ երկու ժամ յետոյ միայն Էլիզէի կողմէ, մինչ դիւանագիտական ձեւակերպութեանց համաձայն, երկու յայտարարութիւնները պէտք է միաժամանակ կատարուին: Ճամբորդութիւնը տեղի կ'ունենայ, հաւանաբար Յունիս 20 - 25-ի միջեւին, այնինչ եւրոպական ընտրութիւններէն ետք եւ եւրոպական վեհաժողովի նախօրեակին: Ընդդիմութեան որոշ անդամներ անտեղի կը գտնեն այս այցելութիւնը, երբ ծանօթ չէ Սախարով ժողի վիճակը (թէեւ Թաս, Միթերանի այցելութեան լուրէն քիչ առաջ յայտնեց թէ լաւ են եւ բնական կերպով անուղղանեն): Շիրաք կը խորհի սակայն թէ քաղաքականութիւնը տարբեր բան է: Եւ ի վերջոյ այդքան շուտ պէտք չէ մոռնալ թէ ժխտար մինչեւ վիէննա Բրեժնեւի աջը պնաց, Աֆղանիստանի վազորդայնին: Արդարեւ ոչ ոք կրնայ ուրանալ որ Միթերան չատ ամուր եւ վճռական դիրք բռնած է միշտ Խորհ. Միութեան նկատմամբ, կը բաւէ յիշել, թէ ինք է որ 47 խորհրդային դիւանագէտ արտաքսած է, տեղի չէ տուած Փերշինկներու համար, բացարձակապէս մերժած է խորհրդային առաջարկը Ֆրանսական տարհամոզման ուժը ներմուծելու Ժընեւի հաշիւներուն մէջ, եւայլն, եւայլն: Ոչ ոք, առանց չարամտութեան, կրնայ մեղադրել Ֆրանսայի Նախագահը՝ թէ բարեացակամ վերաբերում ունի Մոսկուայի նկատմամբ:

ՓԱՐԻԶի Արքեպիսկոպոսը՝ կարդինալ Լուսթիժէ տեսակցութեան մը մէջ, զոր տուած էր «Մոնտ»ի, Երկուշաբթի երիկուն, բաւական խիստ է Մօռուայի նկատմամբ, որ մեռոսաններորդ ժամուն խաղի բերած է ազատ ուսման պատասխանատուները, փոփոխութիւններ մտցնելով Սալառի օրէնքին մէջ (հանդարտեցնելու համար իր ծայրայեղները): Ինչ որ անցաւ - դարձաւ Մայիս 22-ի դիչերը, կը չեշտէ կարդինալը, ծանրակչիռ է (ըստ Քանաւ. Անշէնլիի Սալառի իր հրաժարականն ալ տուած է, քանի իր ալ գերխուն վրայէն եղած էր կարգադրութիւնը): Շահեկան տեսակցութեան ընթացքին, Փարիզի Արքեպիսկոպոսը ամէնէն կարեւոր հարցը - եւ մահոդիչ հարցը - կը նկատէ ուսման դրութիւնը եւ մակարդակը:

«ԹՈՒԻՐՔ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ զարթնումը» խորագրին տակ, Լիպերասիոն կ'անդրադառնայ այն դիմումնագրին զոր քանի մը հարիւր թուրք մտաւորականներ ստորագրած էին Հանրապետութեան նախագահին (օրին՝ անդրադարձած էինք): 1260 ստորագրութիւն կրող այս «ամբաստանագիրը» կը ծանրանար գլխաւորաբար ժողովրդավարութեան դէմ տարուած պայքարին երկրին մէջ: Ստորագրողներու կարգին՝ Եաշար Քէմալ, դերասանուհի Թիւրքան Շորայ, «Եոլ»ի բեմադիր Հիւնէյտ Թեկլաբանքներով) կէօրէն, «Ձումհուրիյէթ»ի տէր՝ Նաամիր Նաամի, երգիծաբան Նէշին եւայլն:

Ռեկէն, որ իր մեծ - մեծ - հօր հայրենիքը այցելեց (Իրլանտա), խօսք առնելով Ազգ. Ընդհ. ժողովին առջեւ, քայլ մը ըրաւ Խորհ. Միութեան ուղղութեամբ, առաջարկելով խօսիլ, նոյնիսկ բանակցիլ եւրոպական ուժերու օգտագործման սահմանափակման մասին: Նախագահական ընտրութեան նախօրեակին Ռեկըն չանք չի խնայեր ձայն որսալու համար եւ զղայական քնոյթէն անդին, իրլանտական այցելութիւնը դեր կրնայ խաղալ ծագումով իրլանտացի Ամերիկացիներուն մօտ:

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԻ պանդոկի մը սենեակին մէջ, որու տէրն է, ռաբունի մը ազօթած պահուն յարձակման ենթարկուած է ոսկեղենական ընդդիմադիր գործչի մը քանի մը տասնեակ աշակերտներուն կողմէ: Ծայրայեղ - ուղղափառ՝ Ակուտահ - Իսրայէլ կուսակցութեան անդամ, այս ռաբունի վայրագօրէն ծեծի ենթարկուած է եւ մօրուքն ալ փետած են: Հիւանդանոց փոխադրուած է: Թշնամութիւնը, որ կայ գործոններու միջեւ հետեւանք է, բան տեղւոյն մամուլին, տալմուդական բրնաղերու մեկնաբանութեան, բայց նաեւ կուսակցութեան կատարած հանրային նպաստներու բաշխումին անհաւասարութեան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՅԻՍ 28 / ՅՈՒՆԻՍ 1)

ԴՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ԴԻՒԱՆԻՆ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

Երեւանի Զարենց թանգարանը ստացած է երգահան - դաշնակահարուհի Գոհարիկ Ղազարոսեանի կեանքին ու գործին վերաբերեալ նոր նիւթեր, որոնք տեղ գրաւած են իրեն յատկացուած դիւանին մէջ: Այդ նոր նիւթերը, զոր թանգարանին նուիրած է պելժահայ երաժիշտ Յովհաննէս Անաստասեան, կը պարունակեն դաշնակի 24 էթիւտները, աշուղական կարգ մը երգերու մշակումներ, փրէլիւտներ եւայլն: Թանգարանի երաժշտական բաժնին մէջ կը գտնուին նաեւ Սփիւռքի հայ երաժիշտներէն Ալան Յովհաննէսի, Եդուարդ Յակոբեանի, Արուսեակ Այնթապլեանի, Արա Մանաշի եւ այլոց դիւանները:

×

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԱՐՁԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՆ Ա. ՀԱՏՈՐԸ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

Երեւանի պետական համալսարանի հրատարակչականը «Ուսանողի Գրադարան» մատենաշարով լոյս ընծայած է Սփիւռքի հայ արձակին նուիրուած աշխատութեան Ա. Հատորը, զոր կազմած է Գեղամ Սեւան: Գիրքին յառաջաբանը եւ ներկայացուած հեղինակներու կենսագրական տուեալները գրած է փրոֆ. Վազգէն Գաբրիէլեան: Հատորը կ'ընդգրկէ այն հեղինակներու երկերը, որոնք Սփիւռքի հայ գրականութեան հիմնադիրներն են եւ նաեւ՝ Բ. Աչխարհամարտէն ետք հասած սերունդներու ներկայացուցիչները: Այդ գրողներէն չատեր իրենց ստեղծած արժէքներով անցած են դասականներու շարքը, ուրիշներ՝ այսօր ալ իրենց նպաստը կը բերեն Սփիւռքի գրականութեան: Հաւաքածոն կազմողը երկերը ընտրած է այն սկզբունքով, որ կարելիութեան սահմաններուն մէջ ընթերցողին պատկերացում մը տրուի տուեալ գրականութեան ձգտումներու եւ յատկանիշներու, մասնաւորաբար 1920 - 1950 թուականներու Սփիւռքի հայ արձակի երկու գլխաւոր ուղղութիւններու՝ կարօտի եւ նահանջի գրականութիւններու մասին: Կենսագրական տեղեկութիւններէն զատ կան համառօտ տեղեկութիւններէն նաեւ բառարան մը: Գիրքին մէջ տեղ գտած են Յակոբ Մնձուրիի, Վազգէն Շուշանեանի, Համաստեղի, Հրաչ Զարդարեանի, Զարեհ Որբունիի, Լուիզա Ասլանեանի, Վահէ Հայկի, Սեմայի, Արամ Հայկազի, Անդրանիկ Անդրէասեանի, Սիմոն Սիմոնեանի եւ այլոց պատմուածքները:

×

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼԿԻՇԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԱԾ

Խորհ. Միութեան Մշակոյթի նախարարութեան հրաւէրով Մոսկուա գացած է Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան նախագահ Ռոսէ տէ Ազեւետօ Փերուիկան: Առիթէն օգտուելով ան այցելած է նաեւ Հայաստան եւ հանդիպում մը ունեցած է Մշակոյթի նախարար Գ. Առաքելեանի հետ:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ԴՆԵՊՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Դնեպրի արուեստի համամիութենական փառատօնին՝ Խորհ. Միութեան ծանօթ այլ երգչախումբերու կարգին, կը մասնակցի նաեւ Հայաստանի ակադեմական երգչախումբը: «Կիեւեան Գարուն» կոչուող 12-րդ փառատօնին կը տրուին 150 համերգներ:

×

ԲԱԶՄԱՐՈՒԵՍՏԻՑ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԵՐՈՒ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ

Ատան չրջանին մէջ կատարուած է բազմարուեստից հիմնարկի կարգ մը շէնքերու հիմնարկէքը: Կեդրոնը նախատեսուած է ուսանողներու ուսման եւ հանգիստին համար, հետեւաբար կը կառուցուին ընդարձակ սրահներ՝ փորձերու համար, արդիական սարքաւորումներով: Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նախարարութիւնը յայտնած է, թէ ընթացիկ հնգամեակին (1981 - 1985), միայն լրացուցիչ լսարաններու եւ ուսանողական ոստաններու կառուցման համար յատկացուած է տասը միլիոն ռուբլի: Հնգամեակի սկիզբը քաղաքներու եւ չրջանային կեդրոններու մէջ արդէն տասնեակ բնակարան-շէներ կառուցուած են: Նոր շէնքերու մէջ փոխադրուած են բազմարուեստից հիմնարկի Լենինականի եւ Կիրովականի մասնաճիւղերու մօտ երկու հազար ուսանողներ. աւարտելու վրայ է Երեւանի ուսանողական թաղամասի բարեկարգումը. ոստաններ կառուցուած են Լեռնային Ղարաբաղի, Լոռիի մէջ եւ այլ չրջաններ:

է կարճ ուղերձ մը, որու սկիզբը յայտնելէ ետք թէ. - Երկար եւ արդիւնաւոր հովուական այցելութիւն մը կատարելէ ետք լատին Ամերիկայի հայ գաղութներուն, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը անգամ մը եւս իր այցելութեամբ կը պատուի Փարիզը եւ հինգ տարի յետոյ, զրեթէ հիւղ նոյն օրերուն, Օթէլ տը Վիլը զինքը կրկին կ'ընդունի, չարունակած է հետեւեալ ձեւով. .

« Votre visite en France prend une signification toute particulière, car c'est en France notamment que votre communauté martyre de sa foi, meurtrie par la haine et décimée par la persécution a trouvé naguère un asile fraternel et chaleureux.

« Devenue la plus importante des communautés d'Europe occidentale, votre communauté s'est admirablement fondue dans la Nation tout en maintenant sa spiritualité, sa culture, la fierté de l'attachement à son passé. Ses pasteurs admirables ont joué un rôle éminent dans la préservation de l'identité arménienne, pasteurs au premier rang desquels je voudrais saluer le nouvel archevêque des Arméniens de Paris, Mgr Nacachian qui vient de succéder au regretté Mgr Manoukian dont le zèle, l'élévation et le dévouement restent dans toutes les mémoires.

« Je voudrais saluer aussi la présence de l'Exarque apostolique arménien catholique, Mgr Ghabroyan à qui nous lie une amitié précieuse et dont le rayonnement spirituel est l'honneur de la communauté dont il a la charge. Je voudrais de même remercier le Pasteur Leonian qui représente ici les Arméniens de confession protestante. Leur présence aux côtés de Votre Sainteté, ainsi que celle du Conseil arménien présidé par Me Barséghian, témoigne de la joie unanime que Votre venue a suscitée et dont Paris bénéficie aujourd'hui dans des conditions dont je me fais volontiers l'interprète en assurant Votre Sainteté de l'estime profonde et déférente dont Elle jouit sans partage auprès de notre peuple. Car la France n'est pas plus que le vôtre un peuple sans mémoire. Elle sait parfaitement que votre communauté, cultivant les vertus d'un patriotisme ardent,lui a témoigné l'attachement le plus noble en versant pour sa patrie d'adoption, quand nos libertés furent menacées au cours des deux guerres mondiales, le meilleur de son sang. Il était bien naturel que comme Maire de Paris, répondant à la demande de tous les représentants de la communauté arménienne de France, j'accorde la possibilité d'ériger en un lieu convenable de la capitale la stèle, signe de votre fidélité et de votre piété à jamais inscrites dans la pierre sous la forme d'une croix brisée. Car la pensée de votre patrie lointaine, patrie mystique et crucifiée, demeure en chacun de vous. Cette pensée douloureuse ne vous détourne pas de préparer l'avenir, un avenir très différent de votre histoire séculaire mais que vous forgez de génération en génération aux sources mêmes de votre être historique.

« Face à tant de courage lucide, je voudrais m'incliner au nom de Paris devant l'immense témoignage de foi qu'incarne Votre Sainteté. C'est dans cet esprit et en union d'espérance que je remets à Votre Sainteté, en gage d'amitié et d'estime, la grande médaille de vermeil de la Ville de Paris.

×

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ելոյթին կ'անդրադառնանք մեր վաղուան թիւով:

×

«Ֆիկարօ», Երեքշաբթի, Յունիս 5-ի թիւին մէջ, կ'արձագանգէր Վազգէն Ա.ի այցելութեան եւ Փարիզի քաղաքապետին ընդունելութեան:

«ՆԱՐԵԿ»Ը ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ՀԱՅԵԱՑՔՈՎ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեծարենցը չարունակում է քննել հոդեկան ալեկոծումների, բարոյական վրթարի մէջ ընկած մարդու թեման՝ այս անգամ եւս ցոյց տալով ճեւի բացառիկ դերը հոգեբանութեան մէջ, գտնելով բնական այն նմանութիւնները, որոնք նպաստում են հոգեկան ապրում – պատկերի զօրացման. «Ահաւասիկ ուրիշ նմանութիւն մըն ալ՝ խեղդուողին նմանութիւնը՝ ուր բառերը պատկերին տեսողական ու ձայնագրական ճշդութիւնները միայն կը ցոլացնեն»: Մի ուրիշ տեղ էլ, վիճելով իր քննադատների հետ, յիշում է, որ մեր հին մատենագիրները «չատ աւելի լաւ կ'ըմբռնէին լեզուութեան եւ առոգանութեան գեղեցիկը», Նարեկացին «Գիտէր ծովաճայն հնչեցնել բառերը, ... դիտէր ծիծաղախիտ ժպտեցնե՛լ բառերը...»: Եւ զարճեալ, դէմ լինելով սիմվոլիզմի էութեանը, նա գտնում է, որ սիմվոլներով ու վերացութիւններով բարբառելը կարող է լինել ոչ թէ առոգանական, կապուած նորագոյն ուղղութեան հետ, այլ տազանդի յատկանիշ. «Ու բարբառուն ապացոյց մը տալու համար, թէ անցեալիսմը կրնայ առոգական չըլլալ՝ գործեալ մէջ կը բերեմ պանծալի Նարեկացիին օրինակը»: Ուրեմն, Նարեկացին իր ժամանակից գարերով առաջ է ընկել, կանխել յետնորդներին՝ ոգու եւ ճեւի արտասովոր գիւտերով, երեւոյթ, որ պատահում է միայն հանճարների հետ:

Այս դիտողութիւնները լոյս էին նետում «Մատեան ողբերգութեան» պոէմի վրայ, ցոյց տալիս մեծ դրամատն, հոգեկան մթրիկը, որն ինքնին նորութիւն էր հայ բանաստեղծութեան մէջ, կործանում էր հոգեւոր երդի գարաւոր կաղապարները՝ ասպարէզ բերելով մարդկային մեղքերի, տառապանքի ու երազների տարերքը, կերտում տառապող ու երազող մարդուն: Բայց եթէ այս յատկանիշների մասին կարելի է լինչ – որ բան գրատնել նաեւ նախորդների, ասենք Արշակ Զօպանեանի «Գրիգոր Նարեկացի» յօդուածի մէջ, ապա այստեղ Մեծարենցն աւելի է թանձրացրել եւ ցայտուն գարձրել երեւոյթները, լսկ որոշ դէպքերում ուղղակի նոր ճանապարհ է բացել:

Ջափազանց ուշագրաւ է յատկապէս պոէմի չարժուն չերտերի, կշռոյթների, բաղնների եւ յուզական հոսանքների քննութիւնը, որը մի կողմից բացում է հանճարի աշխարհը, միւս կողմից՝ բացայայտում է նորագոյն բանաստեղծի հոգեկան աղերսները մեծ նախորդի հետ: Մեծարենցը տեսնում է «Նարեկ»ի ներքին հոսանքները՝ տառապանքի, մեղքերի մէջ տառապող մարդու հոգու խաւարումներ, որից ծնուում են թախծութեան մեղեդիները: Սակայն նոյն այդ գիշերներից, ինքնախարազանումից, տառապանքներից եւ հոգեկան խաւարումներից անվերջ ծընող երազների մէջ նորից ծագում է լուսաչող արեւը, «որուն առջեւ ազերսագին կը հեծեծէ ազօթողը»: Սա հէնց այն էականն էր, որ տեսաւ նորօրեայ բանաստեղծը «փակ» ազօթագրքի մէջ: Նրա գրչի տակ «Նարեկ»ը դուրս է գալիս եկեղեցական կաղապարներից, չորսում արեւի ճառագայթներով, ընդգծւում լոյսի եւ ջերմութեան երազներով: Մեծարենցը չատ դեղեցիկ է բնութագրել արեւի ու լոյսի այդ տարփանքը, հոգու այդ վարար հոսանքը. «Լուսախնդիր ազազա՛կը կ'երկնէ»: Միջնադարի բանաստեղծը բազում հեւերով, եւեւէններով ազերսում է լուսոյ ճառագայթ, երազում է արդարութեան արեւի ճաճանչները. «Միասցի կընիքդ լուսոյ ի դէպ տեսակիս, ամրութեանդ նշան հաստատեսցի ի տիպ դիտակիս, եւ արեւակ կենացդ վայտ ձեւասցի ի ւյատակ՛ր այտիս, արուեստդ հրաշից ի ճակատիս չուք նշանակեսցի: Մի՛ այլայլեսցի յինէն զրոշմդ լուսապաճոյճ, մի՛ բարձցի ի տեսանելեացս բաց ճաճանչդ օրհնութեան...»:

Երիտասարդ բանաստեղծը «Նարեկ»ի մէջ տեսնում է տառապողի լուսարձակ հոգին, արեւի, լոյսի, կատարեալի անշուշտ ձգտումը: Դա պոէմին տալիս է մարգասիրական եւ, որ կարեւոր է՝ համամարդկային բովանդակութիւն: Մեծարենցն առաջինը մեզանում լոյս նետեց «Նարեկ»ի այդ մեծագոյն յատկանիշի, հոգու այդ բարդ չարժման վրայ, որը Նրա կարծիքով՝ գեղարուեստական մեծ ուժ է հաղորդում պոէմին, ձեւաւորելով «մեծ դազափարը»: Ուրիշ խօսքով, եթէ Զօպանեանը «Նարեկ»ի մեծութիւնը տես նում էր գերազանցապէս կրօնական – քրիստոնէական դաղափարախօսութեան չրջանակներում բարձրացած մրրիկի մէջ, ապա Մեծարենցն ընկալում է նրա ան հուն ծիրը, խոր լաւատեսական տարերքը, որը խաւարի տարերքից մարդուն հանում է դէպի արեւով ողողուած երազների մեծ աշխարհը: Սակայն ամէն անչամ նա նրբօրէն տեսնում է զարգացման ներքին բարդութիւնը, զգացումների ու խոհերի հակադիր կողմերը, հակասական բնոյթը, որ տարրեր լարումներով չարունակում է մինչեւ վերջ: Դա ցոյց էր տալիս քննադատ – բանաստեղծի քննախոյզ հոգին, մտքի ուժը եւ մեծ բնազդը: Մեծարենցը ցոյց է տալիս, որ այդ չարժումը նպաստում է գազափարի ծընընդեանը, առաջ մղում հոգեկան հոսանքը, հարստացնում ու զարգացնում խոհական – քնարական պոէմը. «Իր մեծ ու քայքայիչ տխրութիւններէն զատ Նարեկացին ունի նաեւ հիւանդագին մելամաղձութիւններ. աղերսարկու, միջնակեան բացատականներու թախծութիւնը, որ հոս հոն մանիչակի պէս կը նչուլի»: Նարեկացին խնդրում է, յորդորում, լուսեղէն վայրկեաններին անգամ ապրում մեղքի զգացողութիւն. բողոքում է մարգուն հասած անկատարութիւնների դէմ. «Մի՛ լեցի լինճ երկնել եւ ոչ ծնանել ... ընթանալ եւ ոչ հասանել, լինճ ճայնել եւ քեզ ոչ լսել ... զոհել եւ ոչ ճնճերել...»: Մեծարենցը լոյս է նետում նաեւ մի աղերսանքի վրայ, որն աւելի չուտ յանդիմանութիւն է Աստծուն, իւրօրինակ վէճ. «Մի՛ մատուցաներ բաժակ դառնութեան՝ի ժամ ծարաւոյ ... մի՛ լերր յանկարծադէպ հինից ասպատակ գիշեր մահուն լինճ պատահեսցէ. մի՛ տալ ոսկորն յանպատրաստ պահուն զարմանոս հատեալ ցամաքեցուցէ...»: Եւ այս մէջբերումները, այս այրող տողերը հարազատ են նաեւ պատանի բանաստեղծի հոգեկան այրումին եւ ճակատագրին: Աղաչանքները կարծես պոկուած են պատանու հոգուց, որի կեանքը մնացել էր թերաւարտ եւ արմատներն արդէն չորանում էին: Բնականաբար նրա հոգում ծնւում են լուսարձակ երազները, լուսախնդիր ազազակները ...

Եւ այս արամադրութիւնների ու պատկերների, ալիքաւորումների ու հոսանքների յետեւ, Մեծարենցի կարծիքով, պահուած է մի յատկանական, անչիջնելի գազափար: Դա այն խորհրդաւոր վայրկեանն է, երբ մարդը ճուլւում է Աստծուն, արեւին, լոյսի չողերին. «...Եւ կուգայ կամքի ու գիտակցութեան արեւուտ այն վայրկեանն ալ՝ ուր երջանիկ ճայնարճակութիւնը կը լսուի.

«Տօնեա զկեալս կորուսելոյս
վերնականացն պարերգութեամբ»:

Այստեղ է թաքնուած Նարեկացու անչէջ գազափարի դեղեցկութիւնը, լոյսի եւ արեւի այս անդուլ ձգտման, այս հոգեւոր յաղթանակի մէջ, երբ տեղի է ունենում խաղաղուած մարդու եւ Աստծոյ մերձեցումը, գալիս է մի երջանիկ ներդաշնակութիւն, հոգուն իջնում է մի արեւային խաղաղութիւն: Նարեկացու մասին գրած իր չերմաչունչ յօդուածում Արշակ Զօպանեանն ունի մի գեղեցիկ խօսք. «Նարեկացին Աստուած տեսած է ... Այո՛, Աստուած երեւցած է անոր: Այրի մը մէջ, մենաւորիկ ազօթած ատենը...»: Ու թերեւս նմանելով Զօպանեանին, արդէն աւելի հաստատապէս կարող ենք ասել, որ Մեծարենցը Նարեկացուն տեսել է, զգացել չատ անգամ, որ նրա տեսիլների մէջ յաճախ է երեւացել մեծ բանաստեղծի հրով տոգորուած թախծոտ նայուածքը, բոցով չրջանակուած դիմագիծը: Երազել եւ տեսել է նրա իղձի ու թախծութեան ամպոտ վայրկեաններին: Նարեկացին մօտեցել է նրան ամբողջ հազարամեակ յետոյ, դարճել անսահմանօրէն մօտ ու մտերիմ: Եւ իր կեանքի վերջին պահերին, յատկապէս վերջին ...

«Նարեկ»ի այս քննութիւնը Մեծարենցից մեզ հասած գրեթէ վերջին խօսքն էր: Եւ ի՞նչ խօսք. իր կեանքի ամենացաւոտ պահին բանաստեղծը մի հոգեկան կամարջ է նետում դէպ յետ, ակունքները, միւս կողմից՝ ստեղծում նաեւ ներքին կապ յետնորդների հետ: Ինչ – որ չափով սա է՛լ գիտութիւն է, է՛լ արուի խօսք, է՛լ պատգամ, հոգեկան ազերս դէպի անցեալ ու դէպի գալիք:

Մեծարենցի յօդուածները, մասնաւորապէս «Նարեկ»ի քննութիւնը եւ «Ինքնատութիւնը...» ճանապարհ էին հարթում նաեւ քննադատութեան ոճի համար: Նա մեծ տաղանդով գիտութիւնը մօտեցնում է գեղարուեստին, այսինքն՝ գրական երկերը դիտում է երկու կետից, որը հէնց քննադատութեան խէթալիան որակն է նաեւ այսօրուայ եւ գալիքի համար. նա մեզ օգնում է թափանցելու հին ու նոր գեղեցկութիւնների տարերքը:

ՀՐԱՆՏ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ

ՀԱՒԱՏՔ ԱՅՈ՛ ՄՈԼԵՌԱՆԴՈՒԹԻԻՆ Ո՛Չ

—×—

Կրօնական պայքարներու նախօրեա՞կն է արդեօք ... Ճիշդ է որ արեւմտեան երկիրներուն մէջ, հին առումով հաւատացեալներու թիւը հետզհետէ կը նուազի, բայց եկեղեցին իբրեւ հաստատութիւն կը տակայ, եւ նոյնիսկ այս վերջին տարի-ներուն ընթացքին կը յառաջդիմէ: Ժողովուրդը թէեւ եկեղեցական կանոններուն եւ պարտաւորութիւններուն չի հետեւիր, բայց հազարամեայ իր աւանդութիւնները կը պահէ: Աստծոյ գոյութիւնը որ լրջօրէն կասկածի դրուեցաւ 60-ական թուականներուն, մասնաւորաբար Միացեալ Նահանգներու եւ Եւրոպայի յառաջդէմ մտաւորականութեան մէկ կարեւոր մասին կողմէ, վերադարձ մը կը կատարէ երիտասարդ մտաւորականութեան ծոցին մէջ: Այսօր, բազմաթիւ նախկին անհաւատներ՝ համամիտաւոր կամ ընկերվարական կը վերադառնան Աստծոյ գիրկը: Հայր Մեր-ը կը փառաբանուի եւ նոյնիսկ պարտաւորիչ դարձնելու ջանքերներ կը մշակուին, ամերիկեան դպրոցներուն մէջ եւ այլուր. իսկ համալսարանական երկիրներուն մէջ, կրօնքը կը բարդաւաճի եւ նոյնիսկ մոլեռանդութեան հանդամանք կը ստանայ, ճնշումի ենթարկուած երկիրներու մէջ: Արդ, հաւատացեալ ըլլանք կամ ոչ, յեղաշրջումը որ կը կատարուի ոչինչ ունի քաղաքական՝ եթէ իրբեւ օրինակ վերցնենք, մահմետական եւ հնդիկ մոլեռանդութիւնը որ նոր պայմաններու բերումով կը ջանայ վարակել քրիստոնեայ զանգուածը:

1789-էն ի վեր, նոր բարոյականի մը, ընկերային լաւագոյն դրութեան մը որոնումը, կը բախի մարդոց եսամոլութեան եւ անհատապաշտութեան անխորտակելի մեղ հասած գրեթէ վերջին խօսքն էր: Եւ ի՞նչ խօսք. իր կեանքի ամենացաւոտ պահին բանաստեղծը մի հոգեկան կամարջ է նետում դէպ յետ, ակունքները, միւս կողմից՝ ստեղծում նաեւ ներքին կապ՝ յետնորդների հետ: Ինչ – որ չափով սա է՛լ գիտութիւն է, է՛լ արուի խօսք, է՛լ պատգամ, հոգեկան ազերս դէպի անցեալ ու դէպի գալիք:

Մեծարենցի յօդուածները, մասնաւորապէս «Նարեկ»ի քննութիւնը եւ «Ինքնատութիւնը...» ճանապարհ էին հարթում նաեւ քննադատութեան ոճի համար: Նա մեծ տաղանդով գիտութիւնը մօտեցնում է գեղարուեստին, այսինքն՝ գրական երկերը դիտում է երկու կետից, որը հէնց քննադատութեան խէթալիան որակն է նաեւ այսօրուայ եւ գալիքի համար. նա մեզ օգնում է թափանցելու հին ու նոր գեղեցկութիւնների տարերքը:

ՀՐԱՆՏ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ, ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Բ.
ԱՄԲՈՂՋԱՑՈՒՑԻՉ
ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
«ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ»ՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

(դ.) Ժամանակային այս յատակ բաժանումը երկուքի, - 1920-էն առաջ, եւ 1920-էն ետք, - անկախ իր ընձեռած դիւրութենէն՝ կը հաստատուի այն համոզումին վրայ որ Մեծ Եղեռնը մեր ժողովուրդին ճակատագրէն, պատմական իրականութենէն եւ նոյնիսկ նկարագրէն ներս յառաջացուց հիմնական փոփոխութիւններ՝ պատճառելով գոյատեւումը նորատեսակ Հայու մը՝ Սփիւռքեան Հայուն՝ նոյնիսկ եթէ չափահասի կեանքով մը ապրած է ան 1920-էն առաջ ալ: Արդարեւ, այս նոր Հայը, այս իրապէս առաջին Սփիւռքեան Հայը, որ նաեւ դատապարտուած էր ըլլալու վերջի՛ն Սփիւռքին վերջին հայ զաւակը՝ տարբեր էր նոյնիսկ իր ազգային ծնողքներէն, եւ ծնունդ պիտի տար զաւակներու, որոնք տխրօրէն եւ անհունօրէն տարբեր պիտի ըլլային իրմէ իրենց խառնուածքով, երազներով եւ ապագայով: Ահա թէ ինչո՛ւ՝ Սփիւռքահայ գրականութեան մաս պիտի նկատեմ՝ 1920-էն ետք արտադրուած գործերը, օրինակ՝ Զարիֆեանի, Թէքէեանի, Եսայեանի, Շանթի, Զարեանի, Օշականի եւ ուրիշ «տարեց» գրողներու:

(ե.) Սփիւռքի գրականութեան լեզուն, ան ըլլայ Արեւմտահայերէնը թէ Արեւելահայերէնը՝ զգալիօրէն տարբեր է Պոլսոյ եւ Թիֆլիսի հայերէններէն: Արդարեւ, օրինակ՝ Շահան Շահնուրի մը կոստան Զարեանի մը լեզուները նկատելիօրէն կը զանազանուին նախա - եղեռնեան չրջանի հայերէններէն, ինչպէս Պոլսահայ եւ Պարսկահայ գրողներու լեզուները՝ Վարուժանի եւ Տէրեանի հայերէններէն: Սփիւռքը իր անխուսափելի կնիքը գրոշմած է նաեւ եւ մանաւանդ գրողներու լեզուի՛ն վրայ, եւ կարգ մը գրողներու պարագային դէթ, (ինչպէս, օրինակ՝ Զարեանի պարագային)՝ երկու լեզուաճիւղերը մօտեցուցած է իրարու՝ կարելի դարձնելով բարեբաստիկ եղբայրակցութիւն մը՝ երբ հեղինակը եղած է խնդապէս տաղանդաւոր:

Ինձի համար՝ երկու հայերէնները երկուրեակ եղբայրներ (կամ՝ քոյրեր) են՝ հաւասարապէս կարեւոր եւ արժէքաւոր: Այսուհանդերձ, կ'ուզեմ արձանագրել հետեւեալ նչումները.-

1· Արեւմտահայերէնը կարեւոր է նաեւ այն պատճառով որ անո՛ր վստահուած է չարունակումը մեր ժողովուրդին Արեւմտահայ հաւատացեալ գրականութեան, մշակոյթին, պատմութեան եւ երազներուն: Անոր հասցուած հարուած մը՝ հարուած մըն է տրուած Արեւմտահայութեան՝ որպէս ժողովուրդ:

2· Արեւելահայերէնը կարեւոր է նաեւ այն պատճառով որ լեզուն է Հայաստանի ժողովուրդին, եւ ուրեմն պիտի՛ (պէ՛տք է) ապրի, մինչ Արեւմտահայերէնին գոյութիւնը լրջօրէն վտանգուած է արդէն Սփիւռքի մէջ, եւ անոր գոյատեւումը որպէս կենդանի լեզու՝ թէական է հիմնովին:

3· Բայց հակառակ Արեւմտահայերէնին ապառնացող մահացու վտանգին՝ իմ համոզումս է որ պէտք է հոգեւին եւ մեր բոլոր ուժերով փարինք անոր պաշտպանութեան՝ Սփիւռքի մէջ: Ա՛լ եկած է ատենը, վերջին եւ միա՛կ ատենը՝ զղաստանալու եւ անդրադառնալու որ արեւմտահայերէնին մահը մահն է ժողովուրդի մը դարաւոր եւ խոշոր մէկ հատուածին՝ նաջնջո՛ւմն է ան Արեւմտահայաստանին՝ որպէս պատմութիւն եւ մշակոյթ, որպէս երազ ու իրականութիւն, որպէս հոգ ու երկինք: Առանց Արեւմտահայերէնին չկայ նաեւ Հայկական Դատ՝ մանաւանդ Արեւմտահայութեան համար: Զկ', գերադոյն ու ողբերգականօրէն վերջնադոյն հերոսական ճիգով մը պէտք է ձեր կանգնինք արեւմտահայերէնին (եւ սփիւռքահայերէններուն)՝ կազմակերպելո՛վ, ծրագրելո՛վ, խելացիօրէն կիրարկել ջանքերնիս վրայ մեր առաջադրութիւնները՝ սկսելով այս վայրկեանէն: Պիտի կարենա՞նք պէթ գրան մը» կամ «բանե՞ր մը» ընել, ... - չեմ գիտեր. այդ հարցումը պէտք է ուղղել մեր ղեկավարներուն ու առաջնորդներուն, որոնք պէտք է պատասխանատուներն են մեր ապագային (եթէ չեմ սխալիր շատ...):

(Շար. 3)

պատին եւ կը ձախողի ամէն ուր ուսոի, մարդկութիւնը բոլոր իզմերէն յուսախաբ-դարձ մը կը կատարէ վերադառնալով իր հին սուրբերուն, վերադարձ մը դէպի աւանդական կրօնքները, բայց նաեւ, զանազան ու զարմանազան աղանդներու եւ համայնքներու պիրկը։ Եթէ ճիշդ է թէ հոս կամ հոն, քաղաքական եւ ընկերային դրութիւնները կը բանեն իբրեւ ընակչութեան կենցաղի պայմաններն ու ազատութիւնը, նոյնքան ճիշդ է որ, կը քաղեն ընկերութեան հիմնական խարխիները, կ'առանձնացընեն անհատը, որ ի բնութենէ համայնական ոգիակերպի արարած մըն է, եւ զայն կը մղեն իր նմաններուն հանդէպ պաշտպանական կեցուածքի, հետեւաբար բրտութեան։ Արդ, մարդը բնազդօրէն պաշտպանութիւն կ'որոնէ իր ազգին, իր կրօնակիցներուն, իր աղանդին կամ համայնքին, եւ վերջապէս իր ընտանիքին ծոցը։ Ինչպէս կը տեսնենք, հետզհետէ աւելի նեղ շրջանակի մը պաշտպանութեան կ'ապաւինի, որովհետեւ ներկայիս, մարդկային ընկերութիւնը անմարդկային հակամարդկային հաստատութիւններ կ'առնէ եւ կ'անդիտանայ մարդ անհատը՝ որ անծայրածիր մրցնանցներու ամբոխին մէջ կորսուած՝ հաչուիչ մեքենաներու մէջ արձանագրած անանուն թիւի մը կ'է միայն։ Հետեւաբար, ներկայ հորիզոնին յուսահատական պարապութեան առջեւ, մարդը կը մղուի անջատուելու անանուն զանգուածներէն եւ իմբրուելու մարդկային չափանիշ եւ համայնքներու դիրկը։ Եւ որովհետեւ դարձի մը հաստատելու, բանի մը կատարելու հոգեբանական պահանջը կենսական է մարդուն համար, այն օրէն ի վեր որ սկսած է, ասկէ իր վերադարձը դէպի հոգեղէն բարձունքները···։

Այս երեւոյթը եթէ վերոյիշեալ պատճառներուն համար հասկնալի է, բայց ինչպէս ըսինք, ոչինչ ունի քաղաքական, որովհետեւ այս անգամ, նոյն այդ մարդը կը հեռանայ համամարդկայնութենէ, եւ կը վերածուի նեղմիտ ազգայնամոլի, նեղմիտ հաւատացեալի կամ աղանդաւորի։ Ահաւասիկ, ճիշդ այս կացութիւնն է որ ի յայտ կուգայ հատ մը երկիրներու մէջ։ Կարծես կոյր ազգայնամոլութիւնը բաւական չըլլար, այս անգամ կրօնական հետադիմութիւնն ու անհանդուրժողութիւնն է որ կը ծաւալի։ Կրօնական տարբերութիւններու պատճառով, մոլեռանդ ամբոխներ զէրթ կը կոտորեն միւսիատ աղաղակելով։ Այսօր պարզապէս կրօնքի տարբերութեան համար, նոյնացեղ եւ նոյնազգի ժողովուրդներ զիրար կը ջարդեն Փիլիպպեան կղզիներէն Սրի-Լանքա, եւ Հնդկաստան՝ ուր անկախութենէն ասդին, տարիւր հազարաւոր զոհեր նահատակուեցան, եւ երկիրը բաժան-բաժան եղաւ ի խնդիր հաւատքի···։ Առանց մոռնալու Իրլանդան՝ պարագան նոյնն է Պարկստանի համար, ուր այլակրօնները դէմ ճնշումները ծայր կուտան կրօնական մոլեռանդութեան հետեւանքով։ Աչերդ է խօսիլ Լիբանանի ողբերգութեան մասին, որու փլուզումին հիմնական պատճառը, կրօնքներու զանազանութիւնն ու մոլեռանդութիւնն է, աւելի քան ցեղային տարբերութիւնը։

Արդ, ինչ որ կը կատարուի այլակրօն հեռաւոր երկիրներու մէջ, չատ չի մտահոգեր քրիստոնեայ Եւրոպան, սակայն վաղը, այս երեւոյթը փոխանցիկ հիւանդութեան մը նման կրնայ վարակել ամբողջ աշխարհը։ Այսօր Ֆրանսայի մէջ, կաթոլիկէ վրժներու ազատութեան համար, միլիոնաւոր ցուցարարներ փողոց կը նետուին, առ այժմ խաղաղօրէն՝ ծաղիկներով, բայց վա՞ղը, կը բաւէ որ մոլեռանդ քարոզիչներ հրապարակ իջնեն, եւ ահա ծաղիկները քարերու կը վերածուին։ Այլուր բողոքական-կաթոլիկէ պայքարը կը չարունակէ։ անդին, առաւօտեան Հայր Մերը պարտաւորիչ ընել կը փորձեն, բան մը որ մոլեռանդութեան եւ անհանդուրժողութեան կը մղէ մարդիկը, բոլոր անոնց հանդէպ, որ առտուն կանուխ, աղօթելու տրամադրութիւն չունին···։

Գ. Տ.

ՃԱՇ
«ԱՇԽԱՐՀ»ի
25ամեակին առթիւ

Մայիս 29-ին, երեքշաբթի իրիկուն, Փարիզի «Պաալպէք» ճաշարանին մէջ, նախաճեռնութեամբ Ֆը· Մշակութային Միութեան և ԹԱՖ-ի ճաշ մը կը տրուէր «Աշխարհ» չաբաթաթերթի 25-րդ տարեդարձին առթիւ։

Հաւաքոյթին բացումը կատարելով, Պ· Թաթիկեան նախ ողջունեց ներկաները, որոնց կարգին մասնաւորաբար յիշեց Հայաստանի հիւրերը՝ Վահագն Դաւթեան, Շահէն Խաչատրեան, Ղազարոս Սարեան (որդին նկարիչ Սարեանի, ինք ալ ծանօթ երաժշտագէտ), Կոմիտաս քառեակի անդամները, խորհրդային դեսպանատան ռուս եւ հայ ներկայացուցիչներ, Տէր եւ Տիկին Գառզու, հայ մամուլի ներկայացուցիչներու կարգին, նախ՝ «Ցառաջ»ի տնօրէնուհին Արփիկ Մխաքեան, ապա՝ Նոթր - Վուայլ, «Ցաղթանակ»ի, Շաղկապի պատասխանատուները եւ ուրիշներ։ Առաջին առթիւ խօսքը տուաւ, Հալէպէն՝ բժ· Թորոս Թորանեանի, որ չեչտեց թէ հակառակ կարծուածին եւ եղած քննադատութիւններուն, Ֆրանսահայ գաղութը միշտ երիտասարդ կը մնայ եւ ան է, որ երեսունական թուականներու դրագէտներու իր փաղանգով խանդավառութիւն ստեղծած է գաղութներու մէջ։ Մինչեւ այսօր, աւելցուց բժ· Թորանեան, Ֆրանսահայութեան հրապոյրը կը մնայ Սուրիոյ վրայ, ուր կայ նաեւ հայկ· բեղուն գործունէութիւն, մշակութային եւ դեղարուեստական դեսնի վրայ։

Վահագն Դաւթեան կը բերէր Հայաստանի ողջոյնը, զոր ներկայացուց դրաւոր կարճ ուղերձով մը, ուր արտայայտելէ ետք բարեմաղթութիւնները, կ'ըսէր թէ թերթի մը համար 25 տարի մեծ տարիքի մը չէ, բայց սփիւռքեան պայմաններուն համար մեծ է այդ ժամանակաշրջանը, վասնզի հոգեկան մեծ նուիրուածութիւն պէտք է դիմանալու եւ յարատեւելու համար։ Աւետիս Այիքանեանի կը յանձնէր չնորհաւորական կարգ մը պաշտօնագիրներ, Մշակոյթի կապի կոմիտէի, մամուլի եւ այլ կազմակերպութեանց կողմէ, ինչպէս նաեւ փայտաչէն դեղեցիկ ժամացոյց մը, արտադրութիւն Հայաստանի աշխատաւորներու, որպէս զի կ'աւելցնէր Վ· Դաւթեան «Ա· Այիքանեան ժամանակը չափի Հայաստանի ժամանակով»։

Խօսք կը տրուէր Արշաւիր Կլորիկեանի, որ գլխաւորաբար վեր կ'առնէր հայ մամուլի սպասաւորներու զոհողութեան ոգին, զայն մինչեւ իսկ հերոսութիւն նկատելով։ Փափաք յայտնելով, որ Հայաստանէն գան Փարիզի հայ գաղութին ալ նուէր մը լինէր «Աշխարհ»ի, կը յայտնէր թէ անոր անհրաժեշտ է նկարագրի երկրորդ մեքենայ մը, ապահովելու համար կանոնաւոր հրատարակութիւնը եւ այդ առթիւ, որպէս առաջին նուիրատու տասը հազար Ֆր·ի չէք մը կը յանձնէր։

Քանի մը խօսք կ'արտասանէր, Սարեան թանգարանի տեսուչ՝ Շահէն Խաչատրեան, որ յիշելէ ետք թէ 1970-էն ի վեր, 4-րդ անգամն է որ Փարիզ կուգար եւ թէ նոյն օրը փակուած էր Սարեանի «Մտիկներ» ցուցահանդէսը, այդ ծաղիկներով կ'ուզէր ողջունել «Աշխարհ»ի տարեդարձը։ Գէորգ Պապըրճեան կ'անդրադառնար այն երեք կարեւոր ազգակիներուն՝ եկեղեցի, դպրոց եւ մամուլ, որոնք կ'ապահովեն Սփիւռքի Հայուն հայկական ինքնութիւնը, չէշտելով թէ ինչպէս ինք, չատեր, չեն կրնար առաւօտեան իրենց նախաճաշն ընել առանց հայերէն թերթի մը ընկերակցութեան։ Ինք ալ կը բերէր իր նիւթական մասնակցութիւնը մեքենայի գնումին ի նպաստ։

Յանուն խորհ· դեսպանատան եւ դեսպանին իր ողջոյնի խօսքը կ'ընէր Պ· Մաղէլ, Ֆրանսերէն, անդրադառնալով մասնաւորաբար դեսպանատան մշակութային սպասարկութեան գործակցութեան, փոխադարձ ձեռնարկներու համար, ինչպէս Սարեան ցուցահանդէսը, Լիզ Սարեանի Հայաստան այցելութիւնը եւայլն եւ կը վերջացնէր իր կարճ խօսքը հայերէն քանի մը բառերով։

Վերջին խօսքը կը պատկանէր «Աշխարհ»ի խմբագրին, որ կ'ըսէր թէ ի գին կրկնութիւններու, պարտի շնորհակալութեան խօսք ըսել կազմակերպիչներուն եւ բոլոր ներկաներուն, Հայաստանէն թէ տեղացի, թուելով անունները։ Բախտաւոր աստղի տակ ծնած եմ, կ'աւելցնէր «Աշխարհ»ի խմբագիրը, որովհետեւ միշտ իմ սիրած գործս ըրած եմ, գրաշարութիւն եւ խմբագրութիւն։ Բախտաւոր եղած եմ, կ'ըսէր, նոյնիսկ հակառակորդներուս հետ, քանի որ ամէնէն նուիրական բանը, որ լինի համար բարեկամութիւնն է, երբեք չէ պակսած։ Արդարեւ միշտ բարեկամներ մնացած ենք, գաղափարական հակառակորդիս հետ ալ։ Բայց բան չէ փոխուած իմ մէջս»։

Ա· Այիքանեան, ապա, կարճ պատմականն ըրաւ «Աշխարհ»ի, որմէ առաջ լոյս տեսած (ու խափանուած) են Լոյս Փարիզի եւ Լուսաղբիւր։ Ցիշեց թերթին ողբացեալ եւ ողջ աշխատակիցներն ու գործակիցները, ի մասնաւորի Պարգեւ Թամիկեան, որ այս վերջին տարին մեծապէս օժանդակած է իրեն, խմբագրական աշխատանքի մէջ։ Ցայտնեց այս առթիւ, թէ յաջորդական թիւերուն համար, ապահոված է, ներկայիս Փարիզ գտնուող՝ Անդրանիկ Ծառուկեանի աշխատակցութիւնը։ Որքան ալ, չարունակեց Ա· Այիքանեան, ըսուի թէ երիտասարդ կը մնայ, ինք կը զգայ որ կը ծերանայ եւ կարելի չէ երիտասարդի պէս մտածել ու իր բուռն փափաքն է, որ գտնուի երիտասարդ մը, չարունակելու համար իր գործը։

Այս հաւաքոյթին ընթացքին, ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծեց նաեւ գեղարուեստական բաժին մը։ Ճառերը, արդարեւ, կ'ընդմիջուէին երգերով, արտասանութիւններով եւ հայկ· նուագով։ Վիճակահանութեան դրուագեան նաեւ վիմագրութիւնները (Գառզու, Ցակոբեան, Գազանճեան), ի նպաստ թերթին։ Կէս գիշերը անց կը չարունակուէր հաւաքոյթը, որու եղրափակիչ բաժինը պիտի ապահովէր Կոմիտաս քառեակը։

Հայկ· իրականութեան մէջ մանաւանդ, հաւանաբար ոչ ոք այնքան կըրնայ գիտակցիլ թէ ի՞նչ կը նշանակէ հայ թերթ մը հրատարակել եւ զայն «ապրեցընել», որքան նոյն հոգն ունեցողը, այդ խակ պատճառով խրախուսիչ երեւոյթ է, երբ թերթ մը կը տեւէ, կը դիմանայ, կը տոկայ, մինչ օրէ օր կը պակսին հայերէն ընթերցողները։ Կը մնայ գաղութին գիտակցիլ թէ որքան անհրաժեշտ է հայ թերթը, առանց որուն գաղութներուն պատկերն իսկ կը գաղրի գոյութիւն ունենալէ։ Եւ Հայէ Հայ՝ կապը կը խզուի։ Կը յուսանք, որ նման հաւաքոյթներ ծառայեն տարածելու այդ գիտակցութիւնը։

Ա· Մ·

ԼՈՓԱՏ ՊՈՏԵՓՓԻ

GALERIE DE PHOTOGRAPHIES

(ամէն օր, բացի Շաբաթ եւ Կիրակի, ժամը 13-էն 17)

Մայիս 17-էն Յունիս 23, Փարիզի Ազգ· Մատենադարանը (58 rue du Rivoli) տեղի կ'ունենայ նկարներու ցուցահանդէս մը։ Ներկայացուած լուսանկարիչները կարգին է, Արամ Տէրվան, Ֆրանսահայ, ծնած 1949-ին, որ այս ասպարէզին նուիրուած է 1974-էն ի վեր։ Ինք վկայեալ է Նիսի Աւ տէֆորաթիֆներու վարժարանէն։ Ցուցահանդէսներ տուած է արդէն Սպանիա, Իտալիա եւ Փարիզ։ Այս վերջինին առթիւ, «Ցառաջ» արձադանգած էր տեղին։

տեսած (ու խափանուած) են Լոյս Փարիզի եւ Լուսաղբիւր։ Ցիշեց թերթին ողբացեալ եւ ողջ աշխատակիցներն ու գործակիցները, ի մասնաւորի Պարգեւ Թամիկեան, որ այս վերջին տարին մեծապէս օժանդակած է իրեն, խմբագրական աշխատանքի մէջ։ Ցայտնեց այս առթիւ, թէ յաջորդական թիւերուն համար, ապահոված է, ներկայիս Փարիզ գտնուող՝ Անդրանիկ Ծառուկեանի աշխատակցութիւնը։ Որքան ալ, չարունակեց Ա· Այիքանեան, ըսուի թէ երիտասարդ կը մնայ, ինք կը զգայ որ կը ծերանայ եւ կարելի չէ երիտասարդի պէս մտածել ու իր բուռն փափաքն է, որ գտնուի երիտասարդ մը, չարունակելու համար իր գործը։

Այս հաւաքոյթին ընթացքին, ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծեց նաեւ գեղարուեստական բաժին մը։ Ճառերը, արդարեւ, կ'ընդմիջուէին երգերով, արտասանութիւններով եւ հայկ· նուագով։ Վիճակահանութեան դրուագեան նաեւ վիմագրութիւնները (Գառզու, Ցակոբեան, Գազանճեան), ի նպաստ թերթին։ Կէս գիշերը անց կը չարունակուէր հաւաքոյթը, որու եղրափակիչ բաժինը պիտի ապահովէր Կոմիտաս քառեակը։

Հայկ· իրականութեան մէջ մանաւանդ, հաւանաբար ոչ ոք այնքան կըրնայ գիտակցիլ թէ ի՞նչ կը նշանակէ հայ թերթ մը հրատարակել եւ զայն «ապրեցընել», որքան նոյն հոգն ունեցողը, այդ խակ պատճառով խրախուսիչ երեւոյթ է, երբ թերթ մը կը տեւէ, կը դիմանայ, կը տոկայ, մինչ օրէ օր կը պակսին հայերէն ընթերցողները։ Կը մնայ գաղութին գիտակցիլ թէ որքան անհրաժեշտ է հայ թերթը, առանց որուն գաղութներուն պատկերն իսկ կը գաղրի գոյութիւն ունենալէ։ Եւ Հայէ Հայ՝ կապը կը խզուի։ Կը յուսանք, որ նման հաւաքոյթներ ծառայեն տարածելու այդ գիտակցութիւնը։

Ա· Մ·

Ժ. ԿՈՒԱՌԵԱՔԻ

«Տոն Քամիլլոյի Փոքրիկ Աշխարհը»

(Թրգմ· Հ· Յ· Ջ·)

ԿՆՈՒՆՔԸ

- Տխմար բաներ մի՛ ըսեր, Տոն Քամիլլո, պատասխանեց նեղացած Քրիստոս, եթէ անասուած ըլլային հոս չէին գար զաւանին մկրտելու· եթէ փեփոնէի կինը քեզ ապտակէր, արժանացած պիտի ըլլայիր։

- եթէ փեփոնէի կինը զիս ապտակէր, երեքին ալ վերնէն կը բռնէի եւ ···

- Եւ ի՞նչ, հարցուց Ցիսուս խստօրէն։

- Ոչինչ, պարզ ըսելու համար, պատասխանեց Տոն Քամիլլո աչխուժով, ելլելով։

- Տոն Քամիլլո, զգոյշ, ազդարարեց Ցիսուս։

Հանդերձները զգենլով Տոն Քամիլլո մօտեցաւ մկրտարանին։

- Ի՞նչ պիտի ըլլայ անունը, հարցուց փեփոնէի կնոջ։

- Լենին, Ազատ, Անտոն։

- Դադէք, Ռուսաստան մկրտել տուէք, բաւ հանդարտօրէն Տոն Քամիլլո, նորէն փակելով մկրտարանը։

Տոն Քամիլլո բահի նման խոշոր ձեռքեր ունէր, եւ երեքը դուրս ելան առանց առարկելու։ Տոն Քամիլլո չանաց չուտով դուրս պրծիլ աւանդատունէն, սակայն Քրիստոսի ձայնը զինք կեցուց։

- Տոն Քամիլլո, չատ տզեղ բան մ'ըրիր· գնա՛ կանչէ զանոնք մկրտելու տրդան։

- Ցիսուս, պատասխանեց Տոն Քամիլլո, պէտք ես մոքիդ մէջ ապաւորել որ մկրտութիւնը ծաղրանք մը չէ։ Մկրտութիւնը սրբազան բան մըն է։ Մկրտութիւնը···

- Տոն Քամիլլո, ընդմիջեց Ցիսուս, ինծի՞ պիտի սորվեցնես թէ ի՛նչ բան է մկրտութիւնը· ինծի որ հաստատողն եմ։ Ես քեզի կ'ըսեմ որ խոշոր անմտութիւն կը գործես որ խոչոր անմտութիւն կը գործես որ այդ արարածը՝ մ'ըրիր, վասն զի եթէ այդ արարածը՝ դիպուածով մեռնի այս վայրկեանիս, յանգնաքը քուկդ պիտի ըլլայ եթէ ապատ մուտք չունենայ արքայութիւն։

- Ցիսուս, ողբերգութեան չտանինք, վրայ տուաւ Տոն Քամիլլո, ինչո՞ւ պիտի մեռնի եղեր, վարդի պէս սպիտակ ու կարմրուկ է։

- Ատիկա բան մ'ըսել չէ, դիտեց Քրիստոս, կրնայ դլխուն կզմփնար մ'իյնալ, կրնայ կաթուած մը դալ վրան ··· դուն պէտք է կնքած ըլլայիր։

Տոն Քամիլլո բացաւ բազուկները։

- Ցիսուս մտածէ՛ մէյ մը։ եթէ ապահով ըլլար որ պզտիկը դժոխք երթալիք ըլլար, կ'ըսէինք անցնի· սակայն ասիկա հակառակ դէշ ենթակայի մը զտակ ըլլալուն, կրնար կատարեալ կերպով արքայութիւն մտնել, հետեւաբար դուն ըսէ՛, ի՞նչպէս կրնայի թոյլ տալ որ արքայութիւն հասնի մէկը որ Լենին կը կոչուի։ Ես արքայութեան լաւ համբաւին համար կ'ընեմ։

- Արքայութեան լաւ համբաւի մասին ես կը հոգամ, պատասխանեց նեղուած Ցիսուս, ինծի համար կարեւորը այն է որ մէկը պատուաւոր մարդ ըլլայ, Լենին կոչուէր է թէ Բարթողիմէոս ինծի համար անտարբեր է։ Ցամենայն դէպս դուն կըրնայիր պարզել այդ անձերուն, թէ աղտոտ արտասուոտ անուններ դնելը, կրնայ անոնց համար լուրջ հարցեր ստեղծել երբոր մեծնան։

- Շատ լաւ, պատասխանեց Տոն Քամիլլո, յանգստութիւնդ միշտ ես կ'ըլլամ· պիտի չանամ դարմանել։

Այդ վայրկեանին մէկը մտաւ· Փեփոնէն էր, առանձին, գրկին մէջ որդեակը։ Փեփոնէ դոցեց դուռը, սողնակը քաշեց։

- Ասկից պիտի չելլեմ, ըսաւ, մինչեւ որ տգտա չկնքուի այն անունով որ ես կ'ուզեմ։

- Ահաւասիկ, մրմնջեց ծիծաղելով Տոն Քամիլլո, դառնալով Քրիստոսի· կը տեսնե՞ս ի՞նչ մարդիկ են։ Մէկը ամէնէն սուրբ դիտաւորութիւններով կը չարժի, ու տե՛ս թէ ինչպէս կը վարուին։

- Իր կաչիին տակ մտիր, պատասխանեց Քրիստոս, յանձնարարելիք միջոցներ չեն, բայց կարելի է ըմբռնել···

Տոն Քամիլլո ցնծաց դէմքը։

- Ըսի՛ որ ասկից պիտի չելլեմ, եթէ չմկրտես տգտան ինչպէս ես կ'ուզեմ, կըրկնեց Փեփոնէ ու մանուկով խանձարուրը ազօթարանի մը վրայ դնելով, զգեստը հանեց, թեզանիքները սոթեց եւ յառաջացաւ սպառնադին։

(Շար· 16)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Տէր - Յակոբեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Շահպազեան եւ աղջիկը, Թադէոսեան, Թորիկեան, Զրպուճեան եւ Միքայէլեան ընտանիքները կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 10, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԿՐԻԹ ՏԷՐ - ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ. -

Հայերէնի դասընթացքները, բոլոր մակարդակներու, Զորեքշաբթի, ժամը՝ 14·30-էն 17 (հեռ. - 783 - 30 - 35, կէս - օրէ ետք) :

ԿԸ ՍԿՍԻ

ամէն չարաթ, ժամը 15-էն 18, *կենդանի յայտագիր մը. - Ծանօթացում հայկ. պարի, Նայիրի - ժիւնիոր խումբի մը պատմութեան համար*

- *Երգ*
- *Նախընթրիք*
- *Պատյաներ :*

Մանրամասնութիւն եւ արձանագրութիւն. - հեռաձայնել 783 - 30 - 35, *եւ ժամը* 20-էն *ետք՝* 770 - 53 - 72 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը, նորածինով մը զբաղելու համար, բնակութեան կարելիութիւն :

Հեռաձայնել. -

550 - 25 - 48

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շաւիլի միջնեայ դպրոցի տարեկան հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 9, ժամը 20·45-ին *եկեղեցւոյ կից Ս. Պալապանեան սրահին մէջ, 6 Կոմիտաս փողոց :*

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 17-ին :

×

Նախաձեռնութեամբ Օ - ար - Սէնի Հայ նախկին ռազմիկներու միութեան՝ Ճաշ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 20-ԻՆ
Նուիրուած Սեւրի Դաշնագրին :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Լեւոն Քէշիշեանի յիշատակին :

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յունիս 10-ին կիրակի օր ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ է :Իսկ եկեղեցւոյ Օծումին 9-րդ տարեդարձն է : Այս առիթով հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի, յարատ պատարագի հոգեհանգրստեան մասնաւոր արարողութիւն եկեղեցւոյ հանգուցեալ կնքահայրերու հոգիներուն համար. ապա՝ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ :

Կը քարոզէ՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Կը պատարագէ՝
ԱՍՈՂԻԿ ԱԲՂՅ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը՝ 9·30-ին :
Պատարագ ժամը՝ 10·30-ին :

Կը խնդրուի չբջանի Հայութենէն ներկայ գտնուիլ Ս. Պատարագին Հայոց Հայրապետի խօսքը ունկնդրելու, Օրհնութիւնները առնելու եւ միասին աղօթելու համար :

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՃԱՇ

ի յարգանս

ՎԱԶԳԷՆ Ա.-ի

ԾԱԳՐԱԳՈՑՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ

երեքշաբթի, Յունիս 12, ժամը ճիշդ 20·30-ին,

CERCLE de L'UNION INTERALLIEE
33, Fbg. St. Honoré, Paris 8ème

Ճաշագին՝ 250 Ֆ.

Տեղերը փութով ապահովել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին մօտ՝
15, ռիւ Ժան - Կուժոն, Փարիզ 8-րդ : Հեռ՝ 359·67·03 *կամ* 225·84·65

Offre d'emploi

L'Association Arménienne d'Aide Sociale

Recherche pour
la Maison de retraite de Montmorency
UN DIRETEUR

Expérience de gestion
et sachant parler l'arménien
Rénumération : Brut 13.000 F

Adresser C. V. à :
A. A. A. S.
Boîte Postale 425 09
75009 Paris

ECOLE St. MESROB
4, rue Komitas, ALFORTVILLE

COURS d'ETE
— en juillet —
DE LANGUE ARMENIENNE

pour les enfants de 7 à 14 ans
du Lundi au Vendredi de 9 h. à midi
GRATUIT

INSCRIPTIONS :
KECHICHIAN 378 23 69
ECOLE 378 92 91
OUZOUNIAN 376 35 91

Journée Excursion

aux châteaux
d'Ecouen, Chantilly
et à l'Abbaye de Royaumont

organisée par
la section Croix Bleue
Bagneux - Cachan
le dimanche 17 juin

Participation : Voyage, visites guidées et déjeuner au restaurant
«le Campanile»
160 F pour les adultes
100 F pour les enfants de 5 à 12 ans.

Rendez-vous : 8 h. 15 à Bagneux
devant les 3 Cinemas.
8h 30 Porte d'Orléans
devant la statue du Général Leclerc.

Réservation obligatoire avant le 8 juin
(places limitées)

Mme. Karaoglanian 664. 02. 92
Mme. Moussaïan 663. 48. 74 (après 19h)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇ
ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Ի ՊԱՏԻՒ
Հ·Բ·Ը·ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՅԿԵԱՆՍ ՆԱԽԱԳԱՀ

ԱԼԵՔՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
ԻՐ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ
1953 - 1983

նախաձեռնութեամբ
Հ·Բ·Ը·ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԻՆ՝ ԼՕԶԱՆ
եւ
Ս·ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՀԻՄՆԱՐԿԻ՝ ԺԸՆԵՒ

Կիրակի, Յունիս 17, ժամը 1ին յ·մ·ի
ԺԸՆԵՒԻ
BEAU - RIVAGE HOTEL ի
շքեղ եւ ընդարձակ Ճաշասրահին մէջ
Quai Mont-Blanc, 13

Յաւարտ Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ մատուցանելի Պատարագին եւ հանդիսաւոր Հոգեհանգիստին ի հանգիստ հնկելի հոգիներուն Միութեան Մեծ Հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարի եւ իր գործակիցներուն, եւ 1906-*էն ի վեր Միութեան հանդուցեալ բոլոր բարերարներուն, պատուոյ անդամներուն, վաստակաւոր աշխատակիցներու եւ բազմահազար անդամներուն :*

ՈՒՂԵՐՁ
ՄԻՈՒԹԵԱՆՆ ՅԿԵԱՆՆ ՆԱԽԱԳԱՀԷՆ
Գեղարուեստական Հակիրճ Յայտագիր

Պատուոյ ճաշէն առաջ, պանդոկին լճահայեաց պատշգամին՝ ախորժալիք պահ՝ ամէն կարգի խմիչքով, բացի whisky-էն՝ որմամպրելի մասնաւոր անճնական ապսպրանքի վրայ :

Մասնակցութեան ծախք՝ 50 Զ·Ֆ·, *անճ գլուխ՝ ներառեալ ըմպելիքով :*

Փութալ տեղերը նախապէս ապահովել՝ մինչեւ Յունիս 15, *հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. -*

- Հ·Բ·Ը·Միութեան Գրասենեակ՝ Լօզան՝ (021) 28 20 86
- Պ·Իօժէն Բարադեան՝ (022) 35 16 21
- Օր·Անի Մեսրոպեան՝ (022) 31 85 50

PARIS - ATHENES - PARIS

VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE

1600 *Frs*

Hôtel-Club SIAGAS BEACH

à 58 km. d'Athènes *A PARTIR DE*

2570 *Frs*

FORFAIT 8 JOURS—PARIS/PARIS—SEJOUR PENSION COMPLETE, VIN INCLUS

et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

Lic. 1539

A PARIS

Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70

Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES

Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49

Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

EXCEPTIONNEL

ARMENIE *du 7 au 21 juillet 1984*

En classe touriste - Hôtel Arménia
(chambre sans bain avec lavabo)
Pension complète - Excursions quotidiennes

Prix : PARIS / PARIS 5 550F

Il reste peu de places

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS

OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
7
JEUDI
7 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրաքսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.717 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.717

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

1944, ՅՈՒՆԻՍ 6-Ը, «Ամէնէն երկար օրը» ինչպէս ծանօթ է համանուն ֆիլմին պատճառով, արտակարգ հանդիսութեամբ նշուեցաւ այս տարի, քառասնամեակին առթիւ: Արարողութեանց կը մաս - նակցին Նախագահ Միթերանի հետ, Ռեգըն, Լիվպպէթ Բ., Պօտուէն, Թրիւտօ, Պէաթրիքս, Օլաւ եւ Լիւքսանպուրգի մեծ - դուքսը՝ Ժան: Ամէն մէկ կէտի վրայ, խորհրդանշական ձեւով Ֆրանսայի նախագահը կ'ընդունուէր տարբեր պե - տական զեկավարի մը կողմէ: Պայէօլի մէջ՝ Անգլիոյ թագուհին կ'ողջունէր Մի - թերանը, Քոլըվիլի մէջ՝ Ռեգըն, քանատա - ցի վերեմանատան մէջ՝ Թրիւտօ: Մեծ պատկան է՝ Քոտլ, որ յայտարարած է երկին թէ իր տեղը չէ, հոն ուր՝ այնքան զերման զինուորներ մեռան: Տարբեր կը մեծցէ «Լիպերասիոն»ի խմբագրապետը Միթ Փիլի, որու համար՝ «40 տարի առաջ, ճախողած ժամադրութիւն մըն է», ինչպէս կը խորապրէ իր յօդուածը, որուն հետ անհրաժեշտ կը դտնէ Գերմանիոյ ներկայութիւնը «Եւրոպական հիմնական տարողութիւն մը տալու համար այս ոգեկոչման»:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախարարապետը՝ Ֆուատ Մոհիէտին, յանկարծամահ եղած է առջի օր, երբ իր գրասենեակը կը հասնէր: 58 տարեկան, նախարարապետ նըշանակուած էր 1982 Յունուարին:

ԳԱՀԻՐէի մէջ, երկուշաբթի գիշեր, իրեն դէմ եղած մահափորձի մը ընթացքին, վիրաւորուած է խորհրդարանի դի - տանպետ մը: Ոչ ոք տէր եղած էր արարքին, Զորեքշաբթի օր: Նկատի կ'առնուէր սակայն թէ առաջին անգամն է որ հակիսրայէլեան արարքը կը կատարուէր եգիպտական մայրաքաղաքին մէջ:

ԻՐԱՔԵԱՆ օդուժը ռմբակոծութիւն մը ըրած է իրանեան Քիւրթիստանի վրայ, որու հետեւանքով 200-էն 300 մեռեալ կայ, որուն ըլլալով որ ռումբերը բանուկ փողոցներու վրայ ինկած են:

ԾՈՑԻՆ պատերազմին ուղղակի միջամուխ եղաւ Սաուտի Արաբիա, որու օդուժը վար առաւ իրանեան երկու օդանաւ:

ՆԱԻԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ յաջորդաբար ընդունեցաւ ընդդիմութեան եւ մեծամասնութեան պարագլուխները, ճարտարար - ւեստականացած երկիրներու վերածո - ղումին առընչութեամբ: Ժխտքար ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրած է տեսակցութեանէն ետք: Մառէչ արտայայտուած է Մոսկուա կատարուելիք ճամբորդութեան մասին եւ չեշտած է թէ այդ քաղաքականութիւնը, այլեւս յարաբերութիւններ մըշակել օտար Պետութեանց հետ, համայնավար կուսակցութեան դիծին կը միաձայնի: Շերաք դէմ չէ այդ այցելութեան (մինչ Սիմոնն Վէյլ, Լէոթար՝ դէմ են), քանի որ կարեւոր կը նկատէ յարաբերութիւններու պահպանումը, կը բաւէ իրեն համար որ նախագահը վճռական ըլլայ իր տեսակէտներուն վրայ:

«ՄՈՆԴ»Ը պատկառելի օրաթերթը Ֆրանսական եւ օտար Ինտելիկէնցիային անանկութեան դուռն է եւ «Իմբագիրներ - րու ընկերութիւնը» չէր վարաներ իսկ հարցը դնելու «Լը Մոնտ պիտի պարտաւորուի՞ դադրեցնել իր հրատարակութիւնը անանկութեան պատճառով»: Այս կացութիւնը եւ «Լիպերասիոն» երկուքն էլ կը նուիրէր «Մոնտ»ի այդ տագնապին, ձգտելով թէ փարիզեան՝ տեսակէտի բոլոր օրաթերթերը հիւանդ են, բոլորին թացերը կը բարձրանան եւ ընթերցողներն ալ կը պակսին...:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ

(ԱՐՄԷՆՓրէՍ ՄԱՅԻՍ 28 / ՅՈՒՆԻՍ 1)

ԴՐԱԿԱՆ - ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Գլինկա թանգարանի սրա - հին մէջ տեղի ունեցած է գրական - երաժշտական երեկոյթ մը: Յայտագրի առաջին բաժնին արտասանուած են Ե. Զարենցէն եւ Գ. Տաթիճէէն բանաստեղծու - թիւններ, ինչպէս նաեւ մեկնարանուած՝ Առնօ Բաբաջանեանէն եւ վրացական դասական երգեր: Երկրորդ բաժնին կար - դացուած են Գրիբոյեդովի՝ Նինա Ճավ - ճավաձէի գրած նամակները, եւ մեկնա - բանուած՝ ռուսական երգեր: Երեկոյթին մասնակցած են երգչուհիներ Ռուզաննա եւ Կարինէ Լիսիցեան եւ արտասանող Գ. Լիսիցեան:

×

«ԵՐՈՒԱՆԴ ՍԱՀԱՌՈՒՆԻ» ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՀԱՄՈՑԹԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Լեհաստանի զանազան քաղաքներու մէջ՝ Վարշաւա, Քրաքով, Լոձ եւ այլուր, հանդէս եկած է Հայաստանի «Երուանդ Սահառունի» երգի ու պարի համոյթը, լեհ - խորհրդային բարեկամութեան օրերու շրջագիծին մէջ: Սիրողներէ բաղկացած համոյթին բարձր մակարդակը եւ մեկնաբանական արուեստը մեծ ուշադրութեան արժանացած է: Հայաստանի արհեստի եւ թէքնիքի կրթութեան պետական կոմիտէի մշակոյթի տան համոյթը բոլորած է իր քառասնամեակը:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԱՀՈՒՄԲԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ

Թոքիոյի մէջ մեծ յաջողութիւն արձանագրած է Երեւանի երկաթուղիի մշակոյթի պալատի ժողովրդական պարի համոյթը, որ հանդէս եկած է հայկական, ռուսական եւ մոլտաւական պարերով: Մասնաւոր խանդավառութիւն մը ստեղծած է Ա. Խաչատրեանի «Գայեանէ» բեմադրած «Սուրերու պար»ը: Հայկական պարախումբը երեկոյթներ տուած է նաեւ այլ քաղաքներու մէջ:

×

ԱԿԱԴ. ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Երեւանի Արովեան փողոցի թիւ 32 բնակարանի ճակատին դրուած է յուշատախտակ մը, ոգեկոչելու համար ակադ. Արսէն Տէրտէրեանը, որ հոն ապրած է 1935-1953 թուականներուն: Արսէն Տէրտէրեան (1882 - 1953) իր ամբողջ կեանքը նուիրած է դիտական ու մանկավարժական աշխատանքներու: 1920ին ան ղեկավարած է Երեւանի պետական համալսարանի հայ գրականութեան պատմութեան ամպիոնը, ուր աշխատած է մինչեւ իր կեանքին վերջը: Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի առաջին անդամներէն եղած է: Պատրաստած է բանասէրներու եւ գրականագէտներու սերունդ մը, որոնցմէ շատեր գարձած են անուանի գիտնականներ: Յուշատախտակի հեղինակն է «Երեւանիախագիծ» Հիմնարկի երիտասարդ ճարտարապետներէն Միքայէլ Մինասեան:

×

ՄՈՒՍԱԼԵՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստան ներգաղթած Մուսալեռցի - ներէն 1955 - 1978 թուականներուն դրի

HOTEL DE VILLE

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԽՕՍՔԸ

—×—

Երէկ, անդրադառնալով, Փարիզի քաղաքապետարանին մէջ տեղի ունեցած ընդունելութեան, ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, տուած էինք Ժ. Շիրաքի ուղերձին դլխաւոր հատուածները: Ստորեւ Վազգէն Հայրապետի ֆրանսերէն արտասանած խօսքին հայերէն բնագիրը.

×

«Վերատին խոր գոհունակութիւնը եւ պատիւը ունիմ Մայրաքաղաքի Քաղաքապետարանի այս պալատին մէջ վայելելու Ձեր բարեկամական ջերմ ընդունելութիւնը:

Մտորապէս ազդուած եմ Ձեր այս բարձր ուշադրութեան համար եւ կը խորհիմ թէ իմ անձի միջոցաւ այս պատիւը կը տարածուի Հայ Առաքելական մեր ամբողջ եկեղեցւոյ վրայ, որուն առաջին սպասաւորն եմ ես Տիրոջ ողորմութեամբ:

Ես կը վերադառնամ Հարաւային Ամերիկա իմ հովուապետական ուղեւորութենէն, ուր այցելեցի Հայ եկեղեցական Համայնքները՝ Արժանթին, Ուրուկուէյ եւ Պրազիլ, Քրիստոսասէր երկիրներ, ուր կը բնակին աւելի քան հարիւր քսան հազար հաւատացեալ զաւակները Հայ Եկեղեցիի, որոնք այդ երկիրները հաստատած են Առաջին Համաշխարհային պատերազմէն յետոյ՝ 1915 թուականի ցեղասպանութենէն ազատածներու յաջորդ սերունդները:

Նաեւ այս ուղեւորութեան առթիւ իմ դլխաւոր նպատակը եղաւ Աստուծոյ օրհնութիւնները բաշխելու մեր եկեղեցւոյ հաւատացեալներուն ազօթքով ու մաղթանքով, որ անոնք բոլորը մնան հաւատարիմ իրենց քրիստոնէական հաւատքին եւ մեր Մայր Եկեղեցիին, սրբութեամբ պահպանեն Քրիստոսի Աւետարանի հոգեւոր ու բարոյական պատգամները իրենց ընտանեկան ու համայնական կեանքի մէջ, մնալով միաժամանակ հաւատարիմ ու չինարար քաղաքացիները իրենց բնակած երկիրներու:

Վերադառնալով Հարաւային Ամերիկա այս երեք երկիրներէն, վկայութիւնը կը բերեմ որ մեր եկեղեցւոյ հաւատացեալները կրօնական զօրաւոր համայնքներ կազմած, կը ջանան կենդանի պահել քրիստոնէական բարոյական արժէքները, հաւատալով որ Քրիստոս՝ նաեւ մեր օրերուն կը մնայ՝ մարդկութեան ճանապարհը, ճշմարտութիւնը եւ կեանքը: Ինձ համար խորին մխիթարութիւն եղաւ հաստատել այս իրողութիւնը, աշխարհի մը մէջ ուր երբեմն կը մոռնայ յաւիտենական ճշմարտութիւնը թէ «ոչ միայն հացով կեցցէ մարդ այլ եւ բանիւն Աստուծոյ»:

Հարաւային Ամերիկայէն կը բերեմ նաեւ վկայութիւնը համայն հայ եկեղեցւոյ ու ժողովուրդի խորին երախտագիտութեան հանդէպ մեծահոդի Ֆրանսայի ու ա ն ո ր քաղաքական ր ա ր ձ ր անձնաւորութեանց, որոնք հաւատարիմ Ֆրանսայի ազգին աւանդական մարդասիրական եւ արդարութեան սկզբունքներուն, այնքան ազնիւ եռանդով պաշտպան կը հանդիսանան հայ ժողովուրդի արդար դատին, որպէսզի միջազգային ճանաչում առնայ մօտ երկու միլիոն հայ ազգաբնակչութեան ցեղասպանութեան ոդբերգութիւնը, կատարուած Օսմանեան կառավարութեան կողմէ 1915 - 1916 թուականներուն Արեւմտեան Հայաստանի մէջ:

Հայ եկեղեցւոյ ու ժողովուրդի քրիստոնէական խիղճը կը սպասէ քաղաքակիրթ Պետութիւններու եւ Միացեալ - Ազգերու Կազմակերպութեան արդար վճիռին, որովհետեւ Փրկիչը մեր Քրիստոս, արեգակը արդարութեան, կը մնայ անոնց դերագոյն ապաւէնը եւ յոյսը:

Հայ եկեղեցիին համար, հայ հաւատացեալներուն համար 1915-ի ցեղասպանութեան ճանաչումը մանաւանդ բարոյական խղճի հարց է, աւետարանական արդարութեան հարց է:

Ճշմարտութեան եւ արդարութեան պատուանդանի վրայ է որ կարող է իրապէս դոյանալ նաեւ համերաշխութիւն հայ եւ թուրք ժողովուրդներու միջեւ, ինչ որ ցանկալի կը նկատեմ ես, միշտ մնալով ազօթող վասն ազգութիւններու մի - ջեւ խաղաղ դոյակցութեան եւ բարեկամութեան:

Ես կ'ուզեմ յուսալ որ պիտի գայ օրը երբ հայ եւ թուրք ժողովուրդները միատեղ պիտի ազօթեն 1915 թուականի մեր նահատակներուն համար:

Ձեր Գերազանցութիւն, ընդունեցէք վերատին իմ ամենաջերմ երախտագիտութիւնը այս աքանչելի ընդունելութեան համար, որ պիտի մնայ իմ կեանքի ամէնէն անմոռանալի օրերէն մին:

Խնդրեմ ընդունեցէք նաեւ իմ սրտաբուխ մաղթանքները եւ օրհնութիւնը Ձեր քաջառողջութեան եւ ընտանեկան երջանկութեան համար:

Թող բարին Աստուած միշտ լուսաւոր պահպանէ Ֆրանսական Հայրենիքը՝ քաղաքակրթական առաքելութեան իր պատմական ճանապարհի վրայ:

Թող Ողորմածն Աստուած օգնական դառնայ Ֆրանսայի եւ մեր օրերու Պետութիւններուն, որպէսզի անոնք փլնտռեն ու գտնեն ճանապարհը աշխարհի խաղաղութեան եւ ազգութիւններու միջեւ համերաշխ գործակցութեան պահպանման:

Իմ եւ մեր բոլորիս ապաստանը պէտք է ըլլայ որ իրականանայ Եսայի Մարգարէի տեսիլքը, խորտակուին պատերազմի զէնքերը եւ անոնցմով պատրաստուին աշխատանքի գործիքներ, եւ խաղաղութիւնը ու արդարութիւնը տիրապետուին:

Իրրեւ Հայրապետը եկեղեցւոյ մը եւ ժողովուրդի մը, որ 1915-ի ցեղասպանութեան զոհ եղած են, իմ մշտական ապօթքն է, որ ոչ մէկ ազգութիւն, ոչ մէկ տեղ նման ոդբերգութիւններ չապրի յետայսօրիկ:

Այս լոյս քաղաք Փարիզին եւ համայն Ֆրանսային կը մաղթեմ յարաճուն վերելք ու ծաղկում՝ խաղաղութեան մէջ:

Իսկ Ձերդ Գերազանցութեան՝ տոկուն քաջառողջութիւն, լիակատար յաջողութեամբ Ձեր հայրենաշէն առաքելութեան ճամբուն վրայ:

Թող Տէրը յուսաւորէ Ձեր կեանքը եւ առաջնորդէ Ձեզ Սուրբ Հոգւով: Ամէն»:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

առնուած ատանդական բանահիւսութեան նմոյշները տեղ գտած են «Հայ ազդագրութիւն եւ բանահիւսութիւն» մատենաշարէն նոր լոյս տեսած 16-րդ դիրքին մէջ: Նիւթերը հաւաքած եւ հաւորը կազմած է Վերժինէ Սվազեան: Հաւաքածոյին մէջ, որ կը բացուի ներածութեամբ, տեղ գտած են վիպական, քնարերգական նմոյշներ, առած - ասացուածքներ: Երգերու բնագիրներուն մէջ վերարտադրուած է Մուսա Լերան բնաշխարհը, միջավայրը, հերոսամարտէն դրուագներ: Ներդաղթած Մուսալեռցի - ները բնակութիւն հաստատած են Լենինականի, Կիրովականի, Ղափանի, Էջմիածնի, Հոկտեմբերեանի, Աչտարակի, Արարատ եւ այլուր: Նկատի ունենալով Մուսալեռցիներու բարբառին իրթնուելիութիւնը, գիրքին կցուած են գրական արեւելահայերէնով թարգմանութիւններ: Կայ նաեւ բառարան մը, ուր տրուած են դժուար ըմբռնելի եւ օտար բառերու բացատրութիւնները: Ներկայացուած են բանահիւսական նիւթերու ծագման, գրառման վայրերը, ժամանակը, բանասացներու կենսագրական տուեալները՝ իրենց լուսանկարներով եւայլն:

ՊԱՔԱԼՕՐԵԱ 84

—×—

Դպրոցական տարեշրջանը կը հասնի իր աւարտին: Պաշտօնապէս հաստատութիւններու դռները կը փակուին Յունիս 30-ին: Սակայն, պաքալօրէայի քննութեան ծանր կազմակերպութիւնը կը սպասէ երեք չաբաթ առաջ դադրեցնել դասընթացքները լիսէներուն մէջ:

Առաջին քննութիւնները կը սկսին Յունիս 15-էն:

Պաքալօրէան, իր այժմեան ձեւին մէջ, բաժնուած է երկու մեծ մասերու՝ ընդհանուր ուսուցման պաքալօրէա եւ մասնաղիտական պաքալօրէա: Առաջինը, իր զանազան ճիւղերով կը տանի դրական, գիտական, տնտեսական եւ ընկերային գիտութիւններու ասպարէզներուն, որոնք կը պատրաստուին համալսարաններուն կամ Մեծ - Դպրոցներուն մէջ: Իսկ երկրորդը կ'առաջնորդէ առաւելաբար դէպի Ի. ԻԻ. Թ.է (համալսարանական թեկնածու) կամ մասնագիտական դպրոցներ որոնք կ'ընդգրկեն այլազան ճիւղեր՝ առեւտրական, մատակարարական, էնճորմաթիք, մեքենագիտական, էլեկտրամեքենական, էլեկտրոնական, ինչպէս նաեւ բժշկա - ընկերային գիտութիւններ:

1984-ի պաքալօրէան պիտի կրէր կարեւոր փոփոխութիւն մը՝ յիշատակութիւններու (մանսիոններու) ջնջումով: Այս որոշումը որ արուած էր 1983 Մայիս 6-ին, գործադրութեան պիտի դրուէր առյն նատաշրջանին: Սակայն, հրամանագիրը գործադրութեան չանցած, Ազգային Կրթութեան նախարարը յետս կոչում կ'ընէր, 1984 Ապրիլ 25-ին լոյս տեսած հրամանագրով մը: Յիշատակութիւններու ջնջումը ուսուցչական ճախակողմեան տնտեսքաններուն մօտ լաւ ընդունելութիւն գտած էր, սակայն, նոյն ատեն ստեղծած էր հակահոսանք մը, նոյնիսկ իշխանութեան շրջանակին մէջ:

Ապրիլ 25-ի հրամանագիրը կ'ըսէ թէ թեկնածուները կը ստանան «բաւական լաւ» յիշատակութիւն 12էն 14ի միջև նիշի մը համար, «լաւ» յիշատակութիւնը 14-էն 16-ի մէջ, եւ «շատ լաւ» 16-էն բարձր միջին նիշի մը համար: Իսկ, յաջողած եւ 12-էն վար միջին նիշ մը ստացած թեկնածուները կը զոհանան «բաւարար» յիշատակութեամբ: Նոյն բնագիրը կ'աւելցնէ թէ՝ ինչ որ ալ ըլլան վկայականին վրայ արձանագրուած յիշատակութիւնները, երկրորդական ուսուցման պաշտօնեան աստիճանը կը չնորհէ բոլորին նոյն իրաւունքները, ակնարկելով մանաւանդ պատշաճ համալսարան մտնելու հարցին: Յիշատակութիւնները կը վերաբերին միայն ընդհանուր ուսուցման պաքալօրէային: Մասնագիտական պաքալօրէայի, տակիզրէն ի վեր, որեւէ յիշատակութիւն չի տրուիր:

Ուստի, յիշատակութիւններու վերահաստատումը, որ խորքին մէջ, երբեք չջնջուեցաւ, լաւ բան մըն է: Մեր օրերուն, պաքալօրէան առաւելաբար անցագիր մըն է համալսարանի եւ մեծ - դպրոցներուն համար: Յիշատակութիւնը յատուկ իրաւունք մը չի տար: Սակայն, առաւելութիւնը ունի լաւագոյնները վարձատրելու առանց վնաս հասցնելու միւսներուն: Այլ խօսքով բարոյական գոհունակութիւն մը:

Այս նկատումները թեկնածուի մը համար որ տենդագին կը պատրաստուի քննութիւններուն, երկրորդական դիծի վրայ կուգայ: Իրեն համար նախ կարեւորը յաջողիլն է, եւ հասկնալի է:

Ուրիշ կէտ մը որ առընչութիւն ունի, որոշ չափով յիշատակութիւններու հարցին հետ, «օփխոն նիւթերն» են, որոնք յաւելեալ թիւեր կ'ապահովեն, ինչպիսին է հայերէնը: Ջնջումը յիշատակութիւն - ներուն կրնայ քիչ թէ չատ, թեկնածուները հեռացնել այդ նիւթերէն եւ հետեւարար աշակերտներու նուազ թիւին առջեւ պարզապէս փակել այդ նիւթերու դասընթացքները:

Ամէն պարագայի մէջ, յանուն բախտի հաւասարութեան եւ զանգուածային ուսուցումի մը, արդէն մասամբ կարգ մը վկայականներ արժեզրկուած են, ինչպիսին է՝ գոլէժներու Պրեվէն: Գոնէ պաքալօրէան պէտք է պահէ իր ամբողջ արժէքը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՓԱՌԵԱԿ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—×—

Վաթսուն տարուան կեանք մը ունի Ֆրանսահայութեան արդէն ծանօթ Կոմիտաս փառեակը, որ Մայիս 24-ին - եւ յետոյ Մայիս 31-ին - իր առաջին համերգը կուտար Սէն - Ժերմէն լ'Օսեռուա եկեղեցիի կամարներուն տակ երաժշտասէր կոկիկ հասարակութեան մը առջեւ:

Փառեակի երաժիշտները՝ Եղուարդ Թադէոսեան - Ա. ջութակ, - Սուրէն Հախնազարեան - Բ. ջութակ, - Յակոբ Պապեան - Ալթօ - եւ Ֆելիքս Սիմոնեան - թաւջութակ - կը ներկայացնէին դասական յայտագիր մը: Մոցարթի Հայրընտ ձօնուած փառեակներուն երկրորդը, Պեթովէնի Զորրորդ փառեակը, Միրզոյեանի փառեակը եւ վերջապէս Կոմիտասեան մեղեդիներու փառեակի վերածումները Ա. Լամպռեանի կողմէ, որը հիմնադիր անդամներէն մէկը եղած է Փառեակին:

Պէտք է ըսել որ փառեակի մեկնաբանութիւնները առհասարակ մէջին ունին: Սակայն Մոցարթի այս մեծ գործին արուածը արտաքին էր, կարծէք երաժիշտները գժուարութիւնը ունէին մբռնելու այդ չատ նրբին ու ներքին աշխարհին մէջ: Երկրորդ չարժումը՝ իր համրաւաւոր լուսիններով ու գաղարներով կը առաջէր մանրամասնութիւններու չափազանցուած ընդգծումներէն եւ այս երաժշտութիւնը դէպի ամանթիզմ տանելու ակնյայտ ձիգէն: Իսկ չորրորդ չարժումին կը պակսէր անհրաժեշտ թեթեւութիւնը:

Փառեակը իր տարրին մէջ էր Պեթովէնի օփուս 18-ի չորրորդ փառեակին մէջ, որ չատ ծանօթ եւ իր ժամանակին ալ մեծ խանդավառութիւն ստեղծած գործ է: Պեթովէն հանրածանօթ հեղնութեամբ զայն «աղտոտութիւն է» կը կոչէր: Կոմիտաս փառեակը առաջին իսկ նօթերէն կրցաւ գտնել գործին ուժական ոլիթմը եւ չեչտը դրաւ գործի տրամաթիք կողմին վրայ: Հայ երաժիշտներու մեկնաբանութիւնը քառեակի «սքերծօն» իր «ֆիւկով» կը մօտեցնէր Պեթովէնի վերջին քառեակներուն:

Ցայտագրի երկրորդ մասին մէջ ունկընդրեցինք Միրզոյեանի բաւական ծանօթ եւ Կոմիտաս փառեակի իսկ կողմէ ձայնագրուած քառեակը: Այս մեկնաբանութիւնը չատ աւելի կենդանի էր եւ արտայայտիչ քան ձայնագրուածը: Ալթոյի եւ թաւջութակին յատկացուած նախադասութիւնները առիթը տուին լսելու այդ երկու գործիքները, որոնք առ հասարակ կը մնան երկրորդ մակարդակի վրայ: Միրզոյեանի գործը քանի մը րոպէներու փոփոխութեան վրայ հիմնուած գործ մըն է, որ կ'անցնի այլազան չեչտերէ: Առիթը կը ստեղծէ փառեակին յայտնաբերելու ճկունութիւն եւ հակադրուող նախադասութիւններու մէջ հաւասարակշռութիւն:

Կոմիտասի մեղեդիներուն դաշնաւորումները Ա. Լամպռեանի կողմէ երաժշտական հարց մը կը ստեղծեն, որուն մասին անտեղի է խօսիլ այստեղ: Ջեղծումները են: «Հայկական մանրանկարներ» կոչուած այս չարքը ունի գուտ մեղեդիական արժանիքներ եւ երաժիշտներուն առիթը չի տար լիովին ըլլալու իրենք ինքնին: Կոմիտաս փառեակը յաջողեցաւ այդ փոքրիկ պարերուն ներքին զարկերն ու տրոփները գտնել, անոնց մտերիմ աշխարհը պեղել ու դրսեւորել առանց աւելորդ ու անտեղի ընդգծումի:

Համերգը հաճելի էր: Ոչինչ կար սակայն այնտեղ անսպասելի: Ոչ մէկ անակնկալ: Կատարումը անթերի էր, քիչ մը պզրոցական, երբ հարցը կը վերաբերի Մոցարթի եւ Պեթովէնի: Փառեակը նոր մեկնաբանութիւն մը չի տար այս երաժիշտներուն: Նոյնիսկ հոն ուր կ'ընէ խըզճամիտ ընթերցում մը փարթիխոններուն: Եւ ինչպէս միշտ մեր մտքին մէջ կը ծագի հարց մը եւ բաղձանք մը: Ի՞նչու Կոմիտաս փառեակը արտասահմանեան իր համերգներուն մէջ չի ներկայանար ժամանակակից հայ երաժիշտներու գործերով (*): Ասոնցմէ չատերը անծանօթ են մեզի, ինչպէս Ֆրանսական հասարակութեան: Փառեակը իր արժանիքներուն վստահ տուած է քանիցս. ուստի պէտք չունի ապաւինելու արեւմտեան դասական երաժիշտներուն, որոնց գործերը ունին տասնեակներով մեկնաբաններ եւ արդէն մատչելի են բոլորիս:

Հարցը յայտագրի հարց մըն է անշուշտ: Եւ երբ կը խօսինք այս մասին խծրծելու տրամադրութիւն չկայ մեր մէջ: Փառեակի մարդիկը ունին տաղանդ եւ երաժշտական հասունութիւն:

ՄՈԼՈՐԱԿ

(*) Երկու համերգներու յայտագիրներն ալ նոյնն էին:

ԼԵՒՈՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—×—

Այսօր՝ առտուան ժամը ութին հեռաձայնը զանգը տարօրինակ հնչականութիւն մ'ունէր: Ցանկարծ՝ վախ մը սրտատէր սիրտս: Նախազգացումի մը թռիչն զգուած, քայլերս առջ չէին երթար: Զանգը՝ կը չարունակէր կրկին ու կրկին իր զիլը հնչեցնել, ինչպէս մեքենայի անախորժ երթեւեկը որ չի զգուիր իր չրջան զձի վրայ: Մտածելս զղայուն բնակալուչին կոթնեցան. վերջին պերճանքն մզում մը հարկադրեց որ գործիքը ականջիս տանիմ ու՝ երկչոտ Ալլո մը լսեմ...

Հեռաձայնը Նիւ - Եորքէն էր. տխուր գոյժի մը նախազգացումս իր կարգին առայ: Այդ րոպէին չեմ յիշեր խռովքս կամ յուզիչ բացատրութիւնս ինչպէս արտայայտեցի. կամ՝ ինչպէս զսպեցի ինքզինքս որ պիտանամ եղելութեան չարունակութիւնը: Կարծես՝ մարմնիս զգայարանքները պրկուած էին. ու՝ ականջներս չէին հնազանդիր իրենց լսողութեան: Միայն գիտէի որ Լեւոն Քէշիշեան ոչ եւս էր ... ու՝ վերջնականապէս բաժնուած մեզմէ...

Վերջերս՝ երբ քոյրս Վավա Պաչատուրեան մահացաւ. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Աչճեան, Նիւ - Եորքի Կիլիկիոյ Թեմի Առաջնորդ. ինձ նամակով մը իր արտազդած ցաւակցութիւնները ուղղեց հետեւեալ դրութեամբ.

«...Աւետարանչն մինչեւ Յովհաննէս Թումանեան. կեանքի գարաւոր փորձառութենէ ալ գիտենք, որ՝ մահը մերն է, մենք մահինը: Մարդուս գործն է միշտ անմահ. բայց՝ հարազատի կորուստը կսկծացող բան մը ունի, սիրտ ճմլող ուժ մը. որ՝ ժամանակի սպեղանիով կը մեղմանայ: Ժամանակը՝ միշտ մոռացում չի տար. կը պայծառացնէ, կը գեղեցկացնէ յիշատակը, կը բիւրեղացնէ պատկերը»:

Այո՝ նոյն ձեւով պիտի արտայայտուիմ Լեւոն Քէշիշեանի մասին. որու հետ չունէի ընտանեկան մօտեցում որ զայն կարելիին չափ նոյն վիշտը. նոյն սրտաճմլիկ իմաստը: Սակայն՝ կան պարագաներ՝ հոգեկան մօտեցումը եւ ընկերական յարաբերութիւնը պրկուած էին. ու՝ ականջներս չէին հնազանդիր լրջոտ

եւ Քղթակից Նիւ - Եորքի «Թայմզ» թերթին:

Այս ամէնուն եաեւ կար վաւիկանկատանծը, որ՝ որոշ չափումով ճանչցած էի Քաղպէնքա 1958-ին. երբ՝ Ճորճ Մարշիկանի հետ Սուլթան Մուհամմէտ Ե-ի հրաւէրով եկած էր Մարոք:

Լեւոն Քէշիշեան չունէր անապարծուքիւն. մեզմ բնաւորութեամբ, մարդամօտ, պիտէր վարել - ըլլայ ազգային գետնի վրայ, ըլլայ իր ճիւղին վերաբերեալ գործերը բանիմաց կերպով, որուն չնորհը հիւ, չհասած էր հանրածանօթ դիրք մը, ու՝ ամէնուն կողմէ կը վայելէր սէր ու յարգանք:

Շատերուն՝ իր կենսագրական գիծերը անծանօթ էին. միայն՝ կը սիրէր խօսիլ իր արհեստի բերմամբ այն զուարճալի դէպքերուն մասին որ իր կեանքի երկայնքին չհապշրպած էին զինքը ու հետք ձգած իր բեղուն լրագրական կեանքին: Պատմած ժամանակ. միշտ քմծիծաղ մը կար դէմքին վրայ. քմծիծաղ՝ այն կարեւոր տեսակցութիւններուն, ուր՝ մարդկային չհամոզութիւնը ու փառքը. զէթխութեան վերածուած. սակարկութիւններով կը վտանգէին իրենց փոքր կենցաղային էութիւնը: Կը վանէին առաքինութիւնը, համերաչխարհն, ազատ արձակելով իրենց ընչաքաղցութեան կիրքերը:

Ամէն անցուդարձէ Լեւոնը տեղեակ էր. Հայաստանէն, (ուր՝ տարին մէկ կամ երկու անգամ կ'երթար) մինչեւ Սփիւռքի ապրածքը. Միացեալ ու Հարաւային Ամերիկաները. արաբ երկիրներու ընդունելութիւնները, ուր՝ կը վայելէր մեծագոյն պատիւները: Իր գործի բերմամբ. քաղաքական կամ ազգային գետնի վրայ մեծերուն կարգին մարդ չկար որ ճանչցած չլլար. չէր պարծենար այդ առաւելութեամբ. այնքան՝ սովորական էին իր յարաբերութիւնները եւ ատէպ տեսակցութիւնները կարեւոր անձնաւորութեանց հետ:

Ապրիլ ամսոյն սկիզբը Փարիզի «Նաւասարդ» պարախումբը Նիւ - Եորք էր ժամանած ելոյթներ տալու համար. Լեւոնը՝ զգալիօրէն չունէր պարախումբին արժանիքներու մասին. ու՝ զերծ էր մնացած ամսակ առնելէ. սակայն իր արհեստի բերմամբ. խուզարկու հանգամանքը մղած էր զինքը որ ինծի հետաքննէ. որ՝ ինքս տամ անոնց գեղարուեստական մակարդակը: Վարանեցայ: Քանի մը խառնուկ խօսքերէ յետոյ, հարկադրուեցայ խոստովանիլ որ Փարիզ առիթը չէի ունեցած ներկայ ըլլալու անոնց ելոյթներուն ու գաղափար չունէի անոնց կարողութեան վրայ: Զարմացած. Լեւոնը՝ ինծի իր չորթ արտայայտութիւններէն մէկը արձակեց. - Թէ պատիւ չի բերեր ազգային զգացումներուս անհաղորդ մնալ գեղարուեստական իրողութեան մը հետ որ Ովկեանոսը կը թեւէ մշակոյթ մը բերելու համ. ծիրին մէջ: Եւ՝ ընկալուչը գոցեց: Երկրորդ օրը «Նաւասարդ» պարախումբի աննախընթաց յաջողութիւնը, Լեւոնը ինքը ինծի հաղորդեց: Պարողներու ու խումբին գանազան մենակատարներու անունները թուելէ յետոյ. հրաւիրեց զիս ՄԱԿ-ի չէնքը ուր ժամադրութիւն ունէր պարող-

ԳՕՂՈՒԹԵՆ ԳՕՂՈՒԹ

ՍԱՄԱԹԻՈՑ (Պոլիս) Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 20-ին, տօնուած է Սահակեան Սանուց Միութեան 32-րդ տարեդարձը: Պատարագած եւ քարոզած է Շահան Եպիսկ. Սվաճեան: Ցաւարտ պատարագէ, Միութեան սրահին մէջ սարքուած է սիրոյ սեղան մը: Ասօք առնելով առենապետը՝ Նուրհան Նալպանտեան, կարգացած է Միութեան տարած աշխատանքներուն տեղեկագիրը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտապիր մը:

×

ՊՈԼՍՈՑ Մխիթարեան Սանուց Միութեան վերանորոգուած չէնքին բացումը կատարուած է Մայիս 22-ին, ի ներկայութեան Վիէննայի արքեպիսկոպոս՝ Հ. Գրիգորիս վրդ. Մանեանի: Ճաշի ընթացքին խօսք առնելով Միութեան Վարչութեան առենապետը՝ Արման Զարդար, բացատրած է, թէ Յունուարին սկսուած է անհրաժեշտ արտօնագիրը, որմէ ետք տեղապին աշխատանքի լծուած են վերանորոգելու համար չէնքը, որ լքումի եւ անգործութեան երեք տարիներու ընթացքին գրեթէ աւերակ դարձած էր: Դրուատանքի խօսքեր արտասանած են Աբրահամը եւ Միութեան վաղեմի անդամներէն Սարգիս Ճինօղլու: Ռոպէր Հատտէճեան գնահատել ետք տարուած աշխատանքները ոգեկոչած է անցեալին ծառայած անդամները եւ չնորհաւորած Արման Զարդարը՝ իր զոհողութիւններուն համար: Ողջոյնի խօսքեր արտասանած են Յակոբ Այվազ, Կեդրոնական Սանուց Միութեան առենապետ Արտաշէս Հիւսիսմեան եւ յանուն Ֆէրիկիւղի Սանուցին՝ Արման Փոլաթօղլու:

ներուն հետ. ծանօթացնելու զանոնք, ազդերու խորհրդակցութեան վայրը:

Այս էր Լեւոն Քէշիշեանի բացառիկ անձնաւորութիւնը: Մէկ ակնթարթով գիտէր կշռել մարդոց արժէքը: Գիտէր տալ անոնց արժէքին համաձայն նիշեր. որ՝ իր միտքը լրագրական ոճով կ'ընդլայնէր, ու միշտ խորիմաց հոգեբանօրէն կը մչակէր անոնց իմաստը:

Այսօր՝ Նիւ - Եորքի Հայութիւնը մասնաւորապէս մեծ անձի մը կորուստը կը սգայ: Անկասկած՝ իր զաւակն ու այրին խոր զառնութեան մէջ կը գտնուին: Կ'ողբան կանխաժամ բաժանումը իրենց սիրելիին որ՝ այնքան փափկանկատ. անպակաս էր ըրած իր չուրջը, թէ բարին թէ երջանկութիւնը:

Սիրելի Լեւոն, այս է առեղծուածի օրէնքը: Մենք մահին ենք, մահը մերը: Կեանքիդ վարձքը կատար: Սէրը ցանեցիր. թող բուսնի անոր տեղը մարդկային կատակերգութեան առաքինութիւնը:

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

C.D.A.

CENTRE DE RECHERCHE
SUR LA DIASPORA ARMENIENNE
B.P. 538 75067 PARIS CEDEX 02

BILAN D'UNE ANNEE D'ACTIVITE

Le Centre de Documentation Arménien de PARIS (C.D.A.) a été créé par le Centre de Recherche sur la Diaspora Arménienne (C.R.D.A.), indépendant de toute structure politique, qui réunit de jeunes Arméniens mettant leurs compétences en commun en vue des objectifs suivants :

1 - Faire connaitre l'histoire et la culture arméniennes auprès des institutions, des autres minorités nationales françaises et du public (participation à des colloques inter-culturels, à des expositions internationales, création de produits grand public).

2 - Offrir un cadre de travail permanent aux Arméniens (aide à la recherche documentaire).

3 - Fournir des services aux associations arméniennes, aux centres culturels, aux professeurs, aux journalistes etc ... (préparation d'exposition, de diaporama, ventes de photographies).

Ces objectifs, présentés aux Pouvoirs Publics français, ont permis l'ouverture à PARIS en Juin 1983 du C.D.A., doté d'une structure permanente et ouvert au public tous les jours.

Le programme 1983 a été globalement rempli. La fréquentation du Centre, le développement des contacts avec les communautés en France et à l'étranger (Etats Unis, Belgique, Suisse, Italie, Canada, Argentine, Pays-Bas, Uruguay, Egypte, Israël, Grèce, Syrie, Afrique du Sud, Nouvelle-Calédonie), l'approfondissement des relations avec l'Arménie Soviétique, constituent autant de preuves de la nécessité de ce travail documentaire.

La diversité documentaire (livres, dossiers, journaux, microfiches, cassettes vidéos, diapositives, photos, etc ...), la constitution d'une documentation contemporaine, constituent les axes principaux de cette recherche documentaire.

L'accélération de l'histoire, les événements intervenant en France et dans d'autres pays, prouvent chaque jour la nécessité de ce travail documentaire quotidien. Le C.D.A. est devenu en un an une institution nationale unique en son genre, organisé sur des bases modernes et au service de tous.

En 1984, la reconduction d'une partie des subventions des Ministères français devrait permettre la création des 2 derniers départements nécessaires au Centre Musicologie et Audio-Visuel.

Cependant, le C.R.D.A. ne pourra réaliser le programme qu'il s'est assigné qu'à partir du moment où les Arméniens, individuellement, et les institutions arméniennes, lui apporteront une partie de son financement, prenant le relais dès cette année des subventions d'Etat qui ne peuvent se perpétuer.

En adhérant à notre Association, en achetant nos produits, en faisant vos donations, vous participerez à l'ensemble de ces objectifs (*).

(*) *Voir page 4*

Le CONSEIL d'ADMINISTRATION

Michel PAZOUMIAN	**Jean-Claude KEBABDJIAN**
Alice ALYANAKIAN	**Manuel ANDREASSIAN**
Nadia ROUMIAN	**Harouth BEZDJIAN**
Pierre Ter SARKISSIAN	**Marie-Flore DJERANIAN**
Gérard MADILIAN	**Lorène KARAYAN**

COMPTE D'EXPLOITATION 1983

(en francs courants)

DEPENSES		RECETTES	
1- FRAIS DE PERSONNEL	205 000	1- VENTES	74 000
dont 2 salariés		documents, livres, vidéo, estampes.	
2- TRAVAUX FOURNITURES ET SERVICES EXTERIEURS	205 200	2- RECETTES DE GESTION	51 750
dont - Stand Expolangues		3- REMBOURSEMENT DE FRAIS	5 000
- Edition d'un livre		4- PRODUITS FINANCIERS	15 000
- Reproduction d'estampes		5- COTISATIONS ET DONS	47 500
- Travaux d'aménagement		6- SUBVENTIONS	610 600
3- FRAIS DE DEPLACEMENT	4 000	dont :	
4- FRAIS DIVERS DE GESTION	136 300	- Ministère de la Culture	226 600
dont, loyer, charges, publicité, achat de livres et documents		- Ministère du Temps Libre	20 000
5- INVESTISSEMENTS	139 350	- Ministère de la Solidarité	20 000
dont, matériel bureau photo et enregistrement		- Ministère de l'Education Nationale	15 000
6- REPORT SUR L'ANNEE 1984	114 000	- Fonds d'Intervention Culturel	300 000
		- Mairie de Paris	10 000
		- Fondation Gulbenkian	19 000
TOTAL	803 850	TOTAL	803 850

Ա. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«Տոն Քամիլլոյի Փոքրիկ Աշխարհը»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

ԿՆՈՒՆՔԸ

- Ցիսուս, պաղատեցաւ Տոն Քամիլլօ, ձիս քեզի կը յանձնեմ: Եթէ ճիշդ կը հասարիս որ պաշտօնեաներէդ մէկը տեղի տայ բնութեան, տեղիք կուտամ. յամենայն դէպս չվանդատիս, եթէ վազը հորթ մը բերեն եւ սուիպեն մկրատեմ: Դուն գիտես. վա՛յ թէ նախընթաց մը ստեղծելի:

- Պա՛հ, ըրաւ Քրիստոս, այդ պարագային դուն պէտք է ջանաս բացատրել...

- Եւ եթէ ինծի հարուած մը տայ...

- Ընդունէ՛, Տոն Քամիլլօ, կրէ՛ եւ տար ինչպէս ըսի ես ըրի:

Ուստի Տոն Քամիլլօ դարձաւ եւ ըսաւ.

- Համաձայն եմ, Փեփիոնէ, տգան ասկից պիտի ելլէ կնքուած, բայց այդ անհնազանդութեամբ, ո՛չ:

- Տոն Քամիլլօ, մրմռաց Փեփիոնէ, յիշէ որ փորս տակար է այն դնդակին պատճառով որ լերան վրայ ստացայ. վարը հարուած մի տար, թէ ոչ կը սկսիմ նըւտարանով մը գործել...:

- Անհանգիստ մի՛ ըլլար, Փեփիոնէ, ես բոլոր հարուածները վերի յարկին պիտի տեղաւորեմ, պատասխանեց Տոն Քամիլլօ, հասցնելով ուժգին հարուած մը Փեփիոնէի քունքին:

Երկու յաղթանդամ մարդիկ էին երկաթէ բազուկներով, եւ հարուածներ կը հասցնէին՝ որոնցմով օդը կը սուլէր: Քրսան վայրկեանի կատաղի եւ լուիկ կռիւէն վերջ, Տոն Քամիլլօ եաեւէն ձայն մը լսեց.

- Ուժ տուր, Տոն Քամիլլօ, կզակին հասցուր:

Խորանին Քրիստոսն էր: Տոն Քամիլլօ Փեփիոնէի կզակին ուղղեց, եւ Փեփիոնէ երկիր փլաւ. Հոն տարածուած մնաց տասը վայրկեանի չափ, յետոյ ելաւ, կզակը շըփեց, չակրտուեցաւ, զգեստը հագաւ, կարմիր վզնոցին հանգոյցը շտկեց ու տըզան գերդը առաւ:

Սրբազան զգեստները հագած Տոն Քամիլլօ իրեն կը սպասէր, հասատատուն ժայռի մը պէս, կանգնած մկրտութեան աւազանին քով: Փեփիոնէ մօտեցաւ հանդարտօրէն:

- Ի՞նչպէս կոչենք, հարցուց Տոն Քամիլլօ:

- Քամիլլօ, Ազատ, Անտոն, մռնչեց Փեփիոնէ:

Տոն Քամիլլօ ցնցեց գլուխը:

- Ո՛չ, պիտի կոչենք, Ազատ, Քամիլլօ, Լենին, բաւ: Այո՛, Լենին ալ: Երբոր անոնց մէջ Քամիլլօ մը կայ, միւս տեսակ տիպարներուն ընելիք չի մնար:

- Ամէն, մրմռաց Փեփիոնէ կզակը շըփելով:

Ամէն բան վերջանալուն, Տոն Քամիլլօ անցաւ խորանին առջեւէն, եւ Քրիստոս ըսաւ իրեն ծիծաղելով.

- Տոն Քամիլլօ, պէտք է ճիշդը ըսեմ. քաղաքականութեան մէջ դուն ինձմէ լաւ դիտես գործել:

- Նաեւ բռունցքներ տալ, ըսաւ Տոն Քամիլլօ ամենայն ծանրութեամբ, անիւթօրէն չփելով ճակատին վրայի խոշոր այտուցը:

×

3. - ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեկոյեան դէմ ժամատուն եկաւ Պարքինի, գիւղին թղթավաճառը, որ միայն երկու արկղ դիր ունենալով եւ 1870-էն ոտնաչարժ տպագրիչ մեքենայիկ մը, իր խանութին ճակատին վրայ գրած էր «Տպարան»:

Ըսելիք չատ խոշոր նիւթեր ունենալու էր, որովհետեւ երկար ժամանակ մնաց Տոն Քամիլլօի փոքրիկ գրասենեակին մէջ:

Երբ Պարքինի մեկնեցաւ, Տոն Քամիլլօ վազեց դէպի խորան, բացուելու ցիւսուսին.

- Կարեւոր նորութիւններ, գոչեց, վաղը թշնամին յայտարարութիւն մը պիտի հանէ. կը տպէ Պարքինի. ինծի փորձը բերաւ. ու Տոն Քամիլլօ գրպանէն էջ մը հանեց, դեռ թաց մելանով ու կարդաց բարձր ձայնով.

Առաջին ու վերջին յայտարարութիւն

Դեռ երէկ իրիկուն վատ, անաւնուն ձեռք մը գրեց ստորնացուցիչ նախատինք մը մեր պատի օրագիրքին վրայ: Թող աչքը բաց ըլլայ այդ մէկուն ներկամիտ ձեռքը, որ կ'օգտուի գիշերուան մութէն, գրգռիչ գործ կատարելու համար. որը եթէ չվերջացնէ, պիտի գոյայ, երբ այլեւս գործէն անցած ըլլայ:

Կոմիտէի Քարտուղար
Յովսէփ Պոթաձձի

(Շար. 17)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Սահակ եւ Մարիճա Տէրտէրեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդիսաեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Յունիս 10, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6 Ավրնիւ Պուրկէն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼԵՒՈՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ողբացեալին յիշատակին, այս առթիւ, հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. - 200 Ֆ. Ս. Մեսրոպ կրթարանին, 200 Ֆ. Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի մանկապարտէզին, 200 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի մանկապարտէզին, 200 Ֆ. Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ, 100 Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կայանին եւ 100 Ֆ. Կարմիր Խաչի Կայանին (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

×

Այրի Տիկին Գասպար Ապունեանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդիսաեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Յունիս 10, Իսիի Ս. Մարիամ-Աստուածածին եկեղեցին, 6 Ավրնիւ Պուրկէն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԱՍՊԱՐ ԱՊՈՒՆԱՑԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Այս առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին։

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յունիս 10-ին կիրակի օր ՀՈԳԵԳՈՒԼՈՒՍՏ է Իսիի եկեղեցւոյ Օծումին 9-րդ տարեդարձն է։ Այս առիթով հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի, յարատ պատարագի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն եկեղեցւոյ հանգուցեալ կնքահայրերու հոգիներուն համար. ապա՝ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆ։

Կը քարոզէ՝

ՎԱՉԳԷՆ Ա.

ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Կը պատարագէ՝

ԱՍՈՂԻԿ ԱՔԼՃ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը՝ 9·30-ին։

Պատարագ ժամը՝ 10·30-ին։

Կը խնդրուի չբջանի Հայութենէն ներկայ գտնուիլ Ս. Պատարագին Հայոց Հայրապետի խօսքը ունկնդրելու, Օրհնութիւնները առնելու եւ միասին աղօթելու համար։

Կ.Ս.Մ.

Կեդրոնական Ընդհ. Ժողովը, Յունիս 23, Շաբաթ, ժամը 16-ին իր կեդրոնատեղին 32 rիս տը Թրեվիզ։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՆՈՅԱՆ ՍԻՒՌ ՈՒԱՋ. - Տիկին Եազմաճեան 200 Ֆ.։

ՎԱԼԱՆՍ. - Տիկին Ագնիւ Տօնիկեան 100 Ֆ.։

ՄԱՐՍԷՑԼ. - Պ. Միհրան Ներսէսեան 100 Ֆ.։

ՍԷՆ - ԹՐԷԹԻԷՆ. - Տիկին Տէրտէրեան 200 Ֆ.։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սիմոն Ույկուն - Պէրպէրեանի *մահուան առթիւ, Քրմմըզեան ընտանիքը փոխան ծաղկեպսակի 1000 Ֆ. կը նուիրէ Ս. Մեսրոպ կրթարանին (ստանալ «Ցառաջ»էն)։*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որսիս - Ազգ չնորհակալութեամբ ըստացած է Տէր և Տիկին Տարօն Պօղոսեանէ 3000 և Տէր և Տիկին տոքթ. Միշէլ Տէր-Վիշեանէ 1000 Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի՝ Սաֆօ Պարսիկեանի մահուան առթիւ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շաւիլի միջնակարգ դպրոցի տարեկան հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 9, ժամը 20·45-ին եկեղեցւոյ կից Ս. Պալապանեան սրահին մէջ, 6 Կոմիտաս փողոց։

Մուտքը ազատ է։

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ
ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Ս. ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
2-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ

Միութիւնս իր հիմնադրութեան 2-րդ տարեդարձը կը տօնախմբէ պատարագով Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 10, կիրակի օրը։

Այս առթիւ կը կատարուի հոգեհանգիստ Դպրեվանքի հիմնադիր՝ երջանկայիշատակ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
մահացեալ սաներու եւ խնամակալներու հոգիներու յիշատակին։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՐՃԵԱՆ

Հոգեհանգստեան արարողութեան կը նախագահէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝

ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

Սոյն հանդիսութեան կը հրաւիրուին բոլոր Դպրեվանքցիները, համակիրները եւ հաւատացեալ ժողովուրդը։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

BANQUET SOLENNEL

EN L'HONNEUR DE

Monsieur ALEX MANOOGIAN

PRESIDENT A VIE DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

à l'occasion du Trentième Anniversaire de sa Présidence
1953 - 1983

organisé par

LE CONSEIL CENTRAL D'EUROPE DE L'U. G. A. B., LAUSANNE
et
LA FONDATION St. GREGOIRE L'ILLUMINATEUR, GENEVE

A l'issue de la Messe Solennelle de Requiem qui sera célébrée en l'église St. Hagop pour le repos de l'âme du Grand Fondateur Boghos Pacha Nubar et de la Prière pour tous les défunts de l'U.G.A.B. depuis 1906 à ce jour :
Co-Fondateurs, Membres Bienfaiteurs, Membres d'Honneur, collaborateurs et de milliers de membres adhérents

DIMANCHE 17 JUIN à 13 heures
dans les Salons de l'Hôtel Beau - Rivage, Genève
Quai Mont-Blanc, 13

ALLOCUTION PAR LE PRÉSIDENT A VIE

— PROGRAMME ARTISTIQUE —

Apéritif, avant le banquet, sur la terrasse de l'hôtel donnant sur le Lac Léman, avec toute sortes de boissons sauf whisky à commander personnellement

Prix du repas : 50 F. S. par personne, boissons comprises

Prière de réserver vos places avant le 15 juin en téléphonant aux numéros suivants :

Bureau U. G. A. B., Lausanne : (021) 28. 20 86
Mr. Eugène Papasian, Genève : (022) 35. 16. 21
Mlle Ani Mesrobian, Genève : (022) 31. 85. 50

CENTRE DE RECHERCHES SUR LA DIASPORA ARMÉNIENNE
B. P. 538 — 75067 Paris Cedex 02

A - COTISATIONS

Cotisations ordinaires	200 Frs
Couple	300 Frs
Membre bienfaiteur	500 Frs
Membre donateur	1.000 Frs
Membre fondateur	2.000 Frs
Membre à vie	10.000 Frs

Les membres fondateurs et les Membres à vie deviennent Membres d'Honneur du CRDA / CDA. Toute cotisation donne droit à l'information sur les documents du Centre à partir du bulletin dont le premier numéro paraît en Juin 984 et à une réduction sur achats documentaires.

B - ACHATS

— Estampes de Richard JERANIAN (signées et numérotées)	1.500 Frs
— Cassette vidéo : UNE LANGUE, UNE NATION	270 Frs Prix franco de port
— Livre : LA PHOTOGRAPHIE ARMENIENNE	110 Frs

INDIQUER VOTRE OPTION OU ENVOYER VOTRE COMMANDE A
Jacques SISLIAN — Centre de Documentation Arménien - CDA -
36, rue de Trévise - 75009 - PARIS
Téléphone : (1) 246. 05. 58

ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՑԼԻ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութեամբ՝ **ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱՃԵԱՆ-Ի**
նախաձեռնութեամբ՝ Կեդրոնական Սանուց Միութեան եւ Պօլսոյ Դպրեվանքի Սանուց Միութեան

ՆԵՐԿԱՅ ԿԸԼԼԱՑ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

×

LA CHORALE
SAHAK - MESROB
de MARSEILLE
sous la direction de KHATCHIK YILMAZIAN

SALLE GAVEAU
45, rue la Boetie — Paris 8eme
Points de vente

DIMANCHE 10 JUIN
A 20H 30
Prix des places : 50 - 90 - 120 - 150 F

Salle GAVEAU : Tél : 563 58 34
Librairie PALOUYAN : 9, rue de Trévise 75009 Paris Tél : 523 24 97
Cabinet TERZIYAN : 21, rue Lamartine 75009 Paris Tél : 282 01 41
STOCK 91 : 91, rue de Rivoli 75001 Paris Tél : 260 15 10
ATLANTIC-ELECTRONIQUE: 241, rue P.V. Couturier 94140 Alfortville Tél:893 42 69
ARARAT : 118 bis, rue Etienne Dolet 94140 Alfortville
SEVAN : 4, rue Lazare-Carnot 92140 Clamart Tél : 642 16 07
Monsieur B. CHAMIKIAN : 10, rue Brissard 92140 Clamart Tél : 642 75 52
VAROUJ : 49, Grande rue Charles de Gaulle 92600 Asnières Tél : 793 64 02
Bonneterie St. LOUIS : 6, rue Royale 78000 Versailles Tél : 021 15 15

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻԻԻ 60 ԱՄԵԱԿԻ
— ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐ —

UGA - ARDZIV MARSEILLE
60e anniversaire

sous le parrainage de M. Pierre GHAZARIAN

DIMANCHE 10 et LUNDI 11 JUIN toute la journée STADE SENAFRICA

GRAND TOURNOI DE FOOTBALL

avec la participation des équipes arméniennes suivantes

UJA ALFORTVILLE — **ASA ISSY LES MOULINEAUX**
UGA LYON - DECINES — **USGA VIENNE**
USJOA VALENCE — **UGA ARDZIV MARSEILLE**
Coupe VAHAN CHAMLIAN

VENDREDI 15 JUIN à 21 heures **Assemblée Générale annuelle du Club**
Maison de la Culture arménienne, 12-14, rue St. Bazile, 13001 Marseille

VENDREDI 22 JUIN à 20 h. 30

GRAND GALA ARTISTIQUE

à l'Opéra de Marseille avec la paticipation de
la Chorale Sahak Mesrop
les troupes folkloriques
Haï Arinouch — **Ani de la MAJC**
Hartanag — **Araxe et Sassoun de la JAF**

Présentation des équipes de jeunes de l'UGA - ARDZIV

DIMANCHE 1er JUILLET toute la journée **GRANDE FETE CHAMPETRE**
Parc des Loisirs de Valabre
— **Ambiance folklorique arménienne** —

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
8
VENDREDI
8 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅԳՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.718 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.718

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԱՄԱՔԱՀԱՆՄԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

—×—

ՄԻԹԵՐԱՆ ԿԸ ՇԵՇՏԷ ԹԷ ԹՇՆԱՄԻՆ՝
ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ՉԷՐ ԱՅԼ՝
ՈՒԱՅՆ ՉՆՈՒՔ ԱՌԱՆՁ ԲՌՆԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

—×—

Արտասովոր հանդիսաւորութեամբ է, որ այս տարի ոգեկոչուեցաւ 1944 Յունիս 6-ի ցամաքահանումը: Բացի պաշտօնական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններէ - Թագուհի, Թագաւոր, Նախագահ, ամբրիկացի վետերաններու ներկայութիւնն էր հատանաբար ամէնէն տպաւորիչ երեւոյթը: Մնացեալը մաս կը կազմէր ընթացիկ ձեւակերպութեանց: Միացեալ - Նահանգներու Նախագահը երկու նպատակ ունէցաւ, որոնցմէ մէկուն մէջ մանաւանդ կրկնեց թէ իր երկիրը միշտ պատրաստ է պաշտպանելու եւրոպական ժողովրդավարութեանց ազատութիւնը: «Ձեզի հետ էինք երէկ, ձեզի հետ ենք հիմա», ըսաւ Նախագահը, աւելցնելով միտքին մէջ, ոչ մէկ հաշտութիւն աւելի նպաստաւոր կերպով պիտի ողջունէինք որքան Մորհ. Միութեան հետ հաշտութիւն մը, որպէսզի միասին, կարենանք նուազեցնել պատերազմի վտանգները, հիմա՛ եւ ընդմիշտ: Բայց, Մորհ. Միութեան կողմէ նշան մը պէտք է ըլլայ, որ տրամադիր է քայլ մը առաջ երթալու, թէ կը բաժնէ խաղաղութեան մեր սէրն ու փափաքը, թէ պիտի հրաժարի նուաճումի ճամբաներէն: Բայց, այս փոփոխութիւնը կատարուելու վրայ չէ: Մորհրդային զօրքերը, որոնք եկան այս ցամաքամասին կեդրոնը, չվերադարձան երբ խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ: Դեռ հոս են, առանց հրաւիրուած ըլլալու, առանց որ ուզուի, առանց պարարի, պատերազմէն 40 տարի ետք: Այդ պատճառով է, որ դաշնակից ուժերը դեռ այս ցամաքամասին վրայ են»:

Նախագահ Միթերան ոչ միայն ոգեկոչից զոհերը, բոլոր ճակատներու, այլեւ նոյն բրաւ Եւրոպայի համար: Շեշտեց նախ ու ցամաքահանումը դէպք մըն է, որ վճռից պատերազմին, Եւրոպայի եւ աշխարհի ճակատագիրը: Ֆրանսայի Նախագահը, այս առթիւ, նաեւ ուզեց ողջունել գերման զոհերն ալ, ժամանդի Միթերան. -

«Այն առենուան Թշնամիին Գերմանիան չէր՝ այլ իշխանութիւնը, վարչակարգը, զազափարախօսութիւնը որոնք ձեռք առած էին զայն: Ողջունենք գերման մեռելները լինկած այս ճակատամարտին, իրենց զաւակները, ինչպէս մեր զաւակները կը վկայեն որ նոր ժամանակներ կը սկսին»: Նոյն ոգիով է, որ Նախագահը կ'բսէ նաեւ, ոգեկոչելով դիմադրականներն ու «չուքի բանակները». - «Ողջունենք չուքի այս ռազմիկները, ողջունենք դիմադրութիւնը, լ'մ երկրիս եւ բարեկամ երկիրներուն, ինչպէս կ'ողջունեմ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ ազատ մարդիկը, որոնք երբեք իրենց ճակատը վար չտարին»:

Բոլոր ղեկավարները այցելեցին նաեւ չերմիներուն, հուսկ բոլորը վերադարձան իրենց տեղը, մէկ մասը դիրար վերադրանալու համար, յաջորդ, Հինգշաբթի առաւօտ, Լոնտոն, ուր կը դումարուէր ճարտարարուեստականացած կամ ամէնէն հարուստ երկիրներու վեհաժողովը: Այս ժողովը նպատակ ունի ապահովութիւն ներշնչել, մանաւանդ տնտեսական պետնի վրայ: Այս առընչութեամբ է, արդէն, որ Լուի - Հարիս եւ Ատլանտեան երկու հիմնարկները հանրային կարծիքի բարմադրեան քննութիւն մը կատարած են հետեւեալ թերթերուն համար. - Լը Մաթէն, Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն (ամերիկեան), Ֆայնէնշիըլ Թայմզ (անգլիական), Էլ Փայս (սպանական), Տի Ցայթ (գերմանական) եւ որմէ կը պարզուի որ պատերազմի վտանգ չատ չի տեսնուիր եւ թէ աւելի լաւատեսութիւն կայ տնտեսական կացութեան հանդէպ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ԻՏԱԼԻՈՑ մէջ նոր գայթակղութիւն մը երեւան ելած է: Թռանթէլի դատաւոր մըն է՝ Գաուլօ Փալեռմօ, որ չորս տարուան քննութենէ մը ետք, փակած է դէնքի, թմրեցուցիչի, իւրանիումի եւայլն, եւայլն հսկայածաւալ առուծախի մը թղթածրարը: Ամէնէն «արտակարգօրէն մտահոգիչ» քննութիւններէն մէկն է, որ կատարուած է Իտալիա, քօզազերծելով միջազգային կազմակերպութիւն մը: Առուծախը կը վերաբերի 116 հրասայլի, 20 թռանի (Սոմալիի) 238 զրահապատ (Թայվանի), 60 թռան (Քուէյթի), երեք հիւլէական ռումբ արաբական երկիրներու եւայլն, եւայլն: Առնոց մէջ մատ ուրու եւայլն, եւայլն: Առնոց մէջ մատ ուրու եւայլն, եւայլն: Առնոց մէջ մատ ուր

ՎԱՐՈՒԺԱՆ Ի

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ (*)

«Բանաստեղծները իրենց ստեղծագործութեան մէջ կ'առաջնորդուին ոչ թէ գիտութենէն, այլ տեսակ մը բնազդէ եւ աստուածային ներշնչումէ, ինչպէս գուշակներն ու մարգարէները», այսպէս կը հաստատէր դարերու իմաստութեան պատգամը Պղատոն: Իսկ մարդկային քաղաքակրթութեան աստղակամարին միւս ծայրի հորիզոններէն հնդիկ Ռաժասթրա հետեւեալ ձեւով կը սահմանէր ներշնչումը. «Ներշնչումը, կ'ըսէը, այն բանն է, որ կը չոզացնէ հոգիին մէջ բառերու զանգուածը, գաղափարներու կարաւանը, քերթողական զարդերու հիւսքը, արտայայտչական ընթացակերպերը եւ այլ նման բաներ»:

Եթէ այս է ներշնչումը, եւ այդ, աստուածային, ուրեմն այնքան աւելի պիտի մխրճի բանաստեղծութիւնը Աստուածածինի ոլորաններուն մէջ, որքան աւել՛ի հզօր ըլլայ քերթուածին ներգործութիւնը, փոխանցելու համար զայն ընկալող հոգիին, իրականութեան հետ այն ներքնատոյն, անմիջական, անտարազելի հաղորդակցութիւնը, ինչպէս է նոյնինքն զայն առթող ներշնչումը: Ու այս վերափոխումը տեղի կ'ունենայ ամէն անգամ, երբ Քրիստոս մեր հոգին իրաւ, մեծ, հանճարեղ բանաստեղծութեան մը յոյզերով:

Դանիէլ Վարուժան, որու ծննդեան հարիւրամեայ յոբելեանը տօնախմբելու եւ այդ ծննդեան լուսապսակ խորհուրդին մեր յափշտակուած հոգիներուն համբոյրը դրոշմելու համար հաւաքուած ենք այսօր, կը պատկանի այն իրաւ բանաստեղծներու հոյլին, որոնց անունին քով կոթողուած են ոսկետառ քանդակով՝ Մեծ ու - պիտի չվարանէի աւելցնել - Հանճարեղ մակդիրները:

Մեծութիւն մը, որ այլեւս ճանչցուած, վաւերացուած, կնքուած է ըլլա՛յ մեր ազգային զրադատութեան բոլոր այլ - գան եւ այլուղի հոսանքներէն, Օշական - նէն ճանաչեան, Հայաստանէն Սփիւռք, ըլլա՛յ բոլոր այն օտար զրադատներէն, որոնք ունեցած են պատեհութիւնը չըսի - ւելու Վարուժանի գործին հետ: Ու զարմանալի չթուի հանճարի թռիչքը բանաստեղծութեան մը մէջ՝ ուր խառացած, անձնաւորուած, կենսագործուած է երեք-հազարամեայ մշակոյթով ժողովուրդի մը ոգին, Վահագնի բոցագէտ ծնունդէն մինչեւ Հայկակաց Մարզարէն, Աւարայրի պարմերէն մինչեւ Անիի գմբէթները, Նարեկի ողբերգութենէն մինչեւ Կիլիկեան փառքերը, մինչեւ Քուչակ եւ Հալիճոր, մինչեւ Վենետիկ ու Տէր Զօր:

×

Ծնած՝ Բրգնիկ, մօտիկը պատմական Փոքր Հայքի աւազ ոստաններէն Սեբաստիոյ, 1884 Ապրիլ 20-ին, հոն աճած է Վարուժանի մանկութիւնը «ուռենիներու տխուր հովանիներուն տակ երազկոտ, կամ պետեզերքներուն վրայ բազերուն թռչերը նետելով անառակօրէն», ինչպէս ինքն իսկ կ'ըսէր Թէոդիկի ուղղուած իր նամակին մէջ:

Ալիսի ջուրերէն աւիշ ծծած հայրենի այդ բնավայրը, եթէ խորապէս ակօսած է Վարուժանի ներշնչումի հուները, մինչեւ իր անաւարտ գլուխ գործոց Հացին երգը. կարելի է ըսել թէ բանաստեղծին անհետ կորած հէք աճիւններուն, որոնք խորան մ'ունին բովանդակ հայութեան սրտին մէջ, այդ բնավայրը կ'ընծայէ նաեւ դրեթէ թանձրացող չիրիմ մը, ուր երազած եմ թէ կը հանդչի եւ Վարուժան իր համեստ գեղափիցիներուն մէջէն, ամէն անգամ երբ, աչքերս սեւեռուն դէպի արեւելք Ալիսի անտես ափերը, հոգեհանգստեան պաշտօն մը մատուցած եմ Շիշլիի գերեզմանատան մէկ անկիւնը պտնուող Բրգնիկցիներու յատուկ թաղին մէջ:

Բրգնիկի հետ ուրիշ երկու բնավայրեր եւս պիտի դրոշմեն Վարուժանի երեւակայութեան մէջ իրենց գոյներն ու գիծերը: Անոնցմէ առաջինը եղած է Պոլիս իր չնաշխարհիկ բնութեամբ, ուր կը ժամանէ Վարուժան, երկոտասանամեայ, 1896-ի մայիս օրերուն, եւ ուր կը յաճախէ նախ Սադրզ - Ազաճիի Մխիթարեան նախակրթարանը: Ապա կ'անցնի Քադկեղոնի, այսինքն՝ Գատրզիւղ կամ Գատրքէօյի Մխիթարեան երկրորդական վարժարանը, ուր բախտը պիտի ունենայ հանդիպելու իր տաղանդը կանխատեսող պաշտելի դաստիարակին՝ Հ. Արիստակէս Քասքանտիլեանի, եւ ուր, իր բառերով, «երկար տարի պատանեկութիւնս երազած է ընդմէջ Մօտայի ծովակին եւ Դուբեանի ոսկրներուն, Սկիւտար»:

Երրորդ բնավայրը, որ հզօր ներգործութիւն մը ունեցած է Վարուժանի երեւակայութեան վրայ, Վենետիկն է: «Սբ. Ղազարի կը զգամ, կը գրէր Վարուժան, թէ Վենետիկ ազդած է իմ վրաս իր գոյներու, տաւերներու եւ լոյսերու յարափոփոխ զանձերով: Քաղաք մը, ուր առանց պատկերի մտածել կարելի չէ»:

Բայց Վենետիկի ազդեցութիւնը Վարուժանի վրայ չէ եղած լոկ «ընավայր»ի մը, այլ միեւնոյն ատեն նաեւ «միջավայր»ի մը ազդեցութիւնը: Ինքն իսկ Վարուժան կը հաստատէ ասիկա, երբ կը գրէ: «Երկու միջավայր ազդած են վրաս. - Վենետիկը իր Թիւիլհանոյով եւ Ճլանտրը իր Վան - Տայքերով: Առաջինին գոյները եւ վերջնոյն բարբարոս իրապաշտութիւնը յօրինած են վրձինս, գոր անափառութիւնն ունիմ թաթխած ըլլալու մի միայն հայրենի որդան կարմիրին մէջ եւ ծովածուփ արեանը»: Այս տողերով Վարուժան կուտ, բայց համառօտ, իր բանաստեղծութեան բնօյթին, մէկ կողմէ անոր լայն հունին մէջ հոսող արտաքին բազմաթիւ անուշիչ թեւերով, միւս կողմէ անոր խորապէս հայկ. ենթախորքով: Եւ այս զոյգ տարրերուն Վարուժանի մէջ համերաշխ, ներդաշն, կատարելութեան յանդգնօրէն ճոխ ոյժով մէկ նշանը չէ՞ միթէ անոր բանաստեղծութեան ազգային եւ համամարդկային կրկնակ տարածքին: Արդարեւ, հարկ չկայ յիշեցնել թէ ամէն մեծ բանաստեղծութիւն կը բնորոշուի միանգամայն այս զոյգ յատկանիշերով, ինչպէս կ'ըսէը երեւելի գրադատ մը. «Ո՛չ ոք աւելի անպլլացի է քան՝ Շէյքսփիր, բայց ո՛չ ոք աւելի մարդկային է քան՝ Շէյքսփիր. ո՛չ ոք աւելի Ֆրանսացի է քան՝ Ռասին, բայց ո՛չ ոք աւելի մարդկային է քան՝ Ռասին»:

Վենետիկի դերը Վարուժանի ճեւաւորման մէջ չի սպառիր, սակայն, այդ անկրկնելի քաղաքին բնական ու գեղարուեստական բացառիկ հրապոյրներով ու ճոխութեամբը: Աւելի ամփոփ, բայց եւ ոչ նուազ եզական միջավայր մը, այն՝ զոր պիտի սիրէի կոչել ալիշանեան աստուածամբ մը Հայ - Վենետը, սառնձնած է դուցէ ամէնէն վճռական դերերէն մէկը՝ Վարուժանի մէջ արուեստագէտին ու քերթողին ճեւաւորման ուղղութեամբ: Այս կէտը կարօտ է դուցէ որոշ յատկումի մը, քանի որ ինքն իսկ Վարուժան ունի ոչ միչա նոյնատիպ արտայայտութիւններ իր վարժարանին եւ առհասարակ Վենետիկի Մխիթարեան միջավայրին նկատմամբ: Շատ հասուն կը թուին, օրինակի համար, իր հետեւեալ խօսքերը. «Մխիթարեանները սիստեմատիկ ազդեցութիւն չեն ներգործած հոգիիս վրայ»: Մանաւանդ թէ չեն պակսիր իր նամակներուն մէջ մերթ ուժգնօրէն ժխտական եզրոյթներ Մխիթարեաններու նկատմամբ: Եզրոյթներ, որ կը բացատրուին՝ զանազան վանականներու հետ անձնական բախտումներու, փոխադարձ անհամակրանքի, եւ կամ նիւթականի վերաբերեալ հարցերու ազդեցութեամբ, որոնց մասին հոս տեղը չէ անշուշտ անդրադառնալու: Բայց, թէ որքան կենսապէս իր ոգիին ներքնապոյն ծալքերուն մէջ կը կրէր Վարուժան Մխիթարի չունչը, կը համոզիմ թէ բաւական բիւրեղացած արտայայտութիւն մը կը գտնէ, երբ խնդրոյ առարկայ չեն կամ ազդեցութիւններն չեն զգացներ իրեն համար տաղտկալի անձեր կամ հարցեր, ինչպէս օրինակ հետեւեալ խօսքերուն մէջ. «Եւ իմ համբորդիս ցուպիս ծայրով քեզ կը բերեմ ողջոյնը Մխիթարի սերունդին, եւ կը ծորեմ օրհնութիւնը Հիւրմիւզներու, Բաղրատեաններու եւ դաշնակաւոր Ալիշանին, եւ ըզդեղս, հպարտ կը զգայ զինք հպարտացեամբը Մխիթարեան իտէալին, եւ համբոյրովը հողիդ լուսազանգ»: Այսպէս կը գրէր Վարուժան 1911-ին, Մխիթարի օրրան, «Հողդարի բլրակին» առջեւ: Իսկ 1913, Մարտ 27 թուակիր նամակին մէջ կը գրէր Գարեգին Լեւոնեանին, «Զգուշութեամբ կոխեցէք Հայրերուն նուիրական կղզին. Չեր ամէն մէկ քայլը կրնայ հանճարի մը աճիւնին հանդիպիլը: Այս զգացումներուն եւ համոզումներուն իրրեւ դաւանական տարազումը կրնանք նկատել Ալիշան եւ Պէշիկթաշլեան խորագրուած բանախօսութիւնը, զոր կատարած է Վարուժան 1913 Նոյեմբեր 9-ին Մուրատ - Ռափայէլեան Նախկին Ազգերացց Միութեան սարքած հանդէսին առթիւ:

Արդարեւ, այնքան ակներեւ է Վարուժանի գործին վերլուծումէն այս չիմացը Մխիթարեան իրականութեան հետ, որ Յ. Օշական չէ վարանած հաստատել թէ Վարուժանի մէջ «իր լրումին կը յանգի Մխիթարեան ազգայնականութիւնը»:

Եթէ Բրգնիկ ծնունդ տուած, Պոլիս սրճնցուցած, Վենետիկ ճեւած ու կերտած է Վարուժան բանաստեղծը, անոր հասունացման ուղիին վրայ վերջին կնիքը հանդրուանը եղած է Կանտ, Վարուժանի համալսարանական ուսումնավայրը, իր մշակութային ու բանաստեղծական այժմէական խմորումներու եռման միջավայրով:

Մանկութիւնը, ազգաւութիւնը, տառապանքը, արդէն վաղուց, իր առաջին իսկ դրսեւորումներէն, դրոշմեր էին Վարուժանի քնարին վրայ իրենց անչեղելի հետքը: Վենետիկեան շրջանին պատկառելի իր անդրանիկ հատորը՝ Սարսուռներ, յայտնի վկայութիւնն են առոր: Նոյն շրջանէն է նմանապէս հեղինակին կենդանութեան մեծ մասամբ անտիպ մնացած եւ այս տարի Երեւանեան յոբելենական հրատարակութեան մէջ լոյս տեսած Փուշի ակօսներ խորագրուած տետրակ-խորտիր մը՝ որ կ'երեւի արդէն Սարսուռներու «Մուսային» ձօնին մէջ.

«Երգերն աւուր պիտի պատմեն
Սարսուռներ
Մարմնաւորուած իմ արիւնէս,
շարժումէս.
Ներշընչելով տողեր, փուշի
ակօսներ.
Ուր, հոդմակոծ, պիտ՛ ծլի վիշտ
աղեկոծ»:

Կանտի միջավայրը մարդկային վիճակին, թշուառութեան, տառապանքի ապրումներուն բոլորովին նոր շրջապատ մը կ'ընձեռէր. այն է՝ ճարտարարուեստական կանացող ընկերութեան մը մէջ բանուորական դասակարգին իրավիճակը, հարցերը, ենթարկուած ճնշումներն ու կեղեքումը: Վարուժան անդրադարձօրէն կը խորացնէր այդ միջավայրին մէջ, անշուշտ նաեւ իր լայնածաւալ ընթերցումներուն օգնութեամբ, ժամանակակից «ընկերային հարց»ին պիտակցութիւնը: «Հոգիիս վրայ բոցի մը լեզուին պէս զգացած էի, պիտի գրէ յետագային, բանուորներուն ապազակները մէկ կողմէն, ու միւս կողմէն շուայտ ու արբեցող կեանքը, լի զուր թագնուող բողոքումները բարոյիկ համարուած վարքագիտական»:

Հ. ԼԵՒՈՆ ԶԷՔԻԵԱՆ

(Շար. 1)

(*) Բանախօսութիւն արտասանուած Հալէպ, Ապրիլ 25-ին, Բարեգործական սրահը, Վարուժանի հարիւրամեակին առիթով:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ, ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

ԳՐԵՑ՝ ԶԱՐԵՀ ՄԵԼԿՈՆԵԱՆ

Գ.

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

Ու մինչ Ֆրանքեանզլիական մտածողութիւնն ու գրականութիւնը կը պատկանէին իրենց ընկերային յեղափոխութիւնները կատարած ու աւարտած ժողովուրդներու՝ ռուսական միւժքն ու գրականութիւնը արտայայտութիւնն էին՝ դեռ իր յեղափոխութեան համար պատրաստուող ժողովուրդի մը, որ քաղաքներու եւ գաւառի խոնարհ զանգուածներուն ազատագրումը ունէր որպէս նպատակ: Արեւմտահայ գրողներուն համար ծագելիք նոր ապագան համաշխարհային մարդկայնականութեան մը զօրաւոր չեզոր կը կրէր յաճախ, եւ իր գլխաւոր պիտի ըլլան օտար լեզուներ թէ բարբառներ: Արդարեւ, օրինակ՝ Կամառարականի եւ Երուխանի մշակեալ լեզուներուն խառնուած են Պոլսաւարիին ժողովրդային կերպերն ու ասոյթները եւ գրաբարին դարձուածքները. ներկայ են նաեւ թրքերէնին ազդեցութիւնը եւ Ֆրանսերէնին չունչը: Իսկ՝ օրինակ՝ Թումանեանի լեզուն մասնաւոր ընկալչութիւն մը կը ցուցաբերէ դէպի ժողովրդային ու գեղչկականը, եւ Տէրեանի լեզուն, թէեւ նրբահիւս՝ չունի Վարուժանի մը, Սիամանթոյի մը կամ Մեծարենցի մը լեզուներուն գեղապաշտ յատկանիշները. Տէրեա՛նն իսկ «ժողովրդական» բանաստեղծ մըն է:

Ուրիշ տարբերութիւն մը, որ յատկանշած է երկու լեզուները, եւ կը բխի վերոյիշեալ պատճառներէն՝ Արեւմտահայերէնին աւելի «իմացական», եւ Արեւելահայերէնի աւելի «զգացական» ըլլալն է. արդարեւ պէտք էր սպասել նոյնիսկ մինչեւ Պարոյր Սեւակ՝ զգացականին կողքին՝ իմացականին զգալի ներկայութեան հանդիպելու համար: Արեւելահայ գրականութիւնը Տէմիրճիպաշեան, Ինտրա եւ Թէքէեան չէ արտադրած, թէեւ ստուած է մեծ բանաստեղծներ:

(Շար. 5)

LIVRES REÇUS

A. R. F.
as a revolutionary party
1890 - 1921
by Manuel S. Hassassian
Hai tad Press, Jerusalem 1984

×

ARMENIA'S STRUGGLE
for SELF DETERMINATION
by Manuel S. Hassassian
Hai tad Press, Jerusalem 1984

ՊԱՆԵԼՕ - ՔԱՇԱՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

—×—

*Թէեւ Մայիսը՝ գարնան ամենագեղեցիկ ամիսն է, բայց արեւը՝ վճռած է մեզի զրկել իր տեսքէն ու ջերմութենէն: Մայիս 20-ը աւելի պայծառ չեղաւ, անձրեւը՝ կիրկիզը յամառօրէն, ծաղիկները ու ծառերու ճիւղերը՝ ախուր ու պլխիկոր, կարծես բողոք մը կը մրմնջէին: Այն օրը՝ դիմկերներուս հետ ժամադրուած էի, Պանդիկեանին հանդէսին: Փակէն եկայի գպրոցական հանդէսին: Փակէն եկայի գպրոցական հանդէսին: Փակէն եկայի գպրոցական

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1983 - 1984
ԱՇԱՎԵՐԴԻ ՀԱՆԴԷՍ
ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 17

Ժամը 13-ին ՁԱՇ *վարժարանի ճաշասրահին մէջ, վերապահուած աշակերտներուն եւ ծնողքներուն:*

Ժամը 16-ին ՁԵՄԱՐԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ *եւ մրցանակաբաշխութիւն վարժարանի Պէչիկթաշլեան - Ալէմշահ թատերասրահին մէջ:*

Մանկապարտէզի փոքրիկներու ելոյթ, վարժարանի քառաձայն երգչախումբ, դեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԻԿԵԱՆԻ: *Թատերական ներկայացում փոքրերու եւ մեծերու կողմէ պատրաստուած: Գեղարուեստական բաժինը պիտի ճոխացնեն զապութիա յատնի արուեստագէտները:*

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՒԷ

Լիբանանէն հասած ընտանիք մը (4 զաւակներով) ստիպողաբար բնակարան կը կը փնտռէ 2 կամ 3 սենեակ, խոհանոցով, Փարիզ կամ մեթրոյի մօտ. ամիսը 2 կամ 3000 ֆրանքէն ոչ աւելի:
Հեռաձայնել՝ 797 38 54

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ
ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ
Ս. ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
2-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՒԹԻՒ

Միութիւնս իր հիմնադրութեան 2-րդ տարեդարձը կը տօնախմբէ պատարագով Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 10, կիրակի օրը:

Այս առթիւ կը կատարուի հոգեհանգիստ Դպրեվանքի հիմնադիր՝ երջանկայիշատակ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
մահացեալ սաներու եւ խնամակալներու հոգիներու յիշատակին:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՐՃԵԱՆ
Հոգեհանգստեան արարողութեան կը նախագահէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ
Սոյն հանդիսութեան կը հրաւիրուին բոլոր Դպրեվանքցիները, համակիրները եւ հաւատացեալ ժողովուրդը:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՃԱՇ

ի յարգանս

ՎԱՉԳԷՆ Ա.-ի

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Երեքշաբթի, Յունիս 12, ժամը ճիշդ 20·30-ին,

CERCLE de L'UNION INTERALLIEE
33, Fbg. St. Honoré, Paris 8ème

Ճաշագին՝ 250 Ֆ·

Տեղերը փութով ապահովել Մայր եկեղեցւոյ Դիւանին մօտ՝
15, rue Jean - Goujon, Փարիզ 8-րդ: Հեռ՝ 359·67·03 կամ 225·84·65

ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՅԻ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ԵՐԳԱԶԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութեամբ՝ **ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ-Ի**
Նախաձեռնութեամբ՝ կեդրոնական Սանուց Միութեան եւ Պօլսոյ Դպրեվանքի Սանուց Միութեան

ԱՅՍ ԵՐԿՈՑԹԸ ԻՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՊԱՏՈՒԷ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

×

LA CHORALE
SAHAK - MESROB
de MARSEILLE
sous la direction de KHATCHIK YILMAZIAN

SALLE GAVEAU
45, rue la Boetie — Paris 8eme
Points de vente

DIMANCHE 10 JUIN
A 20H 30
Prix des places : 50 - 90 - 120 - 150 F

Salle GAVEAU : Tél : 563 58 34
Librairie PALOUYAN : 9, rue de Trévise 75009 Paris Tél : 523 24 97
Cabinet TERZIYAN : 21, rue Lamartine 75009 Paris Tél : 282 01 41
STOCK 91 : 91, rue de Rivoli 75001 Paris Tél : 260 15 10
ATLANTIC-ELECTRONIQUE: 241, rue P.V. Couturier 94140 Alfortville Tél:893 42 69
ARARAT : 118 bis, rue Etienne Dolet 94140 Alfortville
SEVAN : 4, rue Lazare-Carnot 92140 Clamart Tél : 642 16 07
Monsieur B. CHAMIKIAN : 10, rue Brissard 92140 Clamart Tél : 642 75 52
VAROUJ : 49, Grande rue Charles de Gaulle 92600 Asnières Tél : 793 64 02
Bonneterie St. LOUIS : 6, rue Royale 78000 Versailles Tél : 021 15 15

Կ. Ս. Մ.

Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը, Յունիս 23, Շաբաթ, ժամը 16-ին իր կեդրոնատեղին 32 rue du Progrès:

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Յունիս 10-ին կիրակի օր ՀՈԳԵՊԱՐԱՏՈՒՍ Է Խիսի եկեղեցւոյ Օծումին 9-րդ տարեդարձն է: Այս առթիւ Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի, յարատ պատարագի հոգեհանգրուանեան մասնաւոր արարողութիւն եկեղեցւոյ Հանդուցեալ հինգհայրերու հոգիներուն համար. ապա՝ ՄԱՍԱՂ ՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆ:

Կը քարոզէ՝
ՎԱՉԳԷՆ Ա.
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Կը պատարագէ՝
ԱՍՈՂԻԿ ԱԲԵՑ· ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ

Ժամերգութիւն ժամը՝ 9·30-ին:
Պատարագ ժամը՝ 10·30-ին:

Կը խնդրուի չբջանի Հայութենէն ներկայ գտնուիլ Ս. Պատարագին Հայոց Հայրապետի խօսքը ունկնդրելու, Օրհնութիւնները առնելու եւ միասին աղօթելու համար:

La MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
d'ALFORTVILLE

a le plaisir de vous inviter à

UNE RENCONTRE AVEC

Henri VERNEUIL

le Samedi 16 Juin à 21 heures

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville

Journée Excursion

aux châteaux
d'Ecouen, Chantilly
et à l'Abbaye de Royaumont

organisée par

la section Croix Bleue
Bagneux - Cachan

le dimanche 17 juin

Participation : Voyage, visites guidées et déjeuner au restaurant
«le Campanile»
160 F pour les adultes
100 F pour les enfants de 5 à 12 ans.

Rendez-vous : 8 h. 15 à Bagneux
devant les 3 Cinemas.
8h 30 Porte d'Orléans
devant la statue du Général Leclerc.

Réservation obligatoire avant le 8 juin
(places limitées)

Mme. Karaoglanian 664. 02. 92
Mme. Moussaïan 663. 48. 74 (après 19h)

G.I.A.

Le mardi 19 juin de 20 h. à 22 h.
dans les salons de l'Hôtel Meurice
se tiendra

LA RENCONTRE SEMESTRIELLE DE
RESPONSABLES ARMENIENS
DE L'ÉCONOMIE

A l'initiative du GROUPEMENT
INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN

Renseignements : GIA BP 120
75763 CEDEX 16.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇ
ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Ի ՊԱՏԻՒ
Հ·Բ·Ը·ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՑԿԵԱՆՍ ՆԱԽԱԳԱՀ
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
ԻՐ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՒԹԻՒ
1953 - 1983

նախաձեռնութեամբ
Հ·Բ·Ը·ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԻՆ՝ ԼՕԶԱՆ
եւ
Ս·ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՀԻՄՆԱՐԿԻ՝ ԺԸՆԵՒ

Կիրակի, Յունիս 17, ժամը 1ին յ·մ·ի
ԺԸՆԵՒԻ
BEAU - RIVAGE HOTEL ի
շքեղ եւ ընդարձակ ճաշասրահին մէջ
Quai Mont-Blanc, 13

Յատուկ Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ մատուցանելի Պատարագին եւ հանդիսաւոր Հոգեհանգիստին ի հանդիստ խնկելի հոգիներուն Միութեան Մեծ Հիմնադիր Պօղոս Փաչա Նուպարի եւ իր գործակիցներուն, եւ 1906-էն ի վեր Միութեան հանդուցեալ բոլոր բարերարներուն, պատուոյ անդամներուն, վաստակաւոր աշխատակիցներու եւ բազմահազար անդամներուն:

ՈՒՂԵՐՁ
ՄԻՈՒԹԵԱՆՍ ՑԿԵԱՆՍ ՆԱԽԱԳԱՀԷՆ
Գեղարուեստական Հակիրճ Ցայտագիր

Պատուոյ ճաշէն առաջ, պանդոկին լճահայեաց պատշգամին՝ ախորժաբեր պահ՝ ամէն կարգի խմիչքով, բացի whisky-էն՝ տրամադրելի մասնաւոր անձնական ապսպրանքի վրայ:

Մասնակցութեան ծախք՝ 50 Ֆ·, անձ գլուխ՝ ներառեալ ըմպելիքով:

Փութալ տեղերը նախապէս ապահովել՝ մինչեւ Յունիս 15, հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն·-

- Հ·Բ·Ը·Միութեան Գրասենեակ՝ Լօզան՝ (021) 28 20 86
- Պ·Իօժէն Բարագեան՝ (022) 35 16 21
- Օր·Անի Մեսրոպեան՝ (022) 31 85 50

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille.
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Ցառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՇԱԲԱԹ
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
9.12
SAMEDI - MARDI
9.12 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.719 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.719

ԻՐ ԱՕՄՔԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՕՂԱԿԸ

- ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ - (*)

———×———

Վաստակաւոր մը, բառին բովանդակ իմաստով :

Տեսակ մը զինուորեալ, որ կը հատաւար իրեն սահմանուած դերին, պատանութենէն մինչեւ խոր ծերութիւն :

Եւ կ'ուզէր տակաւին գործել, հակառակ իր ուժասպառ վիճակին :

Ցաճախ կը հանդիպէինք փողոցը : Ներկան եւ երէկուն, դիւսախոհ դէմքով, ձեռքերը եաին :

Ուր կ'երթար, այսպէս մտացրիւ :

Ամէն ուր որ հայկական հանդէս մը, դասախօսութիւն մը կամ ոճնակատարութիւն մը կար :

Երբեմն խմբագրատուն կը հանդիպէր, ատուելու համար իր կատարելիք դասախօսութեան օրն ու ժամը :

Հասած էր այն տարիքին ուր մարդկային բոլոր ուժերը տեղի կուտան հեղգութեան, բեզուն անցեալի մը ատուերին վերածելով ներկան :

...Պաշտամունք ունէր հայկական մշակոյթին հանդէպ, եւ զարձաւ մարմնացնել տքնութիւն, ծառայելու համար անոր արդացման :

Առաջին օրէն իսկ, դէռ դպրոցական, երբ կը խաչատուր «Արշալոյսի Զաւակներ»ով եւ «Թուղթի փառք»երով, իր դլխաւոր արժանիքն եղաւ անխոնջ պրպտումը :

Ոչ միայն կ'արտադրէր, ներկայ կամ բացակայ Դէմքերու կեանքն ու գործը կ'ուսումնասիրէր քննական վերլուծում - ներով, այլեւ նիւթեր կը հաւաքէր օտար անդաստաններէ եւ հայրենի պահեստի դանձարանէն :

Իր անխոնջ պրպտումներուն կը պարտինք չարք մը թանկագին յայտնութիւններ՝ սկսելով Նահապետ Քուչակի Դիւանէն եւ ուրիշ գիւտերէ :

Ուր որ կը հանդիպէր, Վենետիկ, Վիեննա, Թիֆլիս, Էջմիածին, Երուսաղէմ, Կիլիկիա, կը մաղէր Մատենադարաններու, Թանգարաններու դեղնած թուղթերն ու փոշիները, լոյս աշխարհ հանելով այլազան դոհարներ :

Իր մխիւ արժանիքն եղաւ օտարին ծանօթացնել Հայկական մշակոյթին փառքերը :

Իրմէ առաջ եւ իրմէ ետք, ոչ մէկը այնքան զուրգուրանքով փարած էր այս աշխատանքին, - Թարգմանել, վերլուծել, տարածել :

...Ազդային - քաղաքական կեանքի մէջ եւս Արշակ Չօպանեան կը փայլէր արտակարդ եռանդով :

Կը դրէր : Կը խօսէր : Կը թարգմանէր : Դիմումներ կը վաստրէր եւ կապեր կը հաստատէր : Իր թարգմանութիւնները կը դրկէր կամ անձամբ կը տանէր ականաւոր անձերու :

Մէկ խօսքով, կը ջանար «հայասիրական» մթնոլորտ ստեղծել բանաւոր եւ դրաւոր քարոզութեամբ :

Անշուշտ անօգուտ չանցաւ այս աշխատանքը, իբրեւ լրացուցիչ մասը բուն քաղաքական դործունէութեան :

Չօպանեան ալ տիպար ներկայացուցիչն էր այն սերունդին որ կը հաւատար մարդոց բարութեան, արդարութեան եւ ուրիշ առաքինութեանց :

Ամենաւոր անձի մը սիրալիր ընդունելութիւնը, հայանպաստ բանախօսութիւն մը, համակրանքի դրաւոր արտայայտութիւն մը թեւ կուտային իր երեւակայութեան : Եւ կը հրճուէր մանկական ուրախութեամբ : Կը ճգնէր ձեզ ալ համոզել թէ իրապէս խոր իմաստ ունին նոյն արտայայտութիւնները :

Իրեն յատուկ համոզումներ, յայտնապէս վիճելի տեսակէտներ ունէր որոնց կառչած մնաց մինչեւ վերջը : Վկայ՝ իր «Քրոնիկ»ները օրուան հարցերու մասին, «Անահիտ»ի հին եւ նոր թիւերուն եւ իր աշխատակցած թերթերուն մէջ :

Դժբախտաբար չկրցաւ լրացնել իր ծուլերը, որոնց անընդմէկ մասը, պատանեկան շրջանը միայն երեւցաւ քանի մը տարի առաջ :

Թէեւ կրքոտ՝ կուսակցական վիճաբանութեանց ընթացքին, յաճախ համբաւ ձակօրէն կը պարզէր իր անձնական տեսակէտները :

Այսպէս, միշտ բողոքեց Երեւանի մէջ պարտադրուած բարբարոս ուղղագրութեան, օտարաբանութեանց եւ մտաւորականներու զանգուածային ձերբակալութեան դէմ : Գոնէ պարտք սեպեց հարցումներ ուղղել, երբ իր պատկանած հոսանքը եւ ուրիշ դրոց - բրոցները վճռուած էին «խոհեմութեան» տաքուկ մուշտակին տակ :

...Միշտ ներդաշնակ եւ արդար չեղաւ իր դիրքը, չարք մը խնդիրներու մէջ :

Բայց այսօր, երբ իր դլուխը ջախջախուած է կսկծալի արկածի մը հետեւանքով, պատմութեան կը յանձնենք այդ էջը, խոնարհելով իր 65 - 70 տարուան ազդանուէր դործունէութեան առջեւ :

Բազմավաստակ սերունդի մը վերջին օղակն ալ կը փրթի, այս եղերական վախճանով...

Շ.

1954 Յունիս 10 եւ 11

(*) Ի յուշ Արշակ Չօպանեանի մահուան երեսնամեակին (1954, Յունիս 8)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋԻՆԵԱԼ ԽՄԲԱԿ մը քորսիքական ազդ. ազատագրական ձակատի (Ֆ.Լ.Ն.Ս.) հինդ հոդիէ կազմուած, խուժած է Այաչիոյի բանտը Հինդշաբթի օր եւ ասոնցմէ երկուքը տեղն ու տեղը՝ իրենց խցիկները մէջ, սպանած են Ժան - Մառք Լիչիան եւ Սալվաթոռէ Քոնթինին, որոնք ըստ դաղտնի կազմակերպութեան մէկը դրամ հայթայթողը եւ միւսն ալ՝ դոր - ծադրողն էր ազդայնական դինուորեալ՝ կղ Օրսինիի սպանութեան, 1983, Յունիս 17-ին : Առաւօտեան 6-ին է որ 104 Փէօժօ մը կը հասնէր բանտը, ուրկէ կ'իջնէին հինդ հոդի : Երկուքը՝ ոստիկանի համազդեստով դուռը կը զարնէին, զոր բանտապահը կը բանար ի տես իրենց արտաքին երեւոյթին, մնացեալը չատ արագ կ'անցնի : Քոմանտոյին հինդ անդամներն ալ ձերբակալուած են, բայց բանտակառք մտած ատեն կը բացագանչէին. - «Է վիվա ու փռոնթէ» (եւ կեցցէ՛ ճակատը) : Անշուշտ անընդունելի է Ֆրանսայի համար որ քորսիքացի դինուորեալներ այս ձեւով ասպարէդ կը կարդան Պեռութեան, մանաւանդ երբ նկատի առնուի որ այս խմբակէն երկուքը, ներումի արժանացած էին 1981-ին եւ ազատ արձակուած :

ԷՆՐԻՓՕ ՊԵՐԼԻՆԿՈՒՆ, Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը ուղեղային արիւնահոսութեան զոհ դացած է առջի իրիկուն, երբ ճառ կը խօսէր Փատովայի մէջ, եւրոպական ընտրապայքարի հանրաժողովի մը : 62 տարեկան, Պերլինկուէր, մահաքունի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած էր, ուր Ուրթթ առտու վիրաբուժական դործողութեան ենթարկուած էր : Բժիշկները կը յայտնէին թէ դործողութիւնը թեմնիք դետնի վրայ լաւ անցած է եւ համայնավար պարագլուխը վերակենդանացման բաժանմունքն է : Եւրոպայի համայնավար առաջին եւ ուրեմն կարեւորագոյն կուսակցութեան պարագլուխը ծանօթ է իր «անկախ» դիրքաւորումով Մոսկուայի նկատմամբ : Կրամշիի եւ Թոլիաթթիի յաջորդը (1972-էն ի վեր) անհատակա - նութիւն ունեցող եւ վարկ վայելող քաղաքական դէմք մըն է : 1968-ին Իտալիոյ համայնավար կուսակցութիւնը առաջինն էր Չեխոսլովաքիոյ մէջ խորհրդային միջամտութիւնը դատապարտող :

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ծայրայեղ թեւին պարագլուխը՝ Ասու Նիոտ, քանի մը չաբաթէ Պաղտատի մէկ հիւանդանոցը փոխադրուած է, սրտի տագնապի հետեւանքով :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը անհանդուրժելի կը դտնէ բախտմներու վերազարթումը եւ տիրած անապահովութիւնը : Հինդ հոդի մեռած եւ 11 հոդի ալ վիրաւորուած են կրկին առջի օր, Պէյրութի ներքին սահմանագիծին (Թանդարան) վրայ : Քարամէ բառերը չէ ծամծմած, Խորհրդարանին առջեւ չեչտելով. - «Համբերութիւնս հատած է : Այս կացութիւնը պէտք է վերջ դտնէ : Պատասխանատուները պէտք է քօղազերծուին եւ ճմռուին» :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրէՍ ՄԱՑԻՍ 28 / ՅՈՒՆԻՍ 1)

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհ. Միութեան Դերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի հրամանագրով «Պատուոյ Նշան» չքանչանի արժանացած է Թիֆլիսի «Սունդուկեան» հայկական դրամատիկ թատրոնը, ի գնահատութիւն խորհրդային թատերական արուեստի զարդացման բերած անոր նպաստին : Թիֆլիսի հայկական թատրոնի պատմութիւնը կը սկսի անցեալ դարու կէսերուն : Թիֆլիսի մէջ առաջին անդամ հայերէն լեզուով ներկայացում տրուած է 1824-ին՝ նոր բացուած Ներսիսեան վարժարանը, որուն աշակերտները յետագայ տարիներուն պարբերաբար հանդէս եկած են քանի մը թատերախաղերով : 1836էն սկսեալ հայերէն թատերախաղեր բեմադրուած են նաեւ Գալուստ Շերմազանեանի տունը : 1859 Յունուարին, Թիֆլիսի մէջ, Ներսիսեան դպրոցի աշակերտներ Պերճ Պռոշեանի, Միհրդատ Ամբիկեանի, Արտաշէս Սուքիասեանի եւ ուսուցիչներու ուժերով բեմադրուած է «Մեծն Ներսէս» ողբերդութիւնը : 1863-ին Թիֆլիսի մէջ դրուած է արհեստավարժ հայկական թատերախումբի մը հիմը : Հոն հանդէս եկած է նաեւ Գաբրիէլ Սունդուկեան, որ Գէորգ Զմշկեանի հետ ձեռնարկած է հայկական թատրոնի ստեղծման : Վերջին տասնամեակներուն մեծ յառաջդիմութիւն արձանագրած է Թիֆլիսի հայկական թատրոնը. այդ մարդին մէջ կարեւոր դեր խաղացած են բեմադիրներ Լեւոն Քալանթար, Ստեփան Քափանակեան, Արշակ Բուրջալեան, Արմէն Դուլակեան, Ֆերիտոն Բժիլեան, Ալեքսանդր Արաբեան : Տարբեր տարիներ Թիֆլիսի հայկական թատրոնի բեմէն հանդէս եկած են Պետրոս Ադամեան, Սիրանոյշ, Վահրամ Փափազեան, Օլգա Գուլազեան, Աւետ Աւետիսեան, Դաւիթ Մալեան, Բարկէն Ներսիսեան եւայլն : Այս տարի՝ աշնան, կը տօնուի Թիֆլիսի հայկական դրամատիկ թատրոնի հիմնադրութեան 125-ամեակը, թատրոնի ամբողջովին նորոդուած չէնքին մէջ :

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

LA CROIX

ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՑՑ ՎԱՉԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԵՏ

Ցունիս 8-ի, Լա Քրուա կաթոդիկէ օրաթերթը կարճ հարցազրոյց մը հրատարակած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հետ : Լրագրողը՝ Պերնար Լը Էչանէք կը ներկայացնէ նախ Կաթողիկոսը սպդէս. - «Անխոնջ ճամբորդ միասնականութեան եւ խաղաղութեան, այսպէս կարելի է ներկայացնել Վազգէն Ա. Հայոց պատրիարքը որ ամեհայն Հայոց (հօքը միլիոն Հայերուն շուրջ 4-ը՝ Խորհ. Միութիւն կ'ապրի) «կաթողիկոս»ի տիտղոս ունի : Ցաճախ կը հեռանայ էջմիածնի իր աթոռէն «հայկ. Հոռմը» Սփիւռքի հայ գաղութները այցելելու համար» :

Անդրադառնալէ եռք Ֆրանսա այցելութեան դրդապատճառին եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դրաւած տեղին էֆիւմենիք չարժումին մէջ, Կաթողիկոսը ի պատասխան եղած հարցումին կը խօսի Հայաստանի Հայութեան կրօնական զարթնումին մասին ու կ'ըսէ. -

«Կ'ուզեմ ձեզի շօշափելի պատասխան մը տալ, օրինակ մը որ լաւ պատկերացնէ կրօնական զարթնումը որու մասին կը խօսիք : Խորհ. Միութիւն կը գտնուիմ 1955-էն ի վեր : Կաթողիկոս ընլալէ առաջ, Ռումանիոյ Հայերուն Առաջնորդն էի : Ուրեմն 29 տարի է, մկրտութիւնները 30% էին ժողովուրդին մէջ, այսօր նորածիններու 60%-ը կը մկրտուի : Ասիկա ցոյց կուտայ թէ որեան իրական է այդ զարթնումը : Անշուշտ, անոնք որոնք կը հետաքրքրուին եկեղեցւոյ կեանքով, կրնան մասնակցիլ» :

Իսկ մարդկային իրաւունքնե՞րը, հարց կուտայ լրագրողը, վերջացնելով հարցազրոյցը ու Վազգէն Ա. կը պատասխանէ. -

«Այդ հարցը բարդ է : Եկեղեցւոյ յաւտուկ շրջագիծէն անդին կ'անցնի : Կ'ուզէի միայն մէկ բան նկատողութեան յանձնել : Արեւմուտքի մէջ, մարդկային իրաւունքներու գաղափարը նիշդ ու նիշդ չի համապատասխաներ այն ըմբռնումին որ կայ այդ մասին Խորհրդային ընկերութեան մէջ : Հոն, մարդկային իրաւանց գաղափարը մաս կը կազմէ փիլիսոփայական եւ ընկերային հասկացողութեան մը, ամբողջովին տարբեր աշխարհէն եւ ընկերութենէն :

×

POLITIQUE
AUJOURD'HUI (*)

— *LES ARMENIENS TEMOINS DE L'HISTOIRE* —

Նոր (յապաղումով) լոյս տեսաւ «Փոլիթիք ՕԺՈՒՐՏԻՒ»ի փետրուար - Մարտի թիւը, որու մէջ տեղ դտած է Անահիտ Տէր - Մինասեանի յօդուածը՝ «Հայերը, պատմութեան վկաներ» (էջ 48 / 58) :

(*) 14-16,rue des Petits-Hôtels, 75010 Paris

ՀՈԳԵՊԱՏՈՒՍՏԻ տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ եւ խմբագրատունը փակ է երկուշաբթի : Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի, Յունիս 13 :

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Բ.

Ցեղին սիրտը *յղացուած եւ զբաղուած կանաեան ուսանողական տարիներուն, նոյնինքն իր էապէս «ազգային» ներշնչումին մէջ ակնյայտ կերպով երեւան կը բերէ Վարուժանի մէջ կոփուած դասակարգային դիտակցութիւնը, ինչ որ դեռ աւելի լայնածիր արտայայտութիւն մը պիտի գտնէ Հեթանոս երգերուն մէջ, ինչպէս ինքն իսկ կը հաստատէ՝*

«Ժողովո՛ւրդն է, ժողովո՛ւրդն է որ կուգայ·
Ճամբաներուն, փողոցներուն մէջ
Քաղքին
Գետեր են որ թըխկոհակ կը հոսին·
Հարստահարուած ժողովուրդն է որ կուգայ:

. . . . . .

Գործատուներէն, թիարաններէն,
բանտերէն
Գըրոհ կուտան: Արիւնոտ են եւ
խաղցած:

. . . . . .

Ոմանք սակրով, ոմանք մուրճով են
զինուած·

. . . . . .

Հրապարակին մէջտեղ կրակի կը
տըրուի
Կառափնարանն ... ...

. . . . . .

Եւ իր մեծ բոցն երկնոլոր
Ամբոխներուն գիտակցութեան կ'ըլլայ
ջահ:
...: Ժողովուրդն է հող կըրծող·
Մինչեւ մէջքին իր տիղմին մէջ
Ուրիշներու դրդեակ շինող
ամբոխն է:
Որ ոտքի միակ մոլեգնադրոյթ
ոստումով
Նոյն իր խորունկ գերեզմանին բարին
վրայ
Ահաւասիկ կը կանգնի»:

Կարծէք, Զարենցի մը «Ելեւզարուած ամբոխներ»ն են որ կուգան: Այնքա՛ն նրման են պատկերային միջոցը, ինչպէս նաեւ պատկերներու եւ զգաւափարներու չարժական հիւսքը: Ըսենք անցողաբար, որ քանիերորդ դարու մեր բանաստեղծութեան այս երկու գագաթներուն միջեւ, ի հեճուկս բացայայտ ու ծանրակըշիռ տարբերութիւններու, մկկէ աւելի են հոգեկան ու քերթողական «համապատասխանում»ները: Ահաւասիկ տակաւին ըստ բաւականի անկոխ դեպին մը՝ վարուժանագիտութեան կամ չարենցագիտութեան, առ հասարակ հայ գրագատութեան ասպարէզին մէջ: Արդարեւ, Զարթօնքէն մինչեւ դարուս առաջին տասնամեակները Պոլիսէն Թիֆլիս երկարող մեր գրական - մշակութային երկնակամարին վրայ ունինք չարան մը արեւելահայ - արեւմտահայ զուգածին հոգիներու - ինչպէս Աբովեան - Պէշիկթաշլեան, Մեծարենց - Տէրեան, Շանթ - Շիրվանզադէ, Օշական - Զարեան, եւ աւելցնենք Վարուժան - Զարենց, - որոնք բոլորն ալ իւրաքանչիւրին անկրկնելի անձնականութեամբ եւ յաճախ ընկերաքաղաքական պայմաններու, գաղափարախօսութիւններու եւ քերթողական ըմբռնումներու զգալի տարբերութիւններով հանդերձ կ'արտայայտեն հայ հոգիին որոշ հասարակաց միտումները, յոյզերը, տեսիլները պատմական տուեալ ժամանակաշրջանի մը մէջ, իմացական ծիլածան մը կամրջելով մեր ժողովուրդին երկու մեծ զանգուածներուն միջեւ:

Արդէն ակնարկեցի Վարուժանի ստեղծագործութեան որակին եւ գտած ճանաչումին: Փորձենք հիմա աւելի մօտէն դիտել պահ մը այդ ուրոյն մեծութեան բաղկաբար տարրերը:

Սկսելով Վարուժանի գործին ամէնէն ակնառու կողմերէն, իսկոյն պիտի նշմարենք հոն հայերէն լեզուի արտակարգօրէն ճոխ, զեղեցիկ ու վսեմ արտայայտութիւն մը, որ բառին բուն իմաստով լեզուական կոթող մը կը կազմէ: Հայերէն լեզուի բազմադարեան հոլովոյթի ընթացքին, նկատելով զայն իր արմատական միութեանը մէջ զրաբար կամ գոյդ աշխարհաբար դրսեւորումներով, Վարուժան կը գրաւէ զննութային գիրք մը եզնիկի, Նարեկացիի, Բաղրատունիի, Զարդարեանի, Ահարոնեանի եւ Զարենցի կողքին: Իսկ եթէ ուզենք նկատի առնել մասնաւորապէս արեւմտահայերէնը, կասկած չկայ թէ Վարուժանի լեզուն խորհրդանիշը կը դառնայ արեւմտահայերէնի ստեղծագործական արտայայտչականութեան, իր ամէնէն բիւրեղացած տարազով, ինչպէս եղած է ճակատագիրը բոլոր անկիւնադարձային գրողներուն: Բաւ է մտաբերենք Տանիէլն կամ Պօսիւէն:

Կը խորհիմ թէ լեզուական կատարելութեան, զեղեցիկի ճաչակի, հաւասարակշռութեան զգացումի այս մարզին մէջն է, համահայկական հանրապարփակ ազգայնականութեան մը ուժգին զրոյմին հետ, ուր ամէնէն աւելի կը պարզուի Վարուժանի տուրքը Մխիթարեան միջավայրին: Ու զարմանալիօրէն փոխադարձաբար պայմանաւորուած են իրարմէ «Համազգեաց» ոգիէն ներշնչուած զաղափարախոսական հաւասարակշռութիւնը եւ այն արուեստագիտական հաւասարակշռութիւնը որ էապէս կը բնորոշէր Բաղրատունիի մը լեզուն եւ ոճը: Այնպէս որ Օշական, յետ հաստատելու թէ Վարուժանով իր լրումին կը յանդէր Մխիթարեան ազգայնականութիւնը, անցնելով քերթողական արտայայտութեան մակարդակին, կը յաւելուր· «Մեր յեղափոխական պայքարը կը գտնէ նոյնքան զօրաւոր ու աւելի հաւասարակշիռ երգիչ մը, որքան չէ կրցած ըլլալ այս նիւթերուն բոլորանուէր սպասարկու Սիամանթօն», ինչ որ պէտք չէ, կը կարծեմ, որեւէ թերագնահատում ներփակէ Սիամանթոյի գործին նկատմամբ:

Ինչ որ ըսի Վարուժանի լեզուին նկատմամբ, արդէն ընդունելի կուտայ, թէ այդ լեզուն սոսկ գեղագիտական ճաչակի մը արտայայտութիւնն ըլլալէ անդին եւ անկէ առաջ, արտայայտութիւնն է բանաստեղծական հսկայ տաղանդի մը: Շարունակելով մեր վերլուծումը, այդ տաղանդին առաւել չօշափելի յատկանիշերէն դէպի անոր աւելի ներքին բաղկաբարները, մեր ուշադրութիւնը պիտի գրաւուի Վարուժանի քերթողական փորձառութեան այլազան եւ այլատարը երեսակներէն:

Վարուժանի գրական նախաքայլերուն մէջ եւ անկէ ալ եառ անայլայլելի ներկայութիւն մ'է ռոմանթիկ դպրոցը: Հ. Սիմոն Երեմեանի վկայութեամբ, Վարուժանի նախամեծար հեղինակներն էին եւ կը մնային Շէյքսփիրը, Լամարթինը, Վիկտոր Հիւկօն, Ռասինը եւ Շատօպրիանը, մեր ազգային հեղինակներէն ամէնէն աւելի կը կարդար Հ. Արսէն Բագրատունին, Հ. Ալիշանը, Րաֆֆին ու Աբովեանը: Ասոնց համար ան ունէր գերագոյն հիացում եւ ինծի կ'ըսէր, կը շարունակէ Երեմեան, «թէ այդ հեղինակները ամէնէն աւելի ուժգնօրէն ազդած են իր վրայ»: Ուրեմն մեծ մասամբ ռոմանթիկ հեղինակներ, թէեւ ասոնց ազդեցութիւնը պէտք է ըմբռնել, կը խորհիմ, առաւելաբար բանաստեղծական խորքի, իմացական թռիչքի, արուեստի կատարելութեան, հայրենասիրական զգացումի նկատմամբ, քան թէ բուն ռոմանթիկ արտայայտութեան ուղղութեամբ: Արդարեւ, ռոմանթիկ զգայնութիւնն ու չէշտը պիտի չունենան Վարուժանի ստեղծագործութեան մէջ միրոզ հանգամանք, բայց եւ այնպէս կը յայտնաբերեն ներկայութիւն մը այդ գործին ընդհանուր տարածքին վրայ մինչեւ քերթողին ամենահասուն արտադրութիւնները: Ներկայութիւն մը, որ յատկապէս զգալի կ'ըլլայ, թէեւ միշտ միախառնուած վարուժանեան գրական այլեւայլ փորձառութիւններուն եւ անոնցմով փոխակերպուած, գողգոթայի ծաղիկներ չարքին ինչ ինչ երգերուն մէջ - ինչպէս «Տրտունջք», «Խեղդուած միջատը», «Մենաւոր», «Պատգամաւորներս», «Լքում», «Սիրտս է յոգնած», - եւ որ մեղմօրէն կը հանգչէ նաեւ Հացին երգին ընդմէջէն:

Հ. ԼԵՒՈՆ ԶԷՔԻԵԱՆ

(Շար. 2)

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՀԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ («Յառաջ»). - Հինգշաբթի, Մայիս 24, երեկոյեան ժամը 9-ին Միլանոյի եւ չրջակայքի Հայերէն մեծ բազմութիւն մը Հայ Տուն հաւաքուած էր՝ ոգեկոչելու Սարդարապատի ճակատամարտին 66-րդ տարեդարձը: Հանդիսութեան բացումը կատարեց Պ. Հրանդ Բամպակեան հրաւիրելով ներկաները մէկ վայրկեան յատնկատ յարգելու յիշատակը հայրենիքի պաշտպանութեան եւ ազատութեան համար զոհուած հերոսներուն:

Ապա ներկաները ունկնդրեցին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Առաջինի Սարդարապատի հերոսամարտի ոգեկոչման կոնդակի ձայնագրութիւնը՝ կարդացուած նոյն ինքն Վազգէն Ա.ի կողմէ, որմէ յետոյ Աբգարի Սրապեան Ներկայացուց Դանիէլ Վարուժանի «Կարմիր Հողը» քերթուածը՝ իտալերէն լեզուով:

Այնուհետեւ հանդիսավարը հրաւիրեց տոքթ. Յակոբիկ Մանուկեան բանախօսելու «Սարդարապատը եւ Հայ դիւցազնավէպը» նիւթին չուրջ:

Բանախօսը, որպէս ընկերաբանութեան մասնագէտ փորձեց առընչութիւններ ու նմանութեան եզրեր գտնել հին հայկական դիւցազնավէպերու եւ ի մասնաւորի Սասունցի Դաւիթ դիւցազնավէպի եւ Սարդարապատի ճակատամարտի հերոսներու նկարագրի մեծերուն, ուժին, հայրենասիրութեան ու սխրագործութեան, որոնք տոգորման աղբիւր հանդիսացած ու մղիչ ուժ դարձած են Աւարայրէն մինչեւ Սարդարապատ հայ ժողովուրդի հերոս զաւակներուն:

Ներկաները յետոյ ունկնդրեցին երկար երգչախումբին կողմէ «Սարդարապատցի քայլերգ»ը՝ Պարոյր Սեւակի, երաժշտութիւն Էտկար Յովհաննիսեանի, գեղարուեստական՝ Ժան Անսըլեանի: Յաջորդեց Ժագ Յակոբեանի «Մենք» բանաստեղծութեան արտասանութիւնը՝ Արմէն Տիլանեանի կողմէ:

«Թուղթ առ Երեւան» պոէմին հատուածներու արտասանութիւնը Լիլի Սարդիսեանի կողմէ, առաջին անգամ Միլանոյի մէջ, յայտնապէս յուզեց ներկաները, մանաւանդ անոր հեղինակը՝ Մնրպրանիկ Շառուկեան, որ Մայիս 22-էն ի վեր Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաճիւղի վարչութեան հրաւէրով քաղաքս կը գտնուէր, իր ծննդեան եօթանասունամեակի դաղութին ներս նշումին առիթով: Հանրածանօթ ու տաղանդաւոր յօդնգագրագէտն ու հրապարակագիրը օրուան դրագէտն ու հրապարակագիրը օրուան որպէս գլխաւոր բանախօս, նախ՝ անդրադարձաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ, ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Գ.

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

Լեզուն որ հայելին է հաւաքականութեան մը պատմութեան բոլոր երեսներուն՝ կը ցոլացնէ էութիւնը այդ հաւաքականութիւնը կազմող ժողովուրդին:

*Արդ, Սփիւռքահայ գրականութեան նուաճումներէն մէկը կը նկատեմ աշխարհաբար լեզուին զտումը, յղկումը, բնականացումը. անոր ձերբազատումը գաւառական - բարբառայինէն, գրաբարեան ձեւերէ, օտարաբանութիւններէ, քերականական անատուգութիւններէ, ինչպէս նաեւ չեշտեալ զեղապաշտութենէ մը, որոնք երեւան կուգան Զօհրապի, Վարուժանի, Երուխանի, Թումանեանի, Շիրվանզադէի եւ ուրիշներու գործերուն մէջ՝ յաճախ, առաւել կամ նուազ համեմատութեամբ: Սփիւռքը, իր տագնապաւոր գրողներուն լաւագոյն գործերուն մէջ յաջողեցաւ աշխարհաբարը հասցնել աշխարհաբարացումի բարձրագոյն մակարդակի մը՝ իրականացնելով լրումը անոր զարգացումին: Զարիֆեանը քակեց անոր պրկումները՝ զայն օժտելով գուլալ պարզութեամբ մը. Շուշանեանը հոսք ու բարախուն ջերմութիւն տուաւ անոր. Պէշիկթաշլեանը աւելի եւս օգտագործեց անոր բառային ճոխութիւնները. Նարդունին չեշտեց հարազատ հայկականութիւնը անոր. Միքայէլեանը աւելի՛ եւս օգտագործեց անոր երանգային ճկունութիւնները. Համաստեղը զայն օժտեց զտեալ բայց տոհմիկ համեղութեամբ. Ա.վազեանը անոր (Արեւելահայերէնին) ներարկեց ազատութիւն. Շահնուրը՝ անոր նախընթաց արագութիւն եւ առուղութիւն փոխանցեց անոր եւ ոճային նոր տարածք. Վահեանը, Իշխանը, Ծառուկեանը, Յակոբեանը՝ միաճուլելէ ետք Վարուժանի, Թէքէեանի եւ Մեծարենցի աւանդութիւնը՝ անոր տուին յատակութիւն եւ տոկունութիւն. Զարեանը յաջողեցաւ Արեւելահայերէնը կենսաւորել՝ զայն բարեխառնելով Արեւմտահայերէնին պատկանող յատկանիշերով. Օշականը անոր կարելիութիւնները պեղեց հեւքով մը որ բեկիլ չգիտցաւ. Թօփալեանն ու Սարաֆեանը եւրոպական ժամանակակից գրականութեան իմացական լեզուին կառոյցը փոխանցեցին անոր. Պոլսահայ նորագոյն գրողները փորձեցին զայն «մերկացնել» իր ոճային հանդերձանքէն՝ վերածելու համար զուտ, անպաճոյճ բայց ազդու գործիքի մը. իրանահայ գրողներն չատերը հեռացուցին արեւելահայերէնը Թումանեանի եւ Իսահակեանի պարզութենէն եւ գեղջկականութենէն՝ անոր տալով ճարտարարուեստական երկիմաստութիւն եւ տակաւ լեզուական ջղայնոտութիւն մը...:

Դժբախտաբար, (որքա՜ն ալ տխուր ըլլայ մատնանշումը՝ պէտք է կատարել զայն), վերջին երկու տասնամեակներուն՝ Սփիւռքահայ աշխարհաբարը կը դառնայ չարունակական վայրէջքի մը վրայ. օտարացումի եւ այլասերումի մանրէները արդէն թափանցած են անոր արիւնէն ու ծուծէն ներս, ... եւ ապագան մտահոգիչ է ողբերգականօրէն...:

Նուաճում «թիւ 2»·

Ցաջորդ նուաճումը ոճային է, ու ճի մեծ վարպետը, անկասկած՝ Շահնուրն է, որ մեր գրականութեան բերաւ ոչ միայն ոճի նորութիւն եւ արդիականութիւն, այլ նաեւ ոճը հասցուց կարեւորութեան այնպիսի աննախընթաց աստիճանի մը՝ ուր անիկա այլեւս լեզուական յատկանիշ մը ըլլալէ աւելի եւ անդին՝ մաս կը կազմէ խորքին ալ. ուր ոճը կը դառնայ հոսանք եւ ուժ, արուեստի ըմբռնում ,ու նոյնիսկ «բանիք», նկարագիրը եւ ուղղութիւն կուտայ խորքին. ուր ոճը կը նոյնանայ խորքին հետ, եւ «ձեւն» ու «բովանդակութիւնը» կը կազմեն անբաժանելի միութիւն մը: Շահնուրէն առաջ ոճը զգեցած է նպատակաւորութիւն մը՝ մանաւանդ կարեւորութիւն ու դեր՝ մեր մանօրինակ կարեւորութիւն ու դեր՝ մեր ամբողջ գրականութեան մէջ, եւ հասնելու համար պէտք է ետ երթալ մինչեւ նրբիկացի՝ անցնելէ ետք Ինտրայի, թէքէեանի եւ Եսայեանի մօտէն՝ հանդիպելու համար նոյնատեսակ իրագործումի մը: Շահնուրին քով՝ ոճը միայն ոճ չէ...:

(Շար. 6)

վագին Ա.ի հայրապետական կոնդակին, որով Սարգարապատի հերոսամարտը ազգային - կրօնական առումով կը նուիրագործուէր հայ եկեղեցիին ներս՝ հայ ժողովուրդին համար, ապա իբրեն յատուկ պերճախօսութեամբ, պարզ ու յստակ կերպով սահմանեց Սարգարապատի ճակատամարտի յաղթանակին նշանակութիւնը՝ հայ պետականութեան վերահաստատման, Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման տեսանկիւնէն դիտուած, Մայիս 28 որակելով որպէս հայկական Հանրապետութեան ծննդեան թուական, իսկ Նոյեմբեր 29՝ մկրտութեան։ Յորելեար հրապարակագիրը մանկութիւն չունեցող մարդու իր տխուր յուշերը վկայաբերելով ըսաւ թէ այսօր Հայաստանի մանուկներն ու պատանիները զերծ են այն ահէն ու սարսափէն, որ եղեռնի օրերուն իրենք կրեցին ի տես իրենց հայրերուն ու մայրերուն տեղահանութեան ու կոտորածին։ Ընդհակառակն, այսօր Հայաստանի մանուկներն ու պատանիները ուրախ են ու զուարթ, զօրաւոր են ու ինքնավստահ իրենց ապահով հայրենիքին մէջ, ըսաւ յարղելի բանախօսը։

Յայտագրի գեղարուեստական բաժինը, իր լրումին հասաւ երիտասարդներու պարային քառեակի «Սարգարապատի ռազմական պար»ի կատարումով, պարուսոյց՝ Արա Ֆէրմանեանի առաջնորդութեամբ, իբրեւ տեսարան ունենալով ձիւնապատ Արարատն ու Սարգարապատի դաշտին հսկող արձիւրը, զոր պատրաստած էր Անի Մարլեան։

Ներկաները գեղարուեստական յայտագրին մաս կազմող բոլոր ելոյթները դիմաւորեցին խանդավառ ու բուռն ծափերով ու գնահատանքի արտայայտութիւններով։

Հանդիսութեան աւարտին Պ. Հրանդ Քասպարեան շնորհակալութիւն յայտնեց բանախօսութեամբ, արտասանութեամբ, խմբերգներով ու խմբապարով ելոյթ ունեցողներուն։ Ներկաները տուն վերադարձան գեղարուեստական հաճոյքով լեցուն երեկոյթ մը անցուցած ըլլալու արամադրութեամբ ու Սարգարապատի հերոսամարտը պատշաճ հանդիսութեամբ նշած ըլլալու գոհունակութեամբ։

Կիրակի, Մայիս 27-ին, Ս. Քառասուն Մանկունք եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած պատարագի ընթացքին հոգեւոր հովիւ՝ Սարգիս քհնյ. Սարգիսեան իր քարոզին մէջ վեր հանեց Սարգարապատի ճակատամարտին մասնակցողներուն միասնականութիւնը, բուռն հայրենասիրութիւնը, հայրենի հողի, հաւատքի, ազգային սրբութիւններու, պատուի եւ ազատութեան պաշտպանութեան համար մեռնելու պատրաստ ոգին, որուն փառաւոր արդիւնքը հանդիսացաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ այսօրուան աճող ու զարգացող բոլորիս համար նուիրական հայրենիքը իր չէն ու ապահով կեանքով, ըսաւ Սարգիս քահանայ։

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ հերոսամարտին զոհուած հայ զինուորներուն ու զօրավարներուն համար։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

———×———

Մայիս 27-ի կիրակնօրեայ պաղ ու անձրեւային եղանակը երբեք ալ արգելք չէր դարձած որ աւելի քան 250 հոգի հաւաքուած ըլլային Իսիի եկեղեցւոյ Ն. Ֆրէնկեան Մշակութային սրահին մէջ, տօնելու համար «Մօր Օր»ը՝ որը կազմակերպուած էր եկեղեցւոյս Միւրեայ վարժարանի ծնողական մարմնի կողմէ։ Սեղանները լի էին զանազան պատուղներու ջրերով ու համեղ ու բազմատեսակ կարկանդակներով։

Ժամը 15·30-ին հանդիսութեան բացումը կատարեց առենապետուհի՝ Տիկին Վարդուհի Պաղտասարեանը՝ բարի գալուստ մաղթեց բոլորին ու ներկայացուց ծնողքներու դերը դպրոցին ներս ու ապագայի ծրագիրները։ Ներկաները մեծ ուշադրութեամբ ունկնդրեցին սիրուած բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեանի ձայնը՝ Խօսք Իմ Որդուն բանաստեղծութիւնը։

Օրուան բանախօսն էր եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ Միւռեն Վարդապետը, որ չէշտեց թէ ընտրհիւ քրիստոնէութեան ու Ս. Կոյս Մարիամի, կինը այսօր իր արժանի տեղը կը գրաւէ մարդկութեան մէջ եւ մանաւանդ հետեւելով Աստուածածնի օրինակին տէր է իր առաքելութեան եւ պատասխանատուութեան։ «Մայրը հիմքն է ընտանիքին։ Ինչքան հաստատ է ընտանիք մը, նոյնքան ամուր եւ կենսունակ է ազգ մը»։ Եկեղեցւոյս երգչախումբին՝ Օր. Անի Սվաճեանի նուագին վերջ, դպրոցի աշակերտուհիներէն՝ Լիանա արտասանեց յուզումով Պարոյր Սեւակի «Մօր Ձեռքերը»։ Անմիջապէս վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ եկեղեցւոյս երգչուհին՝ Օր. Ռոզին Թաշճեան, որ իր հայկական զեղեցիկ տարազով, բարձր կատարողութեամբ ու իրեն նուագակցող չորս հայկական գործիքներու մասնակցութեամբ՝ խանդավառութիւն ստեղծեց սրահին մէջ։

Ապա հանդէս եկան Սօֆի եւ Հայկ Մանուկեան, որոնք սրինդով ու մեծ թաւջութիկով յաջորդաբար կատարեցին մեծ յաջողութեամբ՝ «Տաղ Աստուածածնի», «Միրանի Ծառ», եւ «Կռունկ»ը։

Տիկին Անոյշ Գարագաշեան (Տաքէսեան) ընկերակցութեամբ Օր. Սվաճեանի, վարպետութեամբ ու խանդավառութեամբ յաջորդաբար երգեց՝ «Գնա Կռունկ», «Մայրիկիս», «Ազգ Փառապանծ» եւայլն։ Մէջ ընդ մէջ Օր. Թագուհի եւ Անի հայկական պարեղանակներով կը զուարճացնէին ներկաները որոնք հաճելի պահեր կ'ապրէին։

Շատ կարճ ժամանակուան մէջ վաճառեցան վիճակահանութեան, աւելի քան 200 տոմսերը, նուէրներ՝ որոնք ձրի տրամադրուած էին Ծնողական Մարմնին՝ չրջանի վաճառականներու կողմէ։

Կարճ դադարէ մը վերջ, դպրոցի 7 աշակերտուհիներ հայկական տարազնե-

ՄՈՒՇԻՔԱՄ

ՍԵՄԻՆԱՐ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

———×———

Միլանօ, 1984, Յունիս 16 - 17

Համագործակցութեամբ՝ Միլանոյի Քաղաքապետարանի Մշակութային բաժնին Բելլացիոնի Ինթերնացիոնալէ շաբաթաթերթին, Պարթեւ Գասարճեան մշակութային Ֆոնտին - Լոնտոն։

Բացումը կը կատարուի՝

Շաբաթ, Յունիս 16, ժամը 10-ին

ԻՔՕՄ-ի ներկայացուցչի ոչ սիրապետող երաժշտութեան մասին կարճ նախաբան։

- *Տեղեկագիր հայ երաժշտութեան ընկերա - մշակութային կացութեան։*

Շաբաթ, Յունիս 16, ժամը 4-ին

Հայ երաժշտութեան վերլուծումի փորձ.

- *Երաժշտութիւն - առարկան հայ աւանդութեան մէջ (հայ երաժշտութեան մասնայատկութիւնները)։*

- *Երաժիշտ - ենթական հայ երաժշտութեան մէջ (ինչ կը ներկայացնէին երաժիշտները հայ աւանդութեան մէջ)։*

- *Շարունակութիւն եւ խզում արդի դարուն հայ աւանդական երաժշտութեան։*

Կիրակի, Յունիս 17, ժամը 10-ին

Վերլուծական դիմադծեր.

- *Երաժշտութիւն, երաժշտական կառոյց, չափեր, դեղագրութիւն եւայլն։*

- *Ձեւեր, հարմօնիներ եւայլն։*

- *Մարդկային ձայնը հայ երաժշտութեան մէջ։*

- *Աւանդական երաժշտական գործիքներ (դուդուկ, թառ, չէի)։*

- *Միջնադարեան եւ ժողովրդական երգեր։*

- *Աւանդական երաժշտական ժառանգութիւն՝ կոմիտաս։*

- *Գեղագիտական արժէքներ եւ նոր պրպտումներ։*

- *Արդի հայ երաժշտութիւնը՝ հայ աւանդական երաժշտութեան կազմալուծումը։*

- *Նոր երաժշտական պրպտումներ ըմփիւռքի եւ Սովետական Հայաստանի մէջ։*

Հայ երաժշտութեան տարածումը

- *Թերթեր, պարբերաթերթեր, հրատարակութիւններ։*

- *Սկաւառակներ, սրահներ, ունկնդիրներ։*

- *Հայ երաժշտութեան դոյութիւնը չուկան. արտադրում եւ ցրւում։*

Կիրակի, Յունիս 17, ժամը 4-ին

Ջեկոյց։ Հայ եւ ոչ հայ երաժշտութեան փոխ - յարաբերութիւնները։

- *Վիճաբանութիւններ։*

Սեմինարի բուն նպատակն է՝

Հայ երաժիշտներու եւ ուսումնասիրողներու միջեւ կապեր ստեղծել։

- *Գոյութիւն ունեցող տարբեր երաժշտական հոսանքներու, շարժումներու եւ խմորումներու հետ ծանօթանալ։*

- *Ներկայ կացութեան ընդհանուր պատկեր մը ներկայացնել։*

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

- *Միլանօ ճամբորդութիւնը, բնակութիւնը եւ ճաշերը մասնակցողները կը հոգան։*

- *Բոլոր նիստերուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

- *Համագումարի ընդունուած լեզուներն են՝ ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն եւ հայերէն։*

- *Մասնակցութեան խնդրագիրը ղրկել՝*

I/COM/INTERNATIONAL
Viale Bligny, 22
20136 MILANO
ITALIA
Tél. 83. 72. 349

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

3·· ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

- կարդալ, իսկապէս ո՛չ, սանկ աչք մը նետեցի։ Գէ՞չ ըրի։

- Ախենեւի՛ն, Տոն Քամիլլո, միշտ կարեւոր է պիտնալ, թէ ինչ կ'ըսէ, ինչ կը գրէ, եւ եթէ կարելի է՝ ինչ կը մտածէ մեր հօտը։ Քեզի կը հարցնէի՝ պարզապէս պիտնալու համար, թէ յայտագիրին վրայ դուրսէ դուրս գրութիւն մը անդրադարձա՞ր, երբ կանդ առիր։

Տոն Քամիլլո չարժեց գլուխը.

- Կրնամ վստահեցնել որ երբ կեցայ, ոչ մէկ արտառոց գրուածք մը տեսայ ազդակալին վրայ։

Քրիստոս պահ մը մտածկոտ մնաց.

- Իսկ երբ քաշուեցար, Տոն Քամիլլո, տեսա՞ր արդեօք թէ արտառոց գրուած բան մը կար։

Տոն Քամիլլո ամփոփուեցաւ.

- Տե՛ս, ըսաւ վերջապէս, լաւ մտածելով, կարծեմ որ երբ կը հեռանայի տեսայ թուղթին վրայ կարմիր մատիտով գրութիւններ մը։ Հու թոյլտուութեամբ ... կարծեմ մարդ կայ ժամատունին մէջ։

Տոն Քամիլլո չուտափոյթ խոնարհեցաւ, ջանաց կծիկը դնել աւանդատունէն, նեղ կացութենէն ազատելու համար. սակայն Քրիստոսի ձայնը զինք կեցուց.

- Տոն Քամիլլո։

Տոն Քամիլլո դանդաղօրէն ետ եկաւ ու քիթը կախած կեցաւ խորանին առջեւ։

- Այն աստե՞ն հարցուց Քրիստոս։

- Այն աստեն, այո՛, ծամծմեց Տոն Քամիլլո, բաներ մը գրեցի. ձեռքէս վախաու գրեցի՝ Փեփիոնէ Աւանակ ... Սակայն այդ չրջաբերականը դուն ալ կարդացած ըլլայիր, վստահ եմ որ դուն ալ...

- Տոն Քամիլլո ըրածդ չէս պիտեր, եւ կը յանդգնիս պիտնալ, թէ ի՛նչ պիտի ընէր քու Աստուծոյդ Որդին։

- Ներէ՛, ախմարութիւն մ'ըրի, կը խոստովանիմ։ Միւս կողմէն Փեփիոնէին ալ իր կարգին ուրիչ մը կ'ընէ սպառնալիքներով յայտարարութիւն հրապարակելով. եւ այսպէսով հաւասար ենք։

- Ի՞նչպէս թէ հաւասար, բացագանչեց Քրիստոս։ Փեփիոնէ երէկ իրիկուն քեզմէ աւանակ անուանուեցաւ, եւ դեռ վաղն ալ բոլոր գիւղին մէջ իրեն աւանակ պիտի ըսեն։ Երեւակայէ՛ մէկ մը այդ բազմութիւնը որ հոս պիտի թափի ամէն կողմէն ծաղրանքի նիւթ ընելու սխալանքները գիւղապետ Փեփիոնէի՝ որմէ ամէնքը սաստիկ կը վախնան։ Եւ քու յանցանքովդ պիտի ըլլայ. լա՞ւ կը թուի քեզի։

Տոն Քամիլլո սիրտ ըրաւ.

- Իրաւունք ունիս ... սակայն ընդհանուր քաղաքականութեան նպատակները, ընդհատեց զինք Քրիստոս. քրիստոնէական սիրոյ նպատակներուն համար՝ ուրիշներուն ծիծաղի առարկայ դարձնել մարդ մը, որովհետեւ այս մարդը նախակրթարանի երրորդ դասարանը հասած է, չատ խոշոր կեղտ մըն է, եւ դուն ես պատճառը, Տոն Քամիլլո։

- Տէ՛ր, հառաչեց Տոն Քամիլլո, ըսէ՛, ինչ կրնամ ընել։

- Ես չեղայ «Փեփիոնէ աւանակ» գրողը. ո՛վ որ մեղքը գործեց, թող քաւէ՛։

Տոն Քամիլլո տուն քաշուեցաւ ու սկըսաւ վեր ու վար քալել սենեակին մէջ։ Արդէն կարծես կը լսէր Փեփիոնէի ազդին առջեւ խոնուած ժողովուրդին ծաղրը։

- Ապուշներ, գոչեց կատաղութեամբ եւ դարձաւ Աստուածածնի արձանին, «Տիրուհի», խնդրեց, «դուն օգնէ ինծի»։

- Մի միայն Որդւոյս վերաբերեալ հարց մըն է, չընկճեց սուրբ Կոյսը, չեմ կրնար միջամտել։

- Գէթ անոյշ խօսք մը ըսէ իրեն։

- Կը փորձեմ։

Եւ ահա անսպասելի կերպով մտաւ Փեփիոնէ.

- Մտիկ ըրէ՛, ըսաւ Փեփիոնէ, հոս քաղաքականութեան տեղը չէ. կը ներկայանամ իբրեւ քրիստոնեայ մը, որ փորձանքի մէջ է եւ կուզայ խորհուրդ հարցնելու վարդապետին։ Կրնա՞մ վստահիլ...։

- Կը ճանչնամ պարտականութիւնս։ Զո՞վ սպանած ես։

- Ես չեմ սպաններ, Տոն Քամիլլո, պատասխանեց Փեփիոնէ, ես լ հարկին երբ մէկը չափազանց կոխէ կոշտերուս վրայ, կայծակի բռունցքներ կ'իջեցնեմ։

(Շար. 19)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սիմոն Պէրպէրեանի (Ուլկուն) մահուան առթիւ կը նուիրեն. - Տիկին Մելինէ Ասլաեան 250 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Տիկին Պերճուհի Գըլըճեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հայկ Գըլըճեան 200 Ֆ. Աղքատախնամ ընկերակցութեան, (ստանալ «Ցառաջ»էն):

×

Նոյն տխուր առթիւ, Թոթոյեան ընտանիքը, փոխան ծաղիկի, 200 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի բարգաւաճման:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Իմի. - Պ. Զաւրիկ Խաչիկեան իր ապաքինման առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ. - 500 Ֆ. Որբերու Օգն. Մարմնին, 500 Ֆ. Կապոյտ Խաչի Իսիլ մանանաճիւղին, 500 Ֆ. Ս. Մարիամ - Աստուածածնին եկեղեցիին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 500 Ֆ. «Ցառաջ»ին: Այս առթիւ չնորհակալութիւն կը յայտնէ նաեւ իրեն այցելող բարեկամներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը եւ անօրէնութիւնը, չնորհակալութեամբ ստացած են հետեւեալ նուէրները. - Պ. Բելտոյեան 200 Ֆ. Տիկին Բելտոյեանի մահուան տարելիցի առթիւ, Այրի Տիկին Փանոսեան 500 Ֆ. իր ամուսնոյն հոգեհանգիստի առթիւ, Պ. Ժիրայր Սեմերճեան 5000 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԱՅ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

ՀՅՑԿԵՐՈՑԹ

ԲԱՑՄԱՆ 8-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, Ցունիս 17-ին, ժամը 13-ին Տարօն եւ Վասպուրական սրահներուն մէջ: Գեղարուեստական բաժին՝ հայկական մթնոլորտ: Մասնակցութեամբ՝ «Վրէժ» նուագախումբի:

Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

BANQUET SOLENNEL

EN L'HONNEUR DE

Monsieur ALEX MANOOGIAN

PRESIDENT A VIE DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

à l'occasion du Trentième Anniversaire de sa Présidence
1953 - 1983

organisé par

LE CONSEIL CENTRAL D'EUROPE DE L'U. G. A. B., LAUSANNE
et
LA FONDATION St. GREGOIRE L'ILLUMINATEUR, GENEVE

A l'issue de la Messe Solennelle de Requiem qui sera célébrée en l'église St. Hagop pour le repos de l'âme du Grand Fondateur Boghos Pacha Nubar et de la Prière pour tous les défunts de l'U.G.A.B. depuis 1906 à ce jour :
Co-Fondateurs, Membres Bienfaiteurs, Membres d'Honneur, collaborateurs et de milliers de membres adhérents

DIMANCHE 17 JUIN à 13 heures
dans les Salons de l'Hôtel Beau - Rivage, Genève
Quai Mont-Blanc, 13

ALLOCUTION PAR LE PRÉSIDENT A VIE

— PROGRAMME ARTISTIQUE —

Apéritif, avant le banquet, sur la terrasse de l'hôtel donnant sur le Lac Léman, avec toute sortes de boissons sauf whisky à commander personnellement

Prix du repas : 50 F. S. par personne, boissons comprises

Prière de réserver vos places avant le 15 juin en téléphonant aux numéros suivants:

Bureau U. G. A. B., Lausanne : (021) 28. 20 86
Mr. Eugène Papasian, Genève : (022) 35. 16. 21
Mlle Ani Mesrobian, Genève : (022) 31. 85. 50

ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՑԼԻ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ԵՐԳԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութեամբ՝ **ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆԻ**
նախաձեռնութեամբ՝ կեդրոնական Սանուց Միութեան եւ Պոլսոյ Դպրեվանքի Սանուց Միութեան

ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՑԸ ԻՐ ՆԵՐԿԱՑՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՊԱՏՈՒԻՀ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

×

LA CHORALE
SAHAK - MESROB
de MARSEILLE
sous la direction de KHATCHIK YILMAZIAN

SALLE GAVEAU — DIMANCHE 10 JUIN
45, rue la Boetie — Paris 8eme — A 20H 30
Points de vente — **Prix des places : 50 - 90 - 120 - 150 F**

Salle GAVEAU : Tél : 563 58 34
Librairie PALOUYAN : 9, rue de Trévise 75009 Paris Tél : 523 24 97
Cabinet TERZIYAN : 21, rue Lamartine 75009 Paris Tél : 282 01 41
STOCK 91 : 91, rue de Rivoli 75001 Paris Tél : 260 15 10
ATLANTIC-ELECTRONIQUE: 241, rue P.V. Couturier 94140 Alfortville Tél:893 42 69
ARARAT : 118 bis, rue Etienne Dolet 94140 Alfortville
SEVAN : 4, rue Lazare-Carnot 92140 Clamart Tél : 642 16 07
Monsieur B. CHAMIKIAN : 10, rue Brissard 92140 Clamart Tél : 642 75 52
VAROUJ : 49, Grande rue Charles de Gaulle 92600 Asnières Tél : 793 64 02
Bonneterie St. LOUIS : 6, rue Royale 78000 Versailles Tél : 021 15 15

GALERIE PRESIDENCE
20, rue de Parlement St. Pierre
Bordeaux

EXPOSITION

Richard JERANIAN

sous le haut patronage de
M. Le Président CHABAN-DELMAS
Député-Maire de Bordeaux

du 27 avril au 15 juillet

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէննի հայ հաւատացեալները, ազգային ուխտադնացութիւնը դէպի Սէն - Մաքսիմ: Ամէն տարուան պէս Լեւոնեան Վրդ. հաւատարիմ ժողովուրդը կը հրաւիրէ Սէն - Մաքսիմի բլրան վրայ բացօթեայ պատարագին՝ ժամը 10·30-ին Հոգեգալստեան երկուշաբթի օրը Ցունիս 11-ին:

G.I.M.

Le mardi 19 juin de 20 h. à 22 h.
dans les salons de l'Hôtel Meurice
se tiendra

LA RENCONTRE SEMESTRIELLE DE
RESPONSABLES ARMENIENS DE L'ÉCONOMIE

A l'initiative du GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN

Renseignements : GIA BP 120
75763 CEDEX 16.

Կ. Ս. Մ.

Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը, Ցունիս 23, Շաբաթ, ժամը 16-ին իր կեդրոնատեղին 32 ռիւ տը Թրեվիզ:

La MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE d'ALFORTVILLE

a le plaisir de vous inviter à

UNE RENCONTRE AVEC

Henri VERNEUIL

le Samedi 16 Juin à 21 heures

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville

MARSEILLE
—RADIO SUD CONTACT—
93 Mg Hz FM

vendredi 16 juin de 12 h. à 13 h.
« *La vie communautaire arménienne de la diaspora* »
par le Dr. Zaven Gabrielian

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի Հրջանի կեդրոնական վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Պատգամաւորական իր 43-րդ ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Ցունիս 16, առաւօտեան ժամը 9·30-էն սկսեալ, Վալանսի Հայ Բարեգործական Միութեան, «Հիւսիսեան» սրահը: Հաշիւները կը փակուին ժողովէն առաջ: Յաջորդ օրը Կիրակի Ցունիս 17, ճաշ - խնջոյք մը կազմակերպուած է, Վալանսի մասնաճիւղի կողմէ, ժամը 11-էն ընկերեալ, Վալանսի Փալէ տը լա Ֆուարի «Վեռքոռ» սրահը: Մասնակցութիւն, ծագ Ֆոժաի նուագախումբը: Տեղւոյն վրայ կը պատուի ճոխ ուտելիք ու խմելիք: Բոլոր հայրենակիցները հրաւիրուած են:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Ցունիս 24-ին:

×

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի գարնանահանդէսը՝

ՑՈՒՆԻՍ 24-ԻՆ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան ճաշը եւ պարահանդէսը՝ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 27, ժամը 20·30-ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

OPTIMA Tours

CETTE ANNEE EN ARMENIE

— du 21 JUILLET au 4 AOUT 6 410 F
— du 4 au 18 AOUT 6 410 F
— du 18 AOUT au 1er SEPT. 6 410 F
— du 1er au 15 SEPTEMBRE 6 410 F
— du 6 au 20 OCTOBRE 5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

TOURISME ET MUSIQUE EN ARMENIE
DU 7 AU 21 JUILLET

Sous la conduite d'ALEXANDRE SIRANOSSIAN

Renseignements et inscriptions : OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 Paris
Tél. : 742. 10. 35

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
13

MERCREDI
13 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅԳՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.720 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.720

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆԿՈՒԷՐԻ ՄԱՀԸ

«Արդար մը»: Այսպէս որակեց նախագահ Փերլինկուէրը: Հազուագէպ է որ համայնավար պարագլուխ մը վայելէ նման ժողովրդականութիւն, վարկ եւ յարգանք արեւմտեան երկրի մը մէջ: Ձի բաւեր, առը համար, ըլլալ Եւրոպայի կարեւորագոյն համայնավար կուսակցութեան պարագլուխը: Հարկ էր նախ՝ ճարդ ըլլալ: Եւ ինքնիքօ Պերլինկուէր, որ նախատպրական զուգադիպութեամբ մը ճեռնամուխ եղաւ իր նախորդներուն՝ Կրամչիի, Թոլիաթիի եւ Լոնկոյի՝ ուղեգային արիւնահոսութենէ, կուսակցութենէն անդին ամրողջ իր երկիրը սուգի մատնեց: Եզակի դէպք մը, որ բացէն աւելի, պարապ մը կը ստեղծէ: Պարկեշտ, քիչ խօսող, լրջախոհ, երկար տարիներ մարմնաւորեց եւրոհամայնավարութեան յոյսերը: Ինք, առանձին, ի տարբերութիւն Ֆրանսացի եւ սպանացի իր պաշտօնակիցներուն, յամառեցաւ այդ ուղղութեամբ: 1981-ին, Լեհաստանի դէպքերու վարդարձային, ծանր ամբաստանագիր մը կարդաց. - Ինչ որ պատահեցաւ, կ'ըսէր, մեզ կը մղէ նկատելու որ խորհրդային ընկերութեան վերանորոգման կարողութիւնը սպառելու վրայ է: Կ'ուզեմ խօսիլ այն խոչընդոտին մասին, որ սկսաւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան հետ»:

Այսօր թէեւ, ոմանց համար ինք ալ ձախողած է ըլլալով հանդերձ երկրին ճ. կուսակցութիւնը, այն համոզումը կայ թէ իր կուսակցութիւնը նուազ աղէկցութիւն ունի այսօր Իտալիոյ մէջ, քան՝ տասը տարի առաջ: Լիպերասիոնի համար Մաքիավէլլի եւ Ռոպեսփիէրի միջեւ մէկն էր, որ պայքարեցաւ կուսակցութեան անկախութեան համար: Քոքիտիէն չուզեր իսկ որեւէ դրական կէտ տեսնել Պերլինկուէրի մէկ, որու գործելակերպին մէջ ալ չուզեր գտնել ուրիչ բան - օրինակ՝ մարդուն անկեղծութիւնը - քան լենինիստի մը ռազմավարութիւնը:

Պերլինկուէրի մարմինը, Փատովայէն Հոմ փոխադրուեցաւ Նախագահ Փերթինիի անձնական օդանաւով եւ առաջնորդեցաւ կուսակցութեան կեդրոնատեղին: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ջորեքշաբթի օր, մինչ այդ ամբողջ ժողովուրդ մըն է որ կ'ողբայ դինքը եւ հեռատիրներ ալ կը տեղան, Նախագահ Միթերան կը չեչտէ թէ անոր մխքին ու գործունէութիւնը իրենց դրոշմը դրին իր ժամանակաշրջանին վրայ:

Կը մնայ յաջորդ մը գտնել եւ կը թուի որ այս անգամ պատրաստուած չէր յաջորդութիւնը, թէեւ այլեւս խնդրոյ առարկայ չէ Պերլինկուէրի դիծը, քանի ազգլինականները փոքրամասնութեան մէջ մնացին եւ նոյնիսկ «կարդի մտան»: Քանի մը անուններ կան սակայն որպէս յաջորդ, ինչպէս՝ Ուկո Փեքքիօլի կամ Ալեսանդրո Նաթթա: Կը խօսուի նաեւ Ծանկերիի մասին, որ յառաջ դացող մըտաւորական մըն է:

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՒՄ

Պէյրութի վրայ կրկին ռումբ տեղաց եւ Խորհրդարանին նիստը անկարելի եղաւ գումարել: Թանգարանին թաղն է, այսինքն մէկ գտիէն միւսը անցնելու ատեանը, ուր կրակ տեղացած է եւ առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 65 մեռնել կար: Արեւելեան Պէյրութի Լիբանանի Զայնն ալ կը հաղորդէր թէ արեւելեան չրջանը 15 մեռեալ եւ 50 վիրաւոր կար:

ԻՐԱՆ - ԻՐԱՔ համաձայնութիւն մը ստորագրեցին դադրեցնելու համար փոխադարձ ռմբակոծութիւնները ոչ - զինուորական կէտերու վրայ: Այս «յաջողութիւնը» գործն է ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարին՝ փերէզ տէ Քուէլարի, որու թռանը սակայն, վար պիտի բի, որու թռանը սակայն, վար պիտի առնուէր սուրիական հակօդային պաշտպանութեան կողմէ, երբ դէպի Դամասկոս կ'երթար: Ծայրը ծայրին յայտնուած է թէ ո՞վ կար մէջը եւ միջադէպը վերջ դտած:

ՀԱՑԿ. ՇԱԲԱԹԱՎԵՐՋԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՔԱՐՈԶԵՑ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

—×—

Կիրակի, Յունիս 10-ի առաւօտեան, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Վազգէն Ա. ներկայ եղաւ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածինի եկեղեցւոյ պատարագին, զոր մատոյց Աղոռկի արզ. Արիստակէսեան: Ներկայ էին նաեւ Փարիզի առաջնորդ Գիւտ Եպիսկ. Նազպաշեան, Քլամարի քաղաքապետը, Իսի լէ Մուլինոյի եւ Քլամարի Թաղապետական խորհուրդի անդամներ եւ հոծ բազմութիւն մը:

Օրուան քարոզիչն էր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ բնաբան ընտրած էր՝ «Եւ լցան ամենեքեան հոգւովն սրբոյ», ողեկոչելով Քրիստոսի Համբարձումին եռք առաքեալներու եւ Ս. Աստուածածնի հաւաքոյթը Վերնատուն, ուր կը բռնադատուէր հրաշալի երեւոյթի մը, դէպքի մը՝ որ ցոյց տար ճանապարհը, իրենց ապագայ գործունէութեան, իրենց տանեւիլք աշխատանքներուն, իրենց առաքելութեան:

Վազգէն Ա., ապա պարզեց Հոգեգալուստի խորհուրդը, չեշտելով թէ՝ առաքեալները պարզ մարդիկ էին, առանց ուսումի, հազիւ իրենց մայրենի լեզուն գիտէին, սակայն Հոգեգալստեան դէպքէն եռք անոնք կերպարանափոխուեցան իրենց մտքով, իրենց զղացումներով եւ իրենց եռանդով, դարձան անճանաչելի գրեթէ, համեմատած իրենց նախկին վիճակին: Ահա թէ ինչ կը պատահի նոյնիսկ մեր մարդկային կեանքին մէջ, երբ մէկը մեծ խէալով մը ներշնչուի եւ նուիրուի այդ դաղափարի իրականացման: Իր քարոզին վերջաւորութեան, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը անդրադարձաւ Իսիի մէջ դըպրոց մը չհնելու ծրագրին ու ըսաւ. -

«Այսօր ալ դիտեմ թէ նոր ոգեւորութիւն մը կը տիրէ այս համայնքին մէջ նախակրթարանի մը, ծրագրին մասին է խօսքս, թեւ - թիկունք կանգնեցէք այս ծրագրին, այս ալ հայկ. ներշնչանքի արգասիքներէն մէկն է, հայ լեզուն պահպանելու այս փոքրիկ համայնքի ծոցին մէջ, կառուցելով վարժարան մը, նախակրթարան մը, կը մաղթեմ ձեզի լիակատար յաջողութիւն եւ կոչ կ'ընեմ ձեր բոլորին որ ձեր նպաստը բերէք բարոյական եւ նիւթական, որպէսզի այս ծրագիրը եւս իրականութիւն դառնայ, այս դեղեցիկ եկեղեցւոյ կողքին»:

×

Նոյն ցերեկին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ չքանչանով կը պարգեւատրէր Պ. Արշամ Պապայեանը, մտերիմ ճաշի մը ընթացքին, զոր Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան կուտային ի պատիւ Վազգէն Ա.ի:

Իրիկունը, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր ներկայութեամբ կը պատուէր Ս. Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի համերգը, որու վերջաւորութեան քանի մը խօսք արտասանելով, կը չեչտէր լեզուի եւ երաժշտութեան կարեւորութիւնն ու իմաստը:

«LE MONDE»
ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՀԱՅ ԴԱՏ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԻՋԵԻ ԶՈՐ ԿԸ ՅԱՐԳԷ ԵԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ՝ ԶՈՐ ԿԸ ՍԻՐԷ ԵՐԳԻԶԸ

Կ'ՈՒԶԷ ՄԻՋՆՈՐԴԻ ԴԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼ

—×—

Շաբաթ իրիկուան, կիրակնօրեայ յաւելուածին մէջ, «Լը Մոնտ», երկու էջ կը նուիրէր հարցազրոյցի մը, զոր իր աշխատակիցը՝ Միշէլ Քասթէն ունեցած է Շառլ Ազնաւուրի հետ: Երբ խորհինք, որ «Մոնտ»ի մէջ, 13 / 20 սմ. ազդ մը (ժողովուրդներու մնայուն դատարանին ազդը, օրինակ, Ապրիլին) կ'արժէ 16.000 ֆրանք, հարկ է ընդունիլ, որ այս երկու էջերը, երկինքէն ինկած մանանայ է մեզի համար: Բայց, իրատեսութիւնը կը պարտադրէ մեզի անդրադառնալ թէ մարթեթինկի մանանագործներուն համար, ներկայիս լաւ ծախուող ապրանք մըն է «Հայը»: Մարթեթինկը, անդլերէն բառ մըն է (1959-էն կը գործածուի) որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ՝ չուկայի ուսումնասիրութիւնը: Ճանչնալ հրապարակին կարիքներն ու հոգեբանութիւնը եւ ըստ այնմ չարժիլ: Արդարեւ, կիրակնօրեայ յաւելուածին երկու էջերէն աւելի, ինչ որ ուշադրութիւն կը գրաւէր, նախորդ օրուան (Ուրբաթ իրիկուն, Յունիս 9-ի թիւ) «Մոնտ»ի կէս էջնոց ծանուցումն էր, իր իսկ յաջորդ օրուան թիւին համար, ուր հսկայ տառերով կը յայտարարէր՝ տեսակցութիւն Ազնաւուրի հետ, հայ դատի չուրջ: Հաստատելէ եռք այս նպաստաւոր մթնոլորտը, կը մնայ, սակայն, անդրադառնալ հարցազրոյցին իսկ, զոնէ արձագանգելու համար Ազնաւուրի ղլխաւոր յայտարարութիւններուն: «Ամէնէն դժուար նիւթս» կը խոստովանի Ազնաւուր սկիզբէն, ակնարկելով հայկ. հարցին: Քաղաքականօրէն չուզեր դիրքորոշում կատարել, ոչ հայկ. ոչ ֆրանսական դետնի վրայ: Կ'ուզէ միջնորդի դեր կատարել Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ, առաջինէն՝ կը յարգէ, երկրորդէ՝ կը սիրէ: Տարբեր են, իրեն համար Օսմանեան կայսրութիւնը եւ Թուրք Հանրապետութիւնը, ինչպէս՝ Հիթլէր եւ Գերմանիա: Քաղաքական մարդ չեմ, կ'ըսէ, Հայ է, արմատները չուրանար, բայց չերթար Հայաստան հաստատուիլ: Հո՛ս, ընդունինք իրեն ի պատիւ, որ քաղաքականն ունի իր անկեղծ մտածումին, ինչ որ բոլորին պարագան չէ: Հայութիւնը իր կրօնքն է, Ֆրանսացի է, բայց արմատներ ունի զորս չի կրնար կտրել: Թուրքերը պատմական սխալ մը կ'ընեն, ուրանալով Հայերու ցեղասպանութիւնը: Պատ մըն է: Երկու եղանակ կայ քննելու հայկ. հարցը. - նախ մերժումը՝ ընդունելու պատմական իրողութիւն մը: Դժուարութիւնը գրելու մեր իսկ պատմութիւնը: Կառավարական ճնշումները: Նուազ կայ այն օրէն, որ ընկերվարական կառավարութիւն մը կայ: Ճիշդ է: Կը յիշէ իր եւ քրոջը մանկութիւնը, հայ (գաղթական) ծնողքին մտայնութիւնը՝ չխանգարել: Ցետոյ, դիմադրութիւնը, օտարի չեչտով խօսող Հայ չի ճանչնար (երա՞նի իրեն...): Հայ ազգը, կը չարունակէ, պատրաստուած եմ ճակտիս քրտինքով: Նաեւ, չնորհիւ այն տագանդին, որ կը վերագրուի ինծի՝ «գետեղեցի Հայու մեծ քարս»: Կ'ուզէ միջնորդ ըլլալ: Այո՞նքն: Միջնորդ ըլլալ, կ'ըսէ, կը նշանակէ բանի մը վերջ դնել: Գործը՝ ընտանիքի մը հետ է: Եթէ կարելի է իրմէ հրաժարիլ, կը նախընտրէ, բայց եթէ պէտք ունին, ճիշդ սահմանուած դիծի մը համար, տեսակ մը հանդիպումի, այն առեն՝ պատրաստ է: Ի՞նչ կը նշանակէ հանդիպումը: «Կ'ուզեմ որ, կ'ըսէ, այս ամբողջը դադրի: Երկու կողմէն՝ չուր դնեն օդևին մէջ»: Այսօրուան Թուրքերը չեն խնդրոյ առարկայ՝ Օսմանեան կայսրութիւնն է: Ինչո՞ւ այսօրուան Թուրքիան կ'ուրանայ: Ըստ իրեն, որովհետեւ չատ հպարտ է: Հայկ. որոշ չըրջանակները խնդրոյ առարկայ կ'ընեն իր հայկականութեան հարազատութիւնը, նկատել կուտայ լրագրողը: Որովհետեւ, որոշ մարդոց գործին այդպէս կուգայ, կը պատասխանէ Ազնաւուր: Բայց, Հայ է, դեռ 33-ին, երբ 9 տարեկան էր, դինքը կը ներկայացնէին որպէս «փոքրիկ Կովկասցին»: Ինչո՞ւ հայկ. հարցը այժմէական դարձած է: Որովհետեւ Հայերը արթնցած են: Հայերը ինկած էին, ինկած մնացին: Հայ երիտասարդութիւնը՝ ոտքի է: Իրեն կ'ըսեն թէ բիրտ ուժին դէմ է եւ սակայն զօրավիդ կեցաւ չորս ամբաստանեալներուն (ակնարկ՝ իր նամակին Վան գործադրութեան տղոց դատարանին նախադահին): Կը պատասխանէ՝ այո՛, դէմ է բիրտ ուժին, բայց երբ միայն այդ ուժը կայ ճանչնալ տակու համար դէպքերը, չատ լաւ կը հասկնայ այդ երիտասարդները, որոնք յուսահատ՝ կը գործեն: Կը ցաւի, բայց չի կրնար դիրենք դատապարտել: Լրագրողը կը վերադառնայ բուն հարցին՝ միջնորդ: Ի՞նչ կը նշանակէ Ազնաւուրի համար: Կ'ուզէ հանդիպիլ, Թուրքիոյ մէջ իրեն պէս մէկուն, հաւանարար եւ նոյնիսկ՝ ապահովաբար՝ լրագրող մը, որ նստի իրեն հետ եւ ըսէ՝ «ի՞նչ կրնանք ընել»: Բաց դուռ մը ըլլայ: Ամէնէն կարեւորը՝ յոյսն է: Հայ դատը անյոյս դատ մըն է: Հոդ է որ դժուար է: Շատ կրօնասէր մէկը չէ, բայց հայ եկեղեցին է որ կը պահպանէ հայ ազգը: Ցեղասպանութիւնը, ըստ իրեն, կրօնական հարց էր, կաթողիկէները չեն ջարդուեր (?): 1980-ին, երբ ուշած է միջնորդ ըլլալ, բոլորին հաճելի չէ եղած, ուրեմն յետ քայլ ըրած է: Այս ազգը պէտք չէ անհետանայ: Ուրեմն, աւելի պիտի զբաղի հայկ. դպրոցներով: Պիտի օգնէ հայ եկեղեցւոյ: Երկու Հայաստան կայ: Վերագտնելի Հայաստանը եւ այն որ գոյութիւն ունի: Կայ այն անհպելի երազը, որ կը ծածանի հոգերուն վրայ, որոնք այլեւս հայկական չեն եւ կայ իրական Հայաստանը: Այդ է, զոր կը պաշտպանէ: Հայաստանը կայ, խորհրդային Հայաստանը: Կ'առարկեն՝ խորհ. Հայաստանը Հայաստանը չէ, քանի որ ազատ չէ: Ինչ ըսել է ազատ չէ: Հայաստանը կայ: Հոն՝ հայերէն կը խօսին: Հայկ. կառավարութիւն մը կայ, նոյնիսկ եթէ արբանեակ կառավարութիւն մըն է: Ներկայ եւ ամուր բան մը կայ: Դիրք չի բռներ Ա.ՍՍՀ.Ա.ի կամ ՀԱՇ.ի նկատմամբ, չի կրնար դիրք բռնել սա կամ նա դատին համար: Համերաշխութիւն կ'ուզէ, միութիւն:

Հարցազրոյցին հետ կան նկարներ, «Ամանք ինկան» երգին բնագիրը, նաեւ առանձին դրութիւն մը, որ կը վերաբերի իր քաղաքական «դոյնին»: Կը յիշէ իր մանկութիւնը, իր համայնավար չրջանակը, կը մերժէ Ժիսքարտէնի դունաւորումը (1974-ի ընտրութիւն), իր գոյները՝ կապոյտ, ճերմակ, կարմիր: Զաւակները ռուսական անուններ ունին բայց, կը չեչտէ, «կ'ուզեմ որ անպայման գիտնան թէ ի՞նչ են. - Ֆրանսացի են» (հայ հօրմէ եւ չուետացի մօրմէ...):

×

Որքան դժուար է Հայ ըլլալ: Մանաւանդ Սփիւռքի մէջ եւ Ազնաւուրն ալ չէ լուծած այդ հարցը, որքան ալ կրկնէ՝ Ֆրանսացի եմ, զաւակներս՝ Ֆրանսացի: Կարելի չէ մէկ ոերունդէն միւսը՝ ամբողջովին հայ ըլլալ, ոչ ալ ամբողջովին Ֆրանսացի, փաստ նաեւ իր այս հարցազրոյցը, ուրկէ բացայայտ է, որ հակառակ իր բոլոր պնդումներուն, նոյնիսկ Ազնաւուր մը ուրիչ բան չէ, եթէ ոչ արմատախիլ մը, որ չէ կրցած իսկ թօթափել պղթականի բարդոյթի հոգեբանութիւնը: Գալով իր «առաջարկին», ի՞նչ կարելի է ըսել: Հաւանարար բարեմիտ առաջարկ մը, որ յինքնաղլուխ ալ չի կրնար ըլլալ: Չեն պակսիր Հայեր, որոնք իրեն ըսեն՝ «Բան մը ըրէ, Հայերուն համար»: Ան ալ կ'ուզէ «բան մը ընել», այլապէս բնաւ պէտք չունի նման «փորձանքներ» բերելու իր գլխուն եւ ասոր - անոր խծբծանքին առարկայ ալ ըլլալու վտանգով...:

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Գ.

Վարուժանի քերթողական խօսուածքի ձեւաւորման վրայ բուն իմաստով ազդող առաջին գրական հոսանքը պէտք է նկատուի Եւրոպայի պառնասեան կամ նոր - դասական չարժումը, մանաւանդ իր իտա - լական գիծով:

Հ. Սիմոն Երեմեանի վերոյիշեալ խօսքերէն յայտնի է արդէն Վարուժանի ընթերցումներու ծիրին եւ մտաւոր զար - գացման ընդարձակութիւնը, որ կը հատատուի նաեւ իր իսկ անձնական վկա - յութեամբ. «կարդացեր էի հնդիկներէն մինչեւ Հոմեր եւ Հոմերէն մինչեւ Մաեթերլինկ»: Չեմ կարծեր թէ սխալած ըլլանք եթէ ըսենք որ Վարուժան մեր մտաւո - րականներուն մէջեւ եղած ըլլայ անոնց - մէ մին, որ ունեցած են գրական - մչակութային ամենահոխ պաչար: Իր հե - տաքրքրութիւնները կ'ընդգրկէին ոչ մի - այն գրականութիւնը, այլ մարդուն վե - րաբերեալ գիտելիքներու բովանդակ բա - տեղնաչարը, մանաւանդ ինչ կը վերա - բերէր արուեստի բնագաւառին:

Վերադառնալով նոր - դասականներու հետ իր ընտելութեան սա տողերը, զոր գրած է իր մտերմատոհմ Դերենիկ Ճիվ - մէճեանին, ձողուէ Քարտուչէչի մահ - ւան առթիւ, կը յայտնեն բաւական պեր - ճախօս կերպով, թէ իր փարումը հան - դուցեալ բանաստեղծի արուեստին, կը դերազանցէր սոսկ գրական - գեղարուես - տական հիացումի մը սահմանները, դառ - նալու համար բառին բուն իսկ առումով պաչտում. «Իմ տեղս Իտալիոյ հոգին վրայ՝ Քարտուչէչի յիշատակը համբու - րէ· իր նոր դազաղին վրայ այդտեղի աստ - ղերը եթէ արցունք կաթեն, լուսինը իմ աչքս պիտի ըլլայ: Այդ տեղի քամիները լեռներուն մէջ եթէ զինքը ողբերգեն, իմ տեղս Վեսուվը պիտի երգէ»:

Ժամանակը չի ներեր իջնելու այստեղ բնագրային, ոճային, ձեւական, արտա - յայտչական մասնակի հանդիսութիւննե - րու մէջ: Նշենք միայն, չատ ընդհանուր կերպով, խորագրային զուգահեռը զոր կը գծեն վարուժանեան Հեթանոս երգերը Քարտուչեան Բարբարոս երգերուն հետ (Օտի Պարպարէ): Անցնելով, այլապէս, ներշնչումի նիւթին եւ այդ նիւթին մեր - ձեցումի մակարդակին, կարելի է մատ - նանչել երկու բանաստեղծներուն միջեւ հեռուեալ հատարակաց գիծերը: Հին Հը - ռոմի պաչտամունքը Քարտուչէչի մօտ եւ Վարուժանի պաչտամունքը իրենց անցեալ փառքերուն եւ աւանդոյթներուն: Երկուքին ալ յաճախակի վերաբերումը հե - թանոս դիցաբանութեան եւ հեթանոսա - կան՝ մերթ քիչ ծանօթ՝ անուններու - օրինակ՝ Լալագէ: Քարտուչէչի մօտ դո - վերգը իտալական միութեան հերոսնե - րուն, Դանիէլի մօտ գովերգը հայ մար - տիկներու եւ յատկապէս անհատ տիպար - ներու, ինչպէս Եփրեմ կամ Ժողովրդա - կան կերպարը Եիկիա Տօնէլի: Բնականա - բար, այս բոլորը իրր բնանիւթ չէին ներփակեր անհրաժեչտօրէն նոր դասա - կան իմացում մը: Մանաւանդ թէ, մեծ մասամբ, կրնային չատ լաւ իրր ներչընչումի ազբիւր ծառայել ռոմանթիկ զգայ - նութիւններու: Նոր - դասականութեան կնիքը, որ կը խնամեցնէ Քարտուչէչին ու Վարուժանը, այդ բնանիւթերուն մեր - ձեցման եւ մչակումի ձեւին մէջն է. ոչ այնքան իրր անցեալի յուչեր կամ ապա - գայի տեսիլներ, որոնք թախծօրէն կը զգուեն մեր հոգին հեռաւոր կարօտներու արծարծումով, եւ կամ իրր բաղձանք, կոչ, հրաւէր, որքան իրր վերյառնող կամ կատարուող կամ տուեալ իրականու - թիւններ եթէ նոյնիսկ յաղթանակին քով պիտի կերպագրուի նաեւ վիչտին բիրտ իրականութիւնը: Յատկանչական է այս տեսակէտով «Եփրեմ»ի վերջին տունը.

«Զո՞ւր է, Եփրե՛մ. - Մինչ ազատ
ժողովուրդները արդէն
Պղղընճախիւռն արձանիդ
Արշալոյսով կը շաղուեն,
Հո՛ն, շիրմիդ վրայ, հերարձակ
Մայր մը կայ միշտ ցաւագին
Լբռուած վիշտին մէջ կըրկին»:

Վարուժան մօտէն ծանօթ էր նաեւ Ֆը - րանսական պառնասեան դպրոցին:

Քարտուչեան Բարբարոս երգերուն հա - մապատասխան ունինք Լըքոնթ Տը Լիլի մօտ դարձեալ Poèmes barbares չարքը, կանխուած՝ Poèmes antiques-էն: կարելի է մատնանչել բնանիւթային աւելի մասնակի նմանութիւններ ալ, օրինակ՝ ընդմէջ Վարուժանեան «Վանաւուր»ին եւ Լըքոնթ Տը Լիլի «Յլահեծ Հերակլէս» (Heraklès au taureau) քերթուածին: Նը - մանապէս նչելի են զուգահեռները Ֆրան - սուա Կոփէի բանուորական երգերուն եւ Վարուժանի նմանահունչ էջերուն մի - ջեւ:

Ռոմանթիզմէն չեչտեր փոխ առնող, նոր - դասական ձգտումներով չաղախ - ուղ Վարուժանեան արուեստը, ձեւակեր - տումի իր բարդ ու բազմադիմի յատա - ջընթացքին մէջ, պիտի խմորուի տակա - ւին ուրիչ հիմնական հանդիպումներու ալ տպաւորութիւններով: Խորհրդա - պաչտութիւնը, որու նկատմամբ Վարու - ժան բաւական վերապահ դիրք մը կ'որ - դեգրէ, պիտի ներգործէ իր վրայ քիչ թէ չատ ինչպէս ռոմանթիզմը առանց տիրող հանգամանք ստանալու. ներկա - յութիւն մը, զգալի յատկապէս դարձ - եալ Գողգոթայի ծաղիկներուն մէջ, ինչ - պէս, օրինակ, «Լոյս» քերթուածին:

Ընդհակառակն, աւելի սերտօրէն պիտի հաղորդակցի Վարուժան խորհըր - դապաչտներու կրտսեր սերունդին հետ, յանձին իտալացի Ճովաննի Փասքոլիի եւ յատկապէս պլճիքացի Էմիլ Վերհառ - նի: Այս վերջինիս ժամանակակից ընկե - րութիւնն ու կերպարանափոխուող քա - ղաքները նկարագրող իրապաչտ հակում - ները պիտի գտնեն Վարուժանի մէջ այն - պիսի արձագանգ մը՝ որ քերթողական իրապաչտութիւնը միջազգային չափանի - չով աննախընթաց կատարի մը պիտի հասցնէ: Եւ ճիշդ այս կէտին մէջ կը կա - յանայ, մեր համեստ կարծիքով, ամէ - նէն նչելի ներդրումը՝ զոր Վարուժանի տաղանդը կատարած է միջազգային նաստեղծութեան անդաստանին մէջ: Չեմ կարծեր թէ չափազանցութիւն ըլլայ եր - բեք, եթէ ըսենք որ արեւմտեան արդի բանաստեղծութիւնը - որու մաս կը կազ - մէ նաեւ մերը - բնաւ չէր ապրած Վարու - ժանէն առաջ այնքան կերպընկալ, այն - քան զալարուն, այնքան «բիրտ» իրա - պաչտութիւն մը, ընդելուզուած միաժա - մանակ զազափարի եւ զգացումի բացա - ռապէս ճոխ ու թարմ հիւսկէնով մը, որ - պիսին կը տեսնենք Վարուժանի լաւագոյն կտորներուն մէջ, ուր արուեստը տեղիք չի տար հեռաորութեան կամ գիտարու - եստի, ու քերթուածը կը դառնայ իրաւ բանաստեղծութիւն:

Չեմ ուզեր աւելի կանգ առնել Վարու - ժանի քերթողական կապակցութիւններուն վրայ, ինչպէս, օրինակ, հիացման ու - րիչ բեւեռ մը կազմող Կապրիէլ Տ'Ան - նունցիոյին կամ Ամա Նեկրիին եւ կամ հայածին Վիկտորիա Ազանուրի հետ. քանի որ ժամանակը կը լրանայ եւ հարկ է որ քիչ մը եւս բացայայտենք Վարու - ժանի մեծութեան գաղտնիքները:

Լիկէոնական դրասեղաններէն սկսեալ յաճախ լսած ենք, թէ հիմնական չափա - նիչներէն մէկը բանաստեղծական մեծու - թեան մը կը սահմանուի գպրոցի մը, ա - ռանձին հոսանքի մը նեղ հուները գերա - զանցելու կարողութեամբ: Դժուար չէ, ուրեմն, կռահել, թէ ինչ պատուանդանի վրայ կը գետեղուի Վարուժանի նման բա - նաստեղծ մը, որ կը ճուլէ, կը բարեխառ - նէ, կը վերափոխէ, իր քերթողական փոր - ձառութեան մէջ, ամբողջ դարու մը ապ - րումները ռոմանթիզմէն Պառնաս, խոր - հրդապաչտութենէն բնութենապաչտու - թիւն, մինչեւ իրապաչտութիւն, կանգ - նած երկու դարերու սահմանագիծին վր - րայ ու կամրջելով զանոնք իրրեւ արձա - գանգ եւ սկիզբ, իրրեւ լրում եւ ահվիր - րայ: Այսպէս, Վարուժան իր ուրոյն եւ արժանի տեղը կը գրաւէ դարավերջի ու դարասկիզբի ոչ միայն հայկական, այլեւ եւրոպական քերթողութեան մեծագոյն անուններու կողքին:

Հ. ԼԵՒՈՆ ՋԷՔԻԵԱՆ

(Շար. 3)

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿԸ ԵՒ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԸ

Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկութիւնը որ Ցունուար առաւ 1982-ին, Մարսէյլ կարգ - մը երաժչտասէր եւ ազգանուէր Հայե - րու գնահատելի նախաձեռնութեամբ, այս տարի պիտի բաչխէ իր երկու մրցանակ - ները՝ «Արամ Խաչատուրեան Մեծ Մրցա - նակ»ը դասական երաժիչտի մը, կամ զուգանուագի մը առաջին սալին եւ «Արամ Խաչատուրեան Կրթաթոշակ»ը երիտա - սարդ եւ խոստմնալից երաժիչտի մը:

Ցունիս 9-ին է որ դասակազմը, Մար - սէյլի Ազգային Երաժչտանոցին մէջ, փիլ - Պարպիզէի նախագահութեամբ, կը հա - ւաքուէր եւ կը քննէր իրեն հասած բազ - մաթիւ սալերը: Նախագէս, Հիմնարկու - թեան վարիչ Խորհուրդը չորչաբերական մը ուղած էր հրատարակչական տունե - րուն բացատրելով մրցումին մասնակցու - թեան պայմանները: Դատակազմին ան - դամներն են՝ Մօրիս Անտրէ՝ փոդահար, Փիէռ Պարպիզէ՝ դաչնակահար եւ տնօ - րէն Մարսէյլի Ազգ. Երաժչտանոցին, Սերժ Պոտօ՝ նուագախումբի դեկավար, Մինօ Ֆրանչեսքաթի՝ չունթակահար, Ես - նուս Ֆիւրա՝ նուագախումբի դեկավար, Ժան Փիէռ Ռամբալ՝ սրնգահար, Միւզա - նա Մխլոնեան՝ տաւիղահարուհի, Խա - չատուր Մխրզոյեան՝ երգահան եւ Հայաս - տանի կոմպոզիտորներու նախագահ, Յով. Հաննէս Չէքիճեան՝ Հայաստանի Պետա - կան Երգչախումբի դեկավար եւ տնօրէն Երեւանի Օփերային, Ալէքսանտր Սիրա - նոսեան՝ նուագախումբի դեկավար: Դա - տակազմի խորհրդակցութիւններուն, իբ պաչտօնէ, ներկայ կ'ըլլայ Հիմնարկու - թեան վարիչ Խորհուրդի նախագահը՝ Արշամ Պապայեան: «Արամ Խաչատուրեան Մեծ Մրցանակի» հանդիսաւոր եւ պաչ - տօնական յայտարարութիւնը տեղի պիտի ունենայ, միայն Հոկտեմբերին: Մրցա - նակը կը բաչխուի երկու տարիի անդամ մը եւ դումարն է՝ 25 հազար Ֆ.:

Ցառաջիկայ Հոկտեմբերին եւս պիտի չնորհուի «Արամ Խաչատուրեան Կրթաթո - շակը», 20 հազար Ֆ.: Այս վերջինը տա - րեկան է եւ ոչ նորուզելի: Վարիչ Խոր - հուրդն է որ, դատակազմի նախագահի մասնակցութեամբ, կ'ուսումնասիրէ եւ կը քննէ եղած դիմումները, ներկայաց - ւած թղթածրարները: Այս տարի, գործ - նական պատճառներով, կրթաթոչակը ո - րոչուած է սահմանել Ալի Տը Հօթ փո - վանտի, Ալի Մարթիմի, Պուչ Տիւ Ռոնի, Ռոնի, Տրոմի, Կառի, Հէրոյի, Իզեռի, Վաուի, Վօվլիւզի եւ փարիզեան չրջանի նահանգներուն մէջ երաժչտական ուսում - ներ (բարձրագոյն պատրաստական մա - կարդակ) կատարող երիտասարդներուն, որոնք կը չահախեն սակայն երաժչտա - կան Ազգային դպրոց մը կամ չրջանային Ազգ. Երաժչտանոց մը: Անչուչտ անոնց

(Շար. 7)

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ, ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ ՄԵԼԻՔՈՆԵԱՆ

Գ.

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

Անչուչտ Շահնուրը միակը չէ: Ոճի վարպետ մըն է նաեւ Կոստան Զարեանը՝ թէ՛ իր չափածոյ գործերուն մէջ եւ թէ՛ մանաւանդ «Նաւը Լերան Վրայ» վէպին: Իր «Սէր» հատորին մէջ Թէքէեանի ոճը կը հանի աննման բիւրեղացում մը, Զարիֆեանի հատորները ոճի պարզու - թիւնը կ'օժտեն խորութեամբ, Թօփալ - եանը Ֆրանսական իմացական բանաստեղ - ծութեան ոճին յղկուած ճչգրտութիւնը կը հրաւիրէ իր գործերէն ներս: Բնակա - նաբար կան տակաւին Պոլսահայ եւ Իրա - նահայ գպրոցներուն ոճերը՝ տարբեր ի - րարմէ, բայց նաեւ տարբեր նախաեղեռն - եան գրողներուն ոճերէն. Պոլսահայկա - կանը՝ իր «հակա - ոճութեան» հանող «ան - ոճութեամբ», իր՝ ինք - իր գոյու - թիւնը ժխտող «բացակայութեամբ». Ի - րանահայկականը՝ իր խորհրդաւոր, ախ - տահոդեբանական պատկերներով յատկա - նչուող զալարումներով: Անչուչտ տա - կաւին կայ ««վերջնագոյն» ոճը՝ Մերձա - ւոր - Արեւելքէն Ֆրանսա ապաստանած, կամ Ֆրանսական այդ ենթագիտակցա - կան - բնազանցական ոճը Մերձաւոր - Արեւելք ներծած նորագոյն արուեստա - գէտներուն գրելակերպը: (Հոս պէտք է նչել որ Լիբանանի նման միջազգային երկրի մը գրողները, տարօրինակ իրո - ղութեամբ մը՝ ապաստած են մինչեւ 1950 ու 1960՝ ընկալել սկսելու համար հա - մաչխարհային գրականութիւններուն ո - ճային եւ այլ նորութիւնները, եւ ա - նոնց ազդեցութիւնը):

Նուաճում «թիւ 3»·

Սփիւռքահայ գեղարուեստական գրա - կանութեան նուաճումներէն երրորդը՝ համաչխարհային արդիական չարժում - ներուն առջեւ բացուելն է անոր:

Անչուչտ 1920-ը նախորդող չրջանի մեր գրողները հաղորդ եղած են իրենց ժա - մանակակից Արեւմտեան նորագոյն չար - ժումներուն, եւ անոնց յատկանիչները ներմուծած են իրենց ստեղծագործու - թիւններուն ոճին ու բովանդակութեան մէջ: Տէմիրճիպաչեանը, Ինտրան, Ռ. Սեւակը, Զիֆթէ - Սարաֆը, Եսայեանը եւ ուրիչներ՝ ընկալուներն են արդէն հա - մաչխարհային «արդիականութեան» այ - լազան հոսանքներուն, որոնք պիտի հիմ - նաւորուէին եւ իրենց նորագոյն դիմագը - ծութիւնը ստանային Ա. Համաչխարհա - յին պատերազմէն ետք մանաւանդ: Սփիւռքի մէջ՝ արդիականութեան ընկա - լումը ճամբայ եղած պէտք է նկատել Զա - րիֆեանով եւ Զարեանով, ապա իր հունը գտած՝ Շահնուրով եւ Մի քայէլեանով, չարունակելու համար գործերուն մէջ Պոլսահայ (ինչպէս իրենք կը կոչեն «Ի - թթանպուլահայ») եւ Պարսկահայ գրողնե - րուն, հասնելու համար մինչեւ արուեստ - րութիւնները նորագոյն հեղինակներուն: Արդիականութեան (ապագայապաչտու - թիւն, վերիրապաչտութիւն, իմացապաչ - տութիւն, եւայլն) արձագանգներուն եւ ներկայութեան կը հանդիպինք Զարեանի եւ Շահնուրի գործերէն, եւ իսթանպու - լահայ ու Իրանահայ հեղինակներու եր - կերէն եւս՝ նաեւ գրեթէ բոլոր երիտա - սարդ արուեստագէտներու արտադրու - թիւններուն մէջ՝ հետզհետէ աւելցող նո - մեռատութեամբ: Այսօր ձօյզը, էլիբը, փերաը օտարներ չեն Սփիւռքահայ գրա - կանութեան տագանդաւոր ներկայացու - ցիչներուն իրագործումներէն ներս: Սփիւռքահայ գրականութիւնը՝ համաչ - խարհային գրականութեան հետ քայլ պահած իրագործում մըն է:

Նուաճում «թիւ 4»·

Հնչեակը, որպէս գրական սեռ, կը նկատեմ նուաճումներէն չորրորդը, որուն մեծ վարպետն է Թէքէեանը թէ՛ իր ա - խորդ ժամանակաչրջանի, եւ թէ՛ Սփիւռ - քեան յօրինումներով: Արուեստագիտա - քեան յօրինումներով: Արուեստագիտա - կան օրէնքներու հետ մօտէն առնչուող, պահանջկոտ սեռ մըն է հնչեակը, որ Թէքէեանի գրիչին տակ գործածել չեզի գործիք մը՝ իմացա - գրացական ապրումներու արտայայտութեան հա - մար:

(Շար. 7)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

—×—

ՆԻՍ. - («Ցառաջ»). - Բացառիկ հանդիսութիւն մը նաեւ այս մէկը՝ ղպրոցականի, որ ձեւով մը կարծես կուզար ամբողջացնելու կարճ ժամանակ առաջ, միւս Հին Նիսի քաղաքապետական թատերարահին մէջ մեծ չուքով յիշատակուած Վարուժանի ծննդեան հարիւրամեակը:

Ղպրոցական ուսումնական տարեվերջի հանդէս, կիրակի, Յունիս 3-ին, նախաձեռնութեամբ դաղութիս միօրեայ ղբոսրոցը յանձնաձողղ - ղեկավարող Նիսի Հայ Տիկնանց Միութեան Վարչութեան: Ուսումնասէր, հայ կրթական կեանքը քաջալերող իսկապէս հոծ բազմութեան մը ներկայութեան:

Բեմին ճակատը՝ մեծատառ, ղպրոցին նշանախօսքը, - Սորվէ մանուկ, սորվէ հպարտութեամբ Ս. Մեսրոպի գիրերն Աստուածատուր ... եւ զանոնք տարածէ: Իսկ վարագոյրը բացուելուն՝ ներկանեղրուն աչքին առջեւ կը պարզուին զոյգ Մասիսները, հովիտով, բարեւներով, վրձինուած պատառ:

Միօրեայ ղպրոցին աշակերտներն ու աշակերտուհիները, մէկ առ մէկ բեմ կը ներկայանան եւ հպարտ ձեռքերով Ա. Բ. Գ.ի չարքը կ'ամբողջացընեն, մինչ օրուան խօսնակը՝ Տիկին Օ. Մարտոյեան, որ ի դէպ կը վարէ հանդիսութիւնը, վարագոյրին եռեւէն մանկունակ տրամադրութիւններով եւ խօսքերով կը մեկնաբանէ զանոնք:

Տիկին Լ. Անտալեան, վարչութեան նախագահուհին, դրաւոր կարճ խօսքերով կը պարգէ ղպրոցին աշխատանքները: Կ'ընդգծէ, թէ Լրենց հիմնական նպատակը կը մնայ հայեցի տարրական դաստիարակութիւն եւ չունչ չմարել նորահասներու, այս ափերուն: Կ'ուզենք այս առթիւ աւելցնել, թէ միօրեան ներկայիս ունի 30 երկսեռ աշակերտութիւն՝ երախայէն - պարմանի, բաժնուած երեք դասարաններու: Հաւաքատեղի՝ «Օշական» սրահը: Մեծ նուիրումով եւ դիտակցութեամբ Լրենց դաստիարակչուհի կոչումը կ'արդարացնեն Տիկիններ՝ Ա. Թաչճեան, Հ. Պօշաքեան եւ Ա. Օհանեան: Երեք վարձակատքեր ամէն Զորեքշաբթի առաւօտ տղաք - աղջիկ կը հաւաքեն՝ ղպրոց առաջնորդելու համար: Աւելի կայ, իբրեւ թեկնածու: Միայն դասարաններու անջատ չըլլալու դժուարութիւնը կը սահմանափակէ Տիկնանց Միութեան գործունէութեան ծաւալումը այս մարդին մէջ: Կը պահանջեն, որ դպրոցը մտածէ երեք եւ աւելի դասարաններով օժտուած վայրի մը ապահովումը: Կարելին պէտք է ընել, անկասկած:

Դժուար է մէկ առ մէկ յիշատակել հաւաքական պատկերները, միանաբար կամ անհատական կատարուած արտասանութիւնները, թէեւ հայերէն - ֆրանսերէն ընտիր տպագրութեամբ յայտագիր մը կը հրամցուի ներկաներուն: Թղթակցութեան մը մէջ կրնան ակամայ անուններ անտեսուիլ:

Ընդհանուր հաստատումներ, այսուհանդերձ: Երկարատեւ աջնակեան աշխատանքի մը ներկայութիւնը ակներեւ կը դառնայ: Տիկին Ժ. Կէտիկեան արուեստ տպէտի բծախնդրութեամբ եւ ճաշակով բեմայարդարումը եւ բեմական ներկայացումը կ'ապահովէ: Բեմապարերու տպաւորիչ բաժինները՝ Տիկին Վ. Գրիգորեան: Արտասանութիւն, խմբերգ, պար եւ պատկեր, առանց դանդաղ ընդմիջումներու իրարու կը յաջորդեն: Հանդերձանքի ճոխութիւն, պէտպիսուն՝ արդիւնք տիկիններու յողնատանջ աշխատանքին, երկար ամիսներ:

Բծախնդրութիւն եւ ճաշակ ամէն մէկ պատկերի, անհատական երեւումի կամ հաւաքական եղոյթի մէջ: Համաճոյլ, կազմակերպուած, բծախնդիր մօտեցում:

Իսկ երախաները, պատանիները ու պարմանուհիները այնպիսի մաքուր, յստակ հայերէն առոգանութեամբ կ'արտայայտուին, որ բառին բուն իսկ իմաստով հոգեպարար պահեր կը սահմանեն սրահին մէջ գտնուողներուն:

Միօրեայ, բայց հայաշունչ վարժարան: Շարաթը մէկ օր հայերէն դիրերն ու լեզուն փոխանցելով, երդ եւ պար սորվեցնելով, իրապէս բացառիկ արդիւնք:

Կը մտածենք, առանց սխալած ըլլալու, թէ այդ օրը ներկաները Լրենք զիրենք գտան, անդամ մը եւս, Վարուժանի չունչին տակ:

Մասնաւորաբար, երբ չըլլանիս հոգեւոր հովիւը՝ Տաբօն Ծ. Վրդ. Ճէրէճեան, օրուան փակման իր խօսքին մէջ դրուատելէ ետք կատարուած աշխատանքը եւ ձեռք ձգուած արդիւնքը, իրաւամբ հայեցի ուսուցումին եւ դաստիարակութեան կարեւորութիւնը կը մասնանչէ, ընդգծելով, թէ մեր ժողովուրդին գոյատեւումը կ'ապահովուի մեր Մայրենիով, հայերէնագիտութեամբ՝ հայրենասիրութեամբ՝ հայրենաշունչ աղբիւրներ, Հայրենիքի կողքին:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԺԵՐԱՆԵԱՆ

Այս մէջօրին եւ մինչեւ Յուլիս 15 Պորտոյի Կալըռի Փրէզիտանսի մէջ կը ներկայացուին Ռ. Ժերանեանի իւղանկարերն ու գծագրութիւնները: Այս առթիւ Պորտոյի Քուռիէ Ֆրանսէն Մայիս 12-ի թիւին մէջ, գնահատական տողերով կ'անդրադառնայ ցուցահանդէսին, բացման առթիւ որու ներկայ եղած է Տիկին Շապան - Տէլմաս ու կ'ըսէ ի մէջ այլոց - Ռիչար Ժերանեան նկարիչ մըն է, որ այլեւս համբաւ չինելու պէտք չունի եւ որ ընդունած է ցուցահանդէս մը տալ Պորտօ քաջալերելու համար կալըռին եւ իր գործերը ներկայացնելու տեղացիներուն: Ժերանեանի հայկ. ծագումը ներկայ է իր ամբողջ նկարչութեան մէջ: Իր պատառաներէն չատեր, արդէն, ուղղակի ներչընչուած են հայկ. մշակոյթէն, ինչպէս այն՝ «Քրիստոսի մուտքը՝ Անի», որ մեծ հիացում պատճառած է դրագէտ Ռոժէ Փէյրըֆիթի: Ժերանեանի արուեստը հարուստ է դոյներով եւ առանց յուզումի չէ, որ Հայերը, բազմաթիւ բացման, վերադտան Լրենց հայրենիքի կարգ մը տեսարանները: Ժերանեան իր ընտրած ոճին մէջ, միչտ կատարելագործման ձգտող նկարիչ մըն է: Ինք սակայն կը սահմանէ ինքզինքը. - «Տեղ քայլ ընող նկարիչ մը չեմ: Նկարիչ մըն եմ որ կը փնտռէ, միչտ դժգոհ՝ իր գործերէն»:

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԸ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՄԷՋ

—×—

Ուրախառիթ հաւաքոյթներ հազուադէպ են ներկայիս, լինչպէս Փարիզի հայ գաղութին, նոյնքան եւ այլ վայրեր, հասկընալի պատճառներով...

Բայց եւ այնպէս խրախուսիչ պատեհութիւն մը երբ կը ստեղծուի, մանուկ - ներու նման կ'արտաւիտնուինք ու կ'ուրախանանք, մոռնալով մեր ամէնօրեայ տագտուկներն ու տարիքը...:

Այս տարուան մէջ, այդօրինակ հաճելի հանդիպում մը տեղի ունեցաւ - Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մէջ, չնորհիւ Անիէռ - Պուա - Գօլֆոլի կապոյտ Խաչուհիներու այցելութեան, Մայիս 31-ի յետ մէջօրէին - Համբարձման տօնին առթիւ:

Անտեսելով իրենց հանդիստի օրը, խումբ մը ժրաջան ու դիտակից հայուհիներ, փութացած էին հոգեփոխել, մեր Տան պատսպարեալներն, որոնք կարծես դիւերօթիկ աշակերտներու անհամբերութեամբ կը սպասէին Լրենց հարազատներու այցելութեան...:

Առանց աւելորդաբանութեան, կրնանք ըսել որ, դնահատելի ելոյթներ ունեցան՝ դեղարուեստական բաժնին մասնակցող՝ Տիկիններ՝ Ա. Առաքելեան, Ժ. Մատոյեան, Էմմա Սարգիսեան, Մ. Դանիէլեան, Այտա Էմիրեան եւ Վ. Պալեան, նուագով, մեներգներով եւ արտասանութեամբ:

Աւուր պատշաճի քանի մը խրախուսիչ խօսք ըրաւ նաեւ՝ Աղքատախնամի նախագահը՝ Պ. Ժազ Գալճեան, յուսադրելով ներկաները, թէ մօտ ատենէն նոր չինք մը եւս պիտի կառուցուի, ամէն յարմարութիւններով օժտուած, ուր պատրաստ - պարեալները պիտի ունենան՝ առանձին սենեակներ ... Անշուշտ այս վսեմ գործին իր նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնը պիտի չպլանայ նաեւ տեղական իշխանութիւնը...:

Արդ, յանուն մեր Տան պատսպարեալներու, մեր ջերմագին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք հրապարակաւ ամէն անոնց, որոնք Համբարձման տօնական այս օրով, վերապրեցուցին մեր անցեալի լաւագոյն յիշատակները...:

Բ. Հ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

—

Նիսի Հայկական Բարեսիրական Միութեան Վարչութիւնը իր ստեղծումէն (1982) ի վեր տուած է երկու համերգ: Առաջինը, 1982 Յունիս 4-ին Մարսէյլի Օփերայի մէջ, եւ երկրորդը՝ 1983 Սեպտեմբեր 30-ին Ապպէի Սէն. Վիքթորի մէջ, մեծանուն երգահանին ծննդեան 80-ամեակի առիթով:

Արդ, իր բաշխած Մրցանակէն եւ Կրթաթոշակէն անդին, գնահատելի գործունէութիւն մը որ ոչ միայն կը սատարէ Արամ Խաչատուրեանի երաժշտական հանճարը ծանօթացնելու օտար աշխարհին այլեւ ներկայացնելու մեր ղաղութին դասական բարձրորակ յայտագիրներ:

ԿԱՐՕ ՑՈՎԱՆԻՓԵԱՆ

—

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

3. - ՅԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

- Ի՞նչպէս է քու Ազատ Քամիլլօ Լէնինը, հարցուց Հեզնանքով Տոն Քամիլլօ:

Փեփիոնէ չիշեց մկրտութեան օրուան տիրոջը եւ ուսերը թօթուեց:

- Գիտեմ որ ինչպէս կ'անցնին, մրմռաց. բռունցքը երթեւեկող ապրանք մըն է. բռունցքը կ'երթայ, բռունցքը կուգայ: Յամենայն դէպս ասիկա տարբեր հարց է: Վերջապէս ինդիրը հոն է որ դիւղին մէջ կայ անպիտան մը, ան վատոգի մը, թուեաւոր ակռաներով Յուդա Սկարիովտացի մը, որ ամէն անգամ որ ազդակային վրայ կը դնենք գրութիւն մը քարտուղարի իմ ստորագրութեամբ, կը զուարճանայ վրան գրելով «Փեփիոնէ աւանակ»:

- Աւ՛ս է բոլորը, հարցուց Տոն Քամիլլօ, մեծ ողբերգութիւն մը չի թուիր ինծի:

- Պիտի ուզէի քեզ տեսնել թէ ա՛յդպէս պիտի մտածէիր, երբ ամբողջ տասներկու չարաթներ յարատեւ գրուած տեսնէիր ժողովրդապետութեանդ ազդակային վրայ՝ «Տոն Քամիլլօ էշ»:

Տոն Քամիլլօ ըսաւ որ այդ նմանութիւնը չի զօրեր, որովհետեւ մէկ բան է էշ կեղեցիի մը ազդակը, ուրիշ բան է կուսակցութեան մը մէկ խմբակին ազդակը: Մէկ բան է էշ կոչել Աստուծոյ պաշտօնեայ մը, եւ տարբեր բան է այդպէս կոչել չղթայէ փախած խենթերու դլուխը:

- Գաղափար մը ունի՞ս՝ թէ ո՛վ կրնայ եղած ըլլալ, հարցուց վերջապէս:

- Լաւ է որ չունենամ, պատասխանեց մռայլօրէն Փեփիոնէ: Եթէ ունենայի՝ այդ բարբարան հիմա պիտի երթեւեկէր իր հոգիի չափ երկու սեւցած աչքերով: Աղդէն տասներկու անդամ է որ ինծի այդ ծաղրանքը կ'ընէ այդ աւազակը, եւ վրայ տակ եմ որ միչտ նոյն անձն է: Հիմա կ'ուզեմ անոր ազդարարել որ չափը ծայրը հասած է: Թող դիտնայ ինքզինքը չափի մէջ բռնել, որովհետեւ եթէ բռնելու ըլլամ, Մեսսինայի երկրաշարժը պիտի պատահի: Աղդ մը տպել կուտամ ու ամէն կողմ կը կպցնեմ որպէսզի տեսնեն դինքն ու իր աւազակախումբը:

Տոն Քամիլլօ կծկեց ուսերը:

- Ես տպագրիչ չեմ, ըսաւ, ես ի՞նչ կը մտնեմ. տպարան մը գնա՛:

- Արդէն ըրի, բացատրեց Փեփիոնէ, սակայն քանի որ չեմ ուզեր աւանակի դեր կատարել, կը փափաքիմ որ փորձին աչք մը տան Պարքինիին տպագրելէն առաջ:

- Պարքինի տպէտ մը չէ, եւ եթէ անճիշդ բան մը նշմարած ըլլար, քեզի պիտի իմացնէր:

- Երեւակայէ՛ մէյ մը, ըսաւ խնդալով Փեփիոնէ, Պարքինի կեղտոտ կզերական մըն է, ըսել կ'ուզեմ սեւ հակայեղափոխական մըն է, այնքան սեւ որքան իր կեղտոտ հոգին. որ երբ անդրադառնար իսկ թէ սիրտը դրած եմ դ-ովդ, ձայն պիտի չհանէր պարզապէս դիս պզտիկ ձգելու համար:

- Բայց քու մարդիկդ ունիս, վրայ տբաւ Տոն Քամիլլօ:

- Ա՛յ՛ ... այդչափ պիտի առորնանա՞մ որ իմ գրութիւններս սրբագրել տամ ինձմէ առորակայի մը: Հիանալի աշխատակիցներ. ամէնքը մէյացած՝ այբուբենի կէսը պիտի չկարենան գրել:

- Տեսնե՛նք, ըսաւ Տոն Քամիլլօ:

Փեփիոնէ առջեւը գրաւ թերթը ու Տոն Քամիլլօ հանդարտօրէն անցաւ տպագրուած տողերու վրայէն:

- Հը՛մ ... անհոգութեան վրիպակներէն դուրս իրրեւ չեշտ չափազանց ուժեղ կը թուի:

- Ուժե՞ղ, պոռաց Փեփիոնէ, բայց ատիկա անիծած արիկայ մըն է, խաբեբայ մը, այնպիսի զրպարիչ աւազակ մը, որ երկու բառերը հարկաւոր են զինք արժանապէս որակելու համար:

Տոն Քամիլլօ ձեռք առաւ մատիտը եւ ուշադիր կերպով սրբագրեց փորձը:

- Հիմա գրիչով անցնը սրբագրութիւններուն վրայէն, ըսաւ երբ աւարտեց:

Փեփիոնէ տխրութեամբ նայեցաւ էջին, որ լի էր սրբագրութիւններով ու յապաւումներով:

- Եւ մտածել որ այդ անպիտան Պարքինի ինծի բան էր թէ ամէն բան լաւ է ... ի՞նչ կը պարտիմ:

- Ոչինչ: Միայն Յանա՛ կզակդ դոց պահել. չեմ ուզեր որ դիտնան թէ Գրգիռ - Ծաւալի հաշուին կ'աշխատակցիմ:

(Շար. 20)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Մշակոյթի Տունը շնորհակալութեամբ առացած է «Նայիրի» պարբախումբի անդամներէն. - Էրիք, Անի, Ժան Քլոտ, Ալիս, Անահիտ, Վէրօ, Օննիկ, Միշէլ, Յասմիկ, Գոհարիկ, Ժլորանս, Անէթ, Սանտրա, Ժօէլ, Ժան - Մարդ, Մխրիամ, Լօրան, Մարդ, Լօրա, Արմէն, Ժան Ժալ, Փիէր եւ Նաթալի-էն 900 Ֆ. փոքրիկն՝ Անահիտ Թէրզեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի:

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռի Գոլոմպի եւ Պուա - Գոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է Պ. Յարէթ Յարութիւնեանէ 500 Ֆ.:

×

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը խորին երախտագիտութիւնը կը յայտնէ Պ. Կ. Տէմիրճեանի 5000 Ֆ.ի նուէրին համար Պելֆոնթէնի կայանի նորոգութեան եւ արդիականացման ի նպաստ:

×

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը յատակագիծին կը յայտնէ ընկերուհիներ՝ Տիգրանուհի Յովհաննէսեանի եւ Արմենուհի Նազարեանի իրենց հօր մահուան առթիւ եւ 200 Ֆ. կը նուիրեն Հայ Դատին:

×

Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է Գրիգոր Խաչերեանի մահուան առթիւ 100 Ֆ. (եւ 100 Ֆ. հիւանդանոց այցելութեան առթիւ) Տիկին Շաքէ Թաշճեանէ եւ 100-ական Ֆ. ալ Տէր եւ Տիկին Մինաս Դարբինեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Կարօ Գարդուպիէ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՁԱՇ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր ողբացեալ ընկեր - ընկերուհիներու յիշատակին, Իսիի Ս. Մարիամ - Աստուածածին եկեղեցին, կիրակի, Յունիս 17-ին: Ապա՝ ճաշ, Իսիի Մշակոյթի Տան մէջ, 45 rue տը լա Տէֆանս:

Ճաշագին 50 Ֆ.:

Փափաքողներ կրնան հեռաձայնել՝
Տիկին Տօնիկեան՝ 642 62 45
Տիկին Յովսէփեան 736 28 70

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՔՍԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԱՆՄԱՀՆԵՐՈՒՆ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հնչակեան կուսակցութեան Փարիզի եւ չրջանի մարմինը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Յունիս 17, Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 1915 Յունիս 15-ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախազանով նահատակուած ՔՍԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆ անմահ հերոսներու յիշատակին:

Նոյնպէս հայ ազատագրութեան համար կեսարիոյ կախազաններուն վրայ եւ վանի բանտին մէջ նահատակուած հերոսներու յիշատակին:

Հերոսներու յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ արարողութեան:

ՀՈԳԵՃԱՇ

Կիրակի, Յունիս 17, ժամը 13·30-ին:

Restaurant CAUCASE

99 bis, av. de Verdun, Issy les Moulineaux

Պատշաճ յայտագիր, յարգանքի ուղերձներ, արտասանութիւն, երգ:

Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

Հեռաձայնել՝ - 770 38 63 եւ 878 88 70

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Անկէնի եւ շրջակայից միօրեայ հայկական վարժարանին տարեվերջի աշակերտական հանդէսը Յունիս 17, Կիրակի օր ժամը 15·30-ին:

Սիրով կը հրաւիրուի յարգոյ հասարակութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

Հասցէ: Անկէն 9, rue du Marché

La MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE d'ALFORTVILLE

a le plaisir de vous inviter à

UNE RENCONTRE AVEC

Henri VERNEUIL

le Samedi 16 Juin à 21 heures

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville

MUSÉE GUIMET
6, place d'Iéna, Paris
métro Iéna

VENDREDI 22 JUIN à 21 h. précises

Récital exceptionnel de Duos

PREMIERE AUDITION EN FRANCE

LYNE DOURIAN ASTRIG DEDEYAN

de l'Opéra de Paris de l'Opéra d'Erevan

au piano : **Jean-François BALLEVRE**

MONTEVERDI - PURCELL - ROSSINI
DONIZETTI - BRAHMS - KOMITAS
MELIKIAN - SARIAN
KHATCHATRIAN

PRIX DES PLACES 50 et 80 F

Points de vente
Librairie PALOYAN 523 24 97
9, rue de Trévise, Paris 9e
Epicerie BALTAYAN 246 14 25
27, rue Bleue, Paris 9e
Etablissement GEOMA 236 43 38
36, passage du Ponceau, Paris 2e
TELE CONDORCET 642 56 17
175, avenue Jean-Jaurès, Clamart
DJIZMEDJIAN 781 09 72
31, rue Paul-Deroulede, Bois-Colombes
LYNE DOURIAN 866 26 98
ASTRIG DEDEYAN 750 46 93

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1983 - 1984

ԱՄԱՓԵՐՔԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 17

Ժամը 13-ին ՁԱՇ վարժարանի ճաշասրահին մէջ, վերապահուած աշակերտներուն եւ ծնողքներուն:

Ժամը 16-ին ՁԵՄԱՐԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ եւ մրցանակաբաշխութիւն վարժարանի Պէչիկթաշլեան - Ալէմշահ Թատերասրահին մէջ:

Մանկապարտէզի փոքրիկներու ելոյթ, վարժարանի քառաձայն երգչախումբ, ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԼԿԵԱՆի: Թատերական ներկայացում փոքրերու եւ մեծերու կողմէ պատրաստուած: Գեղարուեստական բաժինը պիտի ճոխացնեն դաշնակի յայտնի արուեստագէտներ:

MARSEILLE
—RADIO SUD CONTACT—
93 Mg Hz FM

vendredi 16 juin de 12 h. à 13 h.
« *La vie communautaire arménienne de la diaspora* »
par le Dr. Zaven Gabrielian

ASSOCIATION
DES SCOUTS ARMENIENS
REGION DE LYON
fondée en 1928, reconnue par le bureau mondial du scoutisme

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

FETE CHAMPETRE SCOUTE

sous la présidence du Dr K. Medzadourian
Chef Scout (Paris)

DIMANCHE 24 JUIN de 10 h. à 20 h. 30
au CLOS MONDEROUX à BEYNOST
en cas de pluie dans la Salle des Fêtes de St. Maurice de Beynost

— *ENTREE GRATUITE* —

jeux pour petits et grands
buvette, buffet à l'arménienne
ambiance arménienne avec l'orchestre
NAREG
et le célèbre chanteur
YORGANTZ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆըրանսայի շրջանի կեդրոնական վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Պատգամաւորական իր 43-րդ ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունիս 16, առաւօտեան ժամը 9·30-էն սկսեալ, Վալանսի Հայ Բարեգործական Միութեան, «Հիւսիսեան» սրահը: Հաշիւները կը փակուին ժողովէն առաջ: Յաջորդ օրը Կիրակի Յունիս 17, ճաշ - ինջոյք մը կազմակերպուած է, Վալանսի մասնաճիւղի կողմէ, ժամը 11-էն ընկերասէր, Վալանսի Փալէ տը լա Ֆուարի «Վեռքոռ» սրահը: Մասնակցութիւն, ժապ Քոժայի նուագախումբը: Տեղւոյն վրայ կը պտնուի ճոխ ուտելիք ու խմելիք: Բոլոր հայրենակիցները հրաւիրուած են:

enfin UN RESTAURANT LIBANO - ARMENIEN EN PLEIN PARIS

AL-KASR

SPECIALITES ARMENIENNES ET LIBANAISES

1, RUE DE RICHELIEU, 75001 PARIS
métro Palais-Royal

tél. 296 33 02

M. DOUZMANIAN

ouvert tous les jours midi et soir
prix raisonnables

à l'occasion de l'inauguration
apéritif offert par la maison
samedi et dimanche

tous les soirs
musique orientale
bouzouki

Salle pour banquets, mariages, fiançailles, baptême, anniversaire, réception

Vendredi et Samedi soirée animée par **vicken**

ՎԵՐՋԱՊԼԻՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ - ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՁԱՇԱՐԱՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
ՀԱՄԵՂ ՁԱՇԵՐՈՎ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Սէն - Թ'Անթուանի մասնաճիւղին, Կիրակի, Յունիս 17, Ֆապրըկուլ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

ԲԱՑՄԱՆ 8-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻԻ

Կիրակի, Յունիս 17-ին, ժամը 13-ին Տարօն եւ Վասպուրական սրահներուն մէջ: Գեղարուեստական բաժինն՝ հայկական մթնոլորտ: Մասնակցութեամբ՝ «Վրէժ» նուագախումբի:

Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

G.I.M.

Le mardi 19 juin de 20 h. à 22 h.
dans les salons de l'Hôtel Meurice
se tiendra

LA RENCONTRE SEMESTRIELLE DE
RESPONSABLES ARMENIENS
DE L'ÉCONOMIE

A l'initiative du GROUPEMENT
INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN

Renseignements : GIA BP 120
75763 CEDEX 16.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Ի ՊԱՏԻՒ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՑԿԵԱՆՍ ՆԱԽԱԳԱՀ

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ԻՐ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ
1953 - 1983

Նախաձեռնութեամբ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԿԵԴՐՈՆԻՆ՝ ԼՕԶԱՆ
եւ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՀԻՄՆԱՐԿԻ՝ ԺԸՆԵՒԻ

Կիրակի, Յունիս 17, ժամը 1ին յ.մ.ի
ԺԸՆԵՒԻ
BEAU - RIVAGE HOTEL ի
շէհղ եւ ընդարձակ ճաշասրահին մէջ
Quai Mont-Blanc, 13

Ցաւարտ Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ մատուցանելի Պատարագին եւ հանդիսաւոր Հոգեհանգիստին ի հանդիսի խնկելի Հոգիներուն Միութեան Մեծ Հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարի եւ իր գործակիցներուն, եւ 1906-էն ի վեր Միութեան հանդուցեալ բոլոր բարերարներուն, պատուոյ անդամներուն, վաստակաւոր աշխատակիցներու եւ բարեմտաղաւար անդամներուն:

ՈՒՂԵՐՁ

ՄԻՈՒԹԵԱՆՆ ՑԿԵԱՆՆ ՆԱԽԱԳԱՀԷՆ
Գեղարուեստական Հակիրճ Յայտագիր

Պատուոյ ճաշէն առաջ, պանդոկին լճահայեաց պատշգամին՝ ախորժաբեր պահ՝ ամէն կարգի խմիչքով, բացի whisky-էն՝ տրամադրելի մասնաւոր անձնական ապսպրանքի վրայ:

Մասնակցութեան ծախք՝ 50 Զ.Ֆ., անձ գլուխ՝ ներառեալ ըմպելիքով:

Փութալ տեղերը նախապէս ապահովել՝ մինչեւ Յունիս 15, հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. -

- Հ. Բ. Ը. Միութեան Գրասենեակ՝ Լօզան՝ (021) 28 20 86
- Պ. Իօժէն Բարաքեան՝ (022) 35 16 21
- Օր. Անի Մեսրոպեան՝ (022) 31 85 50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
14

JEUDI
14 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.721 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.721

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԵԻՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԷՆ ԹԷ ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐ

—×—

Ահա՛ քան 14 տարի՝ եւ հաւանաբար չատ աւելի, եթէ 100 հազար Ֆրանքի կանխավճարը չըլլար, Յունիս 17-ին՝ եւրոպական ընտրութիւններու առթիւ կը ներկայանան քուէարկողներու դատավճռին: Հակառակ այս պատկառելի թիւին՝ սա դեռ անկատար պատկերը մըն է Ֆրանսայի քաղաքական, մտաւորական, փիլիսոփայական հոսանքներու, ենթահոսանքներու, բաժանմունքներու, մասնիկներու այլազանութեան ... որոնք խորքին մէջ, փոքր բացառութեամբ, ո՛չ մէկ չահադրդռութիւն ունին եւրոպական զլխաւոր հարցերու լուծման առընչութեամբ, այլ կը ծառայեն քաղաքական ներքին հաշիւներ մաքրելու, կուսակցութիւններու թուաքանակը ճշդելու, մեծամասնութեան կամ ընդդիմութեան զօրութիւնը կամ տկարութիւնը ընորոշելու:

Երեք զլխաւոր ցանկերէն զատ, 11 այլ ցանկեր՝ որոնց մէջ եթէ մէկ քանի անհեղ եւրոպացիներ կը գտնուին, մնացեալներուն կազմութեան նպատակը քաղաքական թաքուն ծալքերուն մէջ պէտք է որոնել: Եթէ մէկ քանի ցանկեր, օգտըւելով ձրի փրոփականի մը առիթէն՝ իրենց մասին խօսեցնելու համար կը ներկայանան. միւսները քաղաքական այլ նպատակներէ կ'առաջնորդուին, կամ աւելի ճիշդ այլ հրահանգներու կը հնազանդին...: Ինչպէս գիտենք, զլխաւոր ընդդիմադիրներու միացեալ ցանկի կազմութիւնը յաղողեցաւ, ամիսներ տեւող երկար բանակցութիւններէ եւ սակարկութիւններէ ետք, երբ երկու «անկեղծ» բարեկամներ, մակերեսային համաձայնութիւն մը կնքեցին՝ միասնաբար օգտագործելու համար Տիկին Սիմոն Վէյլի՝ կանանչ աչքերուն ժողովրդականութիւնը եւ քուէներու բացարձակ մեծամասնութիւնը չահելու յոյսով:

Արդ, ընդդիմականներու ճնշումը անանելի կը դառնայ եթէ քուէներու 50 առ հարիւրը անցնին, որուած ըլլալով որ դեռ փաստօրէն մեծամասնութիւն չունի՝ ոմանք առիթ չեն փախցներ յայտարարելու թէ ներկայիս ընկերվարական-համայնավար դաշնակցութիւնը փոքրամասնութեան վերածուած է, եւ հետեւաբար կառավարութիւնը պէտք է հրաժարի եւայլն, եւայլն: Այս ծանրակչիռ կացութեան առջեւ, որքա՛ն ալ միամիտ ըլլանք չենք կրնար հաւատալ թէ, մեծամասնութեան անդամները ձեռքերը ծալած սպասեն անխուսափելի պարտութեան. արդ, Լը Փէնի ցանկը մեծամասնութեան համար օրհնութիւն մըն է, բայց իր որոշած քուէներու զգալի մկ մասը կուգայ նախկին ձախերէ: Իսկական օրհնութիւնը Տիկին Ֆրանսին Կոմեզի ցանկն է: Այս տիկինը կը ներկայանայ որպէս ներկայ վարչակարգի ընդդիմադիր՝ իրական Եւրոպայի մը կազմութեան ծրագիրներով, պարզ է թէ, կը յուսայ քուէներ որպէս մասնաւորաբար միւս տիկնոջ ցանկէն, եւ եթէ նկատենք թէ տիկին Կոմէզ Տարտարարուեսի համբաւաւոր վարիչներէն մին է, եւ կինը՝ ծայրայեղ ընկերվարական Սերեսի հիմնադիրներէն մէկն է, կրնանք առանց վստահ ըլլալու հետեւցնել թէ, տիկին Կոմեզի ճամբան պատրաստողները գտնուած են...: Կը մնայ երրորդ օրհնութիւնը՝ ժեռար Նիքու-Փուժատ ցանկը. հոս կրնանք վստահ ըլլալ թէ ասոնց համակիրները չախչախիչ մեծամասնութեամբ չիրաքեան հոգեվիճակ մը պատկանին, եւ եթէ լաւ կը հանենք Փուժատը, - նոյն վերլուծումը կրնանք ընել: Ահա երեք փոքր կոչուած ցանկերը, որոնք մեծամասնութեան գործը կը դիւրացնեն, եւ ընդդիմութեան քուէները մօտաւորապէս կը հեռացնեն, 50 առ հարիւրը դերազանցելու հաւանականութենէն: Արդարեւ, ըստ վերջին սոնտաժներու՝ Տիկին Սիմոն Վէյլի միջինը կը թափուի 50-էն վար, դէպի 42 - 43 առ հարիւր: Զգայացունց յաղթանակի մը անատուութեան առջեւ, Շիրաք ըստ իր սովորութեան հակայարձակողականի կը դիմէ նշանարան առնելով, օգտակար fուէ բառաձեւը. Պատ կը հետեւի դժկամակ նահանջը. միշտ իր ներկայութիւնը սակարկելով. մինչ Ժիսքար՝ ցարդ աներեւոյթ եղած էր. իսկ Տիկին Վէյլ իր ակռաները կը ցուցնէ, որոնք ըստ երեւոյթին բաւական սրածայր են:

Գալով ընկերվարականներուն՝ ասոնք երազել անգամ չեն կրնար թէ կարելի է 1981-ի տոհոսին մօտենալ, եւ առ այժմ կը զոհանան 22 կամ 23 առ հարիւրով: Հոս եւս քաղաքական խազեր չեն պակսիր. երկու Ֆօրերու ձախողութենէն ետք՝ մեծամասնութեան խորթ անդամ՝ ձախ արմատականներն ալ, հակառակ ընկերվարականներու լուրջ դժգոհութեան, կը չանան իրենց ներկայութիւնը նկատելի դարձնել, միանալով տեսակ մը «բոլորաիքեան» վարիչ՝ ձախ կեդրոնական Սթիռնի, եւ ձախամիտ կանանչներու ղեկավար՝ Պռիս Լալոնտի հետ, պարզապէս հաշուելու համար իրենց մակիրներու թիւը, եւ ըստ այնմ սակարկելու իրենց գործակցութեան պայմանները, մէկուն կամ միւսին հետ...:

Համայնավարները ինչպէս միշտ, կը մնան առանձին իրենց հաւատարիմներուն հետ: Մառչէ կրակ ու բոց դարձած, որոշ յաղողութեամբ կը չանայ վերաշահիլ յուսախաբ համակիրներու քուէները, բայց իրեն դէմ կը գտնէ սովորական հակահամայնավարներէն զատ, չատ մը այլ ցանկեր՝ որոնք աշխատաւորական պիտակին տակ, կը յուսան նոյն այդ քուէները որսալ: Նախ Ա., յուսիտենական հակառակորդ տրոցկիստները՝ Ալէյթ Լակիյէ եւ իր ցանկը, Բ., եւրոպական բանութեան անունով ցանկ մը. Գ., ուրիշ ցանկ մը մէյնազգային, բանուորապետական պիտակով. Դ., կարծես սա բանական չըլլար՝ նախկին համայնավար Հանրի Ֆիզպէն եւ Փէ - էմ - Իւ, միացեալ ճակատ կազմած կը ներկայանան որպէս ժողովրդավար միացեալ - համայնավարներու ցանկ: Ինչ Մառչէ ... խեղճ աշխատաւորութիւն...:

Այս բոլորին մէջ ո՞ւր է Եւրոպան, պիտի հարցնէք: Արդ, ինչ որ անուրանալի է հոս կամ այլուր, Ֆրոմանթէն կամ Ֆըրիպուրկ, Օսթի կամ Օսթանտ, Եւրոպայի բնակչութեան մեծագոյն զանգուածը, անկեղծօրէն կը ցանկայ միացեալ եւ անկախ Եւրոպա մը, եւ նոյն սահմանադրութիւնը, նոյն դրամը, նոյն օրէնքները բոլորին համար. բայց կը մնան Պետութիւնները եւ ասոնց նեղմիտ ազգայնամոլութիւնը. ուստի առանց յոռետես ըլլալու, կրնանք երազել այս հեռաւոր, չա՛տ հեռաւոր նպատակին համար:

Գ. Տ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ԼԻԲԱՆԱՆի Խորհրդարանը կրցաւ ի վերջոյ նիստ գումարել երեքշաբթի օր եւ վստահութեան քուէ տալ Ռաշիտ Քարամէի ազգ. միասնականութեան կառավարութեան, լինչպէս նաեւ բացառիկ լիազօրութիւն: Նախորդ օրուան ամրակուծութեանց եւ հրացանաձգութեանց հաշուեկշիռը հասած էր 105 մեռեալի եւ 250 վիրաւորի: Խորհրդարանի նիստին թեր քուէարկեցին 53 երեսփոխան եւ դէմ՝ 15, երեք ուրիշներ ալ ձեռնպահ մնացած են:

ԿԻՊՐՈՍի Թուրք չինծու «Պետութեան» դեկավարը՝ Ռաուֆ Տէնքթաշ Անդարա հասած է երկու օրուան պաշտօնական այցելութեան եւ ընդունուած մեծ պատիւներով նախագահ Խվրէնի կողմէ, մէջն ըլլալով թնդանօթի 21 հարուածները:

ՊՈԼՍՈՑ զինուորական տեսանին առջեւ բացուած է դատավարութիւնը Տեւ-Սոլի (Ծայրայեղ - ձախ) 140 անդամներու դէմ, որոնց մէջ 47 ամբաստանեալ կրնան մահուան դատապարտուիլ:

ՔՈՏԱՖիի սպառնացած է «ահաբեկչութիւնը Միացեալ - Նահանգներ արտածել» ճառի մը ընթացքին, ամբաստանելով Ամերիկացիները որ Սուտանի մէջ լիբիացի ընդդիմադիրներ պատրաստած էին, Մայիսին, նախքան Լիբիա ղրկելը, որպէսզի «սպանութիւններ եւ խափանարարական արարքներ գործեն»: Միաժամանակ Լիբիոյ մէջ ստեղծուած է «Միջազգային ահաբեկչութեան դէմ պայքար»ի դրասենեակ մը: Այս դրասենեակին դլխաւոր գործը պիտի ըլլայ նկատի առնել «ահաբեկչական գործունէութեանց բոլոր տեսակէտները, անոնց մասին տեղեկագրեր պատրաստել, ուսումնասիրել անոնց դէմ պայքարելու միջոցները, հրապարակել Պետութեանց դիրքերուն, ինչպէս նաեւ միջազգային եւ տեղական կազմակերպութեանց դիրքին անոնց նկատմամբ»: Ըստ երեւոյթին իւմուռ ալ կայ Լիբիոյ մէջ:

ԵԻՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

SOLIDARITÉ FRANCO-ARMÉNIENNEի ԴՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ
ՀԱՅԵՐՈՒ
ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

—×—

Սոլիտարիթէ Ֆրանքֆօ - Արմենիէն (*) արդիւնաւոր գործունէութեան մը ձեռնարկած է շրջանէ մը ի վեր, ի մասնաւորի եւրոպական ընտրութեանց նախօրեակին: Այս առընչութեամբ՝ զուգընթաց այն կոչին զոր ըրած է 1915-ի ցեղասպանութեան ճանաչման համար եւրոպական Հասարակապետութեան մարմիններուն կողմէ եւ որու զօրավիդ են արդէն աւելի քան 200 անճնաւորութիւններ եւ կազմակերպութիւններ (տես՝ «Մոնտ»ի Յունիս 13ի թիւ, 8րդ էջին ամբողջ կէսը) հարցարան մը ղրկած է եւրոպական Խորհրդարանի ընտրութեանց մասնակցող քաղաքական բոլոր հոսանքներու ցանկագլուխներուն, որպէսզի ի պատասխան եղած 6 հարցումներու ճշդեն իրենց դիրքը: Նախ յիշենք թէ կոչին պատասխանող կարեւոր կազմակերպութեանց մէջ են. - Ֆէն-ը, ԼիԻՐԱ-ն, մարդկային իրաւանց լիկան, ԺՕՖ-ը, ՄՈՒՓ-ը եւայլն, եւայլն: «Յառաջ»ի սիւնակները թոյլ չեն տար որ հրատարակուին բոլոր ստորագրութիւնները (կը փորձենք նմոյշներ տալ, երբ կարելի ըլլայ) կամ պատասխան - նամակներուն ամբողջութիւնը, կը զոհանանք, ուրեմն, յիշելով անունները այն քաղաքական հոսանքներուն, որոնք պատասխանած են, ինչպէս նաեւ այդ պատասխաններուն յատկանշական հատուածները:

PARTI SOCIALISTE:
LIONEL JOSPIN

Ընկերվարական կուսակցութիւնը չատոնգմէ յանձն առած է ճանչնալու հայ ժողովուրդին իր մշակոյթին եւ պատմութեան իրաւունքը եւ ի մասնաւորի վերահաստատելու ճշմարտութիւնը այն ցեղասպանութեան մասին, զոր կրած են Օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող Հայերը 1915-էն 1917 :

...եւրոպական Հասարակապետութեան հիմնարկներու չրջագիծին մէջ, եւրոպական Խորհրդարանի ընկերվարական պատուիրակութիւնը բանաձեւի առաջարկ մը յանձնեց 1983 Սեպտեմբերին այս ուղղութեամբ (իմա՝ ցեղասպանութեան ճանաչում): Ընկերվարական խումբը իրացուց այդ բնագիրը եւ կրցանք զայն յանձնել յանուն ընկերվարական խումբին ամբողջութեանը մէջ: Քննութիւնը եւ քուէարկութիւնը ցարդ յանգած չըլլալով, ես եւ ընկերներս, որոնք կ'ընտրուին Յունիս 17-ին, սրտանց պիտի աշխատին, որպէսզի յաղողի նոր օրէնսդրական չրջանի առաջին ամիսներուն իսկ:

×

PARTI COMMUNISTE :
GEORGES MARCHAIS

Համայնավար կուսակցութեան դիրքը հայկ. ազգ. հարցին նկատմամբ յատակ է. - 1915-ին Հայերու դէմ գործուած ջարդերը պէտք է սահմանուին որպէս ցեղասպանութիւն: Անթոլ Ֆրանս, Մարսէլ Քաչէն յանուն մեր կուսակցութեան առաջիններն եղած են պահանջելու անոր ճանաչումն ու դատապարտումը: Իր հիմնադրութենէն ի վեր մեր կուսակցութիւնը չէ դադրած այդ ուղղութեամբ գործելէ, Ֆրանսայի մէջ, ինչպէս միջազգային հիմնարկներու ուր ներկայացած է: Մեր վերջին միջամտութիւնները Ազգ. Ժողովին, եւրոպական Խորհրդարանին, ինչպէս Եւրոպայի Խորհուրդին մէջ, ուր դէմ քուէարկեցինք Թուրքիոյ մուտքին, կը վկայեն այդ ուղղութեամբ: Կը խորհինք որ Ֆրանսան, որ պաշտօնապէս ճանչցած է հիմա Հայ Ժողովուրդին կրած ցեղասպանութիւնը, պէտք է աշխատի եւրոպական ինչպէս համաշխարհային մակարդակի վրայ, ի մասնաւոր ՄԱԿ-ի, որպէսզի սահմանուի եւ ի գործ դրուի արդար լուծում մը:

×

Այլ պատասխաններ մեր յաջորդ թիւով:

95, rue du Ruisseau
75018 Paris

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

(Դ· եւ վերջին մաս)

Վարուժանի բանաստեղծութիւնը եթէ կ'ընդգրկէ զրական հոսանքներու եւ ուղղութիւններու լայնածիր ազեղ մը, նուազ ճոխ չէ իր բնանիւթերուն, մչակած սեռերուն եւ արտայայտչական ձեւերուն ալ այլազանութեամբը: Ազգայինէն սիրայինին, հոգեբանականէն հովուերգականին, ընկերայինէն միստիքին, քնարերգակէն եղերերգակին, Վարուժան փորձած է ու սիրապէս նուաճած մարզկային իրականութեան այլեւայլ երեսակները, բանաստեղծութեան մէջ արդէն քաղաքացիութիւն զտած կամ հազիւ զտնելիք զրեթէ բոլոր սեռերն ու ձեւերը, ինչ որ, սակայն, ամենակարեւորն է ներարկելով հսած լարին նոր չունչ, նոր աւիշ, նոր կեանք, ստեղծելով մէկ խօսքով քերթողական նոր լեզու, նոր խօսողութիւն մը:

Արդէն Սարսուռներուն մէջ, զրեթէ քսանամեայ, Վարուժան կը հանի զերազդիր բարձունքներու: «Յաւերժութեան սեմին» քերթուածը, որու յղացման փուլերը ինքը Վարուժան մանրամասնօրէն կը նկարագրէ տոքթ· Պազարճեանի զրած մէկ նամակին մէջ, է եւ կը մնայ բոլոր ժամանակներու լաւագոյն արտազրութիւններու կողքին զասուելիք կտոր մը: Քիչ անզամներ քերթողական լեզուն յաջողած է թափանցել այնքան չեչտակիութէն իրականութեան սրտին մէջ, որքան՝ օրինակ, սա հետեւեալ տողերով·

«Խոնարհեցայ, եւ կարծես ինձ հետ
բոլոր
Բնութիւնը հոն խոնարհեցաւ,
տիեզեր
Ըստուերին մէջ ծընեալ ինձ հետ
Ընդ ինձ ծընեալ ամէն ինչ ինձ հետ
Եւ միացաւ իրերուն սիրտը սըրտիս
Խիզախօրէն ընկղմելու համար զիս
Խորհուրդին մէջ սեւածիր»:

եւ կամ՝

«Լաւ· վըրայէ՛դ կը թաւալեմ ֆարն
անդին,
Ըսպիտակ էջ, որու միւս կողմն է
գըրուած
Անպատճառ բան մը Մահէն·
Անոր ներքեւ գաղտնիք մ'անշուշտ
կը շընչէ,
Սի՞րտ թէ հո՞գի· - օ՛ն, ըսէ ինձ թէ
ի՞նչ է·
- երկու կարիճ, այլ ոչ էն: - »:

Կ'ըսուի թէ Վարուժան նպատակ ունեցած ըլլայ հին ազգային կեանքէն առնուած դիւցազներգութիւն մը տալու· «Հարճը» թերեւս նախախորձ մ'ըլլար այդ ուղղութեամբ, եւ առանց նշանակութեան չէ դուցէ որ, իր աքսորի օրերուն, Պոլիսէն Հոմերոս ուզած ըլլար:

Եթէ Վարուժան չհասաւ տալու դասական առումով դիւցազներգակ գործ մը, պիտի համարձակիմ, սակայն, ըսել թէ դիւցազներգութիւն մ'է իր ամբողջ քերթողական գործը Սարսուռներէն մինչեւ Հացին Երգը: Երգը Հայութեան վիշտին եւ արիւնին, հայրենի փառքերուն եւ կարօտին, հայ գիւղին եւ հողին: Փառերգը սուրբ եւ հուրբ անցնող, մեռնող եւ վերյառնող մեր ժողովուրդին:

Լսեցինք Պզտոնի խօսքը, որ մարզաբէնները կը նկատէր բանաստեղծները: Այդպէս կը պատգամէր ժողովուրդներու հին իմաստութիւնը: Մարգարէ է Վարուժան՝ ե՛ւ իր բանաստեղծութեամբ ե՛ւ իր նահատակութեամբ: Միայն երեւութապէս անուաղրա մնացած է իր երգը, ինչպէս երեւութապէս միայն անուաղրա է հայ ժողովուրդի կեանքին ամենահարազատ երգը դիւցազնավէպը Սասունցի Դաւիթի: Այդ երգին լրումն է Մհերի քարայրը, ուսկից կ'արձագանգէ սերունդներու սրտին մէջ յոյսի եւ ազատութեան եւ անմահութեան կանչը: Եւ ի զուր չէ որ Վարուժանի մեզի հասնող վերջին խօսքերն ալ հայրենի դիւղին առաւտութեան եւ բերկրանքին, ոսկիին եւ լոյսին յոյսով կը թրթռան·

«Մինչեւ լեցուին շարան շարան
Պարկերն ու վե՛ր կանգնին նորէն,
Եւ սայլերն ալ ճրոռտողելէն
Ոսկին թողած լոյսով դառնան»:

Այո՛, լոյսով եւ ճռռտողելով պիտի դառնան հայրենի դիւղին սայլերը, եւ այդ լոյսն է անմահութեան դրաւականը ցեղին՝ որու Սիրտը երգեց Վարուժան:

Հ· ԼԵՒՈՆ ՋԷՔԻԵԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԷՋԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ, 1919 «ԿՈՄԻՏԱՍ» ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ ժողովուրդը, Կոմիտասի կեանքի ամէնէն ողբերգական ժամանակաշրջանին, երբ ան հոգեկան խանգարումով պառկած էր նախ Պոլսոյ, ապա Փարիզի հոգեբուժարանը, յանճն առած է վարդապետին խնամքը՝ կարելի եղած չափով օգնելով անոր, ինքզինք գտնելու: Այդ մարզին մէջ կարեւոր նպաստ ունեցած է նաեւ Թիֆլիս հիմնուած «Կոմիտաս» Ընկերութիւնը: Հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ, որքան գիտենք, մինչեւ այսօր չէ խօսուած այդ ընկերութեան հիմնադրութեան եւ գործունէութեան մասին:

«Կոմիտաս» Ընկերութեան մասին Գաբրիէլ Լեւոնեան իր յուշերուն մէջ կը գրէ· «Մեր սիրելի երաժշտագէտի գրութիւնն արդէն անյուսալի դարձաւ հոգեպէս կազդուրուելու, բայց նրա առողջ փիզիկականը պահանջ ունէր սննդի ու խնամքի: Պարիզի հայ շրջաններին այդ գործում աջակցելու համար 1920 թ· (1919 Մայիսի սկիզբը - Թ· Ց·, Ս· Զ·) Թիֆլիսում կազմակերպուեց «Կոմիտաս» ընկերութիւնը, սեղմ ծրագրով, նպատակ ունենալով անդամավճարների հաւաքումով տարեկան մի որոշ գումար ուղարկել այնտեղ: Ընկերութեան նախագահն էր, թէ վարչութեան անդամներից մէկը, նկարիչ Եղիշէ Թադեւոսեանը, Կոմիտասի վաղեմի բարեկամը ... Ի՞նչ արեց գործնականում այդ ընկերութիւնը կամ ե՞րբ դադարեց նրա գոյութիւնը՝ ինձ յայտնի չէ· Թիֆլիսից Հայաստան տեղափոխուելով, այլեւս չեմ կարողացել հետեւել այդ գործին»:*

Ընկերութեան հիմնադրութեան նախաձեռնողներէն մէկը եղած է ռուս երաժիշտ Յոմա Հարմանն (1885 - 1956), որ եղած է Պետերբուրգի Երաժշտանոցի յառաջադէմ աշակերտներէն: Հարմանն գրած է տարբեր սեռերու գործեր՝ սենեկային, սէնֆոնիք եւ քանի մը բեմադարեր: 1919 Փետրուարի սկիզբը Յոմա Հարմանն, հանգամանքներու բերումով, կուգայ Թիֆլիս, ուր կ'ապրի եւ կը գործէ մինչեւ 1921: Հոս ռուս երաժիշտին գործունէութիւնը կը կապուի Թիֆլիսի Երաժշտանոցին հետ: Ան նոյն տուն գործօն մասնակցութիւն կ'ունենայ քաղաքին երաժշտական - հանրային կեանքին: Թիֆլիսի ինքնատիպ գոյներով լեցուն մշակութային կեանքը կը գրաւէ Հարմանը, որ սերտ կապեր կը հաստատէ անոր ներկայացուցիչներէն չատերու հետ: Մասնաւորաբար նշելի է անոր մտերմութիւնը հայ մատենագրականութեան հետ: Հետաքրքրական է յատկապէս հետեւեալ փաստը· 1919 Փետրուար 26-ին տեղի կ'ունենայ ռուս բանաստեղծ Սերգէյ Գորոդեցկիի հիմնած Թիֆլիսի «Բանաստեղծների համքարութեան» 24-րդ նիստը, որ նուիրուած էր Ծովհաննէս Թումանեանի ծննդեան 50-ամեակին: Հարմանի «մտաբերելով ամէն տօնախմբութիւն նոր երգով տեսնելու հայկական տօնողութիւնը, յոբելեարին ի պատիւ կը նուագէ հետաքրքրական էթիւտ մը»: Անկէ ցոյց կուտայ, որ համքարութեան նիստի օրերուն Հարմանի արդէն մտերմութիւն ստեղծած է Ծովհ· Թումանեանի հետ եւ զրուցած հայկական ժողովրդական երգարուեստի, մասնաւորաբար Կոմիտասի մասին: Անկէ զատ, ծանօթ է, որ ռուս երաժիշտը կապեր ունեցած է նաեւ Կոմիտասի բարեկամներուն՝ Եղիշէ Թադեւոսեանի, Սպիրիտոն Մելիքեանի եւայլոց հետ: Աւար իրրեւ արդիւնք, «Զակաւազսկոյէ սլովո» թերթին մէջ՝ փետրուար 28-ի եւ Մարտ 1-ի թիւերով, կը հրատարակուի Հարմանի «Ժողովրդական երգը եւ զայն հաւաքողները» չարքի «Կոմիտաս Վարդապետ» ընդարձակ յօդուածը, որ Կոմիտասի մասին ըսած առաջին լուրջ ուսումնասիրութիւններէն մէկը կը հանդիսանայ:

Յօդուածին առաջին բաժնին ռուս երաժիշտը, խօսելով Կոմիտասի հոգեկան անմխիթար վիճակին մասին, այնուհետեւ կը գրէ· «Թէեւ Կոմիտաս մեծ յաջողութիւն ունեցաւ Արեւմուտքի մէջ, բայց անոր անունը գրեթէ անծանօթ է մեր հասարակութեան մեծ մասին, նոյնիսկ երաժշտութեան մտահոգեաններուն: Դժբախտաբար անոր համերգները տեղի չեն ունեցած ոչ Պետերբուրգ, ոչ ալ Մոսկուա: Անոր վերջին հատաքածոները լոյս տեսած են պատերազմէն քիչ առաջ ... այդ ժամանակ գեղարուեստական հարցերը մոռցուած էին չատերու կողմէ: Այդ ... հանգամանքները ինձի մտածել կուտան, որ մեր զարգացած հասարակութեան մէջ չատեր կան, որ ծանօթ չեն Կոմիտասի գործունէութեան կամ, թերեւս, միայն անոր անունը լսած են: Ապա յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ Կոմիտասի կեանքին ու գործունէութեան: Յօդուածին երկրորդ մասը նուիրուած է Կոմիտասի գործերու վերլուծումին, ուր Հարմանն ժամանակակից կոմիտասագիտութեան մակարդակով կը քննէ անոր երկերը՝ երեւան հանելով անոնց մնայուն գեղագիտական արժէքը, կը նշէ երգահանին բարձր ձիրքը եւ անոր անզնահատելի նպաստը հայկական երաժշտութեան պատմութեան մէջ· «Կոմիտասի համար կար դժուար հարց մը, այն է՝ նոր ներդաշնակային եւ բազմաձայն ոճ ստեղծել արեւելեան երաժշտութեան ոգիին համաձայն: Ան ապագային նոր խօսք պիտի բերէր երաժշտութեան մէջ: ... Ան օրինակ չուներ Արեւմուտքի կանոններէն, այլ պըզտիկ նիւթի մէջ գտաւ ... իր ոճը: ... Եթէ քննենք Կոմիտասի մշակումներու, դաշնաւորումները, կը տեսնենք ... զարմանալի ինքնուրոյնութիւն, որ բնականօրէն կը բխի ժողովրդական երգի էութենէն ... Կոմիտասի ... ոճը ոչ միայն

(Շար· 8)

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ, ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Գ·

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

Կշռուած մտածումներու, «սանձըւած» զգացումներու եւ «հսկուած» ապրումներու նուրբ կառոյց մը՝ հընչեակը, Սփիւռքի մէջ գտաւ աւելի լայն ծաւալում՝ յատկապէս առաջին տասնամեակներուն՝ Վահեանի, Թօփալեանի, Տատրեանի, Ծառուկեանի, Սահակեանի, Տէրունեանի եւ չատ մը ուրիշներու գրիչին տակ: Թէքէեանի զերազատ զգացողութիւն մը անհրաժեշտ դարձնող սեռ՝ հնչեակը, Թէքէեանի մշտակայ ներկայութեան ծիրին մէջ՝ մեր զրականութեան բերաւ չափի, կշիռի եւ կառուցումի հանդէպ այնպիսի դիտակցում մը, որ անհրաժեշտ էր զսպելու զգացական զեղումներն ու իմացական յորդումները···: Հնչեակը բերաւ զգաստութիւն մը, որ աւելի քան կենսական էր բարձրարակ բանաստեղծութեան մը ստեղծումին համար: Ինքնամբողջ սեռի մը վերածուեցաւ ան Սփիւռքի մէջ, թէեւ պէտք է խոստովանիլ որ չատ մը զրողներ չկըրցան թօթափել Թէքէեանի «քաղցր լուծը», եւ կ'ըսեցան անոր տակ···:

Պոլսոյ մէջ՝ հնչեակի մշակումին մասնակցեցաւ մասնաւորաբար Սիմքէչեանը: Ցատկանշական է որ Իրանահայ բանաստեղծները հեռու մնացին հնչեակէն, որ «հեռու» մնացած է ամբողջ արեւելահայ զրականութենէն՝ սկիզբէն մինչեւ այսօր:

Նուաճում «թիւ 5»·

Նուաճումներէն հինգերորդը կը նկատեմ վէպը՝ որպէս զրական սեռ, եւ «լայն պատառի» վէպը՝ որպէս ընդգրկում եւ ծաւալ:

Անմիջապէս պէտք է նշել որ նախաձեռնեան վէպը արձանագրած ըլլալով հանդերձ յաջողութիւններ (Կամսարական, Երուխան, Եսայեան, Նարդոս, Շիրվանզադէ եւ ուրիշներ)՝ այդ վիպագիրները միչտ չէ որ լրացուցած են թէքնիք թէ այլ պահանջները սեռին՝ հատուածաբար որպէս բերում իրենց ժամանակին պայմաններուն: 1920-էն ետք էր որ, Սփիւռքի մէջ պիտի իրագործուէր վէպը՝ թէ՛ որպէս թէքնիք, եւ թէ՛ որպէս կառոյց ու ծաւալ: Եսայեանի «Սիլիհտարի Պարտէզները», թէեւ տրուած ինքնակենսագրութեան ձեւով՝ Սփիւռքի առաջին վէպերէն է՝ ուր կայ ո՛չ միայն պատումի ճարտարութիւն, այլ նաեւ դէպքերու չարահիւսութիւն, նկարագրութիւններու իրապաշտութիւն, պատմական վաւերականութիւն եւ կերպարներու կերտում: Բայց անհրաժեշտ էր սպասել Շահան Շահնուրի «Նահանջ»ին՝ ունենալու համար «կատարեալ վէպը»՝ իր բոլոր ատրոդելիներով: Շահնուրը բացայայտ վարպետն է վէպի արուեստին՝ թէ՛ որպէս կառուցող, թէ՛ որպէս տիպարներու կերտիչ, թէ՛ որպէս հոգեվերլուծող, եւ թէ՛ որպէս ընկալող համաչխարհային նորադոյն ըմբռնողութիւններու: Ա՛յն մեծատաղանդ վիպագրողն է ան՝ որ երջանիկ միաձուլումի մէ հասցուց չօչափելի իրողութիւններն ու ենթագիտակցային իրականութիւնները, արարքն ու ապրումը, ազգայինն ու մարդկայինը, անհատականն ու համամարդկայինը:

Միւս ուշագրաւ վիպագէրն է Որբունին, որուն գործերը ընթացան եւրոպական հոգեբանական վէպին ուղիէն՝ պահելով նաեւ հայկական ներաշխարհը: Կան տակաւին Միքայէլեանն ու Զարդարեանը եւ ուրիշներ, որոնք յաջողեցան իրենց գործերը զարգացնել վէպի սահմանումին ծիրին մէջ, եւ հասնիլ նկատառելի մակարդակի:

Սփիւռքահայ զրականութեան մեծագոյն նուաճումներէն մէկն է «լայն ծաւալի» վէպը, որուն երկու զերակատարներն են Զարեհանն ու մանաւանդ Օշականը: «Նաւը Լերան Վրայ» վէպը՝ աքսիլեմ ու արդիական արեւելահայերէնով մը զբաղեցած, խորհրդանշական - բանաստեղծական մերձեցումով իրագործուած՝ վէպ մըն է, որ բարդային կարեւոր երկ մըն է, որ ընդարձակ ընդգրկումով մը կը տարածուի մեր ժողովուրդին կեանքին ամէնէն նշանակաւոր օրէն ողբերգական մէկ ժամանակաշրջանին վերեւ: Ան ո՛չ միայն վէպն է հայ ժողովուրդին կեանքին, այլ նաեւ վէպն է Հայաստան աշխարհին՝ իր բնութեամբ, իր հողով, իր լեռներով, իր ինքնուրոյն կենդանութեամբ:

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ
ՄՆԱՅՈՒՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՆԱԽԱԳԱՀ՝
ՓՐՈՖ. ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՌԻԿՈՅԻ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

—×—

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). - Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը հրաւիրած էր, Մայիս 25-ին, փրոֆ. Ֆրանսուա Ռիկո՝ Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանի նախագահը խօսելու համար հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած նստաշրջանի մասին, (Սորպոնի համալսարանը Ապրիլ 13-էն 16):

Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանի անդամները, Թիւով չիսուներկու, ընտրուած երեք տարուան համար եւ վերընտրելի ըստ սոյն հաստատութեան կանոնադրին, չուրջ երեսուն տարբեր ազգութիւններու պատկանող, միջազգային բարձր անձնաւորութիւններ են՝ պատմաբան, ընկերաբան, դիւանական, տաճնակալ, դրագէտ, փիլիսոփայ, նոպելեան մրցանակաւոր, իրաւաբան ... որոնք կը վայելեն բարոյական մեծ յարգանք եւ վարկ:

Փրոֆ. Ֆրանսուա Ռիկո համալսարանական փայլուն դէմք մըն է, միջազգային համբաւի տէր յատկապէս միջազգային իրաւագիտութեան եւ քաղաքական իրաւունքի ճիւղերուն մէջ որպէս դասատու Լուվէնի կաթողիկէ համալսարանը այցելելու փրոֆ.՝ եւ դասախօս աշխարհի զանազան համալսարաններու մէջ, անդամ բազմաթիւ հասարակութիւններու՝ ինչպէս՝ Միջազգային Իրաւունքի Ընկերութիւն, Պելժիոյ Մարդկային Իրաւանց Լիկային (փոխ - նախագահ), եւայլն, ... հեղինակ բազմաթիւ հրատարակութիւններու, գաւնեկիր զանազան դիտական մրցանակներու: Այլ խօսքով, դերազանցօրէն մտաւորական միջազգային հեղինակութիւն մը:

Փրոֆ. Ֆրանսուա Ռիկո, նախ ներկայացուց Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանը, որ հիմնուած է 1979 Յունիս 23-ին Պոլոնիա (Իտալիա), յաջորդելով Ռըսըլ դատարանին: Հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած նստաշրջանէն առաջ, դատարանը արձակած է ութ դատաւճիռ (Արժանթին, Փիլիպպեան, Էլ Սալվատոր, Աֆղանիստան Ա. եւ Բ., Արեւելեան Թիմոր, Զայիր, Կուաթեմալա) եւ տուած է երկու խորհրդակցական վճիռ (Արեւմտեան Սահարայի եւ Էրիթրէի մասին): Խօսելով ապա դատարանի նպատակակէտին մասին ոգեկոչելով քաղաքական միջազգային իրաւունքի օրէնքները, զոր Պետութիւնները պարտաւոր են յարգելու, պատժական պատասխանատուութիւնը, պետական ոճիրի դաղափարը, միջազգային օրէնսդրական կարգերու անդամալուծութիւնը եւն....: Բացատրեց Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանի տուած որոշումներուն բնոյթը, ըսելով յատկապէս՝ «Մինչ Ռըսըլ Ա. եւ Բ. դատարանները տեսակէտի պարզ դատարաններ էին, որպէս արեւմտեան մտաւորականութեան հատուածի մը պարբագայական արտայայտութիւն, Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանը ունի մնայուն նկարագիր մը եւ «ռեֆերանս»ի գործիք մը՝ ժողովուրդներու իրաւունքներու ընդհանրական յայտարարութիւնը, որով կը ձգտի սատարել մարդկայնական միջազգային կարգերու կազմութեան»: Փրոֆ. Ֆրանսուա Ռիկո աւելցուց՝ «Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանի որոշումներուն գործունէութիւնը արհամարհելի չէ: կ'երթայ դէպի երկու ուղղութիւններ: Մէկ կողմէն, ինչպէս բոլոր ոչ - կառավարական նախաձեռնութիւնները, կ'ուղղէ Պետութիւնները, միջ - պետական հաստատութիւնները եւ հայկական ցեղասպանութեան դատավճիռէն առաջ մէկէ աւելի տրուած որոշումներ ներմուծուեցան դիւանագիտական եւ քաղաքական վիճաբանութիւններու մէջ, յատկապէս ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբի եւ յանձնախումբի մօտ: Միւս կողմէն, Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանի առջեւ ներկայացուած դատաբանութիւնը թոյլ կուտայ գործադրութիւնը յայտարարուած եւ հաստատուած դէպքերուն, օրէնսդրական սկզբունքներուն համաձայն, զոր Պետութիւնները պարտաւոր են յարգելու: Եւ ասիկա, ոչ միայն համաձայն ժողովուրդներու իրաւունքներուն, այլ ըստ միջազգային իրաւունքին: Այսպէս, հայկական ցեղասպանութեան շուրջ, 1984 Ապրիլ 16-ին տրուած որոշումը, մինչեւ այսօր առաջինն է որ հանդիսաւոր կերպով կը յայտարարէ թուրք Պետութեան պատասխանատուութիւնը: Նման դատապարտում մը հայ ժողովուրդին կրած կորուստներուն: Ոճրային արարքներու զոհ ժողովուրդներուն, ինչպէս նաեւ ճնշուած ժողովուրդներուն համար, կարեւոր է գիտնալ եւ մանաւանդ լսել թէ իրենց դատը արդար է»:

Յետոյ, Փրոֆ. Ռիկո ներկայացուց դատավճիռը, անոր զանազան մասերը, թուեց ցեղասպանութիւնը վաւերող ապացոյցները, խօսեցաւ օտար պետութիւններուն կարեւորութեան մասին, մանաւանդ դերմանական, Թրքական Թեզը մերժեց, ճըշդեց Թրքական Հանրապետութեան պատասխանատուութիւնը որպէս ժառանգորդը Օսմանեան կայսրութեան եւ եզրակացութեան, ըսաւ՝ «Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանը հաստատեց ցեղասպանութիւնը սահմանող դէպքերը, թուրք Պետութեան պատասխանատուութիւնը եւ հաստուցում ընելու բարոյական պարտաւորութիւնը»:

Դատախօսութեան յաջորդեցին հարցումներ ուղղուելուն կողմէ, որոշ կէտերու լուսաբանութեան կամ յաւելեալ բացատրութիւններու համար մանաւանդ հայ ժողովուրդի հոգային պահանջներուն չուրջ: Հոս, դատախօսը, ցնորական (իքոփիֆ) նկատեց հոգերուն հարցը, մեկնելով այսօրուան քաղաքական իրականութիւններէն, սակայն ձեր իրաւունքն է բաւ պահանջել եւ ամուր մնալ:

Բարձր որակի դատախօսութիւն մը որ տպաւորեց ներկաները:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԻՓԵԱՆ

ԹԱՄԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ՉԱՔԱՐԵԱՆ

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ
«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Ջ.)

3. - ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

- Հաւկիթ պիտի ղրկեմ քեզի:

Փեփիոնէ մեկնեցաւ, իսկ Տոն Քամիլլօ անկողնին մտնելէ առաջ դնաց ողջունելու Քրիստոսը:

- Շնորհակալ եմ որ թելադրեցիր իրեն՝ ինծի դալ:

- Ամէնէն քիչը որ կրնայի ընել, պատասխանեց Քրիստոս ժպտելով, ի՞նչպէս անցաւ:

- Ջիչ մը դժուար, սակայն լաւ: Ոչ իսկ հետուէն կը կասկածէ, թէ ես էի երէկ իրիկուն:

- Ընդհակառակն, չատ լաւ գիտէ, վրայ տուաւ Քրիստոս, գիտէ որ դուն եղար, միշտ դուն, տատներկու անգամն ալ: Նոյնիսկ քանի մը դիչեր քեզ տես - սաւ: Տոն Քամիլլօ ուշադիր եղիր. եօթն անգամ մտածէ՝ անգամ մըն ալ «Փեփիոնէ աւանակ» դրելէն առաջ:

- Երբ դուրս ելլելու ըլլամ, կարմիր մատիտը միշտ տունը պիտի թողում, խոստացաւ հանդիսաւոր կերպով Տոն Քամիլլօ:

- Ամէն, վերջացուց Քրիստոսի ժըպտելով:

- 4 -

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ

Տոն Քամիլլօ տեղական դոյն ունեցող յորդորակի մը ընթացքին, քիչ մը թոյլ տուած էր ինք իրեն տեղ տեղ քիչ մը ուժեղ կճել միւսները. եւ այսպէս յաջորդ իրիկուն երբ կառչած էր զանգակներու չուաններուն, որովհետեւ ժամկոչը կանչեր էին ո՛վ գիտէ ուր, պայթած էր դըժոխքը:

Դժոխային հոգի մը պայթուցիկները կապած էր զանգակներու լեզուակնե - րուն: Ոչ մէկ վնաս, բայց պայթումներ ստիպած էին անոր գործերուն ծանօթացումը եւ դրամական նպաստի հանգանակութիւնը: Այդ օրը լեփ - լեցուն թատրոնին մէջ ներածական խօսքով հանդէս եկած են Ֆոմա Հարտեան եւ Մ. Մատենճեան: Առաջինը խօսած է Կոմիտասի երաժշտական տաղանդի, անոր երկերուն նշանակութեան, իսկ երկրորդը՝ կեանքին մասին: Իր խօսքին մէջ, չեչտելով հայ երաժիշտին բարձր ճիրքը, Հարտման ըսած է. «Լսելով Կոմիտասի մշակած Հայոց երկիրը, դուք կը լսէք բուն հայկական ժողովրդական երգեր, եւ կրնաք համոզուած ըլլալ, որ Կոմիտաս ինքզինքին թոյլ չի տար փոխել որեւէ հնչիւն, որեւէ ներդաշնակութիւն: ... Կոմիտասի մշակումը կը հաւաստիացնէ, որ, իսկապէս, դըժուար է պատկերացնել, թէ այս կամ այն երգը կարելի է դաշնաւորել այլ կերպ: Նոյնը նաեւ խմբերգներուն մէջ, ուր Կոմիտաս ունի ... ոչ թէ պատահական, այլ դիտակցուած ու մտածուած հնարքներու անսպառ պաշար մը:

Ներածական խօսքերուն կը յաջորդէ համերգը՝ Կոմիտասի գործերով, երգիչներ Վահան Տէր - Առաքելեանի, Արմենակ Տէր - Աբրահամեանի, Մելիք - Բեգլարովի եւ այլոց մեկնաբանութեամբ: Հանդէս կուգայ նաեւ Սպիրիտոն Մելիք-եանի ղեկավարած հայկական երգչախումբը: Մեծ խանդավառութիւն ստեղծած են «Անտունի», «Այ սարեր», «Գնա, դնա», «Քէլէր, ցոլէր», «Հով արէք», «Երի, երի», «Հաբրբան» եւ այլ երգեր: Մամուլի հաղորդումներէն կը տեղեկանանք, որ համերգին յաջաղութիւնը մեծ եղած է եւ երաժշտական երեկոյթները կրկնուած են բազմիցս:

Ընկերութիւնը համերգներ կազմակերպած է նաեւ Երեւան եւ Պաթում: Այս - պէս, 1919 Յունիսի կէսերուն «Կոմիտաս» ընկերութիւնը Երեւան կուգայ երաժըշտական երեկոյթներ կազմակերպելու «վաստակաւոր երաժշտական Կոմիտաս վարդապետին» նուիրագործ օգնելու նպատակով: Քիչ մը աւելի ուշ, Յուլիսի սկիզբը Երեւան կուգայ Հարտման՝ երգչուհի իր կնոջ հետ, երգահանդէսներու: Նախատեսուած է երկու երգահանդէս, մէկը՝ եւրոպական երաժշտութեան, միւսը՝ Կոմիտասի գործերով:

Կոմիտասի մտերիմներէն եղիչէ Թադեւոսեան, որ ընկերութեան գործօն անդամներէն եղած է, Արշակ Զօպանեանի ուղղած իր մէկ նամակին մէջ գրած է. «Կը ցանկանայի ձեր կարծիքը Կոմիտասի առողջութեան մասին լսել, գիտեմ, որ այդտեղ հոգում էք, մենք էլ այստեղ նրա անունով հիմնեցինք մի ընկերութիւն, բայց գրամի կուրսը անչափ ընկած է ... մեր նպաստը շատ աննշան բան է դուրս գալիս մեծ ճիգ թափելուց յետոյ: Ատուած նորան կատարեալ առողջութիւն տայ»:

«Կոմիտաս» ընկերութեան յետագայ գործունէութեան մասին, դժբախտաբար, այլ տուեալներ չունինք: Հաստատ կարելի է ըսել, որ հիմնուելով 1919 Մայիսի սկիզբը, ան գոյատեւած է մինչեւ 1920 (ըստ Գ. Լեւոնեանի յուշերուն): Պէտք է աւելցնել նաեւ, որ Կոմիտասի աշակերտուհի Մարգարիտ Բաբայեան, տարիներ ետք հայերէնի թարգմանած է Հարտմանի վերոյիշեալ յօդուածը եւ ընկերութեան առաջին երեկոյթին արտասանած ճառը եւ տպագրած Ա. Զօպանեանի խմբագրութեամբ Փարիզ հրատարակուող «Անահիտ» հանդէսի 1935 - 1936 թուականներու թիւերուն մէջ:

Այսպէսով, Ընկերութեան հիմնումը բացառիկ կարեւորութիւն ունեցող փաստ մըն է, քանի որ կ'առընչուի հայ երաժըշտութեան ահաւիրայի՝ անմահ Կոմիտասի անունին: Թիֆլիս հիմնուած «Կոմիտաս» ընկերութիւնը հայկական երաժըշտական մշակոյթի պատմութեան յիշատակելի էջերէն է:

ԹԱՄԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ՉԱՔԱՐԵԱՆ

(Շար. 21)

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պայրամեան եւ զաւակները (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Ալֆոնս Շահվէքիլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Սարաֆեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ-մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Այվազեան)

մահը որ պատահեցաւ Մայիս 31-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան շրջանակի մէջ։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլ - Սարսէյլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Ալիս Տիլանեանի եւ զաւակներուն, Տիկին Մառի Խաչատուրեանի եւ զաւակներուն իրենց մօր եւ մեծ-մօր Տիկին՝ Անիծա Սարաֆեանի մահուան առթիւ։ Ցաւակցութիւններ նաեւ Տիկին Շաքէ Պարսիկեանի, Տէր եւ Տիկին Ալէն Պարսիկեանի, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պարսիկեանի իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան առթիւ։

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Յունիս 17, առաւօտեան ժամը 10-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

×

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 6-ին՝
«ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ»

պատուանշան կը յանձնուի Լիոնի ազգային բարերար՝ ճեպրայէլ Պահատուրեանի Լիոնի եկեղեցւոյ կից Ագգ· Տան սրահին մէջ, 40 rue d'Arménie։

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ Շրջակայքից Հայերը մասնակցելու այս զոյգ արարողութեանց։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

ԲՈՅՄԱՆ 8-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի, Յունիս 17-ին, ժամը 13-ին Տարօն եւ Վասպուրական սրահներուն մէջ։ Գեղարուեստական բաժին՝ հայկական մթնոլորտ։ Մասնակցութեամբ՝ «Վրէժ» նուագախումբի։

Ճաշագիծ՝ 100 Ֆ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ագգ· Մխիթեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ գումարները։ - Տէր եւ Տիկին Մկրտիչեան 2000 Ֆ· եկեղեցւոյ, Պ· Խաչատուրեան 1000 Ֆ· դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Ժ· Ս· Մխիթարեան, Տիկին Մարի - Կարապետ Յակոբեան (Փարիզէն) 1000-ական Ֆ· եկեղեցւոյ, Պ· Հաւկոսեան 1000 Ֆ· եկեղեցւոյ, Տիկին Ժօֆրէ եւ Տիկին Վերա Ա· Ժամհան 500-ական Ֆ· եկեղեցւոյ, Օր· Ֆիլոր Մարկոսեան 300 Ֆ· եկեղեցւոյ, Այրի Տիկին Նաւօեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւնեան 250-ական Ֆ·, Տիկին Լիւսի Գարաեան, Այրի Տիկին Նարդուհի Օպոզեան, Տիկին Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Տէրօեան 200-ական Ֆ· եկեղեցւոյ, Ոմն, Պ· Ժամկոչեան 100-ական Ֆ·։ Տէր եւ Տիկին Մագոսա Զաքարեան 100 Ֆ· եկեղեցւոյ եւ 60 Ֆ· դպրոցին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ· - ՍԷՆ - ԹՈՒԱՆԻ Ս· Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ գումարները· - Գալուստ Չէօրխճեանի մահեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Շահպազեան եւ Յակոբեան ընտանիքները 200, Յովհաննէս Գրնճեան 100, Հրայր եւ Գրիգոր Չէօրխճեան եղբայրներ 200, Տիկին Անժէլ Գէորգեան եւ զաւակները 300, Տէր եւ Տիկին Փառամազ եւ Լուսին Տէրաէրեան եւ զաւակները 100 Ֆ·։

×

Խիի Ս· Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է 5·000 Ֆ· Խիի եկեղեցւոյ Տիկնանց Բարեգործիչ Ընծայախումբէն, Զաւակական ոճներու առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փ0· - Տիկին Սիրազարդ Պեհիկեան 600 Ֆ·։

ՓԱՐԻԶ· - Տիկին Լիւսի Աչճեան 200 Ֆ· առ ի գնահատութիւն տարուած աշխատանքին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ա.Ճահիտ Գուլումճեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Ա.բա Սերոբեան կը նուիրեն 200 Ֆ· Կապոյտ Խաչի Օղափ· Կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ· «Յառաջ»ին։

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՔՍԱՆ ՀՆԶԱԿԵԱՆ ԱՆՄԱՀՆԵՐՈՒՆ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հնչակեան կուսակցութեան Փարիզի եւ շրջանի մարմինը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ կիրակի, Յունիս 17, Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 1915 Յունիս 15-ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղանով նահատակուած ՔՍԱՆ ՀՆԶԱԿԵԱՆ անմահ հերոսներու յիշատակին։

Նոյնպէս հայ ազատագրութեան համար կեսարիոյ կախաղաններուն վրայ եւ Վանի բանտին մէջ նահատակուած հերոսներու յիշատակին։

Հերոսներու յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ արարողութեան։

ՀՈԳԵՃԱՇ

Կիրակի, Յունիս 17, ժամը 13·30-ին։

Restaurant CAUCASE
99°bis, av. de Verdun, Issy les Moulineaux

Պատշամ յայտագիր, յարգանքի ուղերձներ, արտասանութիւն, երգ։

Ճաշագին՝ 100 Ֆ·։

Հեռաձայնել· - 770 38 63 եւ 878 88 70

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նիսի մէջ այր ու կնոջ համար ճաշ պատրաստող միջին տարիքի կին մը։

Հեռաձայնել՝ 236 76 56 Տիկին Արշա։

Vient de paraître
aux Editions l'Harmattan

Les Arméniens au XXème siècle
de **Béatrice KASBARIAN-BRICOUT**

Les personnes intéressées peuvent également se procurer l'ouvrage chez l'auteur
45 allée N. Carnot, 93340 Le Raincy
au prix de 95°F

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

CRDA - CDA

36, rue de Trévise, 75009 Paris — tél. 246 05 58

A l'occasion du 1er ANNIVERSAIRE de l'ouverture du CENTRE DE DOCUMENTATION ARMENIEN (C.D.A) auront lieu DEUX JOURNEES «PORTES OUVERTES»

les vendredi 15 et samedi 16 juin de 10 heures à 18 heures

seront présentés :
— un bilan d'une année d'activité
— les nouvelles acquisitions
— des animations diverses
— une diaporama inédite
«Le contexte historique dans les années 1912 - 1923»

le SAMEDI 16 JUIN à partir de 14 heures

SEANCE EXCEPTIONNELLE de vente et SIGNATURE DE LIVRES
avec : .....
— BEYLERIAN Arthur
«*Les grandes puissances, l'Empire ottoman et les Arméniens dans les archives françaises* (1914 - 1918)».
— BRUN J.-M. et HAMELIN A. «*La mémoire retrouvée*».
— DER NERCESSIAN Sirarpie «*L'art arménien*».
— DZAGOYAN René «*Le système Aristote*».
— HOVIV «*Les Kamarades*» - «*Y-a-t il un passager dans l'avion*» - «*C'est l'époque qui veut ça*».
— KEBABDJIAN Jean-Claude (édition Astrid) présentation du livre de Sirvart KAZANDJIAN «*Les origines de la musique arménienne*».
— TER MINASSIAN Anahide «*La question arménienne*».
— TER SARKISSIAN Pierre «*Photographies arméniennes, Scènes et Portraits* 1880 - 1930».

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

- Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պելֆոն - թենի կայանի արձանագրութիւնները բաց են Օգոստոս ամսուան համար 6-էն 14 տարեկան երախաներու։

- Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կը կազմակերպէ 14 եւ 16 տարեկան պատանիներու համար Օգոստոսին ճամբար մը վկայուած անիմաթէօրներու առաջնորդութեամբ եւ հսկողութեան տակ։

Տեղեկութեան եւ արձանագրութեան՝ դիմել· - Փարիզի եւ շրջաններու համար՝
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue 75009 PARIS
Tél .: 824 - 46 - 57
ինչպէս նաեւ՝ 783 - 30 - 35
եւ մասնաճիւղերու վարչութիւններուն։
Լիոն եւ շրջանները· -
Դիմել· - Պ· Թուլէեան ·
Հեռ· - 16 - (7) 888 - 92 - 51
Մարսէյլ եւ շրջանները· -
Դիմել· Պ· Ֆրանկիւլեան ·
Հեռ· 16 (91) 91 - 48 - 85

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Համախարբերդցիական Հայր· Միութեան Սէն - Թ'Անթուանի մասնաճիւղին, Կիրակի, Յունիս 17, Ֆապրըկուլ

MUSÉE GUIMET
6, place d'Iéna, Paris
métro Iéna
VENDREDI 22 JUIN à 21 h. précises

Récital exceptionnel de Duos
PREMIERE AUDITION EN FRANCE

LYNE DOURIAN ASTRIG DEDEYAN
de l'Opéra de Paris de l'Opéra d'Erevan
au piano : **Jean-François BALLEVRE**

MONTEVERDI - PURCELL - ROSSINI
DONIZETTI - BRAHMS - KOMITAS
MELIKIAN - SARIAN
KHATCHATRIAN

PRIX DES PLACES 50 et 80 F

Points de vente
Librairie PALOYAN 523 24 97
9, rue de Trévise, Paris 9e
Epicerie BALTAYAN 246 14 25
27, rue Bleue, Paris 9e
Etablissement GEOMA 236 43 38
36, passage du Ponceau, Paris 2e
TELE CONDORCET 642 56 17
175, avenue Jean-Jaurès, Clamart
DJIZMEDJIAN 781 09 72
31, rue Paul-Deroulede, Bois-Colombes
LYNE DOURIAN 866 26 98
ASTRIG DEDEYAN 750 46 93

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1983 - 1984

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 17

Ժամը 13-ին ձԱՇ վարժարանի ճաշասրահին մէջ, վերապահուած աշակերտներուն եւ ծնողքներուն։

Ժամը 16-ին ձԵՄԱՐԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ եւ մրցանակաբաշխութիւն վարժարանի Պէչիկթաշլեան - Ալեմդահ թատերասրահին մէջ։

Մանկապարտէզի փոքրիկներու եւ լոյթ, վարժարանի քառաձայն երգչախումբ, ղեկավարութեամբ՝ Գիւորգ ԵԱՆՊԼԿԵԱՆԻ։ Թատերական ներկայացում փոքրերու եւ մեծերու կողմէ պատրաստուած։ Գեղարուեստական բաժինը պիտի ճոխացնեն զաղութիս յայտնի արուեստագէտները։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ընդհանրական Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Պատգամաւորական իր 43-րդ ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունիս 16, առաւօտեան ժամը 9·30-էն սկսեալ, Վալանսի Հայ Բարեգործական Միութեան, «Հիւսիսեան» սրահը։ Հաշիւները կը փակուին ժողովէն առաջ։ Յաջորդ օրը կիրակի Յունիս 17, ճաշկոյթ մը կազմակերպուած է, վալանսի մասնաճիւղի կողմէ, ժամը 11-էն ընկերական, Վալանսի Փալէ տը լա Պուարթ «Վեռքոռ» սրահը։ Մասնակցութիւն, ծնգ Քոճախ նուագախումբը։ Տեղւոյն վրայ կը գտնուի ճոխ ուտելիք ու խմելիք։ Բոլոր հայրենակիցները հրաւիրուած են։

PARIS - ATHENES - PARIS

VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE

1600 *Frs*

promotion exceptionnelle

Hôtel-Club SIAGAS BEACH

à 58 km. d'Athènes

du 22 JUILLET au 5 AOUT

FORFAIT de 15 Jours — PARIS/PARIS — SEJOUR PENSION COMPLETE, vin inclus

3850 FF adulte, **2900 FF** enfant partageant la chambre des parents

Lic. 1539

et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

A PARIS

Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70
Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES

Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49
Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
15
VENDREDI
15 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրամիս : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.722 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.722

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՌՈՄ

ՎԵՐՋԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏ ՊԵՐԼԻՆԿՈՒԷՐԻ

Մէկ միլիոնի հասնող բազմութիւն մը, ապ. յուզարկաւորութեան նկարագիր մը տուած է Էնրիքօ Պերլինկուէրի թաղման արարողութեան: Նախագահ Փերթինի փուար կը զգէ իր յուզումը, իր կողքին վարչապետը, յետոյ օտար անճնաւորութիւնները, որոնց կարգին՝ Յորհ. Միութեան թիւ 2-ը՝ Կորպաչեւ, Ժորժ Մարչէ, Արաֆաթ, Զինաստանի վարչապետը, Սպանիոյ համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը, եւայլն, եւայլն: Հոկայ թափօրը կը հասնի Սէն - Ժան որ Լաթրան հրապարակը, ուր խօսք կ'առնեն Յորհրդարանին նախագահը, որ «մեր ազովրդավարութեան յենարանն եղաւ» ըսէ: Խօսք կ'առնեն նաեւ համայնավար երիտասարդութեանց քարտուղարը, սենաթային քարտուղարը (ընկերվարական), Ֆրխտոնեայ աշխատաւորներու միութեան քարտուղարը, կուսակցութեան արտաքին քաղաքականութեան պատասխանատուն, եւրոպական Յորհրդարանի նախագահը՝ Տանքերթ եւայլն, եւայլն: Ցաւակցական հեռագրերը տեղացած էին ամէն կողմէ, Վատիկանէն սկսեալ եւ հասնելով յուզումը անկեղծ էր: Համայնավարութեան մը - այն որ «չի վախցընել - խորհրդանիշն էր: Թէեւ բոլորին ալ սիրուած չէր, քիչ չեն անոնք որ այս առթիւ կ'ոգեկոչեն մեծահարուստի զաւակն ըլլալը եւ կալուածատէրը Սառնիա (թէեւ կարեւոր մասեր նուիրած է կուսակցութեան), կամ եկեղեցին ատելացած ըլլալն ու զաւակները մկրըտել տուած ըլլալը, բայց ոչ ոք կրնայ ուրանալ - եւ նման ապականած ժամանակաշրջանի մը մէջ - կարեւորն այդ է թերեւս, այն իրաւութիւնը որ մարդը՝ անկեղծ էր, պարկեշտ ու մաքուր, բարոյականի տէր եւ իր տեսակէտներուն համոզումն ունեցող: Այսքանը ,աւ է, որ մնայն յարգանք պարտադրէ:

ՅԱՆԻ ՄԸ ՏՈՒՄԱՐ

ՔՐՒԶՕ - ԼՈՒՍՒ Ֆրանսական ճարտարուեստի թիւ մէկը ծանր մեքենաշինութեան, որ 30 հազար հոգիի աշխատանք կը հայթայթէ, հաւանաբար հաշուարդարի դիմէ: Այս սպառնալիքն ըրաւ ընդհ. տնօրէնը - նախագահը, որ արդէն դատական կարգադրութեան դիմումը կատարած է եւ նոյն ցերեկը, Զորեքշաբթի, բաժնեթուղթերու սակաճղումը կը դադրէր: Տնօրէնութեան համար՝ կառավարութիւնը օգնութեան ձեւով կը փորձէ աղբիւրացնել հաստատութիւնը, ինչ որ Ֆապիուս կը հերքէ: Ցիշենք որ 1983-ին, տարեկան առուծախը 12 միլիառ էր: Բաւական առեն է, որ նիւթական դժուարութիւնները կը բարդանան, եւ կը թուի որ Սիւէդ եւ Փարիպա այլեւս երես վրայ ձգած են զայն: Բայց ատելի «համաւոր ընկերմութի» մը կը նմանի պատասխը, (տնօրէնն ալ կ'ընդունի մատակարարութեան սխալները) եւ ըստ ոմանց տեսակ մը շանթաժ է որ կ'ըլլայ կառավարութեան:

ԹՈՒՐՔԻՍ. ԵՒ ՔԱՆԱՏՍ. համաձայնագիր մը ստորագրած են, որ թոյլ կուտայ դիր մը ստորագրած են, որ թոյլ կուտայ Քանատայի , մասնակցելու Թուրքիոյ առաջին հիւլէական հաստատութեանց կառուցման:

ՉԵՐՆԵՆԿՕ նոր հրովարտակ մը ստորագրած է որ 10-էն 100 ռուբլի (12-էն 120 $.) տուգանք կը սահմանէ խորհըրդային այն հպատակներուն, որոնք չեն յարգեր արտասահմանէն եկած օտարներու հետ յարաբերութեանց օրէնսդրութիւնը: Նպատակն է խոտացնել ցարդ գոյութիւն ունեցող օրէնքները, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի օտարներու բնակութեան հարցին խորհրդային քաղաքացիներու տունը:

ՔԱՐԱՄԷ հակառակ ստացած լիազորութեան, բան չի կրնար ընել, որովհետեւ չի կրնար հրովարտակ - օրէնքով տեւ չի կրնար հրովարտակ - օրէնքով կառավարել, այլ միայն ջնջել կամ բեկանել եղածները: Այս սահմանափակումը հետեւանք է երկու խմբակներու անհամաձայնութեան ինչ կը վերաբերի բանակին վերակազմութեան:

ԵԻՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

SOLIDARITÉ FRANCO-ARMÉNIENNEի ԴՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

—×—

Մեր նախորդ թիւով, յատկանշական հատուածները տուած էինք այն պատասխաններուն, զորս ընկերվարական եւ համայնավար ցանկերու պարագլուխները՝ Ժոսփէն եւ Մարչէ տուած էին Սոլիտարիթէ Ֆրանսէօ - Արմենիէնի հարցարանին, ցեղասպանութեան վերաբերեալ: Ստորեւ հատուածներ երեք ուրիշ հոսանքներէ:

UDF: SIMONE VEIL

- Հայ հաւաքականութիւնը, որ իր պատմութեան ընթացքին նման ցեղասպանութիւն մը կրեց ցեղային եւ կրօնական պատճառներով, արժանի է մեր համակամութեան, կարեկցութեան եւ յարգանքին:

Ապա, անդրադառնալով Եւրոպայի խորհրդարանին յանձնուած բանաձեւին եւ ցեղասպանութեան ճանաչման մասին, կ'ըսէ. -

«Օրէնսդրութեան վերջաւորութեան, Եւրոպական Յորհրդարանի քաղաքական յանձնախումբը ի վիճակի չեղաւ վիճառանութիւն մը կազմակերպելու այս հարցին մասին: Համոզուած եմ սակայն որ նորընտիր Յորհրդարանը, ընտրուած 1984 Յունիսին, պիտի հրաւիրուի քննելու այս թղթածրարը եւ բոլորովին համաձայն եմ նպաստաւորելու տիալոկի մը որոնումը Հայերուն եւ Թուրք իշխանութեանց միջեւ, քաղաքական լուծումի մը յանգելու համար այս հարցին կապակցութեամբ»:

RÉUSSIR L'EUROPE : FRANCINE GOMES

Հայ ժողովուրդի ցեղասպանութիւնը պատմական իրականութիւն մըն է, զոր, այսօր, կարելի չէ ուրանալ: Ինչ կը վերաբերի յունարձաններու կառուցման, որ 3-րդ հարցումը կը կազմէ Սոլիտարիթէի նամակին, կանաչները կ'ըսեն. - Վստահ չենք որ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ. ԱՐԾԻԻԻ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՄՐՑԱՇԱՐՔԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 10

Ա. Խմբակ

Իւ. Էս. Ժի. Օ. Ա. Վալանս	
Իւ. Ժի. Ա. Ալֆորվիլ	1 - 1
Հ.Մ.Ը.Մ. Տէսիճ - Վալանս	1 - 2
Ալֆորվիլ - Հ.Մ.Ը.Մ. Տէսիճ	0 - 0

Բ. Խմբակ

Ա.Ս.Ա. Իսի - Հ.Մ.Ը.Մ. Վիէճ	1 - 0
Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ - Հ.Մ.Ը.Մ. Վիէճ	5 - 1
Իսի - Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ	1 - 1

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆԻՍ 11

5 - 6-րդ դիրքերու համար

Հ.Մ.Ը.Մ. Տէսիճ - Հ.Մ.Ը.Մ. Վիէճ	7 - 4

3 - 4-րդ դիրքերու համար

Իսի - Ալֆորվիլ	1 - 1
Ալֆորվիլ փէնալթիներով յաղթական	(5 - 4)

ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ

Վալանս - Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ	3 - 0

ԸՆԴՀ. ԴԱՍԱԻՈՐՈՒՄ

Վալանս, Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ, Ալֆորվիլ, Իսի, Հ.Մ.Ը.Մ. Տէսիճ եւ Հ.Մ.Ը.Մ. Վիէճ:

Նման ձեռնարկներու բազմացումը թոյլ տայ որ երբեք այս կացութեան մէջ, նպաստաւորուի տիալոկը:

×

Ինչպէս ըսինք, Սոլիտարիթէ կոչ մը ըրած էր ի նպաստ ցեղասպանութեան ճանաչման եւրոպական Հասարակապետութեան կողմէ, որու մէջ կ'առաջարկէր նաեւ որ նախաձեռնութիւնը առնէ Ֆրանսա: Աւելի քան 200 անձնաւորութիւններ, քաղաքականութեան, արուեստի թէ դիւտութեան չրջանակներու պատկանող, ստորագրած էին այդ կոչը (կոչն ու ստորագրութիւնները ծանուցումի ձեւով լոյս տեսան «Մոնտ»ի Յունիս 13-ի թիւին մէջ, 8-րդ էջ): Ցիշենք ոմանք՝ Սիմոնն տը Պովուար, Ալէն Պոնպառ, Քլօտ Պուրտէ, Ժ. Փ. Պլոք (Լիբրա-ի նախագահ) Քաթրին Տընէօվ, Մարկրիթ Տիւրաս, Ժան Ֆեռա, Փօլ Միլիէդ, Մաքսիմ Էրեմէց, Պերնատէթ Լաֆոն, Միշէլ Նուառ, Միշէլ տը լա Ֆուռնիէռ, Քոսթա Կավռաս, Անրի Թռուայա, Սինէ, Անրի Վերնէօյլ, Վիտալ - Նաքէ, Միշէլ Վիթոլ, Կամառա, Ժաք Լանգման, Ժաք Մառօլ, Անրի Նոկէռ, Ժորժ Սեկի, եւայլն, եւայլն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԼԵԶՈՒ, ԴՊՐՈՑ

Ա.

Հայկական դպրոցն ու հայ մեսրոպատիր դրականութիւնը ստեղծուել են միաժամանակ, իրար հետ, միշտ ապրել են միասին, փոխադարձաբար միմեանց ապրեցնելով: Հայոց լեզուի դասաւանդումն էլ սկիզբ է առել ու զոյատեւել դրանց հետ միասին, ու այս երեքը միմեանցով պայմանաւորուած են:

Բոլորի սկզբում Մաշտոցն է, երբեւէ ապրած Հայերից ամենամեծը:

Պարզից պարզ է, որ առանց հայկական դպրոցի չէք հայ դրականութիւն, մանաւանդ 20-րդ դարում, 21-ի մօտերքում: Կարծում եմ հարկ չկայ բացատրելու այս պարզագոյն թուաբանութիւնը (աւելին, կարծում եմ մեր ժամանակներում առանց հայկական դպրոցի երկար չի կարող ապրել նաեւ ինքը՝ Հայոց լեզուն):

Իսկ հայկական դպրոցում ուսուցման հիմքերից մէկը Հայոց լեզուի եւ դրականութեան դասագրքերն են: Ուրեմն եւ հայ մշակութային կեանքում ուրիշ ինչ դրքեր կարող են աւելի էական դեր ունենալ, քան այդ դասագրքերը: Տառերը հնարելուց յետոյ անմիջապէս՝ Մաշտոցի առաջնահերթ գործը եղաւ հայերէնի դասագիրք ստեղծելը. նա ինքն էլ եղաւ այդ դասագրքի առաջին գործադրողը:

Դարերի ընթացքում ստեղծուել ու գործածուել են հայերէնի ու հայ դրականութեան բազում դասագրքեր: Այսօր նրանք բոլորը մշակութային նշանակալից աւանդոյթ ու հարստութիւն են կազմում:

Նրանց լաւագոյն աւանդները յաճախ պահպանուած եւ հարստացուած ենք տեսնում մեր այսօրուայ դասագրքերի մէջ: Փորձառու եւ խորիմաց ուսուցիչների հետ միասին լաւ դասագրքերն էլ նպաստում են այն բանին, որ հայկական դպրոցների չատ շրջանաւարտներ այսօր հարուստ դիտելիքներ են ձեռք բերում, եւ նրանց չուրթերին զեղեցիկ հնչում է մեր անզուգական մայրենին: Նրանք կարողանում են կիրթ հայերէնով չարադրել իրենց մտքերը, տարբեր առիթներով դրսեւորում են խոր դիտելիքներ հայ դրականութիւնից:

Միաժամանակ, գաղտնիք չէ, որ կան եւ այլ կարգի, ոչ բաւականաչափ դրական շրջանաւարտներ, ինչպէս եւ ոչ առաջնակարգ դասագրքեր եւ ուսուցիչներ:

Հայոց դպրոցում ուսուցումն սկսւում է հայերէնի այբբենարանով: Այբբենարանն է դրաճանաչութեան սկիզբը, եւ նրանով երեխան ոչ միայն դրագէտ է դառնում մայրենի լեզուի ու դրականութեան առաջին դրաւոր դասերն առնում, այլեւ՝ զեղագիտութեան եւ ճաշակի կարեւոր դաս է առնում: Եւ յաճախ այբբենարանով ներարկուածը մարդու մէջ մնում է ամբողջ կեանքում: Հայ առաջին տպագիրը այբբենարանը լոյս է տեսել 1567 թ., որից յետոյ մինչեւ այժմ տպագրուել է հայերէնի աւելի քան 700 այբբենարան: Միայն վերջին 60 տարիներին աշխարհում տպագրուել են հայերէնի չուրջ 160 անուն տարբեր այբբենարաններ: Այսօր, երբ թերթում ենք դրանք, չատ դէպքերում ենք հիանում կազմողների ջերմ հոգատարութեամբ, նրանց ներդրած սիրով, ցուցաբերած նուրբ ճաշակով:

Իսկ ինչպիսի՞ն է ներկայումս հայկական դպրոցներում գործող այբբենարանը: Նրա մասին պրուել է մամուլում, դիտողութիւններ են արուել՝ յատկապէս անճաշակ նիւթերի վերաբերեալ: Դրանից յետոյ այդ այբբենարանը չորս անգամ վերհրատարակուել է (քննադատուած հատուածներով հանդերձ): Այժմ գործածութեան է ներկայացուած նոր այբբենարան: Երանի՛ թէ նախորդից լաւը լինի: Դպրոցի բարեփոխման «Նախագծում» կարեւոր տեղ է յատկացուած երեխաների զեղագիտական դաստիարակութեանը. «Անհրաժեշտ է զարգացնել զեղեցիկի ըմբռնումը, ձեւաւորել առողջ զեղագիտական ճաշակ», - գրուած է այնտեղ: Այսպիսի չափանիշերով պէտք է առաջնորդուեն նաեւ այբբենարան կազմողները: Անճաշակ նիւթերով լեցուն այբբենարանը կարող է հէնց սկզբից խաթարել աշակերտի զեղագիտական զգացողութիւնը:

Կարծում եմ, որ այբբենարանի համար, թերեւս, այնքան էական չեն մանրապատկան ինչ-ինչ մեթոդները (որոնք յաճախ «անմատչելի» են մնում սովորական մահկանացուներին, եւ որոնցով երբեմն արդարանում են այբբենարան կազմողները), որքան ճաշակով ընտրուած ու գրուած նիւթերը, զեղագիտական պատշաճ մակարդակը: Ի դէպ, կարծեմ մանկավարժութիւնը չունի այնպիսի մի մեթոդ, որի նպատակը լինի հիմնաւորել անճաշակութիւնը:

Առաջին դասարանցին, միեւնոյն է, մինչեւ Ծոնոտար տատաճանաչ դառնում է՝ ցանկացած այբբենարանով եւ նոյնիսկ առանց այբբենարանի (օրինակ, 1929 թ. Երեւանի զպրոցներում չատերս զրաճանաչել ենք զարձել առանց այբբենարանի), ուրեմն անճաշակ կամ բովանդակազուրկ նիւթեր ունեցող այբբենարանի միակ արդիւնքը լինում է երեխաների զեղագիտական զգացողութիւնն ու տրամաբանութիւնը խաթարելը: Ճիշդ է այն պահանջը, որ զպրոցական դասագրքերի հեղինակակից (կամ գոնէ խմբագիր) պէտք է լինի մի տաղանդաւոր ու հոգատար գրող կամ բարձր ճաշակ ունեցող զրականագէտ: Ցաւենք, որ հայերէնի դասագրքերն առաջ կազմում էին մեր լաւագոյն գրողները՝ Աղայեան, Թումանեան, Շանթ, Զարենց, Բակունց եւ չատ ուրիշներ:

Այբբենարանից յետոյ զպրոցում մինչեւ բարձր դասարանները լեզուի ու դրականութեան դասաւանդումը երկփեղկուում է, եւ զրականութեան դասագրքերն համարւում ընթերցարանները ու «Գրականութիւն» կոչուող զրքերը: Այսպէս, ունենք զրականութեան 7 դասագիրք: Պէտք է ասել, որ զրանց մի մասը, օրինակ, 4, 5, 6, եւ 7-րդ դասարանների դասագրքերն ընդհանուր առմամբ բաւարար, երբեմն լաւ տպաւորութիւն են թողնում. կան էջեր, որոնցում զգացւում է հոգատարութիւն, նիւթերի ճաշակաւոր ընտրութիւն: Արդեօք պատճառն այն չէ՞, որ այդպիսի դասագրքերի հեղինակային կազմում կարդում ենք արձակագրի, բանաստեղծի, զրականագէտի անուններ:

Թերութիւններն աւելի չատ են ցածր դասարանների ընթերցարաններում: Բայց եւ բոլորը միասին վերցրած ունեն ակընյայտ բացեր, թերիներ, որոնք յաճախ պայմանաւորուած են նաեւ զործող ծրագրով: Օրինակ, կան անյայտղող ընտրուած նիւթեր, անհարկի կրկնութիւններ, անսոյդ վերնագրուած բաժիններ, անճիշդ տեղագրուած նիւթեր, նրանց երբեմն չմտածուած կրճատումներ ու փոխումներ, երբեմն էլ նկատւում է, որ կարող էին տեղ գտնել նաեւ ուրիշ նիւթեր, որոնք լրջօրէն կը հարստացնէին այս կամ այն դասարանի ընթերցարանը: Կարծում եմ, օրինակ, որ դասագրքերում լաւ չի ներկայացուած Վ. Տէրեանը: Բանաստեղծը աշակերտին պէտք է ներկայացուի իր առաւել բնորոշ եւ զեղարուեստական տեսակէտից լաւագոյն երկերով (ինչպէս արուած է, օրինակ, ռուս զրականութեան ծրագրում եւ դասագրքերում). Հայ զրականութեան ծրագրով յանձնարարուած ու դասագրքերում տեղ զտած՝ Տէրեանի բանաստեղծութիւններից մի քանիսը բնորոշ տէրեանական չեն կամ լաւագոյններից չեն, իսկ իրօք տէրեանական առաջնակարգ գործեր դուրս են մնացել դասագրքերից ու ծրագրից: Այս մասին յատկապէս խօսում եմ այն պատճառով, որ մանկավարժական փորձը ցոյց է տուել տէրեանական բանաստեղծութիւնների չափազանց կարեւոր դերը հայերէնի ուսուցման գործում: Միայն զրաբարը, ռուսերէնը եւ օտար լեզուները չեն, որ լաւ են իւրացւում անգիրներով: Այդպէս է նաեւ ժամանակակից հայերէնը, եւ կարծում եմ, որ աշակերտի, յիշողութիւնը բարձրաճաշակ հայերէնով ողողուելուն մեծապէս օգնում է զպրոցում Տէրեանի չուրջ 30 - 40 բանաստեղծութիւն անգիր սովորելը, նաեւ ի հարկէ Թումանեանի քառեակները անգիր իմանալը: Ի դէպ, անգիրներ պէտք է տրուեն նաեւ արձակ երկերի լաւագոյն նմոյշներից: Հայկական զպրոցի 10 տարիների ընթացքում աշակերտի յիշողութիւնը, այո՛, պէտք է տոգորուի մեր զրականութեան պլուխ - գործոցների չատ ու չատ հատուածներով: Մայրենի լեզուի ուսուցման այս եղանակը կիրառւում է չատ ժողովուրդների մէջ: Թող ներէն ինձ մեր զրականութեան լաւագոյն գիտակները, եթէ համարձակուեմ ասելու, որ չատ տարիների մանկավարժական փորձը աներկբայ թելադրում է պնդելու, որ զրական արեւելահայերէնի նպատակաուղղուած դասաւանդման գործում անփոխարինելի է Թումանեանի եւ Տէրեանի բանաստեղծութիւնները անգիր յանձնարարելը եւ պահանջելը. այս երկու բանաստեղծների չափածոյ երկերը իրենց տարրեր ոճերով լրացնում են միմեանց, եւ սոսկ զրողի յիշողութիւնը յագենում է Հայոց լեզուի զեղագիտօրէն ամենաառաջնակարգ հարստութեամբ: Թումանեանը վատ չի ներկայացուում զպրոցում (թէեւ կարելի է աւելի լաւ ներկայացնել), իսկ Տէրեանն ուղղակի վատ է ներկայացուած: Եթէ քիչ աւելի խիստ լինեմ, պէտք է ասեմ, որ տէրեանական լեզու զպրոցում զրեթէ չի դասաւանդուում, եւ առհասարակ կարծես լեզուի ու զրականութեան դասաւանդումը անցնում է Տէրեանի կողքով: Սա մեծ թերի է, որի մասին չատ է ասուել, բայց ապարդիւն:

Մի քանի խօսք բարձր դասարանների ծրագրային նիւթերի մասին: Հայ զրականութեան նախկին ծրագրերը քննադատուեցին: Կազմուեց նորը: Անչուշտ, կան բարելաւումներ: Օրինակ, որոշ ծրագրամաբարանական ճշդումներ են արուած Դուրեանից, Թումանեանից, Մեծարենցից յանձնարարուող ծրագրային նիւթերում: Սակայն զգացւում է նաեւ որոշ հարցերի մէջ հարկ եղածին պէս չխորանալու, ընտրութեան հարցում հոգատար չլինելու յամառութիւն: Օրինակ, քննադատութեան մէջ խօսք էր եղել Զօրեանի «Պատերազմը» եւ «Գրաղարանի աղջիկը», Նար - Դոսի «Սպանուած աղաւնին» նոր հեղինակների աւելի բարձրարժէք երկերով փոխարինելու մասին. «Գրաղարանի աղջիկը» փոխարինուեց «Ինձորի այղին» պատմուածքով, որ հիմնաւոր է, «Պատերազմը», չգիտես ինչու, մնաց, իսկ «Սպանուած աղաւնին» նախ փոխարինուեց «Աննա Սարոյեան»ով: Տուեալ դէպքի համար ծրագրի քննադատողը տողերիս հեղինակն է եղել. առաջարկել էի ծրագրում ամբողջութեամբ դնել - Նար-Դոսի լաւագոյն գործը՝ «Մեր թաղը չարքը (որ մէկ ամբողջական երկի արժէք ունի), բայց յայտնուեց «Աննա Սարոյեան»ը, որը մի չարք պատճառներով չի կարող ծրագրային նիւթ լինել: Ինչպէս ասում են՝ «մրից ելանք, մրնուրն ընկանք»: Բայց ահա ծրագրի վերջին՝ 1982 թ. հրատարակութեան մէջ նորից յայտնուելէ է «Սպանուած աղաւնին»: Այս երկը թոյլ, բանաղծօսիկ գործ է (կարդացէք թէկուզ Վ. Տէրեանի զրածը դրա մասին), այսօրուայ աշակերտին զրեթէ ոչինչ չտուող: Ո՞վ է նրա պաշտօնական քարոզիչը, որ ստիպում է մեզ, ուրիշ աւելի կենսական երկերի հաշուին, ուսուցանել այդ երկը: Ինչո՞ւ է նա ստիպում մեզ, որ մենք ուսուցանենք այդ երկը, որ ինքն ինչ-որ պատճառներով չի ուսուցանում

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԿՈՅՐԵՐՈՒ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ 25-ԱՄԵԱԿԸ

——×——

ՄԱՐՍԷՅԼ.- («Յառաջ).- Այսօրուան մեր իրականութեան մէջ, կրթական հաստատութեան մը 25-ամեակը ոդեկոչելը ինքնին արտակարգ երեւոյթ մըն է որ ամէն դիտակից Հայ, կրթական - մշակութային արժէքները յարդող Հայ՝ խանդավառութեամբ միայն կրնայ ողջունել: Աղարեւ, հայ դպրոցը լուսեղէն սիւնն է որ կանգուն կը պահէ Հայուն ազգային էութիւնը եւ կ'երաշխաւորէ անոր գոյատեւումը:

Այսպէս, համոզուած ու դիտակից Հայերու հանդիպումի օրեր եղան Մայիս 26-ը եւ 27-ը, ազգային կրթական գեհենի վրայ: Յաջորդական ոճնախմբութիւնները ծնողքներ բերին անվարան իրենց զգալի ներկայութիւնը, պոհ եւ ուրախ, քանի որ դպրոցին մէջ իրենց զաւակները կը մնան հայ եւ կը կրթուին բարոյական առղջ սկզբունքներով: Նոյնպէս, նախկիններ, նախկիններու ծնողքներ, բարեկամներ եւ վերջապէս ազգայիններ խուռներամ լեցուցին սրահները:

Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու վարժարանին 25-ամեայ յոբելենական հանդէսը, իր զանազան ձեռնարկներով, զաւ ժողովրդական մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն: Կարդինալ՝ Ռոժէ Էչէկառայ՝ Արքեպիսկոպոս Մարսէյլի իր բարձր հովանաւորութեամբ, Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան՝ Առաջնորդ Կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի՝ իր նախագահութեամբ, Մայր Պէնէնիա Տէր - Ղազարեան՝ Միաբանութեան ընդհ. Մեծաւորուհի եւ քոյր Անժելինին՝ վարժարանի հիմնադիրներէն, իրենց ներկայութեամբը, յատուկ հանդիսաւորութիւն մը եւ վայել մը տուին այս յոբելենական հանդէսին:

Շաբաթ, Մայիս 26-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, վարժարանի սրահին մէջ տեղ ունեցաւ հացկերոյթ: Վայելքներէն մին եղաւ արտակից, դաղափարակից հոգիներու միասնաբար սեղանին չուրջ դիտնելիքը: Հացկերոյթը պատրաստած էին մեծ խնամքով ու ճաշակով քոյրերը եւ ծնողքները, որոնք ոչինչ խնայած էին լաւագոյն ճաշացանկով մը հիւրասիրելու համար ներկաները: Արժանի են ամէն գնահատանքի: Հացկերոյթը, որ սկսաւ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեանի սեղանօրհնութեամբ, վարեց կրթական կեդրոնին նախագահը՝ Արամ Շէհիկեան: Վերոյիշեալ անձնաւորութիւններու կողքին պատուոյ սեղանին չուրջ տեղ առած էին նաեւ՝ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, Լեւոնեան Վարդապետ, Սարգիս Վրդ. Դաւթեան, Արտեան Քհնյ. եւ Տիկին Տրօանթի:

Արամ Շէհիկեան յանուն Միաբանութեան ընդհանուր մեծաւորուհիին բարի գալուստ մաղթեց, վեր առաւ բարձրաթիճան եկեղեցական անձնաւորութիւններու թանկագին ներկայութիւնը եւ չեչոեց հանդիսութեան նպատակը: Հացկերոյթի ընթացքին եղան մասնաւորապէս ճառեր: Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, յանուն գաղութին, ողջունեց Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու վարժարանին հիմնադրութեան 25-ամեակը եւ արտասանեց ընտանեքի ջերմ խօսքեր, փնդրծելով անոնց կատարած առաքելութեան վեհանութիւնը եւ հայ դպրոցին կարեւորութիւնը այս փերուն վրայ, ըսելով մանաւանդ «այսօրուան պայմաններուն մէջ պահել դպրոց մը 250 աշակերտուի ինքնին ֆաջագործութիւն մըն է» (երկար ծափահարութիւններ): Կարօ Յովսէփեան դրուատեց հայ քոյրերու կրթական - դաստիարակչական գործը, չէչտելով թէ անոնք հաւատարիմ իրենց ուխտին եւ դիտակից իրենց պատասխանատուութիւններուն, կատարեալ գինուորագրեալ են, ի սպաս մեր նախնիկներուն դարաւոր հաւատքին եւ հայ ժողովուրդի հազարամեայ արժէքներուն: Նկատել տալով թէ, հայ քոյրերը, որ շատ քիչ անգամ առիթը կուտան զիրենք յարդելու եւ մեծարելու, արժանի են բոլորին երախտագիտութեան իրենց կատարած ազգանուէր գործին համար: Այս տարեդարձը, ըսաւ Կարօ Յովսէփեան, պակասմ մը չէ հայ քոյրերուն համար, այլ հանդրուան մը դէպի նորանոր առաքելութիւններ եւ իրագործումներ:

Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապրոյեան, նախ Ֆրանսերէն իր խօսքը ուղղեց կարդինալ Ռոժէ Էչէկառայի, ըսելով թէ իր ներկայութիւնը այսօր մեզի համար մեծ պատիւ մըն է: Անդրադառնալով Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսին մօտալուտ մեկնումին դէպի Հռոմ, յայտարարեց՝ «եթէ Մարսէյլի հայ գաղութը պիտի կորսնցնէ մեծ բարեկամ մը, պաշտպան մը. ամբողջ Հայ ժողովուրդն է որ ձեզի պիտի վերագտնէ Հռոմի մէջ, ուր հայրապետական յանձնախումբի մը գլուխը ձեր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ մարդկութեան վերյիշեցնել արդարութեան, խաղաղութեան պարտականութիւնները, մարդկային իրաւունքները ըլլալով բանբերը ժողովուրդներուն, որոնք կը սպասեն արդարութեան, եւ կը հասկնամ թէ ինչ ըսել կ'ուզեմ»: Եւ յետոյ սրտագին մաղթանքներ յայտնեց որ իր նոր առաքելութիւնը ըլլայ նոյնքան պտղաբեր, որքան՝ իր հովուապետի պաշտօնը Մարսէյլ եւ իր նախագահի դերը Ֆրանսայի Եպիսկոպոսական Ժողովի գլուխը: Ապա, հայերէնով, Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան իր գնահատանքի խօսքը ուղղեց Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու Միաբանութեան, որ 25 տարիէ ի վեր անխոնջ կերպով կը ծառայէ Մարսէյլի հայ հաստատակութեան եւ դաստիին անխտիր: Ընդգծելէ յետոյ, նման ձեռնարկի մը պահանջած զոհողութիւնները, մանաւանդ այս փերուն վրայ, ուր դիւրին չէ դպրոց մը հիմնելը, պահելը եւ զարդացնելը ըսաւ՝ «դուք անշշուկ շնորհիւ ձեր աղօթքին, նուիրեալ հոգիին, տոկացիք, կրթեցիք և դաստիարակեցիք սերունդներ ամբողջ. մաղթանք ես աղօթքս է որ շատ մը սերունդներ տակաւին հասցնէք, անոնց սրտին մէջ դնէք, գետեղէք եւ զարգացնէք հայ գիրին, հայ գրականութեան, հայ շարականին, հայ եկեղեցիին սէրը եւ շատ մը յոբելեանեաններ տօնէք եւ կատարէք ի պանծացումն հայ ազգի, եւ հայ ազգի զաւակներուն»:

Խօսք առաւ, ապա, կարդինալ՝ Ռոժէ Էչէկառայ, որ յայտնելով իր ուրախութիւնը, ըսաւ՝ «ծագումով ինքզինքս շատ կին նկարիչ, արձանագործ, փորագրիչ, յարդարողներու միութիւնը կազմակերպած է ցուցահանդէս մը Յունիս 5-էն 29, Լիւքսանպուրկի թանգարանը (19 ռիւ տը Վօժիրար, Փարիզ 6): Յուցադրողներու կարգին է հայ ծանօթ արձանագործ՝ Եւդինէ:

մօտ կը զգամ ձեզի: Ձեր ժողովուրդի պատմութիւնը թէպէտ աւելի ողբերգական է, բան՝ իմ ժողովուրդիս պատմութիւնը, սակայն, կայ նաեւ ներկան. եւ գիտեմ թէ այսօր ինչ կը ներկայացնէ Հայ մը Մարսէյլի մէջ: Կրցած դիմագրաւել բոլոր դժուարութիւնները»: Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսը, որուն մօտ իւմուռ չէի պակսիր, պատմեց, դեռ շատ փոքր, առաջին պատկերը որ պահած է հայ ժողովուրդէն եւ յետոյ զալով օրուան հանդիսութեան, յայտարարեց՝ «25 տարի դպրոցի մը համար կրնայ թերեւս քիչ ըլլալ, սակայն, երբ գիտեմ թէ այս դպրոցը ինչպէս սկսաւ եւ ապա ինչպէս զարգացաւ, կրնամ գնահատել Անարատ Յղութեան Քոյրերու Միաբանութիւնը, ինչպէս նաեւ ուսուցիչները եւ ծնողները: 14 տարի առաջ, երբ Մարսէյլ ժամանեցի, առաջին այցելութիւններէս մին եղաւ այս դպրոցին: Դպրոց պահելը մեծ ճիգերու կը կարօտի մանաւանդ ներկայ ժամանակներուն սպառնալիքները շատ են, ձեր ներկայութիւնը ապացոյց մըն է որ, ամէն գնով ,պէտք է փրկենք մեր դպրոցները»: Դարձեալ, իւմուռ ընելով, պատմեց Միկոյեանի եւ Մաոյի միջեւ եղած խօսակցութիւն մը, Չինաց ինեռու եւ Հայերու թիւի մասին, ներողութիւն խնդրեց, հայերէն չգիտնալուն համար եւ ուղղելով իր խօսքը դպրոցի պատասխանատուներուն, ՀԱՅԵՐԷՆով, ըսաւ՝ «երկար տարիներ» եւ իր բաժակը վերցնելով եւ ՄԻՇՏ ՀԱՅԵՐԷՆՈՎ աւելցուց՝ «կեցցէ՛ Հայ ժողովուրդը»: Պատքերը, ըսաւ, ճաշը կը վերջացնեն երգով մը: «Արարատ» բառը պատք ծագում ունի եւ դիտեմ որ ժողովրդական երգ մը ունիք, որ կ'ըսէ՝ «Սեղանն է առատ, դիմացն Արարատ». եւ կարդինալին դարձեալ հայերէն արտասանեց այս տողին վրայ, ամբողջ ներկաները երգեցին, «Հայոց Հանրապետութեան» նուիրուած այս երգը:

Ճաշի ընթացքին, Արամ Շէհիկեան կարդաց դրութիւն մը Եդուարդ Շէհրեանէ, որ վկայութիւն մըն էր Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու կատարած առաքելութեան, մեր պատմութեան ամենասեւ օրերուն: Շնորհակալութեան խօսքերով եւ «Հայր Մեր»ով վերջ դաւ այս հացկերոյթը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

պանը, չես հասկնամ: Ո՞վ եւ ինչո՞ւ է «Մեր Թաղը» չարքին դէմ, անյայտ է:

Պրագրի վերջին այս հրատարակութեան մէջ կան նաեւ ուրիշ անհասկանալի բաներ. այսպէս, կարդում ենք՝ «Մխքայէլ Նալբանդեան, 5 դասաժամ», «Յակոբ Պարոնեան, 6 դասաժամ», «Նայիրի Զարեան, 8 դասաժամ»: Դէ արի բան հասկացիր: Նալբանդեանի եւ Պարոնեանի ո՞ր մեղքերի համար են այսպէս վարուել, չէ՞ որ այսօր աշակերտները հէնց այս երկու դասականներից անսահման բան ունեն սովորելու: Եւ չես հասկնում, ինչո՞ւ, օրինակ, Նալբանդեանի հրաշալի «Ճիշատակարաններից» ոչինչ չի դրուած պրագրում (դրուած է միայն երկու բանաստեղծութիւն): Գուցէ ասուի, թէ Ն. Զարեանը խորհրդային հեղինակ է, դրա համար է նրան 8 ժամ յատկացուած: Բայց ահա նրա կողքին է Ա. Բակունցը, որին յատկացուած է 7 ժամ (ի դէպ, չի նշուած նրա «Աբովեան» դասականօրէն առաջնակարգ վէպից զոնէ մէկ - երկու հատուած): Արդեօ՞ք Նալբանդեանի եւ Բակունցի նման ճակատագրերը դուր չեն եկել պրագիր կազմողներին: Գ. Մահարին ու Վ. Թոթովենցը առհասարակ պրոլետարական հեղինակ չեն, իսկ վերջինիս անունն առհասարակ չի լիչւում պրագրում (անգամ ակնարկային մասում ու վերջում դրուած թուարկման մէջ): Մի՞թէ այս ամէնում տրամաբանութիւն կայ:

Այսօրուայ մեր դրողներին պրագրում ներկայացնելու հարցերն էլ երբեմն լուսաբոյն ձեւով չէ, որ լուծուած են:

Մի ուրիշ կողմից, ուսուցիչները գանգատւում են 8 եւ 9-րդ դասարաններում պրագրի ծանրաբեռնուածութիւնից: Յաճախ դրանից տուժում է լիչեալ դասարանների պրագրերում դրուած վերջին հեղինակների՝ Պարոնեանի ու զարձեալ Տէրեանի դասաւանդումը: Կան ոչ քիչ դէպքեր, երբ ուսուցիչը պարզապէս չի հասցնում անցնել այս երկու խոշոր դասականներին: Բարդ է վիճակը նաեւ հին ու միջնադարեան հայ գրականութեան դասաւանդման գործում. դրան յատկացուած է 1/4 կիսամեակ, որ, բնականաբար, չատ քիչ է: Պէտք է ու հնարաւոր է բարձր դասարաններում աւելացնել հայ գրականութեան ժամերը:

ՌԱՖԱՅԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

(Շար. 1)

ԸՆԹԵՐՑԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Զ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 4 -

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ

- Անկողին դնա՛, Տոն Քամիլլո եւ ա՛լ մի մտածեր փեփիոնէի վրայ:

Տոն Քամիլլո բացած էր բազուկները եւ անկողին գացած էր ջերմով:

Այսպէս յաջորդ իրիկնադէմին, ուշ ատեն երբ իր առջեւ երեւցաւ փեփիոնէի կինը, ոտքի ցատքեց իրրեւ թէ տակը փամփուշտ մը պայթած ըլլար:

- Տոն Քամիլլո, սկսաւ կինը որ չատ խռոված էր, բայց Տոն Քամիլլո դինք ընդհատեց.

- Դո՛ւրս ասկից, սրբապիղծ ցեղ:

- Տոն Քամիլլո, ձգեցէք այդ յիմարութիւնները. Քասթելլինոյի մէջ կայ այն անիծեալը որ փորձած էր սպաննել փեփիոնէն. դուրս արձակեր են:

Տոն Քամիլլո վառած էր գլանիկը.

- Ընկերուհի, խօսքդ ինձի՞ է. ես չէի ընդհանուր ներում չնորհողը. անով հանդերձ ի՞նչ կը խառնուիս:

Կինը սկսաւ ճուալ.

- Ես կը խառնուիմ՝ որովհետեւ եկան ու ըսին փեփիոնէին, եւ փեփիոնէ դեւի պէս Քասթելլինո վազեց: Գնդացիրն ալ հետը տարաւ:

- Հէ՛, ուրեմն պահուած դէնքեր ունիք, առա՞նկ է:

- Տոն Քամիլլո մէկդի ձգեցէք քաղաքականութիւնը, չէ՞ք հասկնար որ կը սպաննէ զայն. եթէ դուք ինձի չօգնէք, անիկա կորսուած է:

Տոն Քամիլլո խնդաց նենգամտութեամբ.

- Այդպէսով կը սորվի զանգակներուն լեզուակներուն պայթուցիկներ կապել. բանտի մէջ անոր փոխը կ'ուզեմ տեսնել ... Դո՛ւրս այս տունէն:

Երեք վայրկեան ետք Տոն Քամիլլո կապան վզին չուրջը կապած, դիւահարի մը պէս կը սուրար դէպի Քասթելլինո, հեծած ժամկոչին տղուն վազքի հեծանիւին վրայ:

Հիանալի լուսին մը կար. Քասթելլինոյի չորս քիլոմեթր մնացած, Տոն Քամիլլո տեսաւ Ֆոսսոնէ գետակին կամրջակին պատին վրայ նստած մէկը: Այն ատեն դանդաղեցուց, որովհետեւ խոհեմ պէտք է ըլլայ մէկը՝ երբ դիշեր ատեն կը ճամբորդէ:

Կամուրջէն տասը մեթր մը առաջ կեցաւ, ձեռքին հասողութեան պահելով դրպանին մէջ դտնուող առարկայիկ մը:

- Կարիճա, հարցուց, տեսա՞ր դէր մարդու մը հեծանիւով անցնիլը Քասթելլինոյի ուղղութեամբ:

- Ո՛չ, Տոն Քամիլլո, պատասխանեց հանդարտութեամբ միւսը:

Տոն Քամիլլո մօտեցաւ.

- Գացի՞ր արդէն Քասթելլինո, հարցուց:

- Ո՛չ, ետ կեցայ. չարժէր: Կինս ըլլալիք ապո՞ւէրը քեզ անհանդիստ ըրաւ:

- Անհանգի՞ստ ընել, կրնաս երեւակայել, սանկ փոքրիկ պոռտ մը:

- Սակայն ի՞նչ տպաւորութիւն կը թողու քահանայ մը վազքի հեծանիւի մը վրայէն նստած, բարձրաձայն քրքջաց փեփիոնէ:

Տոն Քամիլլո եկաւ քովը նստելու.

- Որդեակ իմ, այս աշխարհիս վրայ պէտք է պատրաստուիլ ամէն դոյնի տեսնելու:

×

Ժամիկ մը ետք՝ վերադարձած էր արդէն եւ կ'երթար իր տեղեկագիրը ներկայացնելու Քրիստոսի:

- Ամէն բան լաւ, ինչպէս Դուք ինծի թելադրեցիք:

- Ապրիս, Տոն Քամիլլո, բայց ըսէ՛ պահիկ մը. քեզի թելադրե՞ր էի նաեւ որ զինք ոտքերէն բռնես ու փոսին մէջ նետես:

Տոն Քամիլլո բացաւ բազուկները:

- Իրաւունք լաւ չեմ լիչեր. բայց բանն հոն է որ իրեն յարմար չէր թուեր քահանայ մը վազքի հեծանիւի վրայ տեսնել. այն ատեն այնպէս մը ըրի որ ա՛լ դիս չտեսնէ:

- Կը հասկնամ, դարձա՞ծ է արդէն:

- Ուր որ է կը հասնի. փոս իյնալը տեսնելով մտածեցի որ քիչ մը թրջած դուրս դալով, հեծանիւը իրեն արգելք պիտի ըլլայ: Այն ատեն մտածեցի առանձին վերադառնալ երկու հեծանիւներով:

- Շատ մեծոգի մտածողութիւն մը եղած է, Տոն Քամիլլո, հաստատեց Քրիստոս չատ ծանրօրէն:

(Շար. 22)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արթօ Գելմէլի եւ զաւակները՝ Արամ եւ Ալէն, Պ. Խոսրով Գուլումճեան, Տէր եւ Տիկին Սերովբէ Սերոբեան, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Մելոնեան եւ զաւակը՝ Վազգէն, կը յանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 17-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց մօր, մեծ - մօր եւ քրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

Ան առթիւ Տիկին Արփինէ Սերոբեան իր չատ սիրելի քրոջ յիշատակին կը նուիրէ 200 Ֆ. Փարիզի Կապ. Խաչին, 200 Ֆ. Ռատիօ Ազգ-ին (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր ողբացեալ ընկեր - ընկերուհիներու յիշատակին, Իսիի Ս. Մարիամ - Աստուածածին եկեղեցին, Կիրակի, Յունիս 17-ին : Ապա՝ ճաշ, Իսիի Մշակոյթի Տան մէջ, 45 rիւ տը լա Տէֆանս :

Ճաշադին 50 Ֆ. :

Փափաքողներ կրնան հեռաձայնել՝
Տիկին Տօնիկեան՝ 642 62 45
Տիկին Յովսէփեան 736 28 70

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Յունիս 17, առաւօտեան ժամը 10-ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

×

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 6-ին՝
«ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ»

պատուանշան կը յանձնուի Լիոնի ազգային բարերար՝ Ճեպրայէլ Պահատուրեանի Լիոնի եկեղեցւոյ կից Ազգ. Տան սրահին մէջ, 40 rիւ տ'Արմէնի :

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ Շրջակայքի Հայերը մասնակցելու այս զոյգ արարողութեանց :

La MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE d'ALFORTVILLE

a le plaisir de vous inviter à

UNE RENCONTRE AVEC

Henri VERNEUIL

le Samedi 16 Juin à 21 heures

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՔՍԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԱՆՄԱՀՆԵՐՈՒՆ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հնչակեան կուսակցութեան Փարիզի եւ շրջանի մարմինը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Յունիս 17, Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 1915 Յունիս 15-ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղանով նահատակուած ՔՍԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆ անմահ հերոսներու յիշատակին :

Նոյնպէս հայ ազատագրութեան համար կեսարիոյ կախաղաններուն վրայ եւ վանի բանտին մէջ նահատակուած հերոսներու յիշատակին :

Հերոսներու յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ արարողութեան :

ՀՈԳԵՃԱՇ

Կիրակի, Յունիս 17, ժամը 13·30-ին :

Restaurant CAUCASE

99 bis, av. de Verdun, Issy les Moulineaux

Պատշաճ յայտագիր, յարգանքի ուղերձներ, արտասանութիւն, երգ :

Ճաշադին՝ 100 Ֆ. :

Հեռաձայնել՝ - 770 38 63 եւ 878 88 70

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը խորին երախտագիտութիւնը կը յայտնէ Պ. Կ. Սէմէրճեանի (Նիս) 5000 Ֆ.ի նուէրին համար Պելֆոնթէյնի կայանի նորոգութեան եւ արդիականացման ի նպաստ :

×

Իսիի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Լուսիա Մազմանեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի. - Տէր եւ Տիկին Յարչէթ Խանճեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զաքըրեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սր. Պաղտիկեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Իսկ. Կօնտէլէն 500 Ֆ., Պ. Սամ Ա.ինաճեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սերժ Ա.ապեան (Վիէն) 200 Ֆ. :

G.I.A.

Le mardi 19 juin de 20 h. à 22 h.
dans les salons de l'Hôtel Meurice
se tiendra

LA RENCONTRE SEMESTRIELLE DE

RESPONSABLES ARMENIENS DE L'ÉCONOMIE

A l'initiative du GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN

Renseignements : GIA BP 120
75763 CEDEX 16.

CRDA - CDA

36, rue de Trévise, 75009 Paris — tél. 246 05 58

A l'occasion du 1er ANNIVERSAIRE de l'ouverture du CENTRE DE DOCUMENTATION ARMENIEN (C.D.A) auront lieu DEUX JOURNEES «PORTES OUVERTES»

les vendredi 15 et samedi 16 juin de 10 heures à 18 heures

seront présentés :

— un bilan d'une année d'activité
— les nouvelles acquisitions
— des animations diverses
— une diaporama inédite
«Le contexte historique dans les années 1912 - 1923»

le SAMEDI 16 JUIN à partir de 14 heures

SEANCE EXCEPTIONNELLE de vente et SIGNATURE DE LIVRES *avec :* .....

— BEYLERIAN Arthur
«Les grandes puissances, l'Empire ottoman et les Arméniens dans les archives françaises (1914 - 1918)».
— BRUN J.-M. et HAMELIN A. *«La mémoire retrouvée».*
— DER NERCESSIAN Sirarpie *«L'art arménien».*
— DZAGOYAN René *«Le système Aristote».*
— HOVIV *«Les Kamarades»* - *«Y-a-t il un passager dans l'avion»* - *«C'est l'époque qui veut ça».*
— KEBABDJIAN Jean-Claude (édition Astrid) présentation du livre de Sirvart KAZANDJIAN *«Les origines de la musique arménienne».*
— TER MINASSIAN Anahide *«La question arménienne».*
— TER SARKISSIAN Pierre *«Photographies arméniennes, Scènes et Portraits* 1880 - 1930».

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նիսի մէջ այր ու կնոջ համար ճաշ պատրաստող միջին տարիքի կին մը :

Հեռաձայնել՝ 236 76 56 Տիկին Արչա :
կամ Նիսի մէջ՝ (93) 55 38 44

ASSOCIATION
DES SCOUTS ARMENIENS
REGION DE LYON
fondée en 1928, reconnue par le bureau mondial du scoutisme

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

FETE CHAMPETRE SCOUTE

sous la présidence du Dr K. Medzadourian
Chef Scout (Paris)

DIMANCHE 24 JUIN de 10 h. à 20 h. 30
au CLOS MONDEROUX à BEYNOST
en cas de pluie dans la Salle des Fêtes de St. Maurice de Beynost

— ENTREE GRATUITE —

jeux pour petits et grands
buvette, buffet à l'arménienne
ambiance arménienne avec l'orchestre
NAREG
et le célèbre chanteur
YORGANTZ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՄԱՆԻԹԱՐԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1983 - 1984
ԱՄԱՎԵՐՔԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 17

Ժամը 13-ին ՃԱՇ վարժարանի ճաշասրահին մէջ, վերապահուած աշակերտներուն եւ ծնողքներուն :

Ժամը 16-ին ՁԵՄԱՐԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ եւ մրցանակաբաշխութիւն վարժարանի Պէշիկթաշլեան - Ալէմդաղ թատերասրահին մէջ :

Մանկապարտէզի փոքրիկներու եւ լոյթ, վարժարանի քառաճայն երգչախումբ, ղեկավարութեամբ՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԼԿԵԱՆԻ : Թատերական ներկայացում փոքրերու եւ մեծերու կողմէ պատրաստուած : Գեղարուեստական բաժինը պիտի ճոխացնեն զաղութիս յայտնի արուեստագէտները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունիս 24-ին :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

---

enfin

UN RESTAURANT LIBANO - ARMENIEN
EN PLEIN PARIS

AL-KASR

SPECIALITES ARMENIENNES ET LIBANAISES

1, RUE DE RICHELIEU, 75001 PARIS
métro Palais-Royal

tél. 296 33 02

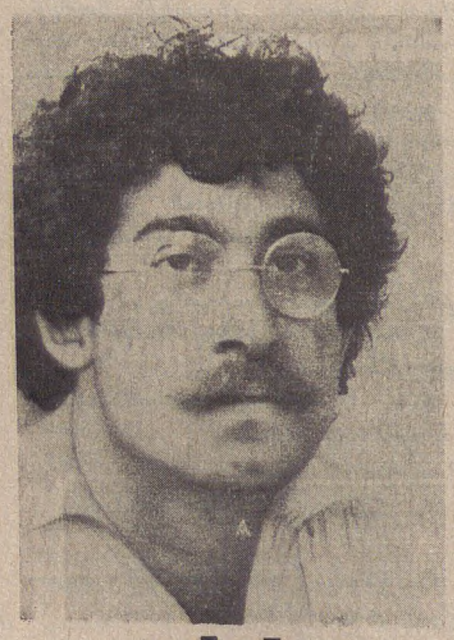
M. DOUZMANIAN

ouvert tous les jours midi et soir
prix raisonnables

à l'occasion de l'inauguration
apéritif offert par la maison
samedi et dimanche

tous les soirs
musique orientale
bouzouki

Salle pour banquets, mariages, fiançailles, baptême, anniversaire, réception

Vendredi et Samedi soirée animée par **vicken**

ՎԵՐՋԱՊԷՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ - ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐՈՎ

ARMENIE 1984

DÉPARTS — **RETOURS**

30 JUIN	13 JUILLET
14 JUILLET	27 JUILLET
04 AOUT	17 AOUT
18 AOUT	31 AOUT
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.
POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
16-17
SAMEDI-DIMANCHE
16-17 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրաճուա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ր ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.723 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.723

ՃԱՇ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Յունիս 12-ի իրիկունը Փարիզի Էնթէրվիէ Մխիթեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ճաշ մը ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, որ Յունիս 16-ին, Շաբաթ օր, կը վերադառնայ Մայր աթոռ, Էջմիածին: Աւելի քան 400 հոգի հաւաքած էին պատուոյ սեղանին չուրջ, ուր Վազգէն Կաթողիկոսը կը շրջապատէին Գիւտ Եպիսկ. Նազդաչեան, Հայ կաթոլիկներու Եպիսկոպոս Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի ցկեանս նախագահ Պ. Ալէք Մանուկեան, հարաւային Ամերիկայէն՝ տիկին Մարթա Տիարտէքիրեան, հոգեւորականներ եւ եկեղեցական վարչութեան անդամներ: Բազմաթիւ անձնաւորութիւններ եկած էին նաեւ Միլանոյէն, Ժնեւկերայէն, Գերմանիայէն եւ Ֆրանսայի զանազան շրջաններէ:

Փարիզի առաջնորդը՝ Գիւտ Եպիսկ. ճաշի ընթացքին խօսք առնելով, ողջունել ետք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ներկայութիւնը, առաջարկեց առաջին բաժակը պարպել, յոտնկայս, Հայրապետին արեւշատութեան:

Ճաշի ուարտին, յանուն Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութեան խօսք առաւ նախա՛ր՝ Մկրտիչ Արմէն Բարսեղեան, որ ողջունելէ ետք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ներկայութիւնը, յիշեց թէ վերջերս երբ էջմիածին զացած էին, ընդունուած էին հայրական զգացումներով եւ վայելած էին ու հարստացած Հայրապետին ուժեղ անձնաւորութենէն: Այսօր, ամբողջ Հայութիւնը, ըսաւ Պ. Բարսեղեան Ձեզի՛ կ'ընդունի ոչ միայն իբրեւ հոգեւոր, այլեւ ազգային առաջնորդ: Ցիշելէ ետք Գիւտ Եպիսկոպոսի ընտրութիւնը որպէս առաջնորդ միակամ ձեւով, յայտնեց թէ անոր գործակցութեամբ պիտի դիմագրաւեն զազութին բոլոր հարցերը: Անդրադարձաւ Ֆրանսայի, որ կը ճանչնայ Հայոց արդար դատը, չէշտելով թէ հարկ է արժանի մնալ Ֆրանսայի ժողովուրդին բարեկամութեան:

Ցօսքը որուեցաւ Պ. Ալէք Մանուկեանի, որ նախ յիշեց թէ այսօր մեծ բացակայ մը կայ մեր մէջ՝ մեր եկեղեցւոյ իշխաններէն՝ Սերովբէ Արք. եւ ուղեց այս առթիւ արտայայտել սէրն ու յարգանքը անոր յիշատակին հանդէպ: Ապա, Պ. Մանուկեան անդրադարձաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին օրհնաբեր այցելութեան երկար եւ սպառիչ հովուական շրջապտոյտ մը ետք եւ վեր առաւ Կաթողիկոսին առաքինազարդ անձնաւորութիւնը, չէշտելով թէ Վազգէն Կաթողիկոս անձ մը ըլլալէ աւելի՝ երեւոյթ մը դարձաւ, խորհրդանիշ մը մեր դարաւոր եկեղեցւոյ վերածնունդին: Հակառակ մեր կարգ մը զազութներու պարզած տխուր երեւոյթին, էջմիածինը կ'ապրի իր նոր ակնկարը չնորհիւ անոր զահակալին, որ կը վայելէ յարգանք եւ ժողովրդականութիւն Հայաստանի եւ արտասահմանի մէջ: Այսօր, աւելցուց Բարեգործականի նախագահը, մեր ժողովուրդը կը նայի իրեն կարգ մը տագնապներու լուծման համար եւ ոմանց լուծումն ալ կարծուածին չափ դիւրին չէ, ու ծանրանալով այդ տագնապներուն վրայ, ոգեկոչեց մեր եկեղեցւոյ բաժանումը, Երուսաղէմ եւայլն: Այս տխուր երեւոյթներուն դիմաց սակայն, ըսաւ Պ. Մանուկեան կան դրական երեւոյթներ, նոյնինքն Ֆրանսայի մէջ, ողջունելով Հանրապետութեան Նախագա՛ր Ֆ. Միթերանի դիրքորոշումը Հայոց ցեղասպանութեան նկատմամբ: Հակառակ քաղաքական կացութեան, Ֆրանսա ապաւորչն կեցաւ Հայերու կողքին արժանաւորելով մեր բոլորին սիրոյն եւ երախտագիտութեան:

Հուսկ Գիւտ Եպիսկ. ներշնչուած նախորդով մը վերջին խօսքը յանձնեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:

Վազգէն Հայրապետ նախ ողջունեց հոգեւորական եւ աշխարհական ներկայ անձնաւորութիւնները, անցնելով հարաւային Ամերիկա կատարած իր այցելութեան ըսաւ որ երբ կը գտնուի Հայաստան իր ժողովուրդին ծոցին մէջ, ու նաեւ արտասահմանի մեր ժողովուրդի չրջանակներէն ներս, կը զգայ որ իր սիրտն ալ կիսուած է, երկուքի բաժնուած ինչպէս մեր ժողովուրդը, մեր չար ճակատագրին բերումով, Հայաստանցիներ ու արտասահմանցիներ զրեթէ հաւասար թիւով: Եւ ոչ մէկ իրրեւ Կաթողիկոս, չարունակեց Վազգէն Ա., «այսինքն այդ հանգամանքով այլ նաեւ ես անձնապէս հոգեկան անհրաժեշտութիւնը կը զգամ կարծէք երբեմն դուրս ելլել մեր հայրենիքէն որպէսզի իմ սիրտս ամբողջանայ»:

Այս այցելութիւնները, ըսաւ Կաթողիկոսը զինքը կը մղեն լաւատեսութեան, վասնզի ամբողջութիւնը կը տեսնէ մեր ժողովուրդին, թէեւ ճիշդ է որ կան տարբերութիւններ Հայաստանի եւ արտասահմանի ժողովուրդին միջեւ, ապրելակերպի, մտածելակերպի տարբերութիւններ, բայց ասոնք իրենց համար երկրորդական եւ մակերեսային են: Ինչ համոզուած է որ բոլոր Հայերս նոյն ազօթքներով կը դիմենք առ Աստուած, նոյն լեզուն կը խօսինք, նոյն երգերը կ'երգենք, նոյն անցեալի յիշատակներով կ'ապրինք, նոյն մտահոգութիւններն ունինք, նոյն ուրախութիւններն ունինք ի տես մեր վերածնած հայրենիքին եւ նոյն երազանքներն ունինք դէպի մեր աւելի պայծառ ապագան:

Ապա, անդրադառնալով ցեղասպանութեան, չէշտեց թէ Եղեռնի թուականը դադրած է այլեւս սուգի օր ըլլալէ, այլ՝ դարձած է ուխտի օր, յոյսի օր դէպի ապագայ մեր նոր յաղթանակները: Ցայտնելով հանդերձ թէ ինք քաղաքական դէմք չէ, անդրադառնալով այսօրուան միջազգային կացութեան, ըսաւ թէ ամէն օր կ'աղօթէ, անդադար կ'աղօթէ որպէսզի խաղաղութիւնը չխանգարուի: Մեզի համար պատերազմի եւ խաղաղութեան հարցը՝ լինել չլինելու հարց է, կը բաւէ ինչ որ պատահեցաւ մեր զըլխուն: Մենք իրաւունք ունինք ապրելու եւ դիմելու դէպի աւելի պայծառ ապագայ: Մի մոռնաք մանաւանդ երբեք մեր երկրի աշխարհագրական դիրքը:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը չարունակելով իր խօսքը, յիշեց՝ Օրմանեան Պատրիարքի մէկ խորհրդածութիւնը, երբ ան կ'ըսէ՝ մեր ազգի նաւը ալեկոծ փոթորիկի մը վրայ էր, իմ ուժերէս վեր էր փոթորիկը դադրեցնել, իմ միակ լզաբ, մաղթանքը եւ ճիգն էր որ այդ ալեկոծութեանց ընդմէջէն մեր ազգի նաւը կարողանանք պահպանել անխորտակ եւ հասցնել խաղաղ նաւահանգիստ: Այսօր ալ, կ'աւելցնէ Կաթողիկոսը, կարելի է նոյն խորհրդածութիւնն ընել այս ալեկոծ աշխարհին մէջ:

Ակնարկելով երկու երկիրներու, ուր ներկայիս մեր դադութները տագնապներ կ'ապրին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ըսաւ թէ այլուր մեր եկեղեցական եւ ազգ. կեանքը բաւուք վիճակի մէջ է, այս վկայութիւնը կրնայ բերել նաեւ հարաւային Ամերիկայէն, ուր հերոսական ճիգեր կը թափուին որպէսզի եկեղեցական կեանքը ամրապնդուի: կան եւ կրթական կեանքը ամրապնդուի: (Հոս՝ տուաւ մանրամասնութիւններ, որոնց ծանօթ են արդէն մեր ընթերցողները, քանի աւելին արձագանգեցինք Վազգէն Ա.ի բոլոր այցելութիւններուն):

«Կ'ուզէի, չարունակեց Կաթողիկոսը, անգամ մը եւս ձեր ուշադրութեան յանձնել այն իրողութիւնը, ինչքան ալ դուցէ ցանկալի չնկատուի մեզի համար զգայական տեսակէտէն, սակայն միաժամանակ պէտք է իրատես եւ պայծառատես ըլլանք դէպի ապագան եւ հաստատենք թէ գաղութային հայկ. կեանքը մնայուն երեւոյթ պէտք է նկատել այլեւս: Մասնակի ներգաղթներ, հայրենադարձութիւն կրնայ ըլլալ անշուշտ եւ ցանկալի է որ ըլլայ, բայց ընդհանրապէս ամբողջական, գանգուածային իմաստով՝ ոչ, եւ մեր Եւրոպայի, Ամերիկայի գաղութները կը մնան մնայուն գաղթօճախներ: Այս հաստատումը մեզ պէտք չէ վհատեցնէ, պէտք չէ յուսահատեցնէ, նախ որովհետեւ միակ ժողովուրդը չենք որ գաղթօճախներ ունի, ուրիշ շատ ժողովուրդներ ալ կան, որոնք շատ ծաւալուն գաղթականութիւն ունին: Յետոյ մենք Հայերս ալ պատմական փորձառութիւնը ունինք գաղթականութիւններ ունեցած ըլլալու, պատմարանները կ'ըսեն՝ 7-րդ դարէն ասդին»: Ու Կաթողիկոսը օրինակ բերաւ իր ծննդավայրն իսկ՝ Ռումանիան ուր գաղթականութիւն ունեցած ենք 13-րդ դարէն սկսեալ, հաստատելով թէ պատմական փորձառութիւնն ունինք տակաւ:

Կաթողիկոսը անդրադարձաւ նաեւ Ֆրանսայի չրջանին, որ նոր հանդրուանի մր առջեւ է եւ կազմակերպչական գեանի վրայ պէտք է ամուր հիմքեր ստեղծուին: Կանոնադրային գեանի վրայ, մէկ տարուան ընթացքին հարկ է նախատեսած ծրագրերը իրագործել, ինչպէս թեմական (տիօսէզէն) կազմակերպութիւնը: Ցետոյ ծանրացաւ արտասահմանի մէջ ուսուցիչ պատրաստելու հիմնարկի մր ստեղծման անհրաժեշտութեան վրայ, կրթական հաստատութիւններ հիմնելու ու յիշեց թէ նման ծրագիր մր ունէր հինդ տարի առաջ, պարսկահայ մը՝ Թովմաս Թովմասեան, բայց ծանօթ պատճառներով, չիրագործուեցաւ: Սակայն, չարունակեց Կաթողիկոսը, «Այդպիսի ծրագիր մը վճռական նշանակութիւն կրնայ ունենալ Հայութեան ապագային համար: Զեմ գիտեր, Հ. Բ. Ը. Մ.ի թիւերը, կը խորհիմ թէ միայն կրնայ մտածել նման ծրագրի մը իրագործման համար: Կարծեմ դրամ պահելէն աւելի լաւ է ծախսել եւ հայ կրթական, մշակութային նպատակներ իրագործել: Արտասահմանի կեանքի դոյատեւման հիմնական խարիսխը ես կը նկատեմ անշուշտ, պատմականօրէն ալ նուիրագործուած եւ հաստատուած մեր եկեղեցին»: Կաթողիկոսը չի ծածկեր նաեւ որ եկեղեցւոյ ներկայ վիճակը գինքը չի բաւարարեր, թիւով քիչ են եւ երբեմն ալ որակը չկայ, ուրեմն պէտք է պատրաստել նոր հոգեւոր սերունդներ:

Հուսկ, Կաթողիկոսը վերջացնելով իր խօսքը ըսաւ թէ կը տեսնէ ու կը հաստատէ որ արտասահմանի Հայութեան կեանքի ու տեւականացման հիմքերը մասնաւորապէս չորս են՝ առաջինը՝ եկեղեցին, երկրորդ՝ կրթական, եթէ մանաւանդ յաջողի այն ծրագիրը որու մասին խօսեցաւ առաջ, երրորդ՝ մշակութային կապը մայր հայրենիքի հետ, որ կենդանութեան աղբիւր է անշուշտ, յաւատեաւ թեան աղբիւր, համայն Հայութեան համար եւ վերջապէս չորրորդ կէտը՝ արտասահմանի Հայութեան համար ճանչցնել տալ մեր ցեղասպանութիւնը, այսինքն՝ իտալիի մը ներշնչումը, անշուշտ կարելի չէ ակնկալել որ 1915-ի ցեղասպանութեան ճանաչումով ինչ որ հարցեր պիտի լուծուին, բայց եթէ կարելի է իրագործել բարձր մակարդակի վրայ, Միացեալ - Ազգերու, իսկապէս ներշնչիչ ուժ մը պիտի ըլլայ, մանաւանդ մեր երիտասարդութեան համար: «Մեր ժողովուրդը, եզրակացուց Կաթողիկոսը, մէկ եւ անբաժան է հիմնական հարցերու չուրջ եւ տարուած արդար իտէալներու իղձերով: Երբեմն չատ իրապաշտ մարդիկ կրնան առարկել թէ մեր ուժերով արդեօ՞ք հայկ. դատի հարցերը կրնան լուծուիլ, ես չեմ գիտեր թէ կրնան լուծուիլ թէ չէ, կամ ե՞րբ կը լուծուին: Ամէնուիլ թէ չէ, կամ ե՞րբ կը լուծուին: Ամէնուն նայնդէպս պէտք է, արդար է եւ բարոյական որ հետապնդուին: Երբեմն իտէալի մը հասնելու ճանապարհը աւելի վհատ եւ ազնիւ է քան թէ իտէալին հասնելու իրողութիւնը»: Աւելցնելով թէ պէտք է չարունակենք այդ ճամբան լաւատեսութեամբ եւ իրատեսութեամբ, Վազգէն Ա. բերաւ երկու վկայութիւն մեր մարգարէաշունչ մեծերէն՝ Յովհ. Թումանեան. - «Եւ պիտի գայ հաւուր կեանքի արշալոյսը վառ հագած», կամ Վարուժան, երբ կ'ըսէ. - Մե՛նք զաւակներդ օգոստափառ, պիտի կերտենք նո՛ր արշալոյս»:

Շնորհակալութեան խօսքէն ետք, խորհրդանշական նուէրներու փոխանակութենէ ետք, երեկոյթը փակուեցաւ հաւաքական լուսանկարով մը:

ԸՆԾՐԱՊԱՅԱՔԱՐԸ ՎԵՐՋԱՅԱՒ

ԵՒՐՈՊԱ՞Ն ՈՐՈ՞Ւ ՀՈԳ

—×—

Ուրբաթ իրիկուն պաշտօնապէս կը փակուէր եւրոպական Խորհրդարանի ընտրապայքարը, Ֆրանսայի մէջ: Հինգշաբթի օր, արդէն ընտրութիւնները կատարուեցան չորս երկիրներու մէջ եւ եթէ արդիւնքները չհրապարակուեցան հակընդդէմ պատճառներով, ծանօթ է սակայն մասնակցողներու համեմատութիւնը եւ ատկէ կը պարզուի արդէն, որ չատ հետաքրքրուող չկայ: Իր իսկ մրցանիշը կը կոտրէ Մեծն - Բրիտանիա, ուր քուէարկողներու 70%-ը քուէատուն չէ գացած (հանրային կարծիքի քննութիւնները սըխալեցան, քանի 40% մասնակցութիւն կը նախատեսէին), Դանիա եւ Հոլանտա մասնակցողներու համեմատութիւնը նոյնն է՝ 53%, Իրլանտա՝ համեմատութիւնը 45% եղած է: Ամէն պարագայի մէջ, եթէ թեկնածուներու իրարանցում կայ, քուէարկողները բնաւ իրար չեն անցած եւ քանի արեւն ալ կը ծագի Ֆրանսայի վրայ, հաւանական է որ հոս ալ, ձեռնպահներու համեմատութիւնը բնական մեծ ըլլայ, որքան ալ քուէարկութեան դրասենեակները բաց մնան մինչեւ ժամը 22, եւ կըրկնուի ու կրկնուի թէ ճ. չրջան չկայ, քանի դրութիւնը համեմատականի վրայ է, մէկ չրջանով: Ֆրանսայի մէջ, մանաւանդ, այս քուէարկութիւնը ուրիշ երեւոյթ չունի քան՝ ներքին հաշուեյարդար մը, որմէ անկասկած կրնայ օգտուիլ լը Փէն մը: Արդարեւ ո՞վ մանրամասն ծրագիր մը ներկայացուց «իր» Եւրոպային մասին եւ բնական եղրակացութիւնն է ըսել՝ Եւրոպա՞ն, որո՞ւ հոգ...:

×

× Գալով ծագումով հայ քուէարկողին, կրնայ երկրնարանքի մէջ ըլլալ, քանի իրրեւ Ֆրանսացի քաղաքացի իր քաղաքական դիրքորոշումը ունի, անկասկած եւ հանկնալի է որ ունենայ, մինչ Հայու իր ծագումը պէտք է մղէ զինքը քուէարկել անոնց որոնք առաւելաբար աշխատած են ցարդ, ի նպաստ ցեղասպանութեան ճանաչման, նախ բանաձեւը ներկայացնելով, ապա անոր ի նպաստ աշխատելով: Մնացեալը իրաքանչիւրին խղճի հարցն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Գիները Մայիսին միայն 0,5 յաւելում կրած են Ֆրանսայի մէջ, ինչ որ մայիսեան լաւագոյն արդիւնքն է 12 տարիէ ի վեր: Լիպերասիոնի համար՝ ճիշդ օրին հասնող լուր մըն է, եւրոպական ընտրութեանց նախօրեակին:

ՖԵՐՆԱՆ ՊՐՕՏԷԼ, 82 տարեկան, որ նոր պատմութեան Հայրը կը նկատուի (ինք կ'ըսէ թէ իրականին մէջ, ժառանգորդ մըն է) Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Անդրէ Շանսոնի աթոռին: Այս ընտրութիւնը ըսել կուտայ թէ Ֆրանսական Ակադեմիան աւելի լաւ ընտրութիւն կ'ընէ մարդկային դիտութեանց ճիւղին մէջ (Քլօտ Լեւի-Սթրօս, Ժորժ Տիմէզիլ) քան գրականութեան: Պրօտէլ ընտրուեցաւ առաջին չրջանին, 27-ի ներկայի վրայ 21 ձայնով:

ՖՐԱՆՍԱ. ԵՒ ՍՊԱՆԻԱ. համաձայնագիր մը սառրագրեցին Մադրիտի մէջ, կասթոն Տըֆէռի այցելութեան առթիւ, միանանաբար, ձեռք - ձեռքի պայքարելու համար ահաբեկչութեան դէմ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԼԵԶՈՒ, ԴՊՐՈՑ

Բ.

Դպրոցի բարեփոխման յիշեալ «Նախագծում» նշուած է որ ուսուցիչները եւ ծնողները աշակերտներին պէտք է «օգնեն մշակելու մտածողութեան ինքնուրոյնութիւն»: Մի քանի խօսք այս կարգի հարցերի մասին:

Բարձր դասարաններում հայ գրական նիւթերը սովորում են գրականութեան պատմութեան երեք դասագրքերով: Դրանք, անշուշտ, ունեն շատ արժանիքներ, բայց ուսուցիչները նկատառումներ էլ ունեն դրանց վերաբերեալ: Օրինակ, ասում են, որ այդ դասագրքերը, նրանց մի շարք հատուածներ կարող էին աւելի պարզ, մատչելի, աշակերտների համար ըմբռնելի լինել: Կամ՝ առաջատար, իրօք, հմուտ որոշ ուսուցչուհիներ գանգատւում են նաեւ դասագրքերի մէջ տեղ գտած անհարկի սոցիոլոգիզմից:

Այդ ցաւն աւելի մեծ չափերով ամուր «նստած է» նաեւ մի շարք ուսուցչուհիների մէջ: Շատերն են, որ անցեալի գրական երկերում նկարագրուած մարդկային բնաւորութեան արատները՝ ագահութիւնը, խարեբայութիւնը, դրամասիրութիւնը, կաշառակերութիւնը, կեղծաւորութիւնը, քծնանքը, հարբեցողութիւնը, կնոջ ծեծելը, աղջիկ գայթակղեցնելը, անառակութիւնը եւայլն բացատրում են միայն անցեալի կարգերով, աւատական կամ բուրժուական հասարակութեամբ: Այդպէս վարուելով՝ նուազացնում են հայ դասական գրականութեան մնայուն արժէքները, քանի որ իսկական, բարձր գեղարուեստական երկը պատկերելով որոշակի ժամանակ, նաեւ ներկայացնում է բոլոր ժամանակներին բնորոշ մարդկային արժանիքներ ու արատներ: Եւ կամ մի՞թէ, օրինակ, տրխրութիւնը կամ անցեալում բանաստեղծի տխրելն ու այդ արտայայտելը անպայման պէտք է կապել հասարակական կացութեան հետ: Չէ՞ որ մարդը կարող է տրխրել նաեւ այդ ամէնից անկախ:

Անհարկի սոցիոլոգիզմը մասամբ դարձել է գրականութիւն դասաւանդելու հեշտ միջոց. դիւրին է ամէն ինչ բացատրել հասարակական կարգերով եւ ազդի ծանր վիճակով՝ չխորանալով գրական մի շարք երեւոյթների իսկութեան եւ նրբերանգների մէջ: Կայ գոեհիկ սոցիոլոգիզմ անուանումը, բայց առկայ է նաեւ մի այլ գոեհիկ երեւոյթ, երբ ամէն ինչ փորձում են հայրենասիրութեան ու հակահայրենասիրութեան տեսանկիւնից չափել:

Դպրոցներում լսել եմ գրականութեան շատ դասեր, կարդացել քննական հարիւրաւոր շարադրութիւններ: Անշուշտ, կան գրական երեւոյթների մէջ, իրօք, թափանցող աշակերտներ, որոնք գեղարուեստական երկերի ինքնուրոյն, հրաշալի վերլուծութիւններ են կատարում: Սակայն շատ են նաեւ կաղապարային ընկալումները եւ վերարտադրութիւնները: Ամէնից տարածուած կաղապարը անցեալի ամբողջ գրականութիւնը կարող է «հեղափոխութեամբ» իր երկու «բաժնեմասերում» տեղաւորել, ըստ այդմ՝ կաղապարի մի բաժնեմասում լցուած են հայրենասէր, նաեւ աշխատաւոր, չհապճործուող հերոսները, իսկ միւսում՝ հայրենիքի գաւաճան, նաեւ՝ գռփող, թալանող, արիւն ծծող (ինչպէս աշակերտներն են յաճախ գրում) կերպարները: Կաղապարը պատրաստ է ու ծրագրաւորուած. ցանկացած երկը կարող էք «տեղադրել» նրա մէջ՝ «Հայի խնդիր», «Սամուէլ», «Քաոս», «Սասունցի Դաւիթ», Սայաթ Նովայի խաղերը, նոյնիսկ «Ալպիական մանուչակ» եւ պատասխանը կը ստանանք՝ այնչէ հերոսները հայրենասէր, աշխատաւոր, այնինչները գաւաճան, գռփող· ուրիշ բան չկայ: Ահա՝ Սամուէլը, Գէորգ Մարզպետունին, Թաթուլը, Վարդանը, Խեչոն, Պէպօն, Մարգարիտը, Արթին պապը կաղապարի առաջին մասում են լցուած լիքար վրայ, Մերուժանը, Ցլիկ-Ամրամը, Թմկայ տիրուհին, Վասակը, Միկիտան Սաքօն, Զիմզիմովը, Էլիզբարեանը, տանուտէր Մուքելանց Առաստամը՝ միւսում եւ այսպէս չարունակ: Ըստ այդմ, անցեալի բոլոր հայ դրողների միակ գործն է եղել գովել առաջիններին, քննադատել երկրորդներին:

Եւ ամէն ինչի մէջ սոսկ հայրենիքի հարց կամ սոցիոլոգիզմ են տեսնում: Օրինակ, «Թմկաբերդի առումը» վիպերգը ըստ այդ կաղապարի սոսկ հայրենասիրական պոէմ է՝ Թաթուլը հայրենասէր, Թմկայ տիրուհին դաւաճան· եւ մի կողմ է գրւում այդ վիպերգի առանցքը՝ կեանքի, մահուան, մարդու դերի Թումանեանական խոր փիլիսոփայութիւնը: Սրանից աւելի կարելի՞ է պարզունակացնել, աղքատացնել հայ գրականութիւնը: «Նամակ ռուսաց թագաւորին» պատմուածքում լսած կաղապարի հեղինակը պարզապէս մերկացրել է գռփող առնուտէրին, զգիրին, չինովնիկին, որոնք «ծծում են» Արթին պապի արիւնը: Իսկ ուր մնաց ամենաէականը՝ Արթինի եւ նրա միջոցով հեղինակի վառ մարդասիրութիւնը, միամիտ, մաքուր սէրն ամէնի ու ամէնքի նկատմամբ: Ըստ նոյն պատկերացման «Ալպիական մանուչակ»ի միակ արժանիքը շատ չրջանառարաններ համարում են (քաղուածք եմ բերում չարադրութիւնից). «Անցեալի հայ կնոջ սարկական վիճակի պատկերումը»: Շատերը գայթակղւից խօսքեր են ասում կորեկ հնձող դեղջուկի հասցէին: Ահա մի քաղուածք եւս. «Բակունցը գրել է բազմաթիւ պատմուածքներ, որոնցում պատկերել է հայ գիւղացու ծանր կեանքը: «Ալպիական մանուչակ» հրաշալի նովելում հեղինակը յանկացել է ցոյց տալ հայ գիւղացու ծանրը կեանքը, մասնաւոր յետամնացութիւնը: Հնադէմն ու նկարիչը անտարբեր էին գիւղացու ծայր աղքատութեան նկատմամբ: Իսկ դեղջկուհին թաքուն լաց էր լինում իր ծանր կեանքի, ընտանիքի թշուառութեան ու աղքատութեան պատճառով»:

Մի կողմ թողնենք, որ Բակունցն իր ոչ մի երկը նովել (նորավէպ) չի անուանել եւ համարել ու այդպիսին, իրօք, չի գրել (դպրոցներում նրա պատմուածքները յաճախ են նովել անուանւում), թողնենք եւ այն, թէ ինչի համար է լաց լինում դեղջկուհին, բերուած քաղուածքում եւ շատ ուրիչ չարադրութիւններում աչքի է զարնում այն, որ չրջանցուած է մնում պատմուածքի մտայղացումը, նրանում ամենակարեւորը, այն՝ որ հեղինակը բանաստեղծական ձօն է գրել՝ նուիրուած սարսուռ դեղջկուհուն, լեռնային այդ գեղեցկուհուն, Ալպիական մանուչակին: Տէրեանի ստեղծագործութիւնը շատերը յանգեցնում են հետեւեալին՝ տխրութիւն ոչակցիայի տարիներին, խնդութիւն եւ մարտի երգեր, յեղափոխութեան օրերին, թէեւ յայտնի է, որ Տէրեանը տխուր երգեր գրել է իր ստեղծագործական բոլոր 20 տարիներին:

Այսպիսի կաղապարումները նշանակում են չըմբռնել հայ դասական գրականութիւնը, նրա մարդասիրական ոգին (ըստ Յ. Թումանեանի), հայ դասականների գրական անհատականութիւնները, ամէն ինչ դեհկացնել:

Նոյնքան բացասական երեւոյթ է գրականութիւնից յանձնարարուող չարադրութիւնները ըստ նախօրօք պատրաստուած ծածկագրերի պատճէնելը: Այդ ծածկագրերը կազմուած են այնպէս, որ սուտդողը, ինչպէս ասում են, բռնելու տեղ չունենայ: Ծածկագրերը յաճախ կազմւում են դասագրքից եւ այլ գրքերից կատարուած արտագրութիւնների կտկտումով: Եւ աշակերտը կարող է գրականութիւնից «հինգ» ստանալ հայ գրականութեան մասին ինքնուրոյն ըմբռնում ու պատկերացում չունենալով: Կան դէպքեր էլ, երբ արտագրութիւնը խրախուսւում կամ կազմակերպւում են ուսուցչուհիները: Շատ են լինում նաեւ անդիր գրուած չարադրութիւններ: Յատկապէս մեծալի թեկնածու որոշ աշակերտուհիներ անգիր սովորում են 20, երբեմն մինչեւ 40 կաղապարային չարադրութիւն, ապա յիշողութեամբ ճիշդ վերարտադրում գրանցից յանձնարարած՝ բնաւ ինքնուրոյն չթափանցելով գրական երեւոյթների խորքը, անգամ չըմբռնելով իրենց գրածը:

Ցաճախ այնպէս է լինում, որ ինքնուրոյն գաղող ու գրող աշակերտը ինչ-ինչ թերութիւնների համար աւելի ցածր է գնահատւում, քան ծածկագրային-կաղապարային եղանակով վերարտադրողը: Եւ յաճախ էլ դժուար կամ անհնար է լինում գտնել ծածկագրի արտագրութեան աղբիւրը: Իսկ երբ ուսուցիչներն են մասնակցում ծածկագրերի կազմման ու արտագրութեանը՝ դպրոցում սպասւում է գրականութիւնը ինքնուրոյն հասկանալու, իւրացնելու բուն գաղտումը:

Մի երկու խօսք Հայոց լեզուի դասաւանդման մասին: Հայերէնի դասերը հայկական դպրոցներում մի քանի անգամ կրճատուել են, որ ցաւալի է: Պէտք է կանխել այդ ընթացքը, վերականգնել կրճատուածը: Բայց ոչ պակաս լուրջ է թւում եւ այն, թէ ինչպէս են օգտագործւում եղած ժամերը:

Նախապէս ասեմ, որ կողմնակից եմ լեզուի եւ գրականութեան միահիւսած դասաւանդմանը: Լեզուի լաւագոյն դասաւանդումը գրականութեան լաւագոյն դասաւանդումն է, եւ հակառակը:

Այժմ մեր դպրոցում 2-րդ դասարանից սկսած աշակերտի ձեռքը «Մայրենի լեզու» կոչուող ընթերցարանից բացի, տրւում է նաեւ «Հայոց լեզու» կոչուող մի այլ դասագիրք, որ արդէն պարունակում է զուտ քերականական - հնչիւնաբանական - բառագիտական կանոններ, սահմանումներ եւայլն: Այդպէս, Հայոց լեզուն 2-րդ դասարանից անջատւում է գրականութիւնից, իսկ 4-րդ դասարանից մինչեւ 8-րդը հայերէնի քերականութիւնը գրալի չափով վեր է ածւում քերականագիտութեան, որ դպրոցին, կարծեմ, պէտք չէ: Աշակերտները տանը, դասարանում՝ դրատախտակի մօտ Հայոց լեզուին տրամադրուած ոսկէ ժամերը յաճախ վատնում են բազում անպտուղ քերականական մարզումների վրայ, որոնց գրալի մասը չնչին չափով չի նպաստում երեխայի բանաւոր ու գրաւոր խօսքի զարգացմանը: Աշակերտները սկսում են ձանձրանալ, նոյնիսկ խորշել Հայոց լեզու կոչուող այդ դասերից:

Հայոց լեզուի ծրագրից որպէս օրինակ բերեմ մի երկու դրոյթ. «Մակարդ 13 դասաժամ», «Կապ 10 դասաժամ», «Նախդիր 7 դասաժամ», «Վերաբերական 7 դասաժամ», «Ձայնարկութիւն 6 դասաժամ» եւայլն: Եւ մտածում ես, թէ օրինակ, չազկապը մի՞թէ հնարաւոր չէ կամ մէկ ժամում անցնել, մանաւանդ, որ նախորդ դասարաններից երեխաները արդէն բաւմիցս լսել ու կարդացել են որեւէ, ուն, իսկը, քայցը, որը չազկապները, պայտար, կմախք, տղայ-լուկ, փայծաղ, սիբեխ եւ ուրիշներ, որոնք 10-ի աւարտածները մեծ մասամբ սխալ են գրում, ու յաճախ այդ սխալը պահպանում է ամբողջ կեանքում, երբեմն նշանաւոր գրող կամ գրականագէտ դառնալուց յետոյ էլ:

ՌԱՖԱԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

(Շար. 2)

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ, ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ ՄԵԼԻՔՈՆԵԱՆ

Գ.

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

Հրանդը, որ ա՛յնքան իրապաշտօրէն յուզիչ էջեր նուիրած էր Պոլսոյ խաներուն մէջ ապաստանած հայ պանդուխտներուն (պիտի ըսէի՝ քաղաք փոխադրուած գաւառին)՝ բաւականացած էր արձանագրողը ըլլալով (հոգ չէ՛ թէ տառապեցուր արձանագրողը) անոնց կացութեան ու տառապանքին՝ առանց գրական սեռի մը արուեստապիտական մտահոգութիւնները անուշադրելու: Սխալ չհասկցուիմ. գրածս պարզ բնորոշում մըն է եւ ա՛չ թէ դատապարտութիւն. եւ նիւթը այս գրութեան՝ գեղարուեստակա՛ն գրականութիւն է:

Սփիւռքի Արեւմտահայ գիւղաքիրնե-ր՛ուն պէտք կար Արեւմտահայ գիւղացրութիւնը իր պատկումին հասցնելու համար. գեռ չեմ խօսիր Օշականի «գիւղացրական» որպէս դասաւորելի գործերուն մասին. (նաեւ Զարեանի «Տատրպոմի Հարսը» վիպաչունչ բանաստեղծութեան մասին, զոր կարելի է նկատել Սփիւռքի «մխակ» Արեւելահայ դասաւանական բնոյթի երկը):

Նուաճում «թիւ 7»

Եօթներորդ նուաճումը լմացա - կառուցողական ըմբռնողութեան արտայայտութիւնն է՝ բանաստեղծութեան կալուածին մէջ առաւելարար:

Այս մարզին մէջ, անկասկած, մեծագոյն վարպետներն են Թէքէեանը (չափածոյ), իսկ արձակի մէջ՝ Շահնուրը, Միքայէլեանը, Զարդարեանը: Բանաստեղծութեան մէջ պէտք է յիշել անունները Ահարոնին, Թօփալեանին, Սարաֆեանին, Վահեանին, Տէրունեանին, Պոյաճրեանին, Սիմքեչեանին եւ ուրիշներու:

Հոս փորձե՛մ սահմանել «լմացա - կառուցողական» բացատրութիւնը: Անմիջապէս ըսեմ որ միտքեր արտայայտելը, կամ փիլիսոփայական - խոհական քառեակները յօրինելը անշո՛ւշտ թէ «լմացական» գործունէութիւններ են՝ այն լմատով որ զգացականէն աւելի՝ մտայի՛ն են. բայց ա՛յդքան: Որպէսզի, օրինակ՝ բանաստեղծութիւն մը ըլլայ իսկապէս լմացական՝ չի բաւեր որ հեղինակը յայտնէ միտքեր: Օրինակ՝ Վարուժանի «Վարուժնակիս» բանաստեղծութիւնը լմացական յօրինում մը չէ՝ հակառակ որ իւրաքանչիւր տուն մի՛ տք մը կը բովանդակէ, մինչ Դուրեանի «Տրտունջքը» եւ Թէքէեանի «Աղօթք Վաղուան Սեմին Առջեւը» լմացական ստեղծագործութիւններ են, որովհետեւ հոն արտայայտուած միտքերը իրարու կապուած են տրամաբանութեան մը վրայ հաստատուած չարայարութեամբ մը, եւ քերթուածներուն վերջաւորութեան՝ այդ տրամաբանութիւնը կը հասցնեն լրումի մը: Լմացական բանաստեղծներ Ինտրան ու Տէմիրճիպաշեանը, Պարոյր Սեւակն ու Թօփալեանը, բայց չե՛ն՝ Զարենցն ու Տէրեանը, Մեծարենցն ու Վարուժանը: (Սխալ չհասկցուիմ, - ըրածս արժեւորում չէ, այլ սոսկական բնորոշում գրական յատկանիշերու. Սեւակը աւելի մեծ չէ ուրիշ բանաստեղծ մը՝ պարզապէս որովհետեւ լմացապաշտ քերթուածներ գրած է):

(Շար. 10)

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԿՈՅՐԵՐՈՒ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ 25-ԱՄԵԱԿԸ

——×——

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կիրակի, Մայիս 27-ին, ժամը 10-ին, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, զուարճական պատարագ մատոյց Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապրոյեան, ի մասնաւորի Ա. Նարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու դըպրոցի հիմնադրութեան 25-ամեակի առթիւ: Իր քարոզին մէջ, Առաջնորդը բացատրեց զուարճական պատարագին իմաստը, խօսեցաւ դարձեալ դպրոցին մասին եւ ապա անցաւ օրուան Աւետարանի պատգամին: Ցաւարտ պատարագի տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

×

Կէսօրէ վերջ, ժամը 16-ին, Թէմթր Տիւ Մուլէնի մէջ, բերնէ - բերան լեցուն չուրջ եօթը հարիւր հոգի, տեղի ունեցաւ դպրոցական հանդէսը ի ներ - կայութեան՝ Յակոբ Վարդանեան եւ Գրիգոր Կապրոյեան Եպիսկոպոսներուն, Լեւոնեան եւ Սարգիս Դաւիթեան Վարդապետներուն, ընդհ. մեծաւորուհի՝ Պենինիա Տէր - Ղազարեանի եւ քոյր՝ Անժելինի:

Բացառիկ ճոխութեամբ զեղարուեստական յայտագիր մը՝ որ տուաւ ընդհանուր համապատկերը դպրոցի հայ աշակերտութեան մանկապարտէզի առաջին դասարանէն մինչեւ նախակրթարանի վերջին դասարանը: Մասնակցեցան նաեւ նախկին սաներ, սանուհիներ: Իրարու յաջորդեցին խմբերգներ, նուագ, տեսարաններ, կենդանի պատկերներ, արտասանութիւններ, խմբական արտասանութիւններ, պարեր:

Հանդէսը բացաւ նախկին սանուհի մը, յայտնելով սիրոյ եւ յարգանքի խօսք՝ Քոյրերուն: Նախկիններէ կազմուած երգչախումբը, նուագախումբի ընկերակցութեամբ, եւ ղեկավարութեամբ քոյր՝ Ժըննէվիէվ Դաւիթեանի մեկնաբանեց «Ողջոյն քեզ», «Երիտասարդական քայլերգ», «Արեւս Սեւան»: Ցետոյ, տեսարան մը նուիրուած հայ լեզուին եւ նախակրթարանի երգչախումբ՝ որ հրամցուց չորս երգեր՝ «Սիրուն դպրոց», «Ջան հայրենիք», «Ցոյզերի ծով» եւ «Հայաստան»: Ցաւուկ խանդավառութիւն ստեղծեց մանկապարտէզի ելոյթը, պարերով: Շարունակուեցաւ չարքը արտասանութիւններուն, տեսարաններուն, որոնց մէջ կար յատուկ իմաստ առընչուած օրուան տօնին, պարերուն մէկը միւսէն աւելի ճոխ տարազներու հարստութեամբ եւ գոյներու ներդաշնակութեան մէջ: Նախկին սաներն ու սանուհիները եւս ներկայացուցին հայկական պարերու փունջ մը՝ «Թամարա», «Հովիւներու պարը», «Բերդ պար», «Ոսկեհատ»: Ցոյժ քաջալերական է հաստատել թէ «հիներ»ը կապուած կը մնան իրենց դպրոցին: Արդէն, «Հերու պարը» լինքնին խօսուն էր: Նախկինները կը փոխանցեն լոյսը նորեկներուն, խորհրդանիշ սերունդներու շարունակութեան: Դժուար է անուններ տալ: Բոլոր աշակերտները բերին իրենց մասնակցութիւնը: Ոմանք աւելի համարձակ լինելով, աւելի սահուն հայ՛րէնով, ուրիշներ դեռ երկչոտ եւ թոթով լեզուով: Նման դպրոցական հանդէս մը, զեղարուեստական յայտագիր մը ներկայացնելը կը կարօտի շաբաթներու, ամիսներու աջնային պատրաստութեան: Տրամադրելութիւն, անսպառ չունչ, համբերութիւն, խանդավառութիւն պէտք է ղեկավարներուն, փորձէ - փորձ, մարմին տալու յայտագրին: Կը գնահատենք անոնց աշխատանքը, նուիրումը, որ յատգոյն ապացոյցն է իրենց վճռակամութեան, ծառայութեան հայ խօսքին, հայ գիրին, հայ մանուկին դաստիարակութեան:

Հանդէսին բանախօսը՝ Կարօ Ցովսէփեան նախ ընդգծեց Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու Միաբանութեան 140 տարիներու կրթական դաստիարակչական առաքելութեան կարեւորութիւնը: Հայ քոյրերը համակուած իրենց հիմնադրի հոգիով ղինուած անոր զօրութեամբ եւ տեսլականով, անխախտ երկրի եւ դաւանքի, հետեւեցան հայութեան ճանապարհին եւ հայակերտման երկիրներու, քաղաքներու մէջ լարեցին իրենց խաղաղ տողաւարները եւ ծաղկեցուցին ընտիր ածուներ հայ աղջիկներու հոգեմտաւորութեան, հայ մանուկներու դաստիարակութեան համար: Մարսէյլի վարժարանը, հաստատուած 1959-ին, Հայ Քոյրերու հոյլի մը, անոնց լուռ ու ոգեկան աշխատանքին, աննահանջ պայքարին հանդրուանէ - հանդրուան ամեցաւ, զարգացաւ ու դարձաւ օրինակելի դպրոցական հաստատութիւն մը, որ այսօր պատիւ կը բերէ դպրութին: Նման հաստատութիւն մը, ըսաւ Կարօ Ցովսէփեան, «անխտիր բովանդակ գաղութին հետաքրքրութեան եւ գուրգուրանքին առարկան պէտք է դառնայ, որպէսզի հրամայականաւորէն լեցուի հայ աշակերտներով, որպէսզի Հայութեան գոյապայքարին համար հաստատուած այս դպրոցը ծառայէ ամբողջովին իր նպատակին»: Ապա, բանախօսը վեր առաւ Հայ Քոյրերու անդադրում բայց արդիւնաշատ աշխատանքը, որոնք փոչի չեն հաներ իրենց անցքին վրայ եւ հաւատարիմ իրենց ուխտին, համաձայն իրենց ներքին էութեան մղումներուն կը մշակեն, կ'ազնուացնեն հոգիները, մտքեր եւ կ'առաջնորդեն զանոնք դէպի դեղեցիկը, ճշմարիտը, բարին: Կարօ Ցովսէփեան ծանրացաւ հայ դպրոցին դերին վրայ Սփիւռքի մէջ որպէս հայապահպանումի առաջին եւ մնայուն օրրանը: Կոչ ըրաւ՝ զուարդուրալ սփիւռքեան բոլոր արժէքներուն վրայ, զօրացնել ցանցը մեր դպրոցներուն, քաջալերել բարոյապէս, նիւթապէս տալով մանաւանդ հայ աշակերտներ: Իր խօսքի աւարտին, Կարօ Ցովսէփեան ըսաւ՝ «թիկունք ըլլանք մեր վարժարաններուն, մեր ինքնապաշտպանութեան զօրանոցներուն, որոնք կը դարբնեն յաւերժական հոգիներ եւ կը ծաղկեցնեն ազնիւ սրտեր»:

Մնողքներու անունով խօսք առաւ Տիկին Քրիսթիան Կիւլեան յայտնելով անոնց սրտի ուրախութիւնն ու գոհունակութիւնը իրենց զաւակները վստահած ըլլալու հաստատութեան մը, ուր ոչ միայն կը տրուի որակաւոր ուսուցում, բարոյական եւ կրօնական կրթութիւն այլեւ մանաւանդ հայեցի դաստիարակութիւն որպէսզի հայ մանուկը ներդաշնակօրէն ապրի իր կրկնակ ինքնութիւնը: Ցետոյ, չեչաց քոյրերուն անձնուիրութիւնը և անոնց յատուկ ուշադրութիւնը հայ մանուկներուն, հայ աշակերտներուն հանդէպ եւ աւելցուց՝ «մեր մաղթանքն է որ այս դպրոցը դառնայ միշտ աւելի բարգաւաճ, ընդունի միշտ աւելի մեծ թիւով հայ մանուկներ, որովհետեւ այսօրուան երախաները պիտի դառնան վաղուան չափահասները, որոնք պիտի ստանձնեն գադութին ապագան»:

Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, «Մայրերու Օր»ուան առիթով, պանծացուց հայ մայրերը իրենց արժանիքներով, ինչպէս նաեւ Կոյս Մարիամ Աստուածածինը որուն հովանիին տակ ծնունդ առած, աճած եւ զարգացած է 140 տարիներէ ի վեր Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու Միաբանութիւնը: Ըսելէ յետոյ որ ժողովուրդ մը, ազգ մը կը բնորոշուի ոչ թէ իր հայրենիքով, ոչ թէ զինուորական իր նուաճումներով, այլ իր մշակոյթով, աւելցուց՝ «այսօր Սփիւռքի մէջ մենք հող չունինք, բայց ունինք մշակոյթ եւ զայն պահելու համար մեր զաւակներուն սրտերուն մէջ, ունինք կամաւորներու զօրագունդ մը, ոնք հոգեմտաւոր հիւսիսամերիկեան ոյժերով մեր զաւակներու սրտին մէջ կը դնեն սերմը հայ մշակոյթին»: Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան դնահատեց ներկայացուած յայտագիրը, ընդգծեց տարուած համբերատար աշխատանքը եւ ապա վերջացնելով յայտարարեց՝ «կը մաղթեմ որ այս վարժարանը Մարսէյլի գաղութին համար ըլլայ փարոս մը եւ իրեն հաշէ բոլոր հայ զաւակները. մայրապետներուն աշխատանքը արդիւնաւորուած կ'ըլլայ եթէ դուք համոզուած ձեր զաւակները յանձնէք անոնց որպէսզի հմծցնեն իրենց հայ եւ իրենց հրիատնեայ»:

Հայրական այս սրտագին խօսքերէն յետոյ, ամբողջ աշակերտութիւնը, նախկին սաներն ու սանուհիները բեմ բարձրացան եւ միասնաբար երգեցին «Փառք Հայրենիք», եւ ապա հաւաքական «մերսի» մը յայտնեցին իրենց դաստիարակներուն եւ նուիրեցին ծաղկեփունջ մը: Քոյր Ժըննէվիէվ Դաւիթեան, վարժարանի ուսումնական տեսչուհին, յայտնապէս յուզուած, չնորհակալութիւն յայտնեց, իր միաբանակից քոյրերու անունով բոլոր անոնց որոնք աստարեցին յորելենական այս հանդէսի յաջողութեան եւ աւելցուց՝ «այս փոքրիկները որ հոս են, վրկայ են, կոկոններն են մեր հայ ազգին. մեր միակ բաղձանքն է որ ամէն հայ բեկոր հայ դաստիարակութիւն ստանայ, եւ երբեմ չամշնայ ըսելու թէ հայ է, ուր որ ալ գտնուի այս աշխարհին մէջ»:

Միաբանութեան մեծաւորուհին՝ մայր՝ Պենինիա Տէր - Ղազարեան ներկաներու բաղձանքին վրայ, բեմ եկաւ եւ չնորհաւորեց Մարսէյլի վարժարանի իր միաբանակից քոյրերը իրենց կատարած դեղեցիկ աշխատանքին համար: Շնորհակալութիւն յայտնեց ծնողքներուն, որ չարունակեցին իրենց զաւակները ղրկել Մարսէյլի վարժարանը, որ սկսաւ չատ խոնարհ եւ բարձրացաւ տարուէ տարի: Շնորհաւորեց նաեւ փոքրիկները, որոնք աքնեցան այս հանդէսը ղլուխ հանելու համար:

Հաւաքական «Հայր Մեր»ով վերջ դրաւ Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու Մարսէյլի դպրոցի հիմնադրութեան 25-ամեակի բացառիկ տօնախմբութիւնը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՁԱԿԱՓ

ՐԱՖՖԻ

Իր վերջին դործերը կը ցուցադրուին Լա Պօլի քաղաքապետարանը մինչեւ Յուլիս 6: Բացումը կատարուեցաւ Շաբաթ, Յունիս 16-ին հովանաւորութեամբ տեղւոյն քաղաքապետ - երեսփոխան՝ Օլիվիէ Կիշարի:

Յիշենք որ Րաֆֆի, քանի մը ամիս առաջ, Փարիզի իր ցուցահանդէսին առթիւ արժանացաւ Փարիզ - քաղաքի արծաթեայ մետալին:

ԳՏՂՈՒԹԻՒՆ ԳՏՂՈՒԹ

ՊՈՒԼՈՅ կեդրոնական Սանուց Միութեան հանդիսասրահին մէջ, Մայիս 20ին, տեղի ունեցած է դաշնակի նուագահանդէս մը, մասնակցութեամբ 3 - 14 տարեկան աշակերտներու, որոնք մեկնաբանած են հայ եւ օտար երաժիշտներէ դործեր:

×

ՊՈՒԼՈՅ Գուրուչհմմէի Երեւման Ս. Խաչ եկեղեցւոյ կառուցման 150-ամեակի հանդիսութիւններու չարքին, Մայիս 20-ին, տեղի ունեցած է Մատաղօրհնութիւնը, նախապատրաստութեամբ Շնորհք Պատրիարքի: Ներկայ եղած է Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան արբահայր Հ. Գրիգորիս վրդ. Մանեան: Պատարագած է Մեսրոպ վրդ. Մուրադեան: Իր քարոզին մէջ Շնորհք Պատրիարք չեչատած է հայ հաւաքականութեան հաւատքի զօրութիւնը, եկեղեցիներուն դերը, եւ ոգեկոչած յիչատակը Երեւման Ս. Խաչ եկեղեցին կառուցողներուն: Ցաւարտ պատարագի, չրջափակին մէջ դանուող չիրիմներուն վրայ հոգեհանդստեան պաչօն կատարուած է, որմէ ետք «Կոմիտաս» երգչախումբի հանդիսասրահին մէջ սարքուած է սիրոյ սեղան մը, զոր վարած է Յակոբ Սվաճեան: Խօսք առնելով Աբրահայրը չեչատած է հայերէն լեզուի զործածութեան կարեւորութիւնը ամէն տեղ եւ բոլոր պայմաններու մէջ: Շնորհք Պատրիարք ի մէջ այլոց նչած է, թէ «այսօր երբ Սանուց Միութիւններու աչխատանքները արտօնուած են, անոնք պէտք է զործի լծուին՝ մեր առանդութիւններու եւ երկրի օրէնքներու սահմանին մէջ, եւ կազմակերպեն այսպիսի ձեռնարկներ»: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ «Գլօտ Շամփաներ» սրահին մէջ, Մայիս 5-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի «Ինար» երգչախումբի տարեկան համերգը, դեկավարութեամբ Պետրոս Շուժունեանի: Ներկայ եղած են 1000 հոգի: Յայտագիրը բաղկացած է Կարա - Մուրզայի, Կոմիտասի, Ռ. Պետրոսեանի, Բ. Կանաչեանի գործերէ: Համերգէն ետք՝ «Ա.Հարոնեան» սրահին մէջ, ընդունելութիւն մը տրուած է ի պատիւ երգչախումբին եւ համերգին ներկայ եղած պետական երեսփոխաններուն, մամուլի եւ ձայնասփիւռի ներկայացուցիչներուն: Ընդունելութեան ընթացքին յայտարարուած է, որ համերգին նախագահութիւնը ստանձնած Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Սասունեան (Լոնտոնէն), ի քաջալերութիւն Համազգայինի նուիրած են հինդ հազար տոլար եւ ստանձնած մեկենասութիւնը Համազգայինի հրատարակելիք գիրքին՝ Դանիէլ Վարուժանի համբարեմաակին առթիւ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՀԱՅ ՁԱՐՏԱՐԱՊԵՏԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Նանթի թերթերէն Լա Պօժուար դըբաւաչից տողերով կը խօսի ճարտարապետ Պերճ Յակոբեանի մասին: Քաղաքապետան ու թաղապետական խորհուրդը որոշած ըլլալով քաղաքը օժտել մեծ եւ արդիական մարզարանով մը, այդ առընչութեամբ մրցում մը բացած էր: Տասը ճարտարապետներ մասնակցած են եւ Պերճ Յակոբեանի ծրագիրն է որ արժանացած է հաւանութեան, ձայներու մեծամասնութեամբ ու իրեն յանձնուած է դործին իրագործումը, լինչ որ սակայն թշնամական մթնոլորտ մը ստեղծած է չուրջը:

Յակոբեան, երկու տարի չարունակ իր ներկայութեամբ շանթիէին վրայ, զլուխ հանած է իր նախագիծը եւ Եւրոպայի յաւագոյն նկատուած մարզարանը վերջացած է նախատեսուած պայմանաժամուն: Բացումն ալ տեղի ունեցած է Մայիս 9-ին բազմաթիւ անձնաւորութեանց ներկայութեան: Թերթը բնորոշելով Յակոբեանի ճարտարապետութիւնը, կը զրէ թէ ան երաժչտութեան ներդաշնակութիւնն ունի եւ բանաստեղծութեան համաչափութիւնը: Իր իրագործումները բազմաթիւ են. - քաղաքապետարան, զպրոց եւայլն, եւայլն: Ցրանսայի իր վերջին իրագործումներն են Փերփինեանի եւ Նանթի մարզարանները:

Լիոն.- Տէր և Տիկին Ժան Յակոբեան և զաւակները (Թուլօն), Տէր և Տիկին Եսայի Եսայեան (Յունաստան) Տէր և Տիկին Արնակիկ Կէնճեան (Լիոն), խոր կսկիծով կը ծանուցանեն Իրենց քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ԿԷՆՃԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Եսայեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 14-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Յունիս 16, ժամը 9-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի ռիւ տիւ Ռըփդի գերեզմանատունը:

Վիէն.- Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տալքիւիէեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն Իրենց մօր եւ գոքանչին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳՐԻԳՈՐ ԿԱՐԻՊԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Կիւլիւզար Եազըճեան)

մահը, որ պատահեցաւ, 94 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունիս 13-ին, Շաբաթ Սէն - Մօրիս եկեղեցին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Սարգիս Տէր - Սահակեանի *մահուան առթիւ, Մուսէեան ընտանիքը կը նուիրէ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին, Կապոյտ Խաչի Պանէէօ - Ֆաշանի մասնաճիւղին 500 Ֆ.: Նոյն առիթով Տիկին Սիրան Սահակեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նիսի մէջ այր ու կնոջ համար ճաշ պատրաստող մինչեւ տարիքի կին մը:
Հեռաձայնել՝ 236 76 56 *Տիկին Աբչա:*
կամ Նիսի մէջ՝ (93) 55 38 44

THEATRE ARMENIEN
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

եւ...
Մկո-ին ճամբորդութիւնը
de A. BERBERYAN
présenté par
LA TROUPE KISSANI
de l'Ecole de Recherche et d'Expression Culturelle Arménienne

MARDI 26 JUIN à 20 h 30
Théâtre Municipal d'Issy les Moulineaux
25, avenue Victor-Cresson, 92130
- les billets sont à retirer au théâtre ou renseignez-vous au 916-08-43

G.I.A.
Le mardi 19 juin de 20 h. à 22 h.
dans les salons de l'Hôtel Meurice
se tiendra
LA RENCONTRE SEMESTRIELLE DE
RESPONSABLES ARMENIENS DE L'ÉCONOMIE
A l'initiative du GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN
Renseignements : GIA BP 120
75763 CEDEX 16.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սեպուհ Մուշեղեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Երուանդ Մանուկեան 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՆՈՒԷՐ

Լսաեան Բարեկամական Միութիւնը Դպրոցասէրի տարեվերջի հանդիսութեան առթիւ 1200 Ֆ. կը նուիրէ դպրոցին, (առանձ. «Յառաջ»էն):

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լիբանահայ երիտասարդ ընտանիք մը ուսիպողպաթար վարձու բնակարան մը կը փնտռէ կահաւորուած կամ ոչ, մատչելի վարձքով:
Հեռաձայնել ցերեկը
Ներսէս 260 - 48 - 55

MUSÉE GUIMET
6, place d'Iéna, Paris
métro Iéna
VENDREDI 22 JUIN à 21 h. précises
Récital exceptionnel de Duos
PREMIERE AUDITION EN FRANCE
LYNE DOURIAN ASTRIG DEDEYAN
de l'Opéra de Paris de l'Opéra d'Erevan
au piano : **Jean-François BALLEVRE**
MONTEVERDI - PURCELL - ROSSINI
DONIZETTI - BRAHMS - KOMITAS
MELIKIAN - SARIAN
KHATCHATRIAN
PRIX DES PLACES 50 et 80 F
Points de vente
Librairie PALOYAN 523 24 97
9, rue de Trévise, Paris 9e
Epicerie BALTAYAN 246 14 25
27, rue Bleue, Paris 9e
Etablissement GEOMA 236 43 38
36, passage du Ponceau, Paris 2e
TELE CONDORCET 642 56 17
175, avenue Jean-Jaurès, Clamart
DJIZMEDJIAN 781 09 72
31, rue Paul-Deroulede, Bois-Colombes
LYNE DOURIAN 866 26 98
ASTRIG DEDEYAN 750 46 93

CENTRE D'ENSEIGNEMENT
U.G.A.B. - STS. SAHAK-MESROB
MARSEILLE
Colonie de Vacances
au cœur d'un village dans le parc naturel du QUEYRAS (Htes Alpes) du lundi 2 Juillet au samedi 21 Juillet. Chalet tout confort. Promenades journalières en car. Le nombre des places est très limité.
Inscriptions :
U.G.A.B. 33, Cours Pierre Puget
Tél .: 37 - 75 - 97
et église Sts. Sahak-Mesrob,
339, ave. du Prado 13008, Marseille
Tél .: 77 - 84 - 70

à l'étoile
Concessionnaire
AUSTIN ROVER
Mini
METRO
M-G
TRIUMPH
ROVER
CHAMPS ELYSEES
OUVERT SAMEDI
CREDIT MAXIMUM
Gd choix de voitures
Occasions garanties
carrosserie mécanique
Service Après-vente
Pièces détachées
ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, rue de TILSITT 380-55-11

La MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE d'ALFORTVILLE
organise son
gala de fin d'année
M.C.A. 84
avec la participation des ateliers :
- Cours d'éveil à la langue arménienne
- Cours d'éveil à l'identité et à la culture arméniennes
- Ecole de danse arménienne
- Atelier de danse contemporaine
- Atelier de kotchari
- Ecole arménienne de musique classique
- Atelier de musique traditionnelle
- Atelier d'arts populaires
- Atelier photo
- Diffusion livres

Samedi 23 Juin à 20 h. 45
Salle Lapierre, Grand Ensemble, **Alfortville**
(place du Petit Pont)
participation aux frais

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի Մանկապարտէզի տարեվերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 23, ժամը 3-ին դպրոցին սրահին մէջ՝ Կոմիտաս փողոց, 4:
Իսկ միօրեայ դասընթացքներու աշակերտաց հանդէսը՝ Յունիս 24, կիրակի կէսօրէ վերջ նոյն ժամուն եւ նոյն տեղը:

VIENT DE PARAITRE
PARAGES D'EXIL de CHAHAN CHAHNOUR
- ARMEN LUBIN .
Trois nouvelles traduites de l'arménien par *Krikor CHAHINIAN*
UN PETIT CŒUR TENDRE
ՊԱՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՑԵ ՍԻՐՏ
ZATOSTÉ
ՁԱՓՈՍԹԻ
UN TAILLEUR, SES DEUX HOTES et DIVERS EVENEMENTS
ԴԵՐՁԱԿ ՄԸ, ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ ԵՒ ՁԱՆԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐ
Ed. Le Temps qu'il fait
Prix 75 F (+ 9.20 F frais de port)
— H. SAMUELIAN
51, rue Mr. le Prince - 75006 Paris
— HARATCH
ou en librairie

VACANCES
JAF 1984
du 5 au 26 août
BOULOURIS (Var)
LE MANOIR
SITUATION : 5 km. de St.-RAPHAËL à 50 m de la plage.
DESCRIPTION : Chambres de 6 lits dans un très beau jardin de 8 000 m2 bordé de palmiers.
SPORT - LOISIRS - ANIMATIONS
SEJOUR EN PENSION COMPLETE
(Voyage non compris)
3 semaines ..... **3 380 F**
2 semaines ..... **2 335 F**
1 semaine ..... **1 210 F**
Séjours du dimanche (midi) au samedi (inclus)
RENSEIGNEMENTS ET DEMANDES D'INSCRIPTION
Dans tous les secteurs de la JAF :

PARIS	LYON	MARSEILLE
6, cité Wauxhall - 75010 Paris		65, allée Léon-Gambetta
Tél. : 208. 76. 49	215 - 217, ave. Félix-Faure	13001 Marseille
		Tél. : 08. 10 .38
(mercredis soir, de 20 à 22h)	69003 Lyon	(mardis soir de 20 à 22h)

OPTIMA Tours
CETTE ANNEE EN ARMENIE
— **du 21 JUILLET au 4 AOUT** 6 410 F
— **du 4 au 18 AOUT** 6 410 F
— **du 18 AOUT au 1er SEPT.** 6 410 F
— **du 1er au 15 SEPTEMBRE** 6 410 F
— **du 6 au 20 OCTOBRE** 5 430 F

Renseignements et Inscriptions:
PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻՒԻ 60ԱՄԵԱԿԻ
— ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐ —
UGA - ARDZIV MARSEILLE
60e anniversaire
sous le parrainage de M. Pierre GHAZARIAN
VENDREDI 22 JUIN à 20 h. 30
GRAND GALA ARTISTIQUE
à l'Opéra de Marseille avec la paticipation de
la Chorale Sahak Mesrop
les troupes folkloriques
Haï Arinouch **Ani de la MAJC**
Hartanag **Araxe et Sassoun de la JAF**
Présentation des équipes de jeunes de l'UGA - ARDZIV
DIMANCHE 1er JUILLET toute la journée **GRANDE FETE CHAMPETRE**
Parc des Loisirs de Valabre
— **Ambiance folklorique arménienne** —

TOURISME ET MUSIQUE EN ARMENIE
DU 7 AU 21 JUILLET
Sous la conduite d'ALEXANDRE SIRANOSSIAN
Renseignements et inscriptions : OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 Paris
Tél. : 742. 10. 35

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
19

MARDI
19 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատ : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.724 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.724

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԷՅ ՅԱՂԹԱԿԱՆԸ՝ ԼԸ ՓԷՆ ՄԵԾ ՊԱՐՏԵԱԼԸ՝ ՄԱՌՉԷ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՏԵՂՔԱՅԼ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի մէջ մանաւանդ, մեծ բացակայ մը կայ, այս ընտրութիւններուն անունն է՝ Եւրոպա: Ոչ մէկը զբաղեցաւ անով: Ամբողջ ընտրապայքարին ընթացքին, թեկնածուները ներքին քաղաքականութեան հաշուեյարդարներով զբաղեցան, իրենց աչքը յառած՝ 1986-ի երեսփոխանական ընտրութեանց, իսկ քուէարկողներն ալ, անոնք որոնք մինչեւ հիասթափ զայն, ուզեցին պարզապէս իրենց կարծիքը արտայայտել ներկայ կառավարութեան նկատմամբ:

Ընդհանուր պատկերը հետեւեալն էր երկուշաբթի առաւօտ, թէեւ արդիւնքները վերջնական եւ պաշտօնական բնոյթ չունէին, բայց զգալի փոփոխութիւն մը չէր կրնար ըլլալ: Նախ ըսենք թէ 36 միլիոն քուէարկողներու վրայ 15 միլիոնը տեղէն չէ շարժած, այլ խօսքով ձեռնպահներու համեմատութիւնը եղած է աւելի քան՝ 43%, ինչ որ նախատեսուած էր: Ինչ որ չէր նախատեսուած, կ'ըսեն բոլոր քաղաքագէտներն ու ընկերաբանները՝ կը փէնի Ազգ. ճակատին այսքան զգալի յառաջդիմութիւնն էր, թէեւ հասարակ մահկանացուներուն համար, այդքան ալ զգուար դուշակելիք բան մը չէր, կը բաւէ քիչ մը ճանչնալ Ֆրանսացին, որ որամադրութեան համեմատ կը քուէարկէ, յաճախ յայտնելու համար իր նեղսրտութիւնը, այսինքն՝ զէմ կը քուէարկէ, ոչ թէ՝ թեր: Նկատի առնելով հանդերձ ձեռնպահներու թիւը, քանի չատ հաւանաբար եւ սովորականին ճիշդ հակառակը - տունը մնացողները ձախ քուէարկողներն էին այս անգամ, երեւոյթը յատկանշական է:

Ընդդիմութեան միացեալ ցանկը (Սիմոնն Վէյլ) կ'ապահովէ ձայներու հազիւ 43%-ը, ինչ որ միջակ արդիւնք մըն է եւ պատճառ կ'ըլլայ որ Լէոթառ կրկնէ թէ ինք իրաւունք ունէր, հարկ էր զատ զատ ներկայանալ: 1979-ին զատ զատ կը յաղթէին 27,9% եւ 16,3% :

Ընկերվարական - 21%-ը առնելով քուէարկողներու ձայներուն, չի կրնար գոհ ըլլալ, բայց չատ ալ դժգոհ ըլլալու պատճառ չունի, քանի որ տեղացլի մէջ է (79-ին՝ 23,4 ձախ - արմատականներուն հետ), ինչ որ այնքան ալ դէշ չէ իշխանութեան պլուխ եղող, այսինքն պատասխանատուութիւն ունեցող կուսակցութեան մը համար:

Համայնավար - Հոս՝ 11%-ով, պեռեզիման է, պիտի ըսէր Ֆրանսային, մինչ լրբագրող եւ ընդդիմութեան պարագլուխ «պատմական» կ'որակէն Մառչէի կուսակցութեան պարտութիւնը: Մանաւանդ երբ նկատի առնուի որ, Մառչէ եւ Լը Փէն նոյն համեմատութիւնը ձեռք կը ձգեն, պէտք է խոստովանիլ թէ «Ազգարարութիւն»էն (երկուշաբթի առաւուան խորագիրն էր «Իւմանիթէ»ի) աւելի բան մըն է:

Ազգ. ճակատ - Հոս է, ինչ որ Ֆէնումէն կ'որակուի եւ բոլորը մէկ եղած, իրենց հակակրութիւնն արտայայտելով հանդերձ, նոյնիսկ ատելութիւնը, յաջողեցան կիրակի դիշերուընէ սկսեալ օրուան «հերոսը» դարձնել Ժան - Մարի Լը Փէն, որ 11%-ով համայնավարներուն հետ կողք - կողքի կը քալէ: Ճիշդ է մեծ յաղթականն է, բայց այդքան ալ «պայլը, պայլը» պատաւ հարկ չի տեսնուիր, նախ որովհետեւ երեսփոխանական ընտրութիւն չէ, ապա՝ չմոռնալ ձեռնպահները, հուսկ ինչպէս ակնկիլ որ բոլոր (11%) Լը Փէն քուէարկողները ծայրայեղ - ազ չեն եւ հետաքրքրուելն իսկ իր մէկ քննութիւնով ցոյց կուտար թէ Ազգ. ճակատի ի նպաստ քուէարկողներու մէջ են ընդդիմութեան քուէարկողներու 8%-ը եւ ձախին՝ 6%-ը: Լը Փէնի համար քուէարկեցին, հետաքրքրասիրաբար ծայրայեղ - ազէն դուրս (2,5%) դժգոհները, եւ անոնց համար Լը Փէն մարմնաւորեց այն ամէն ինչը որմէ դժգոհ են: Բայց եւ այնպէս Լը Փէն ժողովուրդին - գերիչխան ժողովուրդին - ընտրքեան է, այդ իսկ պատճառով, քննկերվարական եւ ժողովրդավար մէկուն կողմէ ինչպէս՝ Ժան Փոփերէն, անհասկընալի էր, որ ձգէ երթայ, վիճաբանական հանդիպումը (հեռատեսիլէն, կիրակի իրիկուն), երբ ներս կը մտնէր Լը Փէն, առարկելով թէ հետ չի նստիր (իրեն կը հետեւէր քանի մը երկվայրկեան հոգ համայնավարը՝ Լաժուանեքի): ժողովրդավարութեան հիմն իսկ է մտքերու փոխանակութիւնը եւ ոչ՝ անհանդուրժողութիւնը, որոնք պէտք է մնան մենամիրական եւ ամբողջատիրական չարժումներու մենաշնորհը:

Աւոնցմէ զատ կային 10 ցանկ եւ աւոնց ոչ մէկը կը հասնի 5%-ի: Սթիհըն - Լալոնտ 3,5%-ի չուրջ է (կեդրոնի փորձ մըն էր) եւ կանանչները՝ նոյնքան: Աւելթ Լակիյէ սակայն 2%-ի կը հասնէր, Տիկին Կոմէզ քիչ մը աւելի (2,5%-ի չուրջ):

Յիշենք որ Ֆրանսա 81 երեսփոխան կ'ընտրէր, 434 երեսփոխան ունեցող Ներհրդարանի մը մէջ:

Ըստ սովորութեան, Ֆրանսա կիրակի ժամը 22-էն սկսեալ անցաւ նոր ընտրապայքարի մը եւ բոլոր հարցումները կեդրոնացան 1986-ի երեսփոխանական ընտրութենց վրայ եւ նոյնիսկ աւոնց 2-րդ րուէներուն վրայ եւ նոյնիսկ աւոնց 2-րդ շրջանին, ընդդիմութիւնը պիտի միանա՞յ Լը Փէնի հետ: Ոչ ոք մէկ խօսք ըրաւ Եւրոպայի մասին: Բոլորին մոտաւեւտումն էր Լը Փէն (մարդն ալ կ'ուրախանայ անշուշտ...): Բայց կը յիշուէր որ 56-ին Փուժատ (նոյն հոսանքը) նոյն համեմատութիւնը ձեռք ձգած էր: Յատկանշական կէտեր կան սակայն եւ գլխաւորն այն է որ ծայրայեղ աջի այս մտահոգիչ յառաջդիմութիւնը կը կատարուի ձախ վարչակարգի տակ, թէ համայնավարները 1932-էն ի վեր այսքան ցած թիւի չէին հասած: Երկուշաբթի առաւ. Լէ գ'Էքօ կը գրէր թէ աչնան Ֆիթերման կը փոխարինէ Մառչէին: Բայց, տրուած բլլալով, որ այս քուէներուն մէջ Եւրոպան մեծ դեր չխաղաց, հարկ է պատասխանը գտնել այն հարցումին զոր Փոփերէն կ'ընէր. - «Այս ազդարարութիւնը կ'ըլլայ այն պատճառով որ մեր ծրագիրը չա՞տ դործադրեցինք թէ քի՞չ»: Լը Փէնի յաղթանակը նաեւ «Թունաւոր նուէր» մըն է ընդդիմութեան, որ միայն չնորհիւ այս ծայրայեղ աջին է որ մեծամասնութիւն կը դառնայ:

Ամէն պարագայի մէջ, հազուագիւտ է որ իշխանութեան գլուխ գտնուող հոսանք մը մեծամասնութիւն ձեռք ձգէ, մանաւանդ երբ ներս կը մտնէր Լը Փէն, ուր Արեւմուտքը (որու մէջ նաեւ՝ Ֆրանսա) անտեսական եւ գործադրութեան զոյգ տագնապներ կ'ապրի: Միշտ աւելի հանդուրժելի եղած է ընդդիմութեան դերը, զոր 23 տարի վայելեց այսօրուան մեծամասնութիւնը: Ամէն ընդդիմադիր դիտէ թէ ի՞նչ պէտք է ընել երբ իշխանութեան գլուխ բլլայ, բայց ամէն ինչ կը փոխուի, երբ հոն հասնի, որովհետեւ տարբեր բան է պատասխանատուութիւնն ունենալը: Այդ պատասխանատուութեան հաշուեցոյցն է, զոր կը վճարէ ձախը, մինչ Լըքանիւէ - Փոնս այնքան կ'աճապարեն, որ Ազգ. ժողովի լուծում իսկ կը պահանջեն, այն առարկութեամբ, թէ ձախը այլեւս փոքրամասնութեան մէջ է, ուրեմն իրաւունք չունի կառավարելու: Բայց հարկ է, հաւանաբար այդքան իրար չանցնիլ, չմոռնալ որ երեսփոխանական ընտրութիւնները կրնան տարբեր պատկեր պարզել, թէ Լը Փէն ժողվեց մաս մը ձայներուն՝ անոնց որոնք յուսախաբ են աջէն, յուսախաբ են՝ ձախէն, դժգոհ են դաղթած օտարներուն բարձր թիւէն, անապահովութենէն, եւ այլն, եւայլն, եւ ատիկա կրնայ չկրկնըուիլ: Ցետոյ, ցարդ ծանօթ չէ երեսփոխանական ընտրութեանց որոշուած (եթէ որոշուած է) դրութիւնը, նախատեսուած համեմատականը դեռ չէ հոչակուած եւ ատիկա կարեւոր է:

× *Եւրոպայի մէկ երկիրներու արդիւնքները վերջնական ծանօթ չէին: Միայն յայտնի էր որ Գերմանիոյ մէջ, իշխանութեան գլուխ գտնուղ համախմբումը կը նահանջէ, թէ ազատականները ձայներու 5%-ն իսկ ձեռք չեն ձգեր, ուրեմն վարչապետ Քոհլի գինակիցները աթոռ իսկ չունին, բայց 6 աթոռ ձեռք կը ձգեն Կանանչները: Ընդհ. ձեւով Ներհրդարանը կը պահէ այ մեծամասնութիւն մը, ինչպէս անցեալին:*

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՎԱԶԳԷՆ Ա. - ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Չորեքշաբթի, Յունիս 13-ին, Փարիզ ժամանեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը՝ Գարեգին Բ. անձնական տեսակցութեան մը համար, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Վազգէն Ա.ի հետ:

Երկու կաթողիկոսները, Յունիս 16-ին, Շաբաթ ցերեկ, վերադարձան իրենց Աթոռները.

Ստորեւ՝ այս հանդիպումներուն առթիւ հրապարակուած միացեալ հաղորդագրութիւնը, որ կը հաստատէ թէ զրոյցները դրական բնոյթ ունեցած են եւ նոր ճամբայ մը բացուած է հարթելու համար բոլոր տարակարծութիւնները.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Նախապէս կայացած համաձայնութեան վրայ, Յունիսի 13-ին, 14-ին եւ 15-ին - 1984 - Նորին Սուրբ Օծութիւն Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս եւ Նորին Սուրբ Օծութիւն Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ եղբայրական անձնական հանդիպումներ ունեցան Փարիզի մէջ:

Վեհափառ Հայրապետները ունեցան մտերմական զրոյցներ մեր Եկեղեցիին յուզող հարցերուն շուրջ եւ իրենց մտածումները փոխանակման լոյսին տակ, եկան այն եզրակացութեան որ անհրաժեշտ է որ յառաջիկային տեղի ունենան նմոյն հանդիպումներ, շարունակուին բանակցութիւնները երկու Կաթողիկոսական Աթոռներու միջեւ եւ հարթուին գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները, դրական դիտի առնել եւս ամրապնդ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ միութիւնը եւ առաւել արդիւնաւորութեամբ պսակուի անոր ազգային - եկեղեցական սպասաւորութիւնը:

Եղբայրական հանդիպումի աւարտին, Վեհափառ Հայրապետները սիրոյ եւ հայրախնամ հոգածութեան զգացումներով կ'աղօթեն հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակները ի Մայր Հայաստան եւ ի Սփիւռս աշխարհի: Կ'աղօթեն որ Բարձրեալն Աստուած զօրացնէ Հայ ժողովուրդը ի խնամս մարդասիրութեան իւրոյ:

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ՎՐԴ. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ
Քարտուղար

Գարեգին Բ.
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին

ԱՍՈՂԻԿ ԱՐՔ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
Քարտուղար

Վազգէն Ա.
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին

1984 Յունիս 15,
ՓԱՐԻԶ

ԼՈՍ - ԱՆՃԼԷԼԷՍ

ՀԱՄԲԻԿ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆ

ԴԱՏԱՒՈՐԸ ՀԱՍՏԱՏԵՑ

ՑԿԵԱՆՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՎՃԻՌԸ

Յունուար 18-ին, Լոս - Անճըլըսի դատական կազմը յանգաւոր հոչակած էր Համբիկ Սասունեանը (ամբաստանուած տեղւոյն Թուրք հիւպատոսի սպանութեամբ, 1982, Յունուար 28, թէեւ չէ փաստուած) եւ ցկեանս բանտարկութեան որոշում տուած: Այս որոշումը պէտք է հաստատուէր դատաւորին կողմէ Փետր. 14-ին, բայց քանիցս յետաձգումներէ ետք, վերջնական վճիռին թուականն էր՝ Յունիս 15: Ուրբաթ օր ուրեմն, դատաւորը հաստատած է ցկեանս բանտարկութեան վճիռը: Փաստաբանները վերաքննութեան պիտի դիմեն: Այլ մանրամասնութիւններ կը պակսին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՎ

ՊՈԼՍՈՆ Զաքմաքճըլարի բանտին մէջ կամաւոր ծոմի հետեւանքով մեռած են երկու բանտարկեալներ, ծայրայեղ - ձախ, որոնք չարժումը սկսած էին Ապրիլ 11-ին, բողոքելու համար չարչարանքի եւ բանտերու տհաւոր պայմաններուն դէմ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԼԵԶՈՒ, ԴՊՐՈՑ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Երկրորդական թուացող մի հարց՝ ըստորագրութիւնը. առուգումը ցոյց տըւեց, որ հայկական դպրոցների չորրանասրարների մեծ մասը մեսրոպատառ չի ստորագրում: Աղետ՞ք ուսուցիչները տարուած ձայնարկութիւններով, կապերով, չաղկապներով ու նման բաներով 10 տարուայ ընթացքում ժամանակ չեն գըտնում աշակերտներին ասելու, որ ամէն քաղաքակիրթ մարդ պէտք է ստորագրի իր մայրենի լեզուի տառերով:

Այլ հարց. մեր ականաւոր լեզուաբանները 22 օր տեւած քննարկման ժամանակ, ապա մենագրութիւններում բազում փաստերով եւ շատ համոզիչ ու սպառիչ ապացոյցներին, որ արդի հայերէնում հայկական հոգով չկայ, ուսուցիչների համար դրուած դրքում էլ նոյնն է ասւում, ակադեմական ձեռնարկներում՝ նոյնպէս, բայց ահա միեւնոյն լեզուաբանները երեխաներին հասցէագրած դասագրքերում ըստ ծրագրի նրանց ստիպում են ժամերով սերտել այդ չեզած հայկական հոգով: Հեղինակների հետ խօսել եմ՝ մտածելով, թէ գուցէ փոխել են իրենց համոզումը: Պարզուեց՝ նոյն անվերապահ համոզմանն են:

- Իսկ ճի՞շդ է՝ չեզած բանը սովորեցնել երեխաներին:

- Սխալ է:

- Բա ինչո՞ւ էք ստիպում, որ սովորեն: - Այս հարցիս արդէն որոշակի պատասխան չստացայ:

Առհասարակ քերականական անհամար սահմանումները, անուանումները խեղդում են կենդանի Հայոց լեզուն: Մի՞թէ այդ սահմանումները, բնորոշումները անդիր իմանալով աշակերտը աւելի դրագէտ է խօսում ու գրում: Կարող եմ բազմաթիւ դէպքեր յիշատակել (անուններով), երբ աշակերտները կամ շրջանաւարտները ասում են քերականական սահմանումները, թուարկում ուղղագրական չատ կանոններ, բայց 200 բառանոց մի խտացուած թելադրութեան մէջ մինչեւ 20, 30, նոյնիսկ 40 տառասխալներ են անում: Ցաւալու են, որ հայերէնի ուղղագրութիւնը իւրացւում է ոչ թէ կանոնների սերտմամբ, այլ բառապաշարների յիշողութեան մէջ ամրագրելով: Քերականական թէկուզ 100 սահմանում սերտելով՝ լաւ չարադրութիւն կամ նամակ, դիմում էլ չես գրի, ոչ էլ կանոնաւոր զեկուցել, բանաւիճել կը սովորես:

Էլ չեմ ասում աշակերտներից չատերի բանաւոր խօսքի մասին, որի մշտական տարրերն են հէլ, ընձի, բեզի, էնի, սաղ, պռոստը, զատօ, մեռսի, պադվալ, լիւբօյ, կուխնի, վաքշէ, մառոժնի, սառոշկա, սումկա, վարատնիկ եւ այսպէս չարունակ: Ամենախրթին քերականագէտ-տուիչնն անգամ չի օգնի այսպիսի խօսքը կանոնաւոր դարձնելու: Մինչդեռ հէնց այդ կանոնաւորումն է դպրոցի առաջնահերթ նպատակներից մէկը:

Դպրոցում մայրենի լեզուի քերականութիւնն, անշուշտ, անհրաժեշտ է, բայց գործնական, ճշգրիտ, հակիրճ, միշտ համաօրէն զուգորդուած գրական երկերի ուսումնասիրութեան հետ, առանց քերականական դժուարամարս տեսարանումների ու տեսական անհամար սահմանումների: Ծրագիրն այնպէս պէտք է կազմել, որ Հայոց լեզուի չատ ժամեր եւ հէնց քերականութիւնն էլ նպատակամղուեն երեխաներին հայերէնից կատարելապէս գրագէտ դարձնելու գործին: Իսկ քերականագիտութիւն սովորել ցանկացողները կարող են այդ անել դպրոցն աւարտելուց յետոյ, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնում, այն դէպքում, երբ որոշեն բանասէր դառնալ:

Այս ամէնը վերաբերում է նաեւ Հայոց լեզուի բոլոր դասագրքերին, որոնց կարեւոր չատկանիշները, ըստ արդէն յիշուած «Նախագծի», պէտք է լինեն նաեւ «մատչելիութիւնը եւ հակիրճութիւնը, չարադրանքի ճշգրտութիւնը, պարզութիւնը»:

Լուրջ սխալ է նաեւ, որ Հայոց լեզուի դասաւանդումը դպրոցում աւարտում է տեսական քերականութեան դասընթացի աւարտի հետ՝ 8-րդ դասարանով, եւ բարձր դասարաններում, երկու տարի ըստ ծրագրի այլեւս Հայոց լեզու չի դասաւանդւում: Թերեւս, հէնց այս դասարաններում է պէտք, որ իրօք, խորացուած գրաւոր ու բանաւոր գործնական մայրենի լեզու ուսուցուի, աշակերտների մէջ լեզուական կարեւոր հմտութիւններ արմատաւորուեն:

Գուցէ, հնարաւոր լինի օգտուել այլ (մասնաւորապէս Բալթեան) Հանրապետութիւնների փորձից. օրինակ, լիտուական դպրոցներում մայրենի լեզուն ծրագրային առարկայ է նաեւ բարձր դասարաններում. 9-ում՝ 35 ժամ, 10-ում՝ 35, 11-ում՝ 34 ժամ:

«Սովետական դպրոց» թերթի էջերից կարելի է մի մեծ ցանկ կազմել այն յօդուածների, որոնցում պահանջւում է աշակերտներին բերականախեղդ չանել, դպրոցում քերականութիւնը դասաւանդել նպատակասլաց եւ այնքան, ինչքան պէտք է ճիշդ, կիրթ ու բովանդակալից հայերէն խօսելու ու գրելու, Հայոց լեզուն, մանաւանդ ցածր դասարաններում, դասաւանդել գրականութեան հետ միահիւսած, վերացնել 2-րդ, 3-րդ, 4-րդ դասարանների քերականութեան առանձին գըրքերը, քերականական հատուածները դնել ընթերցարաններում՝ ընթերցուող նիւթերի տակ, աշակերտներին ամէնից առաջ, ամէնից աւելի սովորեցնել գրաւոր ու բանաւոր կենդանի խօսք, որպէսզի Հայոց մէկնակարդ դպրոցն աւարտողը լինի ոչ թէ քերականագէտ, այլ հայերէնից կատարելապէս գրագէտ: Բայց ծրագրերում ամէն ինչ մնում է նոյնը կամ աւելանում է այդ չատ քերականախեղդումը:

Անկասկած, դժուար է Հայոց լեզուի դասաւանդման վերջին 40 - 45 տարիների սովորոյթը փոխել, նորացնել. բայց պէտք է ձեռնարկել գրան եւ նոյնպէս յամառօրէն:

Ինչպէս տեսնում ենք, լուծման կարօտ հիմնահարցեր կան, թերութիւններ նոյնպէս: Եւ այնուամենայնիւ, կարծում եմ, աւելի կարեւորը կայ:

Չէ՞ որ հայկական դպրոցը, այսինքն՝ այն դպրոցը, որտեղ սկզբից ուսուցւում է մեսրոպեան այբուբենը, հանրակրթական առարկաները դասաւանդւում են հայերէն, միւս լեզուները՝ հայերէնի հիման վրայ. - չէ՞ որ այդ դպրոցը որքան էլ թերութիւններ ունենայ, տալիս է հայերէն լեզուամտածողութիւն ունեցող շրջանաւարտներ, որոնց մէջ՝ նաեւ մայրենի լեզուին լաւ սիրապետող, այն ազգի գործածող չատ աղջիկներ ու տղաներ: Բայց բոլորս էլ գիտենք, որ մեզ մօտ տասնեակ հազարաւոր հայ աղջիկներ ու տղաներ յաճախում են ոչ հայկական դպրոցներ, որտեղ հայերէնը պաշտօնապէս համարւում է օտար (կամ արտասահմանեան) լեզու, այն էլ միւս օտար լեզուների համեմատ աւելի անյարմար վիճակում, քանի որ պարապմունքը չէ: Այժմ միայն Երեւանում մօտ 40 հազար հայ երեխաներ ու պատանիներ (աշակերտների չուրջ 35 տոկոսը) սովորում են այդ դպրոցներում եւ տարէցտարի այդ թիւն աւելանում է՝ հայկական դպրոցների աշակերտների պակասելու հաշուին: Ոչ հայկական դպրոցների չորրանասրարում հազարաւոր հայ աղջիկներ, տղաներ՝ ծնուած, մեծացած Երեւանում հայերէն մի հատարակ երկտող չեն կարողանում գրել, իսկ ամանք՝ նոյնիսկ իրենց անունը:

Շատ հայ ծնողներ են երես դարձրել հայկական դպրոցից, դիմում են ամէն ինչի՝ ծանօթութեան, կեղծիքի, կաշառքի, բանասարկութեան՝ միայն թէ իրենց երեխան յանկարծ չզնայ հայկական դպրոց: Հայ դիմանականներ, ուսուցիչներ, այդ թիւում Հայոց լեզուի ու գրականութեան մասնագէտներ, հայ գրողները, մշակոյթի ներկայացուցիչները, որ անելիք ունեն այս ընթացքի դէմն առնելու կամ գոնէ այն մեղմելու գործում, յաճախ անտարբեր են մնում կամ իրենք են չանում, որ իրենց զաւակները, թոռները հայկական կրթութիւն չստանան: Եւ եթէ չլինեն պետական մարմինների որոշ միջոցառումները, յիշեալ զարգացումն անհատատալի չափերի կը հասնի:

Բնականաբար, ճիշդն այն է, ինչ առաջարկել են մեծ մանկավարժները եւ մեթոդիստները՝ Ուշինսկի, Տոլստոյ, Նալբանդեան, Բահաթուրեան, Միանասրեանց եւ ուրիշներ, այն՝ որ երեխան իր հայրենիքում պէտք է կրթուի իր ժողովրդի, այսինքն իր ազգային լեզուով (Ուշինսկին եւ Նալբանդեանը նոյնիսկ ասում են՝ եթէ երեխան իր ազգային լեզուով չի կրթուելու, աւելի լաւ է բնաւ չկրթուի): Այս հարցն իր ամբողջութեամբ երեւի մի լուծում ստանայ:

Այժմ էլ երկու խօսք ռուսական ուսուցմամբ, դպրոցներում Հայոց լեզուի դասաւանդման վիճակը բարելաւելու մասին: Ամէնից առաջ անհրաժեշտ է, որ յիշեալ դպրոցներում՝ Հայոց լեզուն ու գրականութիւնը դասուն պարապմունքների չարքը: Ապա՝ պէտք է լրջօրէն մտածել Հայոց լեզուի եւ գրականութեան ժամերն այդ դպրոցներում աւելացնելու (կրճատուածը վերականգնելու) մասին: Առհասարակ, կարեւոր է այս դպրոցների աշակերտների մէջ, որոնք գերազանցապէս Հայեր են, սէր, պատկառանք պատուատրել Հայոց լեզուի ու հայ գրականութեան նկատմամբ: Արդեօք հնարաւոր չէ՞ այնպիսի գրական խմբակներ կազմակերպել, որտեղ այդ դպրոցների հայ աշակերտները ստեղծագործեն հայերէն, զեկուցումներ կարդան Հայոց լեզուով: Եւ կամ արդեօք հնարաւոր չէ՞ մի առարկայ, օրինակ, պատմութիւն կամ աշխարհագրութիւն դասաւանդել հայերէն: Արդեօք պէտք չէ՞ այնպէս անել, որ Հայաստանում ծնուած, այստեղ մեծացող այդ հայ երեխաները հայերէնը ճանչեն ոչ թէ որպէս օտար, այլ իրրեւ մայրենի լեզու: Հարկ կայ նաեւ հիմնովին վերափոխելու այդ դպրոցների Հայոց լեզուի դասագրքերը:

Օրինակ, այդ դպրոցների հայերէն այբբենարանը նոյնքան, գուցէ եւ աւելի անյաջող է, քան հայկական դպրոցներինը:

Բայց չէ՞ որ ռուսական ուսուցում ունեցող դպրոցներում յատկապէս բարձրակ պէտք է լինեն հայերէնի դասագրքերը, որովհետեւ նրանք մի տեսակ մրցման մէջ են մտնում առաջնակարգ կոմբրած՝ ռուսերէնի, անգլերէնի, ֆրանսերէնի, գերմաներէնի դասագրքերի հետ:

Այս դպրոցներում գործածուող Հայոց լեզուի միւս դասագրքերի զգալի մասը նոյնպէս չի դիմանում ոչ միայն յիշեալ մրցութեանը, այլեւ աւելի տարրական քննութեան:

Բոլոր դպրոցներում «Հայոց լեզու» կոչուող ամէն մի դասագրքի աշակերտները պէտք է սիրով, կարօտով իրենց ձեռքն առնեն: Հայոց լեզուի դասերը երեխաների համար փնտռուած, բերկրալի ժամեր պէտք է լինեն:

Մտածելով հայ գրականութեան, Հայոց լեզուի դպրոցական ուսուցման, դասագրքերի, առհասարակ մեր դպրոցի ներկայի մասին՝ ակամայից հարց եմ տալիս արդեօք եղած մակարդակը մեր ազգային կարողութիւնների զերազոյն սահմանի արտայայտութիւնն է, արդեօ՞ք ի վիճակի չենք թերութիւնները յաղթահարել: Կարծում եմ յաղթահարելու համար ունենք պահեստի ուժեր: Թէեւ ամէն դէպքերում չատ մեծ ճիգեր են անհրաժեշտ:

ՌԱՖԱԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ, ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Գ.
ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

Արդ, իմաց - կառուցողական այս ձըգտումը ես կը նկատեմ նուաճումներէն մէկը Սփիւռքահայ գեղարուեստական գրականութեան, եւ յատկապէս անոր Աբեմտեան թեւին: Արդարեւ, նոյնիսկ Զարեանը, որ այնքա՛ն մօտ էր Եւրոպականին՝ իր բանաստեղծութիւններուն մէջ չեզաւ իմաց - կառուցողական՝ զոհանալով ձեւի եւ ոճի արդիականութեամբ, մինչ Պարսկահայ գրողները (բանաստեղծները) բաւարարուեցան մտածումի բերումներ արտայայտելով: Իսկ խօսելով Աբեմտահայ նորագոյն սերունդին մասին, յատկապէս անոնց որ ազգականութիւն մը ուզեցին հաստատել իրենց եւ Արեւմտեան (Ֆրանսական - անգլիական - ամերիկեան) գրականութիւններու նորագոյն իմացապաշտ գրողին միջեւ՝ պէտք է ըսել որ լինեան գեր - իմացապաշտութեան մը մտահոգող ճախճախուտին մէջ, եւ յաճախ՝ անհատնական լիութիւնը չխոթեցին խորհրդաւորութեան հետ, անպատասխանատուութիւնը՝ թռիչքին հետ, եւ սին խորհրդաւորութիւնը՝ «գեր - իմաստաւորութեան»: Մտածումի ծեքծեքումը եւ մտածելը չզանազանեցին իրարմէ, ... ու պատճա՛ռը, թերեւս, տաղանդի տեսակին անբաւարարութիւնն էր անոնց:

Ամէն պարագայի, Սփիւռքը իւ վիճակի եղաւ հիմնաւորելու իմաց - կառուցողական հոսանքը գրական ըմբռնողութեան, եւ բանաստեղծութեան մէջ մանաւանդ, (հնչեակի թէ այլ կաղապարով)՝ ոստում մը եւս կատարեց դէպի համաշխարհային ու ժամանակակիցը: Աբեմտեան մէջ այդ հոսանքը չզտաւ անհրաժեշտ ծաւալը՝ թերեւս որովհետեւ կը պահանջէր աւելի երկար ժամանակ, աւելի ընդարձակ չունչ եւ աւելի լայն ու իւրատեսակ հետաքրքրութիւն՝ ընթերցողներուն մօտ: Այսուհանդերձ, Սփիւռքահայ իմաց - կառուցողական բանաստեղծութիւնը բաւեց՝ մեր գրականութենէն ներս բերելու նաեւ իմացական տաղնապներն ու ապրումները 20-րդ դարու նոր անհատին, մեծ քաղաքներու այդ լքեալ բնակիչին՝ անձնական ու ներքին հարցերն ու կրճնճիւնները՝ անկախաբար իր ազգային պատկանելիութենէն: Այլ խօսքով՝ Սփիւռքահայ գրականութիւնը յաջողեցաւ մտաւորականանալ՝ թափանցելով ոլորտներէն ներս նաեւ վերացարկումներու:

Նուաճումներէն ութերորդն ու վերջինը կը նկատեմ կրօնաչունչ բանաստեղծութիւնը, որուն մեծագոյն ու հանճարեղ վարպետը կը մնայ Նարեկացին: Շատ յատկանշական է որ մերինին նման ժողովուրդ մը, որուն մշակոյթի գործիչներէն չատերը եղած են հոգեւորականներ՝ չէ արտադրած համապատասխան թիւով տաղանդաւոր կրօնական բանաստեղծներ, եւ ո՛չ ալ կրօնաչունչ գրականութիւն: Դուբեան Արքեպիսկոպոսն էր որ նախաձեռնեց չորս տաճարողները՝ Ուշինսկի, Տոլստոյ, Նալբանդեան, Բահաթուրեան, Միանասրեանց եւ ուրիշներ, այն՝ որ երեխան իր հայրենիքում պէտք է կրթուի իր ժողովրդի, այսինքն իր ազգային լեզուով (Ուշինսկին եւ Նալբանդեանը նոյնիսկ ասում են՝ եթէ երեխան իր ազգային լեզուով չի կրթուելու, աւելի լաւ է բնաւ չկրթուի): Այս հարցն իր ամբողջութեամբ երեւի մի լուծում ստանայ:

Այժմ էլ երկու խօսք ռուսական ուսուցմամբ, դպրոցներում Հայոց լեզուի դասաւանդման վիճակը բարելաւելու մասին: Ամէնից առաջ անհրաժեշտ է, որ յիշեալ դպրոցներում՝ Հայոց լեզուն ու գրականութիւնը դասուն պարապմունքների չարքը: Ապա՝ պէտք է լրջօրէն մտածել Հայոց լեզուի եւ գրականութեան ժամերն այդ դպրոցներում աւելացնելու (կրճատուածը վերականգնելու) մասին: Առհասարակ, կարեւոր է այս դպրոցների աշակերտների մէջ, որոնք գերազանցապէս Հայեր են, սէր, պատկառանք պատուատրել Հայոց լեզուի ու հայ գրականութեան նկատմամբ: Արդեօք հնարաւոր չէ՞ այնպիսի գրական խմբակներ կազմակերպել, որտեղ այդ դպրոցների հայ աշակերտները ստեղծագործեն հայերէն, զեկուցումներ կարդան Հայոց լեզուով: Եւ կամ արդեօք հնարաւոր չէ՞ մի առարկայ, օրինակ, պատմութիւն կամ աշխարհագրութիւն դասաւանդել հայերէն: Արդեօք պէտք չէ՞ այնպէս անել, որ Հայաստանում ծնուած, այստեղ մեծացող այդ հայ երեխաները հայերէնը ճանչեն ոչ թէ որպէս օտար, այլ իրրեւ մայրենի լեզու: Հարկ կայ նաեւ հիմնովին վերափոխելու այդ դպրոցների Հայոց լեզուի դասագրքերը:

Օրինակ, այդ դպրոցների հայերէն այբբենարանը նոյնքան, գուցէ եւ աւելի անյաջող է, քան հայկական դպրոցներինը:

Բայց չէ՞ որ ռուսական ուսուցում ունեցող դպրոցներում յատկապէս բարձրակ պէտք է լինեն հայերէնի դասագրքերը, որովհետեւ նրանք մի տեսակ մրցման մէջ են մտնում առաջնակարգ կոմբրած՝ ռուսերէնի, անգլերէնի, ֆրանսերէնի, գերմաներէնի դասագրքերի հետ:

Այս դպրոցներում գործածուող Հայոց լեզուի միւս դասագրքերի զգալի մասը նոյնպէս չի դիմանում ոչ միայն յիշեալ մրցութեանը, այլեւ աւելի տարրական քննութեան:

Բոլոր դպրոցներում «Հայոց լեզու» կոչուող ամէն մի դասագրքի աշակերտները պէտք է սիրով, կարօտով իրենց ձեռքն առնեն: Հայոց լեզուի դասերը երեխաների համար փնտռուած, բերկրալի ժամեր պէտք է լինեն:

Մտածելով հայ գրականութեան, Հայոց լեզուի դպրոցական ուսուցման, դասագրքերի, առհասարակ մեր դպրոցի ներկայի մասին՝ ակամայից հարց եմ տալիս արդեօք եղած մակարդակը մեր ազգային կարողութիւնների գերազոյն սահմանի արտայայտութիւնն է, արդեօ՞ք ի վիճակի չենք թերութիւնները յաղթահարել: Կարծում եմ յաղթահարելու համար ունենք պահեստի ուժեր: Թէեւ ամէն դէպքերում չատ մեծ ճիգեր են անհրաժեշտ:

ՌԱՖԱԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Նուաճում «թիւ 8»

(Շար. 11)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

—×—

Մարտ 5-ին, Հայ Արիներու Միութեան 53-րդ տարեկան հանդէսով կը փակուէր 1983 - 84-ի ձմեռնային գործունէութիւնը: Տարեկան հանդէսը՝ որ ամէն տարի, կանոնաւոր կերպով, տեղի կ'ունենայ փարիզ, կը համախմբէ համակիրներու, բարեկամներու եւ ծնողաց մեծ բազմութիւն մը: Մարտ ամիսէն սկսեալ տեղի յաճախակի կը գառնան կիրակնօրեայ արշաւները դէպի անտառներ եւ պուրտյի վայրեր: Այս տարի եղան նաեւ տաքթավերջի պզտիկ բանակումներ, որոնց մասնակցեցան, կանոնաւորաբար, մեր արիները եւ արենոյշները:

Հայ Արիներու մասնակցութիւնը անցեալ Յուլիսին՝ Ալպէրթայի (Քանատա) համաշխարհային սկաուտական ճէմփորիին, 26 արիներու եւ արենոյշներու պատուիրակութեամբ մը, փայլուն գործունէութեամբ մեծ տպաւորութիւն թողուց 90 ազգերու կողքին: 1929-էն ի վեր չորս տարին անգամ մը մասնակցած ենք բոլոր ճէմփորիներուն, բացի մէկէն (Փիլիպպան՝ 1959), կլիմայի անպատեհութեան եւ նիւթական պատճառներով:

×

Այս ամառ ալ կարեւոր գործունէութիւն ունին հայ արիները:

Յուլիսին տեղի կ'ունենայ Սկովտիոյ խմբակային միջազգային բանակումը, որ կը կազմակերպուի երկու տարին անգամ մը: Կը հրաւիրուին չատ մը երկիրներու ներկայացուցիչ խմբակները: Սկովտիացի 600 սկաուտներ կ'ընդունին եւ կը հիւրասիրեն բանակող 600 սկաուտներ՝ Եւրոպայէն, Ճափոնէն եւ Ամերիկայէն: Կը կազմուին միջազգային խառն խմբակներ եւ տասը օրուան ընթացքին կը հիմնուի օրինակելի բանակում մը, եղբայրական ոգիով: Այս տարի ալ Հայ Արիներու Միութիւնը հրաւիրուած է ղրկելու երեք խմբակներ, որոնք պիտի կազմուին Միութեան բոլոր շրջաններէն: Բանակումէն եռք բոլոր մասնակցողները մէկ չաբաթ հիւրը պիտի ըլլան սկովտիացի ընտանիքներուն:

×

Հայ Արիներու Միութեան միջազգային գործունէութիւնն ալ կարեւոր եղաւ 1983 Հոկտեմբերէն սկսեալ եւ պիտի չարունակուի ամբողջ տարուան ընթացքին: Կարեւոր հաւաքոյթներ տեղի կ'ունենան նախաձեռնութեամբ միջազգային սկաուտական կոմիտէի եւրոպական բաժանմունքին: Հայ Արիներու Միութեան ներկայացուցիչը, որ անգամ է նաեւ կազմակերպական յանձնախումբին, անցեալ Հոկտեմբերին մասնակցեցաւ Կիլվէլի (Անգլիա) հաւաքոյթին, իսկ Մայիսին՝ Դանիոյ հաւաքոյթին, ուր կը պատրաստուին գործունէութեան յայտագիրները եւ անոնց պատասխանատու պետերը: Այս ալ կարեւոր դիրք մըն է հայ արիներուն համար:

Յաջորդիկայ Սեպտեմբերին տեղի կ'ունենայ նաեւ միջազգային պետերու հաւաքոյթը՝ ծրնեւ, խորհրդակցելու համար յաջորդիկայ համաժողովներու եւ ճէմփորիներու շուրջ:

×

Ամառուան արշաւները եւ բանակումները տեղի կ'ունենան կանոնաւորապէս մեր շրջաններու մէջ: Լիոնի շրջանը կը կազմակերպէ աւանդական զարձած իր դաշտահանդէսը՝ Յունիս 24-ին, մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի խմբապետեր ու խմբապետուհիներու, ինչպէս նաեւ Հայ Արիներու Միութեան ընդհանուր պետին:

Ահա մօտիկ անցեալն ու ամառուան յայտագիրը: Հակառակ ներկայ տնտեսական եւ ուրիշ բազմաթիւ դժուարութեանց, ուրախ ենք որ Միութեան բոլոր հիւղերը եւ խումբերը, մէյ մէկ լաւատես, կը գործադրեն իրենց յայտագիրները հաւատարմօրէն, իրենց հիմնադրին՝ Պէյտըն Փաուլի ներշնչած ոգիով, հայկական եւ եղբայրական մթնոլորտի մը մէջ:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԵՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՇՐՋԱԳՏՈՑԸ

ՊՐԱԶԻԼ

—×—

«Յառաջ»ի Մայիս 16, 23, 24 եւ 31-ի թիւերով արձագանգ հանդիսացանք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կատարած հովուապետական մէկամսեայ շրջագայութեան՝ Հարաւային Ամերիկայի հայկական գաղութները, տալով մանրամասնութիւններ Արժանթինի եւ Ուրուկուէյի այցելութիւններուն մասին: Ամբողջացնելու համար Հայրապետին շրջագայութեան պատկերը՝ փարիզ ժամանումէն առաջ, տարբեր մանրամասնութիւններ Պրազիլ այցելութեան:

Վազգէն Ա., Մայիս 23-ին, Պուէնոս Այրէսէն անցած էր Սան Փաւլօ եւ օդակայանին մէջ դիմաւորուած թեմի առաջնորդ Տաթեւ Ծ. վրդ. Ղարիպեանի, Ազգ. Իշխանութեանց եւ բարձրաստիճան անձնաւորութեանց կողմէ: Ապա Հայրապետը առաջնորդուած էր Ս. Գէորգ եկեղեցի, ուր Գոհարանական ազօթքէ եռք, բարի գալուստի խօսք արտասանած էր կեդր. Վարչութեան առենապետ Արչաւիր Տօնիկեան:

Մայիս 24-ին, Վազգէն Ա. ընդունուած էր Պրազիլիոյ փոխ - նախագահին կողմէ (այդ օրերուն նախագահ Ֆիկէրէտօ ճամփոն կը գտնուէր) եւ սիրալիր խօսակցութիւն ունեցած անոր հետ: Ապա հանդիպում ունեցած էր Ազգ. Ժողովի նախագահին հետ: Իրիկունը, Արտաքին նախարարը ճաշ մը տուած է ի պատիւ Հայրապետին:

Մայիս 25-ին, Վազգէն Ա. ընդունած էր հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը եւ եկեղեցական վարչութեանց անդամները: Իրիկունը Հայրապետը այցելած էր Քլուպ Արմենիօ եւ կատարած նոր մարզարանի հիմնարկէքը: Ներկայ եղած էին 600 հոգի: Խօսք առած էր Յակոբ Պուրունսուգեան: Հանդէս եկած էր Ակումբին 60 հոգիանոց երգչախումբը, դեկավարութեամբ Սոնիա Չերքեզեանի: Հայրապետը խօսք առնելով անդրադարձած էր Հայութեան արժէքներուն եւ անոնց հաւատարիմ մնալու մեր պարտաւորութեանց:

Մայիս 26-ին, Վազգէն Ա. այցելած էր Ուրասկո, որուն քաղաքապետը Հայրապետին յանձնած էր քաղաքին բանալին: Մարզական նոր սրահին մէջ գործադրուած էր յայտագիր մը. խօսք առած էին քաղաքապետը, Թաղապետական խորհուրդի անդամ տոքթ. Աչոտ Սանասար եւ տոքթ. Հրանդ Սանասար: Հանդէս եկած էր տեղւոյն երգչախումբը, դեկավարութեամբ Փաուլօ Դարբինեանի:

Մայիս 27-ին, Վազգէն Ա.- պատարագած եւ քարոզած էր Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ:

Յաջորդ օր Հայրապետը մամլոյ ասուլիս մը տալով տեղական եւ օտար մամուլին, խօսած էր Հայաստանի մէջ կրօնական կեանքի, եկեղեցիներու եւ ժողովուրդին հաւատքին մասին: Ապա հանդիպում մը ունենալով կեդր. Մարմնին դիպուած հետ մօտէն հետաքրքրուած է գաղութին հարցերով: Նոյն օրը այցելած էր Դուբեան վարժարան, հիւրասիրուած էր Հ.Օ.Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ:

Մայիս 29-ին, տեղի ունեցած էր հրաժեշտի ճաշը, որուն ներկայ եղած էին չուրջ հազար հոգի: Խօսք առած էին առաջնորդը՝ Տաթեւ Ծ. Վրդ. Ղարիպեան, տոքթ. Հ. Սանասար եւ տոքթ. Ս. Արիմեան: Վազգէն Ա. շնորհակալութիւն յայտնած էր կառավարութեան եւ հայ յայտնած էր համայնքին, իրեն ցոյց տրուած ընդունելութեան համար:

Մայիս 31-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը մեկնած էր Ռիօ տէ Ենէյրօ, ուրկէ կ'անցնէր Փարիզ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ. Կամք մարզադաշտին մէջ, Մայիս 13-ին, տօնուած է «Մայրերու Օր»ը: Ներկայ եղած են 400 հոգի: Բացումը կատարած է Հ.Օ.Մ.ի տեղական ատենապետուհին՝ Ա. Խաչիկեան: Բանախօսած է Տիկին Թերեզ Ոսկերիչեան (Նիւ - Եորքէն), շեշտելով որ հայ կինը իր խոհանոցէն ու արդուզարդէն դուրս՝ պարտաւորութիւններ ունի ազգային կեանքէն ներս, հայապահպանման գործով: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Էճինկորա կոլֆիէյա Հիմնարկի սրահին մէջ, Մայիս 6-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի երգչախումբին տարեկան համերգը, դեկավարութեամբ Էդիկ Յովսէփեանի: 90 հոգիանոց խումբը մեկնարանած է Յ. Գասպարեանէն, Ա. Տէր - Ղեւոնդեանէն, Մ. Եկմալեանէն, Ա. Մայիլեանէն, Կոմիտասէն, Է. Սահակունիէն, Ա. Տիգրանեանէն, Գ. Սիւնիէն, Հ. Գրիգորեանէն երգեր, որոնց դաշնակով ընկերացած է Ռիմա Մարտիրոսեան:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԼԼԷՍի Փրեսպիթերեան եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 6-ին, Ամերիկահայ Միջազգային քոլէժը տօնած է փրոֆ. Յակոբ Անասեանի յոբելեանը, մեծարելու համար անոր վաստակը: Հանդիսութիւնը վարած է քոլէժին տեսուչը՝ տոքթ. Կարպիս Տէր - Եղիայեան: Յոբելեարին կենսագրականը տուած է տոքթէօր Գ. Գալտեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած են «Թէքէեան», «Նոր Սերունդ» եւ «Համազգային» Մշակ. Միութիւններու ներկայացուցիչները: Բանախօսած է տոքթ. Աւետիս Սանճեան: Այս առթիւ, փրոֆ. Անասեանի յանձնուած է քոլէժի պատուոյ տոքթորայի վկայականը, ձեռամբ Լավըրն Համալսարանի նախագահ տոքթ. Արմէն Սարաֆեանի: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Երախտագիտութեան խօսք արտասանած է յոբելեարը:

Փրոֆ. Յակոբ Անասեան ծնած է 1904-ին՝ Էսկիշէհիր: Ուսումը առած է Վիեննայի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանը, ապա հետեւած փրոֆ. Կարապետ Պասմաճեանի հայագիտական դասերուն՝ Փարիզ: Ներգաղթելէն եռք, 1962-ին Հայաստանի Ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկէն ստացած է տոքթորայի աստիճան: Իր ատենախօսութիւնը եղած է «Ժէ. դարու ազատագրական չարժումները Արեւմտեան Հայաստանի մէջ»: 1947-էն մինչեւ 1977 պաշտօնավարած է նոյն հիմնարկին մէջ: Իր բազմաթիւ գիրքերուն, մենագրութիւններուն եւ յօդուածներուն մէջ գլխաւոր գործոցը կը հանդիսանայ «Հայկական Մատենագիտութիւն» երկու հատորնոց ստուար աշխատութիւնը: 1983ին հրատարակեց մատենագիտական նոր գործ մը՝ «Հայկական Հարցը եւ Հայերու ցեղասպանութիւնը Թուրքիոյ մէջ» (առաջէն գրականութեան համառօտ մատենագրութիւն) առաջէն հատորը, անգլերէն առընթեր թարգմանութեամբ: Փրոֆ. Անասեան քանի մը տարի է Քալիֆորնիա հաստատուած է:

×

ԱԹԼԷՆՔի «Վրեթանիա» սրահին մէջ, Մայիս 27-ին, տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 66-րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Բացումը կատարած է օրուան նախագահը՝ Կիրակոս Մկրտիչեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած են՝ յանուն Ազգային Վարչութեան՝ առաջնորդ Սահակ Արք. Այվազեան, յանուն Հ. Ց. Դ. Ցուցամատնեան Երիտասարդական Միութեան Լիզէթ Շանկալեան, իսկ Պատանեկան Միութեան կողմէ Գրիգոր Մխիկեան: Բանախօսած է Յակոբ Գասպարեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Համազգայինի երգչախումբն ու պրասխումբը: Փակման խօսքը արտասանած է օրուան նախագահը:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Հայ Կեդրոնի «Ահարոնեան» սրահին մէջ, Մայիս 6-ին, նշուած է «Հերոսներու օր»ը, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Քանատայի Երիտասարդաց Միութեան «Լեւոն Շանթ» մասնաճիւղին: Բացումը կատարած է Արշակ Պօյաճեան: Յուցադրուած են լուսապատկերներ հայկական զինեալ պայքարի նորագոյն շրջանէն (1975-էն սկսեալ) ներկայացնող: Բանախօսած է Նազարէթ Սէֆէրեան:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 28-ին, ներկայացուած է «Արդարութեան փրկագինը» թատերախաղը, Համազգայինի թատերախումբին կողմէ: Բեմադրիչը՝ Մանուկ Գալայճեան, թատերախաղին նիւթը առած է Ալպէր Քամիւի «Արդարներ»էն, զայն հիմնովին փոխելով եւ յարմարցնելով հայկական ազատագրական չարժման մերօրեայ դէպքերուն:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 4 -

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ

Փեփիոնէ արշալոյսին դէմ երեւցաւ ժողովրդապետին դրան առջեւ: Խումբ մը զարճած էր, եւ Տոն Քամիլլօ հարցուց թէ արդեօք կ'անձրեւէ՞ր:

- Մչուչ, պատասխանեց Փեփիոնէ սեղմըած ակռաներով.

- Կրնա՞մ հեծանիւս առնել:

- Անչուչա թէ, հոն է:

Փեփիոնէ նայեցաւ հեծանիւին.

- Չե՞ս կարծեր որ հեծանիւին ձողին վրայ, ըսենք դիպուածով, կապուած կար դնդացիր մը:

Տոն Քամիլլօ ժպտելով բացաւ բազուկները.

- Դնդացիր, լա՞ւ տեսակ բան է:

- Եա, ըսաւ Փեփիոնէ սեմին վրայէն, կեանքիս մէջ սխալ մը միայն գործեցի. դանգակներուն լեզուակներուն պլթթուցիկներ կապելով. պէտք էի կէս թոնելթ ուժանակ կապել:

- Մարդկայնոյ են սխալանք, դիտեց Տոն Քամիլլօ:

- 5 -

ԻՐԻԿՆԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑ

Կրկնոցաւոր մարդոց խումբը զգուշութեամբ բռնեց դաշտերու ճամբան: Խոր մութ էր, բայց ամէնքը իրենց ափին պէս կը ճանչնային այդ հողը ու վտանգաւոր կը քալէին: Հասան առանձնացած պզտիկ տան մը եռաւը, գիւղէն մէկ մղոն հեռու: Անցան այդիին ցանկապատը: Առաջին յարկի պատուհանի մը փեղկերուն մէջէն քիչ մը լոյս կը տեսնուէր:

- Լաւ ջուրի վրայ ենք, չընչեց Փեփիոնէ որ գլուխն էր փոքրիկ արշաւախումբին. դեռ արթուն է: Գործերնիս յաջող է. դուռը դուն զարկ, Սփիչչօ:

Բարձրահասակ, ոսկրուտ, վճռական դէմքով մէկը առաջ անցաւ ու քանի մը հարուած տուաւ դրան:

- Ո՞վ է, ըսաւ ներսէն ձայն մը:

- Մաքարթայցինի, պատասխանեց մարդը:

Քանի մը վայրկեանէն դուռը բացուեցաւ, երեւցաւ պառաւիկ մը, ձիւնի պէս սպիտակ մազերով, ձեռքին կանթեղ մը: Մխիւները դուրս եկան ստուերէն ու եկան դրան առջեւ:

- Ո՞վ են բոլոր այս մարդիկը, կասկածանքով հարցուց պառաւիկը:

- Ընկերներս են, բացատրեց Սփիչչօ. բոլորս բարեկամներ ենք: Ձեզի հետ կարեւոր նիւթի վրայ պիտի խօսինք:

Բոլորն ալ, տասը հոգի, մտան մաքուր փոքրիկ սենեակ մը, յօնքերնին պռտտած եւ իրենց կրկնոցներուն մէջ փաթթուած, եւ լուռ մնացին սեղանին առջեւ, ուր անցյատ նստելու ծերուկ կինը:

Պառաւիկը դրաւ ակնոցները ու դիտեց դէմքերը որ կ'երեւէին սեւ կրկնոցներուն մէջէն:

(Շար. 23)

Մոմճեան եւ Փլան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 6-ին, Լա Կաուա (Վաո):

Ամբ տխուր առթիւ, բոլոր ողբացեալին փափաքին 300 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ագաշեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր՝ Մարի Ագաշեանի *մահուան առթիւ եւ այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի ընծայած է Պէնկեան ընտանիքէն 200 Ֆ., Այրի Տիկին Մարի - Ժան Խաչատուրեանէն 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զէրչեանէն 50 Ֆ.:*

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՀԱՆԴԷՍ - ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին - Կիրակի, Յունիս 24, ժամը 11-ին Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ մեզմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներուն, ժամը 13-ին ճաշ, եւ միօրեայ վարժարանին հանդէսը - նուագ եւայլն: Տոմսերը ապահովել վարչութեան անդամուհիներու մօտ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Խոր-ի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցի տարեկան հանդէսը՝ Կիրակի, Յունիս 24-ին, ժամը 15·30-ին, եկեղեցւոյ՝ Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ: Մուտքը ազատ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նիսի մէջ այր ու կնոջ համար ճաշ պատրաստող միջին տարիքի կին մը:

Հեռաձայնել՝ 236 76 56 *Տիկին Արշա:*
Կամ Նիսի մէջ՝ (93) 55 38 44

GALERIE PRESIDENCE
20, rue de Parlement St. Pierre
Bordeaux

EXPOSITION

Richard JERANIAN

sous le haut patronage de
M. Le Président CHABAN-DELMAS
Député-Maire de Bordeaux

du 27 avril au 15 juillet

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԱՔ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէրը Տիկնանց Վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ հովանաւորութեամբ Փարիզի նորընտիր առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

Կիրակի, Յունիս 24: Վարժարանի պարտէզի մէջ, 1 Պուլվ. տիւ Նոռ:

Ճաշը ժամը 12-էն սկսեալ, մինչեւ ուշ գիշեր: Մրցանակաբաշխութիւնը՝ ժամը 15-ին: Հաճելի անակնկալներ, երգ, պար, նարտի մրցում եւայլն.:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը՝ Յունիս 24, Կիրակին՝ ամբողջ օրը ժէմանի մէջ, մասնակցութեամբ դպրոցի աշակերտութեան եւ «Քօժաք» նուագախումբին. Նաեւ հայկական ճոխ ճաշացուցակ: Եկէք հաճելի օր մը անցընելու:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Լիբանահայ երիտասարդ ընտանիք մը ստիպողաբար վարձու բնակարան մը կը փնտռէ կահաւորուած կամ ոչ, մատչելի վարձքով:

Հեռաձայնել ցերեկը
Ներսէս 260 - 48 - 55

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէրը Տիկնանց վարժարանը ընած ի 2000 Ֆ. Պ. Տրդատ Տէր - Պօղոսեանէ:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Ա. քալանեանէ (Նիս) 200 Ֆ. Պէաթրիս Պաղտասարեանի մահուան առթիւ:

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղիկի՝ Անդրանիկ Քերովբեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Մանուկ Հիսարլեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Բալուեան 250-ական, Տէր եւ Տիկին Արա Շիրինեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Սողիկեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Գալաֆեան, Տիկին Մայոտ Ալեանաք, Տիկին Սրբուհի Մըսըրլեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Նեվրուզ, Տէր եւ Տիկին Հերման Նեվրուզ, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Խաչատուրեան, Տիկին Արապեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Մանկասարեան 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Եաղուպեան 100-ական Ֆ., Պ. Արամ Երանոսեան 70 Ֆ.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունիս 23, ժամը 15-ին Փարիզի Մշ. Տունը, 17 ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:

ASSOCIATION
DES SCOUTS ARMENIENS
REGION DE LYON
fondée en 1928, reconnue par le bureau mondial du scoutisme

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

FETE CHAMPETRE SCOUTE

sous la présidence du Dr K. Medzadourian
Chef Scout (Paris)

DIMANCHE 24 JUIN de 10 h. à 20 h. 30
au CLOS MONDEROUX à BEYNOST
en cas de pluie dans la Salle des Fêtes
de St. Maurice de Beynost

— ENTREE GRATUITE —

jeux pour petits et grands
buvette, buffet à l'arménienne
ambiance arménienne avec l'orchestre
NAREG
et le célèbre chanteur
YORGANTZ

MUSÉE GUIMET
6, place d'Iéna, Paris
métro Iéna
VENDREDI 22 JUIN à 21 h. précises

Récital exceptionnel de Duos
PREMIERE AUDITION EN FRANCE

LYNE DOURIAN ASTRIG DEDEYAN

de l'Opéra de Paris de l'Opéra d'Erevan
au piano : **Jean-François BALLEVRE**

MONTEVERDI - PURCELL - ROSSINI
DONIZETTI - BRAHMS - KOMITAS
MELIKIAN - SARIAN
KHATCHATRIAN

PRIX DES PLACES 50 et 80 F

Points de vente
Librairie PALOYAN 523 24 97
9, rue de Trévise, Paris 9e
Epicerie BALTAYAN 246 14 25
27, rue Bleue, Paris 9e
Etablissement GEOMA 236 43 38
36, passage du Ponceau, Paris 2e
TELE CONDORCET 642 56 17
175, avenue Jean-Jaurès, Clamart
DJIZMEDJIAN 781 09 72
31, rue Paul-Deroulede, Bois-Colombes
LYNE DOURIAN 866 26 98
ASTRIG DEDEYAN 750 46 93

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի Մանկապարտէզի տարեվերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 23, ժամը 3-ին դպրոցին սրահին մէջ՝ Կոմիտաս փողոց, 4:

Իսկ միօրեայ դասընթացքներու ավարտական հանդէսը՝ Յունիս 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ նոյն ժամուն եւ նոյն տեղը:

VIENT DE PARAITRE

PARAGES D'EXIL de CHAHAN CHAHNOUR

- ARMEN LUBIN -

Trois nouvelles traduites de l'arménien par
Krikor CHAHINIAN

UN PETIT CŒUR TENDRE
ՊԱՁԵՂ ՄԸ ԱՆՈՑՇ ՍԻՐՏ

ZATOSTÉ
ԶԱՐՈՍՏԻ

UN TAILLEUR, SES DEUX HOTES et DIVERS EVENEMENTS
ԴԵՐԶԱԿ ՄԸ, ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Ed. Le Temps qu'il fait
Prix 75 F (+ 9.20 F frais de port)
— H. SAMUELIAN
51, rue Mr. le Prince - 75006 Paris
— HARATCH
ou en librairie

La MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE d'ALFORTVILLE
organise son

gala de fin d'année

M.C.A. 84

avec la participation des ateliers :
- Cours d'éveil à la langue arménienne
- Cours d'éveil à l'identité et à la culture arméniennes
- Ecole de danse arménienne
- Atelier de danse contemporaine
- Atelier de kotchari
- Ecole arménienne de musique classique
- Atelier de musique traditionnelle
- Atelier d'arts populaires
- Atelier photo
- Diffusion livres

Samedi 23 Juin à 20 h. 45
Salle Lapierre, Grand Ensemble, **Alfortville**
(place du Petit Pont)

participation aux frais

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան ճաշը եւ պարահանդէսը՝ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 27, ժամը 20·30-ին:

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 7 au 21 Juillet — 16 jours, dont 5 à LENINGRAD et 10 à EREVAN **Prix: 6840 F**
— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à EREVAN **Prix: 6750 F**
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN **Prix: 6750 F**
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN **Prix: 5900 F**

de MARSEILLE

— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN **Prix: 6400 F**
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN **Prix: 6400 F**
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN **Prix: 5700 F**

Et deux voyages : **CROISIERES d'une semaine**
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis **7710 F** + Taxe de port **250 F**
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis **8010 F** + Taxes de port **250 F.**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Ուղղակի գնել «Ցառաջ»ի ընթերցողներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
20

MERCREDI
20 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրուելիք : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.725

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

59e ANNÉE — No 15.725

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Հ.Մ.Ը.Մ.-ԱՐԾԻԻԻ ՅՕԱՄԵԱԿԸ

—×—

Քանի մը ռահվիրաներ հազիւ այս ափերը հաստատուած, ներշնչուած հիմնադիրներու զօրութեամբ, զինուած անոնց հոգիով եւ սեպհականով, հաւատարիմ իրենց երդումին՝ ծառայել ազգին եւ հայրենիքին, խարխեցին օզակ մը այն անծայրածիր չղթային որ Պոլսէն մինչեւ Տէր Զօր, մինչեւ Հայաստանի բարձրաքերձ սարերը, մինչեւ Սփիւռքի զաղթօճախները եղաւ հայ երիտասարդութիւնը իրարու կապող, իրարու կամրջող կորովի չարժում մը:

Այս չարժումը նախաձեռնողները իրրեւ դրամապուխ ունեցան՝ հաւատք եւ ոգի, երազ մը իրականացնելու կամքն ու յարատեւութիւնը:

Դժուար պայմաններու մէջ ուղեցին տալ հայ երիտասարդութեան նպատակ մը, ըլլալ ուղեցոյց մը հեռու պահելու համար զանոնք այլասերման եւ ապազգայնացման բոլոր տեսակի չարիքներէն եւ վտանգներէն: Ու յաջողեցան: Յաջողեցան որովհետեւ յաջորդական սերունդներու պատկանող բանակներ եկան ու գտան հայկական երդիք մը: Մարզուեցան ու գտան եղբայրական միջավայր մը: Պայքարեցան մարզադաշտերուն վրայ ու գտան հայկական ապրումներ:

Հ.Մ.Ը.Մ.ը ապրեցուց սերունդներ եւ անոնց ընդմէջէն զաղութներուն տուաւ կեանք եւ դիմագիծ:

Հ.Մ.Ը.Մ.ը եղաւ ու կը չարունակէ ըլլալ նուիրեալներու փաղանգ մը, որուն միակ վարձատրութիւնը եւ բարոյական գոհունակութիւնը կայացաւ ու կը կայանայ աշխատանքի արդիւնքին մէջ: Իւրաքանչիւր զեկավար, պատասխանատու, մարզիկ վարչական աշխատանքի մէջ թէ դաշտերուն վրայ տուաւ իր լաւագոյնը, իր սրտագինը: Հոս է գաղտնիքը անոր ասպնջականներու տոկունութեան, յարատեւութեան, մանաւանդ կենսունակութեան:

Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ.ը, հիմնուած 1924-ին, առաջին մկն օրէն, գաղութին մէջ վայելեց լայն ժողովրդականութիւն: Սկաուտական խումբերով, մարմնամարզի, լողալու, հեծելարշաւի, ֆութպոլի բաժանմունքներով խանդավառեց երիտասարդները: Կերտեց անոնց մէջ մարզիկի ոգին: Տուաւ անոնց խոհակ մը՝ ԲԱՐՁՐԱՆԱԼ ոգիով, ազգային դիտակցութեամբ եւ չունչով եւ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ, իրենց երթին վրայ Արարատն ու Արաքսը որպէս խորհրդանիշ հայ ժողովուրդի վեհութեան ու յաւերժացման, որպէս ձրդուում ապագայի ազգային խոհակներու իրականացման: Պատրաստեց կեանքին: Սորվեցուց՝ կարգապահութիւն, նկարագրի մաքրութիւն, արի կեցուածք, զոհողութեան դիտակցութիւն, ծառայելու պատրաստակամութիւն: Հ.Մ.Ը.Մ.ը եղաւ ու է դպրոց մը:

Տասնամեակ մը հազիւ տեւեց բազմակողմանի գործունէութիւնը: Սկաուտութիւնը մնաց չատ տասնամեակ պայմաններու տակ: Մարսէյլը, ֆութպոլի սիրահարներու կեդրոն մը ըլլալուն ճիգերը առաւելաբար համադրուեցան այս ճիւղին մէջ: Երկրորդ աշխարհամարտէն յետոյ, մնաց միայն ֆութպոլը: Եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ը մինչեւ 1964, առանց ընդհատումի, թէպէտեւ մակընթացութիւններով եւ տեղատութիւններով, եղաւ իր պատուանդանին վրայ որպէս գաղութը ներկայացնող սիւնը:

1964-ին, համաձայնութիւն կնքուեցաւ Արծիւ Մարզական Միութեան հետ, որ տեղծուած էր 1929-ին, ընդհատուած 1933-ին եւ դարձեալ կեանքի կոչուած 1949-ին: Արծիւ Մարզական Միութիւնը առաւելաբար տահմանափակուած էր Պ.Օտտոյի հայաչատ արուարձանը: Ու այսպէս, եթէ 1984-ը, 60-ամեակն է Հ.Մ.Ը.Մ.ի հիմնադրութեան, Մարսէյլ, նաեւ

ԱՆՋՐՊԵՏԻ ՄԸ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Գրեց՝ ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ. – Հայկ. շարժանկարի փառատօնին առթիւ (Փարիզ) Յունիս 6-էն 19, ստորեւ կը հրատարակենք «Միտք եւ Արուեստ»ի համար պատրաստուած այս յօդուածը:

×

Կարճ ժապաւէնին՝ Հայաստանի մէջ կ'ըսեն եթէ չեմ սխալիր՝ կարճամետրաժ կինոնկար: Շատ ժողովրդական սեռ մըն չէ Եւրոպայի մէջ, ու անուանի ռեժիսէօր – բեմադիրները չատ չեն փորձուիր անկէ, պարզ՝ առեւտրական պատճառներով: Հետզհետէ կը զառնայ հեռատեսի – լին սահմանուած ժանր մը, այս անգամ ալ՝ ժողովրդական մնալու պարտադրանքով մը: Այդ ժանրին պատկանող ֆիլմերը զրա տեսած ենք Եւրոպայի մէջ բուն ֆիլմերուն կը հակադրուին այնպէս՝ ինչպէս վիպակը՝ վէպին: Մեծնոյն առեն՝ այն ժանրն է ուր շարժանկարային որո – նումները, ուր փորձական ֆիլմարուեստը կարելի են տակաւին: Երկու պարագաներուն ալ, ըլլա՛յ իբրեւ նկարահանուած վիպակ, ըլլա՛յ իբրեւ փորձական մանր – ժապաւէն, արուեստի բարձունքներուն չի հասնիր յաճախ, հաւանաբար ալ՝ չի ձգտիր: Կացութիւնը տարբեր ըլլալու է Սորհրդային Միութեան մէջ, ուր կ'են – թադրեմ՝ առեւտրական նկատողութիւն – ներու չարաբերական չգոյութեան հետեւանքով, կարճ ժապաւէնը կրնայ իբրեւ գեղարուեստական միաւոր մը ընդուն – ուիլ: Եւ իբրեւ այդ գործադրուի՛լ նաեւ: Այս հանգամանքով է որ կը ներկայանան մեզի Ա. Փելեշեանի կարճ ժապաւէնները, որոնց մասին պիտի խօսիմ հոս:

Ատենցմէ երեք հատը առիթն ունեցայ դիտելու տակէ քանի մը ամիս առաջ՝ Փարիզի մէջ, Հայ Լատեսողական Արուես – տից Ընկերութեան չնորհիւ: Առաջինը «Մենք» խորագրուած ժապաւէնն է, որ քառորդ ժամ մը կը տեւէ, ու 1969-ին հրապարակ հանուած է: Երկրորդը՝ «Տարուան Եղանակները», 25 վայրկեան – նոց ֆիլմ մը, 1975-ին հրապարակ ելած, ու երրորդը՝ «Մեր Դարը», որ մէկ ժամ կը տեւէ ու կարծեմ՝ «անտիպ» է, այ – սինքն՝ հանրութեան սեփականութիւնը չէ դարձած տակաւին, եւրոպայի թէ Հայաստանի մէջ: Պէտք է ըսել որ նորա – յայտ կամ անծանօթ հեղինակ մը չէ Ա. Փելեշեանը: Նախ որ «Մենք»էն հատուած մը քաղուածքի կամ մէջբերումի ձեւով հիւրընկալուած էր անցեալ տարի բուա – կան աղմուկ հանած «Սան Ռըթուր Փո – սիպլ»էն ներս, ինչ որ յարդանքի տուրք մըն էր նաեւ Փելեշեանի հանդէպ, այս վերջին ֆիլմի հեղինակներուն կողմէ: Ակնկ զատ ալ՝ «Մենք»ը որքան որ դի – տեմ՝ երկու անգամ ցոյց տրուած է Հայաստանի Սովետական Հանրապետու – թեան հեռատեսիլէն:

«Ռեժիսէօր – բեմադիր» վերնագիրը զուր դործածեցի Փելեշեանի համար, զորս քիչ մը կը վարանեցնէ, ու այդ վարա – նումը բացատրութեան կը կարօտի: Միեւ – նոյն առեն՝ ներկայացուած կարճ ժա – պաւէններու յատուկ բնոյթը պէտք է լու – սաբանուի: Ռեժիսէօր վերագիրը ի հար – կէ՝ ի զօրու է նոյնքան թատերական բե – մադիրի մը պարագային: Շարժանկարի արուեստին մէջ կը գործածուի ան որով – հետեւ չարժանկարը մինչեւ այսօր՝ թա – տերական արուեստի մէկ այլակերպու – թիւնն է, իր սովորական երեւոյթովը, երբ պատմութիւն մը կը յօրինէ ու կը պատմէ, երբ կերպարներ կը բեմադրէ ու պանոնք գործօն տարրերու կը վերածէ, երբ դրուագներ կը հիւսէ ու մէկ խօսքով՝ գործողութիւն մը կը զարգացնէ հանդոյ – ցի մը՝ «ինթրիկ»ի մը չուրջ: Աւտր հետե – ւանքն ալ այն է որ երկար տեսն՝ բեմա – դիր մը գործին հեղինակը չէ նկատուած, այլ պարզապէս՝ անոր արտադրութեան մասնակցողներէն մէկը, թատրոնի օրի – նակին վրայով: Փելեշեանի կարճ ժապա – ւէններու առաջին յատկանիշը այն է որ հոն՝ չարժանկարը իր ամբողջական ինք – նուրոյնութեան կը հասնի, թատերակա – նութենէն վերջնականապէս ձերբազատե – լով: Բեմադրուածը գործողութիւն մը չէ, վիպական կամ թատերական բնոյ – թով: Պիտի ըսէի որ Փելեշեան չարժա – նըկարային նոր ժանրի մը մէջ կ'աշխա – տի, ու այդ ժանրը պիտի կոչէի՝ «չար – ժանկարային քերթողութիւն»: Զեմ դի – տեր, թէ անհրաժեշտ էր այսպիսի վերա – կոչում մը, բայց գործողութեան մը ըն – թացք տուող ու մարդկային կերպարնե – րու չուրջ հիւսուող ժապաւէններուն վարժուած մեր տեսողութեան համար՝ այնքա՞ն նոր է Փելեշեանի ֆիլմական ծը – րագիրը, որ իսկապէս պէտքը կը զգա – ւի այս տեսակի յատկանշումի մը: Եթէ գործողութիւն մը կայ Փելեշեանի մօտ՝ անիկա տեսարաններու ազատումին ներ – քին դործընթացն է, եթէ կերպար կայ՝ անիկա հողն է, հաւաքականութիւնը, քաղաքը, անջրպետը: Շարժանկարային քերթողութեան նոյն ժանրին կը պատ – կանի թերեւս Պարաճանովի «Նռան Գոյները», բայց ասոր մասին յաճախ՝ ծայրագոյն ոճականացումի մը մասին խօսեցայ: Աւելի՛կ ենթադրել կուտայ, ինչ որ ալ ըլլայ վերագրումին ճշդութիւնը, որ հոն՝ թատերական յղումը չէ դադ – րած, մինչդեռ Փելեշեանի պարագային՝ թատերական կամ վիպագրական փոխադ – րութեան հետ կապերը ամբողջութեամբ խզուած են:

Շարժանկարային ուրիշ սեռ մը կայ սակայն որ վիպական գործողութիւնն ու մարդկային կերպարները չի մենաշնոր – հեր, այն ալ՝ վաւերագրական լուսած ժապաւէնն է, սովորական ըմբռնումով «տոքիւմանթէռ»ը: Ու Փելեշեանի մեր տեսած գործերուն մէջ՝ վաւերագրական տարողութիւնը բացակայ չէ: Մնաց որ վաւերագրական տարրերը, եթէ կան խա – կապէս, ընդելուզուած են դեղարուեստա – կան միաւորի մը մէջ, ու այդ միաւորին յօրինումն է որ կը կազմէ հոս՝ առեղծ – գործական աշխատանքը: 1969-էն մինչեւ 1983՝ արուեստագէտի մը զարգացումին հրաւիրուած ենք ուրեմն հետեւելու: Այդ երկու թուականները կը խօսին թերեւս նման զարգացումի մը առջեւ բարձրացող խոչընդոտներէն: Աւանդ ապահովաբար՝ աւելի մեծ ըլլալու չեն սակայն սովետա – կան համակարգին մէջ, քան ինչ որ պի – տի ըլլային Արեւմուտքի մէջ: Աւելին՝ դժուար կրնամ երեւակայել արեւմտեան պայմաններուն մէջ ծնած ու անոնց յար – մարող նման ժապաւէններ, որոնք զուտ արուեստի հանդամանքով կը ներկայա – նան, առանց որեւէ զիջումի վիպային ըն – թացիկ հնարքներուն կամ վաւերագրա – կան ախորժակներուն հանդէպ: Ու փո – խադարձաբար՝ այս է թերեւս որ կը դըժ – ւարացնէ պատշաճ դնահատումը, Փելե – եանի կարճ ժապաւէններուն դէմ յանդի – ման: Նայուածքները պէտք է վարժուին նախ անոնց բերած նորութեան ու պէտք է ենթարկուին անոնց բացառիկ հմայքին: Վերլուծումը եաքը կուգայ:

*Ու այս ալ լսեմ որ ա՛լ աւելի մեծ է յայտնագործութեան տարողութիւնը մե – զի համար, երբ նկատի առնենք որ Սո – վետական Հայաստանի եւ հայ Սփիւռքի մշակութային աշխարհները մինչեւ վեր – ջերս տակաւին՝ մէկը միւսին հանդէպ ամ – բարիւկ դոյութիւն մը կը յաւերժացնէին: Ո՞վ կրնար երեւակայել ասկէ տասը տարի առաջ՝ որ այդ փոխադարձ անծանօթու – թիւնը կրնար վերնալ, որ Ֆրանսայի մէջ առիթը պիտի ներկայանար չարժա – նըկարի նորարա՛ր գործեր դիտելու: Ասի – կա կը նշանակէ որ բան մը փոխուած է, կամ փոխուելու վրայ է, աշխարհիս այս կողմերը, որ ընկալում մը այսօր հնա – րաւոր է, ո՛չ միայն պատահական հանդի – պատեհներու կողմէ, այլ առեղծագործ անհատներու կողմէ, անոնցմէ՝ որոնց հայեացքը չէ մղուած հայրենասիրութե – նէն կամ փրովիանտէն, այլ արուեստի զղացողութենէն իսկ, անոնցմէ՝ որոնք սերտ կապ մը զիտցած են հաստատել այդ ճամբով Հայաստանեան գեղարուեստի ի – րականութեան հետ: Մինչեւ այսօր ըս – փիւռքը որոշ չափով ու որոշ բացառու – թիւններով՝ իր վերացական ոլորաններուն մէջ կ'ապրէր: Այսօր թերեւս կը վերնայ այդ վերացականութիւնը, երբ արուես – տի գեղի վրայ՝ թանձրացեալ յարաբե – րութիւններ կը ստեղծուին: Սրտի խոր դոհունակութեամբ կ'ողջունենք այս նոր երեւոյթը: Ու կարեւոր էր այս կէտը ար – ձանագրել, վերլուծական որեւէ նկատո – ղութենէ առաջ:

Նայուածքի պատշաճեցում մը հարկա – ւոր է ամէն պարագայի, քանի որ սովե – տական ֆիլմարուեստի ամբողջ համա – կարգը կը մնայ մեզի դրեթէ անծանօթ, ինչ որ զգաստութեան կը հրաւիրէ պիտո – ղը, երբ ան իր տեսածը կը փորձէ հաս – կընալ ու հասկցնել: Եւ ֆիլմը, թերեւս աւելի քան թէ դրականութիւնը կը մնայ հարկաւոր իրեն ծնունդ տուած միջա – վայրի, նոյնիսկ այն պարագային երբ արուեստագէտը ամէն ինչով կը հակադ – րուի անոր: Ճիշդ է որ հոս ինչպէս այ – լուր՝ արուեստը կը ծնի ա՛յն թէ ընծեո – ւած պայմաններուն յարմարելով, այլ յաճախ՝ ի հեճուկս ատոնց: Հոս ներկա – յացուած վերջին ժապաւէնը օրինակ, տիեզերագնացութեան փառաբանանք մը ըլլալով հանդերձ, դժուար պիտի արձա – նագրուէր Փիլմարուեստական որեւէ մի – ջավայրի մէջ, այնքան ինքնատիպ է ա – նոր ծրագիրն ու իրագործումը: Այս մասին՝ աւելի անդին:

(Շար. 1)

ՅԵՏԱԴԱՐՁ ԱԿՆԱՐԿ

1924-ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ը արձանագրուե – ցաւ Տիսթրիք տը Փրովանսի ախոյեանու – թեան 4-րդ դասակարգին բաժանումին: Իր անդրանիկ մրցումը պատկուեցաւ փա – ռաւոր յաղթանակով մը (4 - 0) Անտումի դէմ, Մոնֆիւրոնի դաշտին վրայ: Այս ա – ռաջին եղանակին լաւագոյն մրցումներէն յիշատակութեան արժանի են՝ Աւլի մէջ արձանագրած յաղթանակը, ինչպէս նաեւ Պուշ տիւ Ռոնի Ֆոնվիէյ զեղաքաղաքինը (7 - 0), որուն քնակիչները առաջին ան – դամ ըլլալով կը հանդիպէին Հայերու: Իսկ, Փրովանսի բաժակի մրցումներու չարքին արձանագրեց նշանակալից յաղ – թանակ մը (2 - 1) Սէթրթինկ Քլէօպ Մար – սէյլի դէմ առեղծելով օրուան ամենա – մեծ անակնկալը: Առաջին եղանակի աւարտին, Հ. Մ. Ը. Մ. արդէն կը բարձ – րանար երրորդ բաժանումին:

×

Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկրորդ եղանակը եղաւ փայլուն: Երիտասարդ եւ արժէքաւոր ուժեր եկան զօրացնել աւագ խումբը, ինչպէս՝ Պեքմեզեան, Շեխիկեան, Տէր – ոհէրեան եւ մանաւանդ Հրանդ Ազթարեան որ 1930-ական թուականներուն մաս կազմեց Օլիմփիք տը Մարսէյլի համբա – ւաւոր խումբին, նշանաւոր խաղացողնե – րու կողքին: Նաեւ Հրանդ Ազթարեան վարեց, երկրորդ աշխարհամարտէն յե – տոյ, մարզիչի պաշտօնը: Այս եղանակին եւս խումբը դասակարգ փոխեց բարձրա – նալով 2-րդ բաժանում: Փրովանսի բա – ժակի մրցումներուն չարքին եւս տարաբ – նդավաոիչ յաղթանակներ շրջանի փոր – ձառու ակումբներու դէմ, ինչպէս՝ Փոր Սէն Լուի Տիւ Ռոն եւ Սալէն Տը Ժիրօ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի յարձակողական պիծը կը բաղկանար հինգ արագ խաղա – ցողներէ, որոնք հարիւր մեթր կը վա – պէին տասներկու, տասներեք երկվայր – կեանի մէջ, քանի բոլորն ալ ամբէնթիմի վազքի մրցումներուն եւս կը մաս – նակցէին:

×

1925-ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ը մասնակցեցաւ Սեպաստոփոլի մարզադաշտին վրայ Քլէօպ Ազթեթիք Տը Մարսէյլի ողիմպիա – կաններուն: Հայ մարզիկները զանազան մարզերուն մէջ՝ ֆութպոլ, վազք, կըռ – փամարտ, բուրդեր, հեծելարշաւ պատ – ուաւոր կերպով դուրս ելան, մանաւանդ հեծելարշաւի մէջ ուր Մանտրոյեան դը – բաւեց առաջին տեղը:

×

1927 - 28 տարեշրջանին, Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը մրցէր Փրոմոսիոն Տը Փըլյիէռ Տի – վիզիոնի դասակարգին, եւ խումբը կա – րեւոր հանդիպում մը ունէր Միրամասի դաշտին վրայ: Խումբին մաս կազմող, եւ պժբախտաբար վերջերս մահացած՝ Վա – հան Շամլեան կը պատմէր թէ, մրցու – մէն առաջ խաղացողները եւ զեկավարնե – կը նստին կատարեալ ճաշ – խնջոյքի, պարպելով օղիի եւ գինիի չիշերը: Քանի մը ժամ յետոյ դաշտին վրայ կը կրեն ծանր պարտութիւն մը (5 - 0): Բերդա – պահը՝ Կարպիս Փափազեան, երբ դնդա – կը օդէն կուպար կը չփոթէր արեւին հետ, կ'ըսէր իր բարակ ձայնով Վահան Շամ – լեան և կ'աւելցնէր.- «Իմ սրունքներս ալ բամպակ դարձած էին»: Այլուհանդերձ, այս նոյն եղանակին Հ. Մ. Ը. Մ.ը զարձ – եալ դասակարգ կը վոխէր բարձրանա – լով Տիսթրիք Տը Փրովանսի Առաջին բա – ժանումին, չնորհիւ անմոռանալի մըր – ցումի մը եւ յաղթանակի մը Իւ. Էս. Փո – լիս-ի դէմ (3 - 2) Մոնֆիւրոնի մարզա – դաշտին վրայ եւ երկու հազար հոգիի ներկայութեան: Հ. Մ. Ը. Մ.ի կէտերը կը նշանակէին՝ Վահան Շամլեան, Կոլքիւ. Բերեան եւ Հրանդ Ազթարեան փնռալ – թիի վրայ:

×

1931-ին, առաջին անգամ ըլլալով, մըր – ցաշարք մը կը կազմակերպուի Փարիզի մէջ, «Ափափայ» թերթի նախաձեռնու – թեամբ, Ֆրանսայի հայկական ակումբ – ներու միջեւ: Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը բերէ իր մասնակցութիւնը փայլուն խումբով մը, որուն մաս կը կազմեն խա – ղացողներ, որոնք յետոյ գացին արձես – տաւոր յաջողի ակումբներու մէջ, ինչ – պէս՝ Երեւանեան (Ֆ. Ք. Սէնթ), Պա. դըրճեան (Անվերս) եւ Ազթարեան (Օլիմ – փիք Տը Մարսէյլ):

×

Պատերազմի տարիներուն, 1939էն 1942, խաղացողներէն չատեր կը մեկնին ճակատ եւ ակումբը բաւական դժուարութիւն – ներով կը յաջողի վերջացնել եղանակը: Սակայն, անմիջապէս յետոյ, Վիչիի վար – չակարգը, օտարականներու հանդէպ վա – րած քաղաքականութեան հետեւանքով, կը լուծէ Ակումբը: Օրէնքը կը պարտադ – րէ միայն երկու օտարական խաղացող խումբին մէջ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի պատակ տղաքը պատերազմի մեկնած էին եւ հետեւաբար խումբը առաւելապէս կը բաղկանար օտարահպատակներէ: Սակայն, տարի մը յետոյ, 1944-ին, չնորհիւ մի քանի երիտասարդներու կենսունակու – թեան, ջանքերուն, որոնց մէջ՝ Աչոտ Վարդանեան, Մանուկ Սէֆէրեան, Յակոբ Սէֆէրեան, զանազան շրջաններէն պա – տերազմի չգացած կամ նոր վերադար – ձած երիտասարդներով դարձեալ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ոտքի կ'ելլէ եւ կը վերա – կազմուի:

×

1945-ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը դառնայ Տիսթրիք Տը Փրովանսի լաւագոյն խում – բերէն մէկը: Աչոտ Վարդանեան կը պատ – մէ թէ ուղաքը ի՛նչ խանդավառութեամբ, խաղալու հաճոյքով, թարմութեամբ, ու – ժականութեամբ, յաղթելու վճռակամու – թեամբ դաշտ կ'իջնէին: Այսպէս, բացա – ռիկ յաղթանակ մը կը տանին Իւ. Էս. Ռուէյի մրցաշարքին, շրջանին ամէնէն կարեւորը, ուր լաւագոյն խումբերը կը մասնակցէին: Աւարտականին Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը յաղթէր Շաթօ - Կոմպէռի խում – բին (5 - 2) եւ այս առթիւ աչքի կը զար – նէր Ժան Յովհաննէսեանի բացառիկ խա – դարկութիւնը: Ժան Յովհաննէսեան ան – միջապէս յետոյ կ'անցնէր Օլիմփիք Տը Մարսէյլի շարքերը, ուր կը մնար մէկ տարի եւ ապա կը խաղար Օրանժ-ի խումբէն:

Հ. Մ. Ը. Մ.ԱԿԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

—×—

Իր մէջ ապրեցնելով հայ երիտասարդութիւնը առաւ տարագրութեան ճամբաները եւ ցրուեցաւ աշխարհի չորս ծագերուն: Անոր մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործիչները, մարզիկները, ակաուտները, որոնք գալով մէջ յատկապէս՝ եւ շրջանները, ողիմպիականներով, մէջ - մասնաճիւղային հանդիպումներով, ակաուտական արշաւանքներով, ճամբարներով յիշատակելի եւ պանծալի օրեր ապրեցան եւ ապրեցուցին ժողովուրդին: Ցեղով, ուր ալ գտնուեցան անմիջապէս ձեռնարկեցին մասնաճիւղերու կազմութեան:

Այսպէս, 1924 Օգոստոս 21-ին, խումբ մը երիտասարդներ՝ Վազգէն Տէր - Անդրէասեան, Սուքիաս Սուքիասեան, Վահրամ Աւետեան, Մկրտիչ Փափազեան, Օննիկ Սարաֆեան հիմը դրին Փլաս Օնիկ սրճարաններէն մէկուն մէջ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղին:

Յանդուգնութիւնը մեծ եղաւ: Ամէն կողմէ երիտասարդներ եկան անդամակցելու եւ մէկ շաբթուան մէջ արձանագրուողներու թիւը հասաւ 35-ի:

Սեպտեմբեր 28-ին, Ֆրանս - Օրիանի գործատան պարտէզին մէջ տեղի ունեցաւ բացման հանդէսը: Ակաուտ խմբապետներ՝ Մկրտիչ Մալումեան, Օննիկ Թաշճեան իրենց բանախօսութիւններով խանդավառեցին երիտասարդները, որոնք մեծ թիւով եկան խտացնել Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերը:

Սակայն, մարզարանի մը պակասը մեծապէս կասեցուց առաջին շաբաթներու թափը: Շնորհիւ կորովի միջոցներու, գործը սիրողները, իրենց անձնական պատասխանատուութեան տակ վարձեցին ձեռնային մարզարան մը, կազմակերպչական ջանք չխնայեցին եւ կրկին շարժումը ստացաւ ծաւալ: 1924-ի վերջաւորութեան Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը հաշուէր 75 անդամներ:

1925 Մարտ 10-ին, մարզական մեծ հանդէս մը կազմակերպուեցաւ՝ Ֆութպոլ, վազք, կռփամարտ, բուրգեր եւայլն ... Փլաս Սեպաստոփոլի մարզադաշտին մէջ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի համակիրները բերին իրենց բարոյական եւ նիւթական լայն աջակցութիւնը եւ հանդէսը դառաւ մեծ յաջողութիւն: Անդամներու թիւը հասաւ հարիւրի: Կազմուեցաւ վարչութիւն մը, բաղկացած՝ հինգ անդամներէ՝ Մկրտիչ Մալումեան (առաջնորդ), Սուքիաս Սուքիասեան (փոխ - առաջնորդ), Զարեհ Վարդանեան (առաջնորդ), Աշիկ Համբարձումեան (դանձապահ), Արմենակ Արիմեան (խորհրդական): Պատուոյ նախագահ ընտրուեցաւ Յակոբ Կարապետեան, իսկ գնահատութիւն Միութեան բերած նիւթական եւ բարոյական աջակցութեան: Նոյնպէս պատուոյ անդամութիւն ընտրուեցաւ Օր. Հռիփսիմէ Յովակիմեան, իսկ գնահատութիւն իր նիւթական, բարոյական եւ գործնական օժանդակութեան Միութեան բոլոր ձեռնարկներուն:

Վարչութիւնը սկսաւ գործնական քայլերու եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ճանչցնել տարաւ կառավարութեան 1925 Ապրիլ 2-ի եւ 4416 թիւ վաւերաթուղթով: Վաւերացուցաւ թիւ 4442 պաշտօնագրով՝ Fédération Française de Football Association-էն, թիւ 7863 պաշտօնագրով Fédération Française d'Athlétisme-էն, թիւ 2814 պաշտօնագրով Fédération Française de Natation et de Sauvetage-էն, եւ թիւ 4847 պաշտօնագրով Union Vélocipédique Française-էն:

Միութեան ճանաչումէն յետոյ, վարչութիւնը լծուեցաւ դաշտի հարցին, որ կենսական խնդիր մըն էր: Առժամապէս վարձեց Մոնֆիւրոնի դաշտը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունեցաւ ֆութպոլի, աթլէթիզմի, հեծելանիւի, լողալու եւ ակաուտական իր խումբերը որոնք առաջին տարուան մէջ իսկ ունեցան բարեկամական խաղեր, եւ հանդիպումներ տեղական խումբերուն հետ:

Սկիզբները Ֆրանսական խումբերը որոշ արհամարհանքով վարուեցան, սակայն կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ը չնորհիւ իր կեցուածքին կրցաւ փոխել կարծիք մը գաղափարներ եւ չուտով դառնալ հարաւային Ֆրանսայի, այսինքն Փրովանսի ամէնէն կարեւոր մարզական Միութիւններէն մէկը:

ՅԱՏԿԱՆՇԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

—×—

ԱԽԱԳ ԽՈՒՄԲ

1938· - *Փրովանսի բաժակի կէս աւարտականներուն կը պարտուի Աւինիոնի խումբին:*

1945· - *Առաջին Տիվիզիոնի դասակարգին՝ Փրովանսի ախոյեան: Ախոյեան խումբի կազմը՝ Ռաքէճեան, Օհանեան, Զակոյեան, Ազահիկեան, Վարդանեան, Քէքէվեան, Մարգարեան, Բուրպանեան, Քէչիչեան, Մ. Յովհաննէսեան, Քէչիչեան Հ. մարզիչ՝ Ալթթարեան:*

1966· - *Հ. Մ. Ը. Մ. Աթթիւը կը մրցի Ֆրանսայի բաժակին 6-րդ շրջանին Քան խումբին դէմ:*

1969· - *Փրոմոսիոն ա'Օնէօռ Բ. դասակարգի Փրովանսի ախոյեան:*

1971· - *Փրոմոսիոն ա'Օնէօռ Ա. դասակարգի Փրովանսի ախոյեան:*

1971-էն 1973· - *Կը մասնակցի Լիկ Տիւ Սիւտ Էսթ-ի Տիվիզիոն ա'Օնէօռ դասակարգի ախոյենութեան:*

1973· - *Կը հասնի Փրովանսի բաժակի աւարտականին պարտուելով Օլէմփիք Տը Մարսէյլէն:*

1975· - *Կը մրցի Ֆրանսայի բաժակին 6-րդ շրջանին Պէզիէի արհեստաւոր խումբին դէմ:*

1981· - *Դարձեալ կը մասնակցի Ֆրանսայի բաժակի 6-րդ շրջանին Աժաքսիոյի արհեստաւոր խումբին դէմ:*

1982· - *Կը բարձրանայ Տիվիզիոն ա'Օնէօռ ռեժիոնալ դասակարգին:*

1983· - *Կը բարձրանայ Տիվիզիոն ա'Օնէօռ դասակարգին:*

×

Ա.Յ.Լ ԽՈՒՄԲԵՐ

1946· - *Մինիմ խումբը կը հասնի Փրովանսի բաժակը:*

1955· - *Քատէ խումբը կը դառնայ Փրովանսի ախոյեան:*

1957· - *Բ. խումբը կը տանի 2-րդ Տիվիզիոնի Փրովանսի ախոյենութիւն:*

1968· - *Գ. խումբը կը յաղթէ 4-րդ Տիվիզիոնի Փրովանսի ախոյենութեան մէջ:*

1969· - *Բ. խումբը կը դառնայ 2-րդ Տիվիզիոնի Փրովանսի ախոյեան:*

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ԽՈՒՄԲ (ֆոթօ Վանիկ)

1983 - 1984 ԵՂԱՆԱԿԸ

—×—

1983 - 1984 եղանակին, Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւը կը հաշուէ 214 լիսանիէ բաժնուած 11 խումբերու մէջ:

Ասագ խումբը· -18 խաղացող - մարզիչ՝ Ժօ Յովսէփեան - օդնական՝ Ռ. Մարտիկեան:

Դասակարգ՝ Տիվիզիոն Տ'Օնէօռ (Լիկ Տիւ Սիւտ - Էսթ):

26 մրցումի վրայ 8 յաղթանակ, 7 հաւասար խաղ եւ 11 պարտութիւն: Եղանակը վերջացուց ընդհանուր դասաւորման 11-րդ տեղը: Դժբախտաբար, դալ շրջանին, պիտի իջնէ Տիվիզիոն Տ'Օնէօռ ռեժիոնալ:

Երկրորդ խումբ· - 40 խաղացող - մարզիչ՝ Կարիպեան եւ Թէճիրեան:

Դասակարգ՝ Փրոմիէռ Տիվիզիոն (Տիւթրիք Տը Փրովանսի):

Եղանակը վերջացուց իր խմբակին առաջին տեղը դրաւելով, ինչ որ իրաւունք կուտայ դալ շրջանին բարձրանալու՝ Փրոմոսիոն Տ'Օնէօռ Բ. դասակարգին: Փրոմիէռ Տիվիզիոնի ախոյեանութեան համար պարտուեցաւ Սէն - աւարտականներուն Սէն - Ժերոմի դէմ (3 - 0):

Ժիւնիոր· - 19 խաղացող - մարզիչ՝ Թիւրփինեան - զեկավար՝ Գասդասեան:

Դասաւորման 8-րդ տեղը դրաւեց Փրէ - էքսէլանս խմբակին:

Քատէ· - 19 խաղացող - մարզիչ՝ Ազարեան եւ Աւտալիքեան, դրաւեց դասաւորման 4-րդ տեղը Օնէօռ խմբակին:

Մինիմ Ա· - 15 խաղացող - մարզիչ՝ Գալուզեան· զեկավար՝ Քէչէեան: Գրաւեց ընդհանուր դասաւորման 2-րդ տեղը եւ իրաւունք չահեցաւ բարձրանալու Օնէօռ խմբակէն Փրէ - էքսէլանս:

Մինիմ Բ· - 17 խաղացող - մարզիչ՝ Գաֆթանճեան - զեկավար՝ Ազատեան:

Երրորդ տեղը դրաւեց Փրէ - Օնէօռ խմբակին:

Փիւփիյ· - 24 խաղացող - մարզիչ՝ Էշահանեան - զեկավար՝ Ասլանեան:

Օնէօռ խմբակին 3-րդ տեղը դրաւեց:

Փուէճ· - 18 խաղացող - մարզիչ՝ Պողեան - զեկավար՝ Գարակէօզեան:

Փրէ Էքսէլանս խմբակին 5-րդ տեղը դրաւեց:

Սկսնակ· - 15 խաղացող - մարզիչ՝ Ռասպիքեան եւ Մերուկեան:

Ֆութպոլի դպրոց· - 12 փոքրիկներ, Գարակէօզեանի զեկավարութեամբ:

Սենիոռ ֆութպոլ Լուագիր· - 17 խաղացող, դիմաւորութեամբ՝ Քէչէեանի:

—

1983 - 1984 ԵՂԱՆԱԿԻ

ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄԻՆ ԵՒ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԵՐ

—×—

Նախագահ· - Արման Պարէեան

Փոխ - նախագահ· - Ռուբէն Քիւրճեան, Ժան Ղարիպեան, Շարլ Մերուկեան

Ընդհանուր քարտուղար՝ Տիգրան Պողեան.

Փոխ - քարտուղար· - Հանրի Մահիկեան.

Ընդհանուր գանձապահ· - Ռուժէ Տէր - Մեսրոպեան.

Փոխ - գանձապահ· - Ժան Տէր - Կարապետեան, Պետրոս Գարակէօզեան, Անարէ Ասլանեան.

Մարզական յանձնախումբ· - Ռիչառ Մարտիկեան.

Երիտասարդներու յանձնախումբ· - Ժան Քիւրքիրինեան.

Գոյքերու յանձնախումբ· - Փօլ Քէչէեան.

Ձեռնարկներու յանձնախումբ· - Ժան Գէորգեան, Գասպար Ռասպիքեան, Յովսէփ Փեհլիվանեան:

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

—

ՖՐԻԶՆՈՑԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 4-ին եւ 5-ին, դումարուած է Միացեալ - Նահանգներու Աբեմաեան Թեմի (Կլիվլէնտ) Ժ.Բ. Ազգային Երեսփոխանական Ժողովը, նախագահութեամբ առաջնորդ Եփրեմ Եպիսկ. Թապաղեանի: Վաչէ Ս. քհնյ. Նազդաշեան կարդացած է կրօնական Խորհուրդի տեղեկագիրը, որմէ կը պարզուի որ Խորհուրդը զարկ տուած է Կիրակնօրեայ վարժարաններուն, կազմած է յանձնախումբ մը՝ ամէնօրեայ վարժարաններուն, կրօնքի դասագիրքեր պատրաստելու նպատակաւ, հրատարակած է «Հոմկլա» տարեգիրքի Բ. հատորը, կազմակերպած է եկեղեցականներու խոկումի ու խորհրդակցութեան ժողով մը եւայլն: Ցարութիւն Պէչեան կարդացած է Ազգ. Վարչութեան տեղեկագիրը, որմէ կը պարզուի որ Վարչութիւնը կարեւոր ծրագիրներ իրականացուցած է չնորհիւ իր կազմած Խնամակալ, Ուսումնական Մարմիններուն՝ կրթական - դաստիարակչական կալուածներէ ներս: Խօսուած է հայ մանուկներու հայեցի կրթութեան, քահանայից դասարանի մը բացման եւ այլ հարցերու մասին: Կատարուած է նոր Կրօնական Խորհուրդի եւ Ազգ. Վարչութեան ընտրութիւնը:

×

ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ «Ազաճանեան» սրահին մէջ, Մայիս 5-ին, տեղի ունեցած է Ամերիկահայ Միջազգային Բոլէժի ամաւերջի ճաշ - պարահանդէսը, նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին Վահան Շամլեանի: Հանդիսութիւնը վարած է Օշին Քէչիչեան: Խօսք առած են Լա Վըրն համալսարանի նախագահ տոքթ. Արմէն Սարաֆեան, Խնամակալ Մարմնի նախագահ տոքթ. Քայլ Սմէպլի եւ յանուն չրջանաւարտներու՝ Արշալոյս Ցարութիւնեան: Բոլէժը հիմնուած է 1976-ին եւ ցայժմ տուած է 137 չրջանաւարտ: Գնահատանքի խօսքեր արտասանած է Վահան Շամլեան:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԼԼԷՍԻ «Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» վարժարանին մէջ տեղի ունեցած է հայ մշակոյթին նուիրուած հանդիսութիւն մը: Բացումը կատարելով տեսուչը՝ Յակոբ Յակոբեան, անդրադարձած է մշակոյթի դերին՝ ազգերու պատմութեան մէջ եւ հայ մշակոյթի արժէքին: Ցայտաղրի առաջին բաժնին, Աշիկ Աբրահեանի գեկավարութեամբ աշակերտները ներկայացուցած են Երուանդ Օտեանի «Թաղականին կնիկը» եւ Շիրվանզադէի «Պատուի համար»էն պատկերներ: Երկրորդ բաժնին, աշակերտական երգչախումբը, գեկավարութեամբ Արա Մանաշի, մեկնաբանած է հայկական ժողովրդական երգեր:

×

ԼՈՆՏՈՆի Հայ Տան մէջ վերջերս տեղի ունեցած է Զարեհ Մուրթաֆեանի նկարչական ցուցահանդէսը, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Գեղարուեստական Յանձնախումբին: Խօսք առնելով Կարպիս Եսայեան անդրադարձած է Զարեհ Մուրթաֆեանի նկարչական արուեստի յատկանիշներուն: Նկարիչին գաւակը՝ Արմէն Քլօտ Մուրթաֆեան, խօսած է իր հօր կեանքին ու գործին մասին: Դրուատանքի խօսքեր արտասանած է Եղիշէ Եպիսկ. Կիլիկեան: Ապա ներկաները դիտած են ողբացեալ նկարիչին գործերը, ներշնչուած՝ Հայաստանէն:

Օգտուելով Արմէն Մուրթաֆեանի ներկայութենէն, երկու դասախօսութիւններ կազմակերպուած են Հայ Տունը: Առաջինին նիւթը եղած է «Հայկական օփերայի ծագումն ու զարգացումը», զոր անգլերէնով ներկայացուցած է Արմէն Մուրթաֆեան, երկրորդ հանդիպումին՝ Ա. Մուրթաֆեան խօսած է Աբեմաեան Հայաստան իր կատարած չրջապտոյտին մասին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Համակիր մը՝ 500 Ֆ.։
ՇԱՒԻԼ.- Պ. Շ. Պալեան 50 Ֆ.։
ՊՈՒԼՈՆԵԼ.- Տիկին Ամիրալեան 50 Ֆ.։

ՆՈՒԷՐ

ՏԻՄԻՆ.- Տիկին Թէօփիլթէ Օհանեան իր Թոռնիկին նշանախօսութեան ուրախ առթիւ կը նուիրէ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Գրիգոր Պայրամեանի *մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի Վեհանոյշ Պայրամեան եւ զաւակները կը նուիրեն* 250 Ֆ. *Փարիզի եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ* 250 Ֆ. *ալ «Յառաջ»ին։*

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՄՈՆ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի եկն ի վիրապէն տօնին առթիւ, Յունիս 24, *Կիրակի, եկեղեցւոյ անուան տօնակատարութիւնը կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագով, զոր կը մատուցանէ՝*

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յետ պատարագի կը կատարուի հոգե-հանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ բոլոր բարերարներու եւ ծառայողներու հոգի-ներուն համար, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ Վերնատան չինութեան բարերար՝ վա-րուժան Պոզահեանի մօր՝ ԱՂԱՒՆԻԻ (*Ծնեալ՝ Քիւրտեան*) *հոգիին համար.- Աւուրհան ժամերգութիւն ժամը՝* 8·30, *Պատարագ՝ ժամը* 10, *Քարոզ՝ ժամը* 11·15, *Հոգեհանգիստ՝ ժամը* 11·40։

Կը հրաւիրուին թաղի հաւատացեալ-ները, եւ մանաւանդ բոլոր բարե-բարներու եւ ծառայողներու պարագանե-րը։

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

ՏՕՆ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ

Յունիս 24, *Կիրակի, առաւօտեան ժամը* 10-*ին Ս. Էջմիածնի տօնի առթիւով, Շար-վիէօ Ս. Նշան Հայ Առաքելական եկեղե-ցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ։*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ԱՐԵՂԱՑ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կա-տարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը, ղեկա-վարութեամբ՝ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի։

Սիրով կը հրաւիրուի Շարվիէօ եւ Բոն-որ Շերբի շրջանի հայութիւնը։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի, Յունիս 21, *ժամը* 21-*ին, Մայր եկեղեցւոյ Արծրունի Զրբաչեան սրահը։*

Դասախօս.-

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՈՓՉԵԱՆ

գրաճննադատ, անդամ Հայաստանի գրողներու վարչութեան

Նիւթ.-

Ակնարկ արդի հայ գրականութեան վրայ։

Մուտքը ազատ է։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Շանթ Ոսկերիչեան, ու-րախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց աղջկան՝

ԿԱՄԻԱ-ի

Ծնունդը, Յունիս 16, 1984 *Փարիզ։*

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՀԱՆԴԷՍ - ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ կապոյտ Խաչի տեղւոյն մանանճիւղին - Կիրակի, Յու-նիս 24, *ժամը* 11-*ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ մեզմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներուն, ժամը* 13-*ին ճաշ, եւ միօրեայ վարժա-րանին հանդէսը - նուագ եւայլն։ Տոմսերը ապահովել վարչութեան անդամուհիներու մօտ։*

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Ուսումնական տարւոյն արձանագ-րութիւնները սկսած են, հետեւեալ բաժանումներով.-

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ - ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ - եւ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ։

Վարժարանը կ'ընդունի ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ։

- Ցերեկօթիկ՝ աղջիկ եւ մանչ։

- Գիշերօթիկ՝ մի՛ միայն մանչ։

Ցերեկօթիկ աշակերտներու համար վարժարանը ունի ինքնաշարժի սպա-սարկութիւն, հետեւեալ գիծերու վը-րայ.- Ալֆորվիլ - Փարիզ (2-րդ, 8-րդ, 9-րդ, 15-րդ, 16-րդ, 18-րդ թաղամա-սեր), - Իսի լէ Մուլիւօ, Մէօտօն, Շա-վիլ, Վիրօֆլէ, Սէն - Քլու, Կարշ, Բիւէլ Մալմեզօն, Փօր Մարլի։

Արձանագրութեան համար, ինչպէս նաեւ լուսաբանելի այլ հարցերու հա-մար դիմել տեսչութեան, Յունիս եւ Յուլիս ամիսներուն ամէն օր ժամը 10-*էն* 13։

Հեռաձայն.- 534 - 68 - 28

ASSOCIATION
DES SCOUTS ARMENIENS
REGION DE LYON
fondée en 1928, reconnue par le bureau mondial du scoutisme

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

FETE CHAMPETRE SCOUTE

sous la présidence du Dr K. Medzadourian
Chef Scout (Paris)

DIMANCHE 24 JUIN de 10 h. à 20 h. 30
au CLOS MONDEROUX à BEYNOST
en cas de pluie dans la Salle des Fêtes de St. Maurice de Beynost

— ENTREE GRATUITE —

jeux pour petits et grands
buvette, buffet à l'arménienne
ambiance arménienne avec l'orchestre
NAREG
et le célèbre chanteur
YORGANTZ

ՓՐՈՖ. ԷԴ. ՋՐԲԱՇԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Le Professeur Edouard DJRBACHIAN, Académicien de la RSS d'Arménie, directeur de l'Institut de littérature arménienne Manuk Abeghian à Erévan, délégué par le gouvernement de la RSS d'Arménie à la demande de Monsieur le Président de l'Institut National des langues et civilisations orientales, donnera deux conférences publiques sur la littérature arménienne contemporaine :

VENDREDI 22 JUIN à 15 heures à l'INALCO, 5, quai Voltaire, salle No 19 : entretien en arménien avec quelques explications en français (avec le concours de MM. K. BELEDIAN et J.P. MAHÉ)

MERCREDI 27 JUIN à 20 heures très précises, à la Sorbonne, Amphithéâtre Lefebvre (entrée place de la Sorbonne, à droite de la chapelle, puis galerie Dumas à droite : l'Amphithéâtre Lefebvre est alors sur la gauche, au 1er étage) : Conférence lue en traduction française en présence du Professeur DJRBACHIAN.

Présentation et entretien dirigés par J.P. MAHÉ, avec le concours du Centre de Documentation Arménien de Paris.

Accès libre et gratuit.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդ-հանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ան-դամուհիները, Շաբաթ, Յունիս 23, *ժամը* 15-*ին Փարիզի Մշ. Տունը,* 17 *ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քառէ։*

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES ET DES ENVIRONS
15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

JUILLET 84

ENSEIGNEMENT ACCELERE
D'ARMENIEN POUR ADULTES
deux niveaux de perfectionnement
Enseignante : Sirvart SABOUNDJIAN
Renseignement et inscription en téléphonant l'après midi au (7) 849 42 97

REGION LYONNAISE
RADIO ARMENIE
91,6 Mg Hz
TOUS LES JOURS
de 9 h. à 20 h.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՓԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի ամաւերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ հովանաւորութեամբ փարիզի նորընտիր առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

Կիրակի, Յունիս 24: *Վարժարանի պարտէզի մէջ,* 1 *Պուլվ. տիւ Նոռ։ Ճաշը ժամը* 12-*էն սկսեալ, մինչեւ ուշ գիշեր։ Մրցանակաբաշխութիւնը՝ ժամը* 15-*ին։ Հաճելի անակնկալներ, երգ, պար, նարտի մրցում եւայլն։*

MUSÉE GUIMET
6, place d'Iéna, Paris
métro Iéna
VENDREDI 22 JUIN à 21 h. précises

Récital exceptionnel de Duos
PREMIERE AUDITION EN FRANCE

LYNE DOURIAN ASTRIG DEDEYAN

de l'Opéra de Paris de l'Opéra d'Erevan
au piano : **Jean-François BALLEVRE**

MONTEVERDI - PURCELL - ROSSINI
DONIZETTI - BRAHMS - KOMITAS
MELIKIAN - SARIAN
KHATCHATRIAN

PRIX DES PLACES 50 et 80 F

Points de vente
Librairie PALOYAN 523 24 97
9, rue de Trévise, Paris 9e
Epicerie BALTAYAN 246 14 25
27, rue Bleue, Paris 9e
Etablissement GEOMA 236 43 38
36, passage du Ponceau, Paris 2e
TELE CONDORCET 642 56 17
175, avenue Jean-Jaurès, Clamart
DJIZMEDJIAN 781 09 72
31, rue Paul-Deroulede, Bois-Colombes
LYNE DOURIAN 866 26 98
ASTRIG DEDEYAN 750 46 93

Հ.Բ.Ը.Մ. - ՎԱԼԱՆՍ

Հայկ. Բարեգործական Ընդ. Միու-թիւնը, նախագահութեամբ՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՄՆՏԻԿԵԱՆԻ

կը ժօնէ՝

- Շաբաթ, Յունիս 23.-

Ս.- Հ.Բ.Ը.Մ.ի Վալանսի «ՋԱԻԷՆ ՄՆՏԻԿԵԱՆ» սկաուտական խումբի պաշտօնական հիմնադրութիւնը եւ երդման արարողութիւնը։ Հանդիսա-թիւնը տեղի կ'ունենայ Միութեան Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ, ժամը 17·30-*ին։ Մասնաւոր յայտագիր եւ հիւրասիրութիւն։*

Բ.- Գիշերը՝ ՃԱՇ հիւրերուն։

×

- Կիրակի, Յունիս 34-*ին կէսօրէ ա-ռաջ՝ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ նորոգ հանդուցեալ, Հ. Բ. Ը. Բ.ի բարերար՝*

ՋԱԻԷՆ ՄՆՏԻԿԵԱՆԻ

յիշատակին, Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկե-ղեցիին մէջ։

Կէսօրին, ժամը 13*էն սկսեալ՝ ճաշ· հաւաքոյթ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղին Տիկնանց Օժանդակ բա-ժնի հիմնադրութեան* 25-*ամեակին առ-թիւ։*

- Մուտքը յատուկ տոմսով։

Սիրով կը հրաւիրուին Միութեան անդամներն ու բարեկամները։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Իսի-ի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկե-ղեցւոյ միօրեայ դպրոցի տարեկան հան-դէսը՝ Կիրակի, Յունիս 24-*ին, ժամը* 15·30-*ին, եկեղեցւոյ՝ Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ։ Մուտքը ազատ է։*

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի հայկական դպրո-ցի ամաւերջի հանդէսը՝ Կիրակի, Յունիս 24, *կէսօրէ ետք ժամը* 14·30-*ին՝ Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ։*

EXCEPTIONNEL

ARMENIE *du 7 au 21 juillet 1984*

En classe touriste - Hôtel Arménia
(chambre sans bain avec lavabo)
Pension complète - Excursions quotidiennes

Prix : PARIS / PARIS 5 550F

Il reste peu de places

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS

OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻԻ ՅՕԱՄԵԱԿԻ — ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐ —

UGA - ARDZIV MARSEILLE
60e anniversaire

sous le parrainage de M. Pierre GHAZARIAN

VENDREDI 22 JUIN à 20 h. 30

GRAND GALA ARTISTIQUE

à l'Opéra de Marseille avec la paticipation de
la Chorale Sahak Mesrop
les troupes folkloriques
Haï Arinouch **Ani de la MAJC**
Hartanag **Araxe et Sassoun de la JAF**

Présentation des équipes de jeunes de l'UGA - ARDZIV

DIMANCHE 1er JUILLET toute la journée **GRANDE FETE CHAMPETRE**
Parc des Loisirs de Valabre
— **Ambiance folklorique arménienne** —

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
21
JEUDI
21 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.726 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.726

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ ՈՃԲԱՓՈՐՁ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

ԿԱՌՔ ՄԸ ՕԴԸ ԵԼԱԾ
ԹՐՔ. ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԱՌԱՋԵԻ

Չորեքշաբթի առաւու, ֆրանսական ձայնասփիւռը կը հաղորդէր որ թակարդուած ինքնաթիռ մը պայթած է Վիէննայի Թրքական դեսպանատան առջեւ: Ժամը 11-ին հաստած լուրերու համաձայն, վարորդը մեռած էր, 3 վիրաւոր կար եւ այդ ժամուն, ոչ ոք տէր եղած էր արարքին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԻ մինչեւ Չորեքշաբթի առաւու ձայն - ձուն չէր հանած եւ «կը փնտռուի»ները կը բազմանային մամուլին մէջ, քանի որ երեքշաբթի օր խակ, քաղաքական բիւրօն ամբողջ օրը նիստ գումարած էր «աւտոկրիտիկայի» համար եւ ոչ մէկ արձագանգ կար Մառչէի որեւէ մէկ ելոյթին մասին: Ֆէզան, «Ֆիկարօ»ի իր ծաղրանկարն ալ կը յատկացնէր այս «հանելուկին»: Սենեակի մը մէջ հաւաքուած են Միթերան, Մօրուա, Ժոսփէն եւայլն, եւայլն եւ ամէն կողմ կը քրքրեն դարակ, պահարան, բան մը գտնելու համար եւ երբ սպասուհին կուգայ փոշեծուած մեքենայով, Միթերան կ'առարկէ.- «Մի' գործածէք փոշեհաւաքը անմիջապէս, Մառչէն կը փնտռենք»: կատակը մէկ կողմ, պարզ է, որ համայնավար կուսակցութեան վիճակը ծանրակշիռ բնոյթ ունի, ինչ որ «Իւմանիթէ»ն ալ չի ծածկեր եւ պատճառները կը փնտռէ:

ՆԱՒԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ երեք օրուան համար Մոսկուա մեկնեցաւ, այս առընչութեամբ բաւական անտեղի է ընդգիմադիր որոշ մամուլի մը քննադատութիւնը: «Ռոքֆորեն տը Փարի», երբ կը խորագրէ «Միթերան ամէն բան կը մոռնայ» (Ֆրանսայի նախագահութեամբ՝ փաս լ'Էփոնճ), ակնարկելով Աֆղանիստանի, կը թուի մոռնալ թէ Աֆղանիստանի ամէնէն տաք պահերուն էր որ ժիսքար տ'Էսթէն գնաց Բրեժնեւը տեսնելու: Պարկեշտութիւնը կը պահանջէ որ քննադատուի ինչ որ քննադատելի է միայն, քանի արտաքին քաղաքականութեան ճակատին վրայ Նախագահը չատ աւելի վճռական է Մոսկուայի նկատմամբ քան՝ իր նախորդը:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ վարչապետը՝ Իօզալ յայտարած է թէ ներկայս 106 բանտարկեալ կամաւոր ծոմի դիմած են, բացատրելով թէ ասոնք քաղաքական բանտարկեալի կանոնագիրը կ'ուզեն եւ կը բողոքեն պրպլտիակման պայմաններուն դէմ, ձշդելով թէ «այդ պահանջները անընդունելի են»: Այս չարժումին հետեւանքով՝ չորս բանտարկեալներու մահուան առթիւ, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարած է.- «Կ'ողբանք այդ բանտարկեալներուն մահը: Կը մաղթենք որ ժողովրդավարացման ձեռնարկին, որ թուրք կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ կ'ուզէ տանիլ, ընկերանան միջոցներ, որոնք կ'ապահովեն մարդկային արժանաւորութեան յարգանքը»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 11 / 18)

ԱԿՍԷԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի Ալեքսանդր Միասնիկեան զբաղարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, նուիրուած Ակսէլ Բակունցի ծննդեան 85-ամեակին: Բակունց իր գործերով անջնջելի հետք ձգած է խորհրդահայ արձակի զարգացման վրայ: Ան, չարունակելով հայ դասական գրականութեան աւանդները, գրպտած ու բացած է մարդու պատկերացման նոր ուղիներ: Հանդէս եկած է գեղագիտական իր ուրոյն լմրունումներով, արուեստի ինքնատիպ ոճով, որ յետագային հռչակուած է «Բակունցեան դպրոց» անունով: Ցուցահանդէսին ներկայացուած են Բակունցի պատմուածքները՝ լոյս տեսած «Ալպիական Մանուշակ», «Մթնաձոր», ««Մի՛րհաւ», «Եղբայրութեան ընկուզենիները» հատորներով, առանձին գրքերով, ակնարկները, երկիցական երկերը, «Կեանքս» պատմագրական ժամանակագրութիւնը, «Կարմրաքար», «Խաչատուր Աբովեան» անաւարտ վէպերը, քանի մը չարժանկարներու բեմանիւթերը, այդ կարգին նաեւ «Զանգեզուր» չարժանկարինը եւ այլ գործեր: Բակունցի գործերը թարգմանուած են բազմաթիւ լեզուներով:

×

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶԻ ԵՐԿԵՐՈՒ
Գ. ՀԱՏՈՐԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

«Սովետական Գրող» հրատարակչական - նը 60 հազար տպաքանակով լոյս ընծայած է Յովհաննէս Շիրազի երկերու Գ. հատորը, որուն կողքին գրուած է.

Այս իմ գիրքը բոցի գիրք է, անգիւս,
Ոչ թէ միայն կոծի գիրք է, անգիւս,
Հառաչանքն է իմաստութեան եւ
սիրոյ,
Համակ սիրտ է, ծոցի գիրք է,
անգիւս:

Ցարութիւն Ֆելեքեանի խմբագրութեամբ հրատարակուած հատորին մէջ տեղ գտած են Շիրազի սիրային քնարերգութիւնն ու պոէմները: Առանձին ներկայացուցած են քառեակները: Գիրքը ձեւաւորուած է նկարիչ Վաղինակ Մանդակունիի:

×

«ԱՆԳԼԵՐԷՆ - ՀԱՅԵՐԷՆ»
ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐՔ ՄԸ

«Հայաստան» հրատարակչականէն լոյս տեսած է Անահիտ Ազատեանի «Անգլերէն - Հայերէն» խօսակցութեան գիրքը, արժանանալով մասնագէտներու ուշադրութեան: Հայաստանի մէջ անգլերէնը կը դասաւանդուի միջնակարգ (տասնամեայ) վարժարաններէն մեծ մասին մէջ: Երեւանի համալսարանը եւ օտար լեզուներու մանկավարժական հիմնարկը ամէն տարի անգլերէն լեզուի ու գրականութեան 150-է աւելի մասնագէտներ կը պատրաստէ: Ուսուցչուհի Աբովեան հիմնարկին մէջ անգլերէնի ուսումնասիրման դասընթացքներ հաստատուած են. հոն երեք ամսուան մէջ կը սորվեցնեն անգլերէն քերականութիւն եւ խօսակցական լեզուն: Այդ դասընթացքներու փորձառութիւնը կ'օգտագործուի Խորհ. Միութեան այլ հանրապետութիւններու մէջ:

« LE MONDE »

ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ...

—×—

Յունիս 10 / 11-ի «Մոնտ»ը կիրակնօրեայ իր յաւելուածին մէջ երկու էջ նուիրած էր Շառլ Ազնաւուրի հետ տեսակցութեան մը, հայ դատի չուրջ (տես՝ «Յառաջ» Յունիս 13):

Այս անգամ, Յունիս 20 թուակիր իր թիւին մէջ, «Լը Մոնտ» իրրեւ չարունակութիւն այդ հարցազրոյցին մէջ արձագանգած հարցերուն, երկու արձագանգներ լոյս կ'ընծայէ: Առաջինը ստորագրած է հարցազրոյցը կատարող լրագրողը՝ Միշէլ Քաթէն, որ «Մի'ջնորդ երգիչը» խորագրին տակ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Փառատուէն (Պուշ - տիւ - Ռոն), ուր, արհեստին բերմամբ, Ազնաւուր կը գտնուի ներկայիս:

Քաթէն կը հաղորդէ որ, «Շարաթ, Յունիս 16-ին, Փրովանսի մէկ անկիւնը, չատ անադմուկ, բայց թերեւս «պատմական», (չակերտը՝ յօդուածագրին կը պատկանի), տպաւոն կը ճշդէ, հանդիպում մը տեղի ունեցած է: Շառլ Ազնաւուր, արդարեւ ընդունած է երկու թուրք լրագրողներ՝ Ռահիլի Տիւրան, Թղթակից Փարիզի ՊԻ - ՊԻ - ՍԻ-ին եւ Էրոլ Էօզքորայ, պատասխանատու, Պոլիս, Նոէմբա չաբաթաթերթին «Թղթածրարներուն», թերթ մը որ կը կարդացուի թուրք ինտելիկենցիային կողմէ»:

Լրագրողները ուզեր են տեսնուիլ Ազնաւուրի հետ, «Մոնտ»ի տեսակցութենէն հետք, ուր երգիչը տիպարոկ մը կ'առարկէր Հայերուն եւ Թուրքերուն միջեւ:

Երեք ժամուան յանպատրաստից խօսակցութեան մը ընթացքին, հանդարտ մթնոլորտի մէջ, Ազնաւուր վերարծարծած է այն բոլոր հարցերը եւ թեմաները, որոնց վրայ ծանրացած էր հարցազրոյցին ընթացքին. - դէմ ըլլալով հանդերձ բիրտ ուժին, «կը հասկնար» երիտասարդներու յուսահատութիւնը, չեչտելով թէ դէպքերը պատահած էին Օսմանեան կայսրութեան օրով եւ ոչ՝ Թուրք Հանրապետութեան; կրկին մեծարած է Անպարայի պատասխանատուներուն «իմաստականութիւնը», աւելցնելով սակայն թէ պէտք է խելացի ըլլալ մինչեւ ծայրը եւ «չուբի կէտեր չթողուլ իր երկրին իսկական պատմութեան մէջ»:

Ազնաւուր չեչտած է թէ ամէն բանէ առաջ՝ արուեստագէտ մըն է, ուրեմն իր դերը չի կրնար աւելի անդին երթալ քան՝ «բարի կամեցողութիւն ունեցող մարդիկ համախմբել, սեղանի մը չուրջ»:

Միշէլ Քաթէն սա պարբերութեամբ կը վերջացնէ իր թղթակցութիւնը. -

«Իր անձին բազմազան երեւոյթներէն հրապուրուած թուրք երկու լրագրողներէն առջեւ, «պէտք է գիտնալ»ին հեղինակը յայտարարեց, ժպտադէմ. - «Երբեք չեմ ուրացած արմատներս, ընդհակառակն, յանձնառու եմ հայ դատին համար, բայց Ֆրանսուայ (Ֆրանսացի) մըն եմ»:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԵՏ

Այս գրութեան կողքին կայ ուրիշ թղթակցութիւն մը, այս մէկը՝ Անգարայէն, զոր ստորագրած է «Մոնտ»ի մնայուն թղթակիցը՝ Արթուն Իւնալ:

Յայտնելէ ետք թէ Ազնաւուրի «միջամտութեան» (չակերտները՝ թուրք լրագրողի գրողին կը պատկանին) առաջարկը Թուրքերու միջեւ «զոռս կը յարգէ» եւ Հայերու «զոռս կը սիրէ», ցարդ դրեթէ արձագանգ չէ գտած ըլլայ մամուլին, ըլլայ պաշտօնական չրջանակներուն մէջ: Արտաքին նախարարութեան մօտ չրջանակները կը ճշդեն միայն. - «Ազնաւուրի խօսակիցը չենք եւ ուրեմն՝ իր առաջարկը գործնական որեւէ արժէք չունի»:

Իւնալ կ'ըսէ սակայն, թէ անճնաւորութիւն մը, որ միայն իր անունով կ'արտայայտուի, յայտնած է թէ Ազնաւուրի յայտարարութիւնը, ընդհանուր դիծերու մէջ, հայկ. սփիւռքի մէջ տիրող ընդհակառակը կը ներկայացնէ «միաժամանակ՝ չափաւոր եւ իրատես» Թուրքիոյ նկատմամբ: «Ըսել որ հայ դատը անյոյս դատ մըն է քաղ դիրքաւորում մըն է, որ անկասկած գործին չի դար այդ դատին ծայրայեղ դիմուորեալներուն» («Յառաջ»՝ Ազնաւուրի մէկ խօսքն էր, հարցազրոյցի ընթացքին): Այնուամենայնիւ, կը չարունակէ Իւնալ, ըստ նոյն աղբիւրին, անձնական բնոյթի ունեցող արտայայտութեան մէջ, խօսակիցը նշած է, որ այն տարբերութիւնը, զոր երգիչը կ'ընէ Օսմանեան կայսրութեան եւ Թուրք Հանրապետութիւնները երբեք պիտի չկարենան յանգիլ դրական կէտի մը: Ազնաւուր չատ ժողովրդական երգիչ մըն է Թուրքիա, իր ամէնէն ծանօթ երգերէն մէկը՝ «Լա Մամմա» Թուրքերէնի թարգմանուած է եւ երգուած Թուրք համբաւաւոր երգիչ՝ Զէքի Միւրէնի կողմէ:

Եւ Իւնալ կ'եզրակացնէ. - «Մանաւանդ Ֆրանսական պատրաստութիւն ունեցող Թուրք մտաւորական չրջանակներն են, որոնք չատ դրական կ'որակեն Ազնաւուրի դիրքորոշումը: Ամէնէն իրատեսները կը խորհին, սակայն, որ եթէ զբոյցը կարելի է, արդիւնքները միայն ահմանափակ յաջողութիւն կրնան ունենալ: Բայց, կ'աւելցնեն նման դիրք մը նախընտրելի է երկու կողմերու լռութեան:

×

Այս նոր հանդրուանին առթիւ, մասնաւոր աւելցնելիք մը չունինք, Յունիս 13-ին, նոյն առթիւ ըրած մեր խորհրդածութեան վրայ, ինչ կը վերաբերի Ազնաւուրին: Հո՛ս նորութիւնը, որ, ի դէպ մե՛ծ նորութիւն մըն ալ չէ քանի, նոր բան չյուսիր, Թրքական նոյնիսկ աճիւտական բնոյթ ունեցող հակազեցութիւնն է: Անելը թէեւ՝ անել կը մնայ, երբ Սօյսալ մը կ'ըսէ՝ խօսինք, բայց ապագայի մասին, ոչ՝ անցեալին:

Հարցը հոն է, որ մեր նիւթը՝ նախ անցեալն է ...

ԱՆՋՐՊԵՏԻ ՄԸ ԳՐԱԽՈՒՄԸ

Գրեց՝ ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ոչի՛նչ կը պատմեն Փելեչեանի ժապաւէնները: Աւելին՝ մղուած են չպատմելու հաստատ որոշումէ մը, պատմողական ժանրին զգալի մերժումովն ու խոտորումովը: «Մենք»ի եւ «Տարուան Եղանակները»ի մէջ կայ վաւերագրական խորք մը, բայց երկուքին մէջ ալ՝ նկարահանման հրճուանքը տեսարաններու առջեւ տեսողական յափշտակութիւնն է, ու բառախաղ չէ ըրածս: Միայն պատկերներ ու տեսարաններ ուրեմն, եւ ասոնց հոյակապ ագուցումը: Տեսարանները ընտրուած կամ մտածուած են իրենց կատարելիք ազդեցութեան համաձայն, եւ ատկէ յետոյ՝ հում նիւթի մը կը վերածուին ադուցումի արուեստին, կամ եթէ կը նախընտրէք՝ զուգակցումի՝ «մոնտաժ»ի աշխատանքին: Ասոք բուսածը որեւէ դեր չի խաղար այս ֆիլմերուն մէջ. ո՛չ կը բացատրէ, ո՛չ կը ծանուցէ, ո՛չ կը ներկայացնէ, ո՛չ ալ կը մեկնաբանէ: Պատկերներու եւ տեսարաններու զուգակցումին ուժը ինքն իրմով կը բաւարարուի: Ամբողջովին «անխօս» ժապաւէններ են ուրեմն: «Ասօսակցութեան» մարդին պատկանող ինչ որ գոյութիւն ունի՝ մէկդի ձգուած է: Հակապատմողական - եթէ կարելի է ըսել այդպէս - դիտակից ձեռնարկ մը կայ հոս: «Ասօսականութեան» տեղը կը զբաւէ երաժշտութիւնը, տեւապէս ներկայ, վտիտ առնուած յաճախ արեւմտեան երաժշտութեան ամէնէն ծանօթ կտորներէն, ինչպէս Մոցարթի Ռեքվիեմը «Մենք»ի մէջ, կամ Վիվալտիի Տարուան Եղանակները նոյնանուն ժապաւէնին մէջ: Այս հանդիպումներն ալ պատահական չեն երեւիր, որովհետեւ երաժշտութիւնը հոս երբե՛ք զարդի կամ զուներզարդումի պաշտօն չի կատարեր, եւ ո՛չ ալ պատմողական ժապաւէններուն մէջ չատ սովորական՝ մթնոլորտ մը ստեղծելու դերին սահմանուած է: Փելեչեան համարձակութիւնն ունի ընդհակառակն՝ մեծադոյն երաժշտութեան համարժէք արուեստ մը փորձելու, արուեստ մը որուն տարրերն են՝ պատկերները, ասոնց փոխադարձ խաղը, ասոնց չարժականութիւնը, ասոնց ագուցումը: Ու միաճուլելով պատկերներու հիւսքը և երաժշտական թեմաները, Փելեչեան նչան կ'ընէ ու կը ձգտի դէպի արուեստներու միութիւն մը, աւելի խոր քան անոնց պարզ յարադրումը: Ի՞նչ ներուժ հաճոյք մը կը պատճառէ այսպէս՝ իրենց որաններուն հետ զուտիվարէ մը թաւալգլոր սահող դիւզացիներու ամբողջ գաշտային տեսարանը, Վիվալտիի երաժշտութեան միախառն, ու չարժումին ընկերակցող կամերայի խօլ եւ լեւէջներովը, կրկնուած, վերակսուած երաժշտութեան ռիթմականութեամբ: Օրինակ մըն է միայն, բայց ամբողջ տեսարանը ցոյց կուտայ թէ ինչպէ՛ս պատկերներու հատումի եւ զուգակցումի աշխատանքը կրնայ Փելմը հաւասարեցնել համանուագի հեչտալից ու զգայախառն վերացականութեան:

Պիտի չկրնամ մտնել հոս դժբախտաբար այս ֆիլմերու թեմաներուն ու թեքնիքին բոլոր նրբութիւններուն մէջ: «Մենք»ը կը պատկերացնէ քաղաքէն տեսարաններ: Քաղաքը երեւանն է, բայց չէ բուսած: Ընդհանրապէս (աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ ընդպատկերեայ) հարց մը գաղտնապէս կը լարէ պատկերային որոնումը. ո՛չ այնքան՝ ո՞վ են մենք, որքան՝ ինչո՞վ, մարդկային ի՞նչ տարրերով կազմուած է հաւաքականութիւնն մը: Հարցումը կը դրուի, կը կրկնուի առօրեայ տեսարաններու բազմապատկումով մը, որ հեչտանքի, դառնութիւնը, զուարճալիին ու ողբերգականը կը միախառնէ, ինչպէս խառնուած ըլլալու են անոնք կեանքին մէջ: Երեւութապէս խառնիճաղանճ պատկերներ կը յաջորդեն իրարու, ու բոլորը միասին իրենց զանազանութեամբ ու խառնուրդով, իրենց տրամադիր դեղեցկութեամբ յաճախ, կ'ըսեն՝ ահա՛, այս է եղեր մեր կեանքը, այս ենք մենք: Բայց պատասխան մը չէ, քանի որ նախ՝ պատգամ մը չէ: Առօրեայի խորհրդաւոր մեծութիւնը միայն: Հարցումը (եւ հարցումին մէջ պարուրուած յուզումը) երբեմն աւելի յստակ կը դառնայ, յուզարկաւորութեան մը տեսարաններով օրինակ, ուր ամբողջ քաղաք մը, փողոցները լեցուած ամբողջ հաւաքականութիւն մը կը միանայ սիրուած դերասանի սուգին մէջ: Այս տեսարաններէն դուրս սակայն հարցումը կը դրուի հատուածեալ կերպով: Ա՛յս ենք թերեւս, այս սպառիչ աշխատանքները, քարերուն հետ այս պայքարը, այս ծխահատարութիւնները, այս դէմքերը ծերունիներու, մօտաւոր անցեալի այս յուզումնալից դրուագները: Հատուածումը, որուն ընդմէջէն կը ներկայանայ հոս իրականութիւն մը, Փելեչեանի չարժանկարային ծրագիրին դլխաւոր յատկանիշերէն մէկն է: «Հատուած»ը էութիւնն է այս արուեստին: «Մոնտաժում» կ'ըսեն Հայաստանցիները Փիլմի մը մոնտաժին թեքնիք աշխատանքը նչելու համար: Ես ալ հատուածում բառը կ'ուզէի այսպէս բայական առումով մը գործածել, նչելու համար թեքնիք արարքներուն եւին գոնուող սկզբունքը, այն՝ որուն կը հետեւին Փելեչեանի ժապաւէնները: Այդ օրէնքին կիրարկումը խնդրական կը դարձնէ, առանց բուռ մը արտասանելու անչուշտ, վերէն տնօրինող գաղափարները որոնք պիտի որոշէին հաւաքական իրողութեան ըսենք՝ իմաստը: Ինչո՞ւ: Որով հետեւ ամէն պատկեր, երբ կը խուսափի իր հատեալ ու հատուածեալ օրինավիճակէն, անմիջական վտանգին տակն է նաեւ իր զուտ պատկերայնութենէն անդին անցնելու, եւ անհակակչռելի պատգամ մը փոխադրելու: Ժապաւէն մը յայտնի կերպով գաղափարախօսութեան մը արտայայտիչը ըլլալու պէտք չունի, որպէսզի առանց ատոր ալ՝ պատկերները տիրուած ու տնօրինուած ըլլան գաղափարէ մը, պատգամէ մը, ամէնէն տարօրինակ երեւոյթն է: Եւ աշխարհի մը մէջ ուր ամէն ինչ այսպէս պատգամի կը վերածուի, գաղափարի կը ծառայէ, միա՛կ ձեւը պատկերը ազատագրելու՝ հատուածումն է:

Հատուածումի սկզբունքը կը միանայ այսպէս այս ֆիլմերու «անխօսութեան» խօսքի բացարձակ բացակայութեան, արմատական կասկածանքի մը ենթարկելով հաւաքականի պարտադիր որոշարումները կամ իրականութեան գաղափարային տնօրինումները: Հատուածումի ծրագիր, հակապատմողական ձեռնարկ, դուրսէն որոշադրուած միաւորներուն հանդէպ գործօն կասկածանք՝ ասոնք յղացքներ են բացատրելու համար նախ մենք մեզի Փելեչեանի ժապաւէններու ներքին ուժը եւ արտաքին հմայքը, ու ատկէ անդին՝ թուելու համար անոնց մէկ քանի յատկանիշերը: Բայց բացատրական յղացքները մէկ քով ձգելով, (ու մէկ քով ձգուելու համար չինուած են անոնք վերջին հաշուով), որքա՞ն պարզ ու խոնարհ մեծութիւն մը կայ առօրեայ տեսարաններու յամառ սեւեռումին մէջ, հատուածները միայն տալու ստանձնուած հարկադրանքին մէջ, անմեկնարան իրականութիւն մը իր պատկերայնութեամբ ազատագրելու ձգտումին մէջ:

«Ասօսականութեան» մակարդակի մերժումը ա՛լ աւելի չեշտուած է «Տարուան Եղանակները» ժապաւէնին մէջ, ուր հին չրջանի անխօս ֆիլմերու յատուկ թեքնիքով մը՝ պատկերը քանի մը անգամ կ'ընդմիջուի, տեղի տալով պատառին վրայ արձանագրուած նախադասութեան մը: «Ցողնած եմ», «Այս է քու հողդ», «Կը կարծես որ ուրիշ տեղ աւելի լա՞ւ է»: Այսքան: Երկրորդը օրինակ կ'երեւի յանկարծ այն սքանչելի տեսարանին մէջ, ուր հովիւները մէկ մէկ կենդանի իրենց դիրկը տեղմած՝ ձիւնոտ ու ցից գառվարնեըէ կը թաւալին մինչեւ ձոր: Հոյակապը այն է որ անխօս ֆիլմերէն փոխ առնուած այս թեքնիքը հոս՝ պատմողական երանդ մը տալու համար մտածուած չէ, պիտի ըսէի՝ ընդհակառակն: Նախադասութիւնները արտասանուածի բնոյթ մը ունին, բայց արտասանող բերանը անյայտ է, կրնան հեղինակին խօսքերն իսկ ըլլալ, եւ ամէն պարագայի՝ օրը հաղարանգամ լսուած խօսքերուն կը պատկանին: Այս ալ հատուածումի եղանակ մըն է, ընթացիկ խօսքերու անհուն չարունակականութենէն կը քաղուին չնչին ու աննշան կտորուանքները, որոնք կը փակցուին ֆիլմին մէջ: Իրբեւ այդ երկդիմի նախադասութիւններ են նաեւ: Կտորուանքի վերածուելն է որ զանոնք երկդիմի կը դարձընէ: Անոնք կ'արտայայտեն դառնութիւն ու համակերպութիւն, կ'արտայայտեն այդ հողին հետ սերտ ընտանութիւնը ու մարմնական կապը: Անոնց մէջ կայ նաեւ քմծիծաղը: Նոյնքան՝ որքան արտասանող բերանը, «խմաստ»ն ալ անորոշելի կը մնայ, էական անորոշելիութեամբ մը: Անխօս ու կտորակեալ նախադասութեան ուժը գաղափարային վերնախաւերը կը քակէ, կը մերկացնէ. դառնութեան, սրբոյ ու քմծիծաղի երկդիմի լարերուն վրայ կը խաղայ. պատկերներու կիպիչ զեղկութեան հետ՝ կանդուն կը ձգէ մարդային առօրեայ աքնանքը ու կեանքի պարզ խորութիւնը:

Փելեչեան, ինչպէս ամէն մեծ հեղինակ հասանարար, իր պատկերաւոր աշխարհն ունի, իր նախասիրած չարժումներն ու թեմանները, որոնց կարգին ամէնէն նչանակալիցն է՝ թաւալը: Քարեր կը թաւալին գառիվարէ մը, հովիւներ կը պլտորին ձիւնապատ լեռնակողերէ, վիզացիներ իրենց որանները թաւալլոր կը տահեցնեն գլխապտոյտ պատճառով վայրէջքով մը բլուրներէ վար, ջուրեր կը կաթին ու կը վազեն ուղղահայեաց ափսփայքներէ, ո՞ր մէկը ըսեմ: Գիտակցուած կամ ոչ, թաւալումը ներքին օրինք ներէն մէկը կը թուի ըլլալ այս կարճ ժապաւէններէն ներս՝ «Մենք»ը եւ «Տարուան Եղանակները»: Աւար կը համապատասխանէ թերեւս «թաւալական» չարտհիւսութիւն մը, իբրեւ անյայտ ձեւը այս գործերուն, ինչպէս կայ «խուսափերգ» իբրեւ երաժշտական ձեւ: Պատեհ առիթի մը կը ձգեմ ասոր քննութիւնը:

Գլխապտոյտը: Այդ արդիւնքին կը հասնի մոնտաժային աշխատանքը, մանաւանդ հաւաքական տեսարաններուն մէջ, որոնց համար մասնաւոր նախասիրութիւն մը ունի այս բեմադիրը: Փապուղիի մը մէջ խռնուած հօտը, Վէնին հրապարակին վրայ հաւաքուած զանգուածը ու, մանաւանդ՝ Երեւանի օդակայանին վրայ պերպերնդխառնուրդի այդ աներեւակայելի անզուգական տեսարանները. ասոնց մէկ պատկերը իր սարուածքով՝ ամբոխային խուճապին կամ խինդին կը հատարէ, թելադրելով վիճակ մը ուր անհատականութիւնը կորնչացած է իր իրաւունքները: Բայց վերջին յատկանիշ մը կայ հոս, որուն մասին չխօսեցայ տակաւին. օդակայանի տեսարաններու պարագային օրինակ՝ վստահ չենք թնալ որ պատկերները բեմադիրին կողմէ պարզուած են: Կրնան արխիւային պատկերներ ալ ըլլալ, մոնտաժային այնպիսի դործողութեան մը ենթարկուած, որ զանազանելի չեն միւսներէն: Աչխարհի բոլոր պատկերները տրամադրելի են փելեչեանի համար: Էականը անոնց մոնտաժային զուգակցումն է, անոնց սարքուածքը: Բայց ատկէ գատ՝ փելեչեան չատ կը սիրէ քաղումի գործողութեան ընթացքը

(Շար. 12)

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ, ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Գ.

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

Արդ, Սփիւռքահայ գրականութեան ութերորդ նուաճումը կը պարունակ առաւելապար երկու անուններու՝ Եղիվարդին (պիտի ըսէի՝ «Եղիվարդ» գրչանունին տակ մեզի հասած բանաստեղծուհիներէն չարքի մը), եւ Ժագ Ճակոբեանին, պլխաւորապար իր «Վերածնունդ» հատորով մատուցուող երկարաչունչ քերթուածին, որ գրուած է Նարեկացիի բարերար չունչին ներքեւ: Երկու բանաստեղծներն ալ, առաջինը՝ իր մերձեցումի նորութեամբ, եւ իր կարճ կտորներէն ոմանց մէջ ի յայտ բերած ապրումի եւ ոճի զուլալութեամբ, միւսը՝ իր տաղնապալի գալարումներով եւ լեզուական ճոխութեամբ՝ մեր կրօնաչունչ բանաստեղծութեան ուղին լայնցուցին եւ անոր երթը հարթեցին դէպի ապագայ: Դժբախտաբար, սակայն, ո՛չ միայն տաղանդաւոր նորեր չեկան այդ ուղին չարունակելու, այլ վերոյիշեալ երկու հեղինակներն ալ չյաջողեցան՝ իրենց յետագայ ստեղծագործութիւններով՝ յաւելումներ կատարելով իրենց սկզբնական չրջանի վաստակին վրայ: Կարծէք ապառած էին պաշարը՝ իրենց արտադրուած տաղանդին, եւ հետզհետէ աւելի հեռացան արուեստի կրակէն:

Ամէն պարագայի՝ պէտք է ընդունիլ որ անո՛նք եղան այն երկու հազուագիւտ հեղինակները, (Համատեղի «Ազօթարան»-ը դժուա՛ր թէ կարելի ըլլայ յաջողած ու կրօնաչունչ նկատել՝ հակառակ իր անուններին ու նիւթին), որոնք գրական հոսանքի մը ուղեգիծը բացին ու հաստատեցին: Ցաւալի է որ կրօնական եւ կրօնափիլիսոփայական ապրում - խմացութիւններու այնքան հարուստ աշխարհը աւելի ադատօրէն չընկալուեցաւ տաղանդաւոր քերթողներու կողմէ՝ կրօնական թէ աշխարհական:

(Ծանօթութիւն.- 1. Չեմ ակնկալեր որ բոլոր ընթերցողներս ալ համաձայն ըլլան իմ բնորոշումներուս եւ ընտրութիւններուս. 2. Ակամայ, զեկուցումիս սահմանափակութեան պատճառով դուրս ձգուած են բազմաթիւ տաղանդաւոր անուններ, անոնց յիշատակուած չըլլալը ցուցանիչ չէ որակի):

- Գ. -

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՆ

(ա). - *Փաստերու դիմելու իսկ կարիքը չկայ, - ողբերգականօրէն տխուր է վիճակը Սփիւռքահայ գրականութեան, եւ ո՛չ մէկ պատճառ գոյութիւն ունի խորհելու որ պիտի կարենանք (մեր զեկավարութիւնը պիտի կարենայ) նոյնիսկ դանդաղեցնել փոսէն ու արդէն սկսած փլուզումը Սփիւռքին եւ իր գրականութեան: Չեմ կարծեր որ ո՛րեւէ աւեն՝ իր ամբո՛ղջ պատմութեան մէջ՝ Հայ Արտասահմանը գտնուած ըլլայ այսպիսի ճակատագրականօրէն սպառնալից անկիւնադարձի մը առջեւ, եւ նոյն աւեն, ունենցած ըլլայ այսօրուան զեկավարութեան չափ անզօր ու չփոթած առաջնորդութիւն մը...: Կորսնցնելէ հաչ հայրենի հողը մեր ոտքերուն տակէն, եւ երկինքի ու աւանդութիւնները մեր նայուածքին ու հոգիներէն՝ այսօր աւելի՛ անպաչտպան, աւելի՛ աղքատ եւ աւելի՛ հիւանդ ենք քան երբեւիցէ՝ 3000-ամեայ մեր ամբողջ կեանքին ընթացքին: Այսօր հասած ենք մահուան դուռը, եւ օդին մէջ ու մեր հոգիներուն՝ մահուան հոտը կայ արդէն, եւ մեր ականջներուն մէջ՝ վախմանին հեւքը՝ ո՛րքան ալ անուշահոտութիւն հեւքը, ո՛րքան ալ ամբօրէն փակենք քունքը, եւ որքա՞ն ալ ամբօրէն փակենք մեր ականջները:*

(բ). - *Ամէնէն մեծ տխրութիւններէն մէկը Սփիւռքի՝ հայ դպրոցներն են՝ թէ՛ Մերձաւոր - Արեւելքի մէջ եւ թէ՛ Ամերիկա՝ Հիւսիսային եւ Հարաւային: Անոնք այլեւս հայ ընթերցող չեն հասցներ. անոնք դադրա՛ծ են հայ ընթերցող հասցնելէ fառորդ դարէ ի վեր, ... եւ ահռելի՛ն, - ո՛չ օքի հոգն է...: Ասոնք անդին ոչի՛նչ ըրած ունինք:*

(Շար. 12)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ
ՓՈՓԱԿ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ
ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ
ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Ա. ԽՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

«ՏՈՆ ՓՈՒՐԿԱՑԻՑ ՓՈՓԱԿ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐԸ»

(Երեւան, 1. 8. 9.)

ԽՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ Ա.

- Հմմ ... հատուց: Ես, ախոյեանը ես եմ, ու ձեռնունայն չեմ գալիս ձեզ մոտ, ինչպես որ ասացի: Ես բերել եմ ձեզ մի նոր ֆրանսիական պիես, որ ես համոզված եմ, որ ձեզ կդուր կգա: Պիեսի անունն է «Տոն Փուրկացիցի փոփակ աշխատավորը»: Ես ինքս եմ թարգմանել այդ պիեսը, ու ես համոզված եմ, որ այդ պիեսը ձեզ համար մեծ հետաքրքրություն կներկայացնի, որովհետև այդ պիեսի մեջ ես ձեզ կտեսնեմ ամբողջ ձեր էությամբ, ձեր ամբողջ հոգեբանությամբ, ձեր ամբողջ կենսական ուղիներով: Ես ինքս ինձ համար ամեն անգամ, երբ կարդում եմ այդ պիեսը, ամեն անգամ ես ինձ համար նոր հաճույք եմ ստանում, ու ես ուրախ եմ, որ ես ձեզ կարող եմ այդ հաճույքը պատճառել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պազտասարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Պազտասարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալէքսան Պազտասարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդիսաեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Յունիս 24, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՊԷԱԹՐԻՍ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Շաբաթ օր, Յունիս 23, Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին՝ յիշատակ ելանելոյն ի Վիրապէն։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին Պատարագ կը մատուցուի։

×

Այս կիրակի, Յունիս 24, Տօն է կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Պատարագ։

Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի մանուկներ «Մաղթանք Վասն Սուրբ Էջմիածնի»։

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի ելն ի վիրապէն օրհնին առթիւ, Յունիս 24, կիրակի, եկեղեցւոյս անուան օրհնակատարութիւնը կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագով, զոր կը մատուցանէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յետ պատարագի կը կատարուի հոգեհանդստեան պաշտօն եկեղեցւոյս բոլոր բարերարներու եւ ծառայողներու հոգիներուն համար, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյս վերնատան հինութեան բարերար՝ վարուժան Պոզաճեանի մօր՝ ԱՂԱՒՆԻԻ *(ծնեալ՝ Փիւրտեան) հոգիին համար։ - Աւտուտեան ժամերգութիւն ժամը՝ 8·30, Պատարագ՝ ժամը 10, Քարոզ՝ ժամը 11·15, Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·40 :*

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

ՏՕՆ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ

Յունիս 24, կիրակի, առաւտեան ժամը 10-ին Ս. Էջմիածնի տօնի առթիւ, Շարվիէօ Ս. Նշան Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի։

Սիրով կը հրաւիրուի Շարվիէօ եւ Բոնը Շերիի շրջանի հայութիւնը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ հովանաւորութեամբ Փարիզի նորընտիր առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

Կիրակի, Յունիս 24։ Վարժարանի պարտէզի մէջ, 1 Պուլվ. տիւ Նոռ։

Ձաշը ժամը 12-էն սկսեալ, մինչեւ ուշ գիշեր։ Մրցանակաբաշխութիւնը՝ ժամը 15-ին։ Հաճելի անակնկալներ, երգ, պար, նարտի մրցում եւայլն։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը՝ Յունիս 24, կիրակին՝ ամբողջ օրը ժէմանի մէջ, մասնակցութեամբ զպրոցի աշակերտութեան եւ «Քոժաք» նուագախումբին։ Նաեւ հայկական ճոխ ճաշացուցակ։ Եկէք հաճելի օր մը անցընելու։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի Մանկապարտէզի տարեվերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 23, ժամը 3-ին զպրոցին սրահին մէջ՝ Կոմիտաս փողոց, 4։

Իսկ միօրեայ դասընթացքներու աշակերտներու հանդէսը՝ Յունիս 24, կիրակի կէսօրէ վերջ նոյն ժամուն եւ նոյն տեղը։

ASSOCIATION
DES SCOUTS ARMENIENS
REGION DE LYON
fondée en 1928, reconnue par le bureau mondial du scoutisme

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

FETE CHAMPETRE SCOUTE

sous la présidence du Dr K. Medzadourian
Chef Scout (Paris)

DIMANCHE 24 JUIN de 10 h. à 20 h. 30
au CLOS MONDEROUX à BEYNOST
en cas de pluie dans la Salle des Fêtes
de St. Maurice de Beynost

— ENTREE GRATUITE —

jeux pour petits et grands
buvette, buffet à l'arménienne
ambiance arménienne avec l'orchestre
NAREG
et le célèbre chanteur
YORGANTZ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

THEATRE ARMENIEN
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

եւ...
Մկօ-ին ձամբորդութիւնը

de A. BERBERYAN

présenté par
LA TROUPE KISSANI
de l'Ecole de Recherche et d'Expression Culturelle Arménienne

MARDI 26 JUIN à 20 h 30
Théâtre Municipal d'Issy les Moulineaux
25, avenue Victor-Cresson, 92130

- les billets sont à retirer au théâtre ou renseignez-vous au 916 - 08 - 43

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի, Յունիս 21, ժամը 21-ին, Մայր եկեղեցւոյ Աւծրունի Ջրբաչեան սրահը։

Դասախօս՝

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՕՓՉԵԱՆ
գրաբճնադատ, անդամ Հայաստանի գրողներու վարչութեան

Նիւթ՝

Ակնարկ արդի հայ գրականութեան վրայ։

Մուտքը ազատ է։

La MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
d'ALFORTVILLE
organise son

gala de fin d'année
M.C.A. 84

avec la participation des ateliers :
- Cours d'éveil à la langue arménienne
- Cours d'éveil à l'identité et à la culture arméniennes
- Ecole de danse arménienne
- Atelier de danse contemporaine
- Atelier de kotchari
- Ecole arménienne de musique classique
- Atelier de musique traditionnelle
- Atelier d'arts populaires
- Atelier photo
- Diffusion livres

Samedi 23 Juin à 20 h. 45
Salle Lapierre, Grand Ensemble, **Alfortville**
(place du Petit Pont)
participation aux frais

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունիս 23, ժամը 15-ին Փարիզի Մշ. Տունը, 17 րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ։

Հ.Բ.Ը.Մ. - ՎԱՀԱՆՆ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը, նախագահութեամբ՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՄՆՏԻԿԵԱՆԻ

կը տօնէ՝

- Շաբաթ, Յունիս 23. -

Ա.- Հ.Բ.Ը.Մ.ի Վահանի «ՋԱԻԷՆ ՄՆՏԻԿԵԱՆ» սկաուտական խումբի պաշտօնական հիմնադրութիւնը եւ երդման արարողութիւնը։ Հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Մխիթեանց Հիւսիսեան սրահին մէջ, ժամը 17·30-ին։ Մասնաւոր յայտարիր եւ հիւրասիրութիւն։

Բ.- Գիշերը՝ ՃԱՇ հիւրերուն։

×

- Կիրակի, Յունիս 34-ին կէսօրէ առաջ՝ պատարագ եւ հոգեհանդստեան պաշտօն՝ նորոգ հանդուցեալ, Հ. Բ. Ը. Բ.ի բարերար՝

ՋԱԻԷՆ ՄՆՏԻԿԵԱՆԻ

յիշատակին, Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ։

Կէսօրին, ժամը 13էն սկսեալ՝ ճաշ. հաւաքոյթ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վահանի մասնաճիւղին Տիկնանց Օժանդակ բաժնի հիմնադրութեան 25-ամեակին առթիւ։

- Մուտքը յատուկ տոմսով։

Սիրով կը հրաւիրուին Մխիթեանց անդամներն ու բարեկամները։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Խոր.ի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ միօրեայ զպրոցի տարեկան հանդէսը՝ կիրակի, Յունիս 24-ին, ժամը 15·30-ին, եկեղեցւոյ՝ Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ։ Մուտքը ազատ է։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի հայկական զբոցի ամավերջի հանդէսը՝ կիրակի, Յունիս 24, կէսօրէ ետք ժամը 14·30-ին՝ Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

PARIS - ATHENES - PARIS

VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE

1600 *Frs*

promotion exceptionnelle

Hôtel-Club SIAGAS BEACH
à 58 km. d'Athènes

du 22 JUILLET au 5 AOUT

FORFAIT de 15 Jours — PARIS/PARIS — SEJOUR PENSION COMPLETE, vin inclus

3850 FF adulte, **2900** FF enfant partageant la chambre des parents

Lic. 1539

et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

A PARIS

Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70

Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES

Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49

Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

du 6 au 30 juin 1984

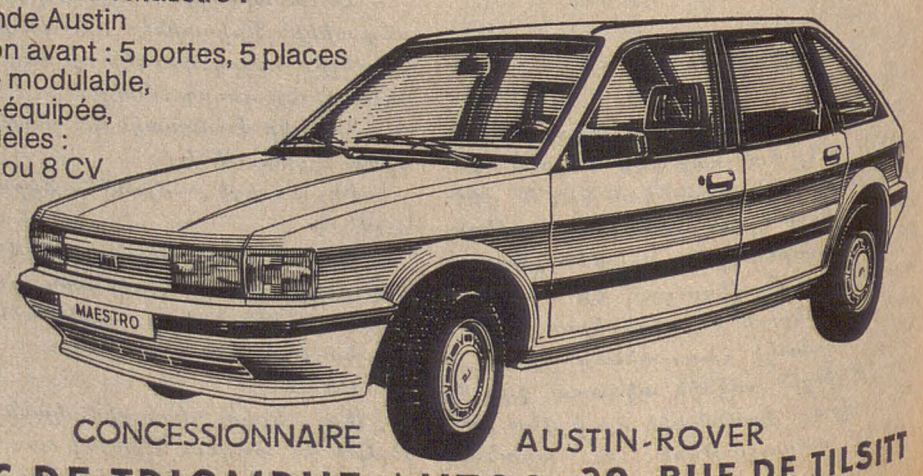
6.000F*

Pour la reprise de votre voiture quels que soient son âge et son état.

*ou plus si son état le justifie.

pour tout achat d'une Austin Maestro
LE, HL, HLS ou MG neuve
ou d'une Triumph Acclaim HL neuve

Nouvelle Austin Maestro :
la grande Austin
traction avant : 5 portes, 5 places
Coffre modulable,
super-équipée,
4 modèles :
4, 5, 6 ou 8 CV

CONCESSIONNAIRE AUSTIN-ROVER
ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, RUE DE TILSITT
PLACE DE L'ETOILE
TÉL. 380 55 11+

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՅՈՒՆԻՍ
22
VENDREDI
22 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԹԱՓԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.727 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.727

ԱՀԱԲԵԿԱՁՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆՆԱ

ԱՐԱՐՔԻՆ ՏԷՐ ԵՂԱԻ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ (ԱՌԱ)

ՄԷԿ ՄԵՌԵԱԼ՝
ԹՈՒՐՔ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՑՈՐԴԸ
ԵՒ 3 ԾԱՆՕ ՎԻՐԱՒՈՐ

ՖՐԱՆՍԱ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՑ

Երէկ, մինչ քանի մը տողով կրցած էինք արձագանգ հանդիսանալ ահաբեկչական այն արարքին, որ կատարուած էր Վիէննայի Թրքական դեսպանատան առջեւ: Դէպքը պատահած է Ջորեքշաբթի առտու ժամը 8·45-ին: Առեւտրական կցորդը՝ Խոզման Լրտողան, 50 տարեկան, նկատած է որ ամէն առաւօտ կը հասնէր դեսպանատան եւ կառքը կը տեղաւորէր դիւանագէտներու վերապահուած կառատեղը, ուր կը գտնուի նաեւ աւտոբուսի պահակ - ոստիկան մը, երբ առտնին պայթում մը օդը կը հանէր կառքը: Թուրք դիւանագէտը բզիկ - բզիկ եղած է, վիրաւորուած են նաեւ հօթը հոգի, որոնց մէջ երեք հոգի՝ ծանրօրէն: Առնոց մէջ ոստիկան - պահակը, որ այրած է դէմքէն եւ դիմադիմակը ամբողջովին պոկուած է եւ երկու անցորդ: Թղթակիցները նկատել կուտան թէ արարքը կատարուած է բնակարանային թաղամասի մը մէջ, գրասենեակներու բացուելու ժամուն: Հոն կան նաեւ այլ դեսպանատուներ, ինչպէս՝ Թումանիոյ, Զուլիցերիոյ եւ Ֆրանսայի:

Արարքին տէր եղած է Հայ Յեղափոխական Բանակը, որու անունով անդրադարձ մը, որ Մ.Ը.Ջին - Արեւելքի վերով խօսած է եւ ջղագրգիռ կը թուէր (կը գրէ «Լիպերասիոն») հեռաձայնած է Ֆրանսական Մամուլի Գործակալութեան գրասենեակը եւ ըսած. - «Պատասխանատու ենք այս սպանութեան, յիշեցէք որ միայն Թուրք դիւանագէտներու վրայ կը յարձակինք»:

Այս առթիւ մամուլին (մէջէն ըլլալով «Քառաջ») ղրկուած զեկոյցը Հայ Յեղափոխական Բանակին կողմէ, ստանձնելէ ետք Վիէննայի արարքը, կը ճշդէ որ Իրենք ոչ մէկ կապ ունին գաղտնի այլ կազմակերպութեանց հետ եւ բացարձակ անկախութիւն կը պահանջեն ազդեցութեանց մեծ հոսանքներու նկատմամբ, Արեւելքէն թէ Արեւմուտքէն: Նոյն զեկոյցին մէջ, կը նշուի որ իրենց կազմակերպութիւնը առաջին անգամ գործի անցած է, 1983, Յուլիս 14-ին, Պրիւսէլի մէջ սպաննելով Թուրք պաշտօնատար մը, ապա՝ Լիսպոն, Յուլիս 27-ին, ուր հինգ երիտասարդներ անձնադրէ եղած են: «Մեր պայքարին վերջակէտը կը դրուի, կ'ըսէ զեկոյցը, երբ հայկ. հողերը, բռնագրաւուած Թուրքիոյ կողմէ, վերադարձուին հայ ժողովուրդին, ստեղծելով ապատ եւ անկախ հայկ. Հանրապետութիւն մը հիմնելու պայմանները»:

ԱԻՍՏՐԻԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Հինգշաբթի, Յունիս 21-ի Վիէննայի օրաթերթերը (Քուռիր, Քոռնէնցայթունկ) փարիզեան թերթերէն տարբեր բան չէին ըսեր, ընդհանրապէս: Իրրեւ մանրամասնութիւն, ըսենք սակայն թէ դեսպանատունը կը գտնուի աւտոբիական մայրաքաղաքին 4-րդ թաղամասը, Թէրզիանումկասէ: Վիրաւորներու թիւը 7 է եւ ոստիկան պահակը չատ ծանր վիճակի մէջ է: Առեւտրական կցորդին պաշտօնաշրջանը կը վերջնաւոր քանի մը օրէն եւ պիտի վերադառնար: Կինը՝ աւտոբիացի է: Ինք, սովորաբար իր կառքը չէ - տուկ կառատուն մը կը դնէր իրիկուններ, բայց այս կառքը, զոր դեսպանատունէն փոխ առած է, այդ իրիկունը իր տան առջեւ ձգած է: Կը կարծուի որ 6-ուկէս քիլոնոց պայթուցիկ մը կար կառքին մէջ յարուցած ժամացոյցով մը կամ թէ, ինչ որ աւելի հաւանական կը նկատուի հեռաւար դրութիւն մը: Աւստրիական երկու օրաթերթերը, Հինգշաբթի առտու չէին անդրադառնար ԱՌԱ-ի առանձնութեան, բայց երեք վարկածներ նկատի կ'առնէին.- Հայ, քիւրտ, կամ ձախակողմեան թուրք: Ի դէպ, առաջին վարկածը առիթը կուտար նպաստաւոր արտայայտութեանց, 1915-ի ցեղասպանութեան ոգեկոչումով:

×

Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութիւնը Ջորեքշաբթի կէսօրէ ետք դատապարտեց արարքը:

×

«ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ՝ ԹՈՒՐՔԻԱ»

Այս խորագրին տակ, «Մոնտ» իր առաջին էջի քրոնիքը կը նուիրէր ծոմապահութեամբ մեռնող բանտարկեալներուն, որոնց առաջին անգամ անդրադարձած էր վարչապետ Չոզալ: Կը գրէ թէ իշխանութիւնները այլեւս չեն կրնար միայն արհամարհանք եւ անտարբերութիւն ցուցաբերել: Չոզալ, ինչ որ ալ ըլլան իր մեթոտները, պէտք է քաջալերուի, բայց Եւրոպա չի կրնար զոհանալ կացութեամբ մը, որու մէջ, միւս իշխանութիւնը՝ զօր. Էվրէնի եւ բանակին ամէն ինչ կ'ընէ երկիրը իր կրունկին տակ պահելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Մոսկուա հասաւ եւ նոյն իրիկունը, Ջորեքշաբթի, տեսնելեցաւ Չերնենկոյի հետ: Մամուլի կարգ մը թղթակիցներ - երեք հրեայ եւ «Ֆիկարօ - մակազին»ի աշխատակիցը - վիզա չեն ստացած: Ուրիշ Ֆրանսայի լուսանկարիչ մը, դիւերը արթնցած է պանդոկին սենեակը եւ նկատած, որ երկու կիներ պայուսակները կը խառնեն: Արագօրէն մեկնած են:

Եւրոպական մնորութիւնները չատ ծանրակշիռ փորձաքար մը հանդիսացան համայնավար կուսակցութեան համար: Մառչէ, որքան ալ «լիբատեա» ըլլար չէր կրնար նախատեսել նման փլուզում մը եւ կը հաստատուի, քանի մը օրէ, որ այնքան ցնցուած է, որ ոչ մէկջեղ կ'ելլէ, ոչ ձայն կը հանէ: Այսօր կուսակցութիւնը չի վարանիր իսկ հրապարակային վիճաբանութիւն մը բանալու պատահածին դրդապատճառները գտնելու կամ առնազան՝ փնտռելու համար:

Լ. Ժոսփէնի մէկ նախադասութիւնն ալ կրակին վրայ լուղ թափեց եւ բանավէճի նիւթ դարձած է մամուլի սիւնակներուն մէջ: Ընկերվարական կուսակցութեան թիւ մէկը, ընտրութեանց արդիւնքին - բուն վազորդային, յայտարարած է թէ համայնավար կուսակցութիւնը այլեւս ազգային հիմք չունի, քանի որ բազմաթիւ նահանգներու մէջ չի յաջողիր ձայներու 5%-ն իսկ ձեռք ձգել: Ատոնք են.- Իլ է Վիլէն, Մէն է Լուար, Մանչ, Մայէնն, Օռն, Պա - Ռէն, Օ - Ռէն, Վանտէ: «Իւմանիթէ»ի համար, կացութիւնը արդէն բաւական լուրջ է, որպէսզի, վրան բան չաւելցուի եւ բան թերթին, ծագած հարցը միայն իր կուսակցութեան չի պատկանիր, այլեւ ամբողջ ձախին եւ «բաւեկամաբար» դիտել կուտայ որ «Հանրապետութեան Նախագահին նահանգին մէջ իսկ, ընկերվարական ձայները 1981-ի Եւրախորհրդականական ընտրութեանց 52%-էն 28,9%-ի իջած էին Յունիս 17-ին: Ուրեմն, կ'ըսէ Քլօտ Լբրոնթ.- «Հարուածը միտքին ստացանք, հարկ է մտածողութիւն եւ պատճառները փնտռել»: Համայնավար պաշտօնաթերթին նոյն թիւին մէջ, Հինգշաբթի, Յունիս 21.- «Իտալիոյ զարմիկը» խորագրուած յօդուածով մը, Անտօ Սփիրա կը վերլուծէ երկու քոյր կուսակցութեանց տարբեր արդիւնքներու պատճառները: Նախ, օդնութեան կը կանչէ անունք որոնք «Փռիմի'»ն եղան Իտալիոյ մէջ ձայներու 33,3%-ով փոստելու համար որ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան ձայներու նուազումը չի նշանակեր, ինչպէս ամանք կ'ուզեն հաւատացնել թէ Արեւմուտքի մէջ, յեղափոխական կազմութեանց վախճանը ապահով է: Կը մնայ, ուրեմն բացատրել թէ ինչո՞ւ մէկը (Իտալիա) կը յաջողի եւ միւսը՝ կը ձախողի: 6 սիւնակով կը վերլուծուի հարցը, որու պատասխանը սակայն երկու բառով կարելի է տալ՝ հոն՝ Պերլին - կուէր մը կար ... հոս Մառչէ մը կայ:

×

Նախկին համայնավար տեսաբանը՝ Ժան Էլէնշթայն, իր կարգին կը վերլուծէ ընտրութեանց արդիւնքներուն հետեւանքները եւ կը գտնէ որ Մառչէ կուսակցութեան փոսը փորեց (Քոթիտիէն տը փարի):

ՓՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐԱՐԱՏ» 15-ՐԴ ՏԵՂԸ ԿԸ ԴՐԱԻԷ

Յունիս 10-ին, Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին մէջ տեղի ունեցած է «Արարատ» - «Զէնիթ» հանդիպումը: Առաջին կիսախաղը վերջ գտած է Երեւանցի - ներու յաղթանակով (1 - 0). կոլը նշանակած է Բարկէն Մելիքեան: Երկրորդ կիսախաղին Լենինգրադցիները երկու կոլ կիսախաղին Լենինգրադցիները երկու կոլ նշանակած են: Խաղի աւարտին քանի մը վայրկեան մնացած «Արարատ» փենալթիի իրաւունք մը ստացած է, սակայն Յորէն Յովհաննիսեանի զեղեցիկ հարուածը դպած է հակառակորդի բերդին ճոթին եւ խաղը վերջ գտած է «Արարատ»ի պարտութեամբ (1 - 2):

×

Յունիս 15-ին, «Արարատ» իր դաշտին վրայ 0-ի դէմ 2 կէտով յաղթած է «Կայրաթ»ի:

×

Յունիս 19-ին, «Մեհալիատ» - «Արարատ» խաղը վերջ գտած է Երեւանցիներու պարտութեամբ (1 - 0):

Այս խաղերէն հետ դատաւորման գլուխը կը գտնուէր «Դնեպր»: «Արարատ» կը դրաւէր 15-րդ տեղը:

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրէՍ ՅՈՒՆԻՍ 11 / 18)

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱՅԻ ՎԱՐԴԱՏՕՆ ԹԻՓԼԻՍԻ ՄԷՋ

Ըստ աւանդութեան, Մայիսի վերջին կիրակին, Անդրկովկասի Հանրապետութիւններու Գրողները, բանաստեղծութեան սիրահարները հաւաքուած են Թիֆլիս, նշելու համար Սայաթ - Նովայի աւանդական վարդատօնը: Տօնախմբութեան հիմը դրուած է 1912-ին՝ «Մշակ» օրաթերթին մէջ հրատարակուած նամակ - կոչով մը, նկարիչ Գէորգ Բաշինջագեանի սաորագրութեամբ: Այդ կոչով դիմում կը կատարուէր Սայաթ - Նովայի համաքաղաքացիներուն հանգանակութիւն ընելու եւ սիրոյ մեծ երգիչին յուշարձանը կառուցանելու: Նամակին ջերմօրէն արձագանգած են մտաւորականներ եւ առաջինը՝ Յովհ. Թումանեան: 1914 Մայիս 15-ին, կիրակի օր, Թիֆլիսի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ բակին մէջ՝ ուր թաղուած է Սայաթ - Նովա, տեղի ունեցած է յուշարձանին բացումը: Օրուան մամուլը դիմելով արարողութեան մասնակցողներուն՝ առաջարկած էր իւրաքանչիւրին, բերել մէկական կարմիր վարդ՝ մեծ դուռանին սիրած ծաղիկը: Արարողութեան ներկայ եղած են Յովհ. Թումանեան, Գէորգ Բաշինջագեան, Լէօ, Սաեփան Մալխասեան, Ամբարձում Խնկոյեան, Սահակ Խանզատեան, վրացի դրողներ եւ հոծ բազմութիւն մը: Բացումը կատարած է Յովհաննէս Թումանեան, որմէ ետք խօսք առած են դրողներ եւ անդրադարձած Սայաթ - Նովայի քերթողական արուեստին: Ապա քօղը վար առնուած է յուշարձանին վրայէն, որուն տեւ մարմարէ քարին վրայ քանդակուած են Սայաթ - Նովայի խմաստուն խօսքերը.

«Ամէն մարթ չի կանայ խմի՝
Իմ ջուրըն ուրիշ ջրբէն է,
Ամէն մարթ չի կանայ կարթայ՝
Իմ գիրըն ուրիշ գըրէն է,
Բուն իաթ ատազ չիմանաս,
Քարափ է, խարուկըրէն է»:

Ռիչ ետք եկեղեցւոյ բակին մէջ, Սայաթ - Նովայի չիրիմին մօտ դոյացած են վարդի թումբեր: Իւրաքանչիւր անձ հոն դրած է վարդ մը: Այդ օր որոշուած է վարդատօնը դարձնել աւանդութիւն մը: Ամէն տարի այդ վարդատօնին կը մասնակցին աւելի քան 10 - 15 հազար հոգի: Այս տարի, Մայիս 27-ին, հանդիսութեան բացումը կատարած է Վրաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար Կէորկի Ցիցիշվիլի: Խօսք առած են Վրաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի քարտուղար Գուրամ Ենուքիձէ, Հայաստանի Գրողներու Միութեան Վարչութեան քարտուղար Մկրտիչ Սարգսեան, վրացի իր պաշտօնակիցը՝ Ռոման Միմինոշվիլի, Բենիկ Սէյրանեան, Սիլվա Կապուտիկեան, հայ եւ վրացի այլ դրողներ ու թարգմանիչներ: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է համերգով մը, որուն մասնակցած են Վրաստանի, Հայաստանի եւ Ադրբեջանի սիրող եւ արհեստավարժ մեկնաբաններ:

ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

Ա.

ԽՄԲ. - Ստորեւ ֆաղուածք մը «Արամբօ Ուղղտ Մակազին» պարբերաթերթէն, ուր կը խօսուի Սուլթան Էլ Ափտալ Էլ Ասպասի գրած բառարանին մասին: Վերջերս յայտնաբերուած այս բառարանը՝ միջնադարեան այլ լեզուներու կողքին, լոյս կը սփռէ նաեւ Կիլիկիոյ մէջ գոր - ծածուած հայկական կարգ մը բար - բառներու վրայ:

×

Առաջին ակնարկով, երբ վերնագիրը կը կարդացուի, մարդ կը տարուի խորհելու, որ նիւթը կը վերաբերի պեղատիպ, ոսկեայ տառերով, կաշեկազմ հատորի մը, որ Թանկագին զարդը հանդիսացած է արքայի մը զրադարանին:

Բայց բացառիկ եղած է այս բառարանը, որովհետեւ Թագաւոր մը եղած է անոր հեղինակը: Պատմութենէն մեզի ծանօթ է, որ հին ժամանակներուն Թագաւորներու հաճելի ժամանցները եղած են որսորդութիւնը, նշանառութիւնը, սուսերամարտը, նետաձգութիւնը եւ նման զբաղումներ: Ժամանցներ՝ որոնք Թագաւորավայել կենցաղի յատկանիշները հանդիսացած են: Եւ երբ իշխող Թագաւոր մը հեռու մնացած է այսպիսի ժամանցներէ, «ողորմած» մակդիրը հագցուցած են անոր անուան:

Այս բառարանին հեղինակն է Սուլթան Էլ Ափտալ Էլ Ասպասը, Ռասուլեան հարստութեան Թագաւորներէն մէկը, որ իշխած է Եմէնի վրայ, 1363-էն մինչեւ 1377: (*)

Այս բառարանին մէկ արտասովոր այլ յատկանիշը կը հանդիսանայ վեցլեզուեան հատոր մը ըլլալու իրողութիւնը: Միջին դարերու իսլամ մշակութային շրջանին պատուած են բազմալեզու բառարաններ, որոնք երեքլեզուեան եղած են միայն՝ արաբերէն, պարսկերէն եւ Թուրքերէն: Բացառութիւն է սուլթան Ափտալի կազմած վեցլեզուեան բառգիրքը: Եւ աւելի արտասովորը՝ անոր վեց լեզուներէն մէկը ... հայերէնն է:

Սուլթան Ափտալը, որ իսկապէս ուսումնասէր եւ բանասէր արքայ մը եղած է, դրած է չատ մը գործեր, նուիրուած՝ իսլամական պատմութեան, հացահատիկներու մշակման եւ նման չատ մը նիւթերու: Բայց իր բառարանը կը հանդիսա - նայ բացառիկ դլուխ - գործոց մը՝ իր տեսակին մէջ եզակի: 1200 արաբերէն բառեր զետեղուած են սիւնակներու մէջ, ո - րոնց զուգահեռ՝ ուրիչ հինգ սիւնակնե - րու մէջ տրուած են ուրիչ հինգ լեզուներու նոյնիմաստ բառերը: Պարսկերէն, Թուրքերէն, յունարէն, հայերէն եւ մոնկոլերէն, որոնց բառերուն հնչիւնները դրուած են արաբական տառերով:

Արդեօ՞ք սուլթանը որոշ օգտագործումի մը համար կազմած է այս բառգիրքը: Ժխտական է պատասխանը: Ինչպէս չատեր, հաճոյալի ժամանցի մը համար՝ նամակագրըմ, թիթեռնիկ եւ կամ հին դրամները կը հաւաքեն, չատ հաւանական է, որ այս Թագաւորն ալ, իր ժամանակի սիրող լեզուներուն բառերը հաւաքելով՝ կազմած է ճեռագիր մատեան մը, պար - զապէս իրրեւ հաճելի ժամանց մը:

Այս «Ռասուլեան վեցլեզուեան»ը - ինչպէս գիտնականները կոչած են զայն - գտնուեցաւ Եմէնի մէջ, 1974-ին, լիբանանցի բանասէրի մը կողմէ, որ իր յայնաբերած այս գործը մանրալուսանկա - րահանելով՝ զայն ներկայացուց Գոլոմպիա Համալսարանի Թուրքիկ լեզուներու ամպիոնի դասախօս փրոֆ. Դիլորը Համալի Գունի:

Շատ հաւանական է, որ սուլթանը միտակը չէ կազմած այս բառգիրքը եւ ունեցած է մէկէ աւելի օգնականներ: Անոր նախնական օրինակը կորսուած ըլլալով, այս միակ օրինակը, որ պահուած է Հարաւային Եմէնի մատենադարանին մէջ (արտօնուած չէ զայն դուրս հանել), նախնականին մէկ ընդօրինակութիւնն է, Թերեւս ալ ընդօրինակութեան մը ընդօ - րինակութիւնը: Նկատի առնելով պատմական կարեւորութիւնը այս գործին, մանրանկար նկարահանումները/ճեռք ձեռքի տակ, Համալի Գունը կազմած է միջազգային համբաւի տէր դիտնական բանասէրներու մարմին մը՝ այս գործը խորազնին կերպով ուսումնասիրելու համար:

Ինքը՝ Համալի Գուն, ստանձնած է Թրքական բաժինը, իսկ յունական բաժինը յանձնած է փրոֆ. Փիթըր Կոլտրնի՝ պատմութեան դասախօս Ռըճըրզ Համալսարանի: Երկուքով նաեւ յանձն առած են արաբերէնն եւ պարսկերէնն բաժինները, որովհետեւ բառգիրքին մէջ տեղ գտած այս երկու լեզուներուն բառերը, դասական ձեւին պատկանելով հանդերձ, աւելի դիւրամատչելի են ուսումնասիրութեան: Մոնկոլական բաժինը յանձնուած է Պուտափեշտի համալսարանէն Լաեոս Լիկեթի, իսկ հայկական բաժինի ուսումնասիրութիւնը պիտի կատարէ վերջինիս մէկ պաշտօնակիցը՝ հունգարացի Լտմոն Շուց:

Թէ ինչո՞ւ այսպիսի վեցլեզուեան մը: Ակնարկ մը նետելով Եմէնի պատմութեան վրայ, կը տեսնենք, որ Եմէնը, միջնադարեան այդ շրջանին, միջազգային նուէրներուն եւ առաջնորդութեան յառաջացուցած հիմնական բարիքները ...:

(գ). - Ու երբ չկայ հայերէն սորվեցնող դպրոց՝ չկա՛յ նաեւ նոր գրող: Արդարեւ, Սփիւռքի ամէնէն երիտասարդ «քիչ թէ չատ տաղանդաւոր» գրողը հասնելու վրայ է իր 40-ին եւ արդէն կը պատկանի «հին» սերունդին: Լոյս տեսնող գիրքերուն թիւը կը վկայէ միայն մեր յուսահա՛տ ջղայնութենէն եւ ստեղծուած նիւթական նուազ դժուարին պայմաններէն՝ եւ ո՛չ թէ մեր գրականութեան առողջութենէն եւ անոր որակէն: Ա՛լ նորահաս գրող չկայ, չի՛ կրնար ըլլալ ...: Այսօր՝ իր այլեւս տակոս չբերող դրամագլուխը ուտելով ապրող գրականութիւն մըն է մերը, ... եւ չուտով պիտի կլլէ իրեն մնացած ճղճիմ դումարին վերջին փշուրներն ալ ...:

Ու դիտէ՞ք ինչ է աոսկալին, - ո՛չ մէկ յոյս կայ բարելաւումի: Երբ կրնանք խոսի՛լ այդ մասին, ու գրել՝ ինչո՞ւ ուրիշ բան ընել: Երբ կրնանք հնարժէ՛ք եւ հազուագիւտ գիրքերու եւ մագաղաթներու յուցահանդէ՞ս կազմակերպել՝ ինչո՞ւ հետաքրքրուիլ նոր գիրքերով եւ անոնց հեղինակներով, ... չէ՞ որ մե՛ծ ու չքե՛ղ անցեալ մը ունեցող ժողովուրդ մըն ենք ...: Չէ՞ որ անցեալին մէջ կանգ արդէն միայն ...:

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՓՐՈՖ. ԱԼՓԱԿՕ ՆՈՎԵԼԼՈՅԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

——×——

ՄԻԼԱՆՕ. - Երեքշաբթի, Յունիս 12-ին, երեկոյեան ժամը 9-ին, Հայ Տունին մէջ տեղի ունեցաւ փրոֆ. Ալփակօ Նովելլոյի դասախօսութիւնը՝ հիւսիսային Սուրիոյ մէջ գտնուող հայկական եկեղեցիներու եւ քրիստոնէական յուշարձաններու մասին, որուն ներկայ եղան արուեստով հետաքրքրուող Հայեր, որոնց մէջ խումբ մը ուսանողներ:

Բանախօսը, որ Միլանոյի Փոլիթէքնիք համալսարանի ճարտարապետութեան բաժնի դասախօսի իր պաշտօնին զուգընթաց աւելի քան տասը տարիներէ ի վեր ձեռնհասօրէն կը վարէ տեղւոյս հայ մշակոյթի ուսումնասիրութեան եւ վաւերագրումի կեդրոնի տեսչութիւնը, նախ յայտնեց թէ օրուան բանախօսութեան նիւթ կը ծառայէ Իտալիոյ Արտաքին Գործոց Նախարարութեան մշակութային բաժնի յանձնարարութեամբ հիւսիսային Սուրիոյ մէջ երեք տարիներէ ի վեր կատարուող հայկական քրիստոնէական հետքերու ուսումնասիրութեան ու վաւերագրումի դիտահետազօտական աշխատանքներուն արդիւնքը եւ յետոյ անցողակի կերպով անդրադարձաւ կեդրոնին կողմէ վերջերս լոյս ընծայուած հայ ճարտարապետութեան վաւերաթուղթերու շարքի Անիի նուիրուած թիւին, ինչպէս նաեւ 1981-ի աշնան Իտալիոյ մէջ կայացած հայ արուեստին նուիրուած միջազգային սեմփոզիումի նիւթերը պարփակող ըստար հատորին, որ նոյնպէս վերջերս լոյս տեսած է:

Ապա անցնելով օրուան նիւթին, դասախօսը դունատուր լուսապատկերներու ցուցադրութեան հետ բացատրութիւններ տուաւ Սուրիոյ հիւսիսային շրջաններու՝ Հալէպի, Լաթաքիոյ, Եաղուպիէի, Անտիոքի, Համայի հայկական դասական ճարտարապետական ոճով կառուցուած եկեղեցիներու, վանքերու, մենաստաններու, մկրտութեան աւազաններու կամարակապ սիւներու, խաչքարերու եւ փորագիր արձանագրութիւններու մասին, կառուցողական տեսակէտէ միշտ բազդատութեան եղրեր գտնելով 5-րդ դարուն Երերուքի տաճարին հետ:

Ան դասախօսութեան նիւթին առթիւ խօսելով Սուրիոյ հիւսիս - արեւմտեան շրջանի Ս. Սիմէոն, Ս. Գէորգ քրիստոնէական ուխտավայրերու ինչպէս նաեւ Հալէպի Ս. Քառասուն Մանկանց եւ Ս. Աստուածածին եկեղեցիներու, Սեպէ. ներու թագաւորի մեծ շրջափակ ունեցող պալատներու ճարտարապետական ոճի առանձնայատկութիւններուն եւ փորագիր արձանագրութիւններուն մասին:

Ներկաները մեծ հետաքրքրութեամբ լսեցին Հայերու բարեկամ ճարտարապետին դասախօսութիւնը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Երբ անոր հարց տրուած է, թէ ինչո՞ւ սուլթան Ափտալը այս բառգիրքը կազմած է, Համալի Գունի պատասխանը եղած է. «Պարզապէս ուսումնասիրական ժամանցի համար»: Սուլթանը չատ զբաղացած եւ ուսումնական անձ մը եղած է, եւ Միջերկրականի այս արեւելեան շրջանին - տիրող լեզուներու բառերը հաւաքելը հոգեկան եւ մտային հաճոյք մը զգած է անոր: Պէտք է նաեւ նկատի առնել, որ այդ ժամանակաշրջանի գործածուող այս լեզուները եղած են քաղաքական եւ մշակութային արտայայտութեան միջոցներ:

ՀՄԱՅԵԱԿ ՀՄԱՅԵԱՆ

(Շար. 1)

(*) Ռասուլեան հարստութիւնը իշխած է Եմէնի վրայ 1229-էն մինչեւ 1454: Նախ քան իրենց տիրապետութիւնը, Եմէն կը գտնուէր Էյուպեան գերիշխանութեան տակ (հռչակաւոր Սալահէտտին մեծը կը պատկանի Էյուպեան հարստութեան): Ռասուլեան թագաւորական տունը սերած է թուրքմանական ցեղախումբէ մը, որուն բուն բնակավայրը եղած է կեդրոնական Ասիան (Խորհ. Միութեան Թիւրքմէնիա. տանի Հանրապետութիւնը՝ ներկայիս):

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ, ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

- Գ. -

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՆ

Ու երբ չկայ ընթերցող, չկա՛յ նաեւ գրական կեանք եւ գրականութիւն. դեռ չեմ խօսիր ընթերցողներու որակին մասին: Ու չուտով պիտի հիւծին ու վերջանա՛ն գոյութիւն ունեցող հին ընթերցողներն ալ, ու պիտի նուազի ու հասնի մեր գրականութիւնը՝ մինչ մեր գրագոցները պիտի չարունակե՞ն ի դին միլիոններու՝ բա՛ց մնալ, եւ արտադրել ոչի՛նչ՝ որ ունենայ ո՛րեւէ իրական ու մնայուն արժէք, ... եւ մեր թերթերը պիտի չարունակեն գովերգել այս կամ այն նուիրատուն ու գեկավարը՝ առանց ցոյց տալու անոնց

(դ). - Սփիւռքահայ գրողները եւ խումբ մը գրասէրներ՝ կը կազմեն այսօրուան գրական կեանքն ու գրականութիւնը. ժողովուրդը չկա՛յ ...: Հայ ժողովուրդէն անջատ ու անկախ իրականութիւն մըն է այսօր Սփիւռքահայ գրականութիւնը. փոքր խումբի մը եռուզեռն ու տառապանքն է ան. տագնապալից հեւքը անոր: Վերջին յուզիչ յուսահատութիւնը ...: Միայն գրողներն են որ (լաւագոյն պարագային) կը կարդան իրարու գրածնե - րը, եւ կը գրեն իրարու գործին մասին՝ մերթ ընդ մերթ ...:

(ե). - Հիւանդ է նաեւ գրական մամուլը եւ այնքա՞ն նիհար ու անարիւն՝ որ փոխանակ գրականութիւն մը ապրեցնել փորձելու՝ հազիւ ինքզինք ողջ կը պահէ թիւէ թիւ ...: Չկա՛յ յարգանք պարտադրող գրական թերթ մը, որ նաեւ մէկտեղէ գոյութիւն ունեցող գրողները եւ գտնէք մզէ նոր արտադրութիւններու: Իսկ գրական քննադատութիւնը վերածուած է կա՛մ հասարակ - տեղիքի, կա՛մ բարեկամա - քաղաքավարական զեղումի, եւ կամ՝ խծբծանքի ...: Հազուագիւտ են լուրջ ու անկողմնակալ գրադատականնե - րը՝ չզոյ ըլլալու ատելիան, եւ գտնէք կարդացողները՝ աւելի գրողնե՛րն են՝ քան ընթերցողները ...:

(զ). - Սփիւռքահայ գրականութեան ներկան ա՛յն է ինչ որ մնացած է իր անցեալէն ...:

- Ե. -

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱԳԱՆ

Ապագա՞ն, ... ո՞ր ապագան ...: Ի՞նչ ապագայ կրնայ ունենալ մրգաստան մը, որուն մահամերձ ծառերուն վերջին պուտուղներն են, որ պիտի քաղենք, ... պատասխան մը՝ որուն ակերը, հայ ժողովուրդը, լքած է զայն ու հեռացած ընդմիշտ:

Բայց ես, որպէս հին եւ անուղղայ սիրահար՝ դեռ կը յամառիմ չդադրիլ զայն սիրելէ ու կը մերժեմ՝ որ անդարձօրէն հիւանդ է ան, եւ իր հիւծած ու վիրաւոր մարմինը կը սեղմեմ կուրծքիս, եւ անմարմին արբշռանքով յոյս - տարփանքով մը՝ կը զգուեմ զայն եւ կը փորձեմ համոզել զինք ու զիս՝ թէ դեռ կարելի է բա՛ն մը ընել, թէ տակաւին կարելի է ուշացնե՛լ վերջին զօդանջը՝ հակառակ որ անոր սեւ թրթռացումը արդէն սոդոմած է մեր էութենէն ներս ու սարսած մեր հոգիները ...:

(Շար. 13)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ

1983 - 1984 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՒԸ

—×—

Ֆրանսահայ մարզական բոլոր խումբերը աւարտած ըլլալով ախոյենական թէ բաժակի իրենց մրցումները, կրնանք հաշուեկշիռ մը կատարել ու վերլուծել 1983 - 1984 տարեշրջանի հայկական խումբերու գործունէութիւնը, կարենալ քաղելու համար անհրաժեշտ դասերը:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆ

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է, որ փարիզեան շրջանին մէջ կան հայկական 3 խումբեր, որոնցմէ ամէնէն հինը Ալֆորվիլի Ու. Ժի. Ա.ն է, որ հանդէս կուգայ Փարիզի ախոյենութեան Փրոմոցիոն տ'Օնէօր բաժանմունքէն. Իսկ լէ Մուլինոյի Ա. Ս. Ա.ն կը մասնակցի Օ ար Ոյնի ախոյենութեան՝ Ա. բաժանմունքին մէջ, իսկ Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս՝ Սէն - Տընիի ախոյենութեան՝ Գ. բաժանմունքին մէջ:

Եթէ նկատի չառնենք բաժանմունքներու եւ դասակարգերու հարցը, պէտք է նշենք որ հայկական խումբերէն լաւագոյն արդիւնքը ձեռք ձգած է Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս, որ իր բաժանմունքին ախոյեանը հանդիսանալով դասակարգ մը բարձրացած է: Այս արդիւնքին հասնելու համար Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի տղաքը չհաճ են 16 մրցումներէն 15-ը (մէկ խաղ կորսընցուցած են ուշացումի պատմութեան մը հետեւանքով), նշանակած են 57 կոլ եւ ստացած միայն 15 կոլ: Այս բացառիկ յաջողութիւնը աւելի կ'արժեւորուի, երբ նկատի ունենաք որ Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս Ֆրանսայի հայկական միակ խումբն է, որ ամէն կիրակի դաշտ կ'իջնէ միմիայն հայ մարզիկներով, թէկուզ ոչ շատ բարձր բաժանմունքի մը մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսէն եռաք լաւ արդիւնք ձեռք ձգեց Իսիի Հայ Մարզականը, գրաւելով իր բաժանմունքին 4-րդ տեղը՝ ընդհանուր դասաւորման մէջ: Մրցաշրջանը շատ լաւ սկսող Օ ար Սէնի հայկական խումբը, ճմեռը դէշ շրջան մը անցուց յաջորդաբար կորսնցնելով 5 - 6 խաղ, բայց Հայաստան Ճամբորդութենէն վերադարձին, բարեբախտաբար ինքզինքը գտաւ եւ յաջորդական երեք յաղթանակներ արձանագրելով վերջնապէս գրաւեց իր խմբակին 4-րդ տեղը:

Փարիզի հայկական երրորդ խումբը՝ Ու. Ժի. Ա. Ալֆորվիլ, մրցաշարքը լաւ չսկսաւ թէեւ, սակայն ժամանակի ընթացքին ինքզինք գտնելով եւ արձանագրելով յաջորդական յաղթանակներ՝ թէ' իր եւ թէ հակառակորդներու դաշտին վրայ, երթի մրցաշարքի աւարտին գրաւեց դասաւորման 3-րդ տեղը: Նկատի ունենալով, որ դարձի մրցումներուն ժամանակացոյցը բաւական նպաստաւոր էր Ալֆորվիլի համար, մարզական դէտերը կը նախատեսէին հայկական խումբին հանդիսանալ բարձրացումը. սակայն, հայկական խումբը դարձի մրցումները սկսաւ նախորդութիւններով եւ տակաւին 3-րդ կամ 4-րդ մրցումին կորսնցուց իր յոյսը: Այնէկ եռք խումբին կարգ մը մարզիկներուն եւ մարզիչին անկարպատահ կեցուածքները պատճառ դարձան որ հայկական խումբը կորսնցնէ խաղեր, զորս բնաւ պէտք չէ կորսնցնէր: Այս միջադէպերուն հետեւանքով խումբը մրցաշարքը աւարտեց դասաւորման 7-րդ դիրքին վրայ, ինչ որ չի համապատասխաներ իր ունեցած ուժին:

Հոս պէտք է շնորհաւորել Ալֆորվիլի հայկական խումբին պատասխանատուները, որոնք առենին՝ քաջ եւ արդար որոշումով մը, խումբէն վտարեցին թէ' մարզիչը եւ թէ կարգ մը խաղացողներ, որոնք դարձած էին խումբին խանգարիչ տարրերը:

Չանազան բաժակներու մրցաշարքերուն լաւագոյն արդիւնքը ձեռք ձգեց Ալֆորվիլի հայկական խումբը, հասնելով Վալ ու Մառնի բաժակի քառորդ աւարտականներուն, ուր պարտուեցաւ Փէ. Էլ. 5 խումբին (0 - 3): Իսկի Ա. Ս. Ա.ն կամովին անտեսած էր բաժակի մրցաշարքը, իր բոլոր ուժերը կեդրոնացնելով ախոյենութեան խաղերուն վրայ: Իսկ Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս այս մրցաշարքին մէջ կարեւոր դեր մը չխաղաց:

×

ՌՈՆ - ԱԼՓ ՇՐՋԱՆ

Այս շրջանի հայկական երկու խումբերը՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Տէսին եւ Վալանսի Ու. Էս. Ժի. Օ. Ա.ն, որոնք (Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւի հետ) Ֆրանսայի ախոյենութեան «Պատուոյ բաժանմունք»ին մէջ կը պայքարին, տարեշրջանը աւարտեցին՝ առաջինը 4-րդ, իսկ երկրորդը՝ 9-րդ տեղերը զրաւելով դասաւորման մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ. Տէսին 22 մրցումէ չհաած է 11-ը, 3 անգամ հաւասար մնացած է եւ 8 անգամ ալ պարտուած. նշանակած եւ ստացած նոյնքան կոլեր (29):

Վալանսի հայկական խումբը կրցած է չհաիլ միայն 5 խաղ, կորսնցուցած է 8 խաղ, բայց 9 անգամ հաւասար մնալով ստացած է «հաւասար աւարտած մրցումներու թագաւոր» խորհրդանշական տիտղոսը: Խումբը նշանակած է 16 կոլ եւ ստացած՝ 25 կոլ:

Միւս կողմէ, Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը՝ Ֆրանսայի բաժակի մրցաշարքին, սքանչելի ճամբայ մը կտրած է, մրցաշարքէն դուրս ձգելով բազմաթիւ խումբեր՝ որոնք իրմէ աւելի զօրաւոր ըլլալ կը թուէին: Ան պարտուած է միայն 32-րդ աւարտականներուն Ա. Էս. Քանն խումբէն, երկարաձգումէ եռք (1 - 2): Ի դէպ, Քանն հասաւ քառորդ աւարտականներուն եւ դուրս մնաց բաժակի մրցաշարքէն՝ Մոնաքոյէն պարտուելով:

Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս ուրախալի յաջողութիւնը դուցէ պատճառ դարձաւ, որ խումբը ֆիզիքապէս սպառած, չկարենայ անհրաժեշտ խաղարկութիւնը ցուցաբերել յետագային՝ ախոյենական մրցումներուն, եւ կորսնցուց 4-րդ ազգային բաժանմունք բարձրանալու իր յոյսերը: Նշենք՝ որ այս երկու խումբերն ալ, իրենց կազմին մէջ, ունին միայն երկու կամ երեք հայ մարզիկներ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ

Այս շրջանի հայկական երկու խումբերը՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ եւ Ժի. Էս. Ա. Սէն Թ'Անթուան, որոնք անցեալ տարի տեղ փոխած էին՝ ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւի, այս տարի հակառակ պատկերը պարզեցին:

Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ ախոյենութեան դրեթէ սկիզբէն մինչեւ վերջ գրաւեց 11-րդ տեղը, որ զայն կը դատապարտէր բաժանմունք մը իջնելու: Խումբը 26 մրցումներէն չհաեցաւ 8, 7 անգամ հաւասար մնաց եւ 11 խաղ ալ կորսընցուց:

Սէն Թ'Անթուանի հայկական խումբը, յաջող եւ գոհացուցիչ մրցաշրջանէ մը եռք, գրաւեց երկրորդ տեղը, միայն երկու կէտ պակաս՝ առաջինէն՝ Մարթիկէն, եւ բարձրացաւ Պատուոյ բաժանմունք: Խումբը չհաեցաւ 14 մրցում (22-ի վրայ), 5 խաղ կորսնցուց եւ 3 խաղ հաւասար մնաց: Նշենք՝ որ Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ, ամէն կիրակի դաշտ կ'իջնէ 99 աւ հարիւր հայ մարզիկներէ բաղկացած խումբով մը, իսկ Սէն Թ'Անթուան իր կազմին մէջ ունի երկու կամ երեք հայեր:

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Անցեալ տարեշրջանին, պասքէթպոլի ճիւղին մէջ կային հայկական երկու խումբեր՝ Ա. Էս. Էֆ. Փէ. Իւ. Ժէ. Ա. Փարիզի (Հ. Մ. Ը. Մ.) եւ Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս, որոնք հանդէս կուգային Փարիզի Պատուոյ բաժանմունքէն: Առանցմէ առմէնէն հինը՝ Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ., բաւական յաջող մրցաշրջանէ մը եռք զրաւեց իր խմբակին 4-րդ տեղը՝ 34 կէտով: Դժբախտաբար, քանի մը մրցումներու կորուստը արդիլք հանդիսացաւ խումբին՝ դասակարգ մը բարձրանալուն:

Հայկական միւս խումբը՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս, անցնող տարեշրջանին դժբախտաբար չիրականացուց իր վրայ դրուած յոյսերը եւ գրաւելով իր խմբակին դասաւորման 8-րդ տեղը (10-ի վրայ), բաժանմունք մը իջաւ, ուր կը յուսանք երկար չմնայ:

Ըստ մեզի այս անկումին պատճառները պէտք է փնտռել ներքին, նաեւ կարգ մը յաւ խաղացողներու քաշուելուն մէջ, եւայլն:

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս 18 մրցումներէն 13-ը կորսնցուց եւ 5 խաղ չհաեցաւ, ընչանակեց 1148 կէտ եւ ստացաւ 1257 կէտ:

Ի դէպ, Ֆրանսայի մէջ կան նաեւ հայկական չատ ուրիշ խումբեր, ինչպէս՝ Վիլնի եւ Վալանսի Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Սէն - Շամոնի «Արարատ»ը, Նիսի կամ Սէն - Թ'Էթիէնի հայկական խումբերը եւայլն, որոնց արդիւնքները մեզի չհասնելով, կարելիութիւնը չենք ունենար արձագանգել:

Կը մաղթենք որ Ֆրանսայի հայկական բոլոր խումբերը յառաջիկայ տարեշրջանին ունենան աւելի փայլուն արդիւնքներ եւ գառնան բոլոր մարզադաշտերուն վրայ, արժանի ներկայացուցիչները մեր գաղութին:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

LIVRES REÇUS

LA LANGUE ARMENIENNE
EN ARMENIE SOVIETIQUE
L'EVOLUTION DU VOCABULAIRE
par : ROBERT DERMERGUERIAN
Publication : Université de Provence
29, avenue Robert - Schuman
13621 Aix en Provence

×

LES ARMENIENS AU XXème SIECLE
par : BEATRICE KASBARIAN-BRICOUT
Ed. L'Harmattan, Paris, 1984

ԱՍՈՒՐԻԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ
ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

—×—

Հ. Լեւոն Զէքիեանի՝ Հալէպէն Վենետիկ վերադարձի ճամբուն վրայ, Դամասկոս երկօրեայ կեցութեան ընթացքին, հաճոյքն ունեցանք ծանօթանալու իրեն եւ ունկնդրելու Դանիէլ Վարուժանի մասին դասախօսութիւն մը, որ տրուեցաւ Մայիս 8-ին՝ հայ կաթողիկէ եկեղեցական սրահը:

Բացումը կատարեց Սարգիս Քէշիշեան՝ ներկաներուն կոչմէ գոհունակութիւն յայտնելով, որ վարդապետին առաջին դասախօսութիւնը ունկնդրելու առիթը կ'ունենայ Դամասկոսի հայ գաղութը: Բարեբախտ զուգադիպութեամբ Ֆրանսահայ ծանօթ երաժիշտ Ալեքսանտր Սիրականոսեան ալ ներկայ էր եւ դաշնակի վրայ նուագեց Կոմիտասս վարդապետէն ժողովրդային պարեր:

Հ. Անտոն վրդ. Ադամեան ժողովուրդին ներկայացուց օրուան դասախօսը, նշեց համալսարանական տիտղոսները, հայ մշակոյթին ջանասէր նուիրեալին գրական աշխատասիրութիւնները, բազմալեզու հմտութիւնը եւ հրաւիրեց զինք բեմ բարձրանալ:

Հ. Լեւոն վրդ. Զէքիեան, շնորհակալութիւն յայտնելէ եռք իրեն հանդէպ ցոյց տրուած յարգանքին եւ սիրալիր խօսքերուն համար, անցաւ բուն նիւթին: Դասախօսութիւնը բանաստեղծական թրոիչքով ընդգրկած, բարձր ոճով մեկնաբանած, գրախօսական տեսողութեան հոլիզոնը լայն ձեւով գրկած, խորունկ պրպտումներու արդիւնք էր:

Դասախօսութեան աւարտին, խօսք առնելով Գերպ. Գէորգ Թայրոյեան գնահատեց ու շնորհակալութիւն յայտնեց Հ. Լեւոն Զէքիեանի՝ լաւ ուսումնասիրուած, մշակութային կեանքը աշխուժացնող, ազգային ոդին կանդուն պահելու աստարող իր աշխատանքին համար:

Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է Հալէպի Մխիթարեան վարժարանի մեծաւոր Հ. Եփրեմ Տէր - Ղազարեան, որ հովանաւորելով եւ կազմակերպելով նման դասախօսութիւններ՝ աշխուժութիւն կը բերէ գաղութին ներս: Կը մաղթենք որ նման ձեռնարկներ յաճախ տեղի ունենան մեր գաղութին մէջ:

ՆՇԱՆ Կ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՏԱՏԱՍԱՆՔ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ
Գրեց՝ Գէորգ Մարաշլեան
Հրատ. - Թէքէեան Մշ. Մխիթեան, Պուէնոս - Այրէս, 1984:

Ձ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 5 -

ԻՐԻԿՆԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑ

Տիկին Քրիստինէ ոտքի ելաւ եւ սպառնագին երկար քանակ մը չարժելով:

- Գիւղապետ կամ ոչ գիւղապետ, դո՛ւրս ասկէ, թէ ոչ այնքան հարուած կ'իջեցնեմ որ կը փետտեմ դղումդ:

Փեփինէ ոտքի ելաւ.

- Չէ՞ ըսած, ըսաւ դուրս ելլելով, չափազանցութիւններ չատ ըրած եմ:

- Եւ յիշէ որ հոս ոտք պիտի չկոխես՝ նոյնիսկ եթէ կրթական նախարարն ըլլաս, սպառնացաւ տիկին Քրիստինէ նորէն տեղը նստելով, «Աւանակ»:

Տոն Քամիլլո ամայի եկեղեցիին մէջ՝ խորանի երկու մոմերով միայն լուսաւորուած, խոսակցութեան հետ էր խաչուած Քրիստոսին հետ:

- Քու գործելակերպդ քննադատելու համար չէ, բնականաբար, աւարտեց վերջապէս, բայց ես թոյլ պիտի չտայի որ փեփինէ մը գիւղապետ դառնայ ջուլիրով մը՝ որուն մէջ երկու հոգի միայն ընթացիկ կարդալ ու գրել գիտեն:

- Զարդացումը նկատի չառնուիր, Տոն Քամիլլո, պատասխանեց ծիծաղելով Քրիստոս, նկատի առնուելիքը գաղափարներն են: Լաւ ճառերը արդիւնք մը չունեին՝ եթէ աղուոր խօսքերու տակ գործնական միտքեր չկան: Դատաստան մը կատարելէ առաջ՝ նախ փորձի ենթարկենք:

- Շատ ճիշդ, հաստատեց Տոն Քամիլլո. պարզապէս կ'ըսէի, որովհետեւ եթէ փաստաբանին ցանկը յաղթած ըլլար, դէթ վստահ կ'ըլլայի որ գանգատատուները նոյնպէս կ'ըլլար: Ցամենայն դէպս եթէ աշտարակը փլչելու ըլլայ, փոխարէն տեղը պիտի կանգնի հիանալի ժողովրդական տուն մը, պարապահ, ըմպելիներու վաճառում, բախտախաղի սրահ, թեթեւ խաղերու թատրոն...

- Եւ խցիկ մըն ալ յատկացուած թուղնաւոր օձերու, ինչպիսին է Տոն Քամիլլոն, վերջացուց Քրիստոս:

Տոն Քամիլլո խոնարհեցուց գլուխը. կը ցաւէր որ այդքան չար երեւցած էր: Բարձրացուց գլուխը.

- Դուք գիս դէշ կը դատէք, ըսաւ. գիտէք թէ ինչ կը նշանակէ ինծի համար ծխախոտ մը. լաւ ուրեմն, ահա՛ միակ գլանիկս է ասիկա որ ունիմ, եւ նայեցէք թէ ի՛նչ կ'ընեմ:

Գրպանէն հանեց սիկառ մը ու փչրեց խոշոր ափին մէջ:

- Ապրի՛ս, ըսաւ Քրիստոս, ապրի՛ս Տոն Քամիլլո, կ'ընդունիմ ապաշխարարանքդ, բայց հիմա ցոյց տուր որ կը նետես փշրուրները, որովհետեւ կարող ես գրպանդ դնել ու եաքէն մարճով ծխել:

- Բայց հոս եկեղեցիի մէջն ենք, բողոքեց Տոն Քամիլլո:

- Տոն Քամիլլո, մի՛ մտահոգուիր, նետէ՛ այդ անկիւնը:

Տոն Քամիլլո կատարեց հրահանգը Քրիստոսի բարեհաճ ակնարկին տակ, եւ ահա լսեց որ կը զարնեն աւանդատան դուռը. մտաւ փեփինէ:

- Բարի գիշեր, տէր գիւղապետ, ըսաւ Տոն Քամիլլո մեծ յարգութեամբ:

(Շար. 25)

ՓՐՈՖ. ԷԴ. ՋՐԲԱՇԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Par suite du retard de l'arrivée du Prof. Djrbachian, la conférence prévue pour ce Vendredi 22 Juin est annulée.

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Նշան Դարբինեան իր ամուսնոյն՝ Նշան Դարբինեանի մահուան 10-րդ տարելիցին ի յիշատակ 200 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԿԷՆՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, իր ընտանեկան պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպատկով, փունջ ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ դրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին։

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Յունիս 23, ժամը 10·30-ին։

կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԱ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները։

DANS LE CADRE
DES MERCREDIS BILINGUES
de la MAISON de la CULTURE
ARMENIENNE DE PARIS
17, rue Bleue, 75009 Paris

l'Association Culturelle et Educative
HAMASKAïNE
présente sa Troupe Théâtrale
TIMAG
dans une soirée consacrée à TCHEKHOV
le mercredi 27 juin à 20 h. 30
L'OURS
pièce en un acte (en arménien)
avec Anita Berbérian Tachdjian (Popova)
Gilles Nouridjanian (Louka)
Koko Ketchédjian (Smirnov)
mise en scène de HASMIG SURMELIAN
Dîner à 22 h. Entrée libre

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կաթ. Աաչէ Վիէնի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը՝ Յունիս 24, կիրակին՝ ամբողջ օրը ժէմանի մէջ, մասնակցութեամբ դպրոցի աշակերտութեան եւ «Ջօժաք» նուագախումբին. նաեւ հայկական ճոխ ճաշացուցակ։ Եկէք հաճելի օր մը անցընելու։

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Շաբաթ օր, Յունիս 23, Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին՝ յիշատակ ելանելոյն ի Վիրապէն։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

×

Այս Կիրակի, Յունիս 24, Տօն է կաթողիկէ Ս· Էջմիածնի։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Պատարագ։

Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի մասնաւոր «Մաղթանք վասն Սուրբ Էջմիածնի»։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ալֆորվիլի Ս· Մեսրոպ կրթարանի Մանկապարտէզի տարեվերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 23, ժամը 3-ին դպրոցին սրահին մէջ՝ կոմիտաս փողոց, 4։

Իսկ միօրեայ դասընթացքներու աշակերտներու հանդէսը՝ Յունիս 24, կիրակի կէսօրէ վերջ նոյն ժամուն եւ նոյն տեղը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ հովանաւորութեամբ Փարիզի Նորընտիր առաջնորդ՝

ԴԻՒՑ ԵՊԻՍԿ· ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

Կիրակի, Յունիս 24։ Վարժարանի պարտէզի մէջ, 1 Պուլվ· տիւ Նոռ։

Ճաշը ժամը 12-էն սկսեալ, մինչեւ ուշ գիշեր։ Մրցանակաբաշխութիւնը՝ ժամը 15-ին։ Հաճելի անակնկալներ, երգ, պար, նարտի մրցում եւայլն։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES ET DES ENVIRONS
15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

JUILLET 84

ENSEIGNEMENT ACCELERE
D'ARMENIEN POUR ADULTES
deux niveaux de perfectionnement
Enseignante : Sirvart SABOUNDJIAN
Renseignement et inscription en téléphonant l'après midi au (7) 849 42 97

SÉJOUR en ARMÉNIE

Pour la première fois, la J. A. F. organise
avec la collaboration du Professeur J.-P. MAHE
UN SEJOUR LINGUISTIQUE EN ARMENIE
du 14 au 28 Juillet
FRAIS DE SEJOUR : 4 500 F

comprenant :
— *le voyage Paris - Erevan - Paris via Moscou en avion*
— *la pension complète*
— *des cours de langue quotidiens, assurés par le Prof. J.-P. MAHE, à deux niveaux (moyen et avancé)*
— *des conférences-débats sur la civilisation et l'histoire arméniennes*
— *des visites de musées et sites traditionnels*

Conditions de participation :
— être âgé d'au moins 18 ans et
— pouvoir justifier d'une inscription à un cours de langue arménienne
INSCRIPTION IMMEDIATE, PLACES LIMITEES
Pour tous renseignements s'adresser :
par courrier à : Mme YAZIDJIAN, 29 avenue Pasteur, 93100 Montreuil
par téléphone : 287 - 95 - 98 (après 19 h.)

DEMANDE D'INSCRIPTION

NOM : ..... Prénoms : .....
Adresse complète : .....
..... Téléphone : .....
Date et lieu de naissance : .....
Nationalité : ..... Profession : .....
Etes vous déjà allé en Arménie ? ..... Quand ? ....
Combien de temps ? .....
A quel cours êtes vous inscrit ? .....
Fait à ..... le ..... Signature

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· Աաչէի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունիս 23, ժամը 15-ին Փարիզի Մշ· Տունը, 17 պիս, Պլէօ, մեթրօ Քատէ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Իսի-ի Ս· Մարիամ Աստուածածին ակումբեցւոյ միօրեայ դպրոցի տարեկան հանդէսը՝ Կիրակի, Յունիս 24-ին, ժամը 15·30-ին, եկեղեցւոյ՝ Նուրհան Փրէնկեան սրահին մէջ։ Մուտքը ազատ է։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Աաչէ Տէսինի հայկական դպրոցի ամավերջի հանդէսը՝ կիրակի, Յունիս 24, կէսօրէ առաջ ժամը 14·30-ին Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

La MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
d'ALFORTVILLE
organise son
gala de fin d'année
M.C.A. 84
avec la participation des ateliers :
- Cours d'éveil à la langue arménienne
- Cours d'éveil à l'identité et à la culture arméniennes
- Ecole de danse arménienne
- Atelier de danse contemporaine
- Atelier de kotchari
- Ecole arménienne de musique classique
- Atelier de musique traditionnelle
- Atelier d'arts populaires
- Atelier photo
- Diffusion livres

Samedi 23 Juin à 20 h. 45
Salle Lapierre, Grand Ensemble, **Alfortville**
(place du Petit Pont)
participation aux frais

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս· Մեսրոպ Կրթարանի ՃԱԾ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Նոյեմբեր 17-ին։

×

Նախաձեռնութեամբ Օ - տր - Սէնի հայ նախկին ռազմիկներու միութեան՝ ճաշ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 20-ԻՆ Նուիրուած Սեւրի Դաշնագրին։

×

Սէն - Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան դաշտահանդէսը՝ Զօրեքշաբթի, Օգոստոս 15-ին։

ARMENIE 1984

DÉPARTS	RETOURS
14 JUILLET	27 JUILLET
04 AOUT	17 AOUT
13 AOUT	31 AOUT
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.
POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

enfin UN RESTAURANT LIBANO - ARMENIEN EN PLEIN PARIS

AL-KASR

SPECIALITES ARMENIENNES ET LIBANAISES

1, RUE DE RICHELIEU, 75001 PARIS
métro Palais-Royal

tél. 296 33 02

M. DOUZMANIAN

DEJEUNER - DINER D'AFFAIRES ET DE FAMILLE

prix raisonnables

accueil cordial et amical

tous les soirs
ambiance musicale orientale

Salle pour banquets, mariages, fiançailles, baptême, anniversaire, réception

Vendredi et Samedi soirée animée par **vicken**

ՎԵՐՋԱՊԷՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ - ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐՈՎ

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
23-24
SAMEDI-DIMANCHE
23-24 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.728
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
59e ANNÉE — No 15.728

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻԹԵՐԱՆԻ ԸՍԱԾԸ ՉԻ ԳՐՈՒԻՐ

ՉԵՐՆԵՆԿՈՅԻ ՉԸՍԱԾԸ ԿԸ ԳՐՈՒԻ...

—×—

Մինոլորտը չատ սիրալիր ալ չի թուիր, Մոսկուայի մէջ, ուր նախագահ Միթերան հաւատարիմ իր սկզբունքներուն վարանեցաւ բսելիքը բսելէ պաշտօնական ճաշին ընթացքին, որ կը տրուէր իրեն ի պատիւ:

Միթերան, բան իր սովորութեան, անձնական հիւրեր ալ տարած է հետը այս ճամբորդութեան ընթացքին: Եթէ Պ. Ռիպու, անօրէն - նախագահը «Շլումպերժէի», անձնական հին բարեկամ մըն է, ուրիշ հիւր մը՝ Թէօ Քլայն, նախագահ՝ Ֆրանսայի հրէական հիմնարկներու ներկայացուցչական խորհուրդին: Միշա անձնական հիւրերուն մէջ կան Ժօռեսը, խոկար եւ Մօրիս, մամուլի «ընտրանին»՝ Ա. Ֆոնթէն, Ժան Տանիէլ, Լաքութիւռ, Մուրուզի եւայլն, եւայլն:

×

Այս ճաշին ընթացքին, բարի դալուստի ուղերձը կարդացած է Չերնենկօ, բայց խորհրդային թիւ մէկը, յարմար նկատած է, բան երեւոյթին, պարբերութիւն մը կլլել: Պրաւդա, սակայն, այսինքն՝ խորհրդային կուսակցական «ճշմարտութիւնը» ամբողջ բնագիրը հրատարակած ալլով, այդ չբսուած նախադասութիւնը ալեւս ծանօթ է: Չերնենկօ ոչխած է բսած ալլար ուրեմն. - «Անոնք որոնք կը փորձեն մեզի խրատներ տալ մարդկային իրաւանց պարտունքին մասին, կրնան միայն հեղնական ժպիտ մը բերել մեր շրթունքներուն վրայ: Մեր գործերուն մասին մեր իսկ որոշում տալու իրաւունքը չհասած է յեղափոխութիւններու մեծադոյնին մէջ եւ ոչ ոքի թոյլ կուտանք միջամուխ ըլլալ մեր հարցերուն»:

Ասիկա, ուրեմն, ոչ ոք լսած է, բայց Ուրբաթ առտու, կարգացուած է կուսակցական պաշտօնաթերթին մէջ: Ասոր փոխարէն նոյն թերթը չէ հրատարակած Միթերանի ելոյթին այն մասը, որ կը վերաբերէր Սախարովի: Ֆրանսայի նախագահը բան էր, ի մէջ այլոց. - «Որեւէ վիճա ազատութեան կրնայ խնդրոյ առարկայ ընել ազատօրէն ընդունուած բանգրունքներ: Այդ պատճառով է, որ երբեմն կը խօսինք պարադաններու կամ մարդոց մասին, որոնք կրնան խորհրդանշական ըլլալ, ինչպէս՝ վրոֆ. Սախարով, կամ վերաբերիլ անձանօթներու՝ երկիրներու մէջ, որոնք կրնան կոթնիլ Հելսինքիի համաձայնագրերուն վրայ»:

Այս պաշտօնական եւ հրապարակային ելոյթներէն զատ, խորհ. պատուիրակութեան պետը՝ Ջամիաթին Թղթակիցնե - րուն առջեւ բուռն հակազդեցութիւն մը ունեցած է Սախարովի ազատման առ - թիւ եւ չեչատած թէ «Լաւ կ'ապրի, կ'ուտէ - կը խմէ եւ ամիսն ալ 900 ռուբլի կ'առնէ ինչ որ Ֆրանսայի գործազուրկներուն պարագան չէ»...:

Ամէն պարագայի մէջ տարակարծու - թիւնները աւելի չատ են քան համամտութիւնները, բայց եւ այնպէս հանդիպումները կարեւոր են: Միթերան ըսած է նաեւ թէ համաձայն չեն Աֆղանիստանի, Լեհաստանի եւ Փերչինկներու մասին եւ պեռ Քամպոճի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

Ժ. ՄԱՌՇԷ «պանուած է» եւ իւմանիթէ համայնավար թիւ 1-ին նկարը կը հրա - տարակէը Ուրբաթ օր (Յունիս 22) առաջքն առնելու համար բոլոր ըսէ - ըսաւներուն: Ժիւքէն չեչատած է այս առթիւ թէ Ժ. Մառշէ կը պանուի հո՛ն, ուր պէտք է պանուի» եւ վերջ:

ՊՈԼՈՑ մէջ ծանր բախտմներ պատահեր են Հինգշաբթի վաղ առաւօտեան ապահովութեան ուժերու եւ անծանօթներ - րու միջեւ: Զինուորական իշխանութիւնները արգիլած են մամուլին որեւէ արձագանգ տալ պատահածին, բայց կը կարծըւի որ խնդրոյ առարկայ անձերը բանւորներ են, որովհետեւ բախտմները պատահած են են Պոլսոյ բանուորական մէկ թաղը՝ Ուլիսկէքէօյ: Միւս կողմէ, էրզինճանի զինուորական ատեանը 27 ամբաստանեալ (ծայրայեղ ձախ) մահուան դատապարտած է: Ներկայիս 106 բանտարկեալներ կամաւոր ծոմի ղէմած են: Լիպերասիոն, Ուրբաթ օր, կ'անդրադառնար վերջերս մեռած Ապտուլլահ Մերալի մը եւ դառնութեամբ կը գրէր թէ «հաւանականութիւն չկայ, որ Հոլիվուտ ֆիլմ մը պատրաստէ իր վրայ կամ մէկը մտածէ ցոյց կազմակերպել եւայլն, եւայլն», մարդուն անունը՝ Սախարով չէ, խորհրդային հպատակ չէ, Թուրք է: Ցօղուածագիրը՝ Սերժան կը ծանրանար նաեւ թուրք բանտապահնե - րուն երեւակայութեան վրայ, չարչարանքի տեսակներ որոնելու համար:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 11 / 18)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ
ՊԱՐՉԵԼՈՆԱՅԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ

Պարչելոնայի մէջ բացուած է միջազգային տօնավաճառը, որուն կը մասնակցի նաեւ Հայաստան՝ Խորհ. Միութեան տաղաւարին մէջ: Հայկական բաժնին ցուցադրուած են գիտութեան եւ արդիւնաբերութեան ճիւղերու՝ մեքենաշինութեան, սարքաշինութեան, ինչպէս նաեւ ժողովրդական ստեղծագործութեան մարդերու մէջ ձեռք ձգուած արդիւնքները: Տօնավաճառին մասնակցելու համար Սպանիա գացած է Հայաստանէն պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ փոխ - վարչապետ Ալեքսան Կիրակոսեանի:

×

«ԴՈՒԻՆ» ՊԱՆԴՈԿԻՆ ԱՌՋԵԻ
ՆՈՐ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ՄԸ

«Դուին» պանդոկին առջեւ բարձրացած

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴՊՐՈՑԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՅՈՒՆԻՍ 24-Ի ՑՈՑՑԻՆ ԱՒԹԻՒ

—×—

Հաւանաբար չատ վաղը կ'իմանանք թէ ինչո՞ւ ցոյցի պիտի մասնակցին, Պասթիւլի խորհրդանշական հրապարակը, Կիբարկի, Յունիս 24-ին: Սկզբունքով, «ազատ դպրոցն» է, որ պիտի պաշտպանուի, բայց հարկ է գիտակցիլ իրողութեան եւ «կրակ կայ» չպոռնալ, երբ միայն հեռաւոր բոցի մը նշանները հազիւ տեսանելի են:

Իշխանութեան յանցանքն եղաւ, հաւանաբար, իր ճակատագրանքը օրակարգի նիւթ դարձնելով հարց մը, որ տակաւին քնոյթ չունէր, երկրի մը մէջ, ուր դործազրկութիւնը, անտեսական կացութիւնը, արտաքին առեւտուրի բացը եւայլ հարցեր աւելի հրատապ նկարագիր կը պարզեն:

Վերապլէն եաք (Մարտ 4-ի ծաւալուն ցոյցը), կը թուէր որ կիրքերը հանդարտած են: Նոր պատրուակը ծնաւ Մայիս 22-էն 23-ի գիշերը, երբ նախարարապետ Մօռուա քանի մը փոփոխութիւն ներմուծեց օրինադիծին մէջ, որու չուրջ ընդհանուր համաձայնութիւն մը գոյացած էր: Իր տուած պատճառաբանութիւնն այն էր, որ ԻՒՆԱՓԷԼԸ (ազատ ուսման աշակերտներու ծնողքներու ընկերակցութեանց ազգային միութիւն) արդէն վճռած էր ցոյց մը ընել եւ անիկա հետեւանք չէր մեասանակրող ժամուն իր կատարած յաւելումներուն: Ուրբաթին մէջ, բուն հարցը կը վերաբերի ուսուցիչներու պետական տիտղոսաւորումին (թիթիւլարիզասիոն): Հանդարտեցնելու համար իր խիստ կուսակցութեան ծայրայեղներն ու աշխարհական դպրոցի ջատագովները, Մօռուա՝ Սաւառի ծրագրին կցած էր յաւելուած պարբերութիւններ, որոնց գլխաւորն է՝ դադրեցնել պետական նպաստը մասնաւոր դպրոցներու, եթէ 11 տարիներու ընթացքին, խնդրոյ առարկայ վարժարանին ուսուցչական կազմին կէսը ընդունած չըլլայ «պետականացումը»: Ասիկա կը նչանակէ, որ ճշդուած պայմանաժամէ մը եաք, դասատուները պէտք է ընտրեն պետական պաշտօնեայի վերածուիլ: Նաեւ կ'արգիլուի մասնաւոր մանկապարտէզ բանալ, եթէ տեղւոյն վրայ հանրային մը չկայ արդէն:

Մոնտի մէջ ԻՒՆԱՓԷԼի նախագահը՝ Փիէր Տանիէլ «Քազաքական ծանր սխալ» ենթախորագրին տակ կը բացատրէ, ուրեմն, այս առընչութեամբ իրենց տարակուսութիւնները.-

Քազաքական ծանրակչիռ սխալ է, կը դրէ, փոխել թիւ 4 յօդուածը, որ կը նախատեսէր իսկական հաւասարութիւն մը բաշխուած պաշտօններուն մէջ, հանրային եւ ոչ - հանրային դպրոցներուն մէջ, ամէն տարի:

Քազաքական ծանրակչիռ սխալ է, կը դրէ, 4 պիս յօդուած մը ստեղծել, որ կ'արգիլէ մանկապարտէզի որեւէ դասա - րան հիմնել, եթէ տեղւոյն վրայ չկայ հանրային մանկապարտէզ մը: Ու «Քազաքական ծանրակչիռ սխալ»ներու չարքը չարունակելով, յօդուածագիրը կը յիչէ նաեւ տիտղոսաւորման առաջարկը, մասնաւոր դպրոցներու բոլոր դասատուներուն 6 տարիներու վախճանին, ինչպէս նաեւ՝ ութ տարի ետք, չըլլաններու կամ Պեռուէթեան օժանդակութիւնը ենթարկել ուսուցչական կազմին 50%-ի պետական տիտղոսաւորումին:

Այս պատճառաբանութիւնները չեն համոզեր բոլորը եւ նոյն Մոնտին մէջ, Խաման Վանտէրմէրշ, որ կաթողիկէ ուսուցման նախկին փոխ-քարտուղարն է կը բացատրէ «Ո՞վ կը վախնայ» խորագրին տակ որ պետական տիտղոսաւորման հարցը այդքան մեծ վտանգ մը չի ներկայացներ: Ոմանց անդիտութիւնն է եւ ուրիշներու ալ չարամտութիւնը, կ'ըսէ, որոնք կ'ուզեն զօրակոչի ենթարկել Ֆրանսան: Ո՞վ կրնայ փաստել, կ'աւելցնէ, որ ան (տիտղոսաւորումը) կը վնասէ կաթողիկէ դպրոցի մը արժէքին եւ քրիստոնեայ դաստիարակութեան մը պահանջներուն եւ կ'եզրակացնէ. - «Ցորչափ քրիստոնեաները չհարցապնդուին աշխարհականներու կողմէ եւ աշխարհականներն ալ՝ քրիստոնեաներու, դպրոցական պատերազմը պիտի չարունակուի մասնաւորին եւ հանրային միջեւ եւ դպրոցական դրութիւնը անելի մէջ պիտի մնայ»:

×

Կիրակի օր մէկէն - մէկուկէս միլիոնի հասնող բազմութեան մը կը սպասուի, բայց նաեւ մտահոգութիւններ կան ոչ միայն իշխանութեանց, այլեւ՝ ցուցարարներու պատասխանատուներուն կողմէ: Կասկած չկայ, որ ցոյցը այլեւս քազաքականացած է, որքան ալ նպատակը չըլլայ անոնց համար, որոնք անկեղծօրէն միայն ու միայն դպրոցին հարցով մտահոգուած են: Պարագլուխները պիտի մասնակցին եւ ուրեմն ԻՒՆԱՓԷԼԻՆ ու գործակիցները ուզեն կամ չուզեն ձեռք առնուած են քազաքական հոսանքներուն կողմէ: Գլխաւոր նչանախօսքը՝ «Դիմադրութիւնը կը սկսի» ըսել կուտայ նախարարապետին որ «Հանրապետական օրինականութիւնը խնդրոյ առարկայ է» (Հարցազրոյց Մաթէնի մէջ, Յունիս 22): Կաթոն Տրֆէռ ալ ազդարարութիւն - սպառնալիքով մը յայտարարեց թէ ոստիկանութիւնը հրահանգ ունի կարգն ու կանոնը պահպանելու:

×

Ցոյցը նախատեսուած է կէս օրէ ետք, Պասթիլ, բայց թափօրներ պիտի կազմըւին կայարանները (Սէն - Լազար, Լիոն, Նոռ, Էսթ, Մոնփառնաս) ժամը 9-էն իսկ եւ բոլորը ուղղուելու դէպի Պաստիլ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Հ.Մ.Ը.Մ. ՖՐԱՆՍ
ՓԱՐԻԶԻ ԲԱԺԱԿԱԿԻՐ

Հինգշաբթի, Յունիս 21, երեկոյեան ժամը 7·30-ին Մոնթրէօյի դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Պասքէթպոլի Փարիզի բաժակի աւարտական խաղը Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի եւ ՍԿ. Օ. Էս. Էմ. Սաքէօյի միջեւ: Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի տղաքը բուռն պայքարէ մը եաք նուաճեցին բաժակը 79 - 75 արդիւնքով (կիսախաղ՝ 38 - 26, ի նպաստ հայկական խումբին):

ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Միջին դարերուն եղած են նաեւ ուրիշ վեհապետներ, որոնք հետաքրքրուած են մշակոյթով եւ գիտութեամբ: Ինչպէս Լենկթիմուրի թոռը՝ Ուլու Պէկը, որ Սամարղանդի կառավարիչն էր 1409 - 1446 ժամանակաշրջանին, եղած է համբաւա - ւոր աստղագէտ եւ մաթեմաթիկոս: Ըստ Կոլտընի, սուլթան Ալֆաալի բառգիրքի կազմութիւնը եղած է բացառիկ իրագործում մը ա՛յն իմաստով, որ լեզուներու հանդէպ ունեցած իր հետաքրքրութիւնը եղած է՝ բացառիկ:

Երբ վեցլեզուեանի ուսումնասիրող խումբը սկսաւ իր աշխատանքը, որոշ էր, որ ներկայի ձեռագիրը թագաւորին նախնական ձեռագիրը չէր: Նախկինը կորսուած ըլլալով, գրիչի մը ընդօրինակութիւնն էր ձեռքի տակ եղած միակ մատեանը: Բնականաբար՝ վրիպակներ գոյութիւն պիտի ունենան, մանաւանդ երբ ընդօրինակող գրիչը անծանօթ է հայերէնի եւ մոնկոլերէնի նման լեզուներու: Բայց այսպիսի վրիպականքներ չատ չեն, եւ հնչեանական լաւ ականջ մը ունենալով՝ թագաւորը կրցած է ճշդիւտ կերպով արտագրել նմանհնչուող բառերը, արաբերէնն տառերով:

Արաբերէնի եւ պարսկերէնի սինոնիմներուն բառերը հարազատ նմոյշներն են Միջին Դարերուն գործածուած դասական արաբերէնին եւ պարսկերէնին: Գալով միւս լեզուներուն, իրողութիւն մը ակնյայտ կը դառնայ, որ բառարանը յառաջ եկած է տարբեր ժամանակներու կազմուած տարբեր երկու մասերու կցումով: Օրինակ, բառարանին վերջին մասին մէջ, թուրքերէն բառերը, ներկայիս Թուրքիոյ գաւառներու, Ադրբեջանի եւ Թիւրքմէնիստանի մէջ գործածուող բարբառներու բառերով կազմուած են: Իսկ առաջին մասին թուրքերէն բառերը, աւելի թաթար, պաշկիր եւ խազախ լեզուներու նմանողութիւնը ունին: Ուստի՝ միշտ ներկատի պիտի առնենք ա՛յն իրողութիւնը, որ այս Ռէսուլեան վեցլեզուեանը երկու տարբեր ժամանակներու մէջ կազմուած եւ իրարու կցուած միացեալ ձեռագիրը մատեան մը կը հանդիսանայ ներկայիս:

Նկատի առնելով յունարէն եւ հայերէն բառացանկերը, այս բառարանը հետազօտողական ուրիշ կողմ մը եւս ունի: Այդ ժամանակ, յունարէնը եւ հայերէնը ունէին դասական գրաւոր ձեւը, որ կը գործածէին եկեղեցական, պատմական կամ գրական գործերու իրրեւ արտայայտութեան միջոց: Բայց այս վեցլեզուեանին հայերէն եւ յունարէն բառերը դասական - ներն տարբեր են: Սուլթանը իր բառարանին մէջ այս բառերը գրած է արաբերէն տառերով, ինչպէս որ ինքը լսած է: Եւ այս չատ կարեւոր է բառագէտ բանասէրներուն՝ այդ ժամանակուան բարբառները ուսումնասիրելու համար:

Սուլթանին բառարանին յունարէն բառերը, այդ ժամանակի Բիւզանդական կայսրութեան մէջ գործածուած յունարէն բարբառի մը բառերն են: Եւ այս չատ կարեւոր է յունարէն լեզուի բանասէրներուն համար, որոնք հետաքրքրուած են արդի յունարէն լեզուի զարգացումով: Ըստ Փրոֆ. Կոլտընի, այդ բարբառը (ներկայիս դադրած գոյութիւն ունենալէ) կը գործածուէր Կիպրոսի կամ արեւմտեան Փոքր Ասիոյ մէջ:

Նմանապէս, այս վեցլեզուեանին հայերէն բառերը բոլորովին տարբեր են դասական գրաբառէն եւ չեն նմանիր Անդրկովկասեան Հայաստանի մէջ գործածուած բարբառներուն: Սուլթան Ալֆաալի բառացանկին հայերէնը կը ներկայացնէ Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան ժամանակ գործածուած հայերէնը: Կիլիկեան թագաւորութիւնը մեծ դեր խաղացած է խաչակիրներու եւ մոնկոլական արշաւանքներու շրջանին եւ տակաւին ողջ էր Սուլթան Ալֆաալը, երբ Մեմլուքները գրաւեցին Կիլիկիան, բայց Եմէնի սիրակալը Կիլիկիոյ հայերէնը այդ ժամանակի չատ կարեւոր լեզուներէն մէկը նկատելով՝ զայն ներմուծած է իր բառարանին մէջ:

Մոնկոլ միրապետութիւնը Մերձաւոր - Արեւելքի վրայ, որ տեւեց 1256-էն մինչեւ 1335, տարածուած էր Իրանի եւ Իրաքի վրայ, բայց աւելի կեդրոնացած էր պարսկական Ադրբեջանի մէջ: Այդ շրջանին, անկասկած, տասնեակ տարիներ, կը գործածուէր մոնկոլական բարբառ մը, որ անյայտ է ներկայիս: Այդ շրջանէն մեզի հասած դիւանական եւ գրական բոլոր գործերը եղած են պարսկերէն, արաբերէն եւ ասորերէն լեզուներով, բայց ոչ մէկը՝ մոնկոլերէն լեզուով: Այսպէսով, սուլթանին այս բառգիրքը մեզի կը յայտնաբերէ այդ կորսուած մոնկոլերէնն բարբառը: Գիւտ մը՝ չատ կարեւոր բանասէրներուն համար:

Շատ հետաքրքրական է, որ 30 կամ 40 տարի ետք, երբ մոնկոլ միրապետութիւնը դադրած էր Մերձաւոր - Արեւելքի վրայ, սուլթանը իր մայրաքաղաքին մէջ գտաւ անձ մը, որ ծանօթ էր այդ ժամանակաշրջանին գործածուող, ներկայիս մեզի անյայտ մոնկոլ բարբառին: Այսպէսով, սուլթանը, Ճենկիզ Խանի ժամանակ գործածուող այս մոնկոլ բարբառը գործածելով, լեզուագէտներուն համար յայտնաբերած կ'ըլլայ ուսումնասիրութեան նոր դաշտ մը:

Բառարանին բառերը այբբենական կարգով չէ որ չարուած են, այլ տրուած են բաժանումներու տակ, ինչպէս - մարդկային մարմին, կենդանիներ, միջատներ, պղպականական կապեր, կշիռք եւ չափեր, գործիքներ, ռազմական առարկաներ, եւայլն: Այս ձեւով, բառարանը գործնական ըլլալու հանգամանքը եւս կ'աւելցնէ իր արժէքին վրայ:

Զիավարժութիւնը, բազմազանութիւնը նեռադգութիւնը թագաւորին արտասովոր նիւթեր ըլլալով, բառարանին մէջ աւելի մանրամասնուած են այդ բաժինները, ճշդիւտ իմաստը տալով պարսկերէն, թուրքերէն, յունարէն եւ հայերէն լեզուներով: Մոնկոլերէնի սինոնիմին մէջ կը պակսին այս դասակարգի չատ մը բառեր: Ինչո՞ւ: Չենք գիտեր: Իսկ երբ արաբերէնի դիմաց, միւս լեզուներուն մէջ չէ գտնուած նոյնիմաստ նշանակութիւնը ունեցող բառը, սուլթանը երկու բառերով տուած է բացատրութիւնը: Օրինակ, ճերմակ - գորշ բազէն, պարսկերէնի մէջ եղած է՝ պաղ - ի - սաբետ, յունարէնի մէջ՝ ասբրոն - երաֆին, հայերէնի մէջ՝ սպիտակ - պազէ: Սուլթանը չատ պրպտող եւ ճշդիւտ եղած է իր աշխատանքին մէջ, բայց ամենածախնդիր բանասէրն անգամ չի կրնար գտնուածէն աւելին օգտագործել:

Թաւսուլեան այս վեցլեզուեան բառգիրքը մեծ բան մը չի յայտնաբերեր եմէնի 14-րդ դարու մշակոյթի մասին, բայց այս տաղանդաւոր սուլթանին միջոցով, թուրքիկ լեզուի, Կիլիկեան հայերէնի, Բիւզանդական յունարէնի եւ մոռցուած մոնկոլ բարբառի մը մասին յայտնաբերուած են չատ մը նորութիւններ, որոնք էական եւ կարեւոր կը դառնան լեզուական դիտական բանասէրներուն համար:

Սուլթան Ալֆաալի այս աշխատանքը թանկագին նուէր մըն է ներկայի ուսումնասէրներուն համար, մանաւանդ մեզի՝ Հայերուս, որ հետաքրքրուած ենք Հայաբանութեան, Հաճրնի եւ այլ բարբառներու ուսումնասիրութեամբ: Այս արժէքաւոր գործին ուսումնասիրութեան աւարտումով եւ հրատարակութեամբ, մեր բանասէրներուն առջեւ նոր ուղիներ պիտի բացուին՝ իրենց պրպտումները կատարելու համար:

ՀՄԱՅԵԱԿ ՀԱՄԱՅԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԱԼԵՔՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ Ի ՊԱՏԻՒ ՃԱՇ ԺՐՆԵԻԻ ՄԷՋ

Հայ ժողովուրդի եղերաբախտ ճակատագիրը դեռ չէր ուրուագծուած երեւակայութեանց մէջ, երբ 78 տարիներ առաջ, Նեղոսի ափերուն, մեծանուն բարեբար մը, Պօղոս Փաշա Նուպար, բնազդական ներշնչմամբ մը գուցէ, իր գործակիցներուն հետ, բարեգործական միութեան մը յղացմամբ սաղմ մը բեղնաւորած էին, որ տասնեակ տարի վերջ արարչական նախախնամութիւն մը պիտի դառնար մեր տառապած ազգին: Իսկ վերջին երեսնամեակին, դէմք մը, յանձին՝ Ալեք Մանուկեանի, բացառիկ նուիրումով պիտի դառնար բարեխնամ մը ոչ միայն կարօտեալներու կարիքներուն, այլեւ՝ կրօնական, կրթական եւ մշակութային մարզերու մէջ:

Զուիցերիոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան իրաւական կեդրոնը եւ Ժընեւի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ հիմնարկը նախաձեռնած էին ոճնել նախապահին գործունէութեան երեսնամեակը, Կիրակի, Յունիս 17, Ժընեւի մէջ: Առաւօտուն, տեղւոյն Ս. Յակոբ եկեղեցւոյն մէջ յատուկ պատարագ մատուցուեցաւ ի յիշատակ մեծ հիմնադրին, Պօղոս Փաշա Նուպարի եւ իր գործակիցներուն, ինչպէս եւ միութեան բոլոր բարերարներուն:

Պատարագիչ՝ Վիդէն Վրդ. Այքազեան իր քարոզին բնաբան ընտրած էր «Երանի որ ունիցի յիշատակ ի Սիոն»: Ներկայ էին միութեան չատ մը մասնաճիւղերու ներկայացուցիչներ եւ միութեան բազմատասնեակ անդամներ:

Յաւարտ հոգեհանգիստին հիւրերը առաջնորդուեցան՝ Մօն Պլան քարափի մեծ պանդոկներէն՝ Պօ. Բիվաժ: Ժամը 13-ին, ճաշէն առաջ, հիւրերը ընդունուեցան Լէմանի ափամերձին հայեաց, պանդոկի բացօթեայ դարատափը, մխիթարեան ծանօթանալու:

Յորելեարին մօտ էին ազգիկը՝ Տիկին Լուիզ Սիմօն, հոգեւոր հովիւը, եկեղեցւոյ չինարար՝ Պ. Յակոբ Թօփալեան, Մխիթարեան - Նահանգաց կեդրոնի տնօրէնն՝ Պ. Հայկենց, Փարիզի մասնաժողովի առենապետ՝ Պ. Ադամեան եւ տիկինը, Պուէնոս - Այրէսէն՝ Յովսէփ Եուսէֆեան, Եգիպտոսէն՝ Տէր եւ Տիկին Քէհեաեան, եւայլն, եւայլն:

Մէթր Սեւթնպեան, որպէս սեղանապետ, խօսք առնելով յիշեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին մէկ ակնարկութիւնը, որ խոսացած էր երկու բառով, ամբողջ կեանք մը եւ վաստակ մը, մեծ Հայր. եւ աւելցուց դրուագ մը՝ երբ 14 տարի առաջ Պ. Մանուկեան Պէյրութ կ'այցելէր, Աբրաները զարմացած էին ընդունելութեան պերճանքին եւ հետեւեալ օրը եղբակացուցած էին՝ ըսելով. - Հայոց թա-

(Շար. 14)

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՍՈՖԻԱՅԻ «Գ. Սունդուկեան» թատերախումբը Պլովդիւի մէջ հանդէս եկած է Անթոն Սարաչիմիրովի «Կեսուր» թատերախաղի ներկայացումով, զոր բեմադրած եւ թարգմանած է Միհրան Պօղոսեան: Ներկայացման աւարտին, Պլովդիւի «Ց. Պարոնեան» թատերախումբի անունով ողջոյնի խօսք արտասանած է Սարգիս Անդրէասեան, շնորհաւորելով Սոֆիայի հայկական թատերախումբը:

×

ՊԱԴԷՐԲՈՐՆԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 27-ին, նշուած են զպրաց դասուն 94-րդ եւ Քառասուն Մանկանց երգչախումբին 54-րդ տարեդարձները, նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիարքի: Պատարագած է Մեսրոպ վրդ. Մուրաֆեան: Շնորհք Պատրիարք դնահատած է երգչախումբին գործունէութիւնը: Քարոզած է պատարագիչը, անդրադառնալով հաւատքի նչանակութեան: Ցաւարտ արարողութեանց, զպրաց դասու սրահին մէջ սարքուած է սիրոյ սեղան մը, զոր վարած է Մանուէլ Ագճամպազ: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է Շնորհք Պատրիարք:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Ակեք Մանուկեան վարժարանի «Կէօնճեան» սրահին մէջ, Մայիս 12-ին, տեղի ունեցած է Սրբուհի Էվրանի արուեստի ցուցահանդէսը: Ծօսք առնելով Քանատայի Գեղարուեստի Ուսուցիչներու Ընկերակցութեան նախագահուհին՝ տիկին Այլին Տիւվալ, անդրադարձած է Սրբուհի Էվրանի ինքնատիպ արուեստին: Ցուցադրուած են յախճապակիէ ծաղկանօթներ, գոհարեղէնի տուփեր, ափսէներ, սուրճի գաւաթներ ու սկահակներ՝ նախչուած հայկական ոճով թռչնագրերով, Արարատով եւայլն:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՑԻ Հայ Կեդրոնի «Հուրիկ Բազդասարեան» սրահին մէջ, Մայիս 5-ին, տեղի ունեցած է Հ.Ց.Դ. «Դրօ» կոմիտէի տարեկան ճաշ - պարահանդէսը: Հանդիսութիւնը վարած է Մխիթար Մինասեան: Ծօսք առած է Թագմիկ Ադէմեան, անդրադառնալով «Դրօ» կոմիտէութեան աշխատանքներուն: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Համազգայինի պարախումբը եւ երգիչ Անդրանիկ Մաթոսեան:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Մաունթ Ռոյըլ պանդոկին մէջ, Մայիս 12-ին, տօնուած է հայ աւետարանական եկեղեցւոյ քսանամեակը: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Վեր. Ցովհաննէս Ակներեան: Բանախօսած է Վեր. Փիլիբը Տողրամաճի: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՑԻ «Մեսրոպեան» վարժարանի դաշտին վրայ, Մայիս 6-ին, տեղի ունեցած է աշակերտական մարզահանդէսը: Բացումը կատարած է տեսուչը՝ Արամ Պուլղուրճեան: Տեղի ունեցած են մարզական զանազան խաղեր: Մեծ տպաւորութիւն ձգած է տողանցքը: Մարզահանդէսի ընդհանուր դեկավարը եղած է մարզիչ Պետրոս Ամլոյեան:

×

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ եւ Քանատայի հայ կաթոլիկ թեմի առաջնորդ Ներսէս Եպիսկ. Սէթեան առաջնորդական փոխանորդ նչանակած է Տիթրօյթի Ս. Վարդան եկեղեցւոյ հովիւը՝ Հ. Ցովսէփ վրդ. Գալայճեան: Այս առթիւ, Մայիս 6-ին, Ս. Վարդան եկեղեցւոյ մէջ պատարագած է Ներսէս Եպիսկ. եւ պաշտօնապրաղով մը պատուած առաջնորդական փոխանորդը: Կէսօրէ ետք, Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը ի պատիւ Հ. Ցովսէփ վրդ. Գալայճեանի:

×

ԱԹԻՆԻ իր գործատան մէջ, Մայիս 23-ին, իր կեանքին վերջ տուած է կարպիս Տապանեան, 52 տարեկանին: Ողբացեալը չուրջ քսան տարի ծառայած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերուն մէջ, վարելով դասնատան պաշտօններ. եղած է Շրջ. Վարչութեանատենապետ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մայիս 24-ին՝ Փիքսի Ս. Կարապետ եկեղեցին, ուր դամբանական մը խօսած է Լեւոն Գայեան, վերառնելով ողբացեալին ծառայութիւնները Հ. Մ. Ը. Մ.ի՝ վարչական թէ սկաուտական մարզերու մէջ:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԼԷՍԻ մէջ, Մայիս 26 - 28, դանազան ձեռնարկներով տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 66-րդ տարեդարձը: Այսպէս, Մայիս 26-ին, Մոնթեպելլոյի «Բաղրամեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան բանախօսած են Ժան Գոսագեան (հայերէն) եւ Ռապըրթ Աստուրեան (անգլերէն): Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Հաչիկ Ազարաեան՝ արտասանութիւններով, եւ Գառնիկ Սարգիսեան՝ յեդասիական երգերով: Մայիս 27-ին, Կլենտէյլ Հայ Սքաուլի դաշտին վրայ, տեղի ունեցած են Քալիֆորնիոյ հայ աչակերտական մարզական խաղերու ազատական մրցումները, որոնք վերջ գտած են 350 աշակերտներու առդանգքով: Ապա խօսք առած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Վարչութենէն Թորոս Բարսեղեան եւ Ցակոբ Օվայեան, ինչպէս նաեւ յանուն Հ. Ց. Դ. Կեդր. Կոմիտէի Վահէ Եազուպեան: Մայիս 28-ին, Կլենտէյլի Էլիժէն Փարքին մէջ տեղի ունեցած է դաշտահանդէս մը, ամբողջ օրը:

×

ՔԱՆԱՏԱ. Հրջապատյա մը կատարած է Հայաստանի «Թաթուլ Ալթունեան» երգչի ու պարի համոյթը, կազմակերպութեամբ Թէլէ Ազրմենիայի: Համոյթը հանդէս եկած է Մոնրէալ, Շերպրուք, Օթաուա, Թորոնթօ եւ Քէպէք, ներկայացնելով ազգապարական, ժողովրդական երգերէ ու պարերէ բազկացած յայտագիր մը՝ Մայիս 24-էն Ցունիս 4:

×

ՀՈԼԻՎՈՒՏի «Կարապետեան» սրահին մէջ, Մայիս 19-ին, տեղի ունեցած է Պէյրութի «Նչան Փալանճեան» ձեմարանի Բարեկամներուն ճաշ - հաւաքոյթը: Բացումը կատարած է Քալիֆորնիոյ ձեմարանականներու Ընկերակցութեան անուն նով Կարպիս Շիրտմեան: Հանդիսավարը՝ Լեւոն Գասպարեան, անդրադառնալով ձեմարանի ներկայ կացութեան եւ Պէյրութի դէպքերուն հետեւանքով յառաջացած նիւթական դժուարութիւններուն, կոչ ըրած է օգնելու ձեմարանին: Ծօսք առնելով Համազգայինի կեդր. Վարչութեան անդամ Բարդէն Սասունի չեչատած է ձեմարանին դերը եւ զայն կանդուն պահելու անհրաժեշտութիւնը: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Հեղինէ Հարպոյեան (երգ), Ծաչիկ Ա-բարատեան (արտասանութիւն) եւ Արփի Տատոյեան (երգ): Եղած նուէրներէն դոյացած է չուրջ 16 հազար տոլար:

×

ՏԻԹՐՕՑԹի Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 19-ին, տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 66-րդ տարեդարձը: Ծօսք առած են Մայքըլ Ցակոբեան (եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան անունով), Գրիգոր Գրիգորեան (յանուն Հ. Ե. Դ.ի) եւ Կորիւն Ա. քհնյ. Շրիգեան: Բանախօսած է (անգլերէն) Փօլ Պարսիղսեանեան: Ողջոյնի խօսքեր արտասանած են Ալի Ֆերմանեան (Հ.Օ.Մ.), Անթօ Էնկէեան (Հ. Մ. Ը. Մ.) եւ Օննիկ Պոզիկեան (Համազգային): Եղած են նուէրներ ի նպաստ Հայ Դատին:

×

ՓԱՍՍԱՏԻՆԱՑԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 12-ին, Հ.Օ.Մ.ի «Սօսկ» Մասնաճիւղը տօնած է Մայրերու Օրը, ճաշ - պարահանդէսով: Նոյն առթիւ նչուած է նաեւ Մանուճճլուղին հիմնադրութեան 10-ամեակը: Բացումը կատարելով հանդիսավարը՝ Արփի Իթիւճեան, անդրադարձած է Հ.Օ.Մ.ի աշխատանքներուն: Բանախօսած է Վազգէն Մատէոսեան:

Հ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Ց. Զ.)

- 5 -

ԻՐԻԿՆԱՑԻՆ ԴՊՐՈՑ

- Մաիկ ըրէ՛ք, ըսաւ Փեփփոնէ, եթէ քրիստոնեայ մը տարակոյս մ՚ունենայ ըրած մէկ գործին մասին, եւ պայ ձեզի պատմելու, եւ դուք անդրադառնաք որ գործին մէջ սխալներ կան, դուք սխալները վեր կը հանէ՞ք, թէ կը թողուք որ անցնին:

Տոն Քամիլլօ նեղացաւ.

- Ի՞նչպէս կը համարձակիս քահանայի մը ուղղամտութիւնը տարակոյսի տակ դնել: Քահանային առաջին պարտքն է յայտնի կերպով ցոյց տալ բոլոր սխալները որ ապաշխարողը գործած է:

- Լաւ, դուշեց Փեփփոնէ, պատրա՞ստ ես լսելու խոստովանանքս:

- Պատրաստ եմ:

Փեփփոնէ դրպանէն հանեց խոշոր թուղթ մը եւ սկսաւ կարդալ. «Քաղաքացիներ, մինչ կ'ողջունեմ ձեր յաղթանակը այն ցանկին...

Տոն Քամիլլօ ընդհատեց զայն չարժուձեւով մը ու դնաց ծնրադրեց խորանին առջեւ.

- Ցիսուս, մրմնջեց, գործերուս պատասխանատուն ա՛լ չեմ ըլլար:

- Ես կ'ըլլամ, պատասխանեց Քրիստոս. Փեփփոնէ քեզ ծակը դրաւ եւ դուն համեստութեամբ պէտք է ընդունիս հարուածը եւ յանձնառութեանդ համաձայն գործես:

Ցիսուս, պնդեց Տոն Քամիլլօ, նկատի կ'առնես որ ինծի աշխատիլ կուտաս իբրեւ «Գրգիռ - Ծաւին»ի հաշիւ:

- Դուն քերականութեան համար կ'աշխատիս, չարաշահութիւն եւ ուղղափառութիւն, որոնք ոչ մէկ կերպով սատանայական կամ աղանդաւոր բան մը ունին:

Տոն Քամիլլօ քիթին անցուց ակնոցները, ձեռքն առաւ մատիտը եւ չակեց ճարին կայացող նախադասութիւնները, որ Փեփփոնէ յաջորդ օրը պիտի կարդար: Փեփփոնէ նորէն կարդաց ծանր կերպով:

- Լաւ, հաստատեց. միակ բանը որ չեմ հասկնար, հոն է ուր ես կ'ըսէի. «Մտադիր ենք ընդարձակել դպրոցական շէնքը. վերաշինել Ցոսսալթոյի կամուրջը»: Դուք սրբագրած էք՝ «Մտադրած ենք ընդարձակել դպրոցական շէնքը. նորոգել եկեղեցիին աշտարակը. վերաշինել Ցոսսալթոյի կամուրջը»: Ինչո՞ւ:

- Շարադասութեան խնդիր է, բացատրեց ծանրօրէն Տոն Քամիլլօ:

- Երանի ձեզի որ լատիներէն սորված էք եւ կը հասկնաք լեզուին բոլոր նրբերանդները, հառաչեց Փեփփոնէ: Այսպէս, աւելցուց, այն յոյսն ալ որ աշտարակը գլխուդ վրայ կրնար իյնալ, կը ցնդի:

Տոն Քամիլլօ բացաւ բազուկները:

- Հարկ է խոնարհիլ Աստուածոյ կամքին առջեւ:

Երբ՝ մինչեւ դուռ Փեփփոնէին ընկերանալէն ետք, Տոն Քամիլլօ ներս մտաւ, եկաւ բարեւելու Քրիստոսը:

- Կեցցե՛ս, Տոն Քամիլլօ, ըսաւ ժպտելով Քրիստոս, քեզ սխալ դատեր էի. կը ցաւիմ որ մանրեցիր քու վերջին գլանիկդ. ապաշխարանք մը՝ որուն արժանի չէիր: Սակայն անկեղծ ըլլալու համար, բաւական գեղջուկ փորձաւ այդ Փեփփոնէն որ ոչ իսկ դլանիկ մը նուիրեց այդքան յոգնութեանդ փոխարէն:

(Շար. 26)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբերդցիական Միութեան, Թրանսայի շրջանի կեդրոնական վարչութիւնը իր մասնաճիւղերով խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Շահպազեան, Խպոյեան եւ Սուլարեան ընտանիքներուն, Տիգրան Շահպազեանի մահուան առթիւ (Սէն - Թ'Անթուան - Մարսէյլ) :

THEATRE ARMENIEN
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Եւ...

Մկօ-ին ճամբորդութիւնը

de A. BERBERYAN

présenté par
LA TROUPE KISSANI
de l'Ecole de Recherche et d'Expression Culturelle Arménienne

MARDI 26 JUIN à 20 h 30
Théâtre Municipal d'Issy les Moulineaux
25, avenue Victor-Cresson, 92130
- les billets sont à retirer au théâtre ou renseignez-vous au 916 - 08 - 43

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ դրամարներ. - Մարկրիք Տէր - Յակոբեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկի եկեղեցւոյ. - Խաչատուրեան եւ Տօնապետեան ընտանիքները 300 Ֆ., Տէր - Յակոբեան եւ Շահպազեան ընտանիքները 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր - Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Թուրիք - եան, Տէր եւ Տիկին Միսաք Միսաքեան 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Աւագեան, Տիկին Արուսեակ Վանէսեան, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Թադէոսեան, Տիկին Մնա - եան, Ժիլպէր - Մատլէն Մօնթուա, Նազարէթ - Մարի Տէվլէթեան, Տիկին Տըրիկեան, Օրդ. Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Թուրիկեան (Մարսէյլ), եւ Ոմն՝ 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան 50 Ֆ.: Մանուկ Ոսկերիչեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկի եկեղեցւոյ. - Այրի Տիկին Ոսկերիչեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Լիմոտհարեան, եւ Այրի Տիկին Գարուճեան 100-ական Ֆ.: Յարութիւն Դաւիթեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ժագ Դաւիթեան 1000 Ֆ. եկեղեցւոյ :

ՓՐՈՖ. ԷԴ. ՋՐԲԱՇԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Le Professeur Edouard DJRBACHIAN, Académicien de la RSS d'Arménie, directeur de l'Institut de littérature arménienne Manuk Abeghian à Erévan, délégué par le gouvernement de la RSS d'Arménie à la demande de Monsieur le Président de l'Institut National des langues et civilisations orientales, donnera une conférence publique su la littérature arménienne contemporaine :

MERCREDI 27 JUIN à 20 heures très précises, à la Sorbonne, Amphithéâtre Lefebvre (entrée place de la Sorbonne, à droite de la chapelle, puis galerie Dumas à droite : l'Amphithéâtre Lefebvre est alors sur la gauche, au 1er étage) : Conférence lue en traduction française en présence du Professeur DJRBACHIAN.

Présentation et entretien dirigés par J.P. MAHÉ, avec le concours du Centre de Documentation Arménien de Paris.

Accès libre et gratuit.

RADIO - LIBERTAIRE
FM. 89,5 Mg Hz
DIMANCHE 24 JUIN de 14 h. à 15 h. 30
EMISSION SUR LE PROBLEME ARMENIEN

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Մէջին տարիքի հայ կին մը գործ կը փնտռէ, երախայ նայիլ կամ տան գործ - ներով զբաղիլ, առանց բնակութեան : Հեռաձայնել. - Տիկին Պաղլա
330 - 33 - 29

DANS LE CADRE
DES MERCREDIS BILINGUES
de la MAISON de la CULTURE
ARMENIENNE DE PARIS
17, rue Bleue, 75009 Paris

l'Association Culturelle et Educative
HAMASKAÏNE
présente sa Troupe Théâtrale
TIMAG
dans une soirée consacrée à TCHEKHOV
le mercredi 27 juin à 20 h. 30
L'OURS
pièce en un acte (en arménien)
avec Anita Berbérian Tachdjian (Popova)
Gilles Nouridjanian (Louka)
Koko Ketchédjian (Smirnov)
mise en scène de HASMIG SURMELIAN
Dîner à 22 h. Entrée libre

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

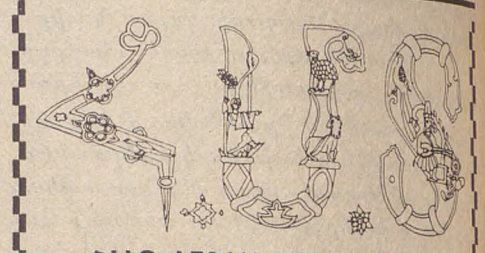
ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳԱՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՈՒՄԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի Շաբաթ, Յունիս 23, ժամը 10·30-ին։

կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԱ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

PORTES OUVERTES SUR L'ARMENIE

Samedi 30 Juin de 10 h. à 20 h.
Journée PORTES OUVERTES
dans les locaux de la MCAD
STANDS D'EXPOSITION SUR TOUTES LES ACTIVITES
PHOTOS - PEINTURE - MAQUETTES - PROJECTION DE DIAPOSITIVES - - VIDEO - MARIONNETTES -
SPECTACLE DE DANSES, CHANTS ET MUSIQUE de 17 à 19 heures
ENTREE LIBRE

VACANCES
JAF 1984
du 5 au 26 août
BOULOURIS (Var)
LE MANOIR
SITUATION : 5 km. de St.-RAPHAËL à 50 m de la plage.
DESCRIPTION : Chambres de 6 lits dans un très beau jardin de 8 000 m2 bordé de palmiers.
SPORT - LOISIRS - ANIMATIONS
SEJOUR EN PENSION COMPLETE
(Voyage non compris)
3 semaines ..... **3 380 F**
2 semaines ..... **2 335 F**
1 semaine ..... **1 210 F**
Séjours du dimanche (midi) au samedi (inclus)
RENSEIGNEMENTS ET DEMANDES D'INSCRIPTION
Dans tous les secteurs de la JAF :

PARIS	LYON	MARSEILLE
6, cité Wauxhall - 75010 Paris	215 - 217, ave. Félix-Faure	65, allée Léon-Gambetta
Tél. : 208. 76. 49	69003 Lyon	13001 Marseille
(mercredis soir, de 20 à 22h)		Tél. : 08. 10 .38
		(mardis soir de 20 à 22h)

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1984 - 1985

Ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները սկսած են, հետեւեալ բաժանումներով. -

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ - ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ - եւ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ :

Վարժարանը կ'ընդունի ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ :
- Ցերեկօթիկ՝ աղջիկ եւ մանչ :
- Գիշերօթիկ՝ միմիայն մանչ :

Ցերեկօթիկ աշակերտներու համար վարժարանը ունի ինքնաշարժի սպասարկութիւն, հետեւեալ գիծերու վրայ. - Ալֆորվիլ - Փարիզ (2-րդ, 8-րդ, 9-րդ, 15-րդ, 16-րդ, 18-րդ թաղամասեր), - Խան լէ Մուլինօ, Մէսոճ, Շատիլի, Վիրօֆլէ, Սէն - Փլու, կարճ. Բիւէլ Մալմեզօճ, Փօր Մարլի :

Արձանագրութեան համար, ինչպէս նաեւ լուսաբանելի այլ հարցերու համար դիմել տեսչութեան, Յունիս եւ Յուլիս ամիսներուն ամէն օր ժամը 10-էն 13 :

Հեռաձայն. - 534 - 68 - 28

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES ET DES ENVIRONS
15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

JUILLET 84
ENSEIGNEMENT ACCELERE D'ARMENIEN POUR ADULTES
deux niveaux de perfectionnement
Enseignante : Sirvart SABOUNDJIAN
Renseignement et inscription en téléphonant l'après midi au (7) 849 42 97

OPTIMA Tours
ETE 84
EN ARMENIE
— du 4 au 18 AOUT
— du 18 AOUT au 1er SEPT. } PRIX PARIS/PARIS : 6 410 F
— du 1er au 15 SEPTEMBRE
— du 6 au 20 OCTOBRE PRIX PARIS/PARIS : 5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

VOYAGE CULTUREL EN ARMENIE
conduit par le Révérend Père KESSEGIAN
du 18 AOUT au 1er SEPTEMBRE (avec 3 jours à TBILISSI)
PRIX PARIS-PARIS : 6 410 F
Renseignements et inscriptions : OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 Paris Tél. : 742. 10. 35

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille.
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ գներ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
26
MARDI
26 JUIN
1984
LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրամ ք ա մ : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.729 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.729

Ի ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԴՊՐՈՑԻ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

ԾՈՎԱԾԱԻԱԼ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՏՂԱՆՅԵՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՅՈՒՅԱՐԱՐ

—×—

Կարգն ու կանոնը պահպանուեցաւ մինչեւ ծայրը, ինչ կը վերաբերի բուն յոյցին. որ առաւօտեան 9-ին կը սկսէր եւ վերջ կը գտնէր ժամը 21-ին, բոլորին ցրուելով։ Միջադէպեր կը պատահէին Շանզ'Էլիզէ եւ մանաւանդ լատինական թաղը ծայրայեղ - ալ տարրերու եւ ոստահո - վութեան ուժերու միջեւ ժամը 19·30-ին, այս 21-էն մինչեւ առաւօտեան 2 - 3, շուրջ 50 հարցապնդումներ կ'ըլլային։

Այս յոյցին դրդապատճառներուն մասին գրեցինք արդէն մեր նախորդ թիւով։ Ինչ որ կարելի է աւելցնել այսօր, այն է որ յոյցը կատարեալ յաջողութիւն մը պէտք է նկատել։ Ըստ ոստիկանութեան 850 հազարի հասած է բազմութիւնը, ըստ ժամուին արդէն իսկ մէկ միլիոնէն աւելի է, մինչ կազմակերպիչները մէկուկէս միլիոն կը հաշուեն եւ ոմանք մինչեւ երկու միլիոն ալ կ'երթան։

Գլխաւոր նշանախօսքերն էին. - «Ազատ դպրոց պիտի ապրի, «Ճոյա - դիմադրութիւն», «Սավառի, օրէնդր ծայրէն սկսէ՛», «Ազատութիւն՝ այո՛, մենաշնորհ՝ ո՛չ» եւայլն, եւայլն։ Դեռ կային ծանօթ եղանակները երգերու, օրուան յարմար բառերով։

Թափօրները կը կազմուէին առաւօտեան, փարիզեան գլխաւոր կայարաններէն եւ հիմալիի հրապարակը եւ մաս - մաս կ'ուղղուէին դէպի Պաստիլ։ Կազմակերպիչները կարգապահութեան համար 15 հազար հոգի զօրակոչի ենթարկած էին, քանի մեծ էր բոլորին մտավախութիւնը, որ անհամութիւններ կրնան պատահիլ դրդուութիւններու հետեւանքով։ Ելեւկոպոսները, առաւօտեան համակամութեան ուղերձներ կը յանձնէին, բայց չէին տոզանցներ, եթէ նոյնիսկ կարելի էր ոմանք տեսնել Պաստիլի մէկ պատշգամը։ Հանդարտ Սերժ Ժիւլին է, որ ամէնէն առարկայական եւ տրամաբանական վերլուծումը կ'ընէր, երկուշաբթի առաւօտ Վիքթորսիոնի մէջ, բացատրելու համար անցած դարձածը։ Փողոցի եւ ազատութեան տրամաբանութիւն մը կայ, կ'ըսէ Ժիւլի, որ երբ բանի կրնայ մեծ գանգուածներ համախմբել։ Բնակչութեան մէկ կարեւոր մասը, անկասկած, մասնաւոր դպրոցի ընդում մը կը տեսնէ, թէկուզ հեռաւորին համար միայն, Սավառի օրէնքին մէջ։ Պահպանողական Ֆրանսան չէր այլ՝ պահպանուած Ֆրանսան որ վտոզ կ'ըսէ, հասած երկրին բոլոր քաղաքներէն։ Ժիւլի չի վարանիր չեչոտ գնել ու «ընկերվարական նախաձեռնութեան ապուշութեան վրայ, երբ՝ ոչ մէկ պահու անդրադարձաւ, որ դպրոցական բազմակողմանիութեան ընդմէջէն՝ դաղափարական վճռական ճակատամարտ մըն էր որ կը տարուէր»։ Եւ նկատել կուտայ, որ այնքան օրէնքն իսկ չէ, որ իշղխցուց կրակին վրայ, որքան անոր պատրաստուելուն, պաշտպանուելուն, արդարացուելուն ձեւն ու եղանակը։

Ծանօթ է որ փոփոխութիւններ մրցը - ւեցան վերջին պահուն, որ Մօռուա օգտագործելով Սահմանադրութեան մէկ յօդուածը որ թոյլ կուտայ ամբողջ օրի - նագիծ մը մէկ անգամէն քուէարկել, առանց յօդուած առ յօդուած ծեծելու, հակախորհրդարանական դիրքի մէկ եզու եւայլն, եւայլն։ Ներկայիս օրինագիծը պէտք է Ծերակոյտ երթայ, ուր անկասկած ալ փոփոխութիւններ եւ յաւել -

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԻՐԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
ԵՐԵՍՓոԽԱՆԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ
ՁԵՂԵԱԼ ՀԱՄԱՐՈՒԱԾ

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիֆ»ի Յունիս 14-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Իրանի Պահապան Խորհուրդը՝ Յունիս 13-ի իր նիստին, Իսլամական Խորհրդարանի ընտրութիւններու արդիւնքներու թղթածրարի քննութեան չրջագիծին մէջ, բեկանած է հարաւային իրանահայութեան ընտրութիւնները, այլ խօսքով՝ չեղեալ համարած Արտաւազդ Բագրատեանի ընտրութիւնը։

ւածներ պիտի կրէ եւ վերադառնայ Ազգ· Ժողով։ Հոս է, որ երէկուան յոյցը կազմակերպողները յոյս ունին որ մեծամասնութիւնը յետ քայլ մը ընէ եւ չյամառի օրէնքը պարտադրելու։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Մոսկուայէն վերադարձին եւ Փորթուգալի ճամբուն վրայ (ուր կ'երթայ Զորեքշաբթի), երկուշաբթի ընդունեցաւ եւրոպայի իր լինը ընկերակիցները Ֆոնթէնըպլօ։ Կրնճռատ հարցը, կրկին, Տիկին Թաչըրի նեւթական ցնդն է···։

ԼԻԲԱՆԱՆի համար յոյս մը ծնած է նոր համաձայնութեան մը շնորհիւ, բայց ժողովուրդը որքան ալ յոյսը կտրած չըլլայ, թերահաւատ է, 9 տարուան դառն փորձառութենէ ետք։ Այս համաձայնագիրը, որ դոյացած է համայնքներու միջեւ կը նախատեսէ նախ ապահովութեան ծրագիր մը։ Բանակը, երթալով պիտի տարածուի եւ քաղաքացիները պէտք է մէկ կողմ դնեն զէնքերը։ Բանակը փոփոխութիւններ պիտի կրէ, գոհացում տալու համար մահմետականներուն, ասոնց մէջ՝ Շիիները ձեռք ձգած են արդէն հրամանատարին մեկնումը եւ փոխարինումը։ Չինուորական խորհուրդը պիտի հսկէ եղած կարգադրութեանց գործադրութեան։ Ճոյսի պատճառներէն գլխաւորն այն է, որ ամէն մարդ զզուած է եւ կացութիւնը մտահոգիչ է՝ ռմբակոծութիւն, առեւանգում, սպանութիւն եւայլն, եւայլն։ Տնտեսութիւնն ալ, որ այս ամբողջ տարնապին ընթացքին «մէջէն լաւ ելաւ» սկսած է վնասներ կրել։ Արտածումը դադրած է եւ պետութիւնը պարտքի տակ է։ Սուրիան ալ կ'ուզէ որ կարգադրուի, քանի երկրին աւտուի վարչակարգն ալ խախուտ է։ Սկզբունքով, եթէ ամէն ինչ լաւ ընթանայ 10 - 15 օրէն պէտք է բնականոն կեանքը վերսկսի։ Ամէն պարագայի մէջ, բախումներու պատճառները չեն վերցած եւ բուն վախն այն է, որ այս ամբողջը անդամ մը եւս չունչ մը առնելու ծառայէ։ Մինչ այդ լիբիացի դիւանագէտ մը իր երկու պահակներով, առեւանգուած է Շաբաթ օր՝ «Պաղեստինեան յեղափոխութեան որդիներուն» կողմէ, որ անծանօթ խմբակ մըն է։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէջ մահապատիժները կը շարունակուին։ Այս անգամ ծայրայեղ ալ՝ Շապան Գըլըչ անուն ամբաստանեալ մըն է որ մահուան դատապարտուած է Էրզրումի զինուորական առեանին կողմէ։ Ամբաստանուած է որ զոհերէն մէկ մը սպաննած է։ Միւս կողմէ, ծայրայեղ - ալ 14 մահապարտներու պատիժն ալ ցըկեանս բանտարկութեան վերածուած է, Էրզինճանի մէջ։

ԺՈԶԷՖ ԼՈԶԻ չարժանկարի ծանօթ բեմադիրը, մեռաւ 75 տարեկանին, Լոնտոն։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 18 / 21)

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ
100-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեւանի «Մհեր Աբեղեան» պրականութեան հիմնարկին մէջ տեղի ունեցած է Դանիէլ Վարուժանի հարիւրամեակին նուիրուած գլխաւոր նստաշրջան մը, կազմակերպութեամբ Հիմնարկին եւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան։ Բացուածը կատարելով Պերճ Զէյթունցեան ի մէջ այլոց նշած է. «Դանիէլ Վարուժանը վիթխարի երեւոյթ է հայ քնարերգութեան մէջ, «առիւծներէ զարմից» սերած երկտասարդ մի հանճար։ Այսօր հաւաքուել ենք մեր սիրոյ պարտքը հատուցելու մեծ բանաստեղծի յիշատակին եւ այդ առթիւ անուղղակիօրէն նաեւ արեւմտահայ գրականութեան հանդէպ։ Ինչպիսի անուններ տուեց մեր գրականութեան այդ հատուածը։ Մէկը միւսից վայելուն, մէկը մէկից չորչորուն և նրանց չարքում՝ քնքուշ ու պայթուցիկ, ջղուտ ու փխրուն ու, ինչպէս ինքն էր ասում, ջղայնութիւնից ու կրքից բաղկացած, իր «Ջղերի կեանքը» պոէզիա բերած Դանիէլ Վարուժանը։ Իր առեղծագործութիւններում նա կարողացաւ ազգային խնդիրները համադրել համամարդկային խըն - դիրների հետ, ազգային ցաւերը դիտել մարդկութեան մեծ ցաւերի շղթայի մէջ»։ Նստաշրջանին Վարուժանի կեանքին ու գործին մասին զեկուցումներով հանդէս եկած են Ալմաստ Զաքարեան, Սուրէն Աղաբաբեան, Ալբեր Շարուբեան եւ ուրիշներ։

Դանիէլ Վարուժանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ Երեւանի մէջ լոյս տեսան «Դանիէլ Վարուժան» (Վազգէն Գարբիէլեանի) եւ «Դանիէլ Վարուժանի կեանքի եւ առեղծագործութեան տարեգրութիւն» (Ալբեր Շարուբեանի) գիրքերը։ Ալեքսանդր Միասնիկեան պրադարանը կազմակերպեց ցուցահանդէս մը, Դրամատիկ թատրոնը բեմադրեց «Մեծ լռութիւն» թատերախաղը, իսկ Հայաստանի ձայն - հեռատեսիլն ու մամուլը բացառիկ հաղորդումներ եւ թիւեր նուիրեցին բանաստեղծին։

Յոբելենական հանդիսութիւնները աւարտած են «Գ. Սունդուկեան» թատրոնին մէջ Յունիս 12-ին տեղի ունեցած երեկոյթով, որուն բացումը կատարելով Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահը՝ Վարդգէս Պետրոսեան, ի մէջ այլոց ըսած է. «Ինչպէս աշխարհի բոլոր բանաստեղծները, Դանիէլ Վարուժանը նոյնպէս ծնունդ է ամէնից առաջ սիրոյ համար։ Նրա էութեան մեզուափեթակը ղղում էր նրբին զգացմունքներով, մեծատառ սիրով՝ դէպի աշխարհը, բնութիւնը, մարդը, նա գերագոյն մի երազ ունէր սրտում - «Արեւելքի նրբազեղ դեղեցկութիւնը չազել Արեւմուտքի մեծութեան ու նրբազեղութեան հետ» եւ ապագայի մարդկանց նուիրել այնպիսի հզօր մի երգ, որ հայրենիքը չզղջար իր պէս «արարած մը ծնած ըլլալուն համար»։ Նա արթնացրեց հայ իրականութեան սարսուռները, տեսաւ «Արարատին վրայ խաչած Քիստոսին», ողբաց իր ժողովրդի «մորթուած արշալոյսները» եւ Հայաստան աշխարհը նկարեց իբրեւ «թշուառ մի կին», որ տաք - տաք մոխիրներ կը ցանէր «դժուած իր գլխուն»։ Եւ նա զարհուրելի մարտակոչի ու պայքարի, այդ կարմիր, կարմիր կակաչների բանաստեղծը»։ Հանդիսութեան խօսք առած են Վահագն Դաւթեան, ակադ. Գ. Բրութեան, երգահան Ազատեան (Միացեալ - Նահանգներէն), Երեւանի «Դանիէլ Վարուժան» դրպրոցին տեսուչը՝ Ա. Ամբրեան եւ Պերճ Զէյթունցեան։ Երեկոյթին ներկայ եղած են Հայաստանի կուսակցական եւ պետական ղեկավար դէմքերը։

×

ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԺԱՊԱՒԷՆԻ ՆԿԱՐԱՀԱՆՈՒՄԸ ՍԿՍԱԾ Է

Բեմադիր Եուրի Երզնկեան սկսած է նկարահանել Ժ. դարու անուանի մանրանկարիչ Թորոս Ռոսլինի նուիրուած ժապաւէնը, որուն բեմանիւթը գրած է Ռոմիկ Դաւոյեան։ Դարաշրջանին վերաբերեալ պատմական նիւթերու ուսումնասիրութեամբ կարելի եղած է ամբողջացնել հայ մանրանկարիչի վեանքին ու գործին չուրջ մեզի հասած կցկտուր տեղեկութիւնները եւ վեր առնել մանրանկարչական արուեստին յատկանիշները։ Եուրի Երզնկեան սակէ առաջ ալ չարժանըկարի վերածած է հայ դասական եւ արդի գրողներու գործերը, ինչպէս՝ Գարբիէլ Սունդուկեանի «Խաթաբալա»ն, Անրի Թրուայայի «Սպասող ձիւնը», Զօրի Բալայեանի դիրքին հիման վրայ «Գոտեմարտ»ը եւայլն։

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Երեւանի Գրական Թերք չաբաթաթերթը արձագանգ կը հանդիսանայ Խորհ. Միութեան Գրողներու կազմակերպութեան Հայ գրականութեան Խորհուրդին ընթացիկ տարուան առաջին նիստին ընթացքին յայտնուած կարծիքներուն, Մոսկուա: Նիւթը՝ Հայ գրականութեան թարգմանութիւն, ռուսերէն եւ այլ լեզուներով:

Երեւան լոյս տեսնող ռուսերէն Լիտերատուրնայա Արմենիա ամսագիրին խմբագիր Հ. Կարապետեանի հաստատումով, ներկայիս, երեք սերունդներ ներկայացնող գրիչներ կը ստեղծագործեն: Կարեւոր կը նկատէ ատոնց արձագանգը՝ թարգմանութեանց ճամբով: Կը հաստատէ, թէ այս ուղղութեամբ Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը զգալի աշխատանք կը տանի Սովետսկի պիսատել, այսինքն՝ Սովետական Գրող հրատարակչութեան հետ: Գործնական կապեր կը հաստատէ այլ կեդրոնական, - ըսել կ'ուզէ՝ ռուսական, - այլ հրատարակչական մարմիններ - րուն եւ խմբագրութիւններուն հետ:

Հայ գրականութեան ռուսերէնի թարգմանութիւնը կը նկատէ զոհացուցիչ Հայաստանի մէջ, քանի տարին շուրջ 25 գիրք կը թարգմանուի Սովետական Գրող հրատարակչութեան միջոցով՝ հայերէնէ - ռուսերէն: Կ'աւելցնէ, թէ Լիտերատուրնայա Արմենիան, թէեւ այս ուղղութեամբ կարեւոր գործ կը կատարէ, սակայն դեռ կրնայ աւելին ընել: Կ'ըսէ, իր խմբագրութեան տակ գտնուող ամսագիրին մասին, թէ ասիկա դեռ շատ անելիքներ ունի ժամանակակից Հայ գրականութիւնը միութենական (իմա՝ խորհրդային) պրոցեսում ներկայացնելու գործում: Որակեալ թարգմանիչներ, անշուշտ կան, բայց ասոնց թիւը բիչ կը մնայ: Այլ տեղ մը կը հղդէ, թէ ժամանակակից Հայ գրականութիւնը, - արդեօ՞ք Սփիւռքի արեւմտահայ գրականութիւնն ալ հաշուի կ'առնէ, - ոչ բաւարար չափով կը թարգմանուին ռուսերէն կամ խորհրդային այլ լեզուներով: Ցաւն այն կը մնայ, որ հակառակ կատարուող ճիգին, մեր գրականութիւնը պասիվօրէն է մասնակցում համամիութենական գրական պրոցեսին: Ասոր գլխաւոր պատճառը, ըստ Կարապետեանի, մեր գրական չարժումին, ստեղծագործումին, քննադատական միտքին անբաւարար ներկայութիւնն է, խորհրդային գրական պրոցեսին մէջ: Ի՞նչ ըսել կ'ուզէ լռելեայն: Որ մենք չենք յաջողիր մեր ասոնիճանին արժէքով տարածել հայ գրականութիւնը՝ անցեալ եւ ներկայ: Մասը վէրքին վրայ կը դնէ, երբ կը յայտարարէ, - Ստեղծուել է մի վիճակ, երբ Հայ գրականութեան մասին գրում են հիմնականում ռուս եւ այլազգի բննադատներն ու գրողները: Արդէն առաւել քան անհրաժեշտութիւն կը նկատուի, այժմ, ռուսական, ռուսերէն քննադատական տարեգրքերու պահանջը, որոնք կարող են տալ արդի հայ գրականութեան վիճակի ու զարգացման պրոբլեմների բուն պատկերը:

Երկրորդ զեկուցաբերը՝ Ի. Ռոստովցեւա, դիտել կուտայ, թէ հայ գրականութեան եւ մշակոյթի կարեւոր երեւոյթներն ու արժէքները երբեմն պատշաճ լուսաբանումներէ զերծ կը մնան կեդրոնական մամուլին մէջ: Իրրեւ օրինակ կը յիշէ վերջերս Մոսկուա տեղի ունեցած նկարիչ Մինաս Աւետիսեանի ցուցահանդէսը: Մի ժամանակ ռուս ֆիլիսոփայութեան մէջ ընդունուած էր «Մտորումներ ցուցահանդէսից յետոյ» խորագիրը: Զգիտես ինչու, դա այժմ մոռացուել է:

Հակառակ այն փաստին, որ Պարոյր Սեւակի հայերէն, ռուսերէն եւ այլ խորհրդային լեզուներով լոյս տեսած հատորներուն, հաւաքածոներուն, դեռ մինչեւ այսօր գոյութիւն չունի լիարժէք ամբողջական գործ մը, որ բանաստեղծին մեծարժէք ստեղծագործութեան հետ մէկտեղ, ընդգրկէ նաեւ անոր անհատական, մարդկային նկարագիրը բացայայտող նիւթեր՝ փաստաթուղթեր, յուշեր եւլն.:

Ասոք առնողներէն քանի մը հոգի եւս կ'արտայայտուին ի նպաստ ռուսերէն քննադատական տարեգիրքին հրատարակութեան: Նկատել կուտան, թէ հայ քննադատները բաւարար չափով չեն մասնակից ընդհ. Խորհ. Միութեան գրական մէկ երեսը պարզող հայ գրականութեան զարգացման հոլովոյթին պարզաբանումի մեկնաբանութիւններուն, անհրաժեշտ չափով չեն փորձեր տարածել հայ գրականութիւնը, գրական չատ արժէքներ իրենց տաւնին չեն թարգմանուիր ռուսերէն: Արֆօ Պետրոսեան կուտայ անունները, - Հր. Թամրազեանի Հայ բննադատութիւն, Էդ. Ջրբաշեանի Ջորս Գագաթ, Ա. Արխատակեսեանի Պարոյր Սեւակ եւ այլ աշխատութիւններ, որոնք շատ տեղերում նորովի են լուսաբանում գրական երեւոյթներն ու արժէքները:

Լ. Բոլշակով կը յիշեցնէ, թէ 1985-ին Վահան Տէրեանի հարիւրամեակն է եւ, հետեւաբար, այժմէն իսկ պէտք է պատրաստել հանդիսութիւնները՝ Երեւան, Օրենբուրգ, Մոսկուա:

Հայաստանի Գրողներու Միութեան Վարչութեան նախագահը՝ Վ. Պետրոսեան, կը հաստատէ, թէ կեդրոնական հրատարակչութիւնները միշտ պատրաստակամութիւն կը յայտնեն ռուսերէնի եւ այլ լեզուներու թարգմանուած գրական - քննադատական գործերը, աշխատասիրութիւնները լոյս ընծայել: Հիմա մեծ շատ եւիք թարգմանում: Հայաստանում ստեղծուած գրեթէ ամէն մի նշանակալից արժէք թարգմանուել կամ թարգմանւում է ռուսերէն եւ այլ լեզուներով: Այլ հարց է, թէ ինչպէս է թարգմանւում:

Կ'ընդգծէ, թէ անհրաժեշտ է Մոսկուայի մէջ ազգային գրականութիւններու թարգմանութիւններու չարքին հիմնել, հաստատել նաեւ հայ գրականութեան թարգմանական մասնեաչար:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

—×—

Կիրակի, Յունիս 17, տեղի ունեցաւ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան Միջնակարգ վարժարանի տարեվերջի հանդէսը, ազգային - հայրենասիրական ապրումներով յորդուն յայտագրով մը:

Ժամը 13-ին, վարժարանին ճաշարանը հաւաքուած ծնողքներ եւ բարեկամներ համելի պահեր կ'անցընէին, մտերմիկ սեղաններու չուրջ:

Ժամը 16-ին ստուար բազմութիւնը կ'անցնէր վարժարանին Մ. Պէչիկթաշլեան - եան - Գ. Մ. Ալէմշահ սրահը, ուր տեղի կ'ունենար աշակերտական հանդիսութիւնը:

Բացումը կատարելով տեսուչը՝ Հ. Ռափայէլ Անտոնեան, բովանդակալից ճառով մը բնորոշելով օրուան հանդիսութեան եզակի բնոյթը, կը նշէր թէ «ազգ մը եւ ազգային լինելութիւնը չեն կրնար լոկ տեսարանութիւններու, ծրագիրներու եւ ... երազներու ապաւինիլ. կայ հրամայական առօրեան, այսօրուան Հայոր - դին՝ որ հիմա պէտք ունի իր հարազատ հողին, իր բնական միջավայրին եւ ազգային անունդին, առանց որուն տեսարանողը կը դադրի տեսարանելէ, ծրագրողը՝ ծրագրելէ եւ երազողը կը զրկուի հորիզոնին վրայ պարզուող գեղեցկութեան ընկալումէն, որովհետեւ բացակայ պիտի ըլլայ նոյնինքն ենթական՝ ապագայի Հայորդին, որուն համար էին տեսարանութիւններն ու ծրագիրները եւ երազներու իւրեղէն մարմնացումը»: Ապա անդրադառնալով վարժարանին դերին եւ ապագայի համար լաւ Հայեր պատրաստելու առաքելութեան, տեսուչ վարդապետը կը չեշտէր. «Այսօր, հոս են անոնք՝ 150-է աւելի աղջիկներ ու մանչեր, որոնք ամէն օր կը յօդուին Հայութեամբ ու կը պատրաստուին՝ իրենց կարգին, յաւերժացումի ազգային մեր ծէսին արարողակեսները ըլլալու: Մենք կը մօտենանք անոնց խոր յարգանքով, անվիճելի համոզումով եւ հետաքրքիր պիտակցութեամբ: Մեր մօտ ձեր զաւակները կը կրթուին ոչ միայն պարզ ու միատեսակ ուսումնական ծրագրի մը համաձայն, այլեւ ընտիր Հայորդիներ կերտելու հետամուտ սկզբունքներով: Սամուէլ Մուրատեան Միջնակարգ վարժարանը մնացած է միշտ հաւատարիմ ու անխոնջ գործադրողը այս ուխտին՝ հաւատարմութիւն Աստուծոյ, հաւատարմութիւն ազգին»: Այնուհետեւ Հ. Ռափայէլ Անտոնեան յիշելով Միջնակարգ Հայրերու զոհողութիւնները, դժուար պայմաններու մէջ իրագործուող աշխատանքները, գնահատելէ ետք իրենց զաւակները հայկական վարժարան ղրկող ծնողքները՝ կ'եզրակացնէր. «Ո՞ւր են միւս Հայերը: Առակի կարգ անցած է այսօր Ֆրանսահայութեան անտարբերութիւնը ազգային ու կրթական գործի կարեւորութեան եւ անհրաժեշտութեան նկատմամբ: Շատեր հարց կուտան թէ ինչո՞ւ չեն օգներ, բարոյապէս եւ նիւթապէս, բարւոքելու համար՝ գործնական վանքի վրայ՝ վիճակը այս վարժարանին, ուր շուրջ 150 Հայորդիներ, այսինքն՝ ամբողջ մը կը պատրաստուի ամէն օր: Դո՛ւք խորհրդածեցէք եւ գո՛ւք գտէք միջոցները զգաստացնելու ձեր չուրջինները՝ ազգային մեծդի չարժումի մը սկիզբը տալով, ունենալով մէկ նպատակ՝ զօրացնել գոյութիւն ունեցող վարժարանները, համախմբելով մէկ տեղ՝ հայկական մեր սերունդի զաւակները, անտեղիտալի մէկ նշանաբանով, թէ ամէն հայ մանուկ պէտք է հայ վարժարան յաճախէ»: Ի դէպ, ընորհիւ նախկին աշակերտաց միութեան վարժարանը այս տարի օժտուած է գիտական փորձերու յատկացուած նոր արդիական տարածարանով մը, ներկուած են դասարանները եւ ընդարձակուած պրպտարանը:

Ապա կը սկսէր յայտագրի կատարումը: Ճոխ, հարուստ, այլազան, ճաշակաւոր, բովանդակալից ածականները անհրաժեշտ են բնութագրելու համար այն աշխատանքը զոր տարած են իրարանցիկ բաժնի պատասխանատու ուսուցիչներն ու ուսուցչուհիները: Շուրջ չորս ժամուան փառատօն մը: Գեղեցկօրէն զարդարուած բեմին վրայ՝ Արարատի մեծադիր պատատի հովանիին տակ, հայ մանուկներ իրենց երգերով, արտասանութիւններով, հայկական տարազներով «Բոչարե»ի եւ տոհմիկ այլ պարերու մեկնարանութեամբ հոգեպարար տեսարան մը կը պարզէին՝ յուզումով վարակելով ներկաները: Ապա կուգային պատրաստական դասարաններու աշակերտները իրենց չնորհքը ցուցադրելու՝ արտասանութիւն, պար, նուագ, թատերական պատկեր, հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծելով: Աւելի մեծերը կը ներկայացնէին թատրախաղ մը:

Կարգը եկած էր վարժարանի երգչախումբին, որ գեղավարութեամբ Գերոյ Եանպէկեանի կը հնչեցնէր զպրոցին փառերգը, ինչպէս նաեւ ազգային - հայրենասիրական երգեր՝ Զարթիր լաւ, Արփա Սեւան, Անոյշ Հայաստան եւայլն, ինչպէս միշտ՝ այս անգամ ալ տպաւորելով ներկաները:

Կարելի չէ անշուշտ չորս ժամուան յայտագրի մը մասնակցող բոլոր աշակերտ - աշակերտուհիներու անունները յիշել հոս, սակայն չենք կրնար չտալ քանի մը պատասխանատուներու անունները որոնց անսահման նուիրումին, ճաշակին եւ բծախնդիր աշխատանքին պտուղն է, որ ճաշակեցինք: Այսպէս, Մանկապարտիզպանուհի Տիկին Էլզ Պէչքճեան, պատրաստական դասարաններու պատասխանատու տիկին Սեդա Ադամեան, պզտիկներու պարուսոյց Տիկին Բուզպաճեան, դաշնակով ընկերակցութիւն՝ Տիկին Աստղիկ Մարկոսեան, որ դաշնակի ուսուցչուհին է նաեւ աշակերտներու, Ռամիկ Արզումեան՝ որ բեմադրած էր «Թորոս ծառայ» թատերախաղը:

Այնուհետեւ հանդէս կուգային կրթահամ երկու պարմանուհիները (Տիս-

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ, ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ ՄԵԼԻՔՈՆԵԱՆ

- Ե. -

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱԳԱՆ

Թ. - Գրական քննադատութիւնն ու գրաքաղաքութիւնը կը պարտին իրենց կարեւոր տեղը դրաւել թէ՛ գրական եւ թէ՛ հասարակական մեր մամուլին մէջ. եւ ասոնց խօսքը՝ առանց ըլլալու ո՛չ աւգուր, եւ ո՛չ ալ բարեգուր՝ կենսական է որ ըսէ՛ ճշմարտութիւնները. - այլեւս ատեն չունի՛նք ծեքծեքումներու պերճանքին համար, եւ ո՛չ ալ դիւրաշահ քաջալերանքի. այլեւս ժամանակ չկայ սպասելու որ կէս - խոսամնալից գրիչ մը՝ թերեւս դառնայ խոսամնալից, եւ օր մը, գուցէ մեզ հաճելի անակնկալներու առջեւ դնէ . . . : Ժամանակ չկայ նաեւ վատնելու հատուածական նկատումներու համար. մահացու հարուածը ուղղուած է բոլոր գրողներուն՝ անխտիր, եւ մէկուն անտեսումը կամ տապալումը՝ կորուստն է միւսին ալ . . . : Մեր հասարակաց դժբախտութենէն պէտք է բարիք մը ծնի դէթ, - ակամայ եղբայրացումը:

Ժ. - Ո՛րքան ալ անբաղձալի ըլլայ տիրող կացութիւնը՝ լինչ կը վերաբերի ընթերցող հասարակութեան՝ դարձեալ ալ դեռ գո՛յ են որոշ կարելիութիւններ, որոնք եթէ խելացիօրէն եւ կազմակերպուած կերպով օգտագործուին՝ կրնան, դեռ ատեն մը՝ տալ գոհացուցիչ արդիւնք: Բուն խնդիրը՝ ի պահ ղրուած կարելիութիւններուն չափէն աւելի՝ մեր իմքական անկարողութիւնն է զանոնք պեղելու եւ անոնցմէ քաղելու առաւելագոյն չերքը: Հո՛ս է մեր իսկական տկարութիւնը, - մեր անատակութի՛ւնը՝ ճիշդ ժամանակին եւ ծրագրուած ձեւով մօտենալու բուն հարցերուն եւ ուժի բուն պղիւրներուն . . . :

Ակնարկ մը ամերիկահայ մամուլին բաժանորդներու թիւին վրայ՝ (առնուազն 20 անուն թերթ՝ միջին հաշուով իւրաքանչիւրը 1500 բաժանորդէն՝ չուրջ 30·000 վճարող ընթերցող, որ կը նչանակէ գոնէ 50·000 կարդացող)՝ իրաւունք կուտա՛յ մեզի խորհելու որ կարելի այս 50·000 ընթերցողներուն չարքէն գտնել դէթ 2·500 անձեր, որոնք հաւանական գնորդներ ըլլան հայերէն դիրքի՝ եթէ ունենանք արդիական իմաստով կազմակերպուած դրքի սպառումի մէկ - երկու կեդրոններ: Տակաւին չեմ խօսիր «անկիւններու մէջ մեկուսացած ապրող» բազմաթիւ դիրքի գնորդգուներու մասին, որոնց հասնի՛լը պէտք է ըլլայ, գործերէն մէկը այդ դիրքի սպառումի կեդրոններուն:

Արդ, եթէ ճիշդ է հաշիւս, եւ 2·500-էն 3·000 հաւանական դիրքի գնորդներ կան Ամերիկայի մէջ (ԱՄՆ-ը եւ Գանատան ներառեալ) անկարելի չէ որ դէթ երկու - երեք հրատարակչական տուներ կարենան նոյնիսկ նիւթական չահ ապահովել դիրքերու սպառումէն՝ եթէ անշուշտ ի վիճակի ըլլան որակաւոր եւ այժմէական երկեր տպելու հեռեւողական կանոնաւորութեամբ, եւ զանոնք հասցնելու առ որ, եւ ուր որ անկ է . . . : Անհրաժեշտը, լինելի կը թուի, ամերիկեան ձեւով մօտենալն է դիրքերու սպառումի հարցին: Կարելի չէ՝ Ամերիկայի մէջ հայերէն դիրք ծախել Մերձաւոր - Արեւելեան կերպերով՝ երբ ամերիկեա՛ն կերպերով իսկ ծախելը անչափելիօրէն դժուար է արդէն . . . :

Ժ.Ա. - Կարեւոր են անշուշտ գրական ձեռնարկները, - հանդիպում, դասախոսութիւն, դիմեաճոն, գիրքի ցուցադրութիւն, վիճաբանական նիստ, արտասանական երեկոյ, հաւաքոյթ գրողի մը յոբելեաններ, եւայլն: Բայց, ատիթով, այս մարզին մէջ եւս կենսական են որոշ կազմակերպուածութիւնը. ոչ ոք պիտի ուզէր ձանձրանալ համար ներկայ ըլլալ ձեռնարկներուն . . . : Ու երբ նայինք մեր չուրջ՝ պիտի տեսնենք որ ասդիսպումարներ կը ծախսուին նուագահանդէսի, հայ դէմ, նկարչական ցուցահանդէսի, հայկական պարի երեկոյթներու, հնարժէք երեկոյթներու, պատարկաներու ցուցադրութեան, պատմական եւ բնկերային սեմինարներու, եւ (վերջերս) սիմփոզիումներու, բայց տակաւին չենք կազմակերպած փառատօն մը՝ նուիրուած Սփիւռքահայ գրականութեան, որ ամէնէն կենսական նախապայմանն է մեր ժողովուրդի գոյութեան: Անհրաժեշտ է եռուզեռ, չարժուն եւ «ազմուկ» ստեղծել գրողներու եւ գրական երեկոյներու եւ հարցերու չուրջ. պէտք է հրապարակը զբաղած պահել, եւ ժողովուրդը՝ սպասումի մէջ . . . :

(Շար. 15)

ՆՈՐ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ ՄԸ

—×—

Թատրոնի նորակազմ մեր խումբը կը կոչուի «Գիսանի»: Մեր նախնիներու հաւատքը հանդուցեալ հոգիներու գոյութեան կապուած եղած է աստղերուն հետ: Գիսանի աստուածը եւս ունէր իր աստղը որ պիսապաղ մըն էր: Գիսանի տաճարի նշանակէ երկայնամազ, հայ գերասանները որոնք Գիսանի տաճարին մէջ հանդիսութիւնները կը սարքէին, անմօրուս էին եւ ունէին երկար մազեր բուրդի ձեւով սանրուած, որպէսզի աւիւնա չիշեցնէր պիսաստղի պոչը:

Մեր խումբը կը բաղկանայ տասնըեր - կու երիտասարդ - երիտասարդուհիներէ: Անոնք պիսակից են հայ հին թատրոնի մը գոյութեան եւ արդի ժամանակներու մէջ անոր չարունակութեանը Պոլսոյ, Թիֆլիսի, Հայաստանի, Լիբանանի եւ փարիզի մէջ: Անոնք աշխատանքին կը մասնակցին թատրոնի հանդէպ ունեցած իրենց սէրով, կը ձգտին արտայայտչական նոր միջոցներու փնտռտուքին, կը յուսան աւիւնա արտայայտել «Եւ ... Մկօյին ձամբորդութիւնը» թատերախաղին միջոցաւ:

Տեղափոխութիւնը սփիւռքահայու կեանքին եւ նկարագրին անմասն բաժինն է: Աւիւնա տակաւին պարզ երեւոյթ մը չէ, յաճախ խոսոր կը համեմատի մեր ձրդումներուն, որովհետեւ կախում ունի առնուազ երկիրներու ընկերաքաղաքական փոփոխութիւններէն: Սփիւռքահայ անհատը յաճախ դէմ յանդիման կը գտնուի այս հարցերուն, ո՞ր կողմն է եւ ո՞ր է ինք: Կայ առօրեայ իրականութիւնը որ նիւթապաշտ է եւ որ յաճախ ինքզինք կը պարտադրէ ի հաշիւ մեր ինքնութեանը: Կարելի՞ է տակաւին փախիլ իրականութենէն: Արդեօ՞ք երբեք հայկական պատականելիութեան ընդմէջէն պէտք է մոռնալ տայ մեզի անմիջական իրականութիւնը, տարբեր մշակութային մեր չրջապատը: Այս տրամաբանութեան հակառակն ալ նկատառելի է: Ո՞ր է Մկօն այս կացութեան մէջ, հոնկէ կու-գայ նաեւ մեր խաղը «Եւ ... Մկօյին ձամբորդութիւնը»:

«ԳԻՍԱՆԻ»

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒՍՈՑ մէջ, Մայիս 29-ին եւ 31-ին, տեղի ունեցած են Սահակեան Սանուց Միութեան երդի ու պարի համոյթին ելոյթները: Հարպիկի «Քէնթէրլիզը» սրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութիւնները վարած է Յաչիկ Սարըլը: Համոյթը մեկնաբանած է հայրենի երգահաններէ գործեր, պարերու ընկերակցութեամբ, ինչպէս նաեւ կարգ մը խմբերգներ եւ առանձին պարեր: Երգչախումբը ղեկավարած է Պետրոս Գամչեան, պարախումբը՝ Նուպար Տինչէօզ, նուագախումբը՝ Հայկասէր Կարապետեան:

×

ՊՈՍԹՐՆԻ Համազգայինը, Մայիս 25-27, ոգեւորած է իր մասնաճիւղին հիմնադրութեան 15-րդ տարեդարձը, քանի մը ձեռնարկներով: Այսպէս, Մայիս 25-ի երեկոյեան, Ուաթրթաունի Հայ Կեդրոնին մէջ բացուած է մանկական ձեռարուեստի ցուցահանդէսը: Մայիս 26-ին, Պելմոնթի Հայ Սքաուլի սրահին մէջ տեղի ունեցած է դեղարուեստական երեկոյթ մը, մասնակցութեամբ Մոնրէալի Համազգայինի «Քնար» երգչախումբին եւ Պոսթրնի Համազգայինի «Էրեբունի» պարախումբին: Մայիս 27-ին, Ուաթրթաունի Հայ Կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, զոր վարած է Միութեան առաջին վարչութեան առենապետը՝ Զաւէն Սարգիսեան (Թորոնթոյէն): Բանախոսած է Վարդան Սէրայտարեան: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիրը մը:

×

ՕՐԼԻՆՃ ՔԱՈՒՆԹիի (Քալիֆորնիա) «Ազդիւր Սերոբ» եւ «Աչօտ Երկաթ» Ուխտերու կազմակերպութեամբ, Մայիս 19-ին, նչուած է Հ. Ե. Դ. Օրը, մասնակցութեամբ Քալիֆորնիոյ զանազան քաղաքներէ եկած 120 պատանիներու: Տեղի ունեցած են մարզական խաղեր եւ միջմասնաճիւղային մրցումներ: Տրուած է դասախօսութիւն մը Հայաստանի Հանրապետութեան ծագման ու զարգացման մասին: Տօնախմբութիւնը վերջ գտած է խրախճանքով:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Մկիկլ համալսարանի «Փոլաք» սրահին մէջ, Մայիս 22-ին, տեղի ունեցած է ղաչնակահար Րաֆֆի Թումայեանի նուագահանդէսը: Ցայտապիրը բաղկացած է Պէթհովէնի, Շոփէնի, Խաչատուրեանի, Քապալեվսքիի, Տըպիւսիի եւ Լիսթի գործերէն:

×

ՀՈԼԻՎՈՒՏի «Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» վարժարանի չրջափակին մէջ, Մայիս 13-ին, տօնուած է Հ. Ե. Դ-ի Օրը, կազմակերպութեամբ «Մուսա Տաղ» Ուխտին: Ցայտապիրը բազկացած է մարզական մէջ - մասնաճիւղային խաղերէ, ընդհանուր զարգացման մրցումէ, չարժանկարի ցուցադրութենէ եւ ընկերային խրախճանքէ: Իրիկունը, Հայ Կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած է երգման արարողութիւն: Ութ երէց ընկերներ մտած են Հ. Ե. Դ. չարքերը:

×

ԿԼԻՆՏԻՃԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 12-ին, տեղի ունեցած է Հայ Երիտասարդաց Դաչնակցութեան Երէցներու Բ. սեմինարը՝ «Գաղափարախօսութիւն եւ ազգամատոյց» նիւթին չուրջ: Տրուած են երեք դասախօսութիւնները, որոնցմէ իւրաքանչիւրի աւարտին տեղի ունեցած է հաւաքական քննարկում: Առաջին դասախօսողը՝ Աբօ Պողիկեան, ներկայացուցած է արեւմտեան տեսական գրականութեան մէջ գոյութիւն ունեցող զանազան մտածելակերպերը՝ քաղաքական չարժումներու եւ պետութիւններու ազգամատոյց - թեանց գաղափարաբանական ակունքներու եւ հիմնաւորումներու կապակցութեամբ: Երկրորդ դասախօսը՝ Քրիստափոր Բագրատունի, ներկայացուցած է «Հ. Յ. Դաչնակցութեան ազգամատոյցթեան գաղափարական ակունքները» նիւթը, իսկ երրորդ դասախօսը՝ Գէորգ Սանդիկեան, խօսած է Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Հայ Դատի Յանձնախումբի աչխատանքներուն մասին:

×

ՀՈԼԻՎՈՒՏի Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 12-ին, տեղի ունեցած է Հ. Օ. Մ. Ը Շարաթօրեայ վարժարաններու աչակերտութեան արտասանութեան մրցումը, մասնակցութեամբ 25 աչակերտներու: Բացումը կատարած է Ալիս Մատէոսեան: Մրցումի աւարտին, յանուն գատակազմի խօսք առնելով Օննիկ Քէշիշեան շնորհաւորած է մասնակցողները եւ յայտարարած դափնեկիրներու անունները:

×

ՔԼՕՄՊՐիճի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ «Շահէ» սրահին մէջ, Մայիս 1-ին, բացուած է Վարդենի Մոսուիչեան - Ապտալեանի նկարչական գործերու ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են իւղանկարներ, պաստրուիճներ, ջրանկարներ եւ այլն:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍի Կաթողիկոսարանի Վեհարանի դահլիճին մէջ, Մայիս 11-ին վերջնականած է Կաթողիկոսութեան նախաձեռնած հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր եւ մշակութային ժառանգութեան դասընթացքը: Բացումը - կատարելով դասընթացքի վարիչ Զարեհ Եալիկ. Ագնաւորեան չեչուած է եկեղեցւոյ կեանքին մէջ սուրբգրային կարեւորութիւնը: Դասախօսած է Արտաւազդ Արքեպիսկոպոս Թորթեան՝ «Սուրբ - գրութեան ըմբռնումը եկեղեցւոյ կեանքին մէջ» նիւթին չուրջ:

×

ԳԱՀԻՐէի Ամերիկեան Համալսարանի նոր դրադարանին առջեւ, Մայիս 17-ին, տեղի ունեցած է «Հայկական Օր»ը: Շուրջ քսան հայ ուսանողներու աչխատանքի որպէս արդիւնք ցուցադրուած են Հայկ Ասատուրեանի հայատառերու նկարները, հայկական արուեստի նմոյշներ, գիրքեր, քարտէսներ եւ նկարներ: Ներկայացուած են նաեւ հայկական տոհմիկ պարեր:

×

ԹԵՀՐԱՆի «Զէյթուն» թաղամասի «Սուքերեան» սրահին մէջ, Մայիս 27-ին, տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հրատչակման 66-րդ տարեդարձը: Բացումը կատարած է Մարաիկ Շահրազեան: Բանախօսած է Ազատ Արդարեան: Գեղարուեստական բաժինին հանդէս եկած է կազմակերպիչ «Նայիրի» Միութեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Արփի Սիմբոլեանի:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏի Համազգայինի կեդրոնատեղին, Մայիս 6-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Զարեհ Եալիկոպոս Ագնաւորեան, նիւթ ունենալով «Հայ երդի պատմութիւնը»: Բացումը կատարած է Նազ Տէր - Սարգիսեան: Դասախօսը, ընդհանուր գիծերու մէջ ընութագրելէ ետք իր նիւթը, ծանրացած է հայկական ժողովրդական երգի վիպական ու դեղջկական տեսիլն վրայ:

×

ԳԱՀԻՐէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 27-ին, Հայաստանի անկախութեան հռչակման 66-րդ տարեդարձին առթիւ պատարագ մատուցուած եւ հոգեհանգստեան պաչօն կատարուած է Սարգսեան Հերոսամարտի նահատակներու յիչատակին: Ցաւարտ արարողութեան ուխտագնացութիւն մը կատարուած է Համօ Օհանջանեանի եւ Լիպարիտ Նազարեանցի գամբարանները: Երեկոյեան, Հելիոպոլսոյ «Ցուսաբեր» ակումբին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւնը, ուր բանախօսած է Պերճ Մարլեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

Ժամը 21-ին վերջ կը գտնէր գեղարուեստական յայտագրի գործադրութիւնը, սակայն ներկաները չէին ուզեր հեռանալ, այլ կ'ուզէին տակաւին մնալ ու չարունակել «փառատօն»ը, ընկերային եւ խրախճանական մթնոլորտի մը մէջ: Ուստի, վարժարանին չրջափակին մէջ կը սարքուէր պիւֆէ մը: Երգիչ Պետիկ՝ իր նուագախումբին ընկերակցութեամբ, ժողովրդական եւ հայրենասիրական երգեր կը յաջողէր ստեղծել ակնկալուած մթնոլորտը:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

(Ջեփիւռ), որոնք հայկական ժողովրդական եւ տոհմիկ երգերով հաճելի պահեր կը ստեղծէին սրահին մէջ: Խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին կը հասնէր, երբ «Նաւասարդ» պարախումբը բեմ կը բարձրանար դհոլի կշռոյթներով ու կը ներկայացնէր հայկական տոհմիկ պարեր՝ այնքան ներգաչնակ ու այնքան տպաւորիչ: Երեք պարերով՝ Շալախօ, Սպարան եւ Գեղջկական պար, խումբը կը յաջողէր բեմին վրայ պարզել հայրենի բնանկարը: «Շալախօ»ի մենապարին մէջ ցայտունը կը գտնար Քրիսթիանն Ճօլօլեանի տաղանդը:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 5 -

ԻՐԻԿՆԱՑԻՆ ԴՊՐՈՑ

- Ի՜հ, չատ լաւ, հառաչեց Տոն Քամիլլօ, զրպանէն գլանիկ մը հանելով ու պատրաստուելով վչրելու խաչը ճեռքին մէջ:

- Ո՛չ, Տոն Քամիլլօ, ըսաւ Քրիստոս ինդալով, գնա՛, ծխէ՛ խաղաղութեամբ, արժանացար:

- Բայց ...

- Ո՛չ, Տոն Քամիլլօ, չես զղցած փեւփոնէ գլպանին մէջ երկու սիկառ ունէր: Փեւփոնէ համայնավար է. ճարպիկութեամբ մը կը թոցնէ զայն, ուրիչ բան չը - մտածելու: Ուստի ձեզի կը դիմեմ, հաւատացեալ ժողովուրդ, որպէսզի օգնութեան հասնիք Աստուծոյ տանը: Ըսելով հաւատացեալ, կ'ուզեմ կոչ ընել այն պարկեչտ մարդոց, որ հոս կուգան Աստուծոյ մօտենալու համար, ոչ թէ այն խռովարարներուն՝ որ կուգան ցուցադրելու իրենց զինուորական պատրաստութիւնը: Ասոնց համար չատ քիչ կարեւորութիւն կրնայ ունենալ թէ աչտարակը կը փլչի:

Պատարագը աւարտելով, Տոն Քամիլլօ նստաւ փոքրիկ սեղանի մը առջեւ, հոգեւոր գրանը մօտ, եւ ժողովուրդը կարգով անցաւ առջեւէն: Սակայն ոչ ոք մեկնեցաւ. ողորմութիւնը տուին, յետոյ ամէնքը մնացին փոքրիկ հրապարակին վրայ, տեսնելու թէ ի՛նչ վերջ կ'ունենայ: Եւ վերջը այն եղաւ որ հասաւ փեւփոնէ իր գումարտակին գլուխը, կատարեալ չարքով, որ հիանալի «կանգ ա՛ռ» մ'ըրաւ սեղանին առջեւ:

- 6 -

ՑԱՆԿԱՊԱՏԵՆ ՆԵՐՍ

Ամէն առաւօտ Տոն Քամիլլօ կ'երթար չափելու զանգակատան նչանաւոր ճեղքը. եւ միչտ նոյն պատմութիւնն էր. ճեղքը չէր լայննար, բայց չէր ալ նեղնար:

Այն առեն հանդարտութիւնը կորսնցուց եւ օր մը ելաւ ժամկոչը գիւղապետարան գրկեց.

- Գնա՛ գիւղապետին ըսէ՛, որ անմիջապէս գայ տեսնելու այս վնասը. բացատրէ որ ծանր բան է:

Ժամկոչը գնաց եւ վերադարձաւ.

- Փեւփոնէ գիւղապետը ըսաւ որ ձեր խօսքին կը հաւատայ, թէ ծանր բան է. ըսաւ նաեւ որ եթէ դուք կ'ուզէք անպատճառ ճեղքը իրեն ցուցնել, զանգակատունը տանելու էք գիւղապետարան: Մինչեւ ժամը հինգը կ'ընդունի:

Տոն Քամիլլօ աչքերը չէթթեց, միայն ժամերգութենէն վերջ գոհացաւ ըսելով.

- Եթէ վազը առաւօտ Փեւփոնէ կամ իր չոլիրէն մէկը քաջութիւն ունենայ երեւնալու պատարագի տեղ, չարժապատկերի արժանի տեսարանի մը ներկայ պիտի գտնուինք: Բայց պիտեն, կը վախնան ու պիտի չտեսնուին:

Յաջորդ առաւօտ կարմիրի մը չուքը չկար եկեղեցիին մէջ. բայց պատարագը սկսելէն հինգ վայրկեան առաջ, դաւթին մէջ լսուեցաւ քալող գումարտակի մը ոտքերուն չափակցեալ ձայնը:

Կատարեալ չարքով բոլոր կարմիրները, ոչ մէկայն գիւղինները, այլեւ զրացի հաստատներու մարդիկը, նոյնիսկ Պիլոյ կօչիկակարը որ վայել ոտք մը ունէր, եւ Փրաթացի Ռոլոտոն որ ձիու չերմ ունէր, կէսօրին դէպի եկեղեցի կը քալէին, զրլուխնին ունենալով փեւփոնէն որ ամանակ կուտար, մէ՛կ երկու, մէ՛կ երկու: Լաւ կազմով տեղ զրաւեցին տաճարին մէջ ամէնքը սեղմ՝ կրանիթեայ զանգուածի մը պէս, եւ ամէնուն դէմքը վայրագ՝ ինչպէս Փոթեմքինը զրահաւորը:

Փոքրիկ քարոզին ժամանակը հասնելուն, Տոն Քամիլլօ վայելուչ կերպով մեկնեց Բարի Սամարացիին առակը, եւ վերջացուց կարճ յորդորակով մը հաւատացեալներուն:

- Ինչպէս ամէնքը գիտեն, բացի անոնցմէ որ պէտք էին գիտնալ, վտանգաւոր ճեղք մը կը սպառնայ զանգակատան հաստատութեան: Ուստի ձեզի կը դիմեմ, հաւատացեալ ժողովուրդ, որպէսզի օգնութեան հասնիք Աստուծոյ տանը: Ըսելով հաւատացեալ, կ'ուզեմ կոչ ընել այն պարկեչտ մարդոց, որ հոս կուգան Աստուծոյ մօտենալու համար, ոչ թէ այն խռովարարներուն՝ որ կուգան ցուցադրելու իրենց զինուորական պատրաստութիւնը: Ասոնց համար չատ քիչ կարեւորութիւն կրնայ ունենալ թէ աչտարակը կը փլչի:

Պատարագը աւարտելով, Տոն Քամիլլօ նստաւ փոքրիկ սեղանի մը առջեւ, հոգեւոր գրանը մօտ, եւ ժողովուրդը կարգով անցաւ առջեւէն: Սակայն ոչ ոք մեկնեցաւ. ողորմութիւնը տուին, յետոյ ամէնքը մնացին փոքրիկ հրապարակին վրայ, տեսնելու թէ ի՛նչ վերջ կ'ունենայ: Եւ վերջը այն եղաւ որ հասաւ փեւփոնէ իր գումարտակին գլուխը, կատարեալ չարքով, որ հիանալի «կանգ ա՛ռ» մ'ըրաւ սեղանին առջեւ:

(Շար. 30)

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ՕՀԱՆԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տէր եւ Տիկին Ալէքսան Օհանեան, զաւակներն ու թոռները կը հաղորդեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, կիրակի, Յունիս 24-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին՝

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Լիոն. - Կապոյտ Խաչուհի Մառի կէնճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Յով - հաննէս Հաբեշեան 200 Ֆ., Տիկին Իսկուհի Փափազեան եւ Տէր եւ Տիկին Ս. Տիւմէճեան 200 Ֆ.,, Տիկին Արփինէ Միքա - յէլեան եւ Տէր եւ Տիկին Մ. Լապատի 200 Ֆ. ողբացեալին չատ սիրելի «Ծառայ»ին։

ամավերջի հանդէս

Սէն - Ժէռմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած հայկական դպրոցի տարեվերջի հանդէսը, Յունիս 30-ին, երեկոյեան ժամը 21-ին եկեղեցւոյ կից սրահը։ Ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչներ՝ Պ. Խաչիկ Եղմազեանի եւ Տիկին Մայտա Կարապետեանի։

Արտասանութիւններ, երգ եւ պար աշակերտներու կողմէ։

Սիրով կը հրաւիրուի Սէն - Ժէռմի եւ շրջակայքի հասարակութիւնը ներկայ ըլլալու եւ քաջալերելու մեր փոքրիկները։

ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մառի կէնճեանի կսկծալի մահուան առթիւ՝ Տէր և Տիկին Յարեթ Յարութիւնեան 100 Ֆ. կը նուիրեն իր ազնիւ սիրելի «Ծառայ»ի բարգաւաճման համար, եւ իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր ընտանեկան պարագաներուն։

ՓՐՈՖ. ԷԴ. ՋՐԲԱՇԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Le Professeur Edouard DJRBACHIAN, Académicien de la RSS d'Arménie, directeur de l'Institut de littérature arménienne Manuk Abeghian à Erévan, délégué par le gouvernement de la RSS d'Arménie à la demande de Monsieur le Président de l'Institut National des langues et civilisations orientales, donnera une conférence publique su la littérature arménienne contemporaine :

MERCREDI 27 JUIN à 20 heures très précises, à la Sorbonne, Amphithéâtre Lefebvre (entrée place de la Sorbonne, à droite de la chapelle, puis galerie Dumas à droite : l'Amphithéâtre Lefebvre est alors sur la gauche, au 1er étage) :

ՓՐՈՖ. ՋՐԲԱՇԵԱՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ-Ի

մասին

ամփոփ թարգմանութիւն մը կը կարդայ

ՓՐՈՖ. Ժ. Փ. ՄԱՀԷ

Accès libre et gratuit.

ԳՇՏԱՐԱԳ

ՍԷՆ - ԹՒԹԻԷՆ

Յուլիս 1, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Սէն Թ'Էթիէնի նորօծ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ԱՔԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

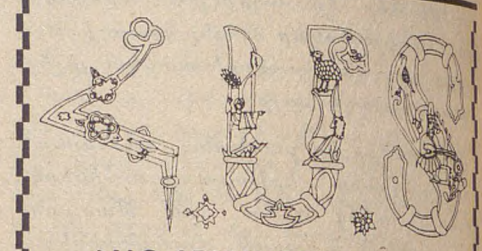
ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

GRAND GALA
Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue
avec
ROSY ARMEN
et l'ensemble de danses
NAVASART

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՁՇԴՈՒՄ

Յունիս 20, «Ծառայ»ի, Գ. էջ «Մար. սէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմութիւնը» յօդուածին մէջ, Բ. պարբերութիւն, Բ. տող. պէտք է ըլլայ - Վազգէն Անդրէասեան (եւ ոչ՝ տէր) ինչպէս մեր ընթերցողները պէտք է իմաքնաբերաբար նշդած ըլլան, ֆանի իր անունը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եռադրութեան եւ կեանքին մէջ ունեցած իր դերը ծանօթ են բոլորին։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

PORTES OUVERTES SUR L'ARMENIE

Samedi 30 Juin de 10 h. à 20 h.
Journée PORTES OUVERTES
dans les locaux de la MCAD
STANDS D'EXPOSITION SUR TOUTES LES ACTIVITES
PHOTOS - PEINTURE - MAQUETTES - PROJECTION DE DIAPOSITIVES - VIDEO - MARIONNETTES -
SPECTACLE DE DANSES. CHANTS ET MUSIQUE de 17 à 19 heures
ENTREE LIBRE

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES ET DES ENVIRONS
15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

JUILLET 84

ENSEIGNEMENT ACCELERE D'ARMENIEN POUR ADULTES
deux niveaux de perfectionnement
Enseignante : Sirvart SABOUNDJIAN
Renseignement et inscription en téléphonant l'après midi au (7) 849 42 97

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ՍՊՈՐՏԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

BULLETIN D'INSCRIPTION
du
VIIIe FESTIVAL D'ART & DE CULTURE 1984
les 1er, 2, 3 et 4 novembre - PARIS

NOM ..... **Prénom** .....
Date de naissance ..... **Profession** .....
Adresse .....
Discipline choisie .....
Instrument ..... **Genre** .....
☐ individuel ☐ groupe de moins de 15 personnes
☐ groupe de plus de 15 personnes (1).
(1) Cocher la case correspondante.

Envoyez ce bulletin dûment rempli à la
JEUNESSE ARMÉNIENNE DE FRANCE
JAF - 6, cité du Wauxhall - 75010 PARIS

• **VOUS POUVEZ CONCOURIR DANS LES DISCIPLINES SUIVANTES :**

I — **MUSIQUE** (classique, folklorique, variétés)
Chant - Ensemble vocal - Instrument solo - Ensemble instrumental.
II — **DANSE** (classique, folklorique) - Soliste - Groupe.
III — **ART DRAMATIQUE** - Mime - Déclamation - Théâtre.
IV — **ARTS PLASTIQUES** - Peinture - Dessin - Sculpture.
V — **ARTS APPLIQUES**
Photographie - Céramique - Broderie - Orfévrerie.
VI — **AUDIO-VISUEL** - Films 16 mm documentaire ou à scénario - Montages diapositives - Film super 8.

• **CONDITIONS DE PARTICIPATION**
Etre âgé de 15 à 35 ans (pas de limite d'âge pour les groupes ou ensembles) - Etre amateur.

• **Droits d'inscription :** Individuel : 100 F
Groupe de moins de 20 personnes : 300 F
Groupe de Plus de 20 personnes : 500 F
(chèque à joindre au bulletin d'inscription)
• **Date limite d'inscription :** 7 Septembre 1984

TRANSTOURS
VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN
ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 7 au 21 Juillet — 16 jours, dont 5 à LENINGRAD et 10 à EREVAN — **Prix: 6840 F**
— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 6750 F**
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 6750 F**
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 5900 F**

de MARSEILLE

— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 6400 F**
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 6400 F**
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 5700 F**

Et deux voyages : **CROISIERES d'une semaine**
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis **7710 F** + Taxe de port **250 F**
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis **8010 F** + Taxes de port **250 F.**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

du 6 au 30 juin 1984

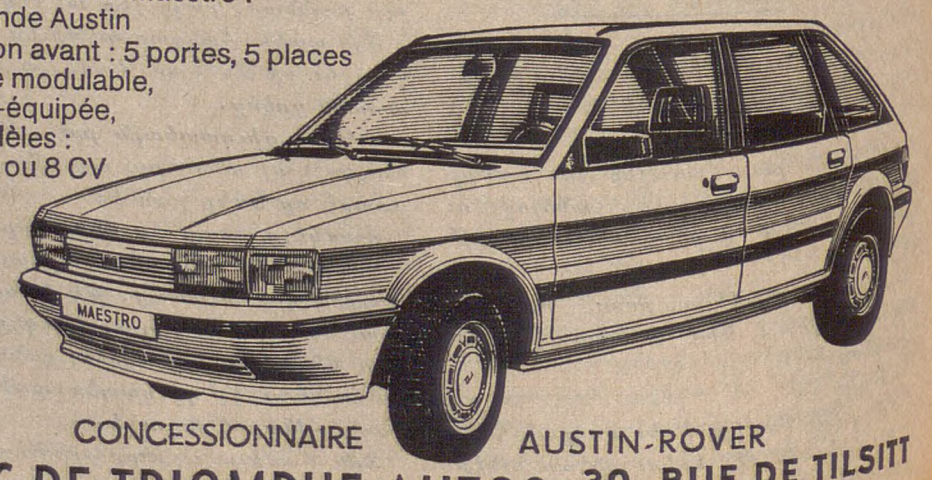
6.000F*

Pour la reprise de votre voiture quels que soient son âge et son état.

***ou plus si son état le justifie.**

pour tout achat d'une Austin Maestro LE, HL, HLS ou MG neuve
ou d'une Triumph Acclaim HL neuve

Nouvelle Austin Maestro :
la grande Austin
traction avant : 5 portes, 5 places
Coffre modulable,
super-équipée,
4 modèles :
4, 5, 6 ou 8 CV

CONCESSIONNAIRE AUSTIN-ROVER
ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, RUE DE TILSITT
PLACE DE L'ETOILE
TÉL. 380 55 11+

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
27
MERCREDI
27 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԹԱԹԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.730 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.730

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՒԼ ՖՈՒՖՕ, փիլիսոփայ եւ պատմական մեծաւ առջի օր, տարածուած խըմբագրի ։Ինած էր Փուանթիէ, 1926ին և փայլուն տեսարան մըն էր, Լեվի - Սթրօսի եւ ծաք Լաքանի կողքին, մասնաւորաբար պրիւէքիւրալիզմի մէջ։ Ծանօթ էր նաեւ որպէս մեծ պաշտպան մը ճնշուած մարդուն, մեծ ապրեցութիւն ունէր, թէեւ նուազ ծանօթ հանրութենէն, քան Սարթը մը կամ Ռեմոն Առոն։ 1970-էն ի վեր կը տառապանդէր Քոլէժ տը Ֆրանս։ Հիւանդանոց մտնելէն քանի մը օր առաջ է որ լոյս կը տեսնէին իր «Սեռականութեան պատմութիւնը» կարեւոր գործին երկու հատորներ՝ Կ'իւզած տէ Փլեզիռ եւ Լը տուսի տը սուա։

ՊԷՅՐՈՒԹի մէջ, ազատ արձակուած է այն լիբիացի գիւանադէտը, որ առեւանգուած էր առջի օր։

ՔՈՐՖՈՒի հիւանդանոցը կատարուած քննութիւնը հաստատեց որ ֆլէօպ Մէտիթէռանէի տեղւոյն պատասխանատուն՝ Ժ. Մ. Մասըլէն մեռած է պնդակ մը ստանալէ ետք գլխուն մէջ։ Ծանօթ է որ երեք երիտասարդները քիչ մը հեռու գացած էին եւ ալպեական ձորերը մըտած, մինչ երկու ընկերները կը յաջողէին փախիլ, այս մէկը, բան ականատեսներու ալպեացի սահմանապահներու ձեռքը կ'իյնար։ Ատոնք կ'ըսեն թէ միայն ազդարարութեան համար օդին մէջ կրակած են ինչ որ կը հերքուի։ Բայց ծանօթ է որ Ալպանիա արեւելեան Եւրոպայի ամէնէն գոց երկիրն է եւ յոյս չկայ որ Թիրանայի իշխանութիւնները Ֆրանսայի ուղած լուսաբանութիւնները տան։

ՀԱՄԱՁՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ կեդրոնական կոմիտէն յետ - ընտրական նիստ գումարեց աւտոկրիտիկայի համար։ Հաստատ է որ Մառչէ կը մնայ, առնը - ազն մինչեւ համագումար։ Կը թուի նաեւ որ վերջին օրերը «պահպանողական»ներն են որ ամրապնդած են իրենց դիրքը ի վնաս «բարենորոգողներուն»։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՍՏԱՏԵԼԷ ԵՏՔ՝ ԹԷ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԼԱԻԱԳՈՑՆ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐԸ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ ԵՆ

«ՆԵՐԿԱՅԻՍ ՀԱՅԵՐԸ ՆԵՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՏՃԱՌԵՆ»

Կ'ԸՍԷ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

—×—

Թեհրանի մէջ, Յունիս 15-ին, Ուրբաթօրեայ հաւաքական աղօթքի ընթացքին քարոզած է Խորհրդարանին նախագահը՝ Հաշեմի Ռաֆսանճանի, որ անդրադարձաւնալէ ետք Գամպոճի ժողովուրդին եւ մասնաւորաբար խալամներու դէմ կատարուած ճնշումներուն, վերլուծած է Արեւելքի ու Արեւմուտքի դիրքորոշումները Գամպոճի հանդէպ, ապա նշած է, թէ «Իրանի յեղափոխութեան հետեւանքով վերջ գտած է մոլեռանդութիւնը, սակայն Մարդկային Իրաւունքներու սուտ պաշտպանները կը զոցեն իրենց աչքերը, անդիտանալու համար թէ մարդկային իրաւունքներու լաւագոյն օրինակները պոյութիւն ունին Իրանի մէջ»։ «Մեր երկրին մէջ, - ըսած է Ռաֆսանճանի, - կրօնական փոքրամասնութիւններու իրաւունքները մեծամասնութեան իրաւունքներուն պէս կը յարգուին եւ անոնց սկզբունքները, համոզումները եւ անհատական կեանքը կը հովանաւորուի։ Աչխարհի ո՞ր մասը այդպէս է»։

Այնուհետեւ Խորհրդարանի նախագահը ծանրանալով հայ համայնքի կրթական հարցերուն վրայ, մասնաւորաբար կրօնքը հայերէնով դասաւանդելու մասին, ըսած է. «Սահմանադրութիւնը, որուն քուէարկած են Հայերը, կ'ըսէ թէ զրադոցական նիւթերը պէտք է պարտկերէնով դասաւանդուին եւ միայն դասարանէ դուրս ծրագիրը կրնայ իրենց լեզուով դասաւանդուիլ դպրոցին մէջ։ Ներկայիս Հայերը նեղութիւն կը պատճառեն եւ անոնց զաւակները դպրոցին մէջ կա՛մ քննութիւն չեն տար, կա՛մ նման գործեր կը կատարեն եւ սխալ խօսքեր կ'ընեն, թէ՝ մենք կ'ուզենք մեր կրօնքը մեր լեզուով սորվիլ։ Շատ լաւ, Սահմանադրութեան օրէնքը, կ'ըսէ, որ ո՛չ մէկ պաշտօնական նիւթ կրնայ իրենց լեզուով դասաւանդուիլ. մենք չենք կրնար, կրթա - դաստիարակչական Նախարարութիւնը չի կրնար այդ գործը կատարել, եթէ թոյլ տայ՝ դասի կը քաշուի։ Ի հարկէ, կրօնական փոքրամասնութիւնները ազատ են իրենց լեզուով ուսուցանել կրօնական ինչ գիրք որ ունին՝ ոչ պաշտօնական ժամերուն, եւ կամ այն ժամերուն որ իրենք կ'ուզեն ուսուցանել իրենց կրօնական վայրերուն եւ եկեղեցիներուն մէջ։ Իրենց ակնկալութիւններն ալ այս երկրէն՝ չափէն աւելի չատցուցած են եւ դարձեալ իրենց նկատմամբ բիրտ վերաբերում չենք ցուցաբերած։ Ա՛յս է իսլամը, իսլամական Հանրապետութիւնը եւ յեղափոխութիւնը»։

Հուսկ, Ռաֆսանճանի մեղադրելով մեծ պետութիւնները՝ որով «օգտուելով իրանի հայ համայնքի լոկ կրթական - կրօնական հարցէն, իրենց գործակալ ձայնասփիւռներու միջոցով հայ փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն մասին կը խօսին, իրենց յետին նպատակներուն համար շահագործելով երկրի կրօնական փոքրամասնութեան մէկ նուրբ հարցը», նշած է, թէ «ուրիշ բան չենք կրնար ակնկալել նման վարչակարգերէ։ Ինչ որ կ'ակնկալենք Իրանի Իսլամական Հանրապետութենէն այն է՝ որ պետական պատասխանատուները պէտք է լայնախոհութիւն եւ նրբանկատութիւն ցուցաբերեն նման հարցերու նկատմամբ, եւ այս՝ մեկնելով յեղափոխութեան նպատակէն եւ Սահմանադրութեան օրէնքի տրամադրութենէն»։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 19 / 21)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ԿԱՅՐԱԹ» ԽԱՂԸ (*)

Յունիս 15-ին, Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ «Արարատ» կ'ընդունէր Ալմա Աթայի «Կայրաթ»ը։ Հանդիպումը երկու խումբերուն համար ալ կարեւոր նշանակութիւն ունէր։ Մրցակիցներէն իւրաքանչիւրը պէտք է իր խաղով վերահաստատէր իր հեղինակութիւնը համակիրներուն առջեւ, փաստելով որ վերջին հանդիպումներու ձախողութիւնները չեն կազմալուծած զիրենք։ Այս պատճառով ալ կողմերը՝ խաղի սկիզբէն իսկ, յարձակողական խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են։ Առաջին քսան վայրկեան - ներուն հիւրերը վտանգաւոր պահեր բացեղծած են Երեւանի բերդապահ Ալեք - սանդր Պոդչիվալովի համար, որ կրցած է իր բերդը անառիկ պահել, չնորհիւ իր արթնութեան։ 24-րդ վայրկեանին, Ռոբեր Բոսատանջեանի ճշդրիտ մէկ փոխանցումը կոլի վերածելով Համլետ Մխիթարեան, նոր թափ տուած է խաղին (ի դէպ, Մխիթարեանի 6-րդ կոլն էր այս խորհրդային 47-րդ ախոյենութեան մրցաշարքին)։ Երեք վայրկեան ետք, Ալբեր Սարգսեան երեսուն մեթր հեռաւորութենէ ուժգին հարուածով մը նշանակած է երկրորդ կոլը։ Երկրորդ կիսախաղին Երեւանցիները չարունակած են իրենց դըրոհները եւ յաճախ վտանգաւոր պահեր ստեղծած մրցակիցներու բերդին համար. այսպէս, Գէորգ Կարապետեանի մէկ հարուածը դպած է Կայրաթի բերդին վերի ձողին, մինչ կողմէ Խորէն Յովհաննիս - եան, Համլետ Մխիթարեան, Ռոբեր Բոսատանջեան եւ Աշոտ Սահակեան իրենց հարուածներով սպառնացած են մրցակիցներու բերդին։

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ» Յունիս 22-ի թիւով։

×

«ԿՈՄԻՏԱՍ» ՇՔԱՆՇԱՆԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄ ԱԼԻՍԻԱ ԹԵՐԶԵԱՆԻ

Հայաստանի երաժիշտներու Տունը, յատուկ հանդիսութեամբ մը, արժանթինահայ երաժիշտ Ալիսիա Թերզեանի յանձնած է «Կոմիտաս» չքանչանը, որով արուեստագիտական պարգեւատրած էր անցեալ տարի։ Խօսք առնելով Վարդգէս Համազասպեան անդրադարձած է արուեստագիտական դերին՝ հայ երաժշտութիւնը օտարներուն ծանօթացնելու մարզին մէջ։ Ողջոյնի խօսք արտասանած եւ մրցանակը յանձնած է Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան նախագահ Եդուարդ Միրզոյան։ Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է Ալիսիա Թերզեան։

×

«ԴԵՂՋԱՆԻԿ» ՀԱՄՈՑԹԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայաստանի «Դեղձանիկ» մանկական համոյթը հանդէս եկած է Դաշնակցային Ռուսիոյ քաղաքներուն մէջ, ինչպէս նաեւ Մոսկուա, Տուլա, Սարատով, Կրասնոդար, Լենինական, արժանանալով մեծ ընդունելութեան։ Քսան պատանի նուագողներով եւ երգիչներով կազմուած համոյթը ե ր ե ք տարուան անցեալ մը ունի եւ վերջերս ալ երկրորդ անգամ ըլլալով դարձած է Անդրկովկասի Հանրապետութիւններու սիրող խումբերու փառատօնի դափնեկիրը։

ՊՈՊԻՆԵԼԻԻ ՊԱՏԺԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ

ՁՈՐՍ ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈԿՏ. 8ԻՆ ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ

ԴԱՏԱՐԱՆԸ ՄԵՐԺԵՑ ՈՃԲԱՑԻՆ ԱՏԵԱՆԻ ՓՈԽԱՆՑԵԼ ԴԱՏԸ

Ինչպէս գրած էինք, Յունիս 25-ին, երկուշաբթի, Պոպինեըլիի պատժական ատեանին առջեւ տեղի կ'ունենար չորս Հայերու. - Արա Թորանեան, Արթօ Փէհլիվանեան, Վահէ Սուֆիազեան, Սեդրակ Գազանճեան - դատավարութիւնը։

Ատոնք կը հետապնդուէին այն ամբաստանութեամբ թէ «օդնած կամ ապաստան տուած են չարագործի», այս պարագային՝ Սոնէր Նայիլի, որ ձերբակալուած - ցաւ 1983 Հոկտեմբեր 8-ին Մարսէյլի կայարանը, Օրլիի ոճրափորձին կապակցութեամբ։

Սկիզբէն նախագահը կ'աղդարարէ «Չո՛ս, ոչ Օրլիի ոճրափորձի հարց պէտք է ըլլայ, ո՛չ ալ հայկ. ցեղասպանութեան»։ Արդարեւ մէկթ Թէպլիա, կ'ուզէ որ «տուժող կողմ» մը (փարքի սիվիլ) ընդունուի եւ այս դատարանը յայտնէ իր անձեռնհասութիւնը եւ չորս Հայերը դատուին ոճրային ատեանի մը կողմէ։ Իրեն համար այս չորս ամբաստանեալները «նոյն ընտանիքէն են, նոյն խումբէն, քան՝ անոնք որոնք ռումբը դրած են, նոյնիսկ եթէ ոմանք աւելի հեռու գացած են»։ Ա.յսինքն չուզեր անոնց պարագան անջատել Օրլիի ոճրափորձին համար մեղադրեալներու պարագայէն եւ կ'ուզէ որ ընդունուի նաեւ փարքի սիվիլը, Օրլիի՝ զոհ չուրջ 15 ընտանիքներու համար։ Հայերուն փաստարանը՝ մէթր Պալեան իր վրդովումը կը յայտնէ։ Պաշտպանութիւնը կը փորձէ չեզեալ համարիլ տալ դատական հետապնդումը, առարկելով թէ ոստիկանական ըրաւութիւններ դործադրուած են հարցաքննութեանց ատեն եւ անընդունելի կը դտնէ փարքի սիվիլ մը։ Այս վերջինը կը ջանայ արդարացնել իր ներկայութիւնը «բարոյական վնաս»ի ոգեկոչումով եւ կ'ուզէ անպայման որ այս չորսն ալ դատուին Քրէթէյլի ոճրային ատեանին կողմէ, Օրլիի ոճրափորձին ենթադրեալ հեղինակներուն հետ միասին։

Ի վերջոյ դատարանը լինքզինքը ձեռնհաս կը նկատէ եւ անընդունելի կը հռչակէ տուժող կողմը։ Հարցը կը յետաձգուի Հոկտեմբեր 8-ին, նոյն ատեանին առջեւ։

Երեքշաբթի առաւօտ, վարիզեան մամուլին մէջ, այս հարցին ամէնէն աւելի տեղ տուողն էր Քոթիտիէն տը Փարի (Արա Թորանեանի նկարն ալ հրատարակելով), ոչ անշուշտ անոր համար որ Հայկ. հարցը զինքը շա՞տ կը հետաքրքրէ կամ կը «մտահոգէ», այլ պարզապէս այն միտումով որ կրնայ ծառայել քաղաքական իր հաշիւներուն եւ համոզուելու համար, կը բաւէ կարդալ քանի մը անտեղի եւ դրգռիչ նախադասութիւններ...։

×

ԱՍԱԼԱ-Ի ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Յունիս 26-ի «Ինքէնեէրընըլ Հերըլտ Թրիպիւն»ը արձագանգ կը հանդիսանար Ռօյթըրի մամուլի գործակալութեան մէկ հեռագրին, ըստ որուն ԱՍԱԼԱ-ի սաորագրութիւնը կրող նամակ մը հասած է լրատուութեան գործակալութեան մը եւ որու մէջ Հ.Գ.Բ.ը կը սպառնայ յարձակումի պիտի կատարել այն կառավարութեանց, կազմակերպութեանց եւ ընկերութեանց վրայ, որոնք որեւէ ձեւով կ'օգնեն ոդիմպիականներու թրքական խումբին։ Նամակը հասեր է Երկուշաբթի օր, ձգուելէ ետք Ուրբաթ օր փարիզեան չրջանէն։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1983 Մայիս մէկէն ի վեր, «Յառաջ», հակառակ օրէ օր ծանրացող տնտեսական վիճակին, խուսափեցաւ յաւելումի դիմելու բաժանորդագրութեան իր սակերուն վրայ, մինչ տեղական թերթերը, նոյն չրջանին՝ 3 - 4 յաջորդական յաւելումներ կատարեցին։

Դժբախտաբար, բացարձակ անկարելիութեան առջեւ ենք շարունակելու նոյն պայմաններուն տակ։ Յունուար մէկէն ի վեր երկու յաւելում կրած ենք առաքման ընկերութեան կողմէ (եւ երկու ուրիշներ որոշուած են մինչեւ տարուան վերջ), ասոնց կողքին աշխատավարձը, ընկերային տուրքերը, էլեկտրականութիւնը, թուղթը (միայն այս վերջինը՝ 20%), հուսկ Յունիս 4-էն ի վեր ներքին եւ արտաքին թղթատարի մամուլի վերապահուած սակերը (21,3%) ծանրակշիռ վիճակ մը կը ստեղծեն, որ կը ստիպէ մեզի յաւելում մը նախատեսել, *ԱՄԻՆԷՆ ՈՒՇԸ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ ՄԻԿԻՆ* սկսեալ, եթէ կ'ուզենք անխափան շարունակել «Յառաջ»ի կանոնաւոր հրատարակութիւնը։

Նոր սակերը կը հրատարակենք ի մօտոյ, մինչ այդ մեր բաժանորդները կրնան օգտուիլ ներկայ սակերէն։

Ինչպէս ծանօթ է, իր ծննդեան օրէն ի վեր, «Յառաջ»ի միակ եկամուտները կ'ապահովեն բաժնեգիրները, ծանուցումները, ինչպէս նաեւ բարգաւաճման փոնտին երած ինկճաքուխ նուէրները։ Ուրեմն, կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով դիւրացնեն վարչութեան ծանր գործը։

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՅԻՆ

Այս տարեշրջանին, էքս - Մարսէյլ Ա-քատէմիին մէջ, հայերէնի քննութիւնը պաքալօրէայինի տեղի ունեցաւ Մայիս 15-ին, Լիսէ Վիքթոր Հիւկօ, եւ Մայիս 30-ին՝ Լիսէ Սէն - Շարլ: Քննիչներն էին փրոֆ. Ռոպէռ Տէր - Մերկերեան եւ փրոֆ. Ժոզիան Միլտոնեան: Թեկնածուներ - րու թիւն էր յիսունեւչորս: Այս թիւը երկու, - երեք տարիէ ի վեր կայուն կը մնայ: Թեկնածուներուն մեծամասնութիւնը կուգայ անշուշտ Մարսէյլէն, բայց նաեւ էքսէն, Ավինիոնէն, Կափէն, Մարսիլիանէն: Անոնք հայերէնը առաւելապարբերաբար սերտած են չաբաթօրեայ դասընթացքներուն, կազմակերպուած դաղութի դանադան հաստատութիւններու եւ միութիւններու կողմէ: Բայց նաեւ ոմանք անձնական դասերով, ուրիշներ հեռաւեղով հայերէնի դասընթացքներուն տրուած կարդ մը լիսէներու եւ գոլէժներու մէջէ:

Քննութիւնը բերանացի է եւ մաս կը կազմէ պաքալօրէայի «փաֆիլթաթիֆ» նիւթերուն, ապահսելով անշուշտ, համաձայն պատրաստուած նախածրագրին, որ օր մը դառնայ «կենդանի լեզու» եւ աշակերտները ընտրեն զայն որպէս առաջին կամ երկրորդ օտար լեզու:

Թեկնածուն կը ներկայանայ մի քանի բնագիրներով, շուրջ տասը: Նախ քննիչը բարձրաձայն կարդալ կուտայ բնագիրներէն մին, ամբողջութեամբ կամ մասամբ: Հարցումներ կուտայ ստուգելու համար թէ աշակերտը կը հասկնայ կարդացածը: Կրնայ հաստատուիլ զրոյց մը: Ապա, քննիչը թարգմանել կուտայ մաս մը բնագիրէն: Կը յաջորդեն քերականական տարբրական հարցումներ, ընդհանրապէս՝ յոգնակի, յօդ, ածական, բայերու յօրդում ... եւ երբեմն ալ մինչեւ հոլովումները: Բնագրի ուսումնասիրութենէն յետոյ, կուգան հարցումներ Հայոց պատմութեան եւ քաղաքակրթութեան մասին՝ ղեխաւոր չրջանները, հարցաութիւնները, կարեւոր դէմքերը, գրերու գիւտը, քրիստոնէութիւնը, կիլիկեան թագաւորութիւնը, արշաւանքները, ցեղասպանութիւնը, ժամանակակից Հայաստանը, Սփիւռքը: Շեչտը կը դրուի նաեւ Հայաստանի կատարած դերին մասին արեւելեան եւ արեւմտեան քաղաքակրթութիւններուն մէջեւ եւ իր բերած նպաստը, մանաւորապէս՝ ճարտարապետութեան, մանրանկարչութեան, երաժշտութեան մէջ: Նոյնպէս, հայերէնի պաքալօրէայի ծրագրին մէջ կայ ծանօթութիւններ մեր գրականութեան կարեւոր դէմքերու մասնաւոր 5-րդէն 8-րդ դար եւ 18-րդ, 19-րդ եւ 20-րդ դար: Կարելի է նաեւ թեկնածուին ձգել ընտրութիւնը գրական կամ պատմական նիւթին: Օրինակ մը տուած ըլլալու համար, կարդ մը թեկնածուներ ուզած են խօսիլ Դանիէլ Վարուժանի, Կոմիտասի մասին:

Հայերէնի քննութեան թեկնածուներուն ստացած նիչերը կ'երթան 12-էն 18: Մեծամասնութեամբ սակայն կը ստանան 15 կամ 16: Այս նիչը իր կարեւորութիւնը ունի քանի միչինէն աւելի թիւերը կը դումարուին այլ պարտադիր նիւթերու ստացուած նիչերուն հետ:

Պէտք է ըսել որ հետզհետէ աշակերտները կը ներկայանան քննութեան աւելի լաւ կազմակերպուած, իրենց բնագիրնե-րը լաւ ուսումնասիրած:

×

Այլ տեղեկութիւն մը. - 1983 - 1984 տարեշրջանին, Մարսէյլի հինգ երկրորդական հաստատութեանց մէջ տեղի ունեցան հայերէնի դասընթացքներ, ուսուցչութեամբ՝ փրոֆ. Ժոզիէն Միլտոնեանի: Աշակերտներու թիւը եղած է 76 որոնցմէ 10-ը Հայ չէին:

Այս հաստատութիւնները կը դանուին ընդհանրապէս հայաբնակ չրջաններու մէջ: Փափաքելի է, չըսելու համար էական, որ հայ աշակերտները մեծ թիւով հետեւին դասընթացքներուն, նախ իրենց համար եւ ապա իչխանութեանց նկատմամբ որպէսզի Ռեքթորայի կողմէ տրուած չաբաթական այս եօթը ժամերը ոչ միայն վերահաստատուին այլ նաեւ աւելնան:

ԿԱՐՕ ՑՈՎԱՍԻՓԵԱՆ

ԹՈՒՐ-Ի

ՆՈՐԱԿԱԶՄ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

×

Թուռ քաղաքին մէջ, Ապրիլ 24-էն մինչեւ Մայիս 4-ը հայկական յուցադրութիւն մը տեղի ունեցաւ «Հայաստան՝ իր ցաւը, իր ոգին, իր յոյսը» վերնագրին տակ:

Թուռի նոր կազմուած միութիւնը - (Հոկտեմբեր 1983 - Իւնիոն տէ զ'Արմէ - նիէն տիւ Սանթր) փոխանակ ցոյց մը կազմակերպելու, նախընտրեց Ապրիլ 24-ի պատգամը այս ձեւով փոխանցել:

Նիւթը՝ Հայոց Պատմութիւնն էր, ինչպէս նաեւ աչխարհագրութիւնը, Պատմական եւ Այժմէական Հայաստանի զանազան երեսները, ճարտարապետութիւնը, նկարչութիւնը, երաժչտութիւնն ու պրակտանութիւնը: Այս բոլորը զետեղուեցան մեծ ցուցատախտակներու վրայ՝ զարդարուած եկեղեցիներու, հաղուստներու եւ տեսարժան վայրերու պատկերներով:

Իւրաքանչիւր նիւթի յատկացուած էր անկիւն մը, աւելի քան 50 ցուցատախտակներ ծածկած էին ցուցահանդէսի երեք սրահները: Մասնաւոր տեղ տրուած էր դաղթաչխարհին՝ ուր կը ներկայացուէր այսօրուան Սփիւռքը, մեծապէս չէշտը դնելով ՄԵՌ ԵՂԵՌՆԻ վրայ որ կեդրոնական նիւթն էր: Կարեւոր տեղ տրուած էր դասական եւ արդի հայ գրողներուն՝ որոնց գործերէն թարգմանութիւններ զետեղուած էին հեղինակներուն պատկերներուն տակ:

Անընդհատ լսելի էր հայկական ժողովրդական ու կրօնական երաժչտութեան մեղեդիներ, որոնք յատուկ մթնոլորտ մը կը ստեղծէին:

Ֆրանսացի ծանօթ կրօնաւորը՝ Հայր Պերնար Ութիէ որ Հայաստան գացած է հայերէն սորվելու եւ հայկական ձեռագիրները ուսումնասիրելու, միութեան անդամներուն տրամադրութեան տակ դրած էր Հայաստանի տեսարժան վայրերու տիափոզիթիվներ, որոնք մեծապէս կը հետաքրքրէին հայ եւ օտար այցելուները:

Սրահներէն մէկու մէջտեղ տեղաւորուած էին հայկական զրքեր, թերթեր ու ամսագրեր ու պատկերազարդ հրատարակութիւններ:

Տեղւոյն ձայնասփիւռը, հեռատեսիլն ու մամուլը այնպիսի հետաքրքրութիւն ցուցաբերեցին, որ միութեան պատասխանատուները ստիպուած էին չորս օրով երկարաձգել ցուցահանդէսը՝ այցելուներուն բաւարարութիւն տալու համար:

Ցուցահանդէսի սրահը տրամադրուած էր Թուռի քաղաքապետարանին կողմէ ձրի:

Ապրիլ 29-ին, կիրակի օր, ցուցահանդէսը վերջ՝ տեղի Ս. Սաթիւրնէն եկեղեցիին մէջ, աւելի քան՝ հարիւր հաւատացեալներու ներկայութեան Զաւակուան եւ Ապրիլ 24-ի պատարագը մատոյց Միւռոնի վարդապետը եւ քարոզեց յաւուր պատչաճի, չեշտելով թէ քրիստոնէութիւնը բարիք մը եղաւ Հայուն եւ Ցարութեան դաղափարն է որ յուսադրեց մեզ մեր դժուարին օրերուն: Միւռոնի վրդ.ի

ԱՆԿԷՆԻ
ՄԻՕՐԵԱՅ ՀԱՅԿ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՏԱՐԵՎԵՐՁԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Անչուշտ սիրտը կ'ուզէր որ Ֆրանսական կառավարութեան մեզի ընծայած դիւրութիւններէն ու բարեացակամ վերաբերմունքէն, առաւելագոյն չափով օգտուէինք, Ֆրանսայի հայաչատ վայրերուն մէջ, նոր դպրոցներ բանալով, բայց քանի որ, մեր այս անյետաձգելի բաղձանքը, դառնապարտուած է տակաւին երկար տարեներ երազ մնալու, ուստի պարտադրաբար մեր աչքերը պիտի յառենք միօրեայ վարժարաններուն վրայ:

×

Այս մտածումներէ առաչնորդուած, Յունիս 17-ին ներկայ գտնուեցանք Անկէնի միօրեայ հայ դպրոցի աչակերտական տարեվերջի հանդէսին:

Պէտք է աւելցնեմ թէ, յաճախ կը փութամ այսօրինակ հաւաքոյթներու, բայց տարուան մը ընթացքին, ձեռք ձգուած ճղճիմ արդիւնքները, դիս ընդհանրապէս յուսախաբ կ'ընեն...

Բարեբախտաբար այս անդամ ճիշդ հակառակը պատահեցաւ ու լաւատես տպաւորութիւններով վերադարձանք:

Հակառակ յունիսեան կիզիչ օդին, ընդարձակ սրահը, ամբողջութեամբ լեցուցածէին ծնողքներ եւ կրթասէր հետաքրքիր ազգայիններ:

Բոլոր ներկաներուն, ութ էջերէ բազկացած յայտագրեր բաժնեցին, որուն առաչին մասը հայերէն, երկրորդը ֆրանսերէն գրուած էր:

Պէտք է խոստովանիլ թէ, յայտագիրը կ'ընկերանային Իսիի եկեղեցւոյ հոգեբարձուներ, սարկաւագն ու չորս ուրարակիրներ:

Ցաւարտ պատարագի Թուռաբնակ Զաքեան ընտանիքի տունը տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը, ուր Միւռոն վարդապետ չեչտեց Միութեան կարեւորութիւնը չրջանի Հայութեան համար, մանաւանդ հայրենիքէն հեռու հայ մնալու համար: Ապա խօսք առաւ Միութեան առենապետ՝ տոքթ. Վիդէն Կարապետեան, ներկայացնելով ձեռք բերուած յաջողութիւններն ու ապագայի ծրագիրները: Հաւաքոյթի աւարտին՝ Պ. Վահէ Հէքիմեան իր գծած էսքիւն իւղանկարը նուիրեց Իսիի եկեղեցիին որպէս յիչատակ:

Թուռի Ապրիլ 24-ի այս ցուցահանդէսը օտարներուն, հայ պատմութիւն ծանօթացընելէն աւելի պատճառ դարձաւ որ Հայերը հպարտանան իրենց անցեալով ու նոր յոյսով ու երազներով նային ապագային:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՐԱՓԱՏ ԱՐԱՆՔ

Գաբրիէլ Տէր - Գէորգեան, իր դործերը կը ներկայացնէ մինչեւ Յունիս 29, Փարիզի կալըռի Տիւիէռիէի մէջ (14, ռիւ տէ Պօ զ'Ար): Ծնած Փարիզ 1932-ին, արուեստագէտը 60-ական թուականներու սկիզբը սերտօրէն կապուած է գերիրա-պաչտ չարժումին եւ կ'աչխատակցի Պռէչ, Առչիպռա եւ այլ պարբերականներու: Անձնական ցուցահանդէս ունեցած է Պրիւսէլ եւ Փարիզ (1965, 67 եւ 73) եւ մասնակցած բազմաթիւ հաւաքական ցուցահանդէսներու:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ, ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

- Ե. -

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱԳԱՆ

Ժ.Ք. - Հայ բեմը ուրիչ առաչնակարգ ազդակ մըն է հայկական գրականութեան հանդէպ հետաքրքրութիւնը հրահրելու՝ մանաւանդ ներկայիս, երբ Ամերիկայի մէջ հայ մամուլն ու գիրքը օրէ օր կորընչնելու վրայ են իրենց կենսունակութիւնն ու կարեւորութիւնը՝ ի հեճուկս հայախօսներու թիւին զգալի աճումին, եւ հակառակ հայկական ամէնօրեայ զրոյցներու ցանցին ընդարձակումին: Դժբախտաբար, սակայն, մեր բեմադիրները, փոխանակ բեմադրելու հայ թատերագիրներու ժամանակակից գործերը, եւ այդ ժամանակակից գործերէն մանաւանդ անոնք, որոնք իրենց նիւթով կը չօչափեն մեր ժողովուրդին ներկայ կեանքը՝ կը նախընտրեն, իրենց յաւուրմ պատճառներով՝ ներկայացնել օտար թատերագիրներու յաճախ ժամանակավրէպ արտադրութիւնները...: Չեմ ուզեր հոս քննել ու վերլուծել փորձել այն «վերիւն» պատճառները, որոնց չինծու արդարացումին հաեւ պահուրտած կը մնան ըմպիւքի բեմադիրները՝ մեծ մասով: Կարեւորը, (սխալ կարեւորը) ա՛յն է որ Սփիւռքի վախճան հայ բեմը դադրած է մեր գրականութեան բաղկացուցիչ մէկ մասը ըլլալէ, եւ վերածուած է ժամանակի եւ ծախահարութիւն խլելու դիւրին միջոցի մը...: Լրջութիւնը հեռացած է հայ բեմէն, եւ որակ ու ծաւի նոյնացած են բեմադիրներուն միտքին մէջ. ու որպէս երկու «դերպռոյն» արդարացում հնարուած են երկու առասպելներ, - մեր հանդիսատես ժողովուրդին ցա՛ծ մակարդակը, եւ մեր ժամանակակից թատերագիրներուն անբաւարա՛ր տաղանդը...:

Կատած չկա՛յ, - հայ բեմն ալ չեզած է իր ուղիէն եւ իմաստէն, եւ ուրեմն անհրաժեչտ է որ ետ բերուի իր աւանդական դերին՝ հիմա որ իմացական արտայայտութիւնները (լեզու եւ գրականութիւն) նահանջի մէջ են...: Ինչի՞ կը սպասէ հայ բեմը՝ ետ իր տեղը գրաւելու համար մեր ազգային - մչակութային կեանքէն ներս, եւ վերստանալ փորձելու իր կորնցուցած արիւնէն եւ աւիւնէն մաս մը դէթ, ... վերստիրանալու իր գոյութեան իրաւունքին...:

Ժ.Ք. - Վերջին կէտս՝ հայկական ամէնօրեայ զրոյցներուն զօրացումն է, ա-նոնց՝ իսկական ամերիկահայ վարժարաններու վերածումն է. պէտք է ըսէի «վերջին եւ առաչնադոյն» կէտս: Արդարեւ, մեր բոլոր միջոցները երկրորդական են ու ամրոզջացուցիչ, եւ մեր գրականութեան ու ամբողջ ժողովուրդին գոյատեւումը ուղի՛ղ դիծով կապուած է մեր դպրոցներուն, եւ անքակտելիօրէն առնչուած է անոնց ճակատագրին հետ:

Պիտի վարենա՞նք օգտագործել մեր կարելիութիւնները...:

Ես անձնապէս չեմ կարծեր, հակառակ որ ամէն բան պիտի տայի կարծել կարենալու համար...: Այլեւս ինքզինքս խաբել հեչտալիր քաջութիւնն անդամ չունիմ...:

Յուսամ՝ ունեցողներ կա՛ն...: Եթէ չըլլային՝ ի՞նչ պիտի ընէի...:

(Շար. 16 եւ վերջ)

ձոր կը ապրեցան : Վարժարանի ուսուցչուհին՝ Տիկին Սօնա Մամճեան, իրեն վստահուած քանէ աւելի աշակերտներէ - րուն, ոչ միայն կ'ուսուցանէ մայրենի լեզուն, այլ նաեւ կը սորվեցնէ հայերէն երգեր :

Հանդէսը սկսաւ աշակերտներու կողմէ երգուած «Հայր Մեր»ով, որուն յաջոր - դեց - «Ով Մեծասքանչ»ը (արտասանու - թիւն) ապա լսեցինք ասոր խմբերգը :

Հաճելի անակնկալ մը եղաւ, երբ Անի Կէվրէկեան, քեմ գալով յայտնեց թէ Դանիէլ Վարուժանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ կազմակերպուած զանազան հանդիսութիւններուն, կ'ուզեն լրիւ համեստ մասնակցութիւնը բերել եւ տուաւ կենսագրական ամփոփ տեղեկութիւններ :

Գառէն Պիլէճիկեան արտասանեց «Ա.ղայծ ճրագ»ը, իսկ Անի Կէվրէկեան՝ «Անդաստան»ը : Արտասանութիւններու կը յաջորդէին խմբերգներ :

Ու մենք հաճոյքով ունկնդրեցինք, քերթուածներ, ծանօթ բանաստեղծներէ : Հակառակ անոր որ, աշակերտներու մեծ մասը Ֆրանսա ծնած են, եւ սակայն անոնք որեւէ օտար հնչում չէին ցուցաբերեր, ընդհակառակն, հասկացողութեամբ եւ առանց չուարտմի կ'արտասանէին, արժանանալով բուռն ծափահարութիւններու :

Դպրոցին լաւ մարզուած աշակերտներու երգչախումբը, մէկընդմէջ, մեզի հրամցուց մէկը միւսէն զեղեցիկ երգեր՝ «Խոր արտիլ», «Մխիթեանակ», «Կաքաւիկ», «Նաւասարներ», «Փոքրիկ նաւակը», «Բաւ է մեզ», «Պճինկօ», «Գարուն», «Զաղացք» եւ «Վարդ քաղելէն» :

Մեծ հաճոյքով ունկնդրուող այս երգերէն եաք, պզտիկները ծպտուած իրենց մոկ եւ կատու, մեզի ներկայացուցին պզուն խաղ մը «Մուկեր»ը, ամէնէն վերջ բարոյախօսը (Վազգէն Մելսոնեան) բեմ գալով անհրաժեշտ հետեւութիւնները կատարեց :

Զափազանց հաճելի էր, ունկնդրել նաեւ երկու պատանի եղբայրները, Լօռա եւ Վարուժան Վարդանեան, որոնք Ջուրքիի եւ Թաւ - Ջուրքիի վրայ նուագեցին, դասական եւ հայկական մեղեդիներ, խորապէս տպաւորելով ներկաները :

Նուագի բաժնէն յետոյ կարգը եկած էր մեծերուն, իրենց թատերական կարողութիւնը ցոյց տալու, անո՛նք ներկայացուցին կարճ, բայց հետաքրքրական թատերախաղ մը «Բժիշկը եւ հիւանդը», որ նոյնպէս արժանացաւ ծափահարութիւններու :

Կարգը եկած էր այժմ, նուիրեալ ուսուցչուհիին, որ ի միջի այլոց հետեւեալ կերպով ներկայացուց դպրոցին պատկերը. -

«Վարժարանի աշակերտութեան թիւը, այս տարի զգալի կերպով աւելցած է, հակառակ սահմանական փոխադրութիւններու, այսօր աշակերտներու թիւը 21 է :

Տարի մը առաջ, սակաւաթիւ աշակերտներու համար, միայն կէսօրէ յետոյ, Ֆրանսական դպրոցի մը մէջ, հայերէն դասեր կը տրուէին :

Բայց երբ աշակերտներու թիւը բարձրացաւ եւ անոնց մակարդակները հիմնովին փոխուեցան, անհրաժեշտ դարձաւ, առաւօտները եւս դասեր տալ, ու նաեւ դասարանի շրջութիւն հաստատել.

Աշակերտներէն ոմանք պաքալօրէայի քննութիւնները, հայերէն տուած են եւ յաջողած :

Մնողական միութեան, ժրաջան անդամուհիներէն Տիկին Հերմինէ Մարկոսեան, առաւօտեան դասերուն համար, սիրով տրամադրած է իր բնակարանը, մանկապարտէզի եւ Ա. դասարաններուն համար : Ամիսներ յետոյ յաջողած են ապահովել նոր վարժարան մը եւ յիշեալ դասարանները հոն փոխադրել, իսկ կէսօրէ յետոյ հին դպրոցին մէջ կ'ուսանին Բ. եւ Գ. դասարաններու աշակերտները :

Տիկին Մամճեան լրապաշտ է եւ չատ լաւ գիտէ թէ մեր լեզուն կարելի չէ, չարաթը քանի մը ժամ հայերէնի դաս տալով սորվեցնել, կը խորհի նոր դասարաններ աւելցնել ու վարժարանը նախակրթարանի վերածել, անշուշտ յաջողութեան ազդակներէն մէկը կը նկատէ, ծնողքներու գործակցութիւնը :

Մնողական Միութիւնը եւ ուսուցչուհին լրենց փայլուն ծրագիրները իրագործելու եւ բոլոր աշակերտները միակ չէնքի մը մէջ համախմբելու համար նամակով մը կը դիմեն, Բարեգործականի նախագահին՝ Պ. Ա. Մանուկեանի, խնդրելով որ միութեան կամակատար եւ անպործածելի եղող Անկէնի գոյք չէնքերէն մէկը՝ լրենց տրամադրուի : Պ. Մանուկեան հասկացողութեամբ կը դիմաւորէ այս տրամաբանական դիմումը ու կ'առաջարկէ այս մասին դիմել Փարիզի մասնաճիւղին : Պատասխանատուները՝ յուսադրուած կը դիմեն առ որ անկ է, սակայն դժբախտաբար հինգ - վեց ամիս անպատասխան կը մնայ այս խնդրանքը, իսկ երբ մեծ յապաղումով կը ստանան պատասխանը, մերժում էր . . . :

Մնողական միութեան անունով խօսքա՛ Տիկին Հերմինէ Մարկոսեան, որ շնորհակալութիւն յայտնեց ուսուցչուհիին, իր նուիրումին համար :

Կոչ ուղղեց ծնողքներուն եւ ներկաներուն, որպէս զի բոլորուին միութեան չուրջ, եւ իրենց բոլոր զաւակները դրսի արձանագրեն :

Մնամեայ զոյգ ուղերձներէն յետոյ, բոլոր աշակերտներուն, սիրուն մրցանակներ տրուեցան եւ այս առթիւ ուսուցչուհիին առանձին ներկայացուց բոլոր սաները, յանձնարարելով ամէնուն լաւ սորվիլ հայերէնը :

Մնողական Միութիւնը իր երախտապիտութիւնը յայտնելու համար, Տիկին Մամճեանին նուիրեց գեղեցիկ ծաղկեկողով մը :

Հանդէսէն յետոյ կատարուեցաւ պատշաճ ընդունելութիւն մը, որու ընթացքին մատչելի գինով վիճաբանութիւն մը կատարուեցաւ, բախտաւորելով բոլորը :

Ներկաները չափազանց գոհ տպաւորութեամբ մեկնեցան, համոզում գոյացնելով թէ, նոյնիսկ չարաթը քանի մը ժամ հայերէն տալով, կարելի է մայրենի լեզուի վարժեցնել մեր տղաքը, եթէ փորփառու եւ կարող ուսուցիչներ ունենանք :

ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԼԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

Թեհրանի Զարմահալի Հայ Ուսումն. Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 12-ին եւ 13-ին, տօնուած է Մայրերու Օրը : Բացումը կատարած է Նուարդ Մազաթեան : Բանախօսած է Յովհաննէս Աբրահամեան : Գեղարուեստական յայտագիրը բազկացած է հայկական ժողովրդական պարերէ, երգերէ, արտասանութիւններէ եւ ներկայացումէ մը : Խօսք առնելով Արտակ Աբգ. չէշտած է հայ կնոջ դերը հայ կեանքին մէջ :

×

Թեհրանի «Զէյթուն» թաղամասի «Սուքերեան» սրահին մէջ, Մայիս 14-ին, տօնուած է Մայրերու Օրը, կազմակերպութեամբ «Անահիտ» Միութեան : Բացումը կատարած է Ասյտա Շահրազեան : Բանախօսած է Յասմիկ Սահակեան : Գեղարուեստական յայտագիրը բազկացած է երգերէ, արտասանութիւններէ :

×

Լիբանանի Հայոց առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան, Մայիս 10-ին այցելած է Այնճար : Ս. Պօղոս եկեղեցւոյ մէջ կատարուած կանոնական պաշտօնէն եաք Առաջնորդը այցելած է «Յառաջ» քոլէժը, ուր աշակերտութիւնը յայտնած է մը դործադրած է : Խօսք առնելով Առաջնորդը չէշտած է հայ դպրոցին դերը Սփիւռքի մէջ : Կէսօրին, թաղականութիւնը ճաշ մը տուած է, որուն ներկայ եղած են Այնճարի բոլոր կազմակերպութիւններուն ներկայացուցիչները : Բաժակաճառեր արտասանողները վեր առած են Այնճարի արձանագրած նուաճումները, մա՛նաւանդ վերջին տասնամեակին՝ ազգային, եկեղեցական, մշակութային եւ կրթական կալուածներէն ներս : Կէսօրէ եաք Առաջնորդը հանդիպում մը ունեցած է հոգաբարձութեան եւ թաղականութեան հետ :

Յաջորդ օրը Արամ Եպիսկ. այցելած է Ռայաքի Հայոց Ս. Աստուածածին եկեղեցին եւ հանդիպում մը ունեցած շրջանի Հայերուն հետ (Ռայաքի մէջ չորս հայ ընտանիք մնացած է) : Ապա գացած է Զահլէ եւ այցելած «Պալըդճեան» ազդային վարժարան, խորհրդակցած է թաղականութեան եւ հոգաբարձութեան հետ, քննարկելով Զահլէի ազգային - եկեղեցական կեանքը աւելի կազմակերպելու ձգտող բազմաթիւ հարցեր ու առաջադրանքներ : Կէսօրէ եաք, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ Առաջնորդը խորհրդակցական հանդիպումներ ունեցած է Հնչակեան, Հ. Ց. Դ. եւ Ռամկավար Կուսակցութեանց, ինչպէս նաեւ Լ. Օ. Խ.ի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներկայացուցիչներուն հետ :

×

Մոնրէալի Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 18 - 20, տեղի ունեցած է տիկին Էլօյան մը ունէր, աքանչելի սուալսօթ փամփուշտներով :

Ահէ դուրս Պ. Սթոքքոյի որսի սեփական անտառը գիւղէն հինգ քիլոմեթր միայն հեռու էր, եւ իսկական փորձութիւն էր, որովհետեւ ոչ միայն ներսի եղնները, այլ նոյնիսկ չորակայքի հաւերն ալ սորված էին որ բաւական էր ցանկապատէն անդին ապաստանիլ, որպէսզի կարենան խնդալ ամէն անոնց քիթին՝ որ կ'ուզէին իրենց վիզերը ոլորել :

Հետեւաբար արտառոց բան մը չկար որ երեկոյ մը Տոն Քամիլլո կապան թխմած պաստառէ լայն տափատին մէջ, գլուխին վրայ ալ թաղիքէ գլխարկ մը, դմնուէր պարոնին որսավայրին մէջ : Մարդս տըկար է, եւ դեռ աւելի տկար են որսորդները :

Հետեւաբար ի՛նչ զարմանք որ Տոն Քամիլլոյէն փախաւ գնգակ մը որ չանթահարեց մէկ մեթր երկարութեամբ նապաստակ մը : Գետնին վրայ տեսաւ ու պարկին մէջ դրաւ, եւ արդէն կը պատրաստուէր մեկնելու երբ անակնկալօրէն հանդիպեցաւ մէկու մը : Այն տեղ գլխարկը վար քաշեց մինչեւ աչքերը, գլուխը վար խոյացաւ հարուածով մը՝ ուղղուած գլխացինի ստամոքսին, զայն տապալելու համար . որովհետեւ լաւ չէր որ գիւղին մէջ գիտցուէր թէ ժողովրդա-

Տէր - Մելքոնեան - Պուտաքեանի նկարչական ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած պատառաներուն նիւթերը ներշնչուած են յունա - հռոմէական դիցարանութենէն, Հին Կտակարանէն, հին քաղաքներու աւերակներէն եւ բազմաթիւ այլ դէպքերէ :

×

Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 3-ին, կատարուած է Դպրեվանքի Թառանդատուրաց բաժնի աւարտական դասարանի 9 սաներու սարկաւագ ձեռնադրութիւնը : Պատարագած, քարոզած եւ ձեռնադրութիւնը կատարած է Դպրեվանքին տեսուչը՝ Տաթեւ Արք. Սարդիսեան : Յաւարտ արարողութեանց, Վեհարանին մէջ խօսք առնելով Գարեգին Բ. Կաթողիկոս թելադրած է ձեռնադրեալներուն «խորացնել իրենց մէջ ծառայութեան գիտակցութիւնը եւ չարունակել իրենց ինքնապատրաստութիւնը՝ ազօթքի, ուսման եւ ծառայութեան ընդմէջէն» :

×

Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի Մատենադարանին մէջ, Մայիս 20-ին, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը՝ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի հրաւէրով, որուն ներկայ եղած են մտաւորականներ եւ ազգայիններ : Հաւաքոյթին նպատակը եղած է ներկայացնել «Յուցակ ձեռագրաց» հատորը, որուն հեղինակը՝ Ա.նուշաւան Վրդ. Դանիէլեան, խօսած է Անթիլիասի Մատենադարանի ձեռագիրներուն մշակութային եւ գիտական արժէքին մասին : «Գ. Կիւլպէնկեան» Հիմնարկութեան ծախքով հրատարակուած հատորը գիտական եւ ամբողջական ուսումնասիրութիւնն է այն բոլոր ձեռագիրներուն, որոնք կը գտնուին Վանքին Մատենադարանը : Խօսք առնելով Գարեգին Բ. դրուատած է հեղինակին աշխատանքը եւ ներկաներուն ուշադրութիւնը հրաւիրելով մեր մշակութային արժէքները օտար հաստատութիւններու վաճառելու յոռի երեւոյթին վրայ ըսած է, թէ «այդ արժէքներուն միակ տէրը հայ ժողովուրդն է եւ անոնք կայք պէտք է հաստատեն միայն հայկական մատենադարաններու մէջ» :

×

Ոիինտզըրի (Քանատա) Սէնթ Մայքրլ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 12-ին, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.ի ճաշ - պարահանդէսը : Բացումը կատարած է Սէնի Նալբանեան : Ցիշատակուած է Մայրերու Օրը : Վաչէ Զաքարեան ազգային եւ ժողովրդական երգերով ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծած է :

Ճ. ԿՈՒՀԱՌԵՍՔԻ

«Տոն Քամիլլոյի Փոքրիկ Աշխարհը»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 6 -

ՅԱՆԿԱՊԱՏԷՆ ՆԵՐՍ

Այս զանգակատունէն, այս զանգակները երկիւղ ողջունեցին ազատութեան արշալոյսը. այս զանգակատունէն, նոյն այս զանգակները վազը պիտի ողջունեն լուսազեղ արշալոյսը Պրոլետար յեղափոխութեան, լսաւ փեփիոնէ Տոն Քամիլլոյին. ու առջեւը դրաւ դրամով լեցուն երեք կարմիր թաշկինակ :

Ցետոյ քալեց բարձր ճակատով, խումբն ալ հետէն : Փրաթեացի Ռոլոտոն ջերմէն կը ճաթէր եւ հազիւ կրնար ոտքի վրայ պահել ինքզինքը, բայց իր ճակատն ալ բարձր էր. իսկ Պիլօն՝ կաղը, երբ անցաւ Տոն Քամիլլոյի սեղանիկին առջեւէն, քայլերը յատկապէս զարկաւ հպարտօրէն իր փայտէ ոտքով :

Երբ Տոն Քամիլլո դրամով լի գամբիւղը տւաւաւ Քրիստոսին ցոյց տալու եւ լսաւ որ առաւելօքն բաւարար էին գանդակատուներ չհիմելու, Քրիստոս զարմացած ծիծաղեցաւ.

- Իրաւունք ունէիր, Տոն Քամիլլո :

- Հարկաւ թէ, պատասխանեց Տոն Քամիլլո, որովհետեւ դուն կը ճանչնաս մարդկութիւնը, բայց ես կը ճանչնամ իտալացիները :

Մինչեւ հոս Տոն Քամիլլո լաւ գնաց, բայց սխալեցաւ երբ դրկեց Փեփիոնէին ըսելու, որ չատ գնահատած էր իրենները - րուն գինուորական պատրաստութիւնը. ըստ իրեն պէտք էր զանոնք աւելի մաղել՝ «ետ դարձ»ի եւ վազքի, որովհետեւ չատ հարկաւոր պիտի ըլլար Պրոլետար յեղափոխութեան օրը : Աղիկա լաւ չգըներ, եւ փեփիոնէ Տոն Քամիլլոյի սպասեց անցքին վրայ :

×

Տոն Քամիլլո կատարեալ «ճենթըլմէն» մըն էր. բայց ոչ միայն հոգի կուտար որսորդութեան համար, այլեւ հիանալի հրամայող մըն էր, ինչպէս որ կ'ըսեն ֆրանսերէնով : Ուստի, երբ Պիլօն՝ կաղը, ետ դարձաւ, Տոն Քամիլլո իր ձիուն վրայ նստած էր, ձիուն ոտքերը ցանցառ ցեխին մէջ խրած, ձեռքերը ծալած կուրծքին վրայ, ու կը նայէր ամպերուն : Ձիուն ականջները ետ ծռած էին, ինչպէս որ կ'ընեն ձիերը երբ կատղին, ու կը ցնցէր ամբողջ մարմնով, ինչպէս որ կ'ընեն ձիերը երբ կատղին : Տոն Քամիլլո ձիուն ականջները ետ ծռած էր, ինչպէս որ կ'ընեն ձիերը երբ կատղին, ու կը ցնցէր ամբողջ մարմնով, ինչպէս որ կ'ընեն ձիերը երբ կատղին : Տոն Քամիլլո ձիուն ականջները ետ ծռած էր, ինչպէս որ կ'ընեն ձիերը երբ կատղին, ու կը ցնցէր ամբողջ մարմնով, ինչպէս որ կ'ընեն ձիերը երբ կատղին :

Պիլօն՝ կաղը, ետ դարձաւ, Տոն Քամիլլո ձիուն ականջները ետ ծռած էր, ինչպէս որ կ'ընեն ձիերը երբ կատղին, ու կը ցնցէր ամբողջ մարմնով, ինչպէս որ կ'ընեն ձիերը երբ կատղին : Տոն Քամիլլո ձիուն ականջները ետ ծռած էր, ինչպէս որ կ'ընեն ձիերը երբ կատղին, ու կը ցնցէր ամբողջ մարմնով, ինչպէս որ կ'ընեն ձիերը երբ կատղին :

(Շար. 27)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Տարօն Պօղոսեան 3000 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի՝ Սաֆօ Պարսիկեանի մահուան առթիւ։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ - ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ
- ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ։
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1984 - 1985

Ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները սկսած են, հետեւեալ բաժանումներով.

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ - ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ - ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ։

Վարժարանը կ'ընդունի ցերեկօթիկ եւ կիսերօթիկ աշակերտներ։

- Ցերեկօթիկ՝ աղջիկ եւ մանչ։

- Կիսերօթիկ՝ մի՛ միայն մանչ։

Ցերեկօթիկ աշակերտներու համար վարժարանը ունի ինքնաշարժի սպասարկութիւն, հետեւեալ դիծերու վրայ. - Ալֆորվիլ - Փարիզ (2-րդ, 8-րդ, 9-րդ, 15-րդ, 16-րդ, 18-րդ թաղամասեր), - Իսի լէ Մուլինօ, Մէօտօն, Շաւվիլ, Վիրօֆլէ, Սէն - Քլու, Կարշ, Բիւէլ Մալմեզօն, Փօր Մարլի։

Արձանագրութեան համար, ինչպէս նաեւ լուսաբանելի այլ հարցերու համար դիմել տեսչութեան, Յունիս եւ Յուլիս ամիսներուն ամէն օր ժամը 10-էն 13։

Հեռաձայն. - 534 - 68 - 28

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվար - Օտտոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - ընկերուհի՝ Կոնոյեանի հոգ.ի առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Կարօ Կոնոյեան 60, Տէր եւ Տիկին Կօթիկ 50, Տէր եւ Տիկին Մազիաէ 50, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գուլումճեան 50, Այրի Տիկին Լուսի Պօյաճեան 20, ընկերուհի Փ. Աբմազանեան 50, Տէր եւ Տիկին Յուսիկեան 50, Տիկին Անժէլ Մանասալեան 20, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան 20, Վերգին Ճերահեանի հոգ.ի առթիւ Տէր եւ Տիկին Յուսիկեան 50, Տէր եւ Տիկին Նուպար Սարօղլանեան 50, Կոնոյեան իր մօրը յիշատակին 25, ընկերուհի Կօթիկ 20, Տէր եւ Տիկին Ժան-Ժան Ղարիպեան Բարսեղեանի թաղման առթիւ 50, Բիւզանդ Թիրէէեանի հոգ.ի առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Կարօ Կոնոյեան 50, Տէր եւ Տիկին Ս. Գուլումճեան 50, ընկերուհի Փ. Աբմազանեան 50, Տէրտէրեան 25, ընկերուհի Փ. Աբմազանեան իր մօրը Նազելի Պօզոյեանի թաղման 200, Տէր եւ Տիկին Ս. Գուլումճեան 100 Ֆ.։

×

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Պ. Գասապեան (Վիլժուիֆ) 300 Ֆ., Պ. Քինոսեան (Մարսէյլ) 100 Ֆ., Տիկին Պաղտիկեան եւ աղջիկը 400 Ֆ., Պ. Անթուան Պաղտիկեան 800 Ֆ.։

ՀԱԳ
ԱՂՔԱՏԱՀԱՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ
Անտիլիի եւ Մոնմորանսիի

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար։
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք։ Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ քնութեան ծոցին մէջ, հանգիստ եւ մաքուր միջավայր։

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Maisons de Retraite
à Andilly et Montmorency
Pour les Personnes du Troisième-Age
Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.
S'adresser à l'A.A.A.S
Madame Mahdessian
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
tél. 878 - 02 - 99

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

1) Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի արձանագրութիւնները կը ընդունակուին Օգոստոս ամսուան համար։ Այս տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, 2 շաբաթական (15 օր) պարի դասընթացքներ նախատեսուած են մասնագէտ ուսուցիչի մասնակցութեամբ։

2) Յուլիսի կայանի օթոքարը փարիզէն կը մեկնի երկուշաբթի, Յուլիս 2, ժամը 7·30-ին՝

Porte d'Orléans, Ave. Paul Appel

եւ կը վերադառնայ կիրակի Յուլիս 29ին, նոյն վայրը։

3) Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր գրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական բաց է ժամը 14-էն 18, երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը։

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.

17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

VIENT DE PARAITRE
PARAGES D'EXIL
de
CHAHAN CHAHNOUR
- ARMEN LUBIN -
Trois nouvelles traduites de l'arménien par *Krikor CHAHINIAN*

UN PETIT CŒUR TENDRE
ՊՁԵՂ ՄԸ ԱՆՈՑՇ ՍԻՐՏ

ZATOSTÉ
ԶԱԹՈՍԹԷ

UN TAILLEUR, SES DEUX HOTES et DIVERS EVENEMENTS
ԴԵՐԶԱԿ ՄԸ, ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Ed. Le Temps qu'il fait
Prix 75 F (+ 9.20 F frais de port)
— H. SAMUELIAN
51, rue Mr. le Prince - 75006 Paris
— HARATCH
ou en librairie

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷն - ԺԷոօմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Զապէլ Կիւլէսեանի մահուան առթիւ. - Այրի Տիկին Եղիշէեան, Աւետեան եղբայրք 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Շօուէն 50-ական, Կարօ Պըզտիկեան 30 Ֆ., Սանտրա Մէչիկեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Մելպոնեան 500, Տէր եւ Տիկին Ռօպէր Հաթէմեան 300 Ֆ. եւ 200 Ֆ. Դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Հաթէմեան եւ աղջիկը 200 Ֆ. եւ 300 Ֆ. Դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Փիէր Ղազարեան, Ժաֆ, Ալպէռն - Թօփեան եղբարք 200-ական, Տէր եւ Տիկին Մաթոսեան, Տիկին Ալիս Դաւիթեան, Այրի Տիկին Հայկուհի Քեհեայեան, Աբրահամեան ընտանիք 100-ական Ֆ., Մելպոնեան Վահրամ 150 Ֆ. եւ 150 Ֆ. Դպրոցին, Մանկլեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան 50-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ռօպէր Ժամկոչեան 50 Ֆ.։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - ՍԷն - ԹՄԱԹուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Մարկրիթ Գրիգորեանի (ծնեալ՝ Քիրիշեան) մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, իր զաւակները՝ Գրիգորեան եղբայրներ եւ քոյրը 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տօնիկեան 100 Ֆ., Պ. Ժիլպեռ Տօնիկեան 50 Ֆ.։

ԱՒԱՒԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷն - ԺԷոօմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած հայկական դպրոցի տարեվերջի հանդէսը, Յունիս 30-ին, երեկոյեան ժամը 21-ին եկեղեցւոյ կից սրահը։ Ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչները՝ Պ. Խաչիկ Եղմազեանի եւ Տիկին Մայոտ Կարապետեանի։

Արտասանութիւններ, երգ եւ պար աշակերտներու կողմէ։

Սիրով կը հրաւիրուի ՍԷն - ԺԷոօմի եւ շրջակայքի հասարակութիւնը ներկայ ըլլալու եւ քաջալերելու մեր փոքրիկները։

ՊԱՏԱՐԱԳ
ՍԷՆ - ԹՈՒԹԻԷՆ

Յուլիս 1, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, ՍԷն ԹՈՒԹԻԷՆի նորօծ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՐԵՏԻՔԵԱՆ

CENTRE D'ENSEIGNEMENT
U.G.A.B. - STS. SAHAK-MESROB
MARSEILLE
Colonie de Vacances
au cœur d'un village dans le parc naturel du QUEYRAS (Htes Alpes) du lundi 2 Juillet au samedi 21 Juillet. Chalet tout confort. Promenades journalières en car. Le nombre des places est très limité.

Inscriptions :
U.G.A.B. 33, Cours Pierre Puget
Tél .: 37 - 75 - 97
et église Sts. Sahak-Mesrob,
339, ave. du Prado 13008, Marseille
Tél .: 77 - 84 - 70

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ իր դպրոցին.-(Ամերիկայէն) ընկերուհի Թ. Թադէոսեան 50 տոլար, Տիկիններ. - Վարդուհի Խօքաճուղեան եւ Սուլթան Ամէնճեան իրենց կնքահօր Մարկոս Նաճարեանի մահուան առթիւ 50-ական Ֆ. փոխան ծաղիկի։

×

Փարիզի Համազգայինը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆ. Տիկին Արշալոյս Թադէոսեանէ ի նպաստ Դիմակ թատերախումբին։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

PORTES OUVERTES SUR L'ARMENIE
Samedi 30 Juin de 10 h. à 20 h.
Journée PORTES OUVERTES dans les locaux de la MCAD
STANDS D'EXPOSITION SUR TOUTES LES ACTIVITES
PHOTOS - PEINTURE - MAQUETTES - PROJECTION DE DIAPOSITIVES - VIDEO - MARIONNETTES -
SPECTACLE DE DANSES, CHANTS ET MUSIQUE de 17 à 19 heures
ENTREE LIBRE

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES ET DES ENVIRONS
15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines
JUILLET 84
ENSEIGNEMENT ACCELERE D'ARMENIEN POUR ADULTES
deux niveaux de perfectionnement
Enseignante : Sirvart SABOUNDJIAN
Renseignement et inscription en téléphonant l'après midi au (7) 849 42 97

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գալուստ Մինասեանէ 200 Ֆ. Սիրուն Պարոնեանի եւ Օննիկ Ագաշեանի մահերուն քառասունքին առթիւ - նաեւ 500 Ֆ. Պ. Էդուարդ Տօլմաճեանէ ի նպաստ Պելֆոնթէնի կայանին։

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.՝ Տիկին Իսկուհի Փափազեանէ 500 Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկին Խաչատուրեանի մահուան առթիւ. - 200 Ֆ. Պ. Տ. Տօնապետեանէ 200 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Յովհ. Կիմճեանէ (Պրոն) եւ Տիկին Տէր - Յակոբեանի մահուան առթիւ՝ 200 Ֆ. Տիկին Սիրանոյշ Մարկոսեանէ, 100-ական Ֆ. Տէր եւ Տիկին Փիրեանէ (Կաբ), Տիկին Վրուէսակ Վանեսեանէ, Տէր եւ Տիկին Յովակիմեանէ, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչեանէ, Տէր եւ Տիկին Աւազեանէ։

SÉJOUR en ARMÉNIE
Pour la première fois, la J. A. F. organise
avec la collaboration du Professeur J.-P. MAHE
UN SEJOUR LINGUISTIQUE EN ARMENIE
du 14 au 28 Juillet
FRAIS DE SEJOUR : 4 500 F
comprenant :
— *le voyage Paris - Erevan - Paris via Moscou en avion*
— *la pension complète*
— *des cours de langue quotidiens, assurés par le Prof. J.-P. MAHE. à deux niveaux (moyen et avancé)*
— *des conférences-débats sur la civilisation et l'histoire arméniennes*
— *des visites de musées et sites traditionnels*

Conditions de participation :
— être âgé d'au moins 18 ans et
— pouvoir justifier d'une inscription à un cours de langue arménienne
INSCRIPTION IMMEDIATE, PLACES LIMITEES
Pour tous renseignements s'adresser :
par courrier à : Mme YAZIDJIAN, 29 avenue Pasteur, 93100 Montreuil
par téléphone : 287 - 95 - 98 (après 19 h.)

DEMANDE D'INSCRIPTION
NOM : ..... Prénoms : .....
Adresse complète : .....
..... Téléphone : .....
Date et lieu de naissance : .....
Nationalité : ..... Profession : .....
Etes vous déjà allé en Arménie ? ..... Quand ? ....
Combien de temps ? .....
A quel cours êtes vous inscrit ? .....
Fait à ..... le ..... Signature

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
28
JEUDI
28 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.731 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.731

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱ

ԾԱՅՐԸ ԾԱՅՐԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՅԱՑԱՒ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՄԲ ՎԵՐՋԱՅՈՒՑ ԻՐ ՇՐՋԱՆԸ

Վերջին պահուն, ամէն մարդ քիչ մը յուր խառնելով իր դիւնիին վրկեց Եւրոպան եւ Նախագահ Միթերան՝ եւրոպական նախագահութեան վեցամսեայ իր շրջանը վերջացուց վարկի յաղթանակով մը եւ զոհունակութեան արդար ժպիտով մըն է, որ մամուլի ասուլիս մը տուաւ, ներկայացնելու համար դրական հաշուեկշիռը: Բուն հարցը, անշուշտ, Անգլիոյ անդամավճարն էր եւ ցարդ Տիկին Թաչըր անդրդուելի կը մնար: Հինգ տարի է, որ կարելի չէր որեւէ արդիւնքի յանգիլ: Ծանօթ է որ Տիկին Թաչըր իր մանանկցութիւնը չատ ծանր կը զանէր եւ որեւէ զիջում չէր ընդուներ: Ի վերջոյ, եթէ կարելի եղաւ համաձայնութեան մը գալ, պատճառն այն է որ զիջումները եղան ուրիշներու, այսինքն արեւմտեան - Գերմանիոյ, որպէսզի միջին ճամբայ մը գտնուի: Եղածը այն է, որ Մեծն Բրիտանիա քիչ կը տանար Հասարակապետութեանն, որու պիւտճէին 60% հոզագործութեան յատկացուած է, որովհետեւ իր գիւղատնտեսութիւնն ալ կարեւոր չէ միւս Եւրոպացիներու կողքին: Ուրեմն, Տիկին Թաչըր իր չէքը կ'ուզէր, բայց վերջերս, քիչ մը չուր դրաւ ուիսքիին մէջ եւ ընդունեցաւ պահանջը սահմանափակել իր ունեցած բացին 2 / 3-ին եւ ոչ ամբողջութեան: Այս կէտին չուրջ է որ համաձայնութիւն գոյացաւ: Անգլիական Գանձը Հասարակապետութեան կը վճարէ թի - վի - Ա.-ի իր բաժինը, ասկէ պէտք է զեղչել իր գանձածը, տարբերութիւնը, որ բացն է, պիտի բազմապատկուի 68%-ով, այս է զոր Անգլիա պիտի պահէ, այս տարուան համար մէկ միլիառ էքիւ (6,9 միլիառ ֆր.): Բայց այս կարգադրութեան յանգելու համար, տարկէ եղած է Գոնի ալ զոհացում տալ թեթեւացնելով գերման հողագործներուն թի - վի - Ա.-ն: Վերջապէս, ներս պիտի առնուին Սպանիա եւ Փորթուկալ (1986, Յունուար), պիտի հաստատուի եւրոպական անցագիր մը, վկայականները համազօր պիտի ըլլան եւրոյին, եւրոյին:

×

ԹՈՒՐՔԻԱ

270 ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱ՞Ծ

Անզարայի պինուորական հիւանդանոցէն փախչիլ փորձեր է, Մայիս 25-ին, ծայրայեղ - ազ (Միլլի - Հարէքէթ, լուծուած) պարագլուխ՝ Ալփասլան Թիւրքէշ, 66 տարեկան: Նախկին կուսակցապետը, որ բանտն է, բժշկական քննութեանց համար հիւանդանոց փոխադրուած էր: Փախելու ծրագիրը պատրաստեր է պինուորական բժիշկը՝ Մէթին Տէնճի, ուրիշ բժիշկ մըն ալ հիւանդատար կառքով մը պիտի փախցնէր Թիւրքէշը: Հաստատուած է, որ այս մէկը, հարիւրապետ մը, անձնասպան եղեր է Յունիս 13-ին: Զինուորական իշխանութեանց բացած քննութիւնը, այս հարցին առընչութեամբ, յանդեր է 270 պինուորականի ձերբակալութեան, ամբողջ երկրին տարածքին վրայ: Ասոնք պինուորական երեք կայաններու մէջ տեղաւորուեր են: Ի մտօդ պիտի հարցաքննուին: Թրքական մամուլի ՕԻՊԱ. գործակալութիւնը Յունիս 10 թուակիր հեռագրով մը անդրադարձած էր հարցին, առաջին անգամ ըլլալով, բայց պինուորական իշխանութիւնները անմիջապէս մէջտեղ էին ձերբակալած երեք լրագրողները եւ բացարձակապէս արգիլած որեւէ արձագանգ: Լրագրողները քանի մը օր յետոյ ազատ արձակուած են, բայց գործակալութեան տնօրէնը եւ խմբագրապետը դեռ Մամաքի բանտն են:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏՈՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 19 / 21)

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ «ԿՈՏԱՅՔ» ԴԱՍԱԽՕՐՄԱՆ ԳԼՈՒԽԸ

Խորհրդային ախոյենութեան Բ. դասակարգի խումբերու մրցաշարքի 9-րդ խմբակէն հանդէս կուգան Հայաստանէն չորս խումբեր՝ Արովեանի «Կոտայք»ը, Լենինականի «Շիրակ»ը, Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ը եւ Արտաշատի «Օլիմպիա»ն: Առնցմէ առաջինը՝ «Կոտայք», ներկայիս լաւ դիրքի վրայ է եւ կը յաւակնի իր խմբակի առաջին տեղը պրաւել: Ծանօթ է, որ 1981-ին եւ 1982-ին խումբը առաջին հանդիսացած էր իր խմբակին, սակայն յաջորդ հանդրուանին՝ կէս ճամբան մնացած: Անցեալ տարի, Արովեանցիները միայն մէկ կէտի տարբերութեամբ զիջած էին Պաթումի «Դինամօ»ի: Այս տարի, «Կոտայք» 11 խաղերէ եօք չահելով 16 կէտ, կը գլխաւորէ իր խմբակին դասաւորումը: «Սպարտակ», որուն մարգիչն է Արկադի Անդրէասեան, 10 խաղերէ չահած է 14 կէտ եւ կը գրաւէ 3-րդ տեղը:

Ազգային ժողովի նախընթաց օրուան նիստը օրակարգի նիւթ դարձուց վիճենայի ահաբեկչութիւնը, զանազան խօսնակները ելոյթ ունեցան ու խստիւ պատրակեցին կատարուած վայրագ ահաբեկիչին:

Պետութեան նախարար Արտաքին Նախարարութեան օգնական՝ Մէսուտ Եըլմազ խօսք առաւ ու ըսաւ որ մեծ սխալ է կարծել որ թուրք Պետութիւնը երեք - հինգ ոճրագործներու եւ անոնց զարգելի ոճիրներուն դիմաց գլուխ պիտի ծռէ:

Միլլի Տէմոքրաթիք կուսակցութեան անունով խօսեցաւ Քեամրան Ինան որ ըսաւ որ այս ահաբեկչութեան ալ թիրախը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ Թուրք Պետութիւնը:

«Համբերութիւնը լաւ բան է, չարուշնակեց Ինան, միայն թէ մեծ սխալ մը գործած կ'ըլլանք եթէ Պետութեան դէմ գործուած այս յարձակումներուն դիմաց պէտք եղածէն աւելի երկար համբերենք»:

Հալքճը կուսակցութեան անունով ալ խօսք առաւ Մուճիպ Աթաքլը, որ ըսաւ թէ «ստիպուած ենք վրէժը լուծել այս ոճիրներուն»:

Նստած տեղէն պոռալով, Հալքճը կուսակցութենէն Մուսա Աթէչ ըսաւ հետեւեալը. - «Այլեւս ժամանակը եկած է այս հայ չուներուն լաւ ծեծ մը քաշելու»:

×

Նախարարաց Խորհուրդը ընդառաջելով Հալքեան կուսակցութեան Զօնկուլտաքի երեսփոխան Ըրզա Խօնէր Զաքանի առաջարկին, փոփոխութեան ենթարկեց Թուրքիոյ կարգ մը ածխահանքերու անունները, որոնք հայկական ծագում ունէին:

Ածխահանքները անուանակոչուեցան նահատակ հանքագործներու, հանրային երկրաչափներու, դեռնափոր բանուորներու եւ այլ գործաւորներու անուններով:

Ածխահանքերու հին եւ նոր անունները հետեւեալներն են. -

Ցակոբ - Թէվիէտամար
Փաշաս - Գայա
Ստեփան - Զօպան
Ռապուէթ - Տիկէճ
Լուճիքա - Ուզուն
Միխոփէրօ - Քուրուլ
Մէմմի - Տաղտէլէն
Լէոնիտաս - Խօզքան
Լիւսի - Քէսթանէճի
Փիճ - Շէրէֆ
Քոճաեուէթան - Գարագուշ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՀԱՅԿ. ԱՀԱՐԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

——×——

Պոլսոյ վերջին թղթաթերէն (Յունիս 22, - 23) կը խղճենք հետեւեալ լուրերը. - Առաջինը կը վերաբերի Ազգ. Ժողովի մէկ նիստին, ուր ծեծուեր է հայկ. ահաբեկչութիւնը եւ երեսփոխան մըն ալ պոռթկալով ըսեր է. - «այլեւս ժամանակը եկած է այս հայ չուներուն լաւ ծեծ քաշելու»: Ըստ երեւոյթին այս Հալէճը երեսփոխանը լուր չունի, որ իր մէկ հայրենակիցը առաջարկած էր չուն չընել Հայերուն, այլ պատճառաբանութեամբ որ... մեղմ են շուները: Գալով Զօնկուլտաքի ածխահանքերու անուններուն, ցակոբ եղեր է Թէվիէտամար, քան չի փոխուիր Հայուն համար, որուն անունը հիմնէն գրուած է այլուր, օրինակ՝ Անի...:

×

Նախարարաց Խորհուրդը ընդառաջելով Հալքեան կուսակցութեան Զօնկուլտաքի երեսփոխան Ըրզա Խօնէր Զաքանի առաջարկին, փոփոխութեան ենթարկեց Թուրքիոյ կարգ մը ածխահանքերու անունները, որոնք հայկական ծագում ունէին:

Ածխահանքները անուանակոչուեցան նահատակ հանքագործներու, հանրային երկրաչափներու, դեռնափոր բանուորներու եւ այլ գործաւորներու անուններով:

Ածխահանքերու հին եւ նոր անունները հետեւեալներն են. -

Ցակոբ - Թէվիէտամար
Փաշաս - Գայա
Ստեփան - Զօպան
Ռապուէթ - Տիկէճ
Լուճիքա - Ուզուն
Միխոփէրօ - Քուրուլ
Մէմմի - Տաղտէլէն
Լէոնիտաս - Խօզքան
Լիւսի - Քէսթանէճի
Փիճ - Շէրէֆ
Քոճաեուէթան - Գարագուշ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԱԼԳԻՐԻՍ - ԱՐԱՐԱՏ
1 - 1

Խորհրդային 47-րդ ախոյենութեան երթի մրցաշարքի 15-րդ հանդրուանի խաղերու արդիւնքներն են. -

Կայրաթ - Նախտեոր	2 - 1
Տորպեդօ (Մ.) - Մետալիստ	2 - 2
Դինամօ (Կ.) - Սպարտակ	0 - 3
ԲԿՄԱ - Դնեպր	0 - 0
Դինամօ (Մին.) - Նեֆթչի	1 - 1
Ժալգիրիս - Արարատ	1 - 1
Չերնոմորեց - Պախտակոր	0 - 0

Այս խաղերէն հաք դասաւորման գլուխը կը գտնուէին Դնեպր եւ Սպարտակ 21 կէտով, որոնց կը հետեւէին Զէնիթ, Մոսկուայի Տորպեդօ եւ Դինամօ կիեւ 17-ական կէտերով:

×

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԻՆԱՄՕ՝ ԲԱԺԱԿԱԿԻՐ

Միւս կողմէ, խորհրդային բաժակի աւարտական հանդիպումին Մոսկուայի Դինամօն 0-ի դէմ 2 կէտով յաղթելով Լենինկրատի Զէնիթի (երկարաձգումէ հաք), ափրացած է բաժակին: Կուէրը նշանակած են Կազայեւ (97-րդ վայրկեանին) եւ Պորոխով (111-րդ վայրկեանին):

×

Բ. ՇՐՋԱՆ

ԴԱՐՁԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՅՈՒԼԻՍ 5-ԻՆ

«Արարատ»ի մրցումներու թուականներն են. -

Յ Ո Ւ Լ Ի Ս

11	Զէնիթ - Արարատ
24	Արարատ - Դինամօ (Մնսկ.)
28	Արարատ - Ժալգիրիս

Օ Գ Ո Ս Տ Ո Ս

1	Կայրաթ - Արարատ
5	ԲԿՄԱ - Արարատ
11	Արարատ - Տորպեդօ (Մոսկուա)
24	Արարատ - Նախտեոր
29	Դինամօ (Թ.) - Արարատ

Ս Ե Պ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

3	Արարատ - Նեֆթչի
23	Արարատ - Մետալիստ
28	Դնեպր - Արարատ

Հ Ո Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

15	Դինամօ (Կ.) - Արարատ
19	Բ.Մ.Ա. (Ռոստով) - Արարատ

Ն Ո Յ Ե Մ Բ Ե Ր

3	Արարատ - Չերնոմորեց
11	Արարատ - Պախտակոր
16	Դինամօ (Մ.) - Արարատ
21	Արարատ - Սպարտակ

une théologie de l'exil?

Lors d'un séjour en notre monastère, un ami et bienfaiteur, prêtre arménien, entendit lire au cours de la liturgie un passage du livre du prophète Isaïe où il est question de l'exil des Juifs à Babylone. Il me demanda alors si je ne pourrais pas écrire une théologie de l'exil, en pensant aux Arméniens.

Après réflexion, il me semble nécessaire de préciser : l'exil des Juifs à Babylone et leur retour à Jérusalem sont présentés par le prophète comme un nouvel exode d'Egypte pour rentrer dans la terre promise. Nous sommes donc ici dans les catégories de l'histoire du salut. Dans cet ordre, après la Pâque du Christ, le culte n'est plus lié à une terre et à un sanctuaire. «L'heure vient — et c'est maintenant — dit Jésus à la Samaritaine, où ce ne sera ni sur cette montagne ni à Jérusalem que vous adorerez le Père... les vrais adorateurs adoreront le Père en esprit et en vérité» (Jn 4,21 et 23).

Mais si, à ce niveau, la situation est changée, elle n'est pas pour autant désespérée, tant s'en faut. En effet, la théologie morale, elle, s'appuie sur le droit naturel. En l'espèce, on le sait, le Tribunal Permanent des Peuples, s'appuyant sur la Déclaration des droits des peuples, vient de redire le droit des Arméniens.

L'Eglise non plus, c'est évident, ne se désintéresse pas du droit naturel, elle le proclame au contraire. On en trouvera la preuve dans les extraits qui suivent, tirés d'un appel solennel à la communauté internationale, adressé le 11 mai dernier par S. S. Jean-Paul II devant les membres du gouvernement et le Corps diplomatique, à Bangkok. Ce discours risquait d'échapper à l'attention en France; ses formules extrêmement fermes et concrètes iront droit au cœur de tout Arménien et de tout ceux à qui est chère la cause arménienne.

Il ne sera sans doute pas inutile de désamorcer une objection: ces jugements ne vaudraient-ils pas uniquement pour les réfugiés du sud-est asiatique? Le Pape lui-même s'en est expliqué à l'audience générale du 16 mai: «Je me suis adressé à l'opinion internationale par un appel angoissé pour qu'on parvienne enfin à la solution de la difficile question des réfugiés, qui est de grande actualité sur une vaste échelle, *non seulement en Asie, mais également en d'autres parties du monde*» (c'est nous qui soulignons).

Voici maintenant l'essentiel de ce texte: «Je voudrais saisir cette occasion d'attirer votre attention, vous qui représentez des gouvernements et des nations, sur un problème d'une immense importance. Se taire à ce sujet serait une sorte de trahison par rapport à ce que l'Eglise catholique enseigne sur la dignité humaine et sur la façon dont les individus et les nations peuvent et devraient répondre pour défendre cette dignité. Je veux parler de la situation de milliers et de milliers de réfugiés...Le triste destin de ces réfugiés... ne peut être ignoré de la communauté internationale. Il faut vraiment rendre l'humanité de plus en plus consciente de cette terrible situation». Après avoir décrit les dangers de la fuite, la pauvreté des réfugiés et l'aide qui leur a été apportée, le Pape poursuit: «Cependant, les nombreux efforts accomplis pour soulager les souffrances des réfugiés ne sauraient être une excuse commode pour la communauté internationale pour s'arrêter, car celle-ci doit s'occuper de l'avenir définitif de ces personnes. Il reste le fait que c'est quelque chose de terrible et d'anormal que des centaines de milliers d'êtres humains soient obligés de quitter leur propre pays à cause de leur race, de leur origine ethnique, de leurs convictions politiques ou de leur religion, ou parce qu'ils sont sous le coup de la violence ou même en danger de mort à cause des luttes civiles ou de l'agitation politique. L'exil viole sérieusement la conscience humaine et les normes de la vie en société: c'est absolument contraire à la Déclaration universelle des droits de l'homme et au droit international.

Par conséquent, les gouvernements du monde entier et la communauté internationale en général doivent diriger leur attention vers des solutions politiques d'envergure pour ce problème complexe.

La seule réinsertion ne pourra jamais être la réponse dernière à la situation de ces personnes. Ils ont *le droit de retrouver leurs racines* (souligné par le Pape), de revenir dans leur patrie et ils ont le droit que cette terre d'origine retrouve sa souveraineté nationale et ses droits à l'indépendance ou à l'auto-détermination; ils ont droit à tous les échanges culturels et spirituels qui nourrissent et soutiennent les êtres humains.

En dernière analyse, ce problème ne peut trouver de solution tant que ne sont pas créées les conditions qui permettront une *réconciliation* authentique».

Il reste à souhaiter que ce texte soit entendu.

DOM BERNARD OUTTIER

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ «ՆԱԻԱՍԱՐԴ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ՂԵԿԱՎԱՐ ԷՏԻ ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ ՀԵՏ

1967-ին էր, որ Էմի Ճօլօլեան՝ քանի մը ընկերներով, հիմը կը դնէր Փարիզի «Նաւասարդ» պարախումբին, որ տարուէ տարի արձանագրուած յառաջդիմութիւններով ու յաջողութիւններով պիտի դառնար ոչ միայն Ֆրանսահայ գաղութի ամէնէն սրակաւոր համոյթներէն մին, այլեւ միջազգային բեմերէն հայկական առհասարակ պարերու լաւագոյն ներկայացուցիչը: Կը բաւէ ուրուագծել «Նաւասարդ»ի ցայժմ կտրած ուղին, ապացուցանելու համար մեր հաստատումը: Այսպէս, «Նաւասարդ» պարախումբը, բացի Ֆրանսայի զանազան շրջաններէն, հանդէս եկած է Անգլիա, Արեւմտեան Գերմանիա, Պելժիա, Իտալիա, Հոլանտա, Սպանիա, Աւժերիա, Փորթօ - Ռիքօ եւ այլուր, ամէնուրեք ոչ միայն ներկայացնելով հայկական պարարուեստը եւ ծանօթացնելով հայ մշակոյթը, այլեւ նուաճելով մրցանակներ միջազգային փառատօներու, ի դնահատութիւն խումբի վերարուեստական մակարդակին ու որակին: Եւ եթէ նկատի ունենանք այն իրողութիւնը՝ որ այս խումբը բաղկացած է միայն սիրողներէ, յաճախ նաեւ պարարուեստի մարզէն ներս իրենց առաջին քայլը առնող երիտասարդներէ, առաւել եւս դնահատելի կը դառնան «Նաւասարդ»ի աշխատանքը եւ խումբին թափած ջանքերը: Առենին, «ցառաջ» մօտէն հետեւելով «Նաւասարդ»ի ծնունդին, զործունէութեան եւ յաջողութիւններուն, արձագանգած է երիտասարդներու նուաճումներուն՝ Ֆրանսա թէ այլուր: Միջազգային մամուլը եւս չռայլ եղած է հայկական խումբի ելոյթներուն հանդէպ, վեր առնելով անոր սրակը, թէքնիքը, ինչպէս նաեւ յաճախ փրոֆէսիոնալիզմի հասնող մակարդակը:

Ծանօթ է, որ «Նաւասարդ» պարախումբը Մարտ 31-էն Ապրիլ 11 հրաւիրուեցաւ Միացեալ - Նահանգներ՝ Պոսթընի Համազգային Մշակութային ընկերակցութեան կողմէ, հանդէս գալու համար հայկական պարերու ներկայացումով: Բնականաբար մեր գաղութը պիտի հետաքրքրուէր իր խումբին դտած ընդունելութիւնը քոյր գաղութէ մը ներս, ուստի փափաքեցանք հանդիպում մը ունենալ խումբին դեկավարին՝ Էմի Ճօլօլեանի հետ, մէկ կողմէ իրազեկ դառնալու համար Միացեալ - Նահանգներ կատարուած շրջապտոյտի արդիւնքին եւ թողուցած տպաւորութեան, միւս կողմէ՝ «Նաւասարդ»ի ներկայ պատկերին ու ապագայ ծրագիրներուն:

ՀԱՐՑՈՒՄ· - Ո՞ւրկէ «Նաւասարդ» անունը խումբին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ· - Երբ քանի մը ընկերներով հիմը կը դնէինք այս պարախումբին, բնականաբար մտածեցինք նաեւ անունով մը մկրտել զայն: Ընկերներէս մէկուն հայրը առաջարկեց Նաւասարդ, որ հօրեղբօրս՝ Յ. Ճ. Սիրունիի եւ Դ. Վարուժանի տարեգիրքին անունն էր, դիտելով որ այդպէսով ոչ միայն յաւերժացուցած կ'ըլլայինք Ճօլօլեան գերդաստանի անունը, այլեւ տրամաբանական էր մշակութային դեանի վրայ բացուած ուղիի մը չարունակութիւնը ապահովել եւ Նաւասարդ անունն ալ հնչեցնել հայ թէ օտար շրջանակներու մէջ: Թէեւ խումբի անուանակոչութեան համար տրբուղ այս բացատրութիւնները չընդունին - յայ ես՝ հաւաքական աշխատանքներուն անձնական բնոյթ չտալու համար, սակայն բոլորի պնդումին վրայ՝ տեղի տուի:

Հ· - «Նաւասարդ»ի առաջի՞ն այցելութիւնն էր Միացեալ - Նահանգներ:

Պ· - Այո՛: Ասկէ առաջ յաճախ հրաւիրուած եւ մասնակցած էինք Եւրոպայի զանազան երկիրներ եւ այլուր, տեղի ունեցած փառատօներու, ինչպէս նաեւ տեղական եւ հայկական կազմակերպութիւններու ձեռնարկած հանդէսներուն հայկական պարարուեստը ներկայացնելու: Ի դէպ, յիշեմ որ ասկէ առաջ Միացեալ - Նահանգներէն՝ օտար հաստատութիւն - ներու կողմէ ալ բազմիցս հրաւէր ստացած ենք, բայց այլեւայլ պատճառներով, մասնաւորաբար թուականի անյարմարութեան հետեւանքով կարելի չէ եղած ընթացք տալ: Ուստի բախտը վիճակուեցաւ հայկական կազմակերպութեան մը, յանձին Պոսթընի Համազգայինի, որպէսզի «Նաւասարդ»ը ներկայանար ամերիկահայ հանրութեան: Շրջապտոյտը տեղի ունեցաւ Մարտ 31-էն Ապրիլ 11 :

Հ· - Ո՞ր քաղաքներու մէջ հանդէս եկաք եւ ի՞նչ ընդունելութիւն գտաւ «Նաւասարդ»ը:

Պ· - Խումբը հանդէս եկաւ Պոսթըն (2 անգամ), Փրովիտենս եւ Ուաստը, ինչպէս նաեւ 3 անգամ Նիւ - Եորք, ուր երեկոյթները կազմակերպած էր Խաեան - Կեդրոնական Երիտասարդաց Միութիւնը: Ուրեմն, 11 օրուան ընթացքին 7 ելոյթ ունեցանք, ինչ որ բաւական յոգնեցուցիչ էր: Ինչ կը վերաբերի ձեր հարցումին երկրորդ մասին, թէ ինչ ընդունելութիւն գտաւ «Նաւասարդ»ը, ինծի համար դժուար է պատասխանել. հետեւաբար դադրիլ մը տալու համար արձանագրուած յաջողութեան եւ մեր գտած ջերմ ընդունելութեան մասին, կ'ուզեմ յիշել իւրաքանչիւր երեկոյթի աւարտին մեզի եղած արտայայտութիւններէն նմոյշներ: Այսպէս, մեզի ըսուեցաւ, որ «բնաւ այսպիսի խումբի մը չէինք տպասեր Ֆրանսայէն, մեզի համար բոլորովին անակնկալ մը եղաւ «Նաւասարդ»ը, զոր չէինք ճանչնար, ո՛չ ալ լսած էինք անոր մասին, քանի որ պէտք եղած ծանօթացումը չէր կատարուած: Ուրախ ենք, որ Սփիւռքի մէջ այս որակով պարախումբ մը կայ»: Ուրիշ մը դիտել տուաւ, որ «եթէ Սփիւռքի մէջ կարելի՛ է նման խումբ մը պահել՝ դժուար պայմաններու մէջ, ուրեմն տակաւին յոյս կայ գոյատեւման: Այս խումբին գոյութիւնը զօտեմնդիւ երեւոյթ մըն է»: Իսկ ամէնէն յատկանշական արտայայտութիւնը՝ որ խոր տպաւորութիւն թողուց մեր վրայ, այն էր՝ որ Պոսթընի մէկ մեզի ըսուեցաւ, թէ «վաթսուն տարուան ընթացքին առաջին անգամն է, որ տարբեր հոսանքներու պատկանող Հայեր քով քովի նստան սրահին մէջ, ասիկա երեւոյթ մըն է»:

Հ· - Համայնքին մօտէն ծանօթանալու առիթ ունեցա՞ք:

Պ· - Նկատի ունենալով կարճ ժամանակը եւ մեր ելոյթներուն քանակը, չատ առիթներ չունեցանք պաղութը մօտէն ճանչնալու, սակայն հայկական քանի մը հաստատութիւններ այցելելով, ինչպէս նաեւ կարգ մը հանդիպումներով կրցանք հաստատել, որ պաղութը հարուստ է, օժտուած բազմաթիւ կարելիութիւններով: Ամէնէն կարեւոր կեդրոնը եկեղեցին է հոն: Մեր ներկայութիւնը առիթ տուաւ կազմակերպութիւններուն, որպէսզի իրենց գործունէութեան մէջ ունենան մշակոյթի պահպանման անհրաժեշտութեան վրայ: Մեր այցելութիւնները չատ պեղեցիկ առոյգներ էին, ընդարձակ եւ հարուստ յարմարութիւններով: Նիւթական կարելիութիւնները աւելի չատ են քան մեր պաղութինը:

Հ· - Կրցա՞ք հանդիպում ունենալ նաեւ տեղւոյն հայկական պարախումբերուն հետ:

Պ· - Այո՛, հանդիպում ունեցանք անոնց հետ եւ փոխանցեցինք մեր փորձառութիւնը՝ կազմակերպչական դեանի վրայ: Անոնց վրայ մանաւանդ տպաւորութիւն թողուց այն իրողութիւնը, որ «Նաւասարդ»ը առաւելաբար բաղկացած էր Ֆրանսա ծնած երիտասարդներէ, մինչդեռ հոն՝ հայկական պարախումբերը մեծ մասամբ կազմուած են պարսկահայ, լիբանահայ եւ Պոլսէն եկած հայ երիտասարդներով: Նկատեցինք նաեւ որ Ամերիկայի հայկական պարախումբերը՝ բացի հայկական առհասարակ պարերէ, օտար չատ մը պարեր ունին իրենց ցանկին վրայ, ինչ որ մեզի տարօրինակ թուացաւ, քանի որ մեզի համար հայկական պարախումբի մը նպատակակէտը հայկական պարարուեստի ծանօթացումը պէտք է ըլլայ:

Հ· - Հայկական ֆոյր գաղութ մը մեր կատարած այս շրջապտոյտը ի՞նչ մտածումներու մղեց մեզ:

Պ· - Այո՛, հանդիպում ունեցանք անոնց հետ եւ փոխանցեցինք մեր փորձառութիւնը՝ կազմակերպչական դեանի վրայ: Անոնց վրայ մանաւանդ տպաւորութիւն թողուց այն իրողութիւնը, որ «Նաւասարդ»ը առաւելաբար բաղկացած էր Ֆրանսա ծնած երիտասարդներէ, մինչդեռ հոն՝ հայկական պարախումբերը մեծ մասամբ կազմուած են պարսկահայ, լիբանահայ եւ Պոլսէն եկած հայ երիտասարդներով: Նկատեցինք նաեւ որ Ամերիկայի հայկական պարախումբերը՝ բացի հայկական առհասարակ պարերէ, օտար չատ մը պարեր ունին իրենց ցանկին վրայ, ինչ որ մեզի տարօրինակ թուացաւ, քանի որ մեզի համար հայկական պարախումբի մը նպատակակէտը հայկական պարարուեստի ծանօթացումը պէտք է ըլլայ:

Հ· - Կրնայի՞ք ինչ մըն ալ խօսիլ «Նաւասարդ»ի ներկայ վիճակին, խումբին աշխատելու եղանակին եւ պարագրութեան ստեղծման մասին:

Պ· - «Նաւասարդ»ը ներկայիս 75 անդամ - անդամուհի ունի: Շաբաթը երկու փորձ կը կատարենք օգտուելով Սեւրի Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի սրահէն, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի Մշակութային կեդրոնէն, ինչպէս նաեւ իսի քաղաքապետութեան տրամադրած մէկ սրահէն: Մեր մէջ անուններ, վրտէքներ չկան: Բոլոր աշխատանքները կը տարուին հաւաքաբար. մեզի համար կարեւորը հայկական տոհմիկ պարերու ծանօթացումը եւ տարածումն է: Խումբին իւրաքանչիւր անդամը՝ իր կարողութեան չափով, կը մասնակցի աշխատանքներուն: Հագուստները մենք կ'ընտրենք, մենք կը կարենք: Ինչ կը վերաբերի պարագրութեան, թէեւ ցայժմ չորս անգամ Հայաստանէն պարուսոյց հրաւիրած ենք, սակայն հիմնադրեալ խումբն ալ պարեր ստեղծած է, միանգամայն, հաւաքաբար միաքերութիւնը եւ լուրջ ուսումնասիրութեան որպէս արդիւնք: 1976-ին, երբ «Նաւասարդ» Հայաստանի պետական պարախումբը հրաւիրեց Փարիզ, հայրենի խումբը մեծ չունէ տուաւ մեզի եւ նոր թափ տուաւ «Նաւասարդ»ը:

Հ· - Դժուարութիւններ ունի՞ք:

Պ· - Նկատի ունենալով որ խումբին անդամները սիրողներ են եւ առանց նիւթական ակնկալութեան կը մասնակցին աշխատանքներուն, դժուար է դանոնք պահելը, խստապահանջ ըլլալով՝ բոլորն ալ կացութեան դիտակից ըլլալով՝ կը հարթուին դժուարութիւնները: Խումբին օր ըստ օրէ արձանագրած յառաջդիմութիւնն ու յաջողութիւնն ալ հոգեկան գոհունակութիւն պատճառելով յաւելեալ ճիգեր կը թեւաշարժեն անդամներուն: Այս բոլորի կողքին դլխաւոր դժուարութիւնը կապուած է կեդրոնի մը բացակայութեան հետ. փորձերու համար սրահէ սրահ թա-

ՓՈՓԽԻՐ ՏՈՆ ԳՈՒՍՏԱՎ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ
«ՏՈՆ ՖԱՍՏԱԼՈՅԻ ԸՆԹՈՒՐՔԸ»
ՎԱՃԱՌՔԻ ՀԱՄԱՐ
(Թրքատ. Հ. Յ. Գ.)

- 6 -

ՅՈՎՆԱՆԱՆԴԱՆ

- Ասաք մըտածեմ չէր տեղը, թէ ձիէդ վար իջա ու ձեզի ետեւէն եկայ. բայց ինչպէս տեսաք, ես ալ ձի ունիմ, ու ձեզմէ առաջ հասայ հոգ տանելու համար, որ ձեր ճամբան կտրեն ձեզի հետեւող ասպետները...

- Իմ ետեւս ոչ ոք կայ, ու ես ալ ոչ ոքի կը սպասեմ, - ըսաւ Ռոպէր Ռոպէրսըն, - ուստի ձեր ետեւէն եկողները ձեզ կը փնտռեն...

- Գիտեմ, տասը հոգի կան, որոնք ինծի հետապնդութեան մէջ են, - ըսաւ Ռոպէր Ռոպէրսըն, - բայց ես ալ ձեզի պէս զէնքով եմ, ու ձեզ կրնամ պաշտպանել:

Ռոպէր Ռոպէրսըն ձիուն վրայէն ցատկեց, ու ձիուն սանձը ձեռքը առնելով՝ ոտքով գնաց:

Ասոնք ալ ձիերուն վրայէն ցատկեցին, ու ձիերուն սանձերը ձեռքերնին առնելով՝ Ռոպէր Ռոպէրսընին հետ գնացին:

Ռոպէր Ռոպէրսըն ըսաւ.

- Ես ձեզի ըսի, որ ինծի հետ ձիով գաք, որովհետեւ ոտքով գալով՝ ձեզ կրնան ետեւէն հասնիլ:

Ասոնք ալ ձիերուն վրայ նստեցան

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԻԿԻՆ ԼՈՒՍԻԱ ՄԱՋՄԱՆԵԱՆԻ

Ջաւակներուն եւ թոռներուն վախճանին համաձայն հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Յուլիս 1-ին, Իսի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին՝ անոր մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին վիշտակից յարգողներուն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է ե. պ. համար Մ. Զարզարեանէ 500, Տէր եւ Տիկին Սինանեանէ 100 Ֆ.։

Պարթեւ Թաշճեանի հոգեհանգիստին առթիւ. - Պոլսահայ Հայրենակցական Միութիւնը 100 ե.պ., Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 100, Տիկին Եավէր 100 ե.պ., 100 Ռաահիս - երկիսօսութեան, Քրլօս Անուչեան 100 ե. պ., Վարուժան Պոդանճեան 200, Հերմինէ եւ Փիլպէր Նահիպեան 200, Տիկին Պերճուհի Տէրտէրեան 50, Հրաչեան ընտանիք 200, Յակոբ Թաշճեան 300, Բագրատ Սէմէրճեան 100, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փափազեան 50 Ֆ. Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Տէր եւ Տիկին Ճան Գարագեան 100 ե. պ.։

Ֆրանսուհի Գազարեանի (Ծնեալ՝ Ասլանեան) հոգեհանգիստին առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փափազեան 50 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Ազարեան 100 Պոլսահայ Մշակութային Միութեան, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Իսկենտէրօղլու 200 Պոլսահայ Մշակութային Միութեան, Տէր եւ Տիկին Անթուան Սվազլեան 100 ե. պ., Տէր եւ Տիկին Ժապ Մանուկեան 100 ե. պ., Տէր եւ Տիկին Կարպիս Սվազլեան 50 ե. պ., 100 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Տէր եւ Տիկին Նշան Կիւզէլ 500 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին։

Խրիմեանի հոգեհանգիստին առթիւ. - Սուրէն Խրիմեան 200 ե. պ., Բիւզանդ Զօրպաճեան 50, Այրի Տիկին Հերմինէ Խրիմեան 150 ե. պ.։

Ստեփան Միհրաեանի թաղման առթիւ. - ԺԱՖ - 250 ե. պ., Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբ 150 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Գէորգ Միհրաեան 300 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին։

Քէրէմեանի հոգեհանգիստին առթիւ. - Տիկին Վարդանոյշ Պաղտասարեան 300 Ֆ. Դպրոցասէրին, Տիկին Յուստինէ Քէրճմեան 200 Դպրոցասէրին, 200 Ֆ. Սէն - Ռաֆայէլի Ծերանոցին, 200 ե. պ., 200 Կապոյտ Խաչին։

Իրբև իւզպէին.- Արտաւազդ Խաչիկեան 50, Տիկին Պոյոյեան 50, Տիկին Պապայիպիճեան 100, մի Ոմն՝ 50, Ամէմեան 50, Քէրէմեան 50, Ճըլըգեան 50, Տիկին Մատէն Խօքաեզեան 250, Սարաֆեան 100, Տիկին Վ. Թադէոսեան 50, Տիկին Վարպետեան 100, Տիկին Շահում 200, Արսէն Տէր-Ջաքարեան 200 Ֆ.։

Այլ նուիրատուութիւններ. - Այրի Տիկին Մխքայէլեան 100, Օր. Էլիզապէթ Պոդոսեան 10.000 Ֆ. Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին։

(Շար.)

MICHEL ADEMIAN

plomberie - sanitaire
dépannage
rénovation - entretien

(75) PARIS
(92) HAUTS de SEINE
(95) VAL d'OISE

TELEPHONE :
415. 31. 43

Ս. ԳՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 30-ին ուր է Սրբոյն Ներսէսի Մեծի Հայրապետին եւ Խաղայ Եպիսկոպոսին։ Այս առթիւ փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին Ս. Պատարագ կը մատուցուի։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

1) Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պէլֆոն-թէնի Կայանի արձանագրութիւնները կը չարունակուին Օգոստոս ամսուան համար։ Այս տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, 2 շաբաթական (15 օր) պարի դասընթացքներ նախատեսուած են մասնագէտ ուսուցիչի մասնակցութեամբ։

2) Յուլիսի կայանի օթոքարը Փարիզէն կը մեկնի Երկուշաբթի, Յուլիս 2, ժամը 7·30-ին՝

Porte d'Orléans, Ave. Paul Appel

եւ կը վերադառնայ Կիրակի Յուլիս 29ին, նոյն վայրը։

3) Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Երջանկային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր գրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական բաց է ժամը 14-էն 18, Երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը։

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.

17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille

tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Ցտեսից»ի բաժանորդներուն"

– Վ Ա Ր Ձ Ո Ւ Ի –

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՀԱՄԱՐ
ՅՈՒԼԻՍ - ՕԳՈՍՏՈՍ

Վարձու է - 2 սենեակ կահաւորուած, բաղնիք, փիսին, Նիմ քաղաքին մօտ, ամիսը 2000 Ֆ.։ Տեղ մըն ալ կայ քարաւանիկի համար։

Հեռաձայնել Պ. Հայրապետեանին
254 - 17 - 89

ամավերջի հանդէս

Սէն - Թէոօմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած հայկական դպրոցի տարեվերջի հանդէսը, Յունիս 30-ին, երեկոյեան ժամը 21-ին եկեղեցւոյ կից սրահը։ Ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչներ՝ Պ. Խաչիկ Եըլմազեանի եւ Տիկին Մայտա Կարապետեանի։

Արտասանութիւններ, երգ եւ պար աշակերտներու կողմէ։

Սիրով կը հրաւիրուի Սէն - Թէոօմի եւ շրջակայքի հասարակութիւնը ներկայ ըլլալու եւ քաջալերելու մեր փոքրիկները։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Սէն - Թրթիէն

Յուլիս 1, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Սէն Թրթիէնի նորօծ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱՐԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1984 - 1985

Ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները սկսած են, հետեւեալ բաժանումներով. -

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ - ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ - եւ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ։

Վարժարանը կ'ընդունի ցերեկօթիկ եւ դիշերօթիկ աշակերտներ։

- *Ցերեկօթիկ՝ աղջիկ եւ մանչ։*
- *Դիշերօթիկ՝ մի՛ միայն մանչ։*

Ցերեկօթիկ աշակերտներու համար վարժարանը ունի ինքնաշարժի սպասարկութիւն, հետեւեալ դիծերու վրայ։ - Ալֆորվիլ - Փարիզ (2-րդ, 8-րդ, 9-րդ, 15-րդ, 16-րդ, 18-րդ թաղամասեր), - Խի լէ Մուլինօ, Մէօտօն, Շավիլ, Վիրօֆլէ, Սէն - Քլու, Կարշ, Բիւէլ Մալմեզօն, Փոր Մարլի։

Արձանագրութեան համար, ինչպէս նաեւ լուսաբանելի այլ հարցերու համար դիմել տեսչութեան, Յունիս եւ Յուլիս ամիսներուն ամէն օր ժամը 10-էն 13։

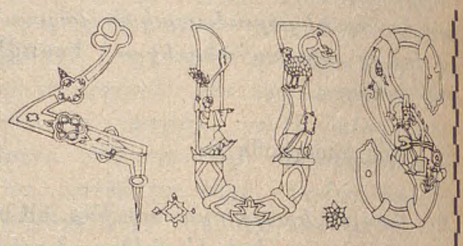
Հեռաձայն։ - 534 - 68 - 28

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել Թղթատարի ղրասենեակին միջոցաւ, չճանրաբեռնելու համար «Ցտեսի»ի վարչութեան աշխատանքը։

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը տեւի առնուազն հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները ընդունիլ)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

PORTES OUVERTES SUR L'ARMENIE

Samedi 30 Juin de 10 h. à 20 h.
Journée PORTES OUVERTES
dans les locaux de la MCAD

STANDS D'EXPOSITION SUR TOUTES LES ACTIVITES

PHOTOS - PEINTURE - MAQUETTES - PROJECTION DE DIAPOSITIVES - - VIDEO - MARIONNETTES -

SPECTACLE DE DANSES, CHANTS ET MUSIQUE de 17 à 19 heures

ENTREE LIBRE

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES ET DES ENVIRONS
15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

JUILLET 84

ENSEIGNEMENT ACCELERE D'ARMENIEN POUR ADULTES

deux niveaux de perfectionnement
Enseignante : Sirvart SABOUNDJIAN
Renseignement et inscription en téléphonant l'après midi au (7) 849 42 97

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ARMENIE 1984

DÉPARTS — RETOURS

14 JUILLET	27 JUILLET
04 AOUT	17 AOUT
18 AOUT	31 AOUT
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.

POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
29
VENDREDI
29 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.732 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.732

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ իր պատմութեան մէջ, առաջին անգամ ըլլալով ֆութպոլի ախոյեանութեան տիտղոս մը ձեռք ձգեց, դառնալով Եւրոպայի ախոյեան: Սկիզբէն յոյսեր կային եւ կէս - աւարտականներուն պարտութեան մատնելէ ետք Փորթուկալը, երկարաձգումէ ետք, յաղթանակը աւելի ապահով կը թուէր: Զորեքշաբթի իրի - կուն, 0-ի դէմ 2 կէտով Ֆրանսա ապահովեց իր ախոյեանութիւնը Սպանիոյ դէմ: Օրուան հերոսներն էին Միշել Հիտալկօ, խումբին կազմին ընտրութիւնը կատարողը և Փլաթինի, որ լաւագոյն կէտ նշանակողն է: Նախագահ Միթերան, որ ներկայ գտնուելով վերադարձին, Զորեք - շաբթի ցերեկ Լիզպոն մեկնած էր, նոյն իրիկունը Փարիզ կը վերադառնար ներկայ գտնուելու համար աւարտականին, փարք ան Փրէնս: Հինգշաբթի առաւօտ մինչ Փըրանսական մամուլը բոլոր լաւատեսներու բառամթերքը կը սպառէր այս յաղթանակը նկարագրելու համար, տարբեր լեզու կը գործածէին Սպանացիք եւ տեղացին էքիփը (Մառֆա) կը խորհրդէր՝ «Հոլո - ըի Փարիզի մէջ» եւ կը չարաչահէր՝ նակը յայտնելով թէ սկիզբէն յայտնի էր որ Ֆրանսա կ'ուզէր անպայման «Ազլորն» ըլլալ եւ եղաւ միայն՝ իրաւարարին չնորհիւ...

ՀԱՄԱՁՆԱՒԱՐ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի լիակատար երկօրեայ նիստը այն եզրակացութեան յանգած է, թէ ձայներու կորուստը հետեւանք է կառավարութեան խստակեցութեան քաղաքականութեան: Անոնք որոնք լաւատեղեկութեամբ ինքնաքննադատութիւն մը կ'ակնկալէին, դեռ կրնան սպասել քանի որ Ֆլօռ Փոլըռէնի տեղեկագիրը չեչաը կը դնէ ղեկավարութեան ընտացած ազգարարութեան վրայ, այսինքն, իր՝ բայց ճաեւ ընկերվարական կուսակցութեան: Նահանջին առաջին պատճառը ձեռնպահութեան մէջ է, կ'ըսէ տեղեկագիրը, ապա՝ 1981-ի խոստումները չեն յարգուած, համայնավար ընտրողները յուսախաբ են եւայլն, եւայլն: Հինգշաբթի օր, Իւմանիթէ կը հրատարակէր թէ Ֆլօռ Փոլըռէնի տեղեկագիրը եւ թէ կեդրոնական կոմիտէի քուէարկած բանաձեւը: Այս վերջինը բոլորովին նոյն լեզուն չի խօսիր եւ կ'ընդունի որոշ ինքնաքննադատութիւն մը, չվարանելով ըսել թէ. - կեդրոնական կոմիտէն, որ ամբողջովին կը չափէ իր պատասխանատուութիւնները կը հրաւիրէ չարքերը լայնօրէն արձագանգելու խորհրդածութիւնն ու վիճաբանութիւնը»: Մամուլին տպաւորութիւնն այն է, ընդհանրապէս, թէ տեղեկագրին եւ բանաձեւին մէջ խզումի բոլոր տարրերը կան:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ճարտարարուեստի բանտրներու գործադուլը վերջ դտաւ, գործատիրութիւն եւ սենտիքա համաձայնած ըլլալով փոխադարձ զիջումներէ ետք: Գտնուած միջին ճամբան է՝ 38-ուկէս ժամ (կը պահանջուէր՝ 35), եօթը չաբաթ գործադրէ ետք:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ 927 հազար աշխատանք կորնչուցած է 1983-ին, ինչ որ երեք միլիոնի կը հասցնէ անհետացած աշխատանքներու թիւը: 1983-ին գործազուրկերու թիւն ալ 11,3 միլիոն էր:

ՍՄԻԹԸ (ամման միջարհեստական նուազագոյն աշխատավարձը) 1,2% յաւելում կը կրէ Յուլիս 1-էն, այլ խօսքով 169 ժամ աշխատանքի համար, ամսական աշխատավարձը կ'անցնի ուրեմն, 4028 Ֆ. 96-ի: Ընտանեկան նպաստն ալ 2,35% յաւելում կը կրէ, ինչ որ ամիսը 495,78 կ'ընէ երկու երախայի համար, 1115,51՝ երեք երախայի եւ 1·782,99 չորս երախայի:

ՄԵՌՆԵԼԻ եօք կարելի է՞ հայը ըլլալ, արուեստականօրէն պահպանուած սերմով մը: Այս կնճռոտ եւ անմախընթաց թընճուկն է, զոր պարտի վճռել Քրէթէյլի դատարանը: Քոռին, 23 տարեկան, 1981-ին հանդիպած էր Ալէնին, որ ամորձիքներու խլիրդ ունէր: Բժիշկին թելադրութեամբ, նախքան քիմիաթարմանումի ենթարկուիլը, ինչ որ զինքը ամուլ կը դարձնէր, Ալէն իր սերմը կը յանձնէ ՍԵՔՕՍԻՆ (սերմի ուսումնասիրութեան եւ պահպանութեան կեդրոն) եւ վերջին պահուն ալ, 1983 Դեկտեմբեր 23, հիւանդանոցին սենեակը պահակը կը կատարուի: 48 ժամ եօք, այսինքն՝ կը չեչաէ մէքթր Լամպառ, Քոռինի փաստաբանը, ԾՆՈՒՆԴԻՆ օրը, Ալէն կը մեռնի: Քիչ եօք Քոռին ամուսնոյն սերմը կը պահանջէ՝ մերժում: Անկէ ի վեր դատ - դատարան: Օրէնքը չէ նախատեսած նման բան մը, տեսակէտները կը տարբերին, բարոյական սկզբունք, հայրական բացակայութիւն, ծնելիք երախային տաղնապը եւայլն, եւայլն: Մեռնողին ծնողքը իրենց հարսին զօրավիզ են: Վճիռը՝ Յուլիս 11-ին:

ՓԻԵՐ ՃԵՄԱՅԷԼ քաթայէպներու պատրաստիչը, 79 տարեկան, հիւանդանոց փոխադրուած է զերյողնութեան, դլխուպտոյտի եւ ախորժակի կորուստի հետեւանքով: Լիբանանի նախագահին հօրը վիճակը բաւական ծանր կը նկատուի:

ԿԵՐԵՆՍԿԻի որդին՝ Օլէկ կերենսկի մեռած է 79 տարեկանին Անգլիոյ մէջ, ուր փոխադրուած էր մօրը եւ եղբօրը հետ 1920-ին: Ինչպէս ծանօթ է, հայրը՝ Ալեքսանդր կերենսկի անդամ սոցիալ - յեղափոխական կուսակցութեան, յայորդապար արդարութեան եւ պատերազմական նախարար եղած էր, ապա՝ պետ առաջամեայ կառավարութեան, զոր Բոլշեւիկները տապալեցին 1917, Նոյեմբերին:

ԹՈՒՐՔ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ի նպաստ կոչ մը հրապարակուած է, զոր ստորագրած են աւելի քան 2000 երեսփոխան, դերձակ, լրագրող, համալսարանական չուրջ տասը երկիրներէ (Միացեալ - Նահանգներէ եւ Եւրոպայէ), ասոնք, որոնց մէջ կը յիշուին Լօրան Շվարցի, Վիտալ - Նաքէի, նախկին վարչապետ Քրայսքիի, Ռամսէ Քլարքի անունները, կը պահանջեն որ ընդունին «Օրէնքներն ու գործելակերպերը, որոնք դէմ են մարդկային իրաւանց համաչխարհային յայտարարութեան, զոր Թուրքիա ստորագրած է»: Միւս կողմէ, Անդարայի իշխանութիւնները մեղադրանքի տակ առած են 56 մարտաւորական այն 1283-էն, որոնք համարձակած էին դիմումնագիր մը ստորագրել եւ յանձնել Էվրէնի, որպէսզի ժողովրդավարութիւնը կիրարկուի երկրին մէջ: Ասոնց դատավարութիւնը պիտի բացուի Օգոստոսին, 3-էն 6 ամիս բանտարկութեան կրնան դատապարտուիլ, որովհետեւ դէմ գործած են զինուորական իշխանութեան հաստատած պաշարման վիճակի որամադրութիւններուն: Ցիշենք նաեւ որ Իւմանիթէ, Հինգշաբթի օր, իր խմբագրականը, զոր ստորագրած է Իվ Մոռօ, նուիրած էր «Թրքական բանտերու մեռեալները»ուն: Ատոր դրդապատճառն է՝ կամաւոր ծոմէ նոր մեռնողի մը պարագան:

ՊՈՆԻ կառավարութեան անտեսութեան նախարարը հրաժարեցաւ, կաշառակերութեան մեղադրանքի տակ ըլլալով, թէեւ կ'ուրանայ: Կ'ըսուի թէ 400 հազար Ֆ. ստացած է ճարտարարուեստի Ֆլիք տուհէն 450 միլիոն մառքի գեղչի մը փոխարէն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՔԱՏՈՒԹՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 19 / 21)

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի Բազմարուեստից հիմնարկին մէջ ուսանող լիբանահայ երկու երիտասարդներու՝ Տիգրան Գալուստեանի եւ Բարդէն Պօյաճեանի ճարտարապետական աշխատանքները գնահատուած են առաջին կարգի վկայականով եւ իրաւունք ըստացած մասնակցելու համամիութենական մրցումի: Տիգրան Գալուստեան իր ուսումնասիրութիւնը նուիրած է Լիբանանի մէջ հայկական ճինարարական արուեստին: Հեղինակը ներկայացուցած է լիբանահայ դաղութի հիմնադրութեան պատմութիւնը, անոր ճինարարական աշխատանքները, կաթողիկէ, առաքելական եւ աւետարանական համայնքներու կերտած յուշարձանները, անդրադառնալով անոնց ճարտարապետական յատկանիշներուն եւ ոճին:

×

ՃԱՐՏ· ՌՈՒԲԷՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ԻՒՆԵՍԿՈՅԻ ԿՈՂՄԷ

Թիֆլիսի Գեղարուեստից Ակադեմիայի ճարտարապետական լաբանի շրջանառարտ Ռուբէն Յովհաննիսեանի եւ իր երկու ընկերներու հասցէին նամակ ղրկուած է ԻՒՆԷՍԿՕ-ի Փարիզի կեդրոնէն: Նամակով հաղորդուած է, որ Թիֆլիսեցի երիտասարդները դարձած են Ֆրանսա տեղի ունեցած ճարտարապետական մրցումի դափնեկիրներ: Այս առթիւ ճարտ. Ռուբէն Յովհաննիսեան նշած է, թէ մրցումը կազմակերպած է ճարտարապետներու Միջազգային Միութիւնը: Հայ երիտասարդին նախագիծը՝ Մոսկուայի ընտրական հանդրուանէն անցնելով, 16 լաւագոյններու կարգին ղրկուած է Փարիզ: Նախագիծը քաղաքամերձ տուն մըն է, զոր անհրաժեշտ պարագային կարելի է դիւրութեամբ ձեւափոխել, օրինակ՝ կողքին կառուցանել սենեակ մը եւս, կամ աւելցնել նոր յարկ մը, կամ ալ հիմնովին փոխել սենեակներու յատակագիծը: Ասիկա Ռուբէն Յովհաննիսեանի առաջին միջազգային մրցանակը չէ: Անցեալ տարի ան մասնակցած է շրջուն թատերասրահի դաղափար - էսքիզի մրցումին, զոր կազմակերպած է ճարտարապետներու, բեմանկարիչներու Միջազգային Ընկերութիւնը: Ութսուն երկիրներէ առաջարկուած 300 նախագիծներէն դատակազմը ընտրած է չիսունը, որոնք այնուհետեւ ցուցադրուած են Փրակա: Գլխաւոր մրցանակը տրուած է Ռուբէն Յովհաննիսեանի աշխատանքին:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՅԱՂԹԵՑ ԲԿՄԱ-Ի (2 - 0)

Խորհրդային 47-րդ ախոյեանութեան երթի մրցաշարքի 16-րդ հանդրուանի (Յունիս 27) խաղերու արդիւնքներն են. -

Սպարտակ - Զէնիք	2 - 0
Կայրաթ - Նեֆթչի	2 - 0
Տորպեդօ (Մ.) - Դինամօ (Թ.)	1 - 0
Թալգիրիս - Դինամօ (Մ.)	1 - 0
Դինամօ (Մին.) - Պախտակոր	1 - 0
Դինամօ (Կ.) - Մետալիստ	4 - 0
Արարատ - ԲԿՄԱ	2 - 0
Ջերնոմորեց - Շախտեոր	1 - 2
ԲՄԱ Ռոստով - Դնեպր	0 - 0

Արարատի երկու կոլերը նշանակած են Մխիթարեան եւ Բոստանջեան:

Այս խաղերէն եւ դասաւորման պլուսը կը դանուէր Մոսկուայի Սպարտակը 23 կէտով, որուն կը հետեւէին Դնեպր 22 կէտով, Տորպեդօ եւ Կիեւի Դինամօ 19-ական կէտով եւայլն:

COMMUNIQUE

NDLR. - Le Directeur de la M. E. A. et les résidents de la Maison des Etudiants arméniens nous prient de publier le communiqué suivant. -

— La maison des étudiants arméniens est une résidence universitaire qui, si elle regroupe des personnes de tendances diverses s'enrichissant mutuellement, n'a aucune couleur politique. De plus, elle abrite, aux côtés des Arméniens de différentes nationalités, des étudiants d'origines diverses. De par l'attentat dont elle a été victime nous nous trouvons aujourd'hui exposés à une haine aveugle visant non seulement des biens arméniens, mais qui va jusqu'à la profanation de la sacralité des institutions universitaires françaises.

— Cet attentat a mis en œuvre les moyens les plus lâches de l'esprit revanchard et haineux du gouvernement turc, en visant, sans discrimination, des personnes sans défense, ce qui ne nous surprend guère, et s'inscrit dans la ligne des lâches exactions dont ont fait l'objet, au cours des derniers siècles, nos parents et grands-parents. Nous sommes de plus, inquiets devant l'indifférence des masse-média vis-à-vis de cet attentat. En effet, s'il est vrai que l'explosion n'a fait que des blessés légers, l'incident aurait pu prendre des dimensions autrement plus dramatiques vu l'heure (17h 45) où il s'est produit et l'emplacement de l'engin de mort.

— Finalement nous voulons croire que l'intérêt que porte l'Occident en général, et la France en particulier, à la cause arménienne, va en croissant, et les récentes déclarations des plus hauts représentants du peuple français à ce sujet sont là pour le prouver; car ceux qui ont «croupi dans leur sang» ne sont plus là pour témoigner de l'attitude des «défenseurs des libertés» et des «minorités chrétiennes d'Orient» alors qu'ils se faisaient massacrer par millions.

Tout ceci ne nous intimide pas; malgré toutes les épreuves que notre peuple martyr a subies, nous sommes encore là pour témoigner de sa résurrection au grand dam des institutions qui ont représenté et représentent le peuple turc. Si le corps est périssable l'esprit ne meurt pas et la question arménienne restera à jamais une épine dans leurs yeux.

LE DIRECTEUR DE LA M.E.A.

LES RESIDENTS DE LA MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS

Paris, le 24 Juin 1984

ՀՈՂԱՏԻՊԱԿԱՆ ՄԱՐՏԱՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀՈՂԱՅԻՆ ԿՈԴԵՔՍԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ

Հրապարակվում է ՀՍՍՀ Գերագույն Սովետի Նախագահության որոշմամբ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀՈՂԱՅԻՆ ԿՈԴԵՔՍ

ՀԱՏՈՒԿ ՄԱՍ

ՀՈՂԱՅԻՆ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ

ՀՈՂԱՅԻՆ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՀՈՂԱՅԻՆ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆ ԵՎ ԴՐԱ ԴԱԴԱՐԵՑՈՒՄԸ

ՀՈՂԱՅԻՆ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԴԱԴԱՐԵՑՈՒՄԸ

ՀՈՂԱՅԻՆ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ

ՀՈՂԱՅԻՆ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՓՈԽԱՆՑՈՒՄԸ

ՀՈՂԱՅԻՆ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԴԱԴԱՐԵՑՈՒՄԸ ԿԱՄ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄԸ

ՀՈՂԱՅԻՆ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՎՈՐ ԴԱԴԱՐԵՑՈՒՄԸ

ՀՈՂԱՅԻՆ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՀԱՐԿԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Այլ եւ տարբ

ՀՈՆՎԱԾ

ԴՈՎԱՇԽԵԼ ՎԱՐԴԱՆ

Լիտը մկ, Յուրի 16-ին, հղմեդ յոգեմարմնական ուժերի ներդաշնակ համախմբման եւ ոգեղեն ու մտավոր ներքին աշխարհի ամբողջական զարգացման մասին։ Ուրախ ենք, որ Վարդանը ոչ միայն ֆիզիկապես, այլեւ հոգեպես ու մտավորապես ամուր է կանգնած իր ոտքերի վրա։

Յուրաքանչյուր ոք, ով ծանոթ է Վարդանի գործունեության ընթացքին, գիտի, որ նա ոչ միայն ֆիզիկապես ուժեղ մարդ է, այլեւ ունի հարուստ հոգեւոր աշխարհ։ Նա սիրում է գրականություն, երաժշտություն, նկարչություն, ինչպես նաեւ ունի գրական ընդունակություններ։ Նրա գրչից մեզ հայտնի են մի շարք հոդվածներ, որոնք տպագրվել են տարբեր պարբերականներում։

Վարդանը ոչ միայն ակտիվ մասնակցություն է ունեցել Լիտի մշակութային կյանքին, այլեւ եղել է նրա կազմակերպիչներից մեկը։ Նա եղել է Լիտի մշակույթի տան գրադարանի վարիչ, ապա՝ տնօրեն։ Նրա ղեկավարության տարիներին գրադարանը վերածվեց մշակութային կենտրոնի, որտեղ կազմակերպվում էին գրական երեկոներ, դասախոսություններ, ինչպես նաեւ ներկայացումներ։

Վարդանը ակտիվ մասնակցություն է ունեցել նաեւ Լիտի ֆիզկուլտուրայի ընկերության կյանքին։ Նա եղել է ընկերության նախագահ, ապա՝ տնօրեն։ Նրա ղեկավարության տարիներին ընկերությունը դարձավ Լիտի ամենաակտիվ մարզական կազմակերպությունը։ Ընկերությունն ուներ մի քանի ֆուտբոլային թիմեր, որոնք մասնակցում էին տարբեր մրցաշարերի։ Վարդանը ինքն էլ սիրում էր ֆուտբոլ խաղալ։

Ցանկանում ենք Վարդանին երկար տարիներ ապրել ուրախ ու երջանիկ կյանքով, ամուր առողջությամբ, նոր հաջողություններով։

Ա. ԽՈՎՍԵՓՅԱՆ

ՎԱՀՐԱՄԱԲԵՐԴ

«ՏՈՆ ՖԱՄԻԼՈՅԻՆ ԸՆԹԱՑԸ» ՓՈՖԻԿ

(Թղթակ. Հ. Յ. Յ.)

- 6 -

ՅԱՐՈՒՆԱԿԱՆ ԴԻՏՈՒՄ

Նկ. Նեղում գրված է «Ֆիլիսոս Տոն Ֆամիլիո տայ ու տալիս ի» բառը, Տոն Ֆամիլիո հայր ու ընտանիքի հոգեւոր օր, եւ Հիշ հօրեղբայրը՝ Ֆիլիսոն, որ մյուս կողմից իրիկունը, երբ ամբողջ տարածքում տարատեսակ ժամերգեր են կատարում, ինքնուրույն ելույթներ է ունենում։

Ֆիլիսոն ունի նաեւ երգչախումբ, որի հետ նա ելույթներ է ունենում տարբեր տոնական օրերին։

Ֆիլիսոն ծնվել է 1910 թ. Լիտում։ Նա ավարտել է Լիտի ուսուցչական ինստիտուտը։ Ֆիլիսոն ունի նաեւ բարձրագույն երաժշտական կրթություն։ Նա ավարտել է Լիտի կոնսերվատորիան։ Ֆիլիսոն ունի նաեւ գրական ընդունակություններ։ Նրա գրչից մեզ հայտնի են մի շարք հոդվածներ, որոնք տպագրվել են տարբեր պարբերականներում։

Ֆիլիսոն ամուսնացած է։ Նրա կինը՝ Ֆրանչեսկան, նույնպես ուսուցչուհի է։ Նրանք ունեն երեք երեխա՝ Ալեքսանդրը, Ելենան եւ Մարիոն։

Ալեքսանդրը ավարտել է Լիտի համալսարանի իրավաբանական ֆակուլտետը։ Նա աշխատում է Լիտի դատարանում։ Ելենան ավարտել է Լիտի ուսուցչական ինստիտուտը։ Նա աշխատում է Լիտի թիվ 3 միջնակարգ դպրոցում։ Մարիոն ավարտել է Լիտի բժշկական ինստիտուտը։ Նա աշխատում է Լիտի հիվանդանոցում։

Ֆիլիսոն ունի նաեւ թոռներ։ Նրանք ապրում են Լիտում։

Ֆիլիսոն ունի նաեւ քույր՝ Ելենան։ Նա ամուսնացած է եղել Լիտի համալսարանի պրոֆեսոր Ալեքսանդրոս Ֆրանգոսի հետ։ Ալեքսանդրոսը մահացել է 1938 թ.։ Ելենան ունի երեք երեխա՝ Ալեքսանդրոսը, Ելենան եւ Մարիոն։

Ալեքսանդրոս

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆԻՍ

Նիսի եւ շրջակայքի Հայոց Կրօնական Ընկերակցութեանս Վարչութիւնը կը նախաձեռնէ բարեկորոգումներ եւ բարեզարդութիւններ կատարել զաղութին Ս· Աստուածածին եկեղեցիին մէջն ու շուրջը:

Արդէն, այս նպատակով ցայսօր մեր նուիրահաւաքումի աշխատանքները, մանակի իրենց դրական արդիւնքները կուտան: Շնորհիւ՝ շրջանիս բարեբար ազգայիններու սրտաբուխ արտայայտութիւններուն:

Առ ի գիտութիւն կը հաղորդենք, թէ նուիրահաւաքումը կը շարունակուի, ի բարօրութիւն մեր զաղութին:

ԿՐՕՆ· ԸՆԿԵՐԱԿՑՕՒԹԻԻՆ
ՎԱՐՉՕՒԹԻԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է·-

Տէր եւ Տիկին Հերվէ Էքիզեան 200 Ֆ·, Օր· Կարապետեան (Լա Սէյն) 1000 Ֆ·, Տէր - Պօղոսեան 1000 Ֆ·, Պ· Մարզար Մարզարեան 500, Մ· Ճնճիքեան 100 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Աբսլանեան 100, Ոմն 200, Պ· Լեւոն Էքէր 200·, Թորլիքեան 500 Ֆ·, Նահարեան 10 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Պռունսուզեան 100, Սրապեան 100, Ոմն՝ 50 Ֆ·, Նազարեան 100 Ֆ·, Ագնաւուրեան 100, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աւետիքեան 100, Օր· Համբարձումեան 200, Էքմէք - ճեան 50, Թրուվիլիանս 50, Պ· Շարլ Տէօքմէճեան 100, Պ· Ժիրայր Արզար (Լիզպոն) 400, Պ· Ճնարիկեան 100, Յովսէփեան 100, Ոմն 50, Տիկին Տէր - Մարզարեան 100, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Մանուկեան եւ զաւակները 100, Օր· Էլիզապէթ Պօղոսեան 330, Տէր եւ Տիկին Համամճեան 50, Պ· Պէրնար Հաթէմեան 100, Օր· Համբար - ձումեան 100, Նազարեան 100, Պ· Յակոբ Պուրպանեան 50, Զարդարեան 500, Օր· Համբարձումեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժան - Մարի Սալգէ 100 Ֆ·:

Որպէս իւզպին եկեղեցին ստացած է·- Տէր եւ Տիկին Շէոտեան 100, Տիկին Մելքոնեան 150, Տիկին Զէօրէքճեան 100 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Կրիկորեան 100, Տիկին Սիրարփի Գափազեան 100, Տէր եւ Տիկին Յարութիւնեան 100, Տիկին Վարդուհի Ահէմեան 100, Պ· Եղիա Խանոյեան 50, Պ· Ալպէր Սէմէրճեան 50 Ֆ·, Անահիտ եւ Ժորժ Աբիկեան 100, Պ· Գառնիկ Զաքարեան 100 Ֆ·:

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին համար եղած նուէրները·- Պ· Շարլ Տէօքմէճեան 100, Տիկին Ազատի Ճըլըզեան 50, Պ· Պետրոս Նազարեան 500, Տիկին Մ· Եավէր 500, Պ· Պօղոս Արզումանեան 200, Տիկին Ազատի Ադամեան 100, Պուք - Պէլ - Էր-ի Հայ Մշակ· Միութիւն 5000 Ֆ·, Պ· Ճնտիքեան 100, Պ· Մարզար Մարզարեան 500, Տիկին Մելքոնեան 150, Պ· Մաքսուտ Իշճեան 200 Ֆ·:

Պոլսահայ Մշակ· Միութեան կազմակերպած հոգեհանգստեան պատարագին առթիւ·- Զանազան անձեր միասնաբար Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 500, Տիկին Էլիզ Զրբաչեան ե· պ· 300, Տիկին Սեզա Սարգիսեան ե· պ· 200, Թագթարեան ընտանիք ե· պ· 150, Սարաֆեան Խոսրով ե· պ· 100, Տիկին Մ· Եավէր 1000 ե· պ·, եկեղեցւոյս Տիկնանց Ճանճնախումբը 250 ե· պ·, եկեղեցւոյ դպրոցին 250 Ֆ·:

Սերովբէ Արք· Մանուկեանի հոգ· պատարագին·- Տիկին Մաւիէն Խօքաիւգեան 500 ե· պ·, Վարուժան Պոզաճեան 500, Տիկին Վ· Թադէոսեան 100, Օր· Համբարձումեան 100, Պ· Դաւիթ Պանտիկեան 500, Տիկին Սիրանույշ Տիւլկէրեան 50 Ֆ· «Յառաջ»ին, 100 ե·պ·, 100 Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ, Թագուոր Թագուրեան (Կաիր) 100, ե·պ·, Պ· Պերճ Վարժապետեան 100, Փափազեան եղբայրներ 500, Տիկին Ազատի Ճըլըզեան 50, Տիկին Մարիամ Մելքէլեան 50, Տիկին Խօժէնի Ահէմեան 50, եկեղեցւոյս Տիկնանց Ճանճնախումբը 250 ե· պ·, 250 դպրոցին, Տէր - Մարզարեան 100 ե· պ·, Փափազեան 400 ե· պ·, Պ· Արշամ Պապայեան 500 ե· պ·, Պ· Աստուր Քինոսեան 200 ե· պ·, Այրի Տիկին Ազատի Ադամեան 200 ե· պ·, «Աչխարհ» թերթին 100, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 100, եկեղեցւոյ եւ Հ· Բ· Մ·եան դպրոցները 100 ե· պ·, Պ· Աւորեան 50, Վարուժան Պոզաճեան 200 ե· պ·, Ժան Մելքոնեան Սրբազանի Ֆոնտին 500 Ֆ·:

(Շար·)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

1) Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պելֆոն-թէնի Կայանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին Օգոստոս ամսուան համար: Այս տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, 2 շաբաթական (15 օր) պարի դասընթացքներ նախատեսուած են մասնագէտ ուսուցիչի մասնակցութեամբ:

2) Յուլիսի Կայանի օթոքարը Փարիզէն կը մեկնի Երկուշաբթի, Յուլիս 2, ժամը 7·30-ին՝

Porte d'Orléans, Ave. Paul Appel

եւ կը վերադառնայ Կիրակի Յուլիս 29ին, նոյն վայրը:

3) Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր դրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական բաց է ժամը 14-էն 18, Երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը:

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.

17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՅԱՆ - ՊԵԼՖՕՆԹԷՆ

Օգոստոս 15-ի Հանդէսին եւ Խաղողի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողնե-րուն համար, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ օթոքառով:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնու-թիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, մինչեւ Յուլիս 20 :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

1984 թուականը՝ կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան 50-ամեակն է, եւ Նոր կեսարիոյ հիմնադրութեան 15-ամեակը, նաեւ Աղբիւր Յուշարձանի բացման տարին է: Հետեւաբար Ֆրանսայէն, Ամերիկայէն, Լիբանանէն, Եգիպտոսէն եկած հայրենակիցներով հաւաքուելով այց մը կը կատարուի Հայաստան - Նոր կեսարիա՝ Սեպտեմբեր 7-էն Սեպ - տեմբեր 22, ներկայ գտնուելու Յուշարձանի բացման եւ այլ ծրնախմբութիւններուն:

ԳԻՆՆ Է՝ 6750 ՖՐԱՆՔ

Կը խնդրուի արձանագրուելու համար՝ դիմել՝ Միութեանս անդամներուն եւ կամ հեռաձայնել՝ 780 - 82 - 58 208 - 01 - 83 իսկ՝ դրամական առաքումներուն՝ 878 - 79 - 93

Արամ Խաչատուրեանի:

22, rue Saint Lazare, 75009 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի պատյարը՝ կիրակի, Սեպտեմբեր 3-ին, դէպի վալէ տէ Փօ - Ռուժ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Եաղճեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

×

Լիոնի կարմիր Խաչուհիները, Բարթամեան, Ղազարեան, Մինասեան ընտանիքները, Տէր եւ Տիկին Ժիւլ Մարտիրոսեան, Այրի Տիկին Ճուհար Ադըլեան, եւ Ադըլեան եղբայրները, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Ղազարեան Ափրիլ եւ Մայիս ամսոյն Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Հայկազեան միօրեայ վարժարանի աշակերտուհիներ ճաշ մը հրամցուցած են:

×

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը չնորհակալութեամբ ստացած է 2000 Ֆ· Պ· Վարդգէս Միրոյեանէ իր ազգկան՝ Անահիտ մկրտութեան առթիւ:

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը ստացած է Նագելի Պոզոյեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Պոզոյեան եւ Արմաղանեան ընտանիքներէն 100 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Կօթիէ 50 Ֆ·:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

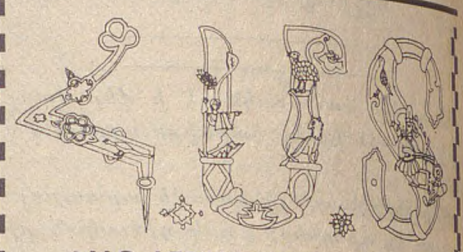
Շաբաթ, Յունիս 30-ին ուն է Սրբոյն Ներսէսի Մեծի Հայրապետին եւ Խաղայ Եպիսկոպոսին: Այս առթիւ Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին Ս· Պատարագ կը մատուցուի:

ամառվերջի հանդէս

Սէն - Ժէռմի Ս· Սահակ - Ս· Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ· Բ· Ը· Միութեան հովանաւորած հայկական դպրոցի տարեվերջի հանդէսը, Յունիս 30-ին, երեկոյեան ժամը 21-ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչները՝ Պ· Խաչիկ Եըմտազեանի եւ Տիկին Մայսա Կարապետեանի:

Արտասանութիւններ, երգ եւ պար աշակերտներու կողմէ:

Սիրով կը հրաւիրուի Սէն - Ժէռմի եւ շրջակայքի հասարակութիւնը ներկայ ըլլալու եւ քաջալերելու մեր փոքրիկ - ները:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

PORTES OUVERTES SUR L'ARMENIE

Samedi 30 Juin de 10 h. à 20 h.

Journée PORTES OUVERTES
dans les locaux de la MCAD

STANDS D'EXPOSITION
SUR TOUTES LES ACTIVITES

PHOTOS - PEINTURE - MAQUETTES
- PROJECTION DE DIAPOSITIVES -
- VIDEO - MARIONNETTES -

SPECTACLE DE DANSES, CHANTS
ET MUSIQUE de 17 à 19 heures

ENTREE LIBRE

UN RESTAURANT LIBANO - ARMENIEN
EN PLEIN PARIS

AL-KASR

SPECIALITES ARMENIENNES ET LIBANAISES

1, RUE DE RICHELIEU, 75001 PARIS
métro Palais-Royal

tél. 296 33 02

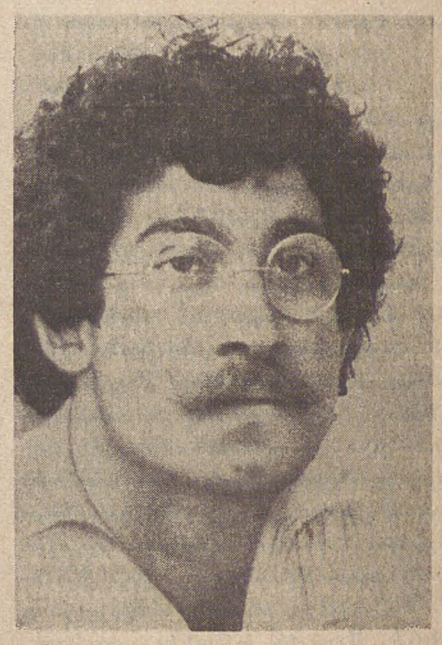
DEJEUNER - DINER D'AFFAIRES
ET DE FAMILLE

prix raisonnables

accueil cordial et amical

tous les soirs
ambiance musicale orientale

Salle pour banquets,
mariages, fiançailles, baptême,
anniversaire, réception

Vendredi et Samedi soirée animée par **vicken**

ՀԱՅԿԱԿԱՆ - ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐՈՎ

SÉJOUR en ARMÉNIE

Pour la première fois, la J. A. F. organise
avec la collaboration du Professeur J.-P. MAHE
UN SEJOUR LINGUISTIQUE EN ARMENIE
du 14 au 28 Juillet
FRAIS DE SEJOUR : 4 500 F

comprenant :
— *le voyage Paris - Erevan - Paris via Moscou en avion*
— *la pension complète*
— *des cours de langue quotidiens, assurés par le Prof. J.-P. MAHE, à deux niveaux (moyen et avancé)*
— *des conférences-débats sur la civilisation et l'histoire arméniennes*
— *des visites de musées et sites traditionnels*

Conditions de participation :
— être âgé d'au moins 18 ans et
— pouvoir justifier d'une inscription à un cours de langue arménienne
INSCRIPTION IMMEDIATE, PLACES LIMITEES
Pour tous renseignements s'adresser :
par courrier à : Mme YAZIDJIAN, 29 avenue Pasteur, 93100 Montreuil
par téléphone : 287 - 95 - 98 (après 19 h.)

DEMANDE D'INSCRIPTION

NOM : ..... Prénoms : .....
Adresse complète : .....
..... Téléphone : .....
Date et lieu de naissance : .....
Nationalité : ..... Profession : .....
Etes vous déjà allé en Arménie ? ..... Quand ? ....
Combien de temps ? .....
A quel cours êtes vous inscrit ? .....
Fait à ..... le ..... Signature

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
30

SAMEDI
30 JUIN
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրացուա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅԳՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.733 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.733

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՐԱԿՈՑՏԻ նախագահը՝ Ա. Փոհէր 45 վայրկեան քաղաքավարի խօսակցութիւն մը ունեցաւ Նախագահ Միթերանի հետ, բայց չկրցաւ համոզել, որ Սեպտեմբեր - րին յետաձգել տայ դպրոցին օրակարգը, Մերակոյսին մէջ: Ծանօթ է, որ օրինագիծը քուէարկուած է, մէկ անգամէն (Մասնաւ օգտագործեց Սահմանադրութեան 49-րդ յօդուածը) եւ պէտք է ձեծ - ւի Մերակոյսին մէջ, ուր ընդդիմութիւնը մեծամասնութիւն է: Հոս, անկասկած փոփոխութիւններ կը մտցուին եւ նորէն կը վերադառնայ Ազգ. Ժողով, վերանայելու համար եղածը եւ քննելու կատարուած բարեփոխումները: Հաւանաբար չընդունելով զանոնք, օրինագիծը անգամ մըն ալ Մերակոյս կ'երթայ, բայց երրորդ անգամ Ազգ. Ժողով դայ, վերջին անգամ է եւ քուէարկութիւնը գայն օրէնքի կը վերածէ: Ուրեմն, մերժելով յետաձգումը, հարցը պէտք է հիմա ձեծուի եւ Սորհրդարանը արտակարգ նիստի հրաւիրուած է Յուլիս 2-ին:

ՊԱՊԸ, որ «խանդարող» պապ մըն է, Թրանսայի նախարարապետը ընդունելէ 18 ժամ առաջ, ճառ մը խօսեցաւ, Սպանիոյ Ռուան - Գարլոս թագաւորը ընդունած օրը, չեչտելու համար թէ «կաթողիկէները իրաւունքն ու պարտականութիւնն ունին իրենց զաւակները ունենալու: կարելի չէ աչք գոցել եւ լռել: Եկեղեցին ոչ միայն իրաւունք ունի այլեւ պարտականութիւնն ունի պաշտպանելու իր զաւակները: կրօնական ազատութիւնն է, որ խնդրոյ առարկայ է»: Յովհ. Պօղոս Բ. երկրի անուն չէ տուած, պէտք ալ չունէր անշուշտ տալու, քանի զաւակի հարցը հրատապ է Սպանիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ:

ՓԱՐԻԶի առեւտրական դատարանը ընդունեցաւ Քրէօզօ - Լուառ ճարտարարուեստի առաջնակարգ ընկերութեան դիմումը, դատական կարգադրութիւն ընելու, եւ ուրեմն ընդունեցաւ նաեւ անոր առաջին հաշուեկշիռին յանձնումը (տեղւոյն տը պիլան): Հարցը բարդ է եւ բանական առեն է, որ ընկերութեան եւ կառավարութեան միջեւ մթնոլորտը լարած է: Ընկերութիւնը բաց ունի եւ կ'ուզէ որ պետութիւնը օգնէ, առանց խառնուելու գործին, այնինքն «սողացող ազդայնացում» չմորճէ: Պետութիւնը, յանձին ճարտարարուեստի իր նախարարին՝ Ֆապիուսի, կ'ուզէ որ բաժնետէրերը դրամ դնեն, տրուած ըլլալով որ Քրէօզօ-Լուառ ճիւղերէն մէկն է Անիէն - Շնէյտէր մեծ խումբին, որու միւս բոլոր ճիւղերը շահաբեր են: Եւ դատարանին վճիռէն առաջ, Ֆապիուս իր վրդովումը յայտնեց հեռատեսիլէն, գայթակղեցուցիչ գտնելով որ գործատէրերը չհերքը իրենց պահեն եւ բացերը ուզեն Պետութեան գլխուն բեռցնել: Խորքին մէջ, Պետութեան դիրքը տրամաբանական էր, չէր ուզեր դրամ դնել Քրէօզօ - Լուառի մէջ առանց՝ երաշխաւորութիւն ունենալու չհաշարաժին խումբին չհաշերը գործերուն մէջ: Հարցն այն է որ ի վերջոյ չուզածը եղաւ եւ պիտի ստիպուի բացին բաժնեկիզ ըլլալ, քանի որ դատարանը երեք սեպտեմբ նշանակեց եւ պատասխանատու է վճռումներուն: 30·000 աշխատաւորի հարց կայ եւ պատահածը մեծ հարուած է Պետութեան համար եւ փաստը որ Ֆապիուս, հակառակ բոլոր չանքերուն եւ ճնշումներուն ոչ մէկ ազդեցութիւն ունեցաւ դերասանուհիներուն վրայ:

Ժ. ՄԱՌՇԷ կառչած կը թուի իր աթոռին, գոնէ այդ տպաւորութիւնը տուած է, առջի օր, հեռատեսիլի Ա. կայանէն, վերջապէս մէջտեղ ելլելով Ցունիս 17-էն ի վեր հրապարակէն անհետանալէն ետք: Մառշէ բացատրեց թէ նախատեսուած չէր, որ Ցունիս 17-ի իրիկուան վիճաբանութիւններուն մասնակցի, ճիշդ է որ արդիւնքը անակնկալի բերած է զիրենք, զիտակից էին թէ ձախը ձեռնպահութեան վտանգին, տակ էր, բայց ոչ այդ աստիճանի: Գալով իր ճակատագրին, զոր լրագրող մը կը նմանցնէ Միչէլ Հիտալկոյի (Ֆրանսական խումբի գոռոզը որ կը քաշուի այլեւս), Մառշէ կը պատասխանէ. - «Հիտալկօ յայտնութենէ յայտնուած է՝ երթայ եւ նոր - նոր փառաւոր յաղթանակ մը տարաւ, մինչդեռ ես, ինծի համար, իբրեւ ընդհ. քարտուղար, նոյնիսկ եթէ պատասխանատուութիւնները հաւաքական են, մեր կուսակցութիւնը երկրորդ պարտութիւն մը կրեց: Այս ըսելով, կը կարծուի որ ընդհ. քարտուղար մը միայն համագումարի առեն կը փոխուի: Սխալ է: կեդր. կոմիտէն է որ կ'ընտրէ քաղաքական Բիւրօն, դիւանը եւ ընդհ. քարտուղարը, ուրեմն ամէն վայրկեան եւ երէկ, ի մասնաւորի, անոնք կրնային ըսել ինծի, ըստ մեր ծրագիրը կանոնադրին. - «Ժորժ Մառշէ, դէշ ընտրապայքար մը տարիր եւ կը խորհինք որ կուսակցութեան չահն է քեզ փոխարինել: Էհ, ոչ ոք, ոչ մէկ փնկեր այդ - պէս բան ըսաւ...: Գալով ինծի, իմ մեկնումիս հարցը չեմ դներ»:

ՍՈՒՐԻԱ - ԻՍՐԱՅԷԼ. պատերազմական երիններու փոխանակութիւն մը ըրին չատ երկար եւ բարդ բանակցութիւններէ ետք: Փոխանակումը կատարուած է սուրիական խորհրդարանական քաղաքի մը մէջ՝ Քիւնէթրա, որ եօթը տարի դրաւուած մնացած է Իսրայէլացիներուն կողմէ: Իսրայէլ 312 Սուրիացի յանձնած է 6 Իսրայէլացիի փոխարէն:

ՈՒԶԲԵԿԻՍՏԱՆԻ կացութիւնը խորապէս վրդովեցուցած է Պրաւդան, որ Ցունիս 26-ին, կը պահանջէ տնտեսութեան եւ բարքերու ոստիկանութեան մաքրագործումը: Կաշառակերութիւնը, անձեռնհասութիւնն ու խնամիական միջամտութիւնները աւեր գործած են եւ կը թուի որ տեղւոյն վրայ ալ կուսակցական վերին խաւերու մաքրագործում մը անխուսափելի է: Ամէն ինչ խարդախուած է, նոյնիսկ արտադրութեան նիւերը:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳԱՆՁի հաշուեքննիչ ատեանը ինչպէս ամէն տարի, կը ներկայացնէ պետական մսխումները: Ըստ երեւոյթին չատ բանի չի ծառայեր, քանի մէկ տարիէն միւսը բարելաւում չկայ: Այս տարի, մսխումներէն զատ, կը թուի որ պոպականութիւնը հոն հասած է, որ տարօրինակ անհետացումն նշմարուած են: Այսպէս Օպիւսոն մը, որ Պրազիլիայի Ֆրանսական դեսպանատան ղրկուած է, չէ հասած ոչ՝ հոն, ոչ ալ որեւէ տեղ...: կը փնտռուի: Երեք տարի առաջ, Պասթէյի մեծածախս կայարանը, միշտ անձրեւ կուգայ եւայլն, եւայլն:

ԵՂԱՆԱԿ

ՎԱՍՆ ՍՐՆԳԻ ԵՒ ԾՆԾՂԱՅԻ

Յունիսն անցա՞ւ, արդէն ամառ է լուսահեղձ -
Փա՛ռք այս յամառ արեգակին.
Գարունն անցա՞ւ ահա հասուն ծիրան ու դեղձ,
Եւ ահա լոյսը թանկագի՛ն՝
Ոսկեփոշին որ շաղուում են՝ վերի շռդերը շափիւղայ
Արծաթահունչ աղբերակին,
Սաղարթախիտ սօսիների ստուերի տակ՝
Աւես փշրո՛ւ են ապակի, -
Ծաղկածաւալ կանանչութեան սփռել դիպակ՝
Հասունութիւնն եղանակի.
Յունիսն անցա՞ւ՝ փա՛ռք ծիրանի Արեգակին:

Եւ փա՛ռք յոյզին այս տօքակէզ ու բարգաւած
Որ ծուլելով ծառին, ծաղկի՛ն՝
Օժտել է մեզ երազներով լուսաճաճանչ,
Եւ հրաբորբ տենդով ճախկին
Հիւթել հեշտանքն արարչագործ ու փառահեղ՝
Վայելքն անքա՛ւ վաղվաղակի -
Գեղեցկութիւնը հոլանի որ տարփայոյզ ու սիրագեղ,
Նման շէեղ մի ճաւակի՝
Ծփում է հոծ իր հեշտանքի ալեծածան ծովի վրայ
Եւ գալարուն իր հագագից
Քաղցր ու ահեղ երկնում է կանչն այն հեռակայ՝
Որի դիւթովը կրկնակի
Ծովանոյշներ կախարդեցին ճաւերն անահ
Դէպի խութերը խարակի:
Եւ դարձեալ փա՛ռք Արեգակին:
Եւ փա՛ռք լուսէ անդորրութեան այս անվրդով,
Ուր լռութեան մէջ համակիր՝
Եւ ծուլութեան կա՛ն ստուերներ կապոյտ ու զով.
Եւ կան աչքերդ դատադի՛ր - օ՛ սիրական իմ հոգեթով -
Որ անթափանց դահանակի
Մութ ու կանանչ սարսուռներ են սիրագորով՝
Խոստումների ճման պատիր հայելիներ - ուր ես խոռվ՝
Բանտուած պատկերն եմ յատակի...
- Բայց դու լուռ ես ու գեղանի՛ - այլ քող աշխարհիը էե՞զ ճայի -
Դո՛ւ արփագեղ, դու հոյակերտ հանուճութիւն ամառնային.
Պագշոտ ծաղի՛կ արեգակի՝
Որ միրգերի պէս հոլանի հանդերձանիով ես համայիչ՝
Գեղեցկութի՞ւն, որ ծածկում են միայն շիկնող լոյսեր քաւիշ -
Շուշանազարդ դու շափրակի
Մերկութիւնն ես խորհրդաւոր. եւ մերկութիւնն ես ընտանի՞.
- Արդ հայեացքներ հիասարբուռ քող բանդակեն բեզ կենդանի...
Եւ փա՛ռք աներեւոյթ Արեգակին:

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (85-րդ) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. -

Le fil d'Ariane — SETA KAPOIAN

Վենետիկէն Հալաբար — Հ. ԼԵՒՈՆ ԶԷՔԻԵԱՆ

Հենրիկ Պետրոսեանի հետ — ԳՐ. ՊԼԻՏԵԱՆ

Հաց եւ խամաճիկ — ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 19 / 21)

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ
ՏՈՒՆ - ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ
ՆՈՐ ՍՐԱՀՆԵՐԸ

Դերենիկ Դեմիրճեան տուն - թանգարանին մէջ բացուած են երկու նոր սրբարհներ, ուր կը ցուցադրուին հեղինակին գործունէութեան տարբեր հանգրուաններուն նուիրուած նիւթեր: Այսպէս, ներկայացուած են ձեռագիրներ, փաստաթուղթեր, անձնական առարկաներ, որոնց կարգին՝ ԺԸ. դարու կէսերուն խաչալոյի վարպետի մը սարքած ջուխակը, որուն վրայ Դ. Դեմիրճեան՝ իր բնակարանին մէջ, յաճախ նուագած է Մոցարթէն, Կոմիտասէն եւ Խաչատուրեանէն գործեր: Տուն - թանգարանին մէջ կը եռմակերպլուին հանդիսութիւններ գրողներու եւ արուեստագէտներու հետ: Ամէն տարի, Ցունուար 17-ին, Դերենիկ Դեմիրճեանի ծննդեան օրը, տուն - թանգարանին մէջ կը կազմակերպուին ընթերցումներ հեղինակին գործերէն:

×

ՊԱՐՋԵԼՈՆԱՅԻ
ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱԻԱԾ

Պարչելոնայի մէջ տեղի ունեցած միջազգային տօնավաճառը վերջ գտած է: Հայաստան՝ Խորհ. Միութեան տաղաւարին մէջ, առանձին բաժինով մը ցուցադրած է դիմուրեան, թէքնիքի եւ այլ մարզերէ ներս արձանագրած իր յառաջդիմութիւններուն արդիւնքները, որոնք մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած են այցելուներուն մէջ: Այս առթիւ Սպանիա մեկնած հայկական պատուիրակութեան նախադահը՝ փոխ - վարչապետ Ալեքսան Կիրակոսեան, «Արմէնփրէս»ի թղթակցին հետ ունեցած հարցազրոյցի ընթացքին նշած է, թէ տօնավաճառները կը նպաստեն ժողովուրդներու մերձեցման եւ իրերհասկացողութեան: Ինչպէս այլ առթիներով, այս անգամ ալ կնքուած են պայմանագրութիւններ առեւտրական մարզէն ներս:

ՊԱՏՄԱԳՐԱԿԱՆ - ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ

ՀԱԼԷՊԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀՈԲԵԼ ՊԱՐՈՆԸ

Լոնտոն հրատարակուող «ՏՀՐ ՄԻՏՐԼ ԻՍԹ» ամսաթերթը, Ապրիլի իր թիւով հրատարակած է հետաքրքրաշարժ յօդուած մը Հալէպի «Հօթէլ Պարոն» պատմական պանդոկին մասին: Յօդուածը ըստորագրած է Էլիզապէթ Թամփիէ:

Տրուած ըլլալով որ մեր ընթերցողներէն ոմանք կրնան անձնապէս ծանօթ ըլլալ պանդոկին, իսկ ուրիշներ՝ հաւանաբար լսած ըլլան անոր մասին, թարգմանաբար կը ներկայացնենք յիշեալ յօդուածը իր ամբողջութեամբ (ԽՄԲ.՝ «Հայրենիք»ի):

×

Սուրիոյ պատմական երկու քաղաքներու միջեւ մղուող դարաւոր պայքարը կը թուի իր վերջաւորութեան հասած ըլլալ Հալէպի պարտութեամբ: Դամասկոս, իբրեւ մայրաքաղաք եւ կառավարութեան սրտերակ, ներկայիս մրցակից չունի ամբողջ Սուրիոյ մէջ:

Հալէպը, սակայն, տակաւին նկարագիր ու հմայք ունեցող քաղաք է: Այս նկարագրի բնորոշիչ օրինակներէն է «Հոթէլ Պարոն»ը, որ Սուրիոյ միակ հին, լաւ-ջութիւն ունեցող պանդոկն է:

Սակայն նկատելի է, որ «Պարոն»ն ալ աւելի լաւ օրեր տեսած է: Սպասման սենեակի բազմոցները մաշած ու խեղճուկ տեսք ունին, իսկ ճմպելարանի կաշեծածկ աթոռները կարկանուած են փլաստիքով: Սպասարկութիւնը թոյլ է եւ ժամանակի հոչակաւոր ճաշարանի որակը՝ նուազ քան գոհացուցիչ:

Սակայն, տարիները չեն փոխած քարաշէն չէնքի չնորհալի գրաւչութիւնը, իր կեդրոնադիր ատիճաններու զեղեցիկ վերելքը, բարձրառաստաղ սենեակները եւ լայնարձակ միջանցքները՝ որոնք մեծ-պի հնութիւններով կը յորդին:

Այս իւրայատուկ նկարագիրը Հոթէլ Պարոնի մեծագոյն հարստութիւնը կարելի է նկատել:

1911-ին հիմնուած այս պանդոկը տակաւին կը կառավարուի նոյն հիմնադիր ընտանիքի անդամներուն կողմէ: Մի քանի տասնամեակներ առաջ խախուտ պայմաններով կատարուած պարագի մը պատճառով, պանդոկի ապագան ներկայիս դատարաններու մէջ անորոշութեան մատնուած է:

Հակառակ այս իրողութեան, ԳՐԻԳՈՐ ԵՒ ԱՐՄԷՆ ՄԱԶԼՈՒՄԵԱՆ, հայր ու որդի, տակաւին կառչած կը մնան պանդոկը իրենց ընտանեկան աւանդութեան համեմատ կառավարելու (հայր ու որդի Մազլումեան, կը ներկայացնեն պանդոկի հիմնադիր ընտանիքի երրորդ եւ չորրորդ սերունդները): Հայր Մազլումեան - իր բարեկամներու կոչումով՝ Պարոն Գոգո - հետեւեալը կ'ըսէ պանդոկի աւանդութիւններուն մասին. -

«Մեծ Հայրս Հալէպ հաստատուած է 1812-ին: Այդ օրերուն, վաճառականները ուղտերու կարաւաններով կը ճամբորդէին եւ քաղաք հասնելով կ'իջեւանէին քարաւանսէրայներու կամ խաներու մէջ՝ որոնք քաղաքին կեդրոնը կը գտնուէին: Այս իջեւաններուն մէջ, առաջին յարկի վրայ կը պահուէին կարաւանի անասուները եւ վաճառականներու ապրանքները, իսկ երկրորդ յարկի վրայ կային կեցութեան սենեակներ՝ ուր վաճառականները կը փոխէին իրենց անկողինները եւ կ'ե-փէին իրենց ճաշերը:

Հին չուկայի ճիշդ կեդրոնը, մեծ Հայրս բացաւ քաղաքի առաջին իսկական պանդոկը՝ Արարատ անունով: Պանդոկը մի-այն 10 սենեակ ունէր: Սակայն, իւրաքանչիւր սենեակ ունէր իր անկողինը, անկողնասեղանը եւ լուացարանը: Ճաշարանը կը սպասարկէր ոչ միայն պանդոկի հիւրերուն, այլ նաեւ շրջանի վաճառականներուն՝ որոնք իրենց կէսօրուան ճաշը կը նախընտրէին հոն կատարել:

Ժամանակին, Հալէպը դժուար կայան էր Հնդկաստան եւ Միջերկրական Արեւելք ճամբորդողներու համար: Պանդոկի հիւրերու մեծամասնութիւնը կը բաղկանար օտարներէ: Հայրս եւ հօրեղբայրս հասակ առին այս մշակութային հարուստ մթնոլորտին մէջ եւ յետագային իւրաքանչիւրը իր պանդոկը բացաւ քաղաքի «Ազիզիէ» նոր թաղամասին մէջ»:

Թէեւ այս պանդոկները պալատային կառոյցներ չէին, սակայն երկու Մազլումեաններն ալ բարեկեցիկ վիճակի հասան անոնց միջոցաւ եւ որոշեցին արդիական մեծ պանդոկ մը շինել քաղաքի այդ տեղուան սահմանագծէն քիչ մը դուրս:

Ամէն մարդ ըսաւ թէ Մազլումեանները խենթ էին քաղաքէն դուրս պանդոկ շինելու իրենց ծրագրով: Այդ անապահով օրերուն՝ ո՞վ պիտի համարձակէր քաղաքէն դուրս ելլել գիշերով: Սակայն, Մազլումեան եղբայրները հաստատ մնացին իրենց ծրագրին վրայ: Շինութեան հսկելու համար վարձուեցաւ Գասպար Նաֆիլեան անուն Ֆրանսահայ ճարտարապետը:

Պանդոկի շինութիւնը սկսաւ 1909-ին եւ «Պարոնին Հոթէլը» (սկիզբը այդպէս կը կոչուէր) պաշտօնապէս բացուեցաւ 1911-ին՝ պարահանդէսով մը, որ տարեկան աւանդութիւն դարձաւ այնուհետեւ: Իսկական այս պարահանդէսը տարիներով եղաւ քաղաքի ընտրանիին ընկերային ամէնէն կարեւոր ժամադրավայրը:

Պանդոկին անունը «Պարոն» մնաց, որովհետեւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ տեղացիները բոլոր Հայերն ալ «Պարոն» կը կոչեն:

Ժամանակին պարտէզներով եւ դաշտերով շրջապատուած՝ Հոթէլ Պարոնը ներկայիս Հալէպի առեւտրական կեդրոնին մէջ կը գտնուի: Պանդոկի արձանագրութեանց դիրքերը՝ որոնք խնամքով պահուած են եւ մեծ հպարտութեամբ կը ցուցադրուին հիւրերուն, կը ցոլացնեն պանդոկին եւ Հալէպ քաղաքի անցեալ փառքը:

Թագաւորներ, դուքսեր եւ իշխանազուններ իջեւանած են հոս: Թ. Է. Լօրընս (Լօրընս ափ Արապիա) 60 նամակ գրած է պանդոկի պաշտօնաթուղթով՝ երկար կեցութեան մը ընթացքին: Ականթա Քրիսթի իր հռչակաւոր «Մըրտըր ան տիր Օրիէնթ Էքսփրէս» վէպին մէկ մասը գրած է պանդոկի պատշգամի զով չուքին մէջ՝ իր առաջին այցելութեան ընթացքին:

Պանդոկ իջեւանած այլ հռչակաւոր դէմքերու կարգին կարելի է յիշել Տէյվիտ Ռաֆֆէլլերը, կինէս Ընտանիճի անդամները, կոմիսարտիկ Ճին Թաճի, օդաչու Զարլզ Լինտպըրկ, Իրանի Շահը, Իրաճի Ֆէյսալ թագաւորը, նախագահ Թէոտոր Ռուզվելթ, Քեմալ Աթաթիւրք, նախագահ Հաֆէզ Ասատ, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ էմիրներ:

Առաջին Համաշխարհային Պատերազմի շրջանին, պանդոկը դարձաւ թրքական բանակի կեդրոնատեղին, իսկ Բ. Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքին, Անգլիացիները ռմբակոծման ենթարկեցին զայն:

Սակայն, այդ անցնող տարիներուն միայն փառաւորութիւնն ու երջանկութիւնը չէին որ պանդոկին բախտը դարձան: Առաջին Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքին, Մազլումեանները աքսորուեցան:

Պանդոկին հակակշիռը սակայն կրցան պահել իրենց ձեռքերուն մէջ՝ զայն մասնաւոր (կեղծ) համաճայնագրով մը ծախելով քաղաքի մեծամեծներէն Ֆախր Ճապրիճի: Յետագային, Ճապրի պատուեց այդ կեղծ համաճայնագիրը՝ պանդոկը վերադարձնելով իր իրաւական տէրերուն:

Օսմանեան կայսրութեան հայ բնակչութեան համար, այդ տարիները աքսորի եւ կոտորածի տարիներ էին: Մինչեւ իրենց աքսորումը, Մազլումեանները իրենց կարելին ըրին ապատելու իրենց հայրենակիցներէն չատերը: Պատերազմի վերջին տարիները Լիբանանի Զահլէ քաղաքի մէջ անցնելէ ետք, Մազլումեանները վերադարձան իրենց պանդոկը կառավարելու:

Գրիգոր Մազլումեանի որդին՝ Արմէն, որ ներկայիս երեսունական տարիքի է, պանդոկի փառաշուք օրերէն չատ բան չէ տեսած: Անգլիոյ մէջ պանդոկավարութիւն ուսանելէ ետք, Արմէն վերադարձաւ Հալէպ դատարաններու մէջ պաշտպանելու համար իր ընտանիքին դարաւոր իրաւունքը՝ պանդոկը կառավարելու (եթէ ոչ պանդոկին վերատիրանալու):

1950-ական թուականներու բարգաւաճումէն ետք, Հալէպ կորնչուց իր առեւտրական կարեւոր դիրքը: Զանազան պատերազմներն ու շրջանային անկայունութիւնը բացարձակօրէն նուազեցուցած են քաղաք այցելող զբօսաշրջիկներու թիւը: Մինչ կողմէ, կառավարական սեղմումները եւ պաշտօնապէս պարտադրուած դիներու դրութիւնը անկարելի դարձուցած են պանդոկի մակարդակին պահպանումը:

«Այս չէնքին նման հին կառոյց մը տաքցնելու ծախքը ահաւոր է», կ'ըսէ Արմէն, «որուան ըլլալով որ վառելանիւթի դիները չատ բարձրացած են: Մինչ այդ, մեր սենեակի դիները մնացած են նոյնը՝ վեց տարիէ ի վեր»:

«Այս պանդոկը լաւագոյն պնակները եւ դգալները ունէր», կ'աւելցնէ պարոն Գոգօ, «սակայն ներկայիս չենք կրնար փոխարինել զանոնք»:

Հակառակ այս իրողութեան սակայն, Մազլումեանները լաւատես են ապագայի նկատմամբ: «Հոթէլ Պարոնի նման պանդոկները դրաւչութիւն մը ունին՝ որու հետ ամէնէն արդիական եւ չքեղ պանդոկներն անգամ չեն կրնար մրցիլ», կ'աւելցնէ Արմէն, «սակայն միջոց մը պէտք է գտնել մեր պանդոկը հանդստաւէտ եւ տնտեսապէս առողջ վիճակի մէջ դնելու՝ առանց իր պատմական նկարագիրը աղաւաղելու»:

Հայացուց՝ Ճ. ԲԱԼԵՆՑ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՁԱԿԱՏԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՂ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ

ԳԷՈՐԳ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ծնած է 1871-ին՝ Աչտարակի չրջանի պատմական Փարպի գիւղը: Նախակրթութիւնը ստացած է փարպեցի Առաքել Վարդապետի մօտ: Որոշ ատեն մը գիւղի եկեղեցին ղպրութիւն ըրած է, այնուհետեւ կրթութիւնը չարունակած Գէորգեան ճեմարանին մէջ:

Ճեմարանը տակաւին չաւարտած՝ բախտը զինք նետած է Շուշի, ուր կատարելագործած է իր ուսումը, որմէ ետք տասը տարի ուսուցչութիւն ըրած է նոյն դպրոցին մէջ: Ամուսնացած եւ ունեցած է հինգ աղջիկ:

1903-ին կը վախճանի Փարպի գիւղի քահանան: Գիւղի համայնքին որոշումով զինք կը կանչեն Շուշի եւ կը ձեռնադրուի քահանայ: Ուսումնասէր նորընծայ քահանան առաջին հերթին գիւղին բոլոր մանուկները կը հաւաքէ դպրոց, իսկ չքաւորներուն նիւթական օգնութիւն ցոյց կու տայ, որպէսզի վարժարանէն դուրս չմնան: Հոգեպարծու կ'ընտրուի եւ նոյն տաեն հայերէն եւ կրօնք կը դասաւանդէ դպրոցին մէջ: Ընդունակ աշակերտներէ կը կազմէ երգչախումբ մը եւ մասնակից կը դարձնէ եկեղեցւոյ ամէնօրեայ ժամերգութիւններուն:

1915-ի եղեռնէն վերկուածներուն մեծ օժանդակութիւն ցոյց կու տայ Գէորգ քհնյ.՝ մեծ մասամբ իր անձնական միջոցներէն:

1918 Մայիս 18-ին թրքական չարդարար բանակը կը տիրէ Շիրակի լայն դաշտերուն եւ Աբռադծի հիւսիսային լանջերով կը հասնի Ախարանի սահմանները:

Չարդերէն ազատած Շիրակի ժողովուրդին մէկ փոքր մասը չնչասպառ ինքզինք կը նետէ Ախարան: Ախարանի ուղղութեամբ թուրքերու յարձակման լուրը կը հասնի նաեւ Փարպի գիւղը: Տ. Գէորգի մէջ կը վառի հայրենասիրական կրակը: Ան եկեղեցւոյ զանգերու միջոցով ահազանգ կը հնչեցնէ: Ժողովուրդը, զինուած, կը հաւաքուի իր հոգեւոր հովիւին չուրջ: Կարճ ու ոգեւորիչ խօսքերով Գէորգ քհնյ. կը բացատրէ վտանգին մեծութիւնը: Ինք սպառազինուած, ժողովրդական ուժերու մեծ խումբով, կը հասնի Բաչ Ախարան: Գիւղին վերջաւորութեան, բայց տարածութեան մը մէջ մեծ բազմութիւն հաւաքած էր՝ մտաւորականներ, պաշտօնեաներ, հոգեւորականներ, գիւղացիներ եւայլն: Անոնք զինուած էին՝ ինչով որ կրնային:

Տ. Գէորգի խումբը ժողովրդական միւս խումբերուն հետ կը հասնի Դանագիրմազ եւ կը զրաւէ առաջնակարգ դիրքեր: Թշնամին մեծ ուժերով, թնդանօթներով ու գնդացիրներով կը սկսի կրակել ժողովրդական ուժերու դիրքերուն վրայ: Հայ մարտիկները, վրէժի ցասումով լեցուած, յանուն սուրբ հաւատքի, յանուն հայ ապրի փրկութեան, կը կռուին ամենազոր կերպով՝ յաղթելու կամ մեռնելու պիտակցութեամբ: Քաջ Ախարանէն քանի մը քիլոմեթր դէպի Դանագիրմազ կը գտնուէր Մխրքի կամուրջը, որուն տակէն կ'անցնէր Քասախը: Ժողովրդական ուժերուն հրամայած կը տրուի նահանջելու: Անոնք եռ կը քաշուին եւ նոր, յարմար դիրքեր կը գրաւեն Մխրքի կամուրջին չրջակայքը՝ թողլով նեղ չերտ մը: Թշնամին՝ որ կրնակոխ կը հետեւէր, կամուրջին մօտ՝ երեք կողմէ կ'իյնայ կարկտաբեր համազարկերու տակ ու կը չախչախուի:

Այդ կռուին մէջ թրքական դոռոզ բանակին չարդուիլը՝ մինչեւ հոգիին խորը վրէժի ցասումով լեցուած, սոված ու գէշ զինուած, բայց կազմակերպուած ժողովրդական ուժերու փոքր խումբերու կողմէ, կը կազմէ ժողովրդական պատերազմներու պատմութեան ոսկէ էջերէն մէկը:

Մխրքի կամուրջին տակ, ինչպէս նաեւ յաջորդ օրը Բաչ Ախարանի ու Մուլքի դիրքերուն դիմացի ճորին մէջ թշնամիին կը բան պարտութիւնը Աբռադծի լանջերէն դուրս կը չպրտեն զինք եւ կը տիպին ամբողջ ճակատով նահանջել: Գէորգ քահանայի եւ ժողովրդական միւս խումբերը եւ ամբողջ հայկական բանակը կը պարտաւորին երրորդ օրը թշնամին հալածել մինչեւ Ալեքսանդրապոլ:

Կռիւը նորէն կը չարունակուի: Այս անգամ Հայերը կը յարձակին: Կարճ ժամանակուան մէջ թշնամին ցոյց կու տայ կրնակոխ: Կը սկսի խուճապահար փախուստը: Այդ ժամանակ է, որ կ'երեւայ խոշոր եւ Այդ ժամանակ է, որ կ'երեւայ խոշոր եւ Ջաւիդ փաշաներու պատուիրակութիւնը ճերմակ դրօշակով: Ախարանի ռազմամատի ընդհանուր հրամանատարը կ'ընդունի պատուիրակութիւնը: Կը պարզուի, որ Թուրքը զինադադար կը խնդրէ: Նոյն օրը կռիւը կը դադրեցուի, զինադադար կը կնքուի: Ժողովրդական ուժերը փառքով եւ յաղթանակով կը վերադառնան իրենց տուները: Այնտեղ դարձեալ կը լծուին իրենց առօրեայ աշխատանքներուն:

Սակայն երկար չի տեւեր Գէորգ քահանայի օրինակելի կեանքի ուղին: Ան կը վախճանի 1921 Մարտի կէսերուն:

Փարպի եւ չրջակայ գիւղերու երեսփոխանները իրենց քաջ եւ պանծալի քահանան մեծ յուղարկաւորութեամբ կը թաղեն Փարպի գիւղի գերեզմանատունը:

Տ. Գէորգ քահանայի անունը յաւերժ կը մնայ հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարի պատմութեան մէջ:

ՄԻՀՐԱՆ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴԱՐՁԵԱԼ «ԲԱՑԻ»

—×—

Զայնասփիւռէն կամ հեռատեսիլէն մարտիկ կ'ընես օրուան լուրերը: Միշտ մարտահոդիչ լուրեր են ընդհանրապէս, բայց դուն յամառօրէն անոնց մէջ կը փնտռես քիչ մը հանդստացնողը, ապագայի նկատմամբ յուսադրիչը: Այդպիսիներ ալ կան: Մարտիկ կ'ընես:

- Իրանի Արտաքին նախարարը յայտնեց թէ քարիւղանաւերու ապահովութեան համար միջոցներ ձեռք պիտի առնուին:

Յանուն մարդկութեան, չունէ՞ մը կ'առնես: Դուն քարիւղանաւու տէր չես անշուշտ, Պարսից Ծոցին մէջ ալ գործ չունիս: Հոն պատահած դէպքերը քեզի ուղղակի ոչ մէկ վնաս կը պատճառեն: Բայց նորէն ալ չունէ՞ մը կ'առնես: Լաւ է որ ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնուին քարիւղանաւերու համար: Այսպէս կը խորհիս խօսնակին ականջ տալով: Ձիկդ այդ միջոցին է սակայն որ խօսնակը կ'ուելցնէ չարաշուք նախադասութիւն մը:

- Բայց, կ'ըսէ ան, Արտաքին նախա-

ւած էր՝ մտաւորականներ, պաշտօնեաներ, հոգեւորականներ, գիւղացիներ եւայլն: Անոնք զինուած էին՝ ինչով որ կրնային:

Տ. Գէորգի խումբը ժողովրդական միւս խումբերուն հետ կը հասնի Դանագիրմազ եւ կը գրաւէ առաջնակարգ դիրքեր: Թշնամին մեծ ուժերով, թնդանօթներով ու գնդացիրներով կը սկսի կրակել ժողովրդական ուժերու դիրքերուն վրայ: Հայ մարտիկները, վրէժի ցասումով լեցուած, յանուն սուրբ հաւատքի, յանուն հայ ապրի փրկութեան, կը կռուին ամենազոր կերպով՝ յաղթելու կամ մեռնելու պիտակցութեամբ: Քաջ Ախարանէն քանի մը քիլոմեթր դէպի Դանագիրմազ կը գտնուէր Մխրքի կամուրջը, որուն տակէն կ'անցնէր Քասախը: Ժողովրդական ուժերուն հրամայած կը տրուի նահանջելու: Անոնք եռ կը քաշուին եւ նոր, յարմար դիրքեր կը գրաւեն Մխրքի կամուրջին չրջակայքը՝ թողլով նեղ չերտ մը: Թշնամին՝ որ կրնակոխ կը հետեւէր, կամուրջին մօտ՝ երեք կողմէ կ'իյնայ կարկտաբեր համազարկերու տակ ու կը չախչախուի:

Այդ կռուին մէջ թրքական դոռոզ բանակին չարդուիլը՝ մինչեւ հոգիին խորը վրէժի ցասումով լեցուած, սոված ու գէշ զինուած, բայց կազմակերպուած ժողովրդական ուժերու փոքր խումբերու կողմէ, կը կազմէ ժողովրդական պատերազմներու պատմութեան ոսկէ էջերէն մէկը:

Մխրքի կամուրջին տակ, ինչպէս նաեւ յաջորդ օրը Բաչ Ախարանի ու Մուլքի դիրքերուն դիմացի ճորին մէջ թշնամիին կը բան պարտութիւնը Աբռադծի լանջերէն դուրս կը չպրտեն զինք եւ կը տիպին ամբողջ ճակատով նահանջել: Գէորգ քահանայի եւ ժողովրդական միւս խումբերը եւ ամբողջ հայկական բանակը կը պարտաւորին երրորդ օրը թշնամին հալածել մինչեւ Ալեքսանդրապոլ:

Կռիւը նորէն կը չարունակուի: Այս անգամ Հայերը կը յարձակին: Կարճ ժամանակուան մէջ թշնամիին ցոյց կու տայ կրնակոխ: Կը սկսի խուճապահար փախուստը: Այդ ժամանակ է, որ կ'երեւայ խոշոր եւ Ջաւիդ փաշաներու պատուիրակութիւնը ճերմակ դրօշակով: Ախարանի ռազմամատի ընդհանուր հրամանատարը կ'ընդունի պատուիրակութիւնը: Կը պարզուի, որ Թուրքը զինադադար կը խնդրէ: Նոյն օրը կռիւը կը դադրեցուի, զինադադար կը կնքուի: Ժողովրդական ուժերը փառքով եւ յաղթանակով կը վերադառնան իրենց տուները: Այնտեղ դարձեալ կը լծուին իրենց առօրեայ աշխատանքներուն:

Սակայն երկար չի տեւեր Գէորգ քահանայի օրինակելի կեանքի ուղին: Ան կը վախճանի 1921 Մարտի կէսերուն:

Փարպի եւ չրջակայ գիւղերու երեսփոխանները իրենց քաջ եւ պանծալի քահանան մեծ յուղարկաւորութեամբ կը թաղեն Փարպի գիւղի գերեզմանատունը:

Տ. Գէորգ քահանայի անունը յաւերժ կը մնայ հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարի պատմութեան մէջ:

ՄԻՀՐԱՆ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի «Գալուստ Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Մայիս 25-ին, տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 66-րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Երիտասարդաց Միութեան «Հայաստան» մասնաճիւղին: Բացումը կատարած է Տաճատ Սրապեան: Առաջին բանախօսը՝ Սարգիս Կիրակոսեան, անդրադարձած է ազատութեան զաղափարին եւ Հայաստանի Հանրապետութեան պատմական հոլովոյթը: Փակման խօսքը արտասանած է Շահան Գանտահարեան:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի վեհարանին մէջ տեղի ունեցած ընդունելութեան մը ընթացքին, «Քաթոլիք Ռիլիֆ Սըրվիսըզ» ամերիկեան հաստատութեան նպաստի բաժանմունքի անօրէն Ճոզէֆ Քըրթին եւ Ազունիէի Ազգ. Բուժարանի ընդհ. տնօրէն տոքթ. Մխաք Արզումանեան ստորագրած են պայմանագրութիւն մը, որուն հիմամբ, միջազգային բարդաւաճումի ամերիկեան հիմնարկը Ազգ. Բուժարանի վերաշինութեան աշխատանքներուն համար կը տրամադրէ 750 հազար լ. ոսկի: Ընդունելութեան ներկայ եղած են Ամերիկայի դեսպանը, Ազգ. կեդրոնական վարչութեան անդամներ, Թեմին Առաջնորդը, Հայ Աւետարանական համայնքին պետը, երեսփոխաններ եւ բարեսիրական հաստատութեանց ներկայացուցիչներ: Խօսք առած են Գարեգին Բ. Կաթողիկոս եւ Մխիթեալ Նահանդնեան: Ի դէպ, 1982-էն ի վեր, Ազունիէի շրջանը տեղի ունեցած յաճախակի բախումներուն պատճառով, Ազգ. Բուժարանը ենթարկուած է ծանր վնասներու:

ԴՈՐՏՈՊԱՁԻ (Արժանթին) Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 27-ին, ոգեկոչուած են Սարդարապատի հերոսները: Պատարագած եւ քարոզած է Աւետիս քհնյ. Թորոսեան:

Յաջորդ օրը, Սուրբ Մարթինի հրապարակին վրայ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, նուիրուած՝ Մայիս 28-ին: Բացումը կատարած է Արմանտօ Պօյաճեան: Ոստիկանական նուագախումբը հնչեցուցած է արժանթինեան եւ հայկական փառերգները: Մարկեզեակ մը դրուած է Սարդարապատի հերոսամարտի դերին՝ հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ: Բանախօսած է Պօղոս Սնապեան: Գործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է Հրաչ Տասնապետեան անդրադառնալով հայ Դատի այժմու հոլովոյթին:

×

ԱՅՑՆՃԱՐԻ Հայ Աւետարանական «Հետեւիկ» սրահին մէջ, Մայիս 11 - 13, Համազգայինի «Լուսարձակ 40» թատերախումբը ներկայացուցած է Լեւոն Շանթի «Եսի մարդը» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Սաքօ Փանոսեանի:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի «Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Մայիս 25-ին, տրուած են երկու դասախօսութիւններ՝ հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր եւ մշակութային ժառանգութեան դասընթացքի շրջանակին մէջ: Առաջին դասախօսը՝ Անուշաւան վրդ. Դանիէլեան, խօսած է «Սրբախօսական կամ վկայաբանական գործեր եւ ժողովածուներ» նիւթին շուրջ, ծանրանալով «Ճառընտիր»ի եւ «Յայսմաւուրք»ի վրայ, իսկ երկրորդ դասախօսը՝ Տաթեւ Արք. Սարգիսեան, ներկայացուցած է «Սուրբերու յարդանքը հայ եկեղեցւոյ մէջ» նիւթը, անդրադառնալով սուրբերու տօնախմբութեան, բարեխոսութեան, օտար սուրբերու տօնախմբութեան եւայլն:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Մայիս 27-ին, տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 66-րդ տարեդարձը: Խօսք առնելով Յովհաննէս Թասլաքեան անդրադարձած է Սարդարապատի հերոսամարտի դերին՝ հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ: Բանախօսած է Պօղոս Սնապեան: Գործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է Հրաչ Տասնապետեան անդրադառնալով հայ Դատի այժմու հոլովոյթին:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Հ.Օ.Մ.ի «Նայիրի» պարախումբը Յունիս 8-ին գացած է Մոնթէվիտէօ եւ յաջորդ օրը՝ Գարլոս Պրուս» սրահին մէջ, հանդէս եկած է Հ.Օ.Մ.ի տեղւոյն մասնաճիւղի հիմնադրութեան յիսնամեակի հանդիսութեան: Խօսք առած են Շրջ. Վարչութեան եւ տեղւոյն Մասնաճիւղին ներկայացուցիչները: Պետիկ Ա.յվազեանի զեկավարած պարախումբը արժանացած է ջերմ ընդունելութեան:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան Ազգ. Բոլէժի սրահին մէջ, Մայիս 26-ին տեղի ունեցած է ցուցահանդէս մը, նուիրուած՝ հայկական կամաւորական գունդերուն եւ Հայաստանի Հանրապետութեան: Բացումին խօսք առնելով տեսուչը՝ Լեւոն Նահապետեան, անդրադարձած է Մայիս 28-ի խորհուրդին: Ցուցահանդէսը, զոր կազմակերպած է Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Երիտասարդաց Միութիւնը, տեւած է մինչեւ Յունիս 3:

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՑ «Ցուսաբեր» ակումբի «Գարապաչեան» սրահին մէջ, Մայիս 31-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Հ. Կ. Խաչի Մշակութային Յանձնախումբին: Դասախօսած է Սոնա Պայրամեան՝ «Հայկական ասեղնագործութիւնը» նիւթին շուրջ, օգտագործելով հայկական թէ օտար պրիւրները:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

Մեր կեանքը լեցուն է այդ «բայց»ով: Յաճախ կը չանամ երեւակայել, թէ որքան շատ վիշտ կրնանք պատճառած ըլլալ մեր ղիմացինները, չարամտութեան որոշ քանակութիւն մը խտացնելով ան «բայց» բառին մէջ, զոր կ'արտասանենք կարծես մեր ղիմացինին վիշտ պատճառելէ աւելի, մեզի հաճոյք պատճառելու համար:

Երիտասարդութեանս չրջանին, այն օրերուն երբ տակաւին անպատասխանատու խօլ պատանիներ էինք, սրտակից ընկեր մը ունէի, հիմա ո՛վ գիտէ որ հեռաւոր հորիզոնները զացած: Կը սիրէր աղջիկ մը, որ լինդի մօտէն ծանօթ էր: Խենթի պէս կը սիրէր, բայց չէր գիտեր թէ աղջիկն ալ կը փոխադարձէ՞ր: Միշտ ինձմէ կը սպասէր որ աղջկան հետ մտերմութիւն մը ընելով առուգէի այդ կէտը: Խօսեցայ: Եւ տեսայ որ աղջիկն ալ արդարեւ կը սիրէր ընկերս, առնուազն անոր չափ, վստահաբար անկէ ալ աւելի: Ուստի անմիջապէս վազեցի ընկերոջս քով եւ աւետիսը տուի իրեն: Ըսի որ կրնար ուրախանալ, որովհետեւ իր սէրը անվերադարձ չէր: Նոյնութեամբ փոխանցեցի ինչ որ լսած էի ականջնե-րովս, ինչ որ աղջիկը ըսած էր ինծի: Ցետոյ սակայն, առանց որ անդրադառնամ նախադասութիւն մը փախցուցի բերնէս.

- Բայց չբացատրեց թէ ինչո՞ւ կը սիրէ քեզ:

Ընկերոջս աչքերը զարմանքով բացուեցան եւ ուզեց հասկնալ թէ ի՞նչ ըսել ուզած էի այդ նախադասութիւնով: Չէի գիտեր եւ մինչեւ այսօր ալ չեմ գիտեր թէ ի՞նչ ըսել ուզած, ինչո՞ւ ըսած էի այդ չարաչուք նախադասութիւնը: Ընկերս հարուստ չէր, շատ վայելուչ չէր, շատ հուժկու չէր, շատ կնամեծար չէր, սա չէր, նա չէր: Ի՞նչ ըսել ուզած, ի՞նչ բանի ակնարկած էի այդպէս ըսելով եւ ընկերոջս միտքը պղտորելով:

Նախանձա՞ծ էի արդեօք, իր երջանկութիւնը բանով մը խանգարե՞լ ուզած էի: Չեմ գիտեր:

Անոնք արդէն չկրցան միասին ըլլալ, հեռացան իրարմէ: ... Բայց ... ես ինչո՞ւ արտասանած էի այդ ... «բայց»ը...:

Ռ. Հ.

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ՃՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Ց. Զ.)

- 6 -

ԴԱՒԱՃԱՆ ՀՐԴԵՀԸ

Մարդիկը սկսան մեկնաբանել հետաքրքրական եղելութիւնը. ոմանք չարահեգնօրէն մօտենալու, բայց արդիւնքեան բարձրաձայն պոռչտուքներէ:

- Ապուշութիւն մը՛ ընէք:

Պատերազմի վերջնաւորութեան երկար տարի առաջիկ գունդեր մնացած էին՝ ըլլա՛յ գիւղին մէջ թէ չրջակայքը: Կարելի էր որ գունդերէն մէկը նաւթի կամ կնդրկի կարաններ թողուցած ըլլար հոն. կամ ալ մէկը գողնալով պահած էր: Չի գիտցուիր:

Տոն Քամիլլո սկսաւ խնդալ.

- Վէպ չհնարենք, այս դարձուածքը գիս չի համոզեր: Կ'ուզեմ երթալ տեսնել իմ աչքերովս, թէ ի՛նչ է խնդիրը:

Վճռականապէս բաժնուեցաւ տակէ եւ արագ քայլերով ուղղուեցաւ դէպի հիւղակը: Հարիւր մեթրի չափ ճամբայ ըրած էր՝ երբ Փեփիոնէ հասաւ հետեւէն:

- Ե՛տ գնա դուն:

- Ի՞նչ իրաւունքով կը խառնուիս իմ գործերուս, պատասխանեց չոր կերպով Տոն Քամիլլո, ետ քշելով գլխարկը եւ խոշոր բռունցքները զետեղելով կողերուն:

- Կը հրամայեմ իբրեւ գիւղապետ: Չեմ կրնար թոյլատրել որ քաղաքացիներէս մէկը անմիտ կերպով ինքզինք վտանգի ենթարկէ:

- Ի՞նչ վտանգ:

- Չե՞ս զգար, կնդրկի եւ քարխլղի ի՛նչ հոտ կայ: Դուն ի՞նչ գիտես թէ ի՛նչ սատանութիւն կայ մէջը:

Տոն Քամիլլո կասկածանքով նայեցաւ անոր:

- Իսկ դուն ի՛նչ գիտես:

- Ե՞ս. ես բան չեմ գիտեր, բայց պարտականութիւնս է քեզ զգուշացնել, որովհետեւ հոն ներսը քարխլղ կայ, ուրիշ ապրանք ալ կրնայ ըլլալ:

Տոն Քամիլլո սկսաւ խնդալ:

- Հասկցայ. գիտե՞ս խնդիրը ի՛նչ է. վախը քեզ բռներ է, եւ հիմա հոգիդ չուզեր ցոյց տալ արբանեակներուդ՝ թէ իրենց պլուխը քաղաքական քաջութեան դասեր կ'առնէ խեղճ, յետադիմական կղերականէ մը՝ ինչպիսին է Տոն Քամիլլօն:

Փեփիոնէ սեղմեց բռունցքները:

- Իմ մարդիկս գիս դործի վրայ տեսեր են լերան վրայ եւ...

- Հիմա դաշտադեանի վրայ գործելու մասին է, ընկեր գիւղապետ. վախը տարբեր է լերան ու դաշտին վրայ:

Փեփիոնէ թքաւ ափին մէջ, եւ ուռեցընելով լայն կուրծքը՝ քալեց դէպի հրդեհը վճռական քայլերով: Ցիսուն քայլ ետք, Տոն Քամիլլո որ բազուկները խաչաձեւած կեցած կը դիտէր, յանկարծ ուշադրութիւնը հասաւ անոր:

- Կեցի՛ր, բաւ աքցանելով անոր մկկ բազուկը:

- Կեցերը կրոպին, պոռաց Փեփիոնէ, քաչկռտուելով. դուն դնա՛ քու խորդենիդ ջրելու. ես կը չարունակեմ. հիմա պիտի տեսնուի թէ ո՛վ է որ պիտի զգայ վախը, ե՛ւ թէ դուն:

Տոն Քամիլլո պիտի ուզէր ինքն ալ թըքնել ափին մէջ, բայց չըրաւ, որովհետեւ յիշեց որ աւազերէցն էր. բաւական համարեցաւ ինքն ալ ուռեցնել կուրծքը եւ սեղմել բռունցքները, ու քալեց:

Քովէ քով քալեցին Փեփիոնէ եւ Տոն Քամիլլօ. հեռաւորութիւնը կը նուազէր եւ արդէն կը զգացուէր բոցին տաքութիւնը: Քայլ առ քայլ միշտ աւելի կը սեղմէին իրենց ակռաները ու բռունցքները, զիրար քննելով աչքի պոչով, ամէն մէկը յուսալով որ միւսը նախ կանգ առնէ. բայց երկուքն ալ վճռական էին միւսէն դէպի առաջ քայլ մը աւելի առնելու:

Ութսուն, վաթսուն, յիսուն մեթր:

- Կեցի՛ր, ըսաւ ձայն մը՝ որուն անկարելի էր չհնազանդիլ: Երկուքն ալ միեւնոյն վայրկեանին կանգ առին, ետ դարձ ըրին ու վազք առին կայծակի պէս:

Տասը մաներկրորդ ետք սոսկալի պայթում մը կը պատռէր լռութիւնը, հիւղը օդ կը ցատքէր, բացուելով բոցեղէն ծաղիկի մը պէս:

Ինքզինքին ճամբուն մէջտեղը գետին նստած գտան. մարդ մարդասանք չէիր, որովհետեւ ամէնքն ալ դէպի գիւղ սուրացած էին ճաշարաններու պէս:

(Շար. 30)

Այրի Տիկին Սիրանույշ Փէչտմալճեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Կիւմիւշնաստաեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Թիւրսի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թիւրսի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պրիւնօ Պէնէն, Տէր եւ Տիկին Աղնաւուր Կիւմիւշնաստաեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Ա.եախեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, մօրաքրոջ, մեծ - մօրաքրոջ եւ աղգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՊԱՐՈՒԹԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Ալիաճաբեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 28ին, Մոնմորանսիի Հանդստեան տունը, 82 տարեկանին։

Թաղումը կը կատարուի Երեքշաբթի, Յուլիս 3, ժամը 15·15-ին Ռենսիի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.- Պ. Մ. Մառանջեան 300 Ֆ.։
ՌՈՒԼՊՐԻՒՆ.- Պ. Ծատուրեան 100 Ֆ.։
ՄԱՐՍԷՅԼ.- Պ. Ա. Քէօսէեան 200 Ֆ.։

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆԻՍ

Նիսի եւ շրջակայքի Հայոց Կրօնական Ընկերակցութեանս Վարչութիւնը կը նախաձեռնէ բարեկարգութիւններ կատարել գաղութին Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջն ու շուրջը։

Արդէն, այս նպատակով ցայսօր մեր նուիրահաւաքումի աշխատանքները, մասնակի իրենց դրական արդիւնքները կ'ունան։ Շնորհիւ՝ շրջանիս բարեբար ազդայիններու սրտաբուխ արտայայտութիւններուն։

Առ ի գիտութիւն կը հաղորդենք, թէ նուիրահաւաքումը կը շարունակուի, ի բարօրութիւն մեր գաղութին։

ԿՐՕՆ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիս կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր անդամները ներկայ գտնուելու 71րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 20, 1984, առաւօտեան ժամը 10-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնին մէջ, 2850 Ակրասիատա պողոտայ, Մոնթէվիտէօ, Ուրուկուէյ։

Ներկայիս 71րդ Ընդհ. Ժողովին համար որուած միակ հրաւիրագիրն է։ Կը խընդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 20, 1984, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր անօրէնին կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.-

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
585 Saddle River Road
Saddle Brook, N.J. 07662, U.S.A.

ՕՐԱԿԱՐԳ

1.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1983 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի։
2.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1983 տարեշրջանի ընդհանուր հաշուետուութեան։
3.- Մասնակի ընտրութիւն կեդրոնական Վարչական Ժողովի։
4.- Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի։
5.- Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ։
6.- Գնահատանքի բանաձեւեր։

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵՆՏ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ
Ր. Փ. ԿՐԵԿԸՐԻ — Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ատենադպիր — Ատենապետ

1984 Մայիս 10,

ԾԱՆՕԹ.- Կը խնդրուի իրաւասու այն անդամներէն, որոնք չեն կրնար անձնապէս ներկայ ըլլալ ընդհանուր ժողովին, իրենց փոխանորդ նշանակել ուրիշ իրաւասու անդամներ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեբաստի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ.
×
Ս. Մեսրոպ Կրթարանի
ՁԱՁ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 17-ին։

POUR TOUS VOS IMPRIMÉS
PUBLICITAIRES - CATALOGUES
BROCHURES - CARTES POSTALES
LIASSES - CARNETS...

les Editions ARIS
Imprimerie SIRA

5, Bd Victor HUGO
83150 BANDOL
☎ (94) 29.52.98
74.00.09

Adressez vos demandes de documentation
à Michel ARISTAVITIAN

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի կրօնական ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ սոսկացած է հետեւեալ գումարները եկեղեցիին պայծառութեան համար.- Տէր եւ Տիկին Գասպար Պաղտասարեան 1000 Ֆ., Այրի Տիկին Մարիա Սինանեան 300 Ֆ., Պ. Օհանեան Շաղիկ 300 Ֆ., Սահակեան ընտանիք 100 Ֆ., Տիկին Անի-Մարի Պուլար 200 Ֆ., Մանուկեան ընտանիք, իրենց մօր Այրի Տիկին՝ Մարիամ Մանուկեանի մահուան առթիւ 1000 Ֆ.։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել թղթատարի դրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Ցառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը։

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէներ (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան ճաշը եւ պարահանդէսը՝ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 27, ժամը 20·30-ին։

OPTIMA Tours

ETE 84
EN ARMENIE

— du 4 au 18 AOUT
— du 18 AOUT au 1er SEPT.
— du 1er au 15 SEPTEMBRE
PRIX PARIS/PARIS : 6 410 F

— du 6 au 20 OCTOBRE
PRIX PARIS/PARIS : 5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

VOYAGE CULTUREL
EN ARMENIE
conduit par le Révérend Père KESSEGIAN
du 18 AOUT au 1er SEPTEMBRE (avec 3 jours à TBILISSI)
PRIX PARIS-PARIS : 6 410 F
Renseignements et inscriptions : OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 Paris Tél. : 742. 10. 35

PARIS - ATHENES - PARIS
VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE
1600 Frs
promotion exceptionnelle
Hôtel-Club SIAGAS BEACH
à 58 km. d'Athènes
du 22 JUILLET au 5 AOUT
FORFAIT de 15 Jours — PARIS/PARIS — SEJOUR PENSION COMPLETE, vin inclus
3850 FF adulte, 2900 FF enfant partageant la chambre des parents
et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...
Lic. 1539

A PARIS
Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296-37-70
Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES
Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323-03-16 / 323-03-49
Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

VACANCES
JAF 1984
du 5 au 26 août
BOULOURIS (Var)
LE MANOIR
SITUATION : 5 km. de St.-RAPHAËL à 50 m de la plage.
DESCRIPTION : Chambres de 6 lits dans un très beau jardin de 8 000 m2 bordé de palmiers.
SPORT - LOISIRS - ANIMATIONS
SEJOUR EN PENSION COMPLETE
(Voyage non compris)
3 semaines ..... 3 380 F
2 semaines ..... 2 335 F
1 semaine ..... 1 210 F
Séjours du dimanche (midi) au samedi (inclus)
RENSEIGNEMENTS ET DEMANDES D'INSCRIPTION
Dans tous les secteurs de la JAF :
PARIS
6, cité Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 208. 76. 49
(mercredis soir, de 20 à 22h)
LYON
215 - 217, ave. Félix-Faure
69003 Lyon
MARSEILLE
65, allée Léon-Gambetta
13001 Marseille
Tél. : 08. 10 .38
(mardis soir de 20 à 22h)